Nepos.

CORNELII NEPOTIS

QUAE EXSTANT

CUM SELECTIS SUPERIORUM INTERPRETUM

SUISQUE ANIMADVERSIONIBUS EDIDIT

AUGUSTINUS VAN STAVEREN.

EDITIO NOVA AUCTIOR

CURANTE

GUILIELMO HENRICO BARDILI

AA. LL. M. ECCL. URACENSIS DIACONO.

ACCEDUNT CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA GUELPHERBYTANA CUM JAC. FRID. HEUSINGERI
DEFENSIONIBUS OMNIUMQUE VOCABULORUM AC RERUM
INDEX BOSIANUS MULTO QUAM ANTEA PLENIOR
ET EMENDATIOR.

TOMUS SECUNDUS.

STUTGARDIAE

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE.

LIPSIAE IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXX.

XVIII. EUMENES.

CAP. I.

EUMENES CARDIANUS. Hujus si virtuti par 1 data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior, quod magnos homines vir-

(p. 408.) EUMENIS res pete ex *Plutarcho in vita*, *Diodoro* 18 et 19. *Polyaeno* 4. *Frontino* 4, 7, 34. *Justino* 13 et 14. Est et apud *Arrianum* (praesertim in *rebus post Alexandrum*, apud *Photium* cod. 92.) *Curtiumque* mentio viri. *Boeclerus*. Meminit et *L. Ampelius in lib. memoriali*. Bosius. Adde Appian. Alexandrin. Mithridat. p. 392, 393.

Cardianus] Sic *Plutarchus in Eumene*. Lambin. Male alii *Sardianus*. Frontinus 4, 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri M.* Auctor *scholiorum in Aristophanis Aves*: Καρδία πόλις Θρᾴκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί. Gebhard. L. Ampelius: *Eumenes Cardianus, Philippi et Alexandri armiger bellicosissimus*. Sic legendus is locus. Male vulgo est: *Cardienus, Philippi Alexandri armiger*. Bosius. Adde Appian. Alexandr. Lib. IV. B. Civ. pag. 1024.

Non ille quidem major] Verbum *fuisset* adjecit *Lambinus*, ut antea *Longolius* τὸ *evasisset*. Ultraject. ed. ad oram adnotat, *haberetur*, vel quid simile, desiderari. Membranae nostrae verbum omittunt, ut et *Magius* ac *Savaro*. Exaudiri enim facile queat. *Schott*. *Gebhardus* quoque τὸ *fuisset* a correctoribus sustinendae sententiae infultum censebat. Sed τὸ *evasisset* alio loco posuit *Longolius*: ut paullo post dicemus. *Bos*. [Utrumque verbum in Ax. Gu. Ult. reliquisque antiquioribus edd. deest. Mox Ax. *etiam* post *atque* omittit.]

Magnos homines] Addit editio Longolii, *evasisset*. Debuit, opinor, *evasisse*. Sed libris manu exaratis deest. *Bosius*.

Virtute metimur, non fortuna] Sic *Cicero epist. ad famil.* 5, 17. *Te non ex fortuna sed ex virtute tua pendimus*. Loccenius. Ut editum est, MSS. Schotti et Boeclem et ed. Ultr. exhibent. Vulgati: *metiuntur, non fortuna*

XVIII. EUMENES.

CAP. I.

EUMENES CARDIANUS. Hujus si virtuti par 1
data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior, quod magnos homines vir-

(p. 498.) EUMENIS res pete ex *Plutarcho in vita*, *Diodoro* 18 et 19. *Polyaeno* 4. *Frontino* 4, 7, 34. *Justino* 13 et 14. Est et apud *Arrianum* (praesertim in *rebus post Alexandrum*, apud *Photium. cod.* 92.) *Curtiumque* mentio viri. *Boeclerus*. Meminit et *L. Ampelius in lib. memoriali*. Bosius. Adde Appian. Alexandrin. Mithridat. p. 392, 393.

Cardianus] Sic *Plutarchus in Eumene*. Lambin. Male alii *Sardianus*. Frontinus 4, 7. *Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri M.* Auctor *scholiorum in Aristophanis Aves*: *Καρδία πόλις Θράκης, ἧς οἱ πολῖται Καρδιανοί*. *Gebhard*. L. Ampelius: *Eumenes Cardianus, Philippi et Alexandri armiger bellicosissimus*. Sic legendus is locus. Male vulgo est: *Cardienus, Philippi Alexandri armiger*. Bosius. Adde Appian. Alexandr. Lib. IV. B. Civ. pag. 1024.

Non ille quidem major] Verbum *fuisset* adjecit *Lambinus*, ut antea *Longolius* τὸ *evasisset*. Ultraject. ed. ad oram adnotat, *haberetur*, vel quid simile, desiderari. Membranae nostrae verbum omittunt, ut et *Magius* ac *Savaro*. Exaudiri enim facile queat. *Schott*. *Gebhardus* quoque τὸ *fuisset* a correctoribus sustinendae sententiae insultum censebat. Sed τὸ *evasisset* alio loco posuit *Longolius*: ut paullo post dicemus. *Bos*. [Utrumque verbum in Ax. Gu. Ult. reliquisque antiquioribus edd. deest. Mox Ax. *etiam* post *atque* omittit.]

Magnos homines] Addit editio Longolii, *evasisset*. Debuit, opinor, *evasisse*. Sed libris manu exaratis deest. *Bosius*.

Virtute metimur, non fortuna] Sic *Cicero epist. ad famil.* 5, 17. *Te non ex fortuna sed ex virtute tua pendimus*. Loccenius. Ut editum est, MSS. Schotti et Boecler. et ed. Ultr. exhibent. Vulgati: *metiuntur, non fortuna*.

2 tute metimur, non fortuna. Nam quum aetas ejus inci disset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienae erat civitatis, ne-
3 que aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi ille do

prudentes. Quod ex officina correctorum eſſe, recte notavit *Gebhardus*. Et *Lambinus* quoque τὸ *prudentes* ab aliis inculcatum cenſet; etsi τὸ *metiuntur* retinet, putatque subintelligendum *homines*, vel *omnes*, vel *plerique*; aut τὸ *magnos* non cohaerere cum subſtantivo *homines*, et subaudiendum *viros*, quod poſterius valde coactum et ineptum eſt. *Bosius*. Leid. m. *metiuntur* (p. 499.) pro *metimur*. Quam lectionem etsi non damnem, quia saepiſſime Verba Activa tertiae perſonae pl. n. abſolute poni ſolent sine praecedente Nominativo pro Paſſivae Vocis impersonalibus; conſule Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 4. num. 39. et Cortium ad Salluſtium B. Catilin. cap. 51. num. 40. non tamen in textum recipere audeo. Graeci verbo *metiri* ita quoque fuere usi. Demoſthenes de Corona apud Longinum de sublimitate c. 32. *τῇ γαςρὶ ΜΕΤΡΟΥΝΤΕΣ, καὶ τοῖς αἰσχίςοις τὴν εὐδαιμονίαν*. Polybius Lib. 11. cap. 47. Reges dicit *ταῖς τȣ̃ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ ΜΕΤΡΟΥΝΤΑΣ τὰς ἔχθρας, καὶ φιλίας*. [Ed. princeps, utraque Paris. Ald. *metiuntur*. Ed. Long. Mag. Lamb. *metiuntur n. f. prudentes*. Gu. Ult. ut editum eſt.]

Cecidisset] *Longol. Lambin.* et alii: *incidisset*. Quomodo fere loquitur infra 25, 7, 1. *Bosius*. Leid. m. *incidisset*. sed Voſſ. A. et B. *cecidisset*. In textum recepi jam *incidisset*, licet nondum abhorream a *cecidisset*, quam lectionem duo codices Voſſiani confirmant, et olim ita fuit editum, nonnulla enim sibi peculiaria habet Nepos. Locus Nepotis ex Attico cap. 7. *incidit Caesarianum civile bellum*, nihil facit ad jam receptam lectionem ſtabiliendam [Gu. Ax. Ed. Ult. omnesque ante Boecl. *incidisset*. Cicero, ab Harlesio laudatus, Orator. cap. 12. *Quorum aetas quum in eorum tempora, quos nominavi incidisset.*]

Macedones florerent] Propter Philippum Amyntae filium et Alexandrum M. Philippi F. qui res omnium Macedonum maximas geſſerunt. *Lambin.* Adde *Justin.* 33, 2. Bosius.

Inter hos] Sic Mſſ. *Lambinus* et alii male omittunt. Q. edd. *inter eos*. Boſius. Voſſ. A. etiam *inter eos*. [Ax. *inter hos*. Gu. Ult. Mag. *inter eos*. A reliquis antiquioribus edd. haec verba abſunt.]

Quod alienae erat civitatis] Quibus nec tanta, ut domeſticis, fides ac dignatio, nec tanta jurium communio. Alexander apud Curt. 8, 8, 19: *Callisthenem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olynthio non idem juris est.* Gebhardus.

Generosa stirps] Ex antiquo genere Macedonum origo: vel *εὐγένεια*. *Lambin.* Vide Ind. v. *stirps*. Boſius.

Etsi ille domest. summo genere] Sic Mſſ. Lambinus: *tametsi enim ille etc.* Boſius. [Gu. Ax. Ed. Ult. cum ceteris, ut in textu legitur.]

Domestico summo genere] *Domi nobilis.* Sic enim dicuntur a M. Tullio, *qui Romae sunt ignobiles et obscuri. Diodorus* 18. tradit, eum fuiſſe peregrinum, nihil praeterea. Alii dicunt, aurigae filium fuiſſe, ut

mestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, et celeritate ingenii. Hic peradolescentulus 4

testatur *Plutarchus in Eumene.* Lambinus. Duris tamen Historicus, ut Plutarchus retulit, scriptum reliquit, Eumenis patrem in Chersoneso propter rei familiaris angustias ex vehiculis victum quaeritasse. Sed non ideo ignobilem hunc fuisse dicendum est, cum nobilitas paupertatem comitem habere non dedignetur. Verum dixerit aliquis: si Eumenes *domestico summo genere* ortus fuit, cur Probus *ei generosam stirpem defuisse* adfirmat? Non dissident *Probi* dicta: siquidem in urbe non inclita, et inter cives non claros, Eumenis stirps summa potuit esse: prae Macedonica vero nobilitate non item. *Magius.* Viri docti, qui a *Suida* regis filium vocari ad h. l. adnotarunt, non animadverterunt, eum duos Eumenes, hunc nostrum, et regem Pergami, Attali filium, confudisse: quod jam observatum *Reinesio* τῷ πάνυ, Var. 3, 2. *Bosius.* Recte Magius et Lambinus Auctoris sensum perceperunt. Nam nihil aliud indicat, quam Eumenem, ex urbe Cardia in Chersoneso Thraciae sita oriundum, habuisse domi, id est, in urbe patria sua, stirpem generosissimam. De hoc loquendi genere egit Cortius ad Sallust. Catilin. cap. 17. num. 4. Itaque ex invidia et (p. 500.) calumnia Macedonum recte creditur ortum, quod pater ejus dicitur ab aliis fuisse auriga, ab aliis siticen. Consule Perizonium ad Aelianum Lib. 12. V. H. cap. 43. num. 8. Nam aequis oculis adspicere non poterant veteres Graeci, peregrinum indigenis praeponi, quare plerique peregrinos civitate sua donare noluerunt. Vide eundem Virum ad Lib. 13. cap. 16. n. 7. In primis vero hoc concoquere non poterant Macedones, unde peregrinos, ab Alexandro M. propinquis etiam maximorumque exercituum ducibus praelatos, Curtius ex Macedonum sententia vocat *urbium suarum purgamenta.* Lib. VIII. cap. 5. §. 8. Eumenem e non tam humili domo ortum esse ostendunt Plutarchi verba pag. 584. ἦν γὰρ αὐτοῖς πατρικὴ τις ἐκ πολιτικῶν διαφορῶν ὑποψία πρὸς ἀλλήλους, i. e. Eumenem et Hecataeum Cardianorum tyrannum. Quae civiles contentiones non exstitissent, si Eumenis pater tam vilis fuisset homo. Sed quicunque fuerit, Eumenes, quia non erat indigena, Macedonibus erat invisus, et quidquid ageret, in pessimam rapiebatur partem. hinc p. 587. refert Plutarchus, Eumenem sibi conflasse invidiam caede Crateri, quia advena et hospes Macedonum armis et viribus virum inter eos primarium et clarissimum sustulisset.

Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur] Pro *aliquando* Lambinus conjiciebat, *aliquanto*, vel *aliquantum:* nihil tamen mutabat. Nec mutatione opus. Τὸ *aliquando* non ad verbum *anteponi*, sed ad τὸ *ferebant*, referendum videtur. *Bosius.* [Rectius *aliquando* cum Tzschuckio Bremioque ad verbum *anteponi* refertur. Pro *neque tamen* Ed. princeps *nāque t.* Ult. *Nanque t.*]

Cura, etc.] Cicero Philipp. 2. extr. *Fuit in illo* (Caesare) *ingenium, ratio, memoria, lit-*

ad amicitiam accessit Philippi, Amyntae filii, brevique tem pore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jan in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad ma

terae, *cura*, *cogitatio*, *diligentia*. Attende vero imperatorias virtutes, et apud *Cicer.* et apud scriptorem nostrum. *Lamb.*

Hic peradolescentulus] Adnotat *Schottus: annorum feretrium et viginti:* laudatque illa ex c. 13, 1. *cum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus etc.* E quo loco et *Lambinus* colligebat, Eumenem ab anno XX. aut XXI. in amicitiam regum venire coepisse. Legit enim cum *Puteano: ab anno vicesimo, et supra, septem annos etc.* Sed de *Puteani* correctione *Lambinus* ipse dubitat; neque ea, nostro judicio, opus est, ut suo loco docebimus. Quomodo autem ex his verbis colligi possit, Eumenem fere XXIII. annorum fuisse, cum ad amicitiam Philippi accessit, fateor me ignorare. Nam etsi tam annos VII. et XIII. quibus regibus ad manum fuit, quam VIII. illos, quos ab obitu Alexandri minimum exegit, et XLV. vitae illius, omnes pro completis accipias, ab his, ubi priores detraxeris, non amplius quam XVII. ut recte Cl. *Kirchmajerus* observavit, relinquentur. Si vero septimum Philippi, et XIII. Alexandri, et VIII. imperii militaris, pro inchoatis, aut nondum completis, accipias; (et sane Alexander solum annos XII. cum mensibus VIII. regnavit) vitae autem novissimum, XLVI. inchoatum facias: attamen neque sic plures, quam XIX. exibunt. En utrumque calculum!

Anni vitae	45	45
ministerii	28	26
	17	19

Atque tot annos natum fuisse Eumenem, cum in amicitiam Philippi veniret, ostendemus infra ad cap. 13, 1. Neque est quo (p. 501.) cum *Lambino* objicias *non esse peradolescentulum*, qu natus est annos XX. nam cur noster 25, 2, 4. Atticum XXII annos natum *adolescentulum* vo cet; quidni biennio circiter mi norem, *peradolescentulum* dice re liceat? *Bosius.* Saepe *ado lescentes* vocantur respectu ma jorum natu, quibus opponuntur consule Cortium ad Sallust. Ca tilin. cap. 38. num. 1.

Ad amicitiam accessit Philippi] Ait *Plutarchus*, Philippum, cum per otium Cardia Eumenem strenue inter reliquo pueros decertare luctarique con spexisset, pueri prudentia et for titudine delectatum, eum sibi de sumsisse. Verum alios probab lius dicere, Eumenem hospit et amicitiae paternae causa Philippo ad altiora provectum *Magius.* Pro *Amyntae* Voss. A *Amynthae.*

Indoles virtutis] Sic Justinu 2, 9, 15. *Inter caeteros tame Themistoclis adolescentis glo ria emicuit, in quo jam tun indoles futurae imperatoria virtutis apparuit.* et 29, 1, 8. *Hi regibus pueris etsi nulli senio res aetatis rectores erat, tame in suorum quibusque majorum vestigia nitentibus magna in doles virtutis enituit.* Gebhard Proprie hac voce utitur Noste Justinus Lib. 6. cap. 5. *Eumqu in auxilium Boeotiorum pe Iphicraten, viginti quidem an nos natum, sed magnae indo lis juvenem, duci jubent.* Li vius Lib. 1. cap. 39. *Juvenis ev sit vere indolis regiae*, et il passim.

num scribae loco, quod multo apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos, revera sicut sunt, mercenarii scribae existimantur; at

Ad manum habuit scribae loco] *Plutarch.* ἀρχιγραμματέα Alexandri, i. e. scribarum principem, Philippo mortuo, fuisse tradit. *Arrianus* Lib. 5. et 6. γραμματέα appellat simpliciter. *Lambinus.* Id est, ut hodie loquimur, *cancellarii.* De scribarum hodiernorum priscorumque dignitate, generibus, auctoritate et usu vide Barth. adversar. Lib. 50. c. 1. *Ernstius.* Ceterum illud *scribae loco* de glossemate suspectum est doctiss. *Scheffero.* Nam *ad manum aliquem habere,* inquit, pro *scribae loco habere,* usurpavit *Cicero* quoque. Neque aliunde sunt, qui ex eo *amanuenses* appellantur. Haec ille. Nil tamen mutare ausim. Potuitque ista *Nepos* perspicuitatis ergo, ut saepe alias, addere. *Bosius.*

Quod multo apud Grajos] Itaque Phyllidas Thebanus, non contemtus civis, Archiae Thebani et aliorum polemarchorum scriba erat, apud *Xenoph.* 5. *de reb. Gr.* et apud *Isocratem* idem fungitur scribae et quaestoris munere; et hoc utrumque munus laudi gloriaeque sibi vertit. *Lambin.* Adde Ind. et *Freinshem. ad Curtii* 7, 3, 4. ubi et de Persarum scribis, eorumque dignitate quaedam adnotat. Athenis tamen, pariter ut Romae, vile fuisse scribarum munus, docet *Sam. Petitus commentar. ad Leges Atticas* Lib. 3. tit. 2. pag. 257, 258. *Bosius.* De Thebano Polemarchorum scriba adde Plut. in Pelop. pag. 281, 282, 283. et Duker. ad Thucydid. Lib. VII. cap. 10. J. Meursius Lib. VI. Lect. Att. cap. 25. adnotat ex Ulpiano in Orat. contra Leptin. apud Syracusanos scribae munus fuisse honorificum, licet apud Athenienses contemptum. Sed ipse Diodorus Siculus Lib. XIII. cap. 96. docet, apud Syracusanos scribae munus fuisse satis vile, ut recte ibi observat Cl. Wess. Polybius Lib. II. cap. 43. docet, viginti quinque annos communi scriba Achaeos fuisse usos. Strabo L. VIII. p. 590. viginti modo annos refert. Sed uterque de honore tacet. De regum Persarum scribis in castris, de quibus Herodotus Lib. VII. c. 100. et Lib. VIII. cap. 90. et inde Brissonius, hic agendi non est locus. Quaestio sola restat, quam honoratum scribarum munus fuerit apud (p. 502.) Macedonas, apud quos collegium fuit Regiorum Scribarum, de quo Polybius Lib. IV. cap. 87. cui praefectus erat Megaleas. Sed de Macedonibus nihil judicari potest; nam apud Macedonas, aeque ac apud Persas, nobilissimi adolescentes Regibus tradebantur ad munia haud multum a servilibus ministeriis abhorrentia. v. Freinshem. ad Curtium Lib. VIII. cap. 6. §. 5. et Periz. ad Aelian. XII. V. H. 43, 1. nec dubium est, quin a Macedonibus hujusmodi ad hoc munus adolescentes fuerint adhibiti, sed numquam antea peregrini ad illud admissi, unde Eumenes in invidiam incidit. et sane hujusmodi munera peregrinis demandare satis est periculosum, quia inde consiliorum sunt participes, quamquam Macedones Eumeni hoc munus non inviderint e periculi metu, sed propter honorem. De Romanorum scribis alii abunde egerunt ad h. l. Romani quidem scribam fecerunt captivum, nempe Alexandrum, Persei, Macedonum regis ab Aemilio capti, filium. v. Plut. in

apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur,

Aemil. pag. 275. Attamen distinguendum est inter Graecorum scribae ad manum ministerium, et Romanorum privatos id genus scribas. De hoc Nepotis loco agens Ez. Spanhemius de Praest. et Usu Numism. Antiqu. Tom. II. pag. 704. inter alia haec adnotat: *Discrimen inter Graecorum, apud quos honorificum esset illud scribae ad manum ministerium, et Romanorum privatos id genus scribas, tangit demum notis in eam rem verbis Cornelius Nepos, non vero de publicis Magistratuum, ut ea verba acceperunt viri praeclari, scribis*, qui vir illustris pluribus egit de scribis Differt. Nona §. 4. a pag. 703. ad pag. 708.

Quam apud Romanos] Quia apud Rom. plerique libertini et servi locum illum pecunia emebant, ut notant *Casaubonus in Capitolinum*, [*in vita Macrini* cap. 7.] *Lipsius Elect.* 1, 32. Unde quod per se honorificum munus erat, per sordes dehonestabatur. *Loccenius*. E verbis *Ciceronis* 3. *in Verrem* cap. 79. intelligere licet, scribarum ordinem apud Rom. ita honestum fuisse, ut tamen ad magistratus et honores populi aditus eis non pateret. Praeterea *Horatius* scribam quendam, cognomine *Sarmentum*, amare exagitat *Sat.* 5. Lib. 1. satisque declarat, eum servum fuisse, aut certe libertum seu libertinum. Alium scribam more suo ludit et irridet *Sat.* 5. Lib. 2. *Lambinus*. *Magius* refert, Petrum Angelium Bargaeum, cum se a *Paullo Jovio* in historia *scribam* nuncupari animadvertisset, aegre tulisse, et id tanquam injuriam cum eo expostulasse, tantamque in iram exarsisse, ut mox in Jovii historias censuram conscripserit. Idem hodie a vilissimis scribarum exspectes, si hoc eos nomine appelles. Adeo apud nos quoque id eviluit. *Bosius*. [Ax. *est* post *honorificentius* omittit, et pro *Nam ap.* habet *Namque ap.* *Namque* etiam in Gu. et Ult. legitur.]

Revera, sicut sunt, mercenarii existim.] Mira locutio. An legendum, *sicut revera sunt*? vel *τὸ revera* glossema est? An *revera existimari* idem est, ac vere et reapse ut mercenarios haberi, etsi non ita vocentur? *Bosius*. Omnes mei Codices vulgatam tuentur lectionem. Justinus Lib. 18. c. 5. *Ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est.* Ubi Vorstius vocem *velut*, tanquam otiosam, censet delendam. L. 12. c. 16. in fine: *Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum et fraude civili.* (p. 503.) Vide Schefferum ad L. 37. c. 1. n. 9. quomodo et *posthaec deinde* conjunxere optimi Auctores. Vide Thomam Wopkens Lib. 3. Lect. Tull. cap. 3. pag. 255. et *per se sua sponte, repente e vestigio, ut potero pro viribus, vix aegre, subito ex tempore*, et similes pleonasmi apud Veteres occurrunt passim. Vide Eumdem cap. 4. pag. 258. et 259. Heusingerus in hanc meam notam insurgit in suo Spicilegio et in editione, quae prodiit A. 1756. cui jam responsum est a me in edit. minori, quae jam prodierat A. 1755. quum ejus editionem non videram. Et licet pleonastica non sit locutio, ut negat Heusingerus, ita tamen verba sunt interpungenda. vide Buneman. ad Lactant. lib. 1. de fals. Rel. cap. 8. §. 4. [Editio Heusingeri jam a. 1747. prodiit.

nisi honesto loco, et fide et industria cognita, quod

V. supra in Praefatione. Videre igitur eam poterat Staverius, cum minorem suam adornaret. In distinguendis verbis *Namque — existimantur* Tzschuckii, Bremii Harlesiique interpunctionem, quae jam in Ultr. edit. reperitur, secuti sumus.]

Contrario] Sic Ms. Boecler. et q. edd. quomodo *Cicero lib. de universo* cap. 12. dixit, motus animi aliis *contrario dissidentes*, quos *Plato* ἐναντίως διεστῶτας vocarat. Sic enim legendum est, non ut vulgo editur, *contrarios*: quod jam vidit *Gifanius in observ. Lat. L.* sequutusque est *Pareus in Lexico Critico*. Alii apud nostrum edidere, *e contrario*, ut 11, 1, 3. et 22, 1, 2. *Bosius*. Leid. m. *e contrario*. sed Voss. A. et B. *contrario*. Vide Cellarii Curas Posteriores p. 59. et 60. et in Append. ad Cur. Post. pag. 32. [Cod. Leid. 2. *e contrario*, ut 11, 1, 3. 22, 1, 2. [25, 9, 3.] Itaque aliorum potius, quam Nepotis, auctoritate hoc verbum tuendum est iis, qui id barbaris adnumerari nolunt. *Heusinger*. Gu. Ax. Ult. cum reliquis edd. *contrario*. Ed. Lamb. *e contrario*, ut Nepos semper dixit, et hoc etiam loco in optimo suo Leid. codice Staverius scriptum vidit. Goerenzius ad Cic. de Fin. 5, 12, p. 574: *Teste Nolteno Vorstius de Latin. mer. susp. cap. 2. p. 27. simplex contrario etiam Ciceroni vindicat. Vorstius haud ad manum erat: sed locum Ciceronis nullum novimus, unde hoc simplex jure defendatur. Nam qui in Timaeo cap. 12. contrario dissidentes legunt, hi conjectura utuntur, scriptis contrarios dissidentes exhibentibus. Possis contrarie ibi malle, quod auctor amat; possis vocem ipsam glossam super dissidentes olim scriptam putare. Ne certa quidem loci Corneliani 18, 1, 5. fides est, in quo omnis vocis hujus auctoritas nititur.* Vorstius l. c. ut simplex *contrario* etiam a Cicerone dictum fuisse probet, ex Scioppii Animadversionibus in Vossium De Vitiis Sermonis Latini praeter jam laudatum in *Timaeo* locum alterum producit: *Si neminem laesi, si etiam contrario multis opem tuli.* In quo dupliciter peccavit Scioppius: nam et Ciceroni tribuit, quae Ciceronis non sunt, et ipsum locum parum bona fide citavit. Neque enim Ciceronis, neque Auctoris ad Herennium, ut Ol. Borrichius in Cogitationibus De Variis Latinae Linguae Aetatibus pag. 76. ed. Hafn. scribit, verba illa sunt, sed inepti Declamatoris; qui Ciceroni *Orationem ad Populum et Equites Romanos, antequam iret in exilium*, supposuit, in cujus undecimo capite ita leguntur: *Si neminem umquam vestrum laesi, si nemini innocenti obfui, si etiam* E CONTRARIO, *ut quisque auxilium meum desideravit, opem ferre non dubitavi.* Quum igitur iis, qui Ciceronis aetate simplex *contrario* dictum fuisse volunt, nullum in Ciceronis scriptis praesidium sit, quum Cornelius ipse omnibus aliis locis (supra enim 11, 1, 3. in una Lambini edit. operarum vitio *contrario* expressum est) *e contrario* dixerit, idque hic etiam in praestantissimo codice scriptum sit, Lambini exemplo sine dubitatione hanc lectionem in textum restituimus.]

Ad id officium admittitur, nisi honesto loco] Sic Suetonius in Vespasiano cap. 16. *Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora of-*

necesse est, omnium consiliorum eum esse participem.
6 Hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore praefuit etiam alte-

ficia *ex industria solitus promovere.* Plinius Panegyrico cap. 91. *Nondum biennium compleveramus in* officio *laboriosissimo et maximo.* ubi agit de praefectura aerarii. *Locus* hic genus notat, ut docet Cortius ad Sallustium Catil. cap. 23. n. 1. [Pro *eum esse* Ax. *esse eum.*]

Hunc locum tenuit amicitiae] Ad eumdem modum loquuntur purissimi scriptores, ne quis in Aemilio Probo seculum Theodosianum agnoscere se dicat. Caesar Lib. 1. de Bello Gall. c. 20. *Cum ipse eum locum amicitiae apud eum teneret.* Suetonius Othone cap. 2. *Facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum.* Curt. IX. c. 7. *A regina in propiorem ejus, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum.* Justin. Lib. XI. cap. 5. *Quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens imperiis praefecerat.* Gebhardus.

Eodem gradu] In ora libri mei Ms. cum custode, quem vocant, scriptum est *eodem gradu dignitatis.* Sed nihil muto. Nam dignitatis vox in hac phrasi etiam apud Ciceronem saepe ἐλλείπει. *Ernstius.* τὸ *dignitatis,* quod in ora cod. Ernstiani scriptum, haud dubie glossema est. Absolute *gradum* noster etiam 19, 2, 3. dixit. v. Ind. *Bosius.* Pro *tredecim* Voss. A. et B. *tresdecim.*

Alterae equitum alae] Sic Mss. Gifan. Schott. Boecl. suffragante *Gifanio in Ind. Lucret.* v. *unae.* Caesar de B. Gall. 1, 27. *ne qua legio alterae legioni subsidio venire possit.* Sic omnes Mss. (p. 504.) *Brantio* visi habuere. Terentius Heaut. 2, 2, 30. *haec ipsa in itinere alterae dum narrat.* Infra 20, 3, 2. *tantum otium totae insulae conciliavit.* Sic enim e Ms. legendum. Et ita veteres hanc et similes voces alias inflexisse, docent *Priscianus* Lib. 6. *Vossius de analog.* 2, 3. et quos ibi laudat, itemque *Bangius* L. 1. p. 40. Quare non dubitavi sic pro *alteri*, quod in omnibus edd. habetur, rescribere. Porro *altera ala* est, quae cap. 13, 1. *una* dicitur; (nisi is locus corruptus est, quod valde vereor!) id est, una e duabus. Duae enim antiquitus alae erant, ut vel ipsum nomen docet, (de quo *Gellius* 16, 4. ac *Vegetius* 2, 1.) et quod *dextrae* ac *sinistrae* nominibus distinguebantur. *Thomas Reinesius*, ὁ πάνυ, putabat, diversas intelligi debere alas, et Eumenem prioribus istorum XIII. annorum uni equitum alae, quocunque vocabulo; novissimo autem tempore etiam alteri, quae *hetaerice* dicta, praefuisse: adeoque hoic de maxima parte XIII. annorum; cap. vero 13. de extrema, et ultimo vitae Alexandri sermonem nostro esse. Sed non tacuisset h. l. *Nepos* de priore praefectura, si aliquam prioribus Alexandri annis gessisset Eumenes. Et qui dixisset *alterae* (h. e. ut ille accipit, diversae, alii) eum alae praefuisse, cum prioris nullam mentionem fecerit? *Altera* igitur ala, est alterutra, e duabus una. Sic enim loquuntur optimi scriptores. Suetonius Galba c. 10. *Alarum altera aegre retenta in officio.* Cicero 2. offic. 13. *cum te Pompejus alae alteri praefecisset.*

rae equitum alae, quae hetaerice appellabatur. Utrique autem in consilio semper adfuit, et omnium rerum habitus est particeps.

Hirtius de bello Afric. *Caesar alteram alam mittit.* Sic Noster *alterum cornu* dixit 16, 4, 3. *Bosius.* Leid. m. et Voss. B. *alterae.* Vide Schefferum ad Justinum Lib. 12. cap. 16. num. 6. Munkerum ad Hyginum fab. 5. Gronovium ad A. Gell. Lib. 2. N. A. cap. 28. et ad Lib. 4. cap. 10. et nostrum Bosium ad Pelopid. cap. 3. num. 2. [Gu. Ax. *alterae.* Ed. Ult. *alteri,* ut omnes ante Bosium.]

Hetaerice] Quasi sodalium, sive amicorum, *τῶν ἑταίρων*: quod nomen Alexander indiderat honoratissimis suorum equitationi adsuefactis: sicuti *πεζεταίρους* vocarat pedites. Testis *Anaximenes* apud *Harpocrationem* in *πεζεταίρος.* Ipsam alam *Arrianus* Lib. 6. *ἵππον τὴν ἑταιρικὴν* vocat. Verba utriusque adduxit *Lambinus.* Bos. Leid. m. et Voss. B. *Etherice.* [Ed. Mag. Lamb. et seqq. *Hetaerice.* Recte. Gu. Ult. *Heterice.* Ax. et antiquiores editi *etherice.* Ald. *etaericae.* Bremius hoc nomen graecis expressum litteris dedit, quas tamen hoc et simili loco 4, 3, 6. neque in scriptis neque in editis libris reperio.]

In consilio adfuit] Long. et alii omittunt praepositionem. Sed ita et Cicero loquitur. vid. Ind. v. *adesse.* Bosius. Praepositionem exhibent Leid. m. et Voss. A. B. Pro *particeps* Leid. m. *participes.* Tamen offendit Alexandrum, primo propter Hephaestionem, deinde propter simulatam argenti inopiam, ita ut tabernaculum Eumenis incendi jusserit, et mendacem fuerit expertus, quocum tamen in gratiam rediit, temporibus inservire probe doctus. vide Plut. Eum. pag. 583, 584. [Gu. Ax. Ed. Ult. ut Bosius edidit. Reliquae antiquiores ante Lambin. praepositionem omittunt. Lambinus: *et in cons.*]

CAP. II.

1 Alexandro Babylone mortuo, quum regna singulis familiaribus dispertirentur, et summa rerum tradita esset

(p. 505.) *Alexandro B. mortuo, etc.*] Longior haec est periodus, et ἐπαναληπτικῶς, post magnam interjectionem, connectitur finis cum principio: *Alexandro mortuo, cum regna dispertirentur: etc. hoc tempore data est Eumeni Cappadocia.* ubi *hoc tempore* suspensam, quae coepta erat, sententiam redauspicatur pariter et connectit. Ita mox 3, 3. et 4. *Eumenes cum neque magnas cop.* post multa παρενθετικῶς inserta, *Eumenes intelligebat* etc. *Freinshemius* his comparavit ea, quae in *Apuleji metaph.* 1. *a princ.* leguntur: *Thessaliam* (deinde longa interjectio) *eam Thessaliam petebam.* potuisset dicere *Thessaliam, inquam*, aut *Thessaliam igitur*. In hoc ipso Libro c. 7, 1. et 2. itidem longiori, quam pro consuetudine, ambitu utitur, singulis membris plusculum productis. Quod cum sine obscuritate fit, quam in primis vitavit Noster, non est culpandum. *Boeclerus.* Recte addit Nepos *Babylone*, ut tempus mortis designet, alioquin *Babylone* abesse posset. Alexander hanc urbem sibi elegerat regiam et exornare constituerat; sed est morbo repentinoque obitu prohibitus. confer Strabonem L. xv. p. 1062. cum Libro xvi. pag. 1073. 1132. caussam, cur elegerit hanc sibi regiam, addit Lib. xv. pag. 1063. Hanc urbem adierat post victorias Indicas, licet a Chaldaeis praemonitus, eam sibi fatalem fore, ut praeter alios multis ostendit Appianus Alexandr. Lib. ii. B. C. pag. 853, 854. de mortis tempore egit Meursius L. ii. Lect. Att. cap. 22. de sepultura Interprr. ad Aelian. Lib. xii. V. H. cap. ult. et Lib. xiii. c. 30. et Wess. ad Diod. Sicul. L. xviii. cap. 28. alioqui Macedonum reges sepeliri in oppido Aege solebant. v. Plinium Lib. iv. N. H. cap. 10. e longo tempore, quo cadaver ejus insepultum jacuit, ἀλλ' ἔμεινεν καθαρὸν, καὶ πρόσφατον, haud falso conjicitur, veneno non fuisse exstinctum. vid. Plut. Al. pag. 707. adde Interprr. ad Orosium Libro iii. cap. 20. in medio rerum cursu vita fuit ereptus. v. Aristidem Oration. Tom. I. p. 204, 205.

Quum regna singulis famil.] De regnorum ab Alexandri excessu divisione, praeter *Justinum* et *Orosium* 3. *extr.* varii varie, quae non colligo. Adi, si vacat, *Dexippum Atheniensem de rebus post Alexandrum* in *Photii* nostri *Bibliotheca* p. 115. et *Arrianum*, *ibid.* pag. 123. quibus sitim explere queas. *Schottus.* Auctor *historiae Maccabaeorum* Lib. 1. cap. 1. hoc fuisse ab Alexandro factum demonstrat. Lege *Josephum Antiq.* 12, 1. *Magius.* Testamento Alexandri distributas provincias, etiam alii tradidere. Vide *Usser. annal. V. T.* Part. I. pag. 402. *et deinceps.* Bosius. Si libet, confer Fabric. ad Orosium Lib. iii. c. 23. et Diod. Sic. L. xviii. c. 3. Pro *dispertirentur* Leid. m. *disparterentur.* certe pro *dis-*

tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccae, ex quo omnes conjecerant, eum 2
regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tu-

partirentur. Sic cap. 3. Voss. A. pro *intelligebat*, *intellegebat.* In Pelopida cap. 3. n. 2. Voss. B. pro *obtinebat*, *obtenebat.* Vide quae congessi ad Alcibiadem c. 6. num. 5. Similia de *contrectare*, *detractare*, *obtrectare* pro *contrectare*, *detrectare* et *obtrectare*, adnotavere D. D. V. V. Oudendorpius ad Frontinum L. 1. strateg. cap. 1. num. 52. Cannegieterus ad Aviani fabulam 28. vs. 9. et J. Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. c. 62. n. 4. (p. 506.) *Adsaline* pro *adsilire* improbat tamen Burmannus ad Ovidium Lib. 11. Metam. vs. 526. Plut. in Eum. pag. 584. addit regna dispartita fuisse, postquam, *τῶν ἄλλων ἑταίρων ἐκ Βαβυλῶνος ἀνασκευασαμένων, αὐτὸς* (Eumenes) *ὑπολειφθεὶς ἐν τῇ πόλει κατεπράϋνε πολλοὺς τῶν πεζῶν, καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἡδίους ἐποίησεν.* [Quod Axeniano tribuunt *dispertirentur*, an recte fiat, jure aliquis dubitare possit. Ibi est *disptirentur*; *p* autem lineola transfixum notat non solum *per*, sed etiam *par.* Hinc Ax. *partes* scribit *prtes*; *compararet*, *comparet*; *imparatos*, *impatos.* Mosche. Gu. etiam *disptirentur.* Ult. *dispertirentur*, quae verbi forma 10, 7, 1. 17, 8, 4. in omnibus libris legitur, item 14, 10, 2. ubi in uno Ax. codice *dispartit* scriptum est. De posita nominis *Perdiccae* vide Goerenz. ad Cic. de Fin. 2, 16. pag. 203.]

Ex quo omnes conjec. eum regnum ei commendasse, quoad liberi etc.] Quoniam alias annuli traditio signum imperii aut haereditatis traditae fuisse videtur: (de quo videsis *Kirchmannum* et *Licetum de annulis*, illum cap. 22. hunc cap. 51. itemque *Freinshem. not. ad Curtii* 10, 5, 3.) idcirco nonnulli existimarunt, annulo dato Alexandrum Perdiccae imperium tradidisse. Sed verius est, quod noster tradit, eum solummodo temporarium regni administratorem, et custodem annuli constitutum. Vide, quae notavit ad Curtii l. c. ampliss. *Loccenius.* Bos. Pro *annulum* Voss. B. *anulum.* pro *Perdiccae* idem *Perdicae.*

Commendasse] Mss. Schotti, Leid. et Savaro, *commisisse vel commendasse.* Sed alterutrum glossema esse, manifestum est. Gebhardus *commisisse* genuinum censebat; ego alterum. vide Ind. *Bosius.* Voss. A. etiam *commisisse vel commendasse.* [Ult. *commendasse*, et in margine: *Al. commisisse.* Gu. Ax. *commisisse.*]

Liberi ejus] *Diodorus* 14. ait, Alexandrum mortuum esse sine liberis. Idem paullo post addit, Aridaeum, Philippi F. Alexandri regis fratrem ex alia matre, ab omnibus principibus regem factum ac probatum; Perdiccam autem regni administratorem creatum. Sed *Plutarchus* tradit, Roxanen ex Alexandro praegnantem fuisse relictam. Atque hunc incertum filium regem esse, et se interea regni curatorem declarari Perdiccas volebat, ut ait eodem loco *Plutarchus.* Idem *περὶ τῆς Alexandri τύχης ἢ ἀρ. λόγῳ β.* scribit, Alexandrum duas uxores habuisse, alteram Roxanen, alteram Statiram Darii filiam: utrum autem liberos pepererit, nec ne, non addit. *In Alexandro* vero narrat, Statiram, cum praegnans esset, a Roxane epistola quadam insidiosa et fallaci pellectam, esse interfectam, et in puteum dejectam,

telam pervenissent, (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere hunc videbantur, mortuus erat Hephaestio, quem unum Alexander, quod facile intel-

Alii scribunt, Barsinen Artabazi, immo Darii (ut vult *Arrianus*) filiam, Memnonis uxorem, viro mortuo, ab Alexandro compressam, filium peperisse, Herculem nomine, qui mortuo Alexandro annum aetatis decimum quintum ageret: quem regni heredem esse oportere potius, quam Roxanae partum incertum ad regnum exspectari, Nearchum contendisse. Quid igitur dicendum? Roxanes filius, cum Alexander excessit e vita, nondum natus erat; et non ita longo post, quam natus est, tempore a Cassandro una cum matre interfectus est: et aliquanto ante Hercules Barsines filius ab eodem interemtus erat. Statira ex Alexandro nunquam praegnans fuit. Quare *Diodorum* tueri possumus, qui dicit, Alexandrum sine liberis decessisse. Contra *Probus*, et si qui alii tradiderunt, Alexandro fuisse filios superstites, vere dixisse videri possunt. Nam et Roxane justa uxor peperit, et Barsine, non ignobilis mulier, quamvis justa uxor non esset, multo ante, quam Alexander moreretur, Herculem illum ediderat. Quod si quis dicat, eum solum Alexandri filium fuisse dicendum, qui mortis tempore natus esset: ne in hoc quidem *Probus* mendacii arguendus est, quod numero multitudinis utatur. Nam *liberorum* appellatione filius unus continetur. Verum tamen non unum fuisse Alexandri filium post ejus obitum, ex iis, quae infra profe-(p.507.)remus, intelligere licebit. De uxoribus autem Alexandri magna controversia est. Ex *Arriano* Lib. 6. quidem intelligere licet, Alexandrum tres uno tempore habuisse. *Lambinus.* Quod autem *liberorum* appellatione et unus filius significetur, testantur *Cujus L. Non est sine liberis.* et *L. Nam quem. D. de V. S. Gellius* 2, 13. *Servius* ad illud *Virgilii Aen.* 10. *Gnatis parce tuis.* et *Augustinus* 16, 40. *de Civ. Dei.* Magius. adde Ind. *Bosius.* Adde Gronovium ad A. Gellium Lib. 2. N. Att. cap. 13. et Arntzenius ad Victorem de Caesaribus cap. 26. num. 4. hujus significationis plura dabit exempla. Pro *quoad* Voss. B. *quod ad.*

In suam tutelam] Male alii [Par. 1. Ald. Iunt.] *extra tut.* Nam *in suam tutelam pervenire* est ad pubertatem pervenire. V. Ind. *tutela.* Bosius.

Craterus] Quem Alexander secundum Hephaestionem plurimum amabat. *Lamb.* vid. *Diod.* 19. Bosius. Pro *Craterus* Leid. *Crateros.* et Voss. A. *Cratheros.* Pro *aberant*, quod omnes Mei Codices exhibent, Oxoniae et Londini editum est *aberat.* [Gu. *Cratheros.* Ita et Ax. non *Cratheres. Aberant* etiam Gu. Ax. Ult.]

Antipater] Jolai F. in urbe Macedoniae Paliura natus; qui Macedoniae regnum tandem obtinuit. *Lambinus.* Vide Suidam, cui sua debet Lambinus, et Periz. ad Aelian. Lib. III. V. H. cap. 36. n. 2. a Suida vocatur διάδοχος βασιλείας. Non tamen statim post Alexandri, sed Perdiccae mortem. vide Nepotem cap. 5. et Appian. Alex. B. Mithridat. pag. 303. nec statim post Perdiccae necem: post eam imperii summa et regum curatio Pithoni et Aridaeo, ex Ptolemaei et Macedonum sententia, tradita fuit, ut ex Diodoro Siculo Lib. XVIII. cap. 36 et 39. et Arriano docent Lambinus, et Bosius ad cap. 5. hujus vitae. Antipater

ligi posset, plurimi fecerat) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. Nam tum in

praecipue διάδοχος βασιλείας dici potest, quia Macedoniae regnum obtinuit. v. Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 16. Pausanias Lib. I. c. 25. rem paullo aliter narrat: Τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρυ Μακεδόνες μὲν βασιλεύειν εἵλοντο Ἀριδαῖον. Ἀντιπάτρῳ δὲ ἐπετέτραπτο ἡ πᾶσα ἀρχή. Praeterea alii quoque Alexandri successores fuere dicti, licet Alexandro non statim successerint. vid. Freinsh. ad Curtii Lib. VIII. cap. 1. §. 15. Hic fuit infamis bello Lamiaco, de quo Polybius Lib. IX. cap. 23. Strabo Lib. IX. pag. 662, 663. in quo cecidit Leosthenes Atheniensium dux, funebri oratione ab Hyperide laudatus. v. Orosius Lib. III. cap. 23. pag. 203. et ex Meursio Lib. IV. L. A. cap. 4. Wess. ad Diod. Sicul. L. XVIII. cap. 13. qui scriptor plura profert. Inter Historicos recensetur a G. J. Vossio Lib. I. de Hist. Gr. cap. 10. pag. 61. qui de pluribus Antipatris agit Lib. III. p. 324, 325. De Antipatro Sisidis Colchidis domino Strabo L. XIII. pag. 832. de Antipatro Derbete pag. 853. cum Casauboni nota.

Mortuus erat Hephaestio] De morte Hephaestionis, et Alexandri ob eam luctu, *Plutarchus Alexandro*, *Pelopida* et *Eumene*, *Arrianus de reb. Alex.* 7. et *dissert. Epicteti* 2, 22. *Aelianus var. hist.* 7, 8. Bosius. Leid. m. et Voss. A. [Gu. Ult.] *Ephestio*.

Quem unum] Alii *quem vi-* (p. 508.) *vum*; quod etiam *Gebhardus* tuetur. Nam proxime, inquit, praecessit: *mortuus erat*. Magis ei lectioni favet *Diodorus* 19. ζῶντα μὲν γὰρ προετίμησε πάντων τῶν φίλων. Attamen nihil muto. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. *unum*. Pro *plurimi* Membranae Schotti et Ultraject. *plurimum*.

Intelligi posset] An legendum *potest*, vel *possit*? Bos. [Nulla mutatione opus est. Goerenzius ad Cic. de Leg. 1, 8. p. 36. *Tradere videntur, quod sit contra linguae naturam, qui Eumen.* 2, 2. *et Attic.* 18, 6. *quod per ita ut nude positum explicant. Equidem pro ita ut hoc acceptum malim, ut sit relativum causale, quod horum aliorumque locorum ratio facile admittit.* Paullo ante et Gu. Ult. *unum*. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *vivum*. In Ult. exemplari *plurimi*, non *plurimum*, expressum est.]

Cappadocia] Una cum Paphlagonia, et finitimis regionibus ad Trapezuntem usque. Sic *Plutarchus*, *Diodorus* 18. *Justinus* 13, 4, 17. *Arrianus* apud *Photium cod.* 92. Apud eundem tamen *Justinum* 13, 6, 14. legitur, *Paphlagoniam* postea demum cum Lycia, Caria et Phrygia *Eumeni adjectam* fuisse. Sed ibi vel glossema est τὸ *Paphlagonia*, inde natum, quod aliquis in margine ad illas provincias, quas Eumenes acceperat, hanc vocem e cap. 4, 17. adscripserat: vel fortasse rescribendum *Pamphylia*. Nam eam una cum Lycia et Phrygia magna primitus Antigono obtigisse, ex *Arriani* excerptis *Photianis* disco. Sic enim illa: Παμφύλων, καὶ Λυκίων, καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης Ἀντίγονος, subaudi: ἄρχειν ἐτετάχθη. *Magius* apud *Justinum* reponebat *Lycaonia*: sed id a recepta lectione nimium recedit. *Bosius*.

Sive potius dicta] I. e. verbo attributa atque addicta Cappadocia et Paphlagonia est: quia, ut alii tradiderunt, nondum eas regiones subegerant Macedones: immo nondum in eas Macedo-

3 hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque

num arma pervenerant. *Lambinus.* Nominata ac promissa. Ita Nonius *dicere* interpretatur ex illo Varronis: *Ivit virgo, dos a femina ut auferatur: quae mihi posteaquam ad concordiam* dicta *est.* Cicero pro Flacco: *Quaecunque sine hoc auctore est* dicta *dos, nulla est.* Gebhardus. Add. Ind. *Bosius.* Pro *sive* Voss. A, *sine.*

In hostium erat potestate] Ariarathis regis; qui Eumeni ibi imperare jusso quod cedere noluisset, victus a Perdicca et suspensus; Eumenes vero in regnum restitutus est. Testes *Arrianus* apud *Photium*, *Plutarchus*, *Diodorus*, et *Appianus Mithridaticis.* Ceterum *Schottus* putabat, Nepotem scripsisse: *in host. er. potestatem:* quomodo *Cicero in Maniliana* cap. 12. dixit *portus in praedonum fuisse potestatem*; ita laudante etiam *Gellio* 2, 7. Sed non, si *Cicero*, statim et *Nepos* ita loquutus est. *Bos.* Pro *hunc* Voss. B. [Ax.] *nunc.* Pro *in hostium erat potestate* Voss. B. [Ax.] *Erat in hostium potestate.* De hoc Ariarathe, et ejus fato, post quod Eumeni data est a Perdicca victore hujus reguli Satrapia Cappadociae, vid. Wess. ad Diod. Sic. Lib. XVIII. cap. 16. num. 14 et 26. et ad Ecl. 3. Libri 31. p. 517. n. 12. et Casaub. ad Strabon. Lib. XII. pag. 807. Plut. pag. 585. de poena tacens tantum dicit: Ἀριαράθου δὲ ληφθέντος αἰχμαλώτου, καὶ τῆς χώρας ὑποχειρίου γενομένης ἀποδείκνυται σατράπης. Proprie vero Eumenes non potuit dici in integrum restitutus, uti a Bosio; nam haec provincia Eumeni modo promissa fuerat, et non nisi post victoriam, quam Perdiccas ab hoc regulo reportaverat, ei fuit data; vide Diod. c. 22. ejusdem Libri, nec unquam antea Eumenis fuerat, neque etiam Macedonum. Nam hic Ariarathes numquam agnoverat Macedonum imperium et ab Alexandro, gravioribus negotiis districto, praeteritus fuerat, et Cappadociam diu quiete et in summa opulentia tenuerat, ut Diod. l. prius laudato, Appianus Mithridat. B. a Bosio jam citatus p. m. 302. dicit: (Perdiccas) Ἀριαράθην Καππαδοκίας ἡγούμενον, εἴτε ἀφιστάμενον, εἴτε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ περιποιούμενον Μακεδόσιν, (quae (p. 509.) quidem unica ac vera caussa fuit) εἷλε, καὶ ἐκρέμασε.

Quod in homine fidem et industr. magnam videbat] Explicat *Plutarchus* per δραστήριον καὶ πιστόν. *Gebhardus.* pro *si eum* Voss. A. *ni eum.*

Omnium partes corripere] Talem describit Pyrrhum Justinus 17, 2, 11: *Qui et ipse spoliare singulos cupiens omnibus se partibus venditabat.* Gebhardus. Ms. Codex legit, *omnes partes,* nempe Regni, sive omnes regiones. Sic Cicero ad Att. 3. *Sine te non esse nobis illas* partes *tenendas, propter Antonium.* Graece τὰ μέρη apud Matth. XV. 21. *Ernst.* Justini locus fortasse fa-

Neque vero hoc ille solus fecit, sed ceteri quoque omnes, 4
qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinaverat. Is multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Quum per- 5
ducere eum non posset, interficere conatus est, et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis ejus effugisset.

vet lectioni cod. Ernstiani, *omnes partes*. Bos. Pro *amplecti*, [quod in Ed. Mag. et Gebh. est, etiam Gu. Ult.] Leid. m. item Voss. A. B. *complecti*.

Neque vero hoc solus fecit] Msc. Boecl. *nec v. haec ille solus fecit*. Longolius: *Neque v. hoc tempore solus f.* An fuit: *neque v. hoc temere s. f.* quomodo fere loquutus 25, 20, 2. *Bosius*. Leid. m. *Neque vero hoc tempore solus fecit*. Voss. A. *Neque vero hoc ille solus fecit*. B. *Nec vero haec ille solus fecit*. Mox pro *quoque* Voss. B. *quaeque*. *Ille* in textum recepi, quia in Boecl. et Vossianis additur, et mox sequitur *τὸ caeteri*. [Axen. *Nec vero ille hec* (non *haec ille*) *solus fecit*, quod errore librarii, qui *e* et *o* inter se permutare solet, pro *hoc* positum puto. *Mosche*. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Long. *Neque vero hoc tempore solus f.* Ed. Ald. et Lamb. *Neque vero hoc solus f.* Gu. Ult. ut in textu legitur. Paullo ante Gu. *partis*. In eodem, ut in Ax. Ed. Ult. reliquisque *omnium* legitur.]

Amici] V. Ind. *Bosius*. Pro *fuerant* Leid. m. *fuerunt*.

Leonnatus] Cui obtigerat Phrygia, quae Hellespontum attingit. Fuerat autem unus ex Alexandri corporis custodibus. *Lambin*. Voss. B. *Leonnades*.

Macedoniam praeoccupare destinaverat] Constituerat, constitutum in animo habebat, deliberatum ei erat. Scio, libros fere omnes habere *praedestinaverat*, sed *prae* geminatum esse existimavi ex superiore verbo *praeoccupare*. Lambin. Specie ferendi auxilii Antipatro, revera ut ejus possessionem sibi ipse assereret. *Gebhardus*. vid. *Plutarchus*. Pro *destinaverat* Msc. Boecl. *praedestinavit*: plerique alii *praedestinaverat*, quod *Lambinus* a praec. *praeoccupare* profectum putat. Mox alii *multis magnisque pollicit*. Bos. Leid. m. pro *destinaverat*, *praedestinaverat*. Voss. A. et B. *praedestinavit*. Pro *multis magnis* Leid. m. et Voss. A. *multis magnisque*. [Axen. etiam *praedestinavit*. Tum idem *Is multis magnisque poll.* quod sine dubio probandum. *Mosche*. Gu. *praedestinavit*. Ult. *destinavit*. Ceteri ante Lamb. excusi *praedestinaverat*, quod Heusingerus revocandum censet, qui Livium quoque 45, 40. hoc verbo usum esse adnotat. Ego Lambini emendationem cum aliis praefero. Tum Gu. *His multis magnisq. poll.* Ult. *Hic m. magnisque poll.* Ed. Long. et Lamb. cum Ax. *Is multis magnisque*, quod restitui. Facile *que*, una, ut in Gu. codice, littera scribi solitum ante vocem *pollicitationibus* excidere potuit. In fine capitis et Gu. Ax. Ult. *noctu* addunt, quod ab Ed. principe, utraque Paris. Ald. et Lamb. abest.]

Clam noctu aufugisset] Q. edd. omittunt *τὸ noctu*. Sic tamen et *Plutarchus*: νύκτωρ ἀνέφευξε. *Bosius*. Leidensi meo abest etiam *noctu*.

CAP. III.

1 Interim conflata sunt illa bella, quae ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit, neque salutis,
2 quam fidei, fuit cupidior. Praefecerat eum Perdiccas

(p. 510.) *Conflata sunt bella*] Quae narrantur a *Diodoro* 18, 19, 20. et item ab aliis; ab Alexandro moriente praedicta. hanc enim postremam Alexandri vocem fuisse ait *Diodorus* 17. *extr.* *ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτῷ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ πρωτεύοντες τῶν φίλων.* Adde Dion. Cass. Lib. LXXX. cap. 3. et Orosium L. III. cap. 23. confer Aristidem Oration. Tom. I. pag. 204, 205.

Ad internecionem] Quidam libri exhibent *ad internitionem.* Unde *Lambinus* divinat *ad interitionem.* Neque me latet, idem monere *Ciacconium*, talem scripturam in vett. *Caesaris* membranis reperiri. Sed mihi ab ipsis exscriptoribus verum vocabulum *internecio* in *interitio* interpolatum videtur. Est enim *internecio* usitatissima vox Latinis, significatque *πανολεθρίαν.* Attius Meleagro:

> *Eum saevitiae finem, ac fati*
> Internecionem *fore;*
> *Meleagros torris cum esset*
> *interfectus flammeus.*

Liv. *Lucerini et Samnites ad* internecionem *caesi.* Curt. 4. cap. 96. *Ad* internecionem *mihi persequendus est.* Lib. 9. cap. 28. *Tandemque* internecione *hostium justae irae parentatum est.* Caesar L. v. de B. Gall. c. 13. *Quare ne committeret, ut is locus, ubi constitissent, ex calamitate populi Romani et* internecione *exercitus nomen caperet, ac memoriam proderet.* Lib. 2. cap. 28. *Hoc praelio facto, et prope ad* internecionem *gente ac nomine Nerviorum redacto.* Frontinus Lib. 2. cap. 5. 23. *Flaminius non ante providit insidias, quam simul a fronte, lateribus, tergo, circumfusus ad* internecionem *cum exercitu caederetur.* ubi perperam Mss. *interemptionem* vel *interitionem* habent. Cicero in Catilinam: *Quae dissensiones non reconciliatione Concordiae, sed* internecione *civium dijudicatae sunt.* Hinc bellum et odium *internecinum*, quod cum excidio alterutrius geritur. Plin. *Habet deinde* internecinum *bellum cum Ichneumone.* Justinus L. II. *Graecos veterum bellorum memoria* internecinique *cum Persis odii accendebat.* M. Tullius in Antonium: *Quae sunt urbanarum maledicta litium, non inustae belli* internecini *notae.* Gebhardus. Adi Indicem. Ms. Boecler. habebat *ad interceptionem.* Bosius. Voss. B. *interceptionem.* Sed Voss. A. et Leid. m. *internecionem*, quam lectionem hic satis superque Gebhardus defendit, cui adde Arntzenium ad S. A. Victorem de Vi-

ei parti Asiae, quae inter Taurum montem jacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat Europaeis adversariis; ipse Aegyptum oppugnatum adversus Ptolemaeum erat profectus. Eumenes quum neque ma- 3
gnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatae et non multo ante erant contractae, adventare autem dicerentur Hellespontumque transisse Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli praestantes, (Macedones vero milites ea tunc 4

ris Illustr. cap. 23. num. 9. [Ax. *internectionem*, quod est pro *internetionem*, more librarii, qui t per ct exprimere solet. *Mosche.* Gu. Ult. *internecionem.*]

Omnesque concurrer.] Et inprimis Craterus et, Antipater, Graecia subacta belloque Lamiaco confecto, et postea Antigonus. *Lambinus.* Pro *Perdiccam* Voss. A. *Perdicam.*

(p. 511.) *Praefecerat eum*] Ms. Boecler. *praefecerat hunc.* Bosius. Sic quoque Voss. B. [Gu.]

Ei parti Asiae] *Plutarchus*: ἀπέδειξε τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα ϛρατηγόν. *Lambinus.*

Europaeis adversariis] Cratero et Antipatro, et Pithoni, et Aridaeo, Alexandri ex alia matre fratri: qui postea *Philippus* dictus est. *Lambinus.* Leid. m. *Europis adversariis.* et paullo ante pro *Hellespontum* Voss. B. *Ellespontum.* pro *et*, *ut*, et pro *opposuerat*, *apposuerat.*

Transisse] Ald. et Lamb. *transcurrisse.* Quod rejicere non ausim. Nam, ut recte *Lambinus*, *currere* interdum et pro navigare, et *cursum* pro navigatione usurpant Latini. V. Ind. v. *cursus.* Bos. Tres mei Codices *transisse.* Nescio, cur Viri Docti hic *transcurrisse* substituere conentur, cum *transire* aeque, ac *transcurrere* pro *transfretari* ponatur. Noster in Hamilcare cap. ult. *At Hamilcar, posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit.* Ovid. L. 3. Trist. El. 12. vs. 37.

Rarus ab Italia tantum mare navita transit.

Suet. in Caesare c. 85. *Ab Alexandria in Syriam, et inde Pontum* transiit. et ita saepius, quomodo *ingredi*, *intrare*, et *transgredi mare* Latini dixere, consule Burmann. ad Quinctilian. Declam. 6. p. 149. et *iter* de navigatione. Pass. ad Propertium 1,1,30. *via* de mari. vid. Serv. ad Virg. 3. Aen. 202. sic κελεύϑα ὑγρὰ Homero Odyss. δ. vs. 82. ubi scholia. Quem de piscibus in mari natantibus imitatur Apollonius Rhodius Lib. 1. Argonaut. vs. 574. Nec non ὁδὸς de navigatione v. Schol. ad Eund. vs. 413. Adde, quae congessi ad Milt. c. 1. num. ult. [Gu. Ax. Ult. *transisse.* Paullo ante Gu. *adversum* pro *adversus.* Idem cum Boecl. et Ax. *quod et inexercitatae.*]

Cum claritate tum usu] Leid. m. *Tum claritate, tum usu.* Pro *Craterus* Voss. A. *Crateros.* Voss. B. [Ax.] *Antipater Cratheros*, sine *et.* De Cratero videndus Plut. in Alex. pag. 691, 692. et in Eum. p. 586. ubi quantus ille vir, et quanti fuerit aestimatus, docemur. [Gu. *Charteros*, Pro *cum clar.* Gu. Ed. Ult. Lamb. *tum clar.*]

erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam Imperii potirentur) Eumenes intelligebat, si copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed
5 simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent, et his per-
6 suaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Ita-

(p. 512.) *Qui summam imperii potir.*] Sic vett. cod. Gifânii (ut is teſtatur in *Ind. Lucret.*) ac P. Danielis, et Savaroni inspecti, itemque ed. Long. et aliae plures. Itaque loquuti non solum *Accius* et *Lucretius*, quos ad h. l. *Lambinus* laudat, sed etiam *Plautus*, *Terentius*, *Cicero*, *Sallustius*, *Justinus*, alii. v. *Voss. de construct.* cap. 22. *Bang. obs. philol.* Lib. 2. pag. 1053. et *Priscian.* 18. Tamen Ms. Boecl. *qui summa imperii potir.* Boſius. *Summam* Voſſ. A. et Leid. sed *summa* Voſſ. B. Sequamur plurimorum Codicum MStorum fidem, licet utrumque sit rectum. Conſule Graevium ad Ciceron. Lib. 2. de Offic. c. 23. Burmann. ad Ovid. 10. Metam. 627. Cort. ad Salluſt. Jugurth. cap. 25. num. 10. et Oudendorp. ad Front. Lib. 2. Strat. cap. 8. num. 14. *Imperium* hic pro summo Orbis terrarum imperio, sive Monarchia, ponitur, ut docet Dukerus ad Florum 2, 7, 2. Macedones diu poſt Alexandri mortem apud ipſos Romanos hac fama fuerunt celebres. Plut. in T. Q. Flaminio pag. 372. *Ῥωμαῖοι μὲν, εἰ Μακεδόνων κρατήσουσιν, ὧν ὄνομα δὶ Ἀλέξανδρον ἀλκῆς καὶ δυνάμεως πλεῖστον ἦν παρ' αὐτοῖς.* [Pro *tunc erant f.* Ax. Gu. *tum e. f.* Pro *habiti sunt fort.* Ult. *sunt habiti fort.* Tum Gu. *summam*, sed Ed. Ult. Mag. *summa.* Ita etiam Longol. non *summam.*]

Eumenes intelligebat] Ἐπανάληψις, propter longam interpoſitionem inter ea; quae multo ante dicta sunt, et quae nunc dicenda sunt. pendet enim sententia ab illo loco, *Eumenes cum neque etc.* idcirco repetitione nominis utitur ad memoriam lectoris renovandam. *Lamb.* Lambinus edidit: *Eumenes igitur intelligebat.* Boſius. Voſſ. A. *intellegebat.*

Cognossent] Sic e memb. suis *Schottus* et *Boeclerus.* Alii *cognoscerent.* Boſius. Leid. m. et Voſſ. A. B. *cognoscerent.* [Gu. Ult. *cognossent.* Ita etiam Axen: non *cognoscerent.*]

Consilium] Aberat haec vox Ms. Boecl. Atque sic fere loquitur 17, 7, 3. *Bosius.* [In Ax. cod. *consilium* deeſt, et pro *prudentissimum* legitur *praestantissimum.* Illud recte factum, et ita Nepotem loqui opinatur Boſius 17, 7, 3. At ibi non sequitur *ut*, quod hic legitur, et, nisi *consilium* retineatur, locum suum amittit. Non enim *prudentissimum ut*, sed *consilium ut* dicitur. v. 2, 2, 7. *Prudentissimum*, a subſtantivo divulſum, *quod* potius sibi jungeret, ut 21, 1, 3. *Heusinger.* A Gu. *consilium* abeſt, sed eſt in Ult. ceterisque edd.]

Contra quosdam barbaros] Plutarchus de garrulit. p. 506. *Eumenes cum audivisset, Craterum adversus se cum copiis venire, nemini amicorum rem*

que tenuit hoc propositum, et prius in aciem exercitum eduxit praeliumque commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum praeoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

aperuit, sed Neoptolemum esse finxit. Hunc enim milites Eumenis contemnebant, illius et gloriam admirabantur, et virtutem diligebant. Rem ipsam excepto Eumene norat nemo. Vide ibi plura. *Bosius.* Pro *persuaderet* Leid. m. *perfunderet.*

Itaque tenuit hoc propositum] Solemne quoque est ita loqui Caesari. Lib. 1. Civil. c. 83. *Tali instructa acie tenere uterque* propositum *videbatur.* L. 3. Civil. c. 42. *Pompejus interclusus Dyrrachio, ubi* propositum tenere *non potuit.* c. 65. f. *Commutata ratione belli, quoniam* propositum *non* tenerent. Nec procul abit Cicero Verrina 6. Tenuit *hoc institutum in turribulis omnibus, quaecunque in Sicilia fuerunt.* Pro Planco: Tenere *eum cursum, quem a prima aetate susceperis.* Et alibi in Epistolis: *stultum est, eum* tenere *cum periculo cursum,* (p.513.) *quem coeperis.* Gebh. Livius L. 3. c. 41. *Quum libertas non ultra vocem excessisset, decemviri propositum* tenuere. Unde et *propositi tenax* dicitur. Consule N. Heinsium et P. Burmannum ad Ovidium Lib. 2. Metam. vs. 104. Pro *praeliumque commisit* Voss. B. *Plurimumque commissit.*

Quam milites sui scirent] Miris hoc Eumenis consilium laudibus effert *Plutarchus.* Sed idem *Plut.* et *Diodorus* tradunt, ante hoc praelium, aliud praeterea commissum fuisse, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. *Lambinus.* Confer et *Justinum* 13, 8. *Arrian.* apud *Photium cod.* 92. Bos. [Ab Ultr. vox *exercitum* abest.]

Ut equitatu potius dimicaret.] Voss. B. *et equitatu potius dimicaret.* Male. contra c. 6. n. 1. hujus vitae: *Ut eas res occuparet.* ceteri *et eas res occuparet.* Quamquam *ut* ibi facilius admitti possit. Sed id vitium hic cum plerisque optimae notae Codicibus Mss. habent commune, qui centies *ut* et *et* commutare solent: ut apud Ovidium 1. Metam. vs. 15. et 370. et saepius alibi. Vide quos laudat Drakenburg. ad Silium Italicum L. 5. vers. 217.

Deterior] In Ms. est *inferior* pro *deterior.* Sed res eodem recidit, quomodocunque legas. *Ernstius.* Ed. Ultraj. [Gu.] *deteriore,* quod recte rejicit *Schottus.* repugnat enim *τὸ valebat,* cui opponitur. *τὸ inferior,* quod in suo cod. reperit *Ernstius,* haud dubie glossema est. *Bosius.*

CAP. IV.

1 Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, et Neopto-
2 lemus, qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. Qui quum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset, inimica mente contendisse, animoque magis etiam

Pugnatum] Longol. et Ms. Boecl. *oppugnatum.* quod pro simplici repoſuiſſe librarios, vix crediderim. An igitur ita loquuti veteres? An fuit, *appugnatum*, *compugnatum*, aut *depugnatum*? Diſpiciant, qui omnes loquendi modos, verbaque rariora in numerato habent. *Bosius.* Leid. m. et Voſſ. A. B. *oppugnatum.* [Ita etiam Gu. et omnes ante Lamb. editt. praeter Ult. in qua recte *pugnatum* legitur.]

Cadit Craterus dux] Voſſ. A. *Crateros.* B. *Chrateros. Cadere* hoc loco sumitur pro gravi vulnere in pugna affligi, non vero ut mors ſtatim sit secuta, quo sensu saepiſſime ab aliis etiam adhiberi solet. conſule Gebhardum ad Pauſaniae vitam cap. 1. num. 1. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris illuſtribus cap. 39. num. 3. Pro *Neoptolemus* Voſſ. A. *Pneotholemus.* B. *Neprolemus.* In notis poſterioribus pag. 270. lin. 5. poſt *Plut. in Alexandro pag.* 665. adde: sed hic Neoptolemus inter Macedonas non eſt recenſendus, dum is fuit Moloſſorum rex. ut jam (p. 514.) pueri sciunt e Juſtino Lib. VII. cap. 6. et L. XVII. c. 3. In bello Mithridatico inter duces Regis Mithridatis refertur Neoptolemus cum fratre Archelao. Appian. Al. B. Mithrid. p. 312. De Neoptolemi Anticlis filii ſtatua Meursius L. III. Athen. Att. c. 3. Fuit et Neoptolemus Τραγῳδιῶν ὑποκριτής, tempore Philippi Regis Macedonum, item Neoptolemus Parianus poeta, de quibus Fabricius Bibl. Gr. T. I. Lib. II. cap. 19. pag. 685. Caeterum de praelio hoc agit etiam Oroſius L. III. cap. 23. pag. 204. cum Fabricii nota. [Ax. *Chrateros.* Gu. *Cratherus.* Ax. *Neoptolomus.*]

Secundum locum imperii teneb.] Siniſtro enim cornu praeerat, sicuti Craterus dextro. *Diodor.* 18, 7. Boſius.

Ipse] Aberat cod. Boecl. qui et mox habebat, *nec eo magis.* Bos. *Nec eo magis* etiam Voſſ. B. [*Ipse* abeſt etiam ab Ax. Mox Gu. Ult. *intell. possent*, et *relinqueret.*]

Inter se complexi] Horum singulare certamen atque atrox pulchre appingit *Plutarchus.* Magius. adde *Diodor.* 18, 8. *Justin.* 13, 8. *Arrian. l. c.* Bosius. Voſſ. B. *complessi.*

Inimica mente contendisse] Diod. Lib. 18. Συμπλεκόμενοι τοῖς σώμασι καὶ παντοίας διαθέσεις τραυμάτων ἀπεργαζόμενοι τοῖς θυμοῖς ἐκ ἔληγον. *Gebhard.*

Animoque magis etiam pu-

pugnasse quam corpore, non prius distracti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex praelio excessit, sed acrius hostes institit. Hic equitibus profligatis, in- 3
terfecto duce Cratero, multis praeterea et maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, et se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, ex acie semivivum ela- 4

gnasse quam corpore] Possint haec addita videri ab aliquo, qui explicare voluerit, quid sit *inimica mente contendere*, quod praecessit: nisi haec ratio scribendi tales ἑρμηνείας ultro admitteret. *Boeclerus.*

Aliquot plagis] Tribus, in brachio et feminibus: sed magis territus iis, quam laesus. *Diodor.* et *Plut.* Bosius.

Hostis institit] Sic e suis codd. *Gifanius Ind. Lucr.* v. *subjungere*, et *Schottus*. *Hostis* autem pro *hostes*, antique. *Instare hostes* etiam supra dixit 15, 9, 1. ubi vid. *not.* Vulgati: *hostibus institit.* Bosius. Male Oxoniae editum est *instituit.* Leid. m. et Voss. A. *hostibus institit.* Nolo hic tamen a Bosio dissentire. *Instare hostes* erit stare in vel contra hostes, et in hac sententia est etiam Perizonius ad Sanctii Minervam L. 3. cap. 3. num. 77. Eodem modo, quo *adhinnire equam* Antiqui dixere. vide Burm. ad Ovid. Remed. Am. vs. 634. *adjacere mare.* Vide ad Timoth. c. 2. *adsidere aliquem.* J. Arntzen. ad Victorem de Caesaribus c. 10. n. 3. et ita *incurrere Mauros* apud Sallustium Jugurth. cap. 1. n. 8. cum emendatioribus codicibus legendum esse docet Burm. ad Ovidium Lib. 2. Metam. vs. 205. [Ax. Ult. ceterique ante Bos. editi *hostibus*. Gu. *hostis.*]

Pedester] Sic Leid. et postrema edit. sua, e Ms. suo, ut arbitror, ampliss. *Boeclerus.* Vulgo editur, *pedestris.* Bos. Leid. m. et Voss. A. *pedestris.* sed B. (p. 515.) [Gu. Ax. Ult.] *pedester.*

Quod in ea loca] Melius ita *Lambinus*, quam alii, *qui in ea l.* Bosius. Pro *petiit* Leid. et Voss. A. *petit.* [Gu. Ax. Ult. *quod.* Ed. Paris. 1. Ald. *qui.* Tum Gu. Ax. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *petit*, quod frequens esse, adnotante Heusingero, Burmannus observat ad Sueton. Caesar. cap. 30. Adde Oudendorpium ad Suet. locum, et infra not. ad cap. 6, 3.]

Et se, simul ac potuit] Nota, Lector, copulativam conjunctionem hic habere significationem disjunctivae, quippe pro *sed* positam, ut recte observavit Thom. Wopkens L. 1. Lect. Tull. c. 13.

Semivivum elatum recreare statuit, cum id non posset, etc.] *Semivivum* abest a Voss. B. Quia in uno meorum Codicum haec vox deest, et in Axen. *Semianimem* legitur, credit Heusingerus, librarios ex ingenio supplevisse, quod deesse videbatur. Quid ergo? an Nepos nec *Semivivum*, nec *Semianimem* scripsit, quum ipsa historia, ut simile quid ad-

tum, recreare studuit. Quum id non posset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia (namque illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

datur, postulat? Sane Plutarchus ejus ita meminit; sed quod Nepos Eumeni tribuit, id Plutarchus Gorgiae uni ex Eumenis ducibus adscribit. Fateor, Diodorum Sic. Lib. XVIII. cap. 30. de hoc facto tacuisse, et ejus exitum paullo aliter memorasse. Sed si Nepos hoc factum tangeret, necessario addere debebat *semivivum*, vel *semianimem*. Hoc vero loco *semivivum*, et in Pausania *semianimem* retineri potest; non enim se semper iisdem vocabulis exprimit Nepos, et quidem elegantiae caussa. Facile autem fieri potuit, ut librarius in Axeniano Codice *semianimem* nimis properanti manu scripserit pro *semivivum*, quia in Pausania *semianimem* vel *semianimum* scripserat. [Gu. Ult. cum reliquis omnibus *semivivum*.]

Non posset] Alii, *non potuisset*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. *posset*. [Ut et Ax. Gu. Ult. sed Ed. Mag. et Keuch. *potuisset*.]

Amplo funere extulit] *Amplo munere* legit e suo codice *Gifanius in observat. Lat. L.* v. *munus*; additque illud *Valerii Maxim.* 8, 15, 2. *quotiescunque munus aliquod Corneliae gentis celebrandum est*; ubi quidam (*Pighium* notat) nimis licenter *funus* reposuerit. Hoc autem loco etiam *Schottus* suum cod. habere *munere*, adnotat, sed addit: *vitiose fortasse*. Ac vereor, ne librarii lapsus sit, vix enim *Nepos* dixerit, Eumenem *amplo munere extulisse* Craterum. Non ita solent, quod sciam, Latini. At altera ratione passim usi. Curtius 4, 8, 9. *Repertum corpus magnifico extulit funere*. Suetonius Nerone cap. 9. *Claudium apparatissimo funere elatum*. Et cap. 30. *Cercopithecum Panerotem prope regio extulit funere*. Quod vero nostro *amplissimo funere efferre*, id eidem *Suetonio* est *amplissime funerare*, Calig. cap. 15. Apud *Valerium* si *munus* retineri debet, intelligendum est gladiatorium. Cui heic locus haud est, neque enim id Graecorum, ea quidem (p. 516.) aetate, funeribus adhibitum lego. *Bosius*. Leid. m. et Vossian. B. *funere*. A. *munere*. *Funus* et *Munus* saepius in Mss. confundi solent. Vide Burm. ad Ovid. in Nuce vers. 131. et Nic. Heinsium Epist. 472. et 476. ad J. G. Graevium, ubi docemur, *Funus*, uti et h. l. centies poni pro pompa funebri; quibus innumera loca addi possunt: E. G. Livii Lib. 2. cap. 33. *Reductori plebis Romanae in urbem sumptus funeri defuit. Extulit eum plebs sextantibus collatis in capita*. Et quod propius ad rem, Lib. 3. cap. 18. *In consulis domum plebes quadrantes, ut funere ampliore efferretur, jactasse fertur*. Eodem sensu non tantum *funus alicui facere*, Eidem cap. 33. ejusdem libri, sed et Ciceroni, (ut Nostro *amplo funere efferre*) *amplum funus facere*. Lib. 4. ad Fam. Ep. 12. et pro *amplo funere efferri* saepius etiam *magnifico funere efferri* dixere. Consule J. Arntzen. ad Victorem de Viris Illustribus cap. 35. num. 11. [Ult. *funere*. Gu. *munere*, et litteris *mu* superscriptum *f fu*.]

Ossa in Macedoniam] Ms. Bos-

cler. *in Macedonia*. Sicut infra 13, 4. *in Cappadocia*. Bosius. Voss. B. etiam ut in cap. ult. *in Macedonia*. Non quidem semper legibus Grammaticorum paruere Antiqui, ut docuimus ad Lysandrum cap. 1. num. 5. quibus adde Dukerum de Latinitate Jurisc. Vet. p. 351. J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 6. num. 9, 14. n. 2. cum addendis Ejus praefationi adscriptis et 58. num. 2. et ad Epitomen cap. 33. n. 1. et ad c. 46. n. 2. nihil tamen hic mutem. Ceterum olim in Patria sepeliri summus habebatur honos, et praesertim majorum monumentis condi, quod ex sacris ac profanis Auctoribus docet Spanhemius ad Callimachi Hymnum in Dianam vers. 131. Hinc summa votorum peregre morientibus haec erat, ut ossa in patriam reportanda curarentur. Vid. Broukh. ad Propertium L. 1. El. 10. v. 13. et Schottus ad Agesilaum cap. ult. num. ult. Eadem de caussa Tlepolemi ossa ab iis, qui una cum ipso militaverant, in patriam relata sunt. Vid. Schol. Pindari Od. Olymp. 7. vers. 36. Themistoclis ossa vidimus in ejus vita cap. ultimo clam ab amicis in Attica ideo esse sepulta, quamquam Scholiastes Aristophanis in Equit. vers. 84. Apolline jubente, ne pestis amplius grassaretur, id factum narrat. Denique de ritu ossium in patriam remittendorum consulendi Tzetzes ad Lycophronem vs. 367. et quos laudat J. Arntzenius ad S. A. Victorem de Viris Illustribus c. 45. num. 8.

CAP. V.

Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdic- 1
cas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco et An-

Apud flumen Nilum] Est veluti περίφρασις Aegypti, inquit *Longolius*. Atqui ad Nilum castra posuerat Perdiccas, copiasque trajicere conatus erat, paulo antequam ab equitibus suis interficeretur. Vide *Diodorum* 18. Bosius. Pro *Hellespontum* Voss. A. *Hellespunthum*. Pro *Perdiccas*, *Perdicas*. [Ax. *Nilum flumen*. Sed nec vulgatus ordo deterior est. Talia sunt *vento aquilone* 1, 1, 5. *vento borea* 1, 2, 4. *campum Marathona* 1, 4, 2. *oppido Citio* 5, 3, 4. *in oppido Athenis* 7, 3, 2. *Heus*. v. 5, 2, 2. Etiam Gu. Ult. *ap. Nilum flumen*.]

A Seleuco et Antigono] Immo (p. 517.) ab equitibus suis, si *Diodoro* 18, 36. et *Arriano* credimus, vel, ut *Pausanias Atticis* ait, a custodibus corporis suis. *Bosius*. Voss. B. *Saeleuco*. [Perdiccas, Ptolemaeum debellare in Aegypto invitis suis militibus conatus, a quibusdam equitibus, conspiratione facta, in tabernaculo suo sarissis confossus est, non, ut hic Nepos narrat, a Seleuco et Antigono. V. Plutarchum in *Eumene* pag. 587. et quos laudat Wesseling ad Diodor. 18, 36. Error forsan non ab ipso Nepote, sed a librariis proficisci potuit, qui ex *Antigene* fecerint *Antigonum*, et *Se-*

tigono, rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur, in his Eumenes. Hac ille percussus plaga non succubuit, neque eo secius bellum ad-

leucum addiderint, vel hanc vocem quoque male scripserint, jam in Codicibus confusam. Antigenes enim, Argyraspidum dux, totius Susianae deinde praefectus, primus in Perdiccam fecit impetum. Vid. Arrianum apud Photium p. 224. *Antigonus* et *Antigenes* saepius confundi solent, ut jam docuit Freinshemius ad Curt. 10, 10, 1. Quid si pro *Seleuco* legatur *Teutamo*, qui una cum Antigene dux fuit Argyraspidum, librariis non tam notus, quam Seleucus. De quo Teutamo Diod. 18, 59. Sed hanc conjecturam nemini obtrudo. Haec *Staverius* in not. poster. ad h. l. Pro *Seleuco* Ax. *Sceleuco.*]

Rerumque summa ad Antipatrum] *Diodorus* narrat, antequam hoc factum sit, imperii summam et regum curationem Pithoni et Aridaeo de sententia Ptolemaei et Macedonum delatam esse. *Lambinus.* Idem et *Arrian.* tradit, pag. 608. *edit. nuperr. Amstelod.* Bosius. Vossian. A. *verumque s.* Vid. not. post. ad cap. 2. hujus vitae §. 1. Hoc Antipatro in Macedonia defuncto, et magnis inter Cassandrum et Polysperchontem contentionibus res turbantibus, Antigonus regios sumpsit spiritus, et totum imperium Macedonicum animo complexus fuit. (Vid. Plut. Eum. pag. 590.) et voluit Eumenem sibi conciliari, et rerum gerendarum habere adjutorem.

Hic, qui des.] Aldina ed. *Hi qui des.* Quod non male rejicit *Lambinus*; sed ratio ejus inepta est. Dixisset, inquit, potius, *Ii, qui des.* Quasi non saepius ita loqueretur Nepos. Q. edd. *deseruerunt.* Bosius. Voss. B. *deseruerunt.* [Ed. Paris. 1. Ald. Long. Mag. *deseruerunt.* Gu. Ax. Ult. ut editum est.]

Exercitu suffragium ferente] Curtius 6, 8, 25. *De capitalibus rebus vetusto Macedonum more inquirebat exercitus.* Loccenius.

Damnantur] Circiter L. Ita *Diodorus* et *Arrianus.* Bosius.

In his Eumenes] Et Alcetas Perdiccae frater, ac Pitho Illyrius. *Diodorus, Arrianus,* et ex emendatione *Usserii annal. V. T.* pag. 412. *Justinus* 13, 8, 10. Bosius. Vide Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XVIII. cap. 37. n. 47. Sed Plut. pag. 587. ita rem narrat. *Νῦν δὲ ἀνῃρημένυ Περδίκκυ κατα ϛάσιν ἐν Αἰγύπτῳ δυσὶν ἡμέραις πρότερον ἧκεν ὗτος ὁ περὶ τῆς μάχης λόγος εἰς τὸ ϛρατόπεδον, καὶ πρὸς ὀργὴν εὐθὺς οἱ Μακεδόνες θάνατον τῦ Εὐμενῦς κατέγνωσαν.* De caeteris tacet, ut et Appian. Mithrid. pag. 303. *Εὐμενῦς δὲ ἀναιρεθέντος, ὅτε ἀυτον οἱ Μακεδόνες εἵλοντο πολέμιον.* Et in Syriac. pag. 105. vocat Eumenem *ψηφισάμενον εἶναι πολέμιον τῶν Μακεδόνων.* Sed hoc jam ante me observatum vidi a Bongarsio ad Justinum l. l.

Perculsus plaga] Quamvis debilitata ex parte ejus esset auctoritas. *Buchner.* Cave cum *Lambino* mutes in *percussus*: Nam *percellere* est pervertere ac perturbare, *καταπλήττειν.* Cicero pro M. Marcello: *Quos amisimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoriae.* Gebhardus. Omnes mei *perculsus.* Vide ad Pelop. 2, 2. [Lambinus in nota ad h. l. *percussus* praefert, quod non eversus et pro-

ministravit. Sed exsules res animi magnitudinem etsi non frangebant, tamen minuebant. Hunc persequens 2 Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur, neque umquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci multis possent resistere. Sed extremo tempore, quum 3 consilio capi non posset, multitudine circumventus est.

stratus hac plaga, quod *percelli* dicitur, sed tantum adfectus est. *Heusinger.* Gu. *perculsa*, ut Lambinus etiam edidit, sed optima Ult. ed. *percussus*, quod ante nos Bremius reposuit.]

Neque eo secius] Si hic *segnius* MSS. exhiberent, facile admitti posse censerem. Vide ad Datam. cap. 2. et Arntzen. ad Victorem de Caesaribus c. 40. n. 20. sed nunc MStorum fidem sequor. Sunt loca, in quibus retinendum *segnius*: in aliis vero *secius*, ut ad Datamem dixi. [Gu. Ult. cum ceteris *secius*.]

Frangebant] Hirtius Lib. 8. cap. 53. *Quibus non* frangebantur *animi inimicorum Caesaris.* Valerius Maximus Lib. 7. c. 5, 3. *L. Aemylii Paulli virtutem injuriae non* fregerunt; *sed acuerunt.* Quod vult Nepos, intelligit quoque Siracides c. 38. *ἡ λύπη καρδίας κάμψει ἰσχύν. Gebhardus.*

(p. 518.) *Tamen imminuebant*] Ms. Boecler. et alii: *tamen minuebant*, quomodo 7, 10, 3. dixit *minui opes*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. *minuebant*. Et ita lego. [Gu. Ult. *minuebant*. Ed. princeps, Argent. Long. *tamen non minuebant*. Reliquae antiquiores: *t. imminuebant*.]

Antigonus] Qui praefectus fuerat ab Antipatro magnae Phrygiae et Ciliciae: et praeterea exercitui regio praeesse jussus erat. etc. quemadmodum tradit *Diodorus. Lambinus.* Pro *persequens* Voss. B. *ipse sequens*. Haec lectio est nihili, nam Antigonus hic cum Antipatro dux delectus est contra Eumenem. Vid. Plutarch. Eumen. pag. 587. E. Diodor. Sicul. Lib. XVIII. cap. 39. (Antipater) *στρατηγὸν δὲ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως ἀπέδειξεν Ἀντίγονον, ᾧ προστεταγμένον ἦν καταπολεμῆσαι Εὐμένη τε καὶ Ἀλκέταν.* Et cap. 40. *Ἀντίγονος δ' ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀποδεδειγμένος στρατηγὸς διαπολεμῆσαι πρὸς Εὐμένη, ἤθροισεν ἐκ τῆς Χειμασίας τὰς δυνάμεις.* [Ax. *Hunc psequens*, unde Vossiani B. lectio *Hunc ipse sequens* originem duxisse videtur. *Mosche.*]

Saepe in itineribus vexabatur] Propterea quod eum Eumenes multis erroribus, variis diverticulis ac flexionibus viarum ludificabat; in quibus maximam spem constitutam habebat. Fore enim sperabat, ut Antigonus sui persequendi finem faceret, itinerum difficultate et viarum asperitate deterritus ac defatigatus. *Lambinus.*

Quibus pauci possent multis resistere] Voss. B. *posset*. [Axen. *quibus pauci multis pos. res.* Sic *unus omnibus* supra c. 3. 1. *omnibus unus* 9, 1, 1. *Heusinger.* Ed. princeps, utraque Paris. Ald. Mag. *quibus multis possent pauci res.* Ult. cum vulgatis *q. pauci poss. mult. res.* Gu. *quibus pauci multis possent resistere*, ut jam Wetzelius edidit. Optime.]

Multitudine circumventus] Im-

Hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit, et in castellum Phrygiae, quod Nora appellatur, confugit.
4 In quo quum circumsederetur, et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi, callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum concalefieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis
5 motu non removeretur. Substringebat caput loro altius,

mo proditione Apollonidae, sic enim Diod. l. c. *Lamb.* Ed. Ultraj. *circumitus.* Quomodo supra 2, 3, 2. *ne multitudine circumiretur.* Itemque 14, 6, 2. *Bosius.* Voss. A. *circuitus.* [Gu. etiam *circumitus.* Mox Ult. *circunsederetur.*]

In castellum Phrygiae] Immo Armeniae, ut vult *Diodorus*, *ἐπεβάλετο φεύγειν εἰς Ἀρμενίαν.* Sed intellige Eumenem in Armeniam quidem fugere cogitasse, sed non potuisse. *Plutarchus* vero *Χωρίον ἐν μεθορίῳ Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας* dicit fuisse. *Lambinus.*

Nora] Vid. Ind. Caussas, cur huc se contulerit, habes apud *Plutarchum, Diodorum,* et *Justinum* 14, 2, 2. *et* 3. Bosius.

Circumsederetur] Ab Antigono, postquam misso ad se Ptolemaeo, illius fratris filio, nullam salutis suae et veniae mentionem in colloquio fecerat. Vide *Plutarchum.* Bosius.

Et vereretur] De hoc Eumenis consilio praeter *Diodorum* 18. et *Plutarchum*, *Frontinus* 4, 7, 34. Bosius.

Spatium agitandi] Proprie de equis. Sueton. in Caesare c. 39. *Quadrigas bigasque et equos desultorios* agitaverunt *nobilissimi juvenes.* Lucan. Lib. 1. vers. 78.

Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi.

(p. 519.) Propertius L. 2. El. 12. vers. 32.

Terra prius falso partu deludet arantes,
Et citius nigros sol agitabit *equos.*

Ubi inspice Passeratii notas. *et agitare currus* dixit Virgilius 3. Georg. vs. 18. hinc *agitator equorum* 2. Aen. vs. 476. Ubi Servius: agitator, *auriga, secundum usum communem.* *agere equos* dixit Florus L. 1. c. 7. n. 3.

Calefieri] Voss. A. *concalefieri.* Pro *motu* Leid. m. *victu.* Elegans vero est praecedens verbum *exerceri*, quod dicitur de iis, quae otiosa esse non patimur, et frequenti motu agitamus. Virgil. 1. Georg. vs. 230.

Exercete *viri tauros; serite hordea campis.*

Ubi Servius: Exercete, *id est, ad aratra jungite, cogite laborare.* Sic *exercere ferrum, arma* etc. pro multum uti. Vide Servium ad 4. Aen. vs. 86. et Burm. ad Val. Flaccum L. 3. Argonaut. vers. 162. et ad Petron. Satyric. cap. 94. nec non Duker. ad Florum Lib. 4. c. 12. n. 60. hinc pro exercitio ac labore fatigari. Ut docet Servius ad Virg. 1. Aen. vs. 435.

Qualis apes aestate nova per florea rura
Exercet *sub sole labor.*

quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere; deinde post verberibus cogebat exsultare et calces remittere. Qui motus non minus sudorem excutie-

Et Burm. ad Petron. Satyric. c. 83. *exercere equos* in eadem hac historia dixit Frontinus Strat. 4, 7, 34. [Gu. Ult. *concalfieri*, pro *concalefieri*, quod verbum apud Ciceronem quoque reperitur, et librariis h. l. tribui non potest. Itaque in textum recepimus.]

Post verberibus Savaro e Msc. suo legit *posterioribus*, aitque hanc optimi codicis lectionem praeter *Diodorum* et *Plutarchum* admodum confirmare *Frontinum*. Verum *Frontinus* et *Diodorus* non dicunt *pedibus posterioribus exsultasse*, sed *innixos* iis, dum anterioribus insistere cupiunt, crura jactasse. Diodorus: *συναναγκάζων τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ἐπιβεβηκέναι.* Et paucis interjectis: *ὁ μὲν ἵππος βουλόμενος στηρίζεσθαι τοῖς ἐμπροσθίοις, διεπονεῖτο τῷ τε σώματι παντὶ καὶ τοῖς σκέλεσι.* Frontinus: *Ut posterioribus pedibus innixi, prioribus adlevatis, cum naturalem appetunt adsistendi consuetudinem, ad sudorem undique* (alii *usque*, vel *vimque*) *crura jactarent.* *Plutarchus*, fateor, ait, clamoribus et flagellis stimulatos posterioribus exsultasse et tripudiasse cruribus: *τοῖς ὀπισθίοις ἐνήλλοντο, καὶ διεσκίρτων σκέλεσι.* Non tamen idcirco quidquam mutandum est: neque enim verisimile est, pro *posterioribus* librarios in tot codicibus reposuisse *post verberibus.* praeterea indicare Nepos voluit, qua ratione coëgerit equos exsultare. *Verberibus* scilicet; seu, ut est apud *Plutarchum* pag. 590. *ταῖς μάστιξιν.* *Barthius* codici suo adscripserat, *legendum* pone, *i. e.* *posterioribus pedibus.* Sed nulla mutatione opus. *Deinde post* dictum, ut *post deinde* apud Terentium Andr. 3, 2, 3. Gellium 7, 3, 11. 7, 12, 5. *deinde postea* apud Ulpian. Leg. 15. §. 46. D. de injur. et famos. libell. *post hinc* Virgil. Aen. 8. *deinceps* (p. 520.) *inde* Liv. 5. et apud alios *simul una*, *prorsus omnino*, *olim quondam*, *repente subito*, *rursum denuo*, *procul longe*, *nunc jam*, *tandem denique*, et similia, noto pleonasmo. Exempla habes apud *Vossium de construct.* c. 63. *Bangium observ. philol.* 2. pag. 1149 et 1343. Quae cum ignoraret librarius, praecessissetque de *prioribus pedibus*; illud *posterioribus* substituit. Simul autem hinc apparet, *post* hic non idem esse ac *posteriore parte*; sed significatum temporis obtinere. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. in marg. *posterioribus.* De similibus Pleonasmis vide ad cap. 1. num. 5. Pro *post verberibus* facile legi posset *posterioribus* sc. pedibus. Sed in Nepote non omnia artificis statera examinanda sunt. Et hanc emendationem non esse necessariam opinatur Oudendorpius ad Frontinum Lib. IV. cap. 7. num. 125. unde equorum copiam nactus sit, quos sine dubio magni fecit, et in quorum conservatione magnam spem posuerit, vid. Plut. p. 587, 588. [Ax. habet *posset terram att.* pro *terram posset att.* et *deinde* omissa voce *post.* *Deinde post* etiam in Gu. et Ult. edit. legitur. Ita Vellejus 2, 23. *Major pars nobilitatis ad Sullam in Achajam, ac deinde post in Asiam perfugit.* Pro *et calces remittere* Ult. *calcesque rem.* Eadem *plane*, et in margine: *Al. plene.* Gu. etiam *plane*, et litterae *a* superscriptum *t e.*]

6 bat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est quod omnibus mirabile est visum, ut aeque jumenta ni tida ex castello educeret, quum complures menses i obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuis
7 set. In hac conclusione, quotiescumque voluit, appara tum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hiems. Quod

Calces remittere] Quibus insistebat, relaxare, agitatum verbere. Propudiosa est *Lambini* conjectura, *emittere*. Frontinus L. 4. c. 7, 34. *Certis quotidie horis ita suspendebat, ut posterioribus pedibus innixi, prioribus allevatis, cum naturalem appetunt assistendi consuetudinem, ad sudorem undique crura jactarent*. Gebh. Vide Ind. et confer loca aliorum paullo ante adducta. Mox Ms. Boecl. [Ax. Ult.] *decurrerent*. vitiose. *Bosius*.

Jumenta aeque nitida] *Nitida* opponit strigosis et male habitis. *Nitida jumenta* non tam ἀπεσλιγγισμένα, quam λιπῶντα, sive λιπαρά. Et *Nitor* Apulejo L. 10. Metamorph. est *pinguedo*, seu, ut ipse loqui amat, *pinguities*. Ovid. Lib. 2. Metam.

— Nitidam *cape praemia vaccam*. Gebhardus.

Consule Burmann. ad Phaedr. L. 3. fab. 7. vs. 4. [Ax. Gu. Ult. ceterique ante Lamb. excusi *ut aeque jumenta nitida*, quod jam Titzius revocavit. Lambinus ita transposuerat: *ut jumenta aeque nitida*. Mox etiam a Leid. 1. Gu. Ax. Ult. verba *et planis*, a Lambino inculcata, absunt. In edit. principe, utraque Paris. Ald. et Mag. haec omnia *ac si — conclusione* omissa sunt, in ed. Lamb. tantummodo verba *In hac conclusione* desiderantur. Gu. Ult. Bosii lectionem confirmant. Pro *quotiescumque* Gu. *quociens-cunque*. Ax. *quotiensque*, non *quotienscunque*. *Ea conclusione* Codex Schotti, Ed. Gebhard. et Keuch.]

Campestribus] *Lambinus* addit *et planis*, Sed ea non agnoscunt libri meliores. *Bosius*.

In hac conclusione] Ita Mss. Burg. Leid. Boecl. et q. edd. vett. Aliae, *Ea conclusione*; quod etiam *Schottus* in suo cod. reperit. Quaedam plane omittunt, credo, quod non intellexere, quid esset *conclusio*. *Lambinus*, [qui haec verba in adnotat. commemorat, ita] interpretatur: in hoc concluso loco, vel; interea dum in hoc loco clausus erat. Inepte. *Conclusio* idem est ac obsidio. Vid. Ind. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. *in hac conclusione*. Pro *quotiescumque* Voss. A. et B. *quotienscunque*, ut in Agesilao cap. 3. §. 6. iidem Codices exhibent *Quotienscunque congressus est*. Quam antiquorum lapidum et librorum scripturam esse docebunt, quos laudat Cannegieterus ad Aviani Fabulam 30. vs. 16. [Ed. Ult. ceteraeque ante Boecl. *et apparatum*, sed etiam Leid. 1. Gu. Ax. *et* omittunt.]

Uno loco] In castello illo, Noris. *Lambinus*.

(p. 521.) *Quod castrum subsidia hab. non pot. et ver approp.*] Mire variant libri, nec minus Interpretes. Ed. Longol. legit distinguitque hoc modo: *quamdiu fuit hyems, quod castrum subsidia habere non poterat, donec ver appropinquabat. Simulata*

castrum subsidia habere non poterat, et ver appropinquabat, simulata deditione, dum de conditionibus tra-

tunc deditione etc. Quam lectionem interpolatam esse manifestum est. Neque enim ita solet Nepos: nec Mss. concinunt. Vetustissima Argentoratensis: *quamd. f. hyems, quod castrum subsidia hab. n. poterat, ver appropinquabat. Simulata deditione etc.* quomodo et Ven. ac Flor. nisi quod ante τὸ *simulata* interpunctionem non habent. *Gifanius Ind. Lucr. v. subjungere* e suo cod. legit: *q. f. hiems quod castra subsidio hab. n. poterat.* Atque sic et scriptus *Schotti.* Unde Cl. *Boeclerus* olim tentabat; *q. d. f. hiems, q. castra subsidio habere non poterat, cum ver approp.* ut exciderit particula. Quomodo et *Freinshemius* autumabat, *deinde* aut simile quid ante voces *quod castrum* fuisse scriptum. *Gebhardus* cum *Savarone* legebat: *q. d. f. hiems, quod castra sub divo hab. n. poterat. Ver appropinquabat: simul. dedit. etc.* Non improbat tamen scripturam codicum Schotti et Gifanii. Immo nec vulgatam, quae et in ed. [principe, utraque] Paris. et Ms. Boecl. [Ax.] reperta, ac a *Lambino* reliquis omnibus praelata, et a recentioribus plerisque, atque a nobis etiam, (nisi quod copulam *et* inseruimus) retenta est; modo sic dispungatur: *q. d. f. hiems. Quod castrum subsidia habere non poterat; ver appropinquabat.* Hoc sensu: Hieme tota inclusus castro mansit: cur non vere quoque et diutius? quaerat aliquis tacite. Castrum, respondet Cornelius, nulla poterat habere subsidia. *Lambinus* varie conjectabat. Modo: *quod castris,* (vel *castrûm,* pro *castrorum,* suffragante *Puteano*) *subsidia hab. n. p.* Modo transponebat: *Ver* (vel, *cum ver*) *adpropinquabat, quod castrum subsidia habere non poterat, simul. ded.* Ms. Leid. *quod castra subsidio vel sub divo habere non poterat, ver appropinquabat.* Ernstianus denique: *sed castrum subsidia habere non poterat et ver appropinquabat.* Longum esset, tot discrepantes lectiones sub examen vocare. Dicam breviter, quid mihi videatur. *Castra* tum nulla habebat Eumenes. Nam fusus ab Antigono, et amissis suorum octo millibus cunctisque impedimentis, vagabundus et fugitans et videns, se fortunam obsidionis subiturum, majorem militum partem dimiserat: qui, dum ille Noris obsidetur, partim in Cappadocia palabantur, partim ad Antigonum transierant. Secum autem solum equites ID, pe- (p. 522.) dites CC, ut *Plutarchus,* seu, ut *Diodorus* ait, IDC in universum, retinuit. Cumque liberatus obsidione esset, pristinos amicos, et palantes per Cappadociam militiae suae socios recolligens, solum circiter duo millia contraxit: neque plures secum habuit, cum e provincia discederet. Vide *Plutarchum* pag. 589, 590. *Diodorum* 18. p. 649, 650, 656. *Justinum* 14, 2, 3, et 6. Non igitur Eumenes neque tamdiu uno loco se tenuit, nec deditionem simulavit, *quod castra subsidio,* vel *castris* aut *castrum subsidia habere non poterat.* Nulla enim tum quidem castra habuit. At utrumque facere ideo potuit, quod *castrum* (Nora) *subsidia habere* (aliunde) *non poterat.* Sed magis tamen congruit, ut dicamus, eam ob caussam *simulasse deditionem.* Quare et verba ea ad sequentia potius referenda erunt. Quod si facias, manifestum erit, copulam aliquam aut particulam

ctat, praefectis Antigoni imposuit, seque ac suos omnes extraxit incolumes.

CAP. VI.

desiderari. Quod jam videre *Lambinus, Freinshemius* et *Boeclerus*. Cum igitur copula diserte in codice Ernstiano fuerit, non dubito eam reponendam, legendumque, ut nos edidimus. Possis etiam ejusdem codicis ductu legere: *sed quod castrum s. h. n. p. et v. a.* Potuit vero facile *τὸ et* ob ultimam syllabam vocis *poterat*; *τὸ quod* autem in eodem codice ob particulae *sed*; et in aliis haec ob illius similitudinem excidere. Quanquam et pro *quod* facile *sed* reponi potuit, quod librarius ignoraret genus loquendi, quo noster etiam c. 7, 1. usus est: *quod una erant Macedones, etc.* Quae ignorantia effecit etiam, opinor, ut alii verba ista ad praecedentia referrent. Ceterum non repugnabo, si quis cum *Gebhardo* Savaronianam lectionem amplecti malit: cum ea et Leidensi codice confirmetur. Ut hic sit sensus, Eumenem in castello se tenuisse, quod ob hiemem *non posset*, recollectis militibus suis per provinciam dispalantibus, *castra sub divo*, hoc est in campo, *habere*. Sed magis tamen placet altera. Judicent, qui ingenio et judicio in his litteris subacto valent. *Bosius.* Leid. m. *sub divo*, ut et Voss. A. sed B. *subsidia.* [Ms. Puteaneus: *quod castrum subsidium h. n. p.* Gu. *quod castrum subsidio h. n. poterat*, *ver ap.* et voci *subsidio* superscriptum *sub divo*. Ult. *quamdiu hiems fuit, quod castra sub dio h. n. poterat. Ver appropinquabat. Simulata* etc. *Hiems fuit* etiam Cod. Gif. Kappius in Harlesii Opusculis p. 463. sq. Savaronianam lectionem probat, et phrasin *subsidia habere* sibi non placere fatetur, cujus et ipse exemplum desidero.]

Ver appropinquabat] Nihil est vulgarius, quam milites usque ad vernum tempus contineri in hybernis. Tacitus *Annal.* 13, 36, 1. *Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret* etc. *Gebhard.* Leid. m. *ad ver appropinquabat*: mox pro *extraxit* Voss. B. male *traxit.* Vulgata lectio recte explicatur in Indice, hic enim *extrahere* pro liberare ponitur, ut *ἐξαιρεῖν* apud Graecos. Vide Elsner. ad Epist. Pauli ad Galatas cap. 1. com. 4. Pro *praefectis* Leid. m. *praefectus.* Sane locus est vexatissimus, cui Heusingerus nihil auxilii adtulit, rejiciens *τὸ et*, non male a Bosio in textum receptum, quia in Leidensi codice scriptum est *ad ver appropinquabat*, forsan pro *ac* vel *at.* Videant acutiores.

Simulata deditione] *Plutarchus et Diodor.* paullo aliter, et multo plenius. *Lambinus.* Rursus aliter *Justinus* 14, 2, 4. Vide *Usser. annal. V. T.* p. 421. *Bos.*

CAP. VI.

Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, 1
quum litteras et nuntios misisset in Asiam, consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret, (nam tum in

(p. 523.) *Ad hunc Olympias*] Vide *Plut.* ac *Diodorum*, Bos.

Repetitum Macedoniam veniret] Ex officina Lambiniana hoc quoque prodiit. Savaro et Schotti Liber, *Utrum repetitum in Macedoniam veniret.* Ita ut hic magis probet Ultrajectinae Editionis lectionem, *Utrum repetitum iret Macedoniam.* Lambinum vero delirare censebam, quod putaret heic locum habere posse, *Utrum expetitam in Macedoniam veniret.* Est autem *repetere Macedoniam*, regredi in eam, a qua diutius afuerat. Apul. Lib. 9. Metam. *Maritus ignarus rerum, ac nihil etiam tum tale suspicans, improvisus hospitium repetit.* Curt. Lib. 8. cap. 3. *Et paullo post, quasi potiora quaedam egisset, convivium repetit.* Idem Lib. 3. *Easdem terras, quas victoria peragrassent, sibi fuga repetendas.* Gebhard. *Repetitum in Maced. ven.* habuere liber Schotti et Savaro; Longolius: *repetitam in Macedoniam ven.* Ms. Boecler. *repetii in Mac. ven.* Videri possit fuisse, *repente in M. v.* praesertim cum mox suadeat Eumenes, *exspectaret, quoad Alexand. F. regnum adipisceretur.* Sed, ut nos edidimus, etiam in Burgensi ac Veneto fuisse, *Magius* testis. Simile est illud cap. 3, 2. *Aegyptum oppugnatum erat profectus.* Praepositionem addidere librarii, ut arbitror, quod verbum *venire* ad *Macedoniam* referrent: cum ad τὸ *repetitum* pertineat. *Schottus* mallet, *utrum repetitum iret Macedoniam*, ut in Ed. Ultraj. legitur, quod etiam nuperae quaedam edd. [Gebh. Keuch.] sequutae. *Lambinus* vero: *utrum expetitam in Mac. v.* h. e. cupitam, seu exoptatam. In quo *Gebhardus* eum delirasse censet. *Bosius*, Leid. m. et Voss. A. *repetitum in Macedoniam veniret.* B. *repetitum Macedoniam veniret.* Conjecturam in notis posterioribus posui, cujus me nondum poenitet, quibus notis adde lin. 12. post *Diodor. Sicul. Lib.* XIX. c. 11. *et* 25. Sed sine dubio numquam revocata fuisset Olympias, nisi Macedones jam gemuissent sub tyrannide foeminae Eurydicae, uxoris Aridaei, sub nomine mariti omnia pro lubitu agentis. vid. Justin. Lib. XIV. cap. 5. et ex eo Oros. Lib. III. cap. 23. pag. 205. quam Macedones ferre non potuerunt, licet magni animi esset foemina, et rei militaris haud inperita. Vid. quos laudat Wess. ad Diod. Sicul. Lib. XIX. cap. 11. num. 65. Ex duobus itaque malis elegerunt levius, alioquin a mulieris imperio aversissimi; id quod Alexander jam vivus scivit; nam quum Olympias et Cleopatra, seditiosis, absente Alexandro, temporibus frui conatae, πρὸς Ἀντίπατρον καθιστάσας, διελοῦσαι τὴν ἀρχήν, Ὀλυμπιὰς μὲν Ἤπειρον, Κλεοπάτρα δὲ Μακεδονίαν παραλαβοῦσα, dixit Alexander, βέλτιον βεβουλεῦσθαι τὴν μητέρα;

2 Epiro habitabat) et eas res occuparet, huic ille primum suasit, ne se moveret, et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum

Μακεδόνας γὰρ ἐκ ἂν ὑπομεῖναι βασιλευομένους ὑπὸ γυναικός. V. Plutarch. Alexand. p. 702. Idem senserunt et alii Graeci. Aristoteles Lib. 1. de Rep. cap. 12. licet de alia re agens, dixit, τὸ ἄρρεν φύσει τῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον. Unde Euelthon Salaminis Cypriae rex pro exercitu Pheretimae dono misit fusum aureum, et colum penso circumdatam. (p. 524.) Vid. Herodot. L. IV. cap. 162. [Gu. Ax. *repetitum in Mac. veniret*. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Mag. *repetitam in Mac. veni*: Staverius in post. not. *repetita* i. e. *revocata* scribendum esse opinatur.]

In Epiro habitabat] Quia Neoptolemi Epirotarum regis erat filia. *Lambinus*.

Occuparet] Addunt alii: *an in Epiro maneret*, quod a *Lambino* est. Nam libri non agnoscunt. Et fatetur ipse, subintelligi posse. *Bosius*. Leid. m. *ut eas res occuparet*. [Verba *an in Epiro maneret* etiam ab Ax. Gu. Leid. 1. Ult. absunt. Pro *eas res*, i. e. Heusingero interpretante, *illud regnum*, Kappium acute conjecisse *suas res*, Tzschuckius scribit, sed neque in Harlesii Opusculis neque in Harlesianis Cornelii exemplaribus a Kappio ad h. l. quidquam adnotatum est.]

Et exspectaret] Paullo aliter *Diodorus*. Lambinus.

Alexandri filius] E Roxane susceptum intelligi, facile adsentior *Lambino*. Nam de Hercule, Barsines filio, qui, ut e *Diodoro* 20. constat, Pergami educabatur, ad regnum evehendo tum quidem nemo cogitabat: etsi postea Polysperchon id molitus est. Roxanes autem filius jam rex designatus erat. Ceterum nomen Roxanes filii quaerit *Lambinus*: et conjicit, *Philippi* nomen ei impositum fuisse; immo *ad Phocionem* plane adfirmat: additque a *Trogo Herculem* nominari. Mihi posterius incertum, prius falsum videtur. Nam etsi apud *Justinum* 14, 6, 2. legitur, *Olympiada cum nuru Roxane et nepote Hercule Pydnam concessisse;* vix tamen crediderim, *Justinum* id scripsisse: cum non ignoraret, *Herculem* dictum fuisse alium Alexandri F. e Barsine natum, ut apparet e 13, 2, 7. Non autem ille, sed Roxanes F. apud Olympiadem erat. Quod non modo e *Diodoro* 19. sed ex ipso etiam *Justino fine capitis* constat, ubi *filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam missos* ait. Quod de Roxane filioque ejus refert *Diodorus*. Ut mirer, Doctiss. *Usserium annal. V. T.* pag. 427. ea de Barsine et ejus filio, tanquam e *Justino* ac *Diodoro*, narrare. Suspicor itaque, *Herculis* nomen apud *Justinum* posteriore loco e priore irrepsisse. Porro *Philippum* nemo veterum, quod sciam, Roxanes filium nominavit. *Nepos* enim 19, 3, 3. Philippum Aridaeum Alexandri M. fratrem designat, non, ut *Lambinus* censuit, Roxanes filium. Hunc autem *Alexandrum* vocatum, docuit e *Pausania*, *Dexippo* et *Porphyrio Freinshemius ad Curtii* 10, 6, 9. Addere poterat *Arrianum de rebus post Alex. sub initium*. Bosius.

Sin aliqua cup. rap. in Macedoniam] Desunt heic aliqua in Ms. Boecl. statim enim sequi-

oblivisceretur, et in neminem acerbiore uteretur im-
perio. Horum nihil ea fecit. Nam et in Macedoniam 3
profecta est, et ibi crudelissime se gessit. Petiit au-
tem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi do-
mus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere,
ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si da- 4
ret, quam primum exercitus pararet, quos sibi sub-
sidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus

tur, *profecta est, etc.* Occasionem praebuit vox *Macedoniam* repetita. Vide quae diximus ad 7, 3, 2. *Bosius.* Quaedam in Cod. Voss. B. desunt quoque, ita ut credam, Boecleri et hunc codicem unum esse et eundem. Ob hanc notam vapulo ab Heusingero. Fateor, me hic et in Praefatione non bene expressi, sed in eadem permaneo sententia, quum non dubium est, quin membranaceus codex Boeclerianus et chartaceus Voss. B. ex eodem codice sint descripti: nam fere semper inter eos convenit.

(p.525.) *In Macedoniam profecta*] Vide *Diodorum* 12. pag. 676. *Justin.* 14, 6, *et* 7. Bosius.

Petiit] Alii, *Petivit.* Bosius. Leid. m. et Voss. B. *petiti* Pro *Omnium injuriarum oblivisceretur* Voss. A. *Oblivisceretur omnium injuriarum.* [Etiam Ax. Gu. *oblivisc. om. injur.* Tum Gu. *Horum illa nihil fecit.* Ita et Ax. non: *Horum illa nihili fecit*, eamque lectionem Rickleffius et Wetzelius in textu reposuerunt. Pro *Petiit*, quod a Lambino est, Boecl. Ax. Gu. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Ult. *Petit*, ut supra cap. 4, 3. Ed. Long. Mag. *Petivit.*]

Inimicissimos stirpem quoque interimere] In Burgensi exemplo et Veneto reperitur, quod attestatur Magius, *Ne pateretur Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere.* Quam lectionem et doctissimus Schottus in suo reperit, quam cur aversemur Lambiniana proluvie admissa? *Gebhardus.* Meus codex cum Coloniensi exemplo optime legit, *amicissimos interire.* Sensu plano et perspicuo. *Ernstius.* Ut expressimus, erat in Mss. Schotti, Boecler. Burgensi et quibusdam editis, suffragantibus *Schotto*, *Gebhardo*, *Boeclero*, nec improbabant *Magius* et *Lambinus*, etsi aliter ipsi correxerant. Alii, *inimicissimos interimere.* Ed. Colon. et Ms. Ernstii: *amicissimos interire.* Unde *Lambinus*, ratus similitudine vocum *amicissimos et inimicissimos* alterum membrum omissum, edidit: *familiae inimicissimos regnare; amicissimos interire*; invitis libris. *Magius* conjecerat, *amicissimus interire.* *Lambinus* posteriore conjectura: *amicissimus stirpem ejus interire*, sed anteponit tamen priorem. *Bosius.* Mei, ut in textu. [Ita et Ms. Boecl. Ax. Gu. Ult. nisi quod pro *et famil.* in tribus illis Codd. *ac fam.* et pro *interimere* in Boecl. *interdere*, in Ax. *interire* scriptum est.]

Quam veniam] Vid. Ind. Quaedam edd. *quam veniam si daret.* Bosius. Ax. Gu. Ult. ceterique ante Lamb. excusi pronomen *sibi*, a Lambino additum,

praefectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur.
5 His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

excludunt. Quare delevimus. Vide 2, 10, 1.]

Misisse litteras] Vide *Diodorum* 18. pag. 658. *Bosius.* Pro *manebant* Voss. B. *manebat.*

His rebus] Sic e Ms. suo legit *Schottus*, suffragante *Boeclero*: concinitque et Leidensis. Alii, *His verbis*: ut infra 20, 1, 6. *Bosius.* Omnes mei *his rebus.* Pro *meritis* Voss. B. *meritus.* [Gu. *His rebus.* Ult. et ante Boecl. editi: *His verbis.* Pro *meritis* Ax. *meritum.*]

CAP. VII.

1 Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, et Antigenes,

(p. 506.) *Quod una erant Macedones*] Qu. edd. etiam recentissimae, haec ad praecedentia referunt, hoc modo: *comparavit: quod una er. Mac. compl. nobiles. In his Peucestes, etc. phalanx erat Macedonum. Invidiam verens etc.* Sed nullo commodo sensu, et praeter morem *Nepotis.* *Longolius* rectius illa: *in his etc.* parenthesi inclusit: sed male post *Peucestes* addit *fuit.* Ceterum particula *quod* sic uti solet *Nepos*: nec, quod olim summo viro videbatur, aut ea omittenda, aut addendum est *autem.* Bosius. [Ult. *comparavit. Quod* etc. ut in textu, sed in margine adnotatur: *Λείπει.* Tum eadem cum Ed. principe, Arg. utraque Paris. et Long. (in qua *Peucestas* expressum est) *Peuc. fuit.* Ax. Gu. ut editum est. De positu verborum *qui corporis custos fuerat Alexandri* v. Goerenz. ad Cic. de Fin. 4, 24. pag. 505.]

Peucestes] de quo v. *Arrianus* 6. extr. et in exc. *Photii*; *Diodorus* 19. *Plutarchus in Eumene*; *Polyaenus* 4. *Curtius* 9, 5. *Plinius* 34, 8. alii. *Bosius.* Voss. A. *Peucrestes.* B. *Pencrestis.* [Ax. *Penerastes.*]

Antigenes] *Teutamus* nugamentum Lambini est, cum rectius legatur *Antigenes.* Nam hic princeps Phalangis erat, *Teutamus* secundum imperii gradum obtinebat. A Polyaeno Lib. 4. in Eumene com. 2. vocatur *Τευταμάτης.* Constabat autem ista phalanx ex viris delectis, robore et proceritate corporis eminen-

cujus sub imperio phalanx erat Macedonum, invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit,) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Ma-

tibus, qui argyraspides ideo μεγίϛων ἀνδρῶν a Polyaeno appellantur. *Gebhardus.* Sic e *Plutarcho* correxit *Magius*, et e schedis suis *Schottus.* Plerique alii habebant *Antigonus.* Sed is hoſtis Eumenis erat. Antigenem autem fuisse phalangis Argyraspidarum praefectum, e *Diodoro*, *Polyaeno*, *Plutarcho* et *excerptis Arriani* conſtat. *Aldus*, eumque sequutus Lamb. *et Teutamus* edidit. Sed is secundum imperii gradum tenuit, Antigenes autem princeps Phalangis fuit. Diſerte *Arrianus*: Ἀντιγένει, τῷ τῶν ἀργυρασπίδων ἡγουμένῳ. Q. edd. copulam addunt: *et Antigenes.* Boſius. Leid. m. *Antigonem.* Voſſ. B. *Persidem*: *Antigenus*, omiſſa copulativa. Hic Antigenes ὁ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγούμενος ab Antigono hoc captus, et in loculo conditus vivus fuit exuſtus, teſte Diodoro Siculo Lib. XIX. cap. 44. Attamen tam Teutamus, quam Antigenes vocantur τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμόνες, et solus Teutamus ab eodem Lib. XVIII. cap. 62. ὁ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμών. et a Plut. in Eumene pag. 590. vocantur Antigenes et Teutamus οἱ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγούμενοι. et pag. 593. οἱ τῶν Ἀργυρασπίδων ἡγεμόνες Ἀντιγένης καὶ Τεύταμος. *Antigonus* et *Antigenes* saepius confunduntur. Vid. notas poſt. ad cap. 5. et Weſſel. ad Diodor. Sicul. Lib. XVIII. cap. 39. num. 22. forsitan, quia Antigenes hic erat ἑτερόφθαλμος. Oculum enim amiserat juvenis, quum Philippus obſideret Perinthum. vid. Plut. in Al. pag. 703, 704. uti et Antigonus ἑτερόφθαλμος erat, unde Cyclops appellatus, quod vitium mire condere scivit pictorum princeps Apelles, quum ejus imaginem pingeret. Vid. (p. 527.) Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 43. num. 10. Vide ad c. 5. hujus vitae. [Ax. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Long. *et Antigonus*, Gu. Ed. Ult. Mag. *et Antigenes*, quod jam Tzschuckius revocavit. Boeclerus eumque secuti alii copulam omiserunt.]

Invidiam verens] Vide *Diodorum* 18. pag. 659. *Bosius.*

Effugere non potuit] Aliter *Diodorus* et *Plutarchus.* Nam ille *invidiam a se depulisse* ait: hic, *non acceptis pecuniis levasse.* Sed noſter, ut videtur, de poſtremo vitae tempore loquitur; illi de eo, quod adventum Eumenis proxime excepit. *Bos.*

Summi imperii potiretur] Forſan hic quis praeferret *summa imperii* vel *summam.* Ut cap. 3. hujus vitae num. 4. Sed locus recte se habet. Noſter enim solet tam *summum imperium* dicere quam *summam imperii.* Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illuſtr. cap. 7. num. 10. Praeterea verbum *potiri* etiam genitivo casui jungere amat. Vide Indicem et Cortium ad Salluſt. Catilin. cap. 47. num. 2. et ad Jug. 25, 10. Mox *quorum* abeſt a meo Leidensi. [Titzius pro *quam alii Macedonum* edidit *q. aliquis Mac.* et verba *quorum ibi erat multitudo*, ut a gloſſatoribus in textum illata, uncis coercuit. Ego omnia haec *quam — multitudo* a librariis eſſe suspicor, qui verba *si potius ipse alienigena summi imperii potiretur* hoc modo supplenda eſſe arbitrarentur. Idem

2 cedenum, quorum ibi erat multitudo, in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur, credens, minore se invidia

in simili loco 25, 9, 7. factum videtur.]

In principiis] *Principia* est locus in castris, in quo cum jus erat dicendum, aliudque in commune deliberandum, praecipui ac principes exercitus conveniebant. Donatus autem non definit, utrum in medio vel extremo castrorum fuerint. Sed si Polyaeno credimus, sita erant in medio σκηνῆς, ἐν μέσῳ ϛρατοπέδῳ κεῖσθαι, inquit ille. Justin. Lib. xi. *Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscae Reipub. videre diceres.* Polyaen. Lib. iv. Ἐφ' ὧν οἱ πάντες ἡγεμόνες βυλεύοιντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Romani Imperatores in Principiis concionabantur. Tacit. Lib. 1. Annal. c. 67. *Tunc contractos in principia jussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet.* De iis iterum L. iii. Hist. c. 12. *Nox proditioni electa, ut, caeteris ignaris, soli in principia defectores coirent.* Frontin. Lib. ii. c. v. 30. *Tempus elegit, quo missa principia quietem omnibus castrensibus durent, praetoriumque secretius praestabant.* Flor. iii. x. *ut testamenta passim etiam in principiis scriberentur.* Lib. iv. cap. 11. *Pompejus mane cum pullo (nefas!) apud principia conspectus est.* Valer. Maxim. Lib. ii. cap. vii. 9. *L. Calpurnius Piso jussit C. Titium Equitum praefectum, toga lacinis abscissis amictum, discinctaque tunica indutum, nudis pedibus, a mane in noctem usque ad* Principia *per omne tempus militiae adesse.* Gebhardus. *Polyaenus:* ἐν μέσῳ ϛρατοπέδῳ. Diodorus: *in aula regia.* Curtius: *in regia. Plutarchus* locum non indicat. Vide Indicem. *Bosius.*

Nomine Alexandri] Graecorum hunc ritum moremque explicat *Casaubonus ad Suetonii Julium* c. 76. Romanorum quoque fuisse docet *J. Lipsius* noster *ad* 2. *Annal. Taciti.* Schottus. De simili ritu Neronis tempore observato Reim. ad Dion. Cassium Lib. lxii. cap. 23. De magnifico tabernaculo vid. Wessel. ad Diod. Sicul. Lib. xviii. c. 61.

Statuit tabernaculum] Qui nulla ratione propter ambitum et contumaciam regi ac flecti possunt, astute superstitionis fuco oblinuntur et ducuntur. *Plutarchus*: Ταῖς δὲ φιλονεικίαις καὶ φιλαρχίαις αὐτῶν, μήτε ἡγεῖσθαι δυναμένων, μήτε ἕπεσθαι βυλομένων, ἐπῆγε δεισιδαιμονίαν. Gebhardus. Finxit scilicet, somnium ea de re sibi obtigisse. (p. 528.) Vide, praeter *Plutarchum, Polyaenum in Eumene sect.* 2. *Diodorum* 18. pag. 660. *Bos.* Voss. B. *tabernaculum statuit.* [Gu. Ax. *Alexandri nomine tabern. statuit.*]

Eoque omnes convenire] Nam dedignabantur ad eum tanquam inferiorem accedere; et ipse Eumenes erubescebat, ante ipsorum fores conspici. *Plutarchus.* Gebhard.

Minore se invidia fore] Subintelligitur praepositio *in.* Vid. Periz. ad Sanctii Minervam L. 4.

fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare. Quod et fecit. Nam 3
quum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodam-

cap. 6. num. 7. et quae dixi ad Datam. cap. 5. num. 3.

Quod et fecit] Heusingerus lectionem antiquam a nullo interpretum sollicitatam, et codicum auctoritate firmatam, loco suo movet, legens *quod effecit*, quia *et* pro *etiam* in Nepote non agnoscit. Videtur mihi, salvo meliori judicio, hic nulla mutatione eſſe opus; nam *facere* a Nepote poni solet pro *efficere*, *effectum reddere*, ut in Alcib. cap. 4. *itaque fecerunt*. Et sane nihil differt *quod et fecit* a *quod effecit*. [Tzschuckius, Heusingeri sententiam probans, *Fecit*, inquit, *debet esse effecit*, *sc. ut Alexandri nomine bellum videretur administrare. Sed qui locus ex Pausania 2, 5. huc transferri possit, si propius explores, ipsam actionem, non actionis eventum indicat*! Haec vere Tzschuckius. Et tamen conſtantem omnium librorum lectionem retinendam eſſe exiſtimo. Cornelium poëticas et formas et verborum significationes frequentare, diligenter legenti facile apparebit. Ita 1, 5, 3. *Marathonium tropaeum*; 4, 1, 3. *epigrammate scripto*, et 7, 6, 5. *pilae, in quibus devotio fuerat scripta*, quibus locis *scribere* pro *incidere* (v. 7, 4, 5.) dicitur, ut apud Tibull. 1, 3, 54: *Fac lapis his scriptus stet super ossa notis*; 4, 5, 5. *Vitam posuerat*, ubi v. notas; 10, 10, 2. *ab Acheronte redimere*; 20, 4, 1. *lumina oculorum*; 23, 5, 2. *obducta nocte*, coll. cum Propert. 3, 16, 5. *obductis committam mene tenebris*? Praecipue autem Cornelius iisdem verborum formis, quibus Catullus, ipsius et civis et amicus, uti solet. V. supra ad 17, 4, 4. cap. 5, 2. et adde 3, 1, 2. *quanto antestaret eloquentia innocentiae*, coll. Catull. 9, 1. 2. *omnibus e meis amicis Antistans mihi millibus trecentis*; 15, 3, 6. *Eamque summam quum fecerat*, coll. cum Catull. 5, 10. *quum millia multa fecerimus*; 25, 13, 2. *Tectum antiquitus constitutum plus salis quam sumtus habebat*, coll. cum Catull. 86, 4. *Nulla in tam magno est corpore mica salis*. Haec obſervatio Cornelii locum, quem tractamus, ab Heusingeri mutatione egregie vindicat. Eſt enim Catulli non nimis caſtum illud quidem, sed huic rei accommodatiſſimum carmen, in quo verbum *fecit* plane eodem modo pro *effecit*, *impetravit*, *quod impetrare voluit*, ut hic a Cornelio, usurpatum legitur (Carm. 74.): *Gellius audierat, patruum objurgare solere, Si quis delicias diceret aut faceret. Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam Uxorem, et patruum reddidit Harpocratem. Quod voluit, fecit: nam, quamvis irrumet ipsum Nunc patruum, verbum non faciet patruus. Quod voluit, fecit* h. l. idem eſt, quod Carm. 98, 6. *omnino, quod cupis, efficies*. Quod autem Heusingerus suam emendandi rationem illud quoque suadere dicit, quod *et* pro *etiam* vix certa fide apud Noſtrum legatur, haec iis, quae supra ad 1, 3, 4. attulimus, satis refutantur. Confer infra 25, 8, 3. *si et principes ejus ordinis pecunias contulissent*, ubi in

modo latebat, quum tamen per eum unum gererentur omnia.

omnibus libris, scriptis editisque, et legitur.]

De rebus], *Lambinus* conjicit leg. *de summis rebus*, ut versu praeced. Non opus. *Bosius*, *De rebus* omnes mei Codices. [Gu. Ult.]

CAP. VIII.

1 Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non

(p. 529.) *In Paraetacis*]. In vetere meo Codice scriptum est, *Hic impar cum Antigono*. Pro quo Schottus ingeniose legit, *Hinc imparatus cum Antigono conflixit*. Paullo post tamen Nepos eodem sensu in re simili dicit: *Intelligeretque, se parem non esse paratis adversariis*. Ernstius. *Ernstius* in suo cod. fuisse ait, *impar*: ac, ut videtur, probat. Reliqui plerique tam scripti, quam olim excusi: *impar aetatis*. Verum *in Paraetacis* diserte fuit in codice Gif. [Dan. Gu.] et Ed. Ultraject. idque post *Gifanium Ind. Lucret. v. Sola Loca*, *Lambinus*, sed tanquam a se excogitatum, et *Savaro*, pariter ut *Lambinianum*, amplectitur, sequiturque et *Schottus ad h. l.* (quanquam in Observat. Lib. 3, 2. *imparatus* legat, quod etiam *Lambino* in mentem venerat:) et quicunque post illos Nepotem edidere, aut hunc ejus locum laudarunt. Erat autem *Paraetaca* urbs et *Paraetacorum* sive *Paraetacena* regio in Media sita, ut e *Strabone* 6 et 15. *Plinio N. H.* 6. 26. *Arriano de reb. Alex.* 4. *Ptolemaeo* 6. et *Stephano de urbibus* fuse ostendit *Lambinus*. Meminit *Paraetacenorum et Herodotus*. *Arrianus* Lib. 3. *Παραιτάκας* vocat, *Isidorus Characenus* in *σταθμοῖς παρθικοῖς* *Paraetacenum* dici ait Sacastenem Sacarum Scytharum. Porro *e Paraetacis in Gabienem movisse* Eumenem post hanc pugnam, scribit *Diodorus* 19. inque ea regione cum Antigono pugnatum, summaria Graeca ejus libri diserte indicant, quorum unum sic habet: *παράταξις Ἀντιγόνου πρὸς Εὐμένη καὶ τοὺς σατράπας ἐν Παραιτάκοις*. Quare non est, quod de veritate hujus lectionis dubitemus, praesertim cum vulgatae ferri nequeant. Nam Eumenem Antigoni *imparem aetate* non fuisse vel inde apparet, quod Eumenes, ut etiam *Schottus* adnotat, tum annos fere XL habuit. Praeterea locutio insolens est. Sed nec *impar* copiis fuit, cum in exercitu ejus XXXV peditum, equitum sex millia et centum, ac Elephanti CXIV fuerint; in Antigoni vero XXVIII millia peditum, equitum VIII et quingenti, Elephanti LXV. Testis *Diodorus l. c.* Bos. Leid. m. *in Paretastis*, Vossian. A. et B. *impar aetatis*. Vide Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xix. cap. 34.

acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa 2

Non acie instructa] Acies iter conficere non potest, sed Agmen et itineri et praelio paratum. Quare ut rei bellicae scientiam Eumenis demonstret *Nepos*, ita agmine instructo iter fecisse ait, ut victoriam tam luculentam retulerit, non secus, ac si summa industria et arte in campo acie instructa dimicasset. *Gebhardus*. Ms. Boecl. *acie structa:* quomodo *Virgilius* alicubi loquitur. *Bosius*. Voss. B. etiam *structa*. *Struere* et *instruere* saepius jam in MSS. confusa vidimus, ut in Themistocle cap. 6. num. 3. et in Agesilao cap. 7. n. 4. Apud Virgil. Lib. 1. Aen. vers. 708. hodie legitur *penum struere*, cum Favorinus apud A. Gellium Lib. 4. N. A. cap. 1. *instruere* legerit. In Frontino Lib. 2. cap. 3. Strateg. n. 82. *turbaveruntque Macedonum* instructuram, pro instructione et positione exercitus pugnaturi: sed Oudendorpius docet, in Octo MSS. Codicibus et Ed. Paris. *structuram* legi, quam lectionem ibi praefert. (p.530.) rem. Centies vero composita pro simplicibus et simplicia pro compositis Librarii scripsere. V. Cort. ad Sallust. Catilin. cap. 51. num. 9. et infra cap. 12. num. 4. *parere* confunditur cum *apparere*. Caeterum Nepos minus accurate loquitur; nam acies instructa fuit ab Eumene. In morbum quidem aliquot dies fuit inplicitus, sed subito convaluit, v. Diod. Sic. L. XIX. cap. 24. Nepotis locum ita defendit Wess. ad Diod. Sic l. l. cap. 34. Ejus ipsa verba addam; *Parum congruet, quod de* ACIE NON INSTRUCTA *addit Nepos, si pressius urgeas. Instruxit enim eam Eumenes accuratissime, sicuti c. 27. et 28. liquido tradunt. Salva res erit, si Eumenem castris non factis, et acie ante ea in campo, ubi commodum erat, structa, sed in itinere conflixisse putes.* [Ax. Gu. Ult. *instructa*.]

Male acceptum] Clade affectum. Hirtius: *Itaque adversarii male accepti tum demum praesidia contulerunt.* Gebhardus. Amiserat enim pedites 3700, equites 54. vulnerati erant plures quam 4000. vide *Diodorum*. Bosius.

In finitima regione Pers. hiem. cop. divisit] Nihil heic ego muto, quamvis *Lambinus* malit, *in finitimam regionem*, et alii, *dimisit*. Utrique male. Nam nullum heic motum ad locum agnoscet lector; et quamvis coëgerint milites, tamen ipse *divisisse* Eumenes intelligendus est, quia, cum obsistere eorum licentiae non posset, factus est comes, quo plus auctoritatis haberet. Ipse *Plutarchus* vertit εἰς Χειμάδια κατενείμαντο *Gebhardus*. *Polyaenus* tamen alteri lectioni favet: Ἐν τῇ Περσίδι τὴν δύναμιν ἀφῆκε κατὰ κώμας Χειμάζουσαν, *in Eumene, sect.* 4. Regionem illam... Diodorus et Plutarchus *Gabenen*, Polyaenus *Gabienen* vocat. Ptolemaeo sunt *Gabena*. Bosius. *Gabienen* praefert Wess. ad Diod. Sic. L. XIX. cap. 26.

Ut militum cog. vol.] Alii, *militum cogebat* (vel, *it cog.*) *vol.* Lambinus: *mil. ut cog. vol.* Bos. Leid. m. Voss. A. *ut militum cogebat voluntas*. Sed Voss. B. legit *cogebant*. [Gu. Ax. Ult. ut editum est. Ed. Long. *sed mi-*

phalanx Alexandri Magni, quae Asiam peragrarat deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt, sua intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos
3 fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna sumserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam,
4 longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque, se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duae erant viae, qua ex Medis, ubi ille

litum it cog. vol. Reliquae antiquiores *sed militum cog. vol.*]

Illa phalanx Alexandri] Argyraſpides, sic ab Alexandro appellati (ut *Justinus* 12, 7, 5. teſtatur) quod argenteos clypeos haberent. Hi *post Alexandrum* (ut idem *Justinus* ait 14, 2, 7.) *omnes duces fastidiebant*, et *sordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam, existimabant.* Magius. adde *Diodorum* 19. Boſius. Voſſ. B. [Boecler.] pro *Magni, magis.* Pro *peragraverat,* [quod in Ed. Mag. et Keuch. eſt, Gu. Ax. Ult.] Leid. m. et Voſſ. B. *peragrarat.*

Deviceratque Persas] Ms. Boecler. *devigaret.* Unde Cl. *Scheffer*us ſuſpicabatur, *et devastarat.* Mox idem Ms. *tum gloria tum et licentia.* bene. *Bosius.* Voſſ. B. *devigaret.* Idemque et Voſſ. A. *tum gloria tum et licentia.* [Gu. Ax. *tum glor. tum etiam l.*]

(p. 531.) *Non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri*] Hinc illud Gnomographi *Gruteri* concinnatum eſt:

Non parere Duci veteranus, imperare postulat.

De veterani militis Rom. insolentia, praeter *Ciceronem Philipp.* 2. *Lucanum* Lib. 5. p. m. 103. et seqq. *edit. Grot. Dionem Cassium* Lib. 41. p. m. 189, 190. Lib. 49. pag. 456. lege. *Loccenius. Tò nostri,* quod antea aberat, reſtituit e Ms. suo et ed. Ultr. *Schottus*; adnotatque, aetatem heic indicare ſcriptorem, Attici nimirum et Caeſaris. *Bosius.* Pro *ducibus* Voſſ. B. *omnibus ducibus. τὸ nostri* duobus uncinulis inclusit Heusingerus. Sed non opus eſt. *nostri* sunt Romani. v. Bosii indicem. [Etiam Gu. Ax. *nostri* addunt.]

Sua intemperantia] *Lambinus* mallet: *hoc est, sua intemp.* Non opus. *Bosius.* Mox pro *neque rem ullam* Voſſ. B. *neque rem nullam.*

Discesserant] Sic legendum, non, ut vulgo, *dissenserant.*

hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset perve-
niri. Quarum brevior per loca deserta, quae nemo 5
incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum erat
fere decem; illa autem, qua omnes commeabant, al-
tero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat co-
piosa omniumque rerum abundans. Hac si proficiscere- 6
tur, intelligebat, prius adversarios rescituros de suo
adventu, quam ipse tertiam partem confecisset itineris;
sin per loca sola contenderet, sperabat, se impruden-
tem hostem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam 7
imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos com-
parari, post haec pabulum, praeterea cibaria cocta

Hoc enim sentit sive Probus, sive Nepos, milites longe inter se discessisse, ita ut primi a postremis longissime distarent, quemadmodum tradiderunt *Plutarchus* et *Diodorus*. Lambinus. Leid. m. *discenserant*. Voss. A. et B. *dissenserant*. Leid. m. mox pro *Medis*, *Medus*. [Gu. *discenserant*. Axen. *dissenserant*. Ult. ut editum est. Eadem pro *Hoc Ant.* habet *Haec Ant.* Mox Gu. *Mediis* pro *Medis*. Ed. Long. *qua nemo inc.* pro *quae n. i.*]

Ad adversariorum hibernacula] Ms. Cod. *Ad hibernacula adversariorum*. Mollius et elegantius. *Ernst.* Nihil mutandum, ut jam in post. not. monui. [Ernstio non placet *ad adversariorum*. At id nec aliis locis vitio datur. 2, 8, 3. *ad Admetum*. 25, 10, 2. *ad adventum*. Heusinger.]

(p. 532.) *Hac si proficisceretur*] Ms. Boecl. *hanc si proficiscerentur*. quod probabat Cl. *Schefferus*. mox alii, *itineris sui. sin per l. s.* Longolius: *itin. sui. quod si per l. s.* Bos. Voss. B. *Hac si proficiscerentur*. Paullo post abest *sui* post *itineris* Leidensi meo, et Voss. A. B. [Ax. *Hac si proficisceretur*. Ita etiam Gu. Ult. In iisdem libris legitur: *quam ipse t. p. c. itineris*, ut in textu expressum est. Pro *ipse* edd. ante Boecl. praeter Ult. omnes *ille*. Pro *itineris* Ed. princeps, Arg. Long. Mag. *itineris sui.*]

Loca sola] Quae paullo ante vocat *deserta*. *διὰ τῆς ἐρήμου χώρας*. Solitudinem hujus loci ita describit *Polyaenus*: *Τὸ δὲ κάτω πεδίον, ὁμαλόν, ἄνυδρον, ἀνοίκητον, οὐ βοτάνην ἔχον, οὐ δένδρον, οὐ φυτόν, ἀσφαλτῶδες δὲ καὶ πλῆρες ἁλμυρίδος, οὐκ ἄρα διαβατὸν οὔτε ζώοις οὔτε ἀνθρώποις.* Sallust. Jugurtha cap. 103. *Proficiscitur in loca sola*. Gebh. v. Ind. *sola*. Bosius. vid. Serv. ad Virgilium 5. Aen. vs. 613. ad 3. Georg. 249. et ad 4. Georg. vs. 465. item Cort. ad Sallust. l. c.

Post haec pabulum etc.] Mss. Boecl. [Ax.] *post hoc pabulum cibaria cocta dierum d. ut quam m. f. i. i. a. τὸ praeterea* absorpsit vox proxime sequens terminatione simili. Numerum dierum etiam Colon. et aliae edd. postponunt. *Bosius*. Item Voss. A. Voss. B. *post hoc pabulum, praeterea cibaria cocta decem dierum.* [Gu. etiam *post hoc.*

dierum decem, utque quam minime fieret ignis in castris. Iter, quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua constituerat, proficiscitur.

Idem cum Ed. Ult., *dierum decem*, ut Bofius edidit. Ed. Ald. Lamb. Boecl. *decem dierum*. Ab Ed. Paris. 1. vox *decem* abest. Paullo ante Ed. Long. Mag. *imperat*. Ax. *utris*.]

Cibaria cocta dier. dec.] Sic Liv. 21. *Edicto proposito, ut socii navales decem dierum cocta cibaria ad naves deferrent.* Contra Diodorus: ἄπυρα σιτία, i. e. cibaria nondum cocta. *Lamb.* *Polyaenus*: σιτία δέκα ἡμερῶν πέμψαντας ἔχειν. Cocta Cibaria forte ἄπυρα, quae igne non indigerent. Vide *Polyaen.* Lib. 4. *in Antiocho Seleuci F.* Ἀντίοχος δὲ προστάξας ἄπυρα σιτία τεσσάρων ἡμερῶν κομίζειν. Severi enim et tenaces disciplinae duces mandabant et attendebant, ut milites sibi ipsi in castris coquerent panes, vetabantque cibum coctum venalem proponi. v. *Val. Max.* 2, 7, 2. *Suidas* ἄπυρα σῖτα interpretatur τροφὴν τὴν δι᾽ ὀπώρας καὶ λαχάνων, *alimenta constantia fructibus autumni et oleribus, aliisque terrae fructibus et herbis.* Addit: Ὁ δὲ Ζήνων ἀπύρῳ τροφῇ ἐκέχρητο. *Cibaria cocta* sunt ἄπυρα, quod ante profectionem cocta postea in via igne opus non habebant. *Arrianus*: παρήγγειλε τοῖς Μακεδόσι τριῶν ἡμερῶν σῖτα παρασκευάζειν ἄπυρα. Male heic legebatur *coacta*. Gebhardus. Sed vide Torr. ad Val. Max. l. 1.

Utque quam minime fieret ignis in castris] Unde possent prodi. Nam ex ignium magnitudine vel exiguitate colligitur copiarum numerus. Quocirca qui clam ingruere imparatis cogitabat, ignibus parcere debebat. Caesar 4. B. G. 29. *L. Minutium Basilium cum omni equitatu praemittit, si quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere posset; monet, ut ignes in castris fieri prohibeat, ne qua ejus adventus procul significatio fiat.* Gebhardus. *Polyaenus* ait plane interdixisse, ne ignes accenderent: καίειν οὐκ ἐπιτρέπων. *Bos.* Adde Stewechium ad Vegetium de re Milit. Lib. 3. cap. 6. pag. 281. Leid. m. et Voss. A, B. *Ut quam minime* etc. [Axen. etiam *que* omittit, quod probandum puto. *Mosche.* *Ignis* h. l. de ignibus nocturnis dicitur, qui in castris fieri solebant. Illud igitur praecepit, ne cibi inopia exercitus premeretur, vel ejus apparatu iter retardaretur; hoc, ne ignium indiciis detegeretur adventus, quod et proxima comprobant. Quare copulam *que*, quam delendam censuit Bremius, cum aliis retinui. *Tzschuckius.* *Que* abest etiam a Gu. Ult. sed est in reliquis edd. ad unum omnibus, et facillime ante primam proximae vocis litteram excidere potuit. V. supra ad c. 2, 4. et mox ad c. 9, 2.]

(p. 533.) *Iter, quod habebat*] Quod facere instituebat. *Gebh.* Voss. B. *item*. [Et Ax. Gu. *Item*. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *iterque*. Pro *omnes* Gu. *omnis*.]

CAP. IX.

Dimidium fere spatium confecerat, quum ex fumo 1
castrorum ejus suspicio allata est ad Eumenem, hostem appropinquare. Conveniunt duces, quaeritur, quid opus sit facto. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus et de rebus 2
summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum, ut non minus totidem die-

Ex fumo castrorum] Atqui non ex fumo, sed ex fulgore, hostium praesentiam conjectabant. *Plutarchus*: *θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος.* Nam etsi plana esset regio, per quam incedebat Antigoni miles: tamen circumdata erat collibus editis, ex quibus facile erat, quamvis longo intervallo, fulgorem ignium animadvertere. *Gebhardus.* Cum nostro facit *Polyaenus*: *τὴν φλόγα ἰδόντες οἱ πολέμιοι, συνῆκαν.* *Bosius.*

Suspicio allata est] A barbaris, qui spectantes totam regionem montes incolebant. Nuncium autem attulerunt camelis cursoribus. Ubi notes velim, quos *Plutarchus ἱππάσπιδας καμήλους* vocat, *Diodoro* dici *δρομάδας*, *Gebhardus.* Voss. B. *alata.*

Ad Eumenem] *Plutarchus*, ad Peucesten, qui propius ab hostibus aberat. *Lambinus.*

Quaeritur] Voss. A. *quaerere*, sed supra notatum erat *quaeritur.* Pro *intelligebant* Voss. A. iterum *intellegebant.* Ut et cap. 10. prope finem *intellegebat.* De qua scriptura consule J. Arntzenium ad Victoris Epitomen cap. 47. num. 5. et passim apud Sallustium *neglegere* pro *negligere* scribitur. vide Cort. ad Catil. cap. 54. n. 4. Veteres non semper in compositis sonum vocis simplicis mutasse, ostendi ad Alcibiad. cap. 6. num. 5. et ad c. 2. num. 1. hujus vitae. Similia de *acquaerere, conquaerere, exquaerere, requaerere*, pro *acquirere, conquirere, exquirere, requirere*, adnotavit Dukerus ad Florum Lib. 1. cap. 7. num. 2. [Ax. etiam *quaerere.*]

Titubantibus] *Ἀμηχανοῦσι* sive *ἀθυμοῦσι. Gebhardus.* Per metaphoram ab ebriorum pedibus linguaque desumptam. Consule Burmannum ad Phaedrum L. 4. fab. 14. vs. 10. [Ult. *de summis rebus.*]

(p. 634.) *Rem expediturum*] Est metaphora ab iis, qui negotium illud, quod sub manu est, ita administrant, ut postea nullae lites, et inde damna creditori aut debitori oriantur. Vide Burm. ad Phaedr. Lib. 1. fab. 16. vs. 2.

Totidem dierum] Plutarchus:

rum spatio retardaretur; quare circumirent, suasque
3 quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum, hisque praecepit, ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque

ut tribus diebus posterius, quam exspectentur, adsint. Diodorus: *ut tribus aut quatuor diebus tardius adveniat.* Bosius. Pro *transire* Leid. m. *transisse*, ut a Bosio editum. Pro *quod diebus* Voss. A. *quot diebus*. [Ita et Ax. Tum *transisse* etiam Leid. 1. Ax. Gu. Ed. Ult. sed Mag. et Heuch. *transire.*]

Suas quisque] Longol. et alii, *suasque quisque.* mox forsan Nepos scripsit, *contraherent.* Bosius. Leid. m. *suasque quisque copias.* Voss. B. *suas quisque contraheret copias.* Bosii conjecturam ambabus ulnis amplecterer, et in textum reciperem, sic enim loquitur Noster in Themistocle cap. 4. *Ut domos suas quisque discederent.* Vide Oudendorp. ad Lucan. Lib. 1. vs. 485. Sed non tam audax ego, ut reclamantibus omnibus Codicibus MSS. eam admitterem. Praeterquam, quod Latini sic saepe eos numeros variare soleant, ut docet Arntzenius ad Victorem de viris Illustr. cap. 45. n. 2. [Gu. Ax. *suas quisque contraheret copias.* Ed. Ult. cum reliquis ante Boecl. excusis *suasque quisque cop. contr.* quod restitui. Proxima vox *quisque* copulam in aliis libris absorpsit. V. ad. c. 2, 4. 8, 7. et adde not. ad 6, 1, 5. 15, 4, 6. 17, 1, 3.]

Refrenandum impetum] Celeritatem retardandam. *Refrenare impetum* videtur Plutarchus reddidisse ἐπισχεῖν τῶν πολεμίων τὸ τάχος. M. Tullius in Antonium: *Brutus Antonium invadentem in Asiam a progressu arcuit, a reditu refrenavit.* Gebhard. Leid. m. *referendum.*

Mittit] Q. edd. *omittit.* An debuit excudi, *emittit?* quo verbo noster usus hac ratione 17, 2, 1. *Bosius.* Omnes mei *mittit.* [Ax. *fidos certos mittit h.* Sed prius a manu interpretis est. Gebhardus et Heuchenius unde *omittit* acceperint, nescio, cum antea editi *mittit* constanter tenuerint. *Heusinger.* *Mittit* et Gu. Ult.]

Obvii erant] Sic recte *Lambinus.* Nam ad montes, non ad homines, pertinet. Vulgati *eant:* quod *Gebhardus* tuetur. *Nam ex hibernaculis suis*, inquit, *jussit quosdam procedere obviam adventantibus Antigoni militibus.* Atqui hoc istis indicat Nepos: *certos mittit homines etc.* Neque scio, an satis latine dicatur *obviam ire itineri alicujus.* Certe exemplum desidero. Et cur non dixit potius *qui adversariis obvii eant?* Bosius. [Ult. etiam *eant*, sed Gu. *erant*, ut primus Lamb. recte edidit.]

Ut prima nocte quam latissime possint ignes faciant quam maximos] Cur prima vigilia latissime fiunt quam maximi ignes? Quia vigilat adhuc exercitus curatque corpus, reficiendo se calore, adque ignem cibo praeparando et sumendo. Diodorus 19. *διιςάντες δὲ ὡς ἂν εἴκοσι πήχεις κατὰ μὲν πρώτην φυλακὴν πολλὴν φλόγα ποιεῖν, ὡς ἂν ἐγρηγορότων ἔτι καὶ δεῖπνον παρασκευαζομένων.* *Gebhardus.* Voss. B. *ignis.* [Pro *praecepit*, quod in omnibus libris, etiam Ax. Gu. Ult. est, Lamb. *praecipit* habet,

hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant,
et assimulata castrorum consuetudine suspicionem inji- 4
ciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum ad-
ventu esse praenuntiatum, idemque postera nocte fa-
ciant. Quibus imperatum erat, diligenter praeceptum 5
curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur;
credit, de suo adventu esse auditum, et adversarios
illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, et, 6
quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter
suum, et illum anfractum longiorem copiosae viae ca-
pit, ibique diem unum opperitur ad lassitudinem se-

eumque cum aliis Harlesius Bremiusque secuti sunt. Sed v. ad 10, 8, 3. et cf. loca, ab Heuſingero ibi laudata; 14, 4, 4. c. 6, 3. 4. 18, 4, 2. Ax. etiam *ignis.*]

Secunda vigilia minuant] Utpote jam somno vacantes. *Gebhardus.*

Tertia perexiguos reddant] Cum vigiles tantum igne utantur, caeteris quiescentibus. *Gebhar-* (p. 535.) *dus.* Quaerunt hoc loco *Magius* ac *Gebhardus*, cur nullos quarta vigilia ignes Eumenes fieri juſſerit. Ac ille quidem respondet, *post tertiam vigiliam non consuevisse ignes accendi*: hic, solitos accendi, inde colligit, quod *Epaminondas Sparta pulsus jussit suos ἑωθινῆς φυλακῆς πυρὰς καίειν ἐν τῇ παρεμβολῇ*, ut eſt apud *Diodorum* 15. nam de quarta id capit. Nugae. Alia fuit Graecarum, alia Romanarum vigiliarum ratio. Nam apud Graecos, secus quam apud Romanos, nox in tres tantum vigilias sive partes diſtributa fuit: ut docet *Delrius in notis* et *Comm. ad Senecae Troad.* v. 437. agnovitque et *Lipsius de Mil. Rom.* 5, 9. et *in analectis*, sequutusque eſt *Farnabius* in not. ad *Senecae* l. c. et ad *Thyestis* v. 798. ut mirer, doctiss. *Schelium in notis ad Castra Polybii* pag. 197. eundem Graecorum ac Romanorum fuiſſe morem, exiſtimaſſe. *Bos.* Recte contra Gebhardum et Magium defendit Nepotem Bosius, conſule Drakenburgium ad Silium Italic. Lib. IV. vs. 89.

Adventu] Poſt hoc vocabulum intrusit Heuſingerus *esse*, nihil monens. Lambinus addidit *esse*; sed in MSſ. non legitur, nec opus eſt, ut addatur. Pro *praenuntiatum* Leid. m. *pernuntiatum.* [Ed. Ult. *fuisse praen.* MS. Ax. Gu. et omnes ante Bos. excusi *esse praen.* ut Heuſingerus recte edidit. Pro *idemque* Gu. Ult. *itemque.* Ax. *idem.* Ab Ed. principe, utraque Paris. Ald. et Mag. *erat* poſt *imperatum* abeſt.]

Ignes] Ed. Colon. *ignis*, ut alibi solet noſter. *Bosius.* Sic iterum Voſſ. B. [Gu.]

Contraxisse] Sic vs. 1. et 2. locutus. Msc. Boecler. *traxisse.* mox v. 6. idem msc. et ed. Long. *quon. imprudentem ador.* quomodo loquutus cap. 8, 6. *Bosius.* Leid. m. et Voſſ. A. *imprudentem.* [Ita et Ax. Ed. princeps. Arg. Ult. et Mag. sed etiam Gu. *imprudentes.* Ad verba *iter suum* Ult. in margine adnotat: *Superesse videtur suum.*]

dandam militum ac reficienda jumenta, quo integriore
4 exercitu decerneret.

Integriore exercitu] Non fatigato, non laboribus viae exhausto, Curt. Lib. 5. cap. 24. *Ita hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies integros quoque, antea quam discrimen experirentur, in fugam avertit.* Gebhardus.

CAP. X.

1 Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum pro-
2 fecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum veteranorum, quum superior praelio discessisset, Antigono est deditus, quum exercitus ei ter

(p. 536.) *Consilio*] Aberat Msc. Schotti. sicuti mox v. 2. *militum* in eod. msc. et codd. Boecl. ac Leid. Et potest abesse. *Bosius.*

Invidia ducum] Peucestae, Antigenis, Teutami, Eudemi, Phaedimi, et aliorum. *Lambinus.*

Perfidiaque [*militum*] *Macedonum*] *Justinus* 14, 3. et *Plutarchus in Eumene*, ad hoc facinus impulsos Argyraspidas dicunt, quo uxores ac liberos, suaque, quae in praelio amiserant, ab Antigono reciperent. *Magius.* adde *Polyaenum* 4. *in Antigono*, comm. 12. *Diodorum* 19. pag. 694. *Bosius.* *Militum* agnoscunt tres mei. [Vocem *militum*, quae etiam ab Ax. Gu. Ult. abest, cum Heinrichio delevi.]

Quum superior praelio discessisset] Paullo aliter *Justinus*, *Plutarchus*, et, qui prolixe praelium hoc describit, *Diodorus l. c.* Cum nostro tamen facit *Polyaenus*. Iis quae ad h. l. adnotavit *Ernstius*, adde *Justin.* 14, 4, 13. et ibi *not. Berneggeri.* Bosius. Val. Maximus solet dicere *victor abiit.* v. Torren. ad Lib. 1. cap. 7. num. 19.

Antigono est deditus] Diodorus 18. refert, Antigonum aeri praelio commisso Eumenem ante vicisse, Apollonidis potissimum proditoris opera, et deinde animum Eumenis magnificis pollicitationibus per Hieronymum Cardianum, historiae conditorem, Eumenis civem et amicum tentasse; donec tandem post varias velitationes Macedones Eumenem ducem suum captum Antigono ex pacto traderent. Diod. 19. Qui proditores, *ἀργυράσπιδες* dicti, perfidiam tamen suam graviter deinde luere coacti sunt, traditi Ibyrtio praefecto, ut perirent in Asia, nemo in patriam rediret. Plutarchus. *Ernstius.*

ter ante separatis temporibus jurasset, se eum defensurum, nec umquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, 3
quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemaeus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui 4
circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes

v. Weff. ad Diod. Sic. L. xix. cap. 48. num. 70. et 78.

Quum exercitus ei ter ante jurasset] *Quater*, inquit apud *Justinum* Eumenes, *intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis.* Ejusdem Eumenis hanc ob proditionem expostulationem apud milites legas apud *Justinum* et *Plutarchum*. Magius. [Pro *nec umquam* Ax. *neque unquam.*]

Tanta fuit virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent] *Fuit* abest a Voff. B. et pro *mallent* Leid. m. *nollent.*

Non perdere] Sic Mff. Sch. et (p. 537.) Boecl. Idque etiam doctiss. *Schefferus* longe praestantius judicabat, quam, quod in omnibus antea vulgatis legitur, *non prodere. Nam ex obtrectatione virtutis*, inquit, *non est tam proditio, quam studium perdendi atque subvertendi quacunque denique ratione.* Et quid aliud est *prodere*, quam *fidem amittere?* Nisi dicas, *prodere* perdendi significatu heic accipi: quod interdum fieri, docet post alios *Gronovius ὁ πάνυ observ.* 3, 20. Bofius. Voff. A, et B. *perdere.* Sed Leid. m. *prodere.* Servius ad Virg. 4. Aen. vers. 231. PRODERE *sane significat, et occulta detegere: unde proditores dicti: et decipere vel perdere. Ut unius ob iram* PRODIMUR. *Et est in infinitum haec λέξις Polysemos. Plautus.* nam illud, quod dat, perdit, et illi PRODIT vitam ad miseriam, *cum de paupere loqueretur.* Itaque cum *prodere* pro *perdere* saepius ponatur, facile confusionis caussam conjicere licet. De hoc verbo Burm. ad Ovidium Lib. 7. Metam. 38. Broukh. ad Propertium 2, 6, 10. et quos laudat Oudendorp. ad Frontinum Lib. 2. Strateg. c. 5. n. 173. item Cortius ad Sallustium B. Jugurth. cap. 31. n. 18. Mox iterum Voff. A. *intellegebat* pro *intelligebat.* et pro *his*, *iis.* et pro *hi*, *ii*, pro *imminebant*, *imminebat.* Pro *Ptolemaeus* Leid. *Ptolomaeus.* Voff. A. *Ptholomaeus.* Pro *prae illo* Leid. *pro illo.* [Ax. *perdere.* Gu. *prodere*, ut omnes edd. ante Bos. praeter Ult. in cujus contextu *perdere* est, et in margine: *Al. prodere.* Tum Ult. *Atqui.* Ed. Lamb. *in iis rebus*, et infra *ii*, *qui*, quo loco in Gu. *hii*, *qui* scriptum est. Pro *Imminebant*, quod etiam Gu. Ax. Ult. habet, Ed. princeps, utraque Paris. et Ald. *Imminebat.*]

Opibus jam valentes] Nam Seleucus Babyloniam; Lysima-

prae illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

chus Thraciam et finitimas regiones; Ptolemaeus Aegyptum tenebat. *Bosius.*

Prae illo.] De hoc loquendi modo v. Perizon. ad Sanctii Min. Lib. IV. cap. 6. num. 12. [Gu. *omnis.*]

Ut nisi magna spe] Ut, nisi speraret, Eumenem sibi ad eas res, quas concupiscebat, perficiendas atque obtinendas adjumento futurum, placari non posset. *Lamb.*

CAP. XI.

1 Itaque quum eum in custodiam dedisset, et praefectus custodum quaesisset, quemadmodum servari vellet? *ut acerrimum*, inquit, *leonem aut ferocissimum elephantum.* Nondum enim statuerat, conservaret eum,
2 nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: et qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent, et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent; multi etiam, qui ejus

(p.538.) *In custod. dedisset*] Hunc propter veterem amicitiam et familiaritatem in suum conspectum venire non sustinuit. *Justinus* et *Plutarchus* auctores. *Magius.* Pro *inquit*, *leonem* Voss. B. *leonem*, *inquit.*

Servaret eum] Sic novissime edidit *Boeclerus;* credo, fide Ms. codicis. nam antea vulgati: *conservaret eum*, vel, *eum conservaret.* Bosius. Pro *nondum* Leid. m. *nundum.* Pro *eum conservaret*, *conservaret eum.* Si quis hic, ut Heus. edidit, *conservaret* malit, per me licet. [Axen. *servaret eum.* Sed Gu. Ed. princeps, Arg. Ult. Lamb. *conservaret eum.* Ed. Gebhard. Keuch. *eum conservaret.* Paris. 1. Ald. Long. Mag. vitiose: *conservare eum.*]

Propter odium] In Msc. Boecler. fuit, *per odium etc.* Bosius. Voss. B. [Ax.] etiam *per odium.* *Per* et *propter* in Mss. confundi vidit etiam Oudendorpius ad Frontinum l. 2. Strat. cap. 3. num. 74. et *per* alibi pro *propter* poni solet. V. Passerat. ad Prop. 1, 8, 31. et Burm. ad Quinctil. Declam. 19, 8. Attamen nihil muto. Pro *utrumque* Voss. B. *utriusque.*

Colloqui] *Lambinus* conjicit, *adloqui.* nulla necessitate. *Bos.*

formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tam diu tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriae. At Eumenes, quum diutius 3
in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut sic deuteretur victo; quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomar- 4
cho loqui videretur, *quid? tu*, inquit, *animo si isto eras, cur non in praelio cecidisti potius, quam in po-*

Quem tamdiu tamque valde] Leid. m. *quem tam diu valdeque*. Pro *Onomarcho* Leid. m. *Honomarco*. Voss. A. *Onomarco*.

Cujus in pernicie] Vide *not. ad* 15, 9, 1. *Bosius*.

Sic deuteretur victo] Schoppius testatur in omnibus veteribus libris scriptum esse *ut sic deuteretur victo*. Sed ego existimo (p. 539.) Nepotem scripsisse, *Ut sic uteretur victo*. Nempe tam inmoderate. *Ernstius*. Fidenter reposui scripturam, quae in omnibus MSS. et ante Lambinum editis reperta est. nam et codex Boecler. habet *denteretur*, quod ex altero corruptum esse, nemo non videt. Probant autem hanc lectionem *Schottus*, *Savaro*, *Schoppius Verisim.* 4, 18. dictumque volunt, ut *denasci*, *deamare*, *desaevire*, *delitigare*, etc. Cl. *Schefferus* quoque sine dubio sic scribendum in textu, raritatemque vocis correctoribus fraudi fuisse censebat. Primus autem mutavit *Lambinus*, quod Latinum non esse putaret. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. *deuteretur victo*. B. *se uteretur victo*: hic itaque a Boecleriano codice discrepat. [Leid. 1. Ax. Gu. Ult. *sic deuteretur*, et haec in margine: *Deuti pro abuti*. Eadem edit. *hoc* ante *convenire* omittit.]

Missum fieri] Id est dimitti e vinculis. Hygin. f. 38. *Ille eam* (arborem) *viribus missam faciebat*. Vide Passerat. ad Propertium 2, 14, 8. et 18, 39. et post eum etiam Cannegieterum ad Aviani fabulam 23. vs. 2. [Pro *quin aut* Ax. *quando aut*. Saepe vero *quin* et *quando* permutantur. V. Burmann. ad Sueton. Oth. cap. 9. princ. *Heusinger*.]

Ferocius loqui] Tacitus Ann. 12, 21, 1. de Mithridate Bosphorano: *Ferocius, quam pro fortuna, disseruisse apud Caesarem ferebatur*. Gebhard. *Ferociter loqui* etiam dixit Livius L. 2. cap. 28. *Ferocius* hic recte vertitur in Indice elatius, arrogantius. *Ferox* enim dicitur is, qui superbit prospero rerum successu. Cicero 4. ad Fam. Ep. 9. *Sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quae etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores inpotentioresque reddit*. Sueton. in J. Caesare cap. 35. *Jamque multiplici successu praeferocem, intra quintum* etc. Adde summum Gronovium ad Livium Lib. 39. cap. 31.

Cecidisti] Ita Leid. m. item Voss. A. sed B. *Concidisti*. *Inquit* post *evenisset* abest a Leid. m. et Voss. A. B. quae Ellipsis

5 *testatem inimici venires?* Huic Eumenes, *utinam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod numquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi.* [Neque id falsum. Nam et dignitate fuit honesta, et

frequens est Phaedro aliisque Auctoribus. Vide ad Agesilaum c. 6. num. 3. et J. Arntzen. ad Victorem de Viris Illustr. cap. 73. n. 7. [Gu. Ult. *cecidisti.* Verbum *inquit*, a Lambino inculcatum, etiam a Gu. Ult. abest. Quare illud cum Ricklefsio ejecimus.]

Quam in pot. inimici ven.] *Lambinus* mallet, *quam commisisti, ut in pot. in. ven.* sed mox fatetur alteram lectionem antiquitatem illam incorruptam et simplicem magis olere. *Bos.* [Confer infra 22, 1, 6.]

(p.540.) *Non enim virtute hostium*] Ostendit, quod captus sit, non factum, quia virtus hostium superior, aut suus se animus reliquisset: sed potius, quia defecisset amicorum fides, qui nihil tale suspicanti contra datam sacramenti religionem injecissent manus, et vinctum tradidissent. Respondit autem quasi ad illud, quod Onomarchus instare poterat: *atqui jam succumbis.* Et tale quid Eumeni Onomarchum dixisse, *Plutarchus* clare indicat. Sed *Nepos* omisit brevitati studens, contraxitque narrationem. *Buchnerus.* Ceterum vir doctus ingratam censebat hanc vocum, *non enim*, repetitionem, et festinanti forte Nepoti excidisse. Atqui sic et cap. 13. τὸ *tamen*, et cap. 3, 5. 6. τὸ *itaque* repetitur. Et sexcenta ejusmodi apud Graecos Latinosque scriptores observasse licet. *Bosius.* [V. 25, 21, 6.]

Nam et dignitate] Haec non satis bene cohaerent praecedentibus. quomodo enim ex eo, quod Eumenes *dignitate honesta*, et *viribus ad laborem ferendum firmis*, et *figura* denique *venusta fuit*, sequitur, aut semper antea superiorem fuisse praelio, aut postremo non virtute hostium, sed amicorum perfidia decidisse? Quare adsentior summo viro *Aug. Buchnero*, quaedam hoc loco deesse putanti, eoque asteriscum adposui. Fuit cur putarem haec subjicienda iis, quae supra §. 2. de forma Eumenis dixit. Sed dubito, an et illis satis congruant. *Bosius.*

Dignitate honesta] Dubitabat olim vir summus, an ut *forma et facies*, sic et *dignitas*, *honesta* dici queat: et quoniam in libris est *viribus firmus*, conjiciebat legendum, *et dignitate honestus*, *et vir. ad lab. fer. firmus:* quomodo apud Terentium *honestus* pro pulchro ponitur. Sed deseruit ipse hanc conjecturam postea: neque ea opus. *Dignitas* enim hoc loco formam corporis eximiam notat, ut alibi: v. Ind. v. *dignitas*, et alia huc spectantia in v. *figura* et *venusta*. Bosius. Nic. Heinsius ad Vellejum Paterculum L. 2. cap. 29. §. 2. legit, *Nam et dignitate oris* (vel *formae*) *fuit honesta.* Sed MSS. codices hic tuto sequi possumus. In Leid. meo et Voss. A. scribitur *et viribus ad laborem ferendum firmus.* Sed Vulgata lectio quoque

viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta.]

proba est. Itaque non necesse est, ut cum Boeclero *forma venustus* rescribamus. Vide Perizon. ad Sanctii Minervam 4, 4, 5. adde Lectionem Withofii, sive Claudii Civilis, a me jam propositam in not. post. [Ult. *Neque id erat falsum. Jam et* etc. In eadem, ut in Gu. codice *firmis* legitur, sed *firmus* est in MS. Boecl. Ax. Ed. principe, Arg. utraque Paris. et Long. Withofius in Observ. Miscell. Novis A. 1740. pag. 155. locum ita constituit: *Huc minime virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi. Neque id falsum. Nam et insigni arte fuit palaestrae, et viribus ad laborem ferendum firmis.* Totum hunc locum, ut e margine in contextum Auctoris illatum, cum Heusingero et Bremio uncis inclusimus.]

CAP. XII.

De hoc Antigonus quum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic quum primo pertur-

(p. 541.) *Ad consilium retulit*] Aptum rei verbum. Curt. L. 4. cap. 95. *Alexander, legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret, ad consilium refert.* Justin. 34, 3, 3. *Cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre.* Gebhardus.

Hic quum plerique o. primo pert. adm.] Ms. Boecler. *Hoc cum primo perturbati adm.* Ed. Col. *Hic eum omnes vel primo p. a.* Bosius.

Plerique omnes] Maxima pars: non omnes. Nearchus enim et Demetrius, Antigoni F. et nonnulli alii Eumenem servari cupiebant: ceteri omnes necari volebant. *Lamb.* Leid. et Voss. A. *Hic cum omnes.* Sed B. *hic cum plerique omnes.* Ideoque non delendum censeo. Vide Bosii Indicem. Heusingerus negat a se impetrare posse, ut mihi credat scribenti, in Voss. B. legi: *hic cum plerique omnes,* quia in Boecl. Cod. legitur: *hoc cum primo perturbati adm.* In plerisque locis quidem hi Codices conveniunt, sed interdum tamen discrepant, ut cap. 11, 3. vidimus. Sed Eruditiorum judicio permitto, an integra ista Nepotis narratio non sit mutilata, nam *primo, denique, postremo* mihi suspecta sunt. Scio quidem, quomodo *denique* a Bosio in indice, a viris doctis ad Florum Lib. 1. cap. 16. §. 3. et a Suet. in Aug. cap. 23. explicetur, sed ibi non *primo* praecedit, et *postremo* sequitur: fateor inter omnes Codices convenire praesertim de *denique* et *postremo.* Sed quaestio est, an ita scripserit auctor. [*Denique* h. l. pertinet ad caussas mirandi, quarum summam nunc complectitur; *postremo* inde ad contrarium vel diversum

bati admirarentur, non jam de eo sumtum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem forent adducti, quique maximos
2 duces interfecisset, denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent, postremo, si illi redderet salutem, quaerebant, quibus amicis esset usurus? sese enim cum Eumene apud eum non futu-
3 ros. Hic, cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, quum jam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, et quotidianum victum amoveri jussit. Nam negabat, se ei
4 vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic ta-

producit: *si illi redderet salutem*, pro quo poterat dicere *tum*, *deinde*. Dixit autem *postremo* propter interpositum plurium caussarum de supplicio sumendo recensum, qui ipsum orationis ejus finem moraretur. *Denique* autem eo, quo dixi, modo usurpari, exempla docent. *Tzschuckius*. Ax. *Hoc cum primo pert. adm.* Gu. *Hic cum omnis primo p. adm.* Ed. Ult. *Hic quum omnes primo p. adm.* Ed. Par. 1. Ald. Mag. *Hic cum omnes vel primo pert. admirarentur*. Ita etiam Ed. princeps, non: *Hic cum omnes primo p. ad.* Vulgata lectio *plerique omnes* a Lambino est, qua ejecta optimorum codicum, Boeclerіani atque Axeniani, scripturam, etiam Heusingero probatam, in textu restitui. Vel sic tamen nondum persanatum esse hunc locum, eumque ita scribendum arbitror: *Hi quum primo perturbati admirarentur*, ut *Hi* ad *consilium* referatur, cui, quum sit nomen collectivum, pluralis numerus recte subjungitur. Hujus constructionis, quamquam frequentissimae in Veterum Scriptis, ignoratio ut alios locos, ita hunc quoque interpolandi occasionem librariis dedit. V. Ruhnkenium ad simillimum Lysiae locum apud Rutil. Lup. 1, 13. p. 47. et supra 7, 10, 4. Hanc emendandi rationem illud etiam commendat, quod *Hi cum* et *Hic cum* saepissime in Mss. permutantur. V. supra ad 13, 3, 3. et 15, 7, 3. Mox pro *quique maximos duces* Gu. *quique in max. duc.* Ult. *quique tot max. duc.* et pro *esset tantum* Gu. *tantum esset.*]

Interfecto] Scil. quo vel illo. vide Adr. Dorpium Ictum cap. 3. Observat. pag. 70.

(p. 542.) *Quibus amicis*] Ms. Boecl. *quibus amicitia*. An legendum, *quibus amicis jam esset usurus*? Bosius. Voss. B. iterum Boecleriano consentit, pro *amicis*, *amicitia* exhibens.

Deliberandi] Ms. Boecl. *deliberando*: mox q. edd. *cum vereretur*, omisso *jam*. paullo post Ms. Boecl. *victum removeri*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. agnoscunt *jam*. [Ax. etiam *deliberando*. *Jam* addunt et Gu.

men non amplius, quam triduum, fame fatigatus, quum castra moverentur, insciente Antigono jugulatus est a custodibus.

Ult. sed omittunt Ed. Paris. 1. Ald. Long. Mag. et Lambin.]

Victum amoveri] V. ad Pausan. cap. ult. Leid. m. *victum moveri.* Voss. B. *removeri.* paullo ante pro *ad eum quemquam admitti* Leid. m. *quenquam ad eum admitti.* [Ita et Ult. Ax. Gu. nisi quod in duobus his codd. *quemquam* legitur. *Removeri* etiam Ax. Gu. Ult.]

Negabat, se ei vim allaturum] Quasi vis non esset, inedia ac fame hominem exhaurire. Certe in *l.* 1. *Cod. de custod. reor.* inter *Crudelitatis* exempla refertur. Rittershusius *in Novell.* 12, 14, 3. nullum *violentae* mortis genus fingi posse crudelius ostendit, quam fame necare. *Loccenius.*

Hic tamen] Ms. Boecl. [Ax.] *tamen* aberat. *Bosius.*

Triduum] *Plutarchus:* δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος οὕτω πρὸς τελευτὴν διήγετο. *Lamb.*

CAP. XIII.

Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, quum ab 1

(p. 543.) *Ab anno vicesimo*] Vir doctus annum non vitae ac aetatis, sed officii apud Reges, Philippum atque Alexandrum, indicari ait. Rationes adducit has. Primo quod dicit, *ut supra ostendimus.* Id fecisse κατὰ τὴν διάνοιαν c. 1, 6. Deinde, quod sequitur, *septem annos Phil. appar. et tredecim apud Alex. etc.* Denique, quod, cum accederet ad amicitiam Philippi, annos non amplius xv. aut maxime xvii. natus fuerit. Nollem ista bono illi viro excidisse. Sunt enim, ut mollissime dicam, plane ἀπροσδιόνυσα, partim et falsa. Quomodo enim Eumenes *ab anno* officii xx. septem annos Philippo apparere potuit? Initium enim et terminum a quo (ut scholae loqui amant) ministerii verbis illis indicari, nemo non videt. Atqui *vigesimus* officii annus, ultimus erat Alexandri. *A quo* (h. e. inde usque, ab eo tempore) Philippo adparuisse Eumenem, ut dicamus, consuetudo Latini sermonis haud permittit. Quis enim sic loquitur? Si id voluisset Nepos, dixisset, *ad annum usque vicesimum*, vel, *per annos* xx. Atqui supra id docuit, inquis; imo docuisse se ait? Nego utrumque. Nam illa, *ut supra ostendimus*, genuina non esse, mox docebimus. Neque idem est *locum amicitiae apud Philippum annos* vii. *apud Alexandrum* xiii. *tenuisse*, ac *ab anno vigesimo apparuisse Philippo annos* vii, xiii. *Alexandro.* Aliud enim est *annos* xx. aliud *ab anno vigesimo* regibus inserviisse. Quare neque supra c. 1, 6. nec in iis, quae heic subjiciuntur, docetur, quod vir doctus voluit, *hunc annum vigesi-*

anno vicesimo, ut supra ostendimus, septem annos

mum de officio intelligendum esse. Nam utrobique non initium ministerii, sed anni illius indicantur. Eumenem vero, cum ad amicitiam Philippi accessit, majorem annis xvii. immo xix. annos natum esse potuisse, jam supra *ad* cap. 1, 4. docui, idque ita esse, sic ostendo. Secundum *Usserium* (qui accuratissime omnium res Alexandri M. et successorum ejus digessit) Eumenes obiit sub initium anni Periodi Julianae 4399. sive hyeme anni 1. Olympiadis cxvi. Alexander anno P. J. 4391. sive 1. Olympiadis cxiv. mense Daesio, h. e. secundum *Usserium,* Majo Juliano. Supervixerit igitur Alexandro annos vii. cum mensibus circiter viii. Alexander autem regnavit annos xii. et, si *Arrianum* sequimur, menses viii. si alios, qui eodem, quo Caligula die, h. e. xxiv. Januarii, Philippum caesum volunt, solum iv. Quare *e tredecim annis*, quibus Eumenem Alexandro apparuisse ait Nepos, postremus solum de iv. aut viii. mensibus accipi debet. Pari modo dici potest, ultimum eorum septem, quibus Philippo apparuit, tantummodo inchoatum, aut certe nondum completum fuisse. Contra ea, quod annorum xlv. fuisse, cum interficeretur, dicitur, id licet accipere de completis; ita ut tum sextum et xl. egerit, ejusque jam aliquot menses effluxerint. Notum enim est, saepe non solere in computandis vitae annis menses, etiamsi plures, attendi. Potuit igitur annos xlv. cum mensibus vi. aut etiam pluribus, exegisse. Ab his si subtrahas annos integros imperii militaris post Alexandrum vii. Alexandri xii. Philippi vi. et pro iii. nondum completis sesquiannum (p. 544.) num, (quod licere, e superioribus apparet) remanebunt anni aetatis completi xix. ac fortassis et unus alterve mensis praeterea: incidetque adeo initium ministerii Eumenis in annum vitae xx. inchoatum sive currentem. Adponam calculum, ut res eo manifestior sit.

Eumenes supervixit Alexandro	an.	7.	mens.	8.
apparuit Alexandro	—	12.	—	4. vel 8.
Philippo	—	6.	—	6. vel 2.
ante ministerium vixit	—	19.	—	- -
Vixerit igitur universe	—	45.	—	6.

Sic igitur plana omnia, nec opus erit de anno XX. officii Nepotem interpretari. Quod si maxime largiar, non excessisse Eumenem annos XLV. et Philippo apparuisse annos VII. integros, aut majori sui parte elapsos; tamen ne sic quidem necesse erit ad annos ministerii haec verba trahere. Nam potuit Nepos, aliorum scriptorum exemplo, numero rotundo usus, *annum vigesimum* dicere, qui revera XIX. vel XVIII. erat. *Bosius.*

Uti supra ostendimus] Quidam libri solum, *ut supra*, omisso verbo. Praeterea nusquam in superioribus de anno vicesimo aetatis (hunc enim intelligendum esse, jam docuimus) loquutus est. Itaque *Lambinus,* conjecturam Cl. *Puteani* sequutus, legebat *et supra*, hoc sensu: Eumenem ab anno XX. vel XXI. in amicitiam regum venire coepisse. Ego hoc omne ab aliquo in margine ad illa *septem annos Philippo etc.* adscriptum,

Philippo apparuisset, et tredecim apud Alexandrum eumdem locum obtinuisset, in his unum equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni mortem im-

postea in textum irrepsisse arbitror. Quare uncis inclusi. *Bosius.* [Paris. 1. et Ald. *ut supra,* omisso verbo; quod Lambinus scriptum putat, pro *et supra,* ut temporis spatium significetur. Bosius totum hoc repudiat, quod cap. 1. de anno aetatis *vicesimo* nihil dictum fuerit. Sed etsi ibi primus ministerii annus non est expressus, summa tamen omnium, quos in utriusque regis amicitia exegit, eo loco adnotata legitur, nec satis caussae est, cur haec verba, quae in ceteris exemplaribus omnibus inventa sunt, obelo notentur. *Heusinger.* Etiam Ed. princeps et Paris. 2. *ut supra,* sine *ostendimus.* Ult. *ut supra ostendimus,* atque ita et Ax. Ed. Arg. Long. Mag. et Lamb. *Uti s. o.* ut primum a Boeclero editum est, unus Gu. habet. V. supra ad 10, 9, 3.]

Apparuisset] Msc. Boecl. et q. editi, *paruisset,* quod recte *Magius* corruptum putat. Nempe cum ignoraret imperitus librarius hanc vocis acceptionem, *parendi* verbum, quod ministerio Eumenis congruentius putabat, supposuit. *Parere* quidem interdum idem esse quod *apparere,* dudum eruditi monuerunt. Videsis Doctiss. viri *Christiani Daumii,* amici nostri, *notas ad disticha Catonis nomen praeferentia* Lib. 2, 8. sed dubito, an ministrandi significatu ullibi reperiatur. *Bosius.* Leid. m. *apparuisset.* sed Voss. A. et B. *paruisset. Parere* quidem pro *apparere* ponitur, sed tum notat, conspici, exire in vulgus, patefieri, patere, ut docent Munkerus ad Hyginum fab. 204. et Burmann. ad Petron. Satyric. cap. 137. Sed *apparere alicui* notat saepe praesto esse, alicui ministrare. Vide Vorstium et Torrenium ad Valerium Maximum L. 2. cap. 2. num. 34. Itaque Bosium secutus nihil mutabo. Utrum recte, Eruditi viderint. In *apparuisset et tredecim* [MS. Boecl. Ax. Gu.] Leid. et Voss. B. omittunt copulativam conj. Voss. A. pro *Tredecim, tresdecim,* sicut Voss. A. et B. ad c. 1. hujus vitae scribere adnotavi. [Gu. *apparuisset.* Ult. cum Arg. et Long. edit. *paruisset.*]

In his uni equitum alae praef.] Perelegans et ingeniosa est correctio eruditiss. *Freinshemii* in not. ad Curtii 7, 1, 40. *in his* VIII. (sc. annos) legentis; quam et ampliss. *Boeclerus* probat. *Annos enim,* inquit, *putat, et nihil facilius fieri potuit, quam ut nota numeri transiret in vocem.* Sed, quod pace summorum virorum dixerim, dubito, an tot annos patiantur illa extremo c. 1. *Novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae.* Nam cum cetera eodem utrobique modo narrentur, et hoc in loco veluti recapitulentur, quae c. 1. dicta (p. 545.) fuerant; nec aut ibi *prioris,* aut heic *alterius* alae ac praefecturae fiat mentio; non dubito utroque loco eandem alam, idemque munus designari. Quare et tempus illud, quod h. l. indicatur, cap. 1. *novissimum tempus* vocari sequitur. Sic vero dici posse tot annos, sive majorem partem annorum, qui recensentur, vix crediderim. Adde, quod Alexandro regnante, usque ad obitum suum Hephaestio alae hetaericae chiliarchus fuit. Testis *Arrianus* 6 et 7. et in *Indicis.* Is vero demum proximo ante Alexandrum anno

perator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni virtute, sed Macedonum perjurio, talem habuit exitum
2 vitae. In quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc

obiit. Videturque Eumenes ei successisse, non tamen pari cum dignitate. Nam, ut est apud eundem *Arrianum*, Alexander neminem chiliarchum in Hephaestionis locum τῇ ἵππῳ τῇ ἑταιρικῇ praefecit, ne Hephaestionis nomen ex agmine interiret: sed Hephaestionis chiliarchiam vocari voluit, etc. Certe Eumenem inter ductores equitum, Alexandro mortuo, etiam *Arrianus in Excerptis Photianis sub initium* recenset. Utcunque fuerit, octo annos ei alae praefuisse, vix crediderim. Sed nec vulgata lectio placet, quippe nescio quomodo inconvenientius paullo videtur, dicere *in his* (tredecim) *annis* uni alae praefuisse, qui solum *novissimo tempore* praefuit. Addidisset *Nepos*, quot annis praefuerit, aut saltem dixisset, *aliquamdiu* praefuisse. *Reinesius* editam lectionem tuebatur ob ῥῆσιν cap. 1, 6. Cum enim *Nepos* aliam, cui praefuisset Eumenes *novissimo tempore* commilitii Alexandri, *alteram* appellet; manifeste, inquit, insinuat, jam ante istam, annis prioribus, rexisse alam, eoque hanc alam aliam esse ab illa. Adde quae diximus ad eum locum. Sed ostendimus ibidem, *alterae* idem esse ac alterutri. Libens itaque amplector scripturam msc. codicis bibliothecae Leidensis: *in his unum eq. alae praef. Unum*, sc. annum. Quae vox compendio exarata, ab exscriptoribus facile aliter inflecti, h. e. *I.* sive nota unitatis in *uni*, propter continens *alae*, mutari potuit. Ms. Boecl. aberat vox *equitum*. Bosius. Pro *uni* Leid. m. et Voss. A. *unum*. [Ax./Ed. Ult. cum reliquis antiquioribus *uni*, sed Gu. etiam *unum*, quod recentiores Nostri Interpretes recte restituerunt.]

Macedonum perjurio] A quo ipse sibi postea metuit Antigonus; quare eos callida ratione separavit et quasi ex oculis amovit. *Polyaenus* Lib. 4. *in Antigono*, *Comm.* 15. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυράσπιδας, οἳ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς. Τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους εἶναι Σιγυρτίῳ τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραχωσίας. Τοὺς δ᾽ ἄλλους εἰς ἄλλα χωρία φρουροὺς διέπεμψεν ἐχυρὰ καὶ δύσβατα, ἵνα φρουρὸν αὐτοὶ τὴν χώραν ἔχοιεν. Διὸ ταχέως ἀφανεῖς πάντες ἐγένοντο. Ubi inquirendum est in verum nomen Satrapis, qui Arachosiis tunc praeerat, et cui mille Argyraspidum suppetias missi. A *Polyaeno*, (p. 546.) ut videmus, appellatur Σιγύρτιος. Diodor. Lib. 19. Σιβύρτιος μὲν, inquit, τῆς Ἀραχωσίας ἡγούμενος παρείχετο πεζοὺς μὲν χιλίους. Propius ad verum, et unde quoque de vitio liquet lectionis apud *Polyaenum*: τῆς Ἀρασβίας. *Plutarchus* quoque corruptus hoc in nomine est: Τοὺς Ἀργυράσπιδας παρέδωκεν Ἰβυρτίῳ τῷ διοικοῦντι τὴν Ἀραχωσίαν. Neque non et *Arrianus* (*lib.* 6. *de rebus Alex.*) Θόαντα δὲ σατραπεύειν τῶν ταύτῃ ἔταξε. Τούτου δὲ νόσῳ τελευτήσαντος, Σιβύρτιος τὴν σατραπείαν ἐκδέχεται. Legendum apud istos omnes Σιβύρτιος.

facillime potest judicari, quod nemo, Eumene vivo, rex appellatus est, sed praefectus; iidem post hujus 3
occasum statim regium ornatum nomenque sumserunt, neque, quod initio praedicarant, se Alexandri liberis regnum servare, praestare voluerunt, et uno propu-

Fundum habeo hujus correctionis Q. Curtium 9, 10, 20. *Proposito igitur* (inquit) *regioni Sibyrtio* (*namque Memnon praefectus ejus nuper interierat morbo*), *in Carmaniam ipse processit.* Sciendum autem est ex *lib.* 7, 3, 7. Memnonem a Rege Arachosiis praetorem datum, quatuor millibus peditum et sexcentis equitibus in praesidium relictis. Praeterea *Diodorum* ipsum, apud quem hujus purpurati nomen integrum restitit *lib.* 18. *Καὶ Σιβυρτίῳ μὲν ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδροσίαν.* Denique Justinum 13, 4, 22. *Arachysii Gedrosique Sibyrtio traduntur.* Gebhardus. *Plutarcho* nomen id restituit etiam *Bongarsius ad Justin. l. c. Arriano*, apud quem et *lib.* 5. incorruptum exstabat, *Nic. Blancardus.* Bosius.

Talem habuit exitum vitae] Phrasin hanc inlustrat Cortius ad Sallust. Catilin. c. 11. num. 4.

In quo quanta fu.] Sic habent edd. ante *Lambinum* vulgatae. Etiam Ms. Boecl. *in quo quanto fu.* Sed *Lambinus* correxit: *De quo.* quem sequuti sunt reliqui. Ego veterem lectionem loco movere nolui. Sic fere et cap. 12, 2. loquutus: *in quo uno esset tantum.* Statim Ms. Boecl. [Ax.] *omnium hominum opinio eorum.* Sed *τὸ hominum* e varia lectione in textum irrepsit. Norunt, qui scriptos codices tractarunt, duas illas voces crebro invicem permutari. *Bosius.* Omnes mei Codices *in quo.* [Ut etiam Gu. Ult. Pro *fuerit omnium* Gu. *omnium fuerit.* Pro *facillime* Ed. Mag. Keuch. *facile.*]

Quod nemo Eumene vivo rex appell.] *Justinus* 15, 2, 14. hoc eos non Eumenis, sed potius *verecundiae* gratia fecisse ait. *Magius.* Quia ipse Eumenes rex erat, quare a Suida vocatur *βασιλεὺς Μακεδόνων.* Et paullo post, *ἀνὴρ, ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν κατ' αὐτὸν βασιλέων γινόμενος.* Vide ibidem plura. *Ernstius.* Ridiculum est idcirco id factum dicere, *quia ipse Eumenes rex erat.* Nunquam enim fuit. *Suidas* ita vocat, fateor: sed eum confudisse hunc nostrum cum Attali Filio, rege Pergami, jam *ad* c. 1, 2. monuimus. Ceterum hunc locum expressit *Ampelius* c. 33. ubi de Eumene: *adeo terribilis, ut vivente eo nemo ausus sit rex appellari.* Bosius.

Iidem post h. o.] Msc. Leid. *Sed p. h. o.* mox msc. Boecl. et q. edd. *praestare vol.* omisso *id.* In eod. msc. [et Ax.] in *principibus sceleris* deest nomen *Antigoni.* Pro *Principes* msc. Schotti *participes*, ejus judicio non male. Sed plures participes sceleris hujus fuisse, apparet e superioribus. *Bosius.* Voss. B. [Gu.] *Eidem.* et *τὸ id* ante *praestare* abest etiam meo Leidensi. Pro *aperuerunt* Voss. A. et B. *apperuerunt.* Voss. A. pro *principes*, *participes.* Sed in Marg. *al. principes.* [Pro *praedicarunt* Ed. Lamb. *praedicarant.* Ita etiam Gu. Ult. Recte. Tum pronomen *id* et ab Ax. Gu. Ult. omnibusque ante Lamb. excusis abest, quod, a Lambino additum, ingrati soni evitandi caussa melius retineri Tzschuckius judicat. Neque vero suavio-

gnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Se-
4 leucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honesto funere, comitante toto exercitu, hu-

ra sunt haec: 2, 6, 5. *Undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent;* 6, 4, 3. *quae voluerat, dixerat;* 10, 2, 4. *partem regni putabat debere habere;* 14, 5, 4. *Illum hoc majore fore in discrimine.* Quare hoc etiam loco a librorum fide non recedendum existimavimus.]

Nomenque sumserunt] Curt. Lib. 4. cap. 4. *Ille, cujus nomen sumsisti, Darius.* Gebhard.

Cassander] Antipatri F. Cariae praefectus, qui, patre mortuo, bellum gessit adversus Polysperchontem, Macedoniae, nomine liberorum Alexandri, praefectum. *Lambinus.* Voss. B. [Ax. Ult.] *Cassandrus.* Si omnia de hoc Cassandro in medium proferrem, in justum volumen excrescerent; saltem notarum modum excederent. Suidas in Ἀντίπατρος eum vocat, Ἀντιπάτρου υἱὸν διάδοχον, τὸν τὴν μητέρα Ἀλεξάνδρου ἀνελόντα Ὀλυμπιάδα, secutus gravissimos scriptores; de modo, quo interemerit eam, inter Diodorum Siculum et Justinum convenit. v. Wess. ad Diodor. Sic. Lib. XIX. cap. 51. num. 13. imo totam Alexandri domum delere conatus fuit. v. Pausan. Lib. IX. cap. 7. sed ipse tetro morbo interiit, ut Idem addit. Quam dirum in modum Graecia etiam ab hoc Alexandri successore fuerit vexata, observat inter alios Polybius Lib. IX. cap. 23. plura non addo, quae Diodorus Siculus L. XIX. et alii abunde adnotarunt de bello inter hunc et Polysperchontem. Sed docti dubitant, an quidem Cassander fuerit Cariae praefectus, cui propositus fuit *Asander*, saepius cum *Cassandro* confusus. v. Wess. ad Diod. Sic. L. XVIII. cap. 39. et Lib. XIX. c. 62. [Adde Conr. Mannerti librum *De Successoribus Alexandri* patrio sermone scriptum pag. 14. 74. 78. 159. seq. 162. seq. 177. seq. 180. seqq.]

Propinquis] *Plutarchus: Τὸ δὲ σῶμα τοῖς φίλοις παραδοὺς, ἐπέτρεψε καῦσαι.* E quibus verbis *Lambinus* mallet legi, *amicis ejus sep. trad.* invitis libris, et nulla necessitate. *Bosius.* [Ult. *sepeliundum.*]

(p. 548.) *Hi militari hon. fun.*] *Lambinus* et alii: *qui eum militari honestoque fun.* Ed. Colon. *hi militari honestoque fun.* Ut nos, edidit Boeclerus, fide, ut arbitror, sui codicis. *Bosius.* Voss. B. etiam omittit conjunctionem. Ad Datamis vitam cap. 3. num. 2. jam ostendi saepius duo Adjectiva ἀσυνδέτως uni substantivo adponi. Consule etiam Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 6. pag. 152. [Ax. ut editum est. Gu. Ed. Arg. Ult. Long. Mag. *Hi* (Gu. *Hii*) *mil. honestoque f.* Ed. princeps *ei mil. honestoque f.* Paris. 1. Ald. Lamb. *qui eum mil. honestoque f.*]

Humaverunt] Quoniam *Diodorus* ac *Plutarchus* corpus Eumenis crematum fuisse scribunt, idcirco *Lambinus* legi vult *cremaverunt.* quod etiam *Magius* olim in mentem sibi venisse ait, auctoritate *Plutarchi* inducto, et quod absurdum ei videretur, humato Eumene, ossa fuisse in Cappadociam remissa. Sed is tamen

maverunt, ossaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

rejicit hanc conjecturam, quod animadverterat, Nepotem verbo *humare* improprie pro *sepelire* usum. *Sepultos* autem dici quoquo modo conditos, etiam crematos, postquam cineres collecti essent, e *Plinio N. H.* 7, 54. *Gellio* 10, 8. Auctore *de viris illust.* cap. 45. et *Valerio Max.* 5, 1. *ext.* 6. ostendit. idemque nuper nube exemplorum evicit *Gisb. Cuperus, Observationum* Lib. 1. cap. 7. Nulla igitur mutatione opus. *Bosius.* Recte hunc locum cepere Viri Docti Cuperus et Bosius, nam verbum *humare* per praecedens verbum *sepelire* explicandum, ut apud Homerum Odyss. μ. vs. 12. verbum θάπτειν per sequens verbum καίειν.

ΘΑΠΤΟΜΕΝ ἀχνύμενοι, θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ΕΚΑΗ, καὶ τεύχεα νεκροῦ.

Ceterum *sepelire* h. l. ponitur pro *cremare.* Ut Justino L. 15. cap. 2. *Corporaque eorum terra obrui, ne caedes sepultura proderetur.* hinc *sepulcra* pro bustis, rogis. Consule Hottomann. ad Ciceron. 5. in Verrem c. 36. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Vir. Ill. c. 35. n. 11.

In Cappadociam] Ms. Boecl. *in Cappadocia.* corrupte. *Bos.* Sic etiam Voss. B. [Ax. *in Cappadociam.*]

Ad matrem atque uxorem etc.] *Diodorus*: πρὸς τοὺς οἰκείους. *Plutarchus*: Τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς παισί. *Lambinus.* De more ad propinquos mittendi occisorum cadavera, *Kirchmannum* adi *appendice de funer. Rom.* c. 4. *Bosius.* Justinus Lib. 9. cap. 15. *Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, et captivos gratis remisit, et bello consumptorum corpora sepulturae reddidit; reliquiasque funerum ut ad sepulcra majorum deferrent, ultro hortatus est.* Haec enim caussa est, cur reliquiae ejus in Patriam ad matrem uxoremque remissae sint. Vide ad c. 4. hujus vitae in fine de Cratero.

XIX. PHOCION.

CAP. I.

1 PHOCION ATHENIENSIS etsi saepe exercitibus praefuit, summosque magistratus cepit, tamen multo ejus notior integritas vitae, quam rei militaris
2 labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius autem

(p. 549.) DE PHOCIONE vide *Plutarchum in vita*, et alibi: *Aeschinem de falsa legat. Athenaeum* 10. *Aelianum* saepius, *Diodorum* 18. *Polyaenum* 3. *Suidam*, *Valerium Maxim.* 3, 8. *ext*, 2. Boeclerus.

Phocion] *Lambino* semper *Phocio* scribitur: sed melius aliis *Phocion*, ut *Cinon*, *Conon*, *Timoleon*. Phoci filium, τὸν Φώκυ, vocant *Aelianus Var.* 2, 26. et *Suidas* in Φωκίων. Cochlearii filium, idem *Adianus* 12, 43. Bosius.

Etsi saepe] Quadragies et quinquies, auctore *Plutarcho*. Lambin. Ms. *etsi psæpe*. Scriptor *persaepe*, opinor, voluit. *Boeclerus*. Nisi tamen mendum est, inde natum, quod librarius, cum ob festinationem priore syllaba vocis *saepe* omissa, posteriorem exarare coepisset, *p* litteram non delevit. *Bosius*. [Ax. Gu. Ult. cum ceteris edd. *saepe*.]

Integritas vitae] Qua *instructissimum* fuisse, scribit *Val. Maxim.* 5, 3. *ext.* 3. Bos. *Est* abest a Leidensi meo et Voss. A. B. Sallust. B. Catilin. c. 54. n. 2. *Caesar beneficiis ac munificentia magnus habebatur*, integri-(p. 550.) tate *vitae Cato*. Ubi vide Cortii notas, qui vocem *labor* inlustravit ad cap. 7. ejusdem Belli num. 4. *To est* delevi, quia in tribus codd. meis non reperitur, neque in Axen. Heusingerus tamen in textu retinuit, licet facile abesse possit, et a Nepote saepius omittatur. [Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Long. Mag. Lamb. Boecl. Bos. *notior integritas est vitae*. Ult. *notior est integritas vitae*. Quae ipsa varietas verbum a librariis adjectum esse, et in Gu. etiam codice recte omissum, demonstrat. V. ad 1, 7, 5.]

Hujus memoria est nulla] Immo multas ejus res militiae gestas, et functiones imperatorias commemorat *Plutarchus in Phocione*; et ejus uxor ornamenta sua dicebat esse viri sui consilia factaque imperatoria, ut tradit *Plutarchus ibid.* et refert *princ. libelli περὶ μυσικῆς*. Sed, ut ait idem *Plutarchus*, cum Phocio-

magna fama, ex quo cognomine *Bonus* est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, quum divitissimus esse posset propter frequentes delatos honores potestatesque summas, quae ei a populo dabantur. Hic quum 3
a Rege Philippo munera magnae pecuniae repudiaret,

nis virtus esset nacta adversariam gravem et violentam, temporum inclinationem; illam res adversae Graeciae obscuram et minus illustrem minusque gloriosam reddiderunt. *Lambinus.* Respicit *Nepos* aetatem suam, qua Phocion tantum ob morum bonitatem notus erat; rerum bello ac pace gestarum nomine obscurus. Dein non raro fit, ut in bono viro una virtus praelucens caeteras, si non obruat, saltem fama anteeat. Exemplum praebet Aristides. *Gebhardus.*

Bonus est appellatus] Suidas ait: Χρησὸς ἐκλήθη κοινῇ ψήφῳ ἐν ἐκκλησίᾳ. *Ernstius.* Praeter Plutarchum in *Phocione*, et *lib. de musica*, et *Suidam*, *Valerius* 8, 3. 2. Savaro. Miratur *Plutarchus*, quo pacto vir tam aspera tristique natura cognomen Χρησϛ (sic enim Graece vocatus fuit) consequutus sit. Sed respondet mox ipse sibi. Adi *Buchnerum in access. ad Thes. Fabri. v. Bonus.* Bosius. Rex Alexander Phocionem μόνον ἡγεῖτο Ἀθηναίων καλὸν καὶ ἀγαθόν, referente Aeliano Lib. XI. V. H. cap. 9.

Fuit enim perpetuo pauper.] Paupertatem enim quasi praecipuum aliquod virtutis decus et argumentum excoluit. Auctor *Plutarchus.* Idem in *lib. de cupidit. divitiarum*, frugalem parcamque mensam habuisse dicit. *Athenaeus* 10, 3. frugalissime vixisse refert. *Magius.* [Ab edit. Longol. *enim* abest.]

Divitissimus] Sic e suo cod. legit *Gifanius Ind. Lucret. v. divitior.* sequutusque, ut videtur, *Lambinus* est. Quomodo Cicero 1. de divin. 36. *divitissimum fore praedictum est.* Et 2. offic. 17. *Mamerco homini divitissimo*; uti quidem eum locum e vet. cod. emendavit *Car. Langius.* Usus et *Sidonius* 4. *epist.* 31. Sic *divitior* apud eundem, itemque *Plautum*, *Lucretium*, *Terentium*, *Calpurnium*, *Martialem*, *Tacitum*, occurrit: ut jam observatum *Vossio de analogia* 2, 25. *Bangio* pag. 191. et *Pareo in Lexico Critico.* Bos. Solus Voss. A. *divitissimus.* [Ax. *diutissimus.* Gu. Ult. Lamb. *divitissimus.* Reliqui ante Bos. edd. *ditissimus.*]

Dabantur] Sic Mss. et editi veteres; itaque locutus est supra 16, 1, 3. *Mandabantur*, quod in aliis legitur, *Lambini* audaciae debetur. *Bosius.* [*Dabantur* Leid. 1. Ax. Gu. Ult.]

A rege Philippo] Ab Alexandro C. talenta argenti ad se missa accipere noluisse Phocionem, tradunt *Plutarchus in vita* et *in apophth. Imperatorum*, *Aelianus* 11, 9. sed quae de liberis heic adduntur, non memorant. Quare quae heic narrantur, fortasse di- (p. 551.) versa sunt ab illis. Philippus autem fortassis ille fuit, de quo infra cap. 3, 3. *Bosius.* Vide Perizonium ad Aeliani locum. Caeterum refert Aelianus Lib. 1. V. H. c. 25. Phocionem Alexandro acceptum fuisse, ita ut heic uni ex omnibus peregrinis scribens adderet Χαίρειν (hoc enim post devictum Darium epistolarum fronti haud amplius adscripserat Alexander, ut refert Duris apud Plut. in Phocion. pag.

legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam pater-
4 nam tueri gloriam, his ille, *si mei similes erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit; sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.*

CAP. II.

749.) qui Aelianus dona Phocioni ab Alexandro frustra oblata enumerat, et addit, quid Phocion, ne Alexandrum omnino contemnere videretur, ab illo petierit, cui gratificari semper voluit, sed in commune bonum; quamquam ob id incurrerit in populi oculos et voculas, ut patet ex Plutarch. in Phoc. p. 746. *Τοῦ δὲ Λυκούργου πολλὰ βλάσφημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ πρὸς ἅπασιν, ὅτι δέκα τῶν πολιτῶν ἐξαιτοῦντος Ἀλεξάνδρου, συνεβούλευεν ἐκδοῦναι, εἶπεν. Πολλὰ ἐγὼ συμβεβούλευκα καλὰ καὶ συμφέροντα τούτοις, ἀλλ' οὐ πείθονταί μοι.* Haec historiam latius enarrat Diodorus Siculus Lib. XVII. cap. 15. cum Wesselingii nota. Idem apparuit e Plutarch. pag. 751. *γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριηρῶν, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ῥητόρων ἐνισταμένων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίωνα λέγειν κελευούσης, Λέγω τοίνυν ὑμῖν (εἶπεν) ἢ τοῖς ὅπλοις κρατεῖν, ἢ τοῖς κρατοῦσι φίλους εἶναι.* Quum vero Alexander ejus abstinentiam tentaret, ne pili quidem ejus amicitiam faciebat. Vid. Plut. l. l. p. 750. quam ei per epistolam aliquando renuntiavit Alexander, si munera sibi ab ipso oblata sperneret. Vid. Plut. Alex. pag. 687. nullam etiam honoris verborum sibi ab Alexandro habiti rationem habuit. Vid Aelian. Lib. XI. V. H. cap. 9.

Hortarentur accipere] i. e. ut acciperet, vel ad accipiendum. Hunc loquendi modum explicuere Perizonius ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 6. n. 5. Munkerus ad Hyginum fab. 27. et Eruditi Lipsienses in Actis suis M. Aprilis A. 1731. p. 189. Quomodo et Graecos locutos fuisse docet Perizonius ad Aelianum L. 9. V. H. cap. 18. et ad L. 14. cap. 38. et 43. De hoc loquendi modo egit Burmann. ad Valer. Flacc. VI. Arg. 647.

Liberis tamen suis] Reliqua de liberis Phocionis paullo aliter a *Plutarcho* referuntur, eaque non Alexandro, sed Menyllo attribuuntur. *Lambinus.* Pro *careret* Voss. B. *curaret.* Forsitan in alium incidit scriptorem, qui hodie desideratur: recte enim observat Lambinus e Plutarcho pag. 755. haec Menyllo tribui, unde etiam patet, haec ei a Menyllo fuisse oblata, postquam Alexandri munera jam spreverat, de Menyllo hoc vide Wess. ad Diodor Sicul. L. XVIII. cap. 18. num. 38.

His ille] Lambinus edidit: *hic ille.* Bosius. [Et Ax. Gu. Ult. *his ille.* Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *hic ille.* Ab Ult. edit. mox *idem* ante *hic* abest.]

CAP. II.

Idem quum prope ad annum octogesimum prospera 1
pervenisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum civium. Primo, quod cum De- 2
made de urbe tradenda Antipatro consenserat, ejusque

(p. 552.) *Prope ad annum octogesimum*] Aelianus Lib. III. V. H. c. 47. *Φωκίωνα δὲ ἡ εὐφημία, ἡ καλοῦσα αὐτὸν Χρηστὸν, οὐδὲν ὠφέλησεν, οὐδὲ τὰ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἅπερ ὢν διεβίωσεν, οὐδὲν ἀδικήσας τοὺς Ἀθηναίους ἐν βραχεῖ.* Adde Plut. p. 746. qui pag. 745. egerat de praeturis 45. intra hos annos ei absenti oblatis. Ad annum octuagesimum pervenisse Phocionem patet ex ejus strategemate, quo usus est, quum dux adversus Boeotos creatus erat. Vid. Polyaenum Lib. III. Strateg. cap. 12. et Plut. in Phoc. pag. 752.

Pervenisset] Schoppius Mss. codicibus adjutus Lib. 4. Verisim. cap. 18. vult suo periculo legi: *Idem cum prope ad annum octogesimum pervenisset fortuna.* Sed credam scribere eum voluisse: *prospera pervenisset fortuna*, uti est in nostro membranaceo codice. *Ernstius.* Sic plerique omnes MSS. itemque edd. Ven. Col. Paris. aliae. *Lambinus* cum aliis: *mansisset.* Rursus alii: *permansisset. Schoppius Veris.* 4, 18. legit: *Idem cum pr. ad a. o. (pr.) pervenisset fortuna.* Quod genuinum esse vix dubito. Pro *idem* facile ob similitudinem irrepere potuit *eidem.* nam et infra *v.* 4. in codice Boecler. legebatur *eidemque postularet*, pro *idemque. Bosius.* Leid. et Voss. B. etiam *pervenisset.* Jam dudum displicuit mihi istud *Eidem*, non enim patitur Nepotis aetas antiquata vocabula, quare *Idem* cum Heusingero in textum recepi. [*Eidem* Ax. Gu. Ult. et ceteri ante Heusing. edd. Tum *pervenisset* etiam Leid. 1. Gu. Ult. cum omnibus ante Lamb. excusis.]

In odium pervenit] Vossian. B. *pervenit in odium.* Ita quoque, teste Heusingero, scribit Codex Axenianus. Elegantius quidem est, quam vulgatum, et probatissimis scriptoribus proprium; sed (quia, ut saepius monui, Nepoti, licet purissimo scriptori, nonnulla sunt familiaria paullulum ab aliorum consuetudine abhorrentia) nihil muto; praeterquam quod satis eleganter dictum est: *magnum in odium pervenit s. c.* praepositione *in* posita in medio.

Primo quod cum Dem.] Restitui *τὸ quod* auctoritate codicis Leid. (nam editis omnibus aberat) et favent, quae mox subjicit. Mox Boecler. *meriti existim.* Non male. *Bosius. Meriti* Voss. A. non vero B. Audacter fecit Bosius, fateor, quod unius codicis auctoritate in textum recepit *quod*; attamen credo Nepoti suum redidisse, quia mox sequitur: *neque in eo solum offenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam, quod amicitiae fidem non praestiterat.* [Gu. *Primo cum Demade*, sed optima Ult. editio *Primo*

consilio Demosthenes cum ceteris, qui bene de republica meriti existimabantur, populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod

quod cum Demade. Quid in Ax. codice h. l. legatur, incertum est. In Partic. I. Symbol. crit. pag. 8. Moschius laudat: *primo cum Demade*, sed in Part. III. pag. 12. *primo quod Demade.*]

Cum Demade] Cum quo ad Antipatrum legatus fuerat missus. Vide *Diodor.* 18. et *Plutarchum*, prolixe ista narrantes. *Bosius.* De Demade in notis post. egi, quibus adde Meurs. Lib. I. Lect. Att. cap. 5. et Fabric. Bibl. Gr. Tom. II. Lib. IV. cap. 30. p. 418. et seqq. Plut. in Galba p. 1053. et Clar. Ruhnken. in Hist. Crit. Orat. Gr. p. 71, 72, 73, 74.

Ejusque consilio] I. e. eo adprobante: quia scilicet plus poterat Antipater, quam populus (p. 553.) Atheniensis: neque aliter saluti civitatis consuli poterat. *Lambinus.* Bis in exilium abire coactus fuit Demosthenes, sed a priori exsilio revocatus, quod forsitan non subiisset, si sese in judicio sistere fuisset ausus. App. Al. L. II. de Bell. Civil. p. 721. *Δημοσθένη φασὶ τὸν Ἀθηναῖον ὑδ' ὑποστῆναι τὴν ἑαυτῦ δίκην, ἀλλὰ πρὸ τῦ ἀγῶνος φυγεῖν.* Et pag. 722. de Cicerone, quem hoc nomine cum Demosthene comparavit, agens addit: *Λαμπρῶς δ' ἀυτὸν περὶ τὰς πύλας ὑποδεχομένων πάντων, φασὶ περὶ τὰς δεξιώσεις τὴν ἡμέραν ὅλην, (οἷον τι καὶ Δημοσθένει συνέβη κατιόντι) ἀναλῶσαι.* Adde Plut. in Dem. p. 858. qui pag. 857. dicit, Demosthenem sese quidem stitisse in judicio, sed simul addit: Sed non diu securus in urbe mansit, nam sibi timens propter Antipatri adventum fugit in Calauriam. Vid. pag. 859. Quo pacto revocatus fuit ob beneficium Atheniensibus praestitum, vid. Fabric. ad Orosium Lib. III. cap. 23. p. 203. Absens Athenis morti damnatus, misso ad eum Archia, vitam suam veneno finivit, in fano Neptuni, adde Pausan. Lib. I. c. 8. Lib. II. cap. 33. Strabon. Lib. VIII. pag. 674. Suidam in voce *Δημοσθένης.* Hoc venenum annulo inclusum secum tulisse traditur: praeter Suidam consule, quos laudat Vir Doctissimus ad Dion. Cassium Lib. 58. cap. 21. Experiendo jam doctus sensit Demosthenes, quanto sibi constiterit, antea alios viros totius Graeciae celeberrimos palam, sed temere, proditionis insimulasse, de quibus Polybius in Excerpt. de Virt. et Vit. pag. 1421, 1422, 1423, 1424, 1425. saepius sibi et Reip. dicendo nocuit, vid. Fabric. Tom. I. Bibl. Gr. Lib. II. cap. 26. §. 8. pag. 918. Quomodo verba facturus apud Philippum sermone exciderit, vid. Interprr. ad Aelian. Lib. VIII. V. H. c. 12. n. 2. De tempore, quo natus est, disputat Meursius Lib. III. L. Att. cap. 25. [Ax. *qui bene de rep. m e r i t i existimabantur*, quod inprimis commendandum videtur. *Mosche.* Etiam Gu. Ult. *meriti*, quam lectionem, optimorum librorum auctoritate confirmatam, in textum recepimus.]

Populiscito in exsil. er. expulsi] Sic diserte Ms. Schotti, [Gu.] et Ed. Ultraj. Etiam Leidensis: *scito populi.* Et Nepos alibi hac voce usus, quare et h. l. pro *plebiscito* reponendam censui. vide ad 3, 1, 5. Reliqua Leid. sic exhibet: *in exsilium erant missi et expulsi.* Quae faciunt ut suspicer, illa *in exsilium* glossema esse, Nepotemque scripsisse: *populi scito erant expulsi.*

patriae male consuluerat, sed etiam, quod amicitiae fidem non praestiterat. Namque auctus adjutusque a 3 Demosthene eum, quem tenebat, adscenderat gra-

Quomodo loquutus 3, 1, 5. ac fere et 7, 6, 2: 15, 6, 3. *Ejiciendi* verbo similiter usus est 2, 8, 1. et 7, 4, 6. Scilicet adscripserat aliquis margini vocis *expulsi* interpretamentum, *in exsilium erant missi*. Quod postea in textum irrepsit. Sed exscriptores alii, cum viderent, alterutrum verbum abundare, abjecto spurio, genuinum retinuerunt, simulque partem glossae. *Bosius.* Pro *plebiscito*, [quod in vulgatis est,] Leid. m. *scito*. Voss. B. [Ax.] *plebescito. in exsilium* agnoscunt Leid. meus et Voss. A. item B. sed qui pro *in exsilium* scribit *in exsilio*, perpetua variatione. Ideoque delere non audeo. [Ax. Gu. Ult. *in exsilium erant expulsi*, ut editum est.]

Quod patriae male cons.] Miror hoc a Probo, seu Nepote, scriptum esse. Quid enim Phocio faceret? unusne armis Antipatri obsisteret? Praeterea jam Demosthenes, et Hyperides, et ceteri, ante quam Antipater Atticae appropinquaret, post pugnam ad Cranonem, urbem Thessaliae, ut tradit *Plutarchus*, seu ad Peneum fl. ut scribit *Diodorus*, commissam, ex urbe discesserant, populo diffidentes. Itaque absentes, Antipatro jam victore et armis plus valente, damnati sunt. *Lambinus.* Haec et quae sequuntur, parum de integritate vitae Phocionis testantur, ob quam supra laudatus est. *Ernstius.*

(p. 554.) *Quod amicitiae fidem non praestiterat*] Sed nonne patriae jura, quam amicitiae, sunt sanctiora? praeterea, quaenam amicitia Phocioni cum Demosthene intercedebat, nisi civilis, et ex societate reip. administrandae nata? Promiseratne Phocio Demostheni, se ejus caussa omnia facturum, etiam contra reip. utilitatem, et contra patriae salutem? illa vero non jam amicitia, sed conjuratio in remp. fuisset. Praeterea profitebatur Phocio, ut testatur *Plutarchus apophth. reg. et ducum*, sibi nihil eorum probari, quae ab aliis et fierent, et dicerentur. Postremo Demosthenes cum dicendi finem faceret, surgente ad dicendum Phocione, dicere solebat familiaribus suis prope sedentibus: *En verborum meorum bipennis!* auctor idem *Plutarchus in Phocione*. Idem iterum *in apophth. reg. et duc.* scribit, cum aliquando Demosthenes Phocioni ita dixisset: *interficient te Athenienses, si insanire coeperint:* respondisse: *me quidem, si insanire; te vero, si sapere coeperint.* Ex quibus intelligere licet, non ita magnam Phocioni cum Demosthene amicitiam intercessisse, ut ea patriae caritatem superaret. *Lambinus.* Vid. not. post.

Auctus adjutusque] Cl. Graevius in Lect. Hesiod. c. 1. p. m. 8. monstraturus verbum *augere* aeque apud Latinos, ac apud Graecos *αὐξάνειν*, pro ornare, evehere, usurpari, citat adfirmandi caussa hunc Nostri Auctoris locum hoc modo: *Auctus ornatusque.* Quae quidem verba conjungi solent, ut a Cicerone Lib. 7. ad Fam. Ep. 17. *Semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putavi.* Sed quia nescio, qua auctoritate id fecerit Ultrajectinum illud Decus, nihil hic mutare sustineo, praeterquam quod omnes vulgatam tueantur

dum, quum adversus Charetem eum subornaret; ab eodem in judiciis, quum capitis caussam diceret, defensus aliquoties, liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit.

lectionem. Quidquid tamen sit, *auctus* recte explicat Vir Incomparabilis per *evectus*, *ornatus*. De qua significatione multa congessere N. Heinsius ad Ovidium Lib. 1. Fastor. vs. 677. et Cort. ad Sallust. in Jugurth. cap. 86. num. 3. Verbum ἀυξάνειν eodem modo pro evehere, augere aliquem honore, a Graecis adhiberi patet etiam ex Pindaro Od. Nem. 2. vs. 24. — *Σὲ δ' ἀλκὰ Παγκρατίυ τλάϑυμος ἀέξει.* Hinc pro *μεγαλύνειν*, λέγειν. Vide Schol. Sophocl. Oedip. Tyr. vers. 1103. ac denique ad divinos honores transfertur a Callimacho H. in Dian. vers. 34. ubi de hoc verbo plura Anna Fabri et Spanhemius proferunt.

Eum, quem tenebat, adscenderat gradum] Ad illud dignitatis fastigium. Curtius Lib. 6. cap. 66. *Sin autem in illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse est.* Gebhardus.

Adversus Charetem subornaret] Unde haec sumserit Probus, conjicere non possum, nisi forte ex *Theopompo* aut *Timaeo*, maledicentissimis hominibus, ut hic scriptor fatetur 7, 11, 1. Nam ii, quos *Plutarchus* secutus est *in Phocionis vita*, nihil tale de Phocione, quod sciam, scripserunt. Quin *Plutarchus in apophthegm. reg. et duc.* refert contra haec, Phocionem aliquando in Charetis locum a populo suffectum et substitutum imperatorem fuisse. *Lambinus.* [Ax. Gu. *Carethem.*]

Ab eodem in judiciis defensus] Eadem sors et M. Tullii, Oratorum Latinorum principis, qui a C. Popilio Laenate, quem parricidii reum defenderat, interfectus est, M. Antonio praemio pro tam impio flagitio suppeditante HS. decies centena millia. (p.555.) *Appianus*, *Plutarchus*, *Valerius Maxim.* 5, 3. Schott. Omnes mei *aliquotiens* pro *aliquoties*. [Ita etiam Axen. Gu.]

Liberatus discesser.] Nihil hac de re me legere memini. *Lamb.*

Periculis] Vorstius ad Valer. Maximum Lib. 6. cap. 4. §. 4. pro judiciis, accusationibus, h. l. sumi docet, quo sensu saepius a Cicerone usurpatur. Vide Gifanium in Observ. in l. l. pag. 69. Et Cl. Ruhnken. ad P. Rut. Lup. Lib. 1. cap. 7. pag. 27.

Sed etiam prodidit] Non est hoc *amicum prodere*, si amicum tuum a potentiore aliquo oppressum tueri et servare non possis: aut si, cum servare coneris, te non solum inanem operam sumere, sed etiam tibi et reip. periculum struere videas, eum non liberare. Quid enim erat, quod Phocio praestare posset? plus poterat Antipater, quam totae Athenae, nedum Phocio. Alia conditione cum Antipatro transigi, et bellum componi non poterat, nisi dederetur Demosthenes, et ceteri oratores, nihil aequi ab Antipatro poterat impetrari. Ille leges, quales ejus libido ferebat, non quales humanitatis ratio, aut Atheniensium dignitas postulabat, civitati imponebat. Eas subire, et perferre necessitas cogebat. Aequa postulabant Athenienses: sed arma Antipatri plus valebant, quam aequitas et Atheniensium postulatio. Praeterea quid erat, cur Demosthenem Phocio defendere conaretur; si Demosthenes ipse

Concidit autem maxime uno crimine, quod, quum apud eum summum esset imperium populi, et Nicanorem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeeo Atheniensium a Dercyllo moneretur, idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur, huic, audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est. Neque ita multo 4
5

sibi deerat? si se ipse deserebat, suamque ipse salutem prodebat? Nam Demosthenes et ceteri oratores, antequam Antipater Atticae appropinquaret, post ejus victoriam ad Peneum et Crанonem partam, sese ex urbe subduxerant, salute sua desperata. Quod si quis dicat, defendi absentes a Phocione debuisse, nec Phocione tacente a populo damnari: eodem revolvemur. Non poterat Phocio, unus civitatis paene subactae civis, Antipatro victore, armaque et vim intentante, et Demosthenem cum minis exposcente, multaque alia iniquissima postulante, atque adeo imperante, quo minus imperata faceret civitas, recusare, nedum prohibere. *Lambinus.*

Quod quum] Sic Msc. Boecl. Reliqui: *quia quum.* Statim idem cod. *eidemque postul.* et *huic aud. pop.* Alii *hinc, aud. pop.* Quod esset, a Nicanore. *Bosius.* Voss. A. et B. *quia cum.* Leid. m. *quod cum.* Mox pro *Piraeeo* Leid. m. *Pireo.* Pro *Dercyllo Dercilo.* Pro *idemque* Leid. [Gu. Ax.] et Voss. A. B. *eidemque.* Pro *hic* iidem Codices *huic.* Unde nunc in textum recepi. [Pro *autem maxime* Ult. *maxime autem*, et pro *Dercyllo* eadem *Darcyllo.* *Quod quum* et Ax. Gu. Ult. Iidem libri *huic, aud. pop.* sed Ed. princeps, Arg. Ald. Lamb. *hinc, aud. pop.* Paris. 1. Long. Boecl. Bos. *hic, aud. pop.*]

Summum imperium populi] *Plutarchus:* στρατηγὸς καὶ ἄρχων. *Lamb.*

Piraeeo Atheniensium] *Lambinus* ait, videri legendum *Pir. Ath. portui*, vel delendum τὸ *Atheniensium.* Nil tamen mutare se ausum. Rem ipsam prolixe refert *Plutarchus. Bosius.*

A Dercyllo] Quem regis Antipatri nomine, Attica tunc regio praefectum habebat. *Magius* e *Plutarcho.* Bosius.

(p. 556.) *Neque ita multo post Nicanor*] Sed fefellit Phocionem Nicanor potius, quam Phocio populum Atheniensem. Ita enim sibi persuaserat Phocio, tantamque Nicanori fidem habebat, eum nihil contra Athenienses facturum, ut, cum multi Nicanorem apud Phocionem arguerent, et criminarentur, eum Piraeeo oculos adjecisse, insidiasque comparare, et milites externos in Salaminem transmittere, et nonnullos eorum, qui in Piraeeo habitabant, corrumpere: hos sermones excusserit, atque adeo excluserit, neque crediderit. *Lambinus.* Locus hic absque ulla difficultate per παρενθήκην ita legitur: *Neque ita multo post Nicanor Piraeeo est potitus, (ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit) sine quo Athenae omnino esse non possunt.* Ernstius.

Ad quem recuperandum, etc.] In Mss. fere legitur, ut expressimus. Sed illa, *sine quo Athenae etc.* jam olim trajecta nonnullis visa. Itaque *Longolius* et

post Nicanor Piraeeo est potitus. Ad quem recuperandum quum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit. [Sine quo Athenae omnino esse non possunt.]

Magius, paucis immutatis, sic legebant: *ad quem recuperandum* (*quod sine eo Ath. omn. esse non possent*) *cum populus etc.* Edd. Steph. Gebh. et Keuchen. sic ordinant: *ad quem recuperandum* (*sine quo Ath. o. e. n. possunt*) *cum pop. etc.* Vir summus olim tentabat: *Neq. i. m. p. N. P. est potitus, sine quo Ath. omn. esse non possunt, ad quem recup.* Fateor, hoc minime omnium coactum esse. Fortasse tamen nihil loco suo movendum est. Sive enim haec verba usque ad illa, *sine quo etc.* parenthesi cum *Ernstio* includas: sive omissa ea, illud *sine quo* ad remotius nomen referri dicas, nihil insolens Latinis scriptoribus adfirmabis. Vide quae diximus ad 16, 3, 2. et 17, 4, 8. quibus nunc addo locum Flori 3, 11, 10. 11. huic nostro plane geminum: *Filium ducis* (Crassi) *paene in conspectu patris eisdem telis operuere. Reliquiae infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, distractae, vix nuntium cladis retulerunt. Caput* EJUS *recisum cum dextera manu ad regem reportatum.* Bosius. Leid. et Voss. B. ponunt haec verba post *praeesse voluit.* Sed Voss. A. omittit. Ego *sine quo Ath. omnino esse non possunt* a Sciolo quodam adlita esse credo, vel transposita a Librariis. Culpa occupati Piraeei in Phocionem itaque collata fuit. Vide Wess. ad Diodor. Sicul. L. XVIII. cap. 64. num. 69. Aelianus dicens, Phocionem visum esse Piraeeum velle prodere Antipatro, confundit historiam cum ea, quam noster adnotavit §. 2. huius capitis. Lib. III. V. H. c. 47. adde Periz. ad §. 10. nam cum Demade de urbe Antipatro tradenda consenserat, Piraeeum prodidisse dicitur Nicanori. [Etiam Gu. Ult. haec verba in fine Capitis collocant. Ult. in margine adnotat: *Opinor legendum: sine quo portu.*]

Neminem ad arma voc. etc.] *Plutarchus* vero ait, Phocionem tunc tumultuantem populum frustra conatum educere, et odio et contemtui omnibus fuisse. *Magius.* Propria locutio. Vide Passeratium ad Propertium Lib. 2, El. 25. vs. 6. *Et bene concordes tristia ad arma vocat.* Sic *ad arma vocantium clamor* Frontino Lib. 1. Strat. cap. 9. Ex. 2. De formula *ad arma* consule Duker. ad Florum Lib. 2. cap. 15. num. 9.

CAP. III.

Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum 1
una populi caussam agebat, altera optimatum. In hac erat Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur: nam populares Polysperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a Polysperchonte Cassander Macedonia 2
pulsus est. Quo facto populus superior factus statim duces adversariae factionis capitis damnatos patria pe-

(p.557.) *Nitebatur*] Mss. Schotti, Leid. et Edd. Ultraj. ac Colon. *utebatur*. Bosius. Leid. m. Voss. A. B. [Gu. Ax.] *utebatur*. Paullo ante pro *Phocion et Demetrius* Leid. m. *Phocion ac Demetrius*. [Gu. Ed. Ult. Lamb. *optimatium*. *Utebatur* etiam ed. Arg. sed reliquae *nitebatur*. Mox Ed. Mag. Steph. Gebh. Keuch. et Tzschuck. *erant*.]

Polysperchonti] Sic scribendum. Est enim Πολυσπέρχων Graecis, *Diodoro*, *Plutarcho*, *Arriano*, *Polyaeno*, fortassis et apud *Aelianum Var.* 12, 13. pro Πολυσπέρχυ legendum est Πολυσπέρχοντος. *Polyperchon*, quod hucusque in omnibus edd. *Nepotis* et *Justini* (sicut et alicubi in Mss. et edd. Graecis) legitur, nihili vox est: quemadmodum et *Polypercon* apud *Curtium*. Ceterum Polysperchon filium Alexandrum cum exercitu in Atticam miserat; verbo, ut Nicanorem oppugnaret; re, ut urbem occuparet. Vide *Diod.* 18. et *Plutarchum*. Bosius. Aeliani locus est Lib. XII. cap. 43. ubi vide Perizon. ad num. 12. Jac. Gronovius tamen ad Arrianum Lib. II. Exp. A. M. cap. 12. contra Freinshemium in Indice Curtiano et Xylandrum praefert Πολυπέρχοντα ex optimo codice suo. Sed Codices exarati, quantumvis optimae notae, propria nomina corrupte scribere solent, quod jam observavit Bosius ad Nepot. in Lysand. cap. 3. fin. In Plutarcho editur quidem Πολυπέρχων pag. 756. Sed in codd. Mss. legitur Πολυσπέρχων. [Gu. *Poliperchonti*, et *Poliperchonte*. Ult. *Polyperchonti* ubique. Ax. *Polipercunti*, *Polipercunte*. Pro *Cassander* Gu. Ult. *Cassandrus*.]

Cum Cassandro] Antipatri filio. *Bosius*.

A Polysp. C. M. p. e.] Voss. B. *Polyperconte Cassandrus Macedonia populus est.*

Populus superior factus] Polysperchon enim legatis Graeciae civitatum promiserat, libertatem iis, sublata paucorum potentia ab Antipatro instituta, se redditurum: ratus hoc pacto Cassandri res se labefacturum, multorumque benevolentiam sibi comparaturum. Refert *Diodorus l. c.* Bosius.

Duces advers. factionis] Magistratus in oligarchia creatos: in quorum locum suffecti alii e

pulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui ab
3 eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem

maxime popularibus. *Diodorus.* Bosius.

Patria pepulit] *Propulit* Edd. Col. et Ultraj. et e Ms. suo *Schottus*, probantibus *Gebhardo* et *Keuchenio.* Sed alteram lectionem facile tuetur similis locus 8, 1, 3. Scriptum fuerat forsan, ppulit. Unde alii fecere *propulit.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. *propulit.* B. *perpulit.* [Gu. Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *pepulit*, sed Ax. cum reliquis antiquioribus edd. *propulit.*]

In his Phocionem et Demetrium Phal.] Plutarchus Callimedontem et Periclem vocat, qui ex urbe tum profugere, quique paucorum dominationi una cum (p.558.) Phocione faverunt, et Antipatro ac regibus studuerunt, populi vero opibus ac potentiae adversati sunt. Vide Diodor. Sicul. Lib. 18. cap. 65. cum seq. et Plutarch. *Ernstius.* De Demetrio silent *Plutarchus* ac *Diodorus.* Adde notam *Ernstianam.* Bosius. Vide notas posteriores. Hic non agi potest de fuga, qua sibi salutem quaesivit Demetrius Phalereus apud Ptolemaeum Lagidam, Aegypti Regem, *Σωτῆρα* dictum, et cui auctor dicitur fuisse ad sacrum Codicem ex Hebraea in Graecam linguam vertendum, de qua re etiam non convenit inter Historicos et hic agendi non est locus: satis de ea egerunt, licet dissentientes, eruditissimi viri Manutius ad Cic. Lib. 1. de Offic. cap. 1. pag. 15. G. J. Vossius Lib. 1. de Hist. Gr. cap. 12. Menag. ad Diog. Laërt. Lib. v. cap. 73. et Perizon. ad Aelian. Lib. III. V. H. c. 17. n. 24. Haec posterius acciderunt, et quidem post mortem Cassandri, ut ex auctoribus allatis patet, qui Cassander post necem Phocionis hunc Demetrium Athenis praefecerat, si Diodoro Siculo Lib. XVIII. cap. 68 et 74. habenda sit fides. Consuli possunt, quae profert Wessel. ad cap. 74. de Demetrii gubernationis tempore, sed nihil faciunt ad Nepotis inlustrationem; nisi quod ibi ab eo discimus, quinque primis annis habuisse illum Phocionem collegam cum aliis, sed iis civium furore sublatis, solum Reip. curam gessisse, integro decennio, nimirum sibi a Cassandro demandatam. Si Plutarcho credamus et Nepoti; Demetrius inter capitis damnatos et patria hoc tempore pulsos fuit. An igitur Cassander rerum potitus Demetrium (qui Atheniensium dux Cassandri partibus favit, teste Polyaeno L. IV. Strateg. cap. 7. num. 6. qui locus Lambinum non fugit ad §. 1. hujus capitis) a brevi hoc exsilio, post quod potentior factus est, revocavit? Videant acutiores. Viri docti hunc Nepotis locum habent suspectum, licet Plutarchum inter et Nepotem conveniat in eo, quod fugerit Demetrius. Hic in Aegypto, sive Alexandria omni rerum copia vixit primus inter Ptolemaei amicos. Vid. Plutarch. de exsilio pag. 601. et ibi mortuus est. de mortis genere Menag. ad Diogen. Laërt. Lib. v. cap. 78.

Deque ea re legatos ad Polysperch.] *Diodorus* ac *Plutarchus* scribunt, Phocionem et reliquos confugisse ad Polysperchontem: postea demum Athenienses misisse legatos, qui illum accusarent. *Bos.* [Ax. *Policontem.* Gu. *Polypercuntem.*]

Ut sua decreta confirmaret.]

profectus est Phocion. Quo ut venit, caussam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polysperchontem jussus est dicere: namque is tum regis

Diodorus: Μνυνχίαν αὐτοῖς δῦναι μετὰ τῆς αὐτονομίας. Quaerit *Lambinus*, populine de Phocione et reliquis, an Polysperchontis de libertate civitatibus reddenda, *decreta* intelligi debeant; vultque de posterioribus accipi. Et favere videtur *Diodorus*, cum ait, Polysperchontem puduisse *ἐναντία πράττειν τῷ ἰδίῳ ἑαυτῦ γεγραμμένῳ διαγράμματι.* Nil tamen prohibet, populi decreta de tollenda oligarchia et damnatis magistratibus oligarchicis intelligi. *Bosius.*

Huc eodem] Q. edd. [Mag. Keuch.] *Hic eodem.* Non aeque eleganter. Mox Col. et aliae: *profectus est et Phocion.* Quod probo. *Bosius.* [Ax. Paris. Ald. *Hoc eodem*, quod non a librariis inventum, sed ab antiquitate acceptum hoc solo loco conservatum est. Plancus ad Cicer. epist. 10, 21, 10. *hoc me venire*, et n. 12. *exercitum hoc trajiciendum.* Pluribus familiarem hunc archaismum fuisse, ad eum locum Graevius observavit, et Pareus Lex. Crit. p. 546. *Heusinger.*] Leid. et Voss. A. B. *Hoc eodem.* Hanc lectionem probat et illustrat Heusingerus, sed nondum a me impetro, ut hunc archaismum in Nepote agnoscam. Ergo cap. 4. pro *Huc ubi perventum est* legendum esset *Hoc ubi perventum est.* [Gu. Axen. *Hoc eodem profectus est Phocion.* Ed. princeps, Arg. utraque Par. Ald. *Hoc eodem prof. est et Phocion.* Ed. Long. *Hinc eodem prof. est et Phoc.* Ult. *Eodem* (sine *Huc*) *prof. est et Phocion.* Lamb. *Huc eodem prof. est et Phocio.* Ed. Boecl. Bos. ut editum est.]

Apud Philippum reg. verbo, re ipsa quidem apud Polysperchont.] Philippum Aridaeum intelligit, Eurydices maritum, uxori et aliis monitoribus obnoxium. Suppeditat hic Princeps eximium vecordiae ac stuporis exemplum, quem penes tantum umbra nominis, penes uxorem aliosque vis atque imperium. Justinus 14, 5. *Interea Eurydice, uxor Aridaei regis, ut Polysperchonta* (sic legendum) *a Graecia redire in Macedoniam cognovit, et ab eo arcessitam Olympiadem, muliebri aemulatione perculsa, abutens valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat.* Non video autem caussam, cur mutato ordine malit *Schottus: Caussam apud Philippum verbo quidem, reapse apud Polysperch.* Gebhardus. *Lambinus* Alexandri filium e Roxane vult intelligi. Sed vide quae adnotavimus ad Eumen. cap. 6, 2. *Bosius.* Loquendi modum inlustravit Cortius ad Ciceron. Lib. 1. ad Fam. Ep. 4. num. 4. Eodem modo Graecis λόγος et ἔργον obponuntur. Sophocl. Ajac. vers. 824. et Electr. vers. 59. ac alibi saepius. Eurip. in Phoeniss. 392. et in Alcest. 339. Herodot. l. 4. cap. 8. Plura in primis ad Auctorem nostrum inlustrandum facientia dedit Elsnerus in Epistol. Paulli ad Coloss. cap. 2. comm. 23. Hinc contra homines certi, qui dicta factis statim confirmant, dicuntur τοῖς ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενοι ὅμοια. Vide Herodotum Lib. 3. cap. 135. et 157. Haud dissimiles locutiones occurrunt apud Poëtas de Diis tam fidis ac potentibus, ut, quidquid cogitent, dicant, promittantve, simul cum dicto perficere velint

4 rebus praeerat. Hic ab Agnonide accusatus, quod Piraeeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in

ac possint. *πάρεσι δ' ἔργον, ὡς ἔπός* etc. de quibus latissime disputavit Spanhemius ad Callim. H. in Jovem. vers. 87.

Regis rebus praeerat] Curator regni et administrator erat. *Lambinus*. Vocatur a Plutarcho pag. 756. *ὁ τὴν τȣ̃ βασιλέως ἐπιμέλειαν ἔχων*. Et narrat Diodor. Siculus Lib. XVIII. cap. 47. *Ἀντίπατρος μὲν τετελεύτηκεν, ἡ δὲ τῶν ὅλων ἡγεμονία καὶ τῶν βασιλέων ἡ ἐπιμέλεια μεταπέπτωκεν εἰς Πολυσπέρχοντα τὸν Μακεδόνα.* De Polysperchontis ingenio Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 43. n. 12. et Weff. ad Diodor. Sicul. Lib. XX. cap. 28. num. 91.

Hic quum ab Agnonide accus. esset] *Gifanius Ind. Lucr.* voce *sententia* e suo cod. legit: *Hic ab Agnone accusatus.* Etiam Schedae Schotti: *Hic ab Agnonide accusatus. Agnone* etiam in Boecl. et aliis cod. fuit. Apud *Plutarchum* tamen semper *Agnonides* vocatur. Mox *τὸ Nicanori* aberat cod. Gifanii. *Bosius.* [Ax. Gu. *Hic cum ab Agnone accusatus*, sine *esset*. Ed. princeps, Ult. *Hic quum ab Agnone accusatus esset*, atque haec in margine: *A Plu. Agnonides vocatur.* Ed. Paris. 1. Ald. Long. Mag. Lamb. Boecl. *Hic quum ab Agnonide* (Paris. 1. *Antigone*) *accusatus esset* (Paris. 1. *est*). Bosius in secunda edit. verba *quum* et *esset* uncis incluserat.]

Ex consilii sententia] Savaro *ex consimili sententia*, fulcitque interpretatione. Nolim hactenus admiffam solicitari lectionem. *Gebhardus.* Sic primus, ut arbitror, emendavit e cod. suo *Gifanius l. c.*, sequutusque *Lambinus* et reliqui. Etiam Sluiskenii codicem sic legere, testis *Keuchenius.* Ms. Boecler. *et consimili sententia.* Ante *Lambinum* vulgatae, etiam Brixiensis, quemadmodum et nuperae quaedam edd. et Mff. Savaronis, *ex consimili sententia*, habent. *Quae lectio*, inquit *Savaro, non rejicienda videtur, et hac mente accipi potest: consimili sententia, qua antea Phocion in carcerem conjectus et in exsilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus in carcerem conjectus est.* Sed quis non videt, haec valde coacta esse? Et fatetur ipse, *Lambini* lectionem, praeterquam quod juvetur concepta decernendi formula, *de consilii sententia*, quae apud *Magnonem in libro notarum* et *Ciceronem* legitur, etiam more Atheniensium comprobari, quem innui vult 18, 12, 1. et 3. Sed ifta quidem loca Macedonum potius, quam Atheniensium, morem innuunt: *ῥῆσιν* tamen No. (p. 560.) ftri firmant; magis vero tuentur loca *Ciceronis* a *Lambino* adducta. Adi Ind. v. *consilium.* Bosius. Leid. m. et Voff. A. *ex consilii sententia.* B. *et consimili sententia.* [Ax. *et consimili sententia.* Gu. *ex consimili sent.* Ult. ut in textu legitur.]

In custodiam conjectus] In Paufania cap. 3. num. 5. et alibi dixit *in vincula publica conjectus*, ubi vide Gebhardi notas. Quomodo et *in carcerem conjici* proprie dicitur. Hanc phrasin inlustravere Cort. ad Sall. Catil. cap. 42. num. 3. et Arntzenius ad S. A. Victorem de Vir. Illuftr. cap. 1. num. 2. et ad cap. 24. num. 5. Axenianus Codex, Heusingero teste, non habet participium *conjectus*; sed non ejiciendum, quia Agnonides, (id quod jam observavit Lambi-

custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

nus) exclamavit, teste Plutarcho pag. 757. Ἅπαντας ἡμᾶς, ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΕΜΒΑΛΟΝΤΕΣ ΓΑΛΕΑΓΡΑΝ, Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λόγον ὑφέξοντες, et mox Plutarchus addit: τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυλακῆς περιεχούσης. *Conjicere in Custodiam* Herodoto Lib. IV. cap. 146. est καταβαλεῖν ἐς ἑρκτήν, pro quo, ut videmus, Plutarchus utitur ἐμβαλεῖν; sed non in eadem historia. Eodem vero redit, *Agnone*, an *Agnonide* scribatur, quia nomina formae primitivae et patronymicae commutantur saepe. Vid. Cl. Ruhnken. in Hist. Gr. Crit. Or. p. 90. Qui pluribus de hoc Agnonide agit. De diversa unius nominis pronuntiatione et flexione apud diversos scriptores etiam egit Perizonius ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 32. n. 2. praeterea non est, cur *τὸ Nicanori* duobus uncis includatur, libris [praeter Gifan. omnibus] vocem agnoscentibus et historia postulante. Vid. Perizon. ad Aelian. L. III. V. H. c. 47. n. 10.

Athenas deductus] Ut scil. caussam capitis diceret. Vide *Diodorum* Lib. 18. et *Plut. in Phocione*. Obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, utque, legitimis confectis, aut absolverentur, aut addicerentur, quod et apud Romanos invaluit. Vid. *not. ad Sidon*. Ep. 7. Lib. 7. Savaro.

CAP. IV.

Huc ubi perventum est, quum propter aetatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni

Huc ubi perventum] Voss. A. [Gu.] *Huc perventum*. [Pro *ubi* Ult. *ut*. Pro *propter aetatem* Ax. *per aetatem*.]

Vehiculoque portaretur] *Plutarchus*: ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. Hic tamen non propter infirmitatem pedum sic vectos significat, sed contumeliae caussa. *Lambinus*. Alioqui invalidi debilesque sellis gestatoriis ad locum supplicii ferebantur. Ammianus 29, 2. *Nullo contacti delicto promiscue juvenes aliique membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestatoriis ducebantur*. Gebhard. Hunc Ammiani locum illustrat Jo. Schefferus de Re Vehic. 2, 4. Tiberii jussu Libo, juvenis patricius, quia videbatur rerum novarum cupidus, morbo lethali correptus, in lectica operta in Senatum vectus fuit. vid. Reim. ad Dion. Cass. l. 57. c. 15. lin. 58.

concursus sunt facti, quum alii, reminiscentes veteris famae, aetatis misererentur, plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piraeei, maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas et dicendi caussam. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est un-

(p. 561.) *Ira exacuerentur*,] Verbum hoc inlustravit Broukhusius ad Tibullum 2, 6, 19. [Mox Axen. *in senectutem*.]

Ne perorandi quidem ei data facultas] Totam hanc rem copiose et luculente exponunt *Plutarchus* et *Diodorus* 18. Lambinus. Ex eodem Diodoro constat, proditos Athenienses fuisse a Polysperchonte. Pro *et dicendi caussam* melius, nisi opinio mea me fallit, in Ms. libro: *ad dicendum caussam*. Ernstius. [In Ernst. codice est ***ad dicendam caussam***, non *ad* ***dicendum*** *caussam*. Ab Ult. edit. verba: ***et dicendi caussam*** absunt.]

Legitimis] Vide Ind. ***Bosius***. Parum abfuisse, quin tormentis fuisset laceratus, liquet e Valerio Maximo Lib. v. cap. 3. Ext. 8. et e Plutarcho, quem adducit Torrenius ad num. 86.

Undecim viris] *Undecim viri*, de quibus hic Probus, quos *Julius Pollux τὺς ἕνδεκα* dici solitos arguit, quosque etiam *νομοφύλακας* atque *ἐπάρχυς* Graeci appellabant, triumviris Romanorum capitalibus erant non absimiles, ut *Budaeus in posteriorib. Annotationibus ad Pandectas* observatum reliquit. Horum erat officium (ut ex multis, quae legi, pauca afferam) delinquentes facinorososque homines comprehendere, in carcerem conjicere, et capitis damnatos ad supplicium ducere. *Demosthenes* in Timocratem: *ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ τῶν γονέων κακώσεως ἡλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένων αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι εἰσιὼν ὅπη μὴ χρὴ, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἡλιαίαν, κατηγορείτω δὲ ὁ βυλόμενος, οἷς ἔξεσι.* Idem *κατὰ Ἀριστογείτονος: ὅτε γὰρ, ἔφη, τὸ δεσμωτήριον διορύξας ἀπέδρος, τότε πρὸς γυναῖκα τινὰ ἔρχεται ὀνόματι Ζωβίαν, ᾗ ἐτύγχανεν, ὡς ἔοικε, κεχρημένος ποτὲ, καὶ κρύπτει καὶ διασώζει τὰς πρώτας αὐτὸν ἡμέρας, ἃς ἐζήτυν καὶ ἐκήρυττον οἱ ἕνδεκα.* Hos *XI viros* significare voluit *Plutarchus*; quando *in Apophth.* et *vita ejusdem Phocionis*, Phocionem ad supplicium tendentem, cum ab inimico quodam obvio conspueretur, ad Magistratum conversum dixisse refert: *Cohibebitne quispiam hodie hujus hominis petulantiam atque ineptias?* Eosdem etiam significavit *Seneca lib. de consolatione ad Helviam*, cap. 13. eadem fere, quae de Phocione ad supplicium eunte retulimus, Aristidi ex memoriae vitio tribuens, et comitantis magistratus mentionem faciens. Erat enim *XI virorum* magistratus, non alius. Sane quantum ad horum electionem attinet, *Decemviri* (ut *Pollux* ait) singuli a singulis tribubus cooptari solebant, quorum nume-

decim viris, quibus ad supplicium, more Athenien-
sium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad 3
mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo
familiariter fuerat usus. Is quum lacrimans dixisset:

rum augebat *γραμματεὺς*, id est, *scriba*, ut hoc pacto undecim essent et dicerentur. *Magius.* Adde *Sigon. de repub. Athen.* 4, 3. *Emm. Tom.* 3. *Graeciae vet.* pag. 50, 51. *Bosius.*

(p.562.) *Ad mortem duceretur*] *Duci* proprie de iis, qui ad supplicium ducuntur. Consule Dukerum ad Florum Lib. 3. c. 21. num. 28. Graecorum imitatione, qui hoc sensu verbum *ἄγεσθαι* adhibere solent. Aelianus Lib. 1. V. H. cap. 30. *ἰδὼν δὲ πόῤῥωθεν ΑΓΟΜΕΝΟΥΣ ἐπὶ θανάτῳ.* Ubi vide interpretes. pro quo Attici absolute *ἀπάγεσθαι* posuere. Consule Duporti Praelectiones in Theophrasti Char. Eth. cap. 6. pag. 413. et Raphelium ad Acta Apostol. cap. 12. comm. 19. proprie dicitur etiam *in vincula*, *in carcerem duci.* Livius Lib. 3. c. 13. *Virginius arripi jubet hominem, et in vincula duci.* Suetonius in Caesare cap. 20. *M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducique in carcerem jussit.* Capito Attejus apud A. Gellium Lib. 4. N. A. cap. 10. *Prehendi loquentem et in carcerem duci jussit. Duci ad verberandum* dixit Fabius Pictor apud Eundem Lib. 10. cap. 15.

Emphyletus] Primus *Longolius* suspicatus est, Nepotem heic lapsum esse, quod minus curiose Graecos codices inspexisset vertissetque. Nam ex *Aristide* patere, in Graecis auctoribus scriptum fuisse *ἐμφύλος τις*, h. e. *tribulis.* Hunc postea *Magius* aliique secuti sunt. *Schottus* tentabat *Euippus:* hunc enim una cum Phocione capitis damnatum fuisse, e *Plutarcho in Phocione*, et *apophthegm.* ac *Aeliano* 13, 42. constat. Quamquam apud *Aelianum* non *Εὔιππος* sed *Θούδιππος* legitur, sed utrumque longius abit a scriptura Nepotis, quam ut error ex affinitate ortus videri queat. *Euphyleti* cujusdam meminit *Andocides or. de myster.* qui an heic locum reperire possit, viderint eruditi. Fortassis apud *Aristidem* Nomen viri corruptum, et in appellativum transiit, cum ipse scripsisset *ἐμφύλετός τις*: aut Nepos ex aliis auctoribus narrationem suam hausit: aut denique in corruptos codices incidit. Certe tam oscitanter eum Graecos scriptores tractasse, vix crediderim. *Bos.* Leid. m. *Enphiletus.* Voss. A. *Euphyletus.* Deceptum esse Auctorem nostrum Graeco vocabulo, quo *tribulis* significatur, sed id vitium cum aliis Auctoribus, qui verba peregrina interpretantes eodem modo fuere lapsi, commune habuisse docet Perizonius in Animadvers. Hist. cap. 9. pag. 395. et seq. Attamen cum *Bosio* credo, Nepotem sua ex aliis hausisse. Saltem Plutarchus alio modo rem refert in Phoc. pag. 758. qui de pluribus, ejus instantem necem deplorantibus, amicis et familiaribus agit; et inter inimicos eum conviciis incessentes unum fuisse addit, qui *προσέπτυσεν ἐξ ἐναντίας προσελθών.* Idem postea narravit Seneca cap. 13. in Consol. ad Helviam: *Ducebatur Athenis*

O quam indigna perpeteris, Phocion! huic ille, *at non inopinata*, inquit: *hunc enim exitum*
4 *plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo

ad supplicium Aristides (*Phocion* voluit dicere, ut jam Lipsius et alii viderunt, et ad Aristidem jam a Longolio cap. 3. monstratum est) *cui quisquis occurrerat, dejiciebat oculos, et ingemiscebat, non tamquam in hominem justum, sed tamquam in ipsam justitiam animadverteretur.* (ipse postea populus Atheniensis experiendo doctus est, Phocionem fuisse ἐπιςάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης. V. Plut. in Phoc. pag. 759.) *Inventus est tamen, qui faciem ejus inspueret.* Ubi plura, de quibus inter Senecam et Plutarchum de Phocione agentem convenit. Diodorus Siculus Lib. XVIII. c. 67. Phocionis vicem dolentes vocat viros πρωτεύοντας ταῖς δόξαις, καὶ ταῖς εὐγενείαις. Conviciis vero Phocionem lacerantes πολλὰς τῶν δημοτικῶν, καὶ πικρῶς διακειμένων. Quod pertinet ad Senecam, memoriae vitium ei facile condonari potest; nam Phocion cum Aristide propter justitiam comparatur. Plut. in Demosthene pag. 852. dicit: ὁ Φωκίων, ὀκ ἐπαινυμένης προϊςάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν (p. 563.) μακεδονίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην ὀκ ὀδαμὲ Χείρων ἔδοξε τὸ Ἐφιάλτε καὶ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ καὶ Κίμωνος ἀνὴρ γενέσθαι. Imo si Epaminondae nomen calamo Senecae excidisset, non graviter peccasset; nam Aratus apud Plutarch. pag. 1035. comparat Phocionem cum Epaminonda: ἐπιςάμενος, τὸν Φωκίωνα, καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν Ἑλλήνων δικαιοτάτες καὶ κρατίςες γεγονέναι δοκῦντας ἐπὶ τῷ διώσασθαι δωρεὰς μεγάλας, καὶ μὴ προέσθαι χρημάτων τὸ καλόν. Licet Phocionis exitus nihil commune habeat cum Aristidis et Epaminondae morte. [Ax. *Eriphyletus.* Gu. *Euphiletus.* Ed. Paris. 1. Ult. *Emphiletus.*]

O quam indigna] Aut aliud quiddam, sed simile; aut hoc ipsum, sed aliter tamen, de Phocione *Plutarchus* refert *libro de sui laude* pag. 541. C. *Buchnerus.*

Hunc enim exitum plerique] Quorum catalogum habes apud *Dionem Prusaeum orat.* 73. et *Valerium Maxim.* 5, 3. *ext.* 3. Quorundam et *Lucianus* meminit *libello* περὶ μὴ ῥᾳδίως πιςεύειν διαβολῇ, pag. m. 581. *Bosius.*

Odium multitudinis] Sic fere *Plutarchus* quoque. Tamen lege etiam prohibitum fuisse, ne proditionis rei sepelirentur palam, docet 2, 10, 5. et quos ibi laudavimus. *Bosius.*

Nemo ausus sit eum liber sepelire] Dio Prusaeus Orat. 73. ait: *Non satis putarunt tantum interficere, sed neque mortuum permiserunt jacere in Attica, sed extra terminos ejecerunt.* Ernstius. *Plutarchus* ait decrevisse inimicos ejus, ut corpus extra fines Atticae exterminaretur, et ne quis Atheniensis rogum funeri incenderet. Ejectum finibus Atticae, etiam *Valer. Max.* et *Dio* scribunt: *Diodorus*, cum reliquis insc-

ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est.

pultum projectum. Brevi tamen interjecto tempore, ossa ejus publice sepulta, statuaque ei posita. Testis *Plutarchus* pag. 759. *Bosius.* Voss. B. *Sepeliri.* Adde Cl. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XVIII. cap. 68. num. 93.

A servis] A Conopione quodam, hujusmodi ministeriis adsueto, crematum; ossa vero a muliere Megarica clam apud focum suum defossa, refert *Plutarchus.* Bosius.

XX. TIMOLEON.

CAP. I.

1 TIMOLEON CORINTHIUS. Sine dubio magnus

(p. 564.) TIMOLEONTIS historia peti potest ex *Plutarcho in vita* et *alibi*, *Diodoro* 16. *Polyaeno* 5. *Suida*. Praecipuus ejus scriptor *Timaeus* intercidit. *Boeclerus*. Hunc *Timaeum* laudant de rebus Timoleontis *Cicero* 5. *ad famil.* 12. et *Polybius* 12. *in excerptis Peiresciani*s, qui et reprehendit, quod nimium laudaverit. Fecit autem, opinor, in Σικελικοῖς, de quibus *Vossius* 1. *de hist. Graec.* 12. De Timoleonte quaedam et *L. Ampelius* narrat *libro memoriali* cap. 32. *Bosius*.

Timoleon] Apud Aristophanem Ranis act. 4. sc. 2. scriptum est Θυμολέων. *Gebhardus*. Imo Θυμολέων, ut Suidas interpretatur, ϑυμώδης τὴν ψυχήν. Animum Leonis habens. *Ernst.* Ita nomen hoc scribitur non solum in recentioribus *Nepotis* editionibus, sed etiam apud *Ciceronem* et *Ampelium*, itemque *Polybium*, *Plutarchum*, *Polyaenum*, *Diodorum* etc. eamque scripturam et *Lambinus* ut indubiam praefert. In plerisque tamen Mss. et vett. edd. Nepotis legitur *Thymoleon*: quod nominis haud scio an alibi legatur. Nam apud *Aristophanem Ranis* 4, 2. in illis verbis, Πατρόκλων, Τεύκρων, ϑυμολεόντων, (quem locum laudari video) vox postréma appellative accipi potest, ut apud *Homer. Iliad. E.* v. 639. et alibi. Nec vertendum, ut *Frischlinus* fecit, *Thymoleontum*; sed, *leonino animo praeditorum*. *Hesychius*, ϑυμολέοντα, γενναῖον, ἤτοι ἀνδρεῖον κατὰ τὺς λέοντας, ἢ λεοντόϑυμον. Nec aliter *Suidas*, quem pariter laudari video: ϑυμολέων, ϑυμώδης τὴν ψυχήν. *Bosius*. Voss. A. [Gu.] *Thimoleon*. [Ax. Ed. Arg. Long. Mag. *Thymoleon*. Ult. cum reliquis antiquioribus recte *Timoleon*.]

Corinthius] Timoleontis pater fuit Timaenetus, auctore *Diodoro Sic.* Lib. 16. cap. 65. sed, ut vult *Plutarchus in Timoleonte* pag. 277. A. Timodemus: mater autem Demariste. *Lambinus*. Wess. ad Diodori locum adfirmare non audet, uter melius? vide Eumdem ad cap. 90. ejusdem Libri num. 7.

Sine dubio m. omnium judicio hic v. e.] Non omnium judicio: nam Polybius in Exc. de

gnus omnium judicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut et patriam, in

Virt. et Vit. pag. 1398. vocat Timoleontem, τὸν οὐχ οἷον δόξαντά τι πεπραχέναι μεγαλεῖον, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπιβαλόμενον. μίαν δὲ τῷ βίῳ γραμμὴν διανύσαντα, καὶ ταύτην οὐδὲ σπουδαίαν τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκουμένης. λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Συρακούσας. Revera tamen magnus vir exstitit; sed non tantus, ut juxta Timaeum fuerit μείζων τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν. Nisi θεῶν vertas per *patriae liberatores* et *tyrannorum expulsores*; quomodo Syracusani Dionem vocarunt θεόν. v. Plut. pag. 978. caussam vero, cur Timaeus Timoleontem tantis laudibus condecoraverit, profert Marcellinus in vita Thucydidis pag. 5. καθότι Ἀνδρόμαχον (p. 565.) τὸν αὐτοῦ πατέρα (de hujus laudibus agit Plut. in Tim. pag. 240.) οὐ κατέλυσε τῆς μοναρχίας Timoleon; quippe de quo et Syracusanis praeclare promeritus fuerat Andromachus Tauromeniensis. vide Diod. Sicul. Lib. XVI. cap. 7. et 68. et eamdem ob caussam Timaeus in Philistum, neci datum, acriter fuit invectus. v. Plut. in Dion. pag. 974. et nescio quae in stylum ejus evomuit. v. Plut. in Nicia pag. 523. In eo vere magnus fuit Timoleon, quod ab offerentibus regnum non acceperit, ipsam arcem demolitus, et convicia in se evomita contemnens, responderit, *Tota vita mea id egi, ut omnes liberi essemus;* ut Ampelii, a Bosio citati, verbis utar. et ideo pro magno viro a Syracusanis et Siculis summo jure fuit habitus, de quibus sine dubio optime fuit meritus. v. Diod. l. l. cap. 90.

Nescio an ulli] In Ms. quidem Cod. est: *quod nescio a nulli.* sed mendose. Non tamen rejicio vulgatam lectionem: *quod nescio an nulli*, quam retinet prior Boecleri editio. *Ernstius.* *Lambinus* edidit, *an nulli.* nec ausi rejicere *Schottus* et *Ernstius*, neque nego, *an* aliquando idem esse ac *an non*, ut 8, 1, 1. sed hoc in loco ita scripsisse Nepotem vix crediderim. Si in libris quibusdam sic habetur, forsan id inde profectum, quod librarius invenerat *a nulli*; quomodo et in *Ernstiana* fuit. Sed meliores habent, *an ulli.* mox q. edd. sine copula, *ut patriam.* Bosius. Omnes mei Codices exhibent *an ulli*, atque ita omnino legendum statuit Cortius ad epist. A. Caecinae inter Cic. Epist. ad Fam. lib. 6. ep. 7. n. 6. *Ac nescio an tibi gratius opportuniusque acciderit*, nimis aeque temeritatis eos incusat, qui hic *nulli* rescripserunt; cui tamen lectioni favet ipse Cicero lib. 9. ad Fam. Ep. 14. num. 13. *Contigit enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut* etc. Quoniam vero manu exarati libri variaque aliorum Auctorum loca Bosii Cortiique sententiam confirmant, me ad eorum voluntatem conformabo. Consule interea, Lector, de hac loquendi formula Burm. ad Quinctilian. Lib. 12. Institut. Orator. cap. 11. p. 1108. et Duker. ad Florum L. 3. cap. 12. num. 6. Pro *contigit* Voss. B. *contingit.* Pro *ut patriam* Leid. m. *ut et patriam*, sicuti Bosius jam edidit. [Qua auctoritate Lambinus ediderit *an nulli*, incertum, illud vero apertum est, ita, ut Lambinus scripsit, Ciceronem pluribus locis locutum fuisse. Ille enim Brut. c. 33. *Eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem.* Epist. 9, 14. *Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini.* Of-

qua erat natus, oppressam a tyranno liberaret, et a Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret; totamque Siciliam, multos annos bello vexatam a barbarisque oppressam, suo adventu a in pristinum restitueret. Sed in his rebus non sim-

sic. 3, 2. *Quod cum omnibus est faciendum, — — tum haud scio an nemini potius, quam tibi.* [Vide h. l. I. M. Heusingerum, eumdemque ad Offic. 1, 11. pag. 86. sq.] His omnibus locis inter se consentiunt libri. [Adde loca, ab aliis Interpretibus laudata, Epist. ad Q. fr. 1, 1, 10. *Ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini.* Cat. maj. cap. 16. *Mea quidem sententia haud scio an nulla beatior esse possit.* V. Gernhard. ad h. l. Lael. cap. 6. *Qua* (amicitia) *quidem haud scio an, excepta sapientia, nihil quicquam melius homini sit a Diis immortalibus datum.*] Ejus itaque, ac suae potius aetatis, more Nepotem quoque scripsisse credo *nescio an nulli*, etsi in omnibus exemplaribus *nescio an ulli* legitur. Qui hanc lectionem tuentur, alia loca proferunt, quibus *nescio an*, *haud scio an* dubitationem ad negandum proniorem significat. Non morabor ea, quae ex his Scriptoribus depromta sunt, quorum aetas a Cicerone longius abest. Hos enim formulae huic negandi vim aliquando dedisse concedo. V. Bunemann. ad Lactant. 6, 20, 27. At Dolabella, inquis, *nescio an ulli* scripsit ad Cicer. lib. 9. ep. 9, 4. *Quod nescio an ulli umquam nostro acciderit imperatori.* Sed quis in his litteris adeo hospes versatur, qui a librariis minus trita et a vulgari consuetudine abhorrentia loquendi genera magno consensu oblitterata esse nesciat? Jam vero nostris auribus nihil fieri potest insolentius, quam *nescio an nulli* pro *nulli fortasse*. Itaque Dolabellam quoque *an nulli* scripsisse suspicabatur Lambinus, nec temere eum a Cicerone, magistro suo, dissedisse credebat. Quare in Nepote fero interim quidem *an ulli*, dum melioris lectionis vestigia desunt, nobis vero Ciceronem potius imitandum censeo, qui *an nulli*, *an nemini* maluit. *Heusinger.* Et Gu. Ult. *an ulli. Ut et* legitur etiam in Gu. Ax. Ed. Ult. A ceteris ante Boecl. *et* abest. Mox Gu. Ult. ante *inveteratam* addunt *jam.*]

A tyranno] Timophane. vide *comma* 3. Bosius.

A Syracusis] Infra cap. 2, 1. *Bosius.*

Totamque Siciliam] Ibidem comm. 3, 4. *Bosius.*

Bello vexatam] Quod gestum est a Carthaginiensibus partim adversus Dionysium majorem, duce Dione, et, Dione interfecto, Callippum, qui menses XIII. tyrannidem obtinuit, ut narrat *Diodorus* 16. et, Callippo subacto, Hipparinum Dionysii F. qui annos duos imperio paterno potitus est; deinde Dionysium ipsum, qui imperium amissum recuperavit. *Lambinus.*

Barbarisque] Poenis, ut arbitror. vide *Plutarch. Timol. principio.* Buchnerus.

In pristinum] Eleganter. Vulgo *statum* addunt. *Gebhardus.* Mox codex Schotti *conflictus.* quod ille dictum putat, ut *exercitus*, et similia. Nugae! quis unquam *confligi* hoc sensu dixit? *Bosius. Restituere in* (p. 566.)

plici fortuna conflictatus est, et, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam, quam adversam fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes, dux a 3
Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupasset, particepsque regni posset esse, tantum abfuit a societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti, et parere legibus,

pristinum eodem modo dicitur, quo *restituere in integrum*. Justinus Lib. 31. cap. 1. *civitates in integrum restitui jubet.* Sueton. in J. Caesare, cap. 16. *Accitumque in curiam et amplissimis verbis collaudatum in integrum restituit.* Phrasis satis nota. Pro *Restitueret* Voss. C. *Restituerit.* Mox pro *conflictatus* Voss. C. *conflictus.* [Edit. Long. Mag. Steph. *in pristinum statum*, sed reliqui libri, ut editum est.]

Difficilius putatur] *Aristoteles* 5. *Politic.* 8. *φέρειν ȣ̓ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχίαν. Loccenius.* adde dicta ad 9, 5, 1. In Boecl. [Ax.] erat, *putabatur*: corrupte sine dubio. *Bosius.*

Quam adversam fort.] Hoc dixit, quod mater offensa esset, et alii carperent ejus facinus, quod adfuisset illis, qui fratrem occiderant. Alias satis aequo animo fuit in adversis. vide cap. 4, 1. *Buchn.*

Timophanes] Homo nulla in re Timoleontis fratris similis, etc. Vide *Plutarch.* pag. 337. C. D. *Bosius.*

Dux a Corinth. del.] In bello adversus Argivos et Cleonaeos. *Lambinus.*

Tantum abfuit] Lambinus et Gebhardus *afuit.* vide, quae diximus ad 17, 5, 2. *Bosius.* Voss. B. *afuit.* Consule Drakenburg. ad Silium Italicum lib. 13. vers. 268. et paullo ante pro *particeps*, *participes.* [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *abfuit.* Mox pro *suorum civium* Ax. Gu. *civium suorum.* Post *fratris* Ult. addit *sui.*]

Et patriae parere legibus quam imperare satius dux.] Lambinus pertendit legendum: *et patriae legibus obtemperare satius duxerit, quam imperare.* sed non est penes Lambinum, dare modum et leges ad arbitratum suum loquendi scriptoribus in ipsa latinitate natis atque eductis. *Gebhardus.* Sic diserte opt. liber Gifanii, (ut is testatur in *Ind. Lucret.* voce *Ullae*) et Ed. Ultrajectina. Ejusque lectionis vestigia etiam in Boecl. et Leid. supersunt. nam ille: *et patriae legibus quam imperare patriae, satius dux.* hic vero: *et parere leg. quam imp. satius dux.* Ob similitudinem vocum *patriae* et *parere*, in illo prior, in hoc posterior excidit: sed quod in ora libri postea adscripta erat, quae exciderat, vox, inde factum, opinor, ut alieno loco post *τὸ imperare* insereretur postea. nam illic delendam, ut ab aliquo inculcatam, et repetendam *ἀπὸ κοινȣ̃* e prioribus, facile adsentior *Lambino*: quanquam nec valde repugnavero, si quis etiam in posterioribus retineri velit. Simili fere modo loquutus Nepos 17, 4, 3. Boeclerus edidit: *et patriae legibus obtemperare satius duxerit, quam imperare patriae.* Editi ante Lambinum: *et patriae legibus obtemperare sanctius duxerit, quam imperare patriae.* Sed *τὸ sanctius*

4 quam imperare patriae, satius duxerit. Hac mente per haruspicem, communemque affinem, cui soror ex eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne adspicere quidem fraternum sanguinem vo-

recte rejecit *Lambinus*, etsi dissentiente *Gebhardo*. nam τὸ *satius* satis firmant cum scripti codices, jam laudati, tum alia Nostri loca, ex Indice cognoscenda. Illud *obtemperare* autem, ut recte observabat ampliss. *Schefferus*, confictum a sciolis est, qui locum in suis codd. sicut in Boecleriano, mutilum explere voluerunt. Fortassis autem et totum illud, *quam imperare patriae*, ab aliena manu est. *Lambino* certe suspectum fuit. *Bosius*. *Satius* Leid. m. et Voss. A. *Obtemperare* abest Vossiano B. qui tamen servat *sanctius*. [In Axen. cod. lectione: *et patriae legibus quam imperare patriae, satius duxerit*, latet, ni fallor, vera hujus loci lectio, quam puto esse hanc: *et parere legibus quam imperare patriae satius duxerit*. Mosche. Leid. 1. ut Gu. habet: *et parere legibus quam imperare patriae satius duxerit*, falso itaque Bosius in Leid. *patriae* abesse dicit. Ita et Ultraj. non: *et patriae parere leg. q. imperare satius duxerit*. Hanc lectionem, optimorum librorum auctoritate confirmatam, jam Ricklefsius in textu restituit.]

Haruspicem] Huic *Theopompus* nomen imponit *Satyri*, Ephorus et Timaeus *Orthagorae*. Ego illi *Satyri* nomen fuisse proprium puto: *Orthagorae* vero, adjecticium laudis caussa, quod vera ex haruspicina responderet. *Longol.* Leid. et Voss. A. *Aruspicem*, B. tamen *Haruspicem*. atque ita scribendum. *Haruspices* enim erant, qui victimarum exta consulebant, id est, inspiciebant. Vide praeter alios Servium et Cerdam ad Virgilium 4. Aen. vs. 56 et 64. Quam artem seu disciplinam Romanis ab Etruscis traditam constat, unde saepius legimus, Haruspices ex Etruria Romam fuisse accitos. Vide A. Gellium lib. 4. N. A. cap. 5. Quae caussa est, cur eos Etruscae originis vocabulo designarint ex *Haruga*, victima, et *specere* composito. Consule J. Perizonium ad Aelianum lib. 2. V. H. cap. 31. [Confer *Ephori Fragm.* p. 259. *Timaei Fragm.* a Goellero collecta p. 280. Ax. Gu. Ult. *aruspicem*. Caeterum in verbis *per haruspicem, communemque affinem*, quum de duobus, non de uno homine, intelligenda sint, Ricklefsius copulam *que* merito reprehendit.]

Communemque affinem] Hunc *Aeschylum* vocat *Plutarchus* et uxoris Timophanis fratrem fuisse dicit. De hoc Timoleontis pio simul atque impio facinore idem *Plutarchus in politicis* mentionem facit. *Magius*. Voss. A. *communemque fratri affinem*. Voce *communis* proprie utitur. Dicitur enim de una et eadem re vel persona, cujus duo pluresve participant. Vide J. Perizon. ad Sanctii Minervam Lib. 1. cap. 7. num. 6. Hinc *Mars communis* dicitur, qui utrique parti favet. v. Cort. ad Cic. 6. Fam. Ep. 4. num. 4. et de *communibus diis* consule Burm. ad Valerium Flaccum lib. 4. Argon. vs. 761. contra *communis hostis*, utrique parti aeque infestus. V. Arntzen. ad Victorem de Orig. Gr.

luit. Nam dum res conficeretur, procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc praeclarissimum ejus facinus non pari modo probatum est ab omnibus. Nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant, et invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit, neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque

R. cap. 13. num. 3. Eandem habet significationem haec vox in ista loquendi formula *in commune*, de qua egit Burmannus ad Phaedrum lib. 5. fab. 6. et ita passim.

Cui soror ex eisd. par. nata] Vide quae supra notavi ad Cimonis vitam cap. 1, 2. *Ernstius.* Scil. quibus Timoleon et Timophanes. *Bosius.*

Manus non attulit, etc.] Sic et *Plutarchus in vita* pag. 237. E. paullulum abscessisse, et operta facie stetisse lacrymantem; Aeschylum autem et Satyrum gladiis eum interfecisse; et *in praeceptis politic.* adjuvisse interfectores, ait. At *Diodorus* ipsum, dum in foro deambulat, necasse Timophanem scribit. *Bos.* Leid. m. et Voss. A. C. *manum.* vid. not. post. [Gu. Ult. *manus.* Ax. *minus.* Ed. princeps, utraque Par. Ald. *manum.* Paullo ante Gu. Ult. *interficiundum.*]

Praeclarissimum facinus] Sic edd. quas vidi omnes, excepta postrema Boecl. et quae hanc sequutae: credo quod scriptus liber maximi illius viri sic haberet. Reliqui MSS. haud discre- (p. 568.) pant ab editis. Quare illos sequi malui: cum verisimile non sit, tot librarios pro *factum* supposuisse *facinus.* Sic autem et alii veterum hac voce usi. vide Indicem. *Bos.* Leid. m. et Voss. A. C. *facinus.* Quae vox centies ab optimis Auctoribus in bonam sumitur partem. Livius Lib. 2. cap. 12. *Majus, si Dii juvant, in animo est facinus.* Consule Cortium ad Ciceron. Lib. 2. ad Fam. Ep. 9. num. 3. et ad Sallustii Catilin. cap. 2. num. 9. Mox Voss. B. *Ab omnibus probatum est.* Pro *nam dum* Voss. C. *nondum.* [Gu. *praecl. e. factum.* Ult. *p. e. facinus*, et in margine: *Al. factum.* Ex Axen. codice nihil adnotatum est. Sed idem codex *non pari modo prolatum* (errore librarii pro *probatum*) *est ab omnibus*, non: *ab omnibus probatum est.*]

Et invidia laud. virt. obter.] Aberant ista membranis Schotti, haud dubie omissa ob similem terminationem vocum *putabant*, *obterebant.* Bosius. *Obterere* et *deterere* passim pro inminuere, vilius quid reddere, etc. Consule Torrentium ad Horatium Lib. 1. O. 6. vs. 12. et Burm. ad Phaedrum Lib. 3. Prol. vs. 55. sed a Vossiano C. omnia haec verba absunt.

Domum ad se] *Vel haec duo*, inquit *Lambinus*, *pro uno posuit: Vel AD SE, id est, eo ubi esset.* De posteriori, adsentior. Poterat enim et *domum* suam admittere filium, ut *ad se* h. e. in conclave aut cubiculum suum non admitteret: et *ad se*, sed in alia domo. Non igitur pro uno haec posuit *Nepos*; nec, ut idem *Lambinus* volebat, *ad se*, idem est, ac domum suam, ut apud Terentium: *Eamus ad me.* Apud *Plutarchum* est: προσ-

6 detestans compellaret. Quibus rebus adeo ille est commotus, ut nonnumquam vitae finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

ἰδεῖν ὐκ ὑπέμεινε τὴν ὄψιν, ἀλλὰ τὴν οἰκίαν ἀπέκλεισε. *Bos.*

Detestans] Addit *Plutarchus*, eum diris devovisse filium. καὶ κατάρας ἐπ' αὐτὸν ἀρᾶσθαι φρικώδεις. *Bosius.* Leid. m. *detestatus.*

Quib. rebus] Sic e Mss. suis *Savaro* edidit, et in postrema edit. *Boeclerus.* Nec aliter loquutus noster 7, 10, 2: 14, 6, 6: 18, 6, 5. ut jam *Savaro* annotavit. *Bosius.* Voss. C. *Quibus res.* [Ed. Boecl. Bos. cum Ax. Gu. *Quibus rebus ille adeo est commotus.* Sed Mss. Savar. Gif. Put. Ed. Ult. *Quib. rebus adeo ille est com.* Reliqui ante Boecler. editi: *Quibus verbis* (supra etiam 18, 6, 5. has voces permutari vidimus) *adeo ille est commotus*, quem adverbii positum Auctor ipse praescribit 22, 2, 3: *Quibus malis adeo sunt Poeni perterriti.* Confer 15, 6, 4. 18, 12, 1. 25, 5, 1.]

Ut nonnunq. vitae fin. f. v.] Inedia se extinguere. *Plutarchus:* ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἀπέχεσθαι τροφῆς. *Gebhardus.* Plutarchus addit, amicorum precibus prohibitum, constituisse vitam in solitudine agere, inque desertissimis locis commoratum. *Bosius.*

CAP. II.

1 Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Syracusarum potitus est, cujus adversarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon missus incredibili felicitate

(p. 569.) *Interim Dione Syracusis interfecto*] Fraude nimirum ac scelere Callippi Atheniensis, quem Auctor noster in Dione Callicratem vocat. Diodor. Sicul. lib. 16. et Plutarch. Dione. *Ernstius.*

Syracus. potitus est] Ita tamen, ut Iceta tyrannus Acradinam et Neapolim teneret, Dionysius insulam: ut tradit *Diodorus* 16, *Lambinus.* Leid. m. *Syracusanorum.* Pro *petiverunt* Voss. B. *petierunt.* [Axen. non habet *est potitus*, sed *est* prorsus omittit. *Petierunt* etiam Gu. Ax. Ed. Ult. Reliquae ante Boecler. *petiverunt.*]

Huc Timoleon missus.] Plut. in Timol. pag. 237. Ζητουμένου δὲ στρατηγοῦ, καὶ τῶν ἀρχόντων γραφόντων, καὶ προβαλλομένων τοὺς ἐνδοκιμεῖν ἐν τῇ πόλει σπουδάζοντας, εἷς ἐκ τῶν πολλῶν ἀνα-

Dionysium tota Sicilia depulit. Quum interficere posset, noluit, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe adjuti fuerant, cujus benignitatis memoriam volebat exstare, eamque praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset

σὰς ὠνόμασε Τιμολέοντα τὸν Τιμοδήμου, μήτε προσιόντα τοῖς κοινοῖς ἔτι μήτε ἐλπίδος τοιαύτης γενόμενον, ἢ προαιρέσεως, ἀλλὰ θεοῦ τινος (ὡς ἔοικεν) εἰς νοῦν ἐμβαλλόντος τῷ ἀνθρώπῳ. Attamen fuit γονέων ἐπιφανῶν, ut idem ibidem testatur. Sed Diod. Sic. Lib. XVI cap. 65. (Corinthii) ἐψηφίσαντο πέμπειν στρατηγὸν Τιμολέοντα Τιμαινέτου, πρωτεύοντα τῶν πολιτῶν ἀνδρείᾳ τε καὶ συνέσει στρατηγικῇ, καὶ καθόλου πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κεκοσμημένον. et paullo post: ἔδοξεν οὖν τῷ συνεδρίῳ πέμπειν τὸν Τιμολέοντα. Sed de dotibus, quae tum temporis non potuere innotescere, (quas ei tamen tribuit Diodorus) facio cum Plutarcho; nam, juxta eumdem Diodorum, nondum dijudicatum erat, num habendus esset pro tyrannicida; an pro fratris interfectore, (qui scribit praeterea, Timoleonti, Syracusas profecturo, miram optionem propositam fuisse a senatu, quae juxta Plut. pag. 238. prope finem ei fuit proposita a Teleclide, qui opibus et gloria tunc in civitate praeter caeteros florebat, et quidem viginti annos post Timophanis caedem, intra quos dicit, Timoleontem μηδεμιᾶς ἐπιφανοῦς, μηδὲ πολιτικῆς ἅψασθαι πράξεως.) et pro Plutarcho certat modestum Timoleontis, tantum de Sicilia a se liberata agentis, responsum, quod reddidit apud Nepotem cap. 4. §. 3. imo Plut. l. l. refert, Corinthiis dimicantibus cum Argivis et Cleonaeis, Timoleontem, ἐν τοῖς ὁπλίταις τεταγμένον, pugnasse, Equitibus vero fratrem ejus Timophanem fuisse praefectum; et postea Corinthios, sibi a sociis timentes, conscripsisse et aluisse exercitum quadringentorum militum peregrinorum, eisque praefecisse, non Timoleontem, sed fratrem ejus Timophanem; quia certe Timoleon quidem τῆς ἀνδρείας, et in fratrem amoris, sed nondum τῆς συνέσεως στρατηγικῆς, ediderat specimina. Haec conciliari nequeunt, nisi ponamus Diodorum fuisse usum prolepsi.

Incredib. felicitate] Quam multa ostenta, et prodigia, et somnia praesignificarunt, ut tradunt *Plutarchus* ac *Diodorus*. Lambinus.

(p. 570.) *Utrorumque Dionysiorum*] Adscripserat uni codicum suorum *Barthius*: *Nepos dixisset* UTRIUSQUE. Sed ita et alii veterum loquuti. Adi indicem. *Bosius*. Pro *quod* Voss. C. *qui*. Paullo ante pro *cum interficere* Voss. C. *quem interficere*. pro *tutoque* Leid. m. *tuteque*. et pro *perveniret*, *pervenerit*.

Cujus benignitatis etc.] Male vulgo distinxerant hunc locum: nos interpunximus, prout res poscebat. Nam, ut etiam *Lambinus* adnotavit, tres ab auctore caussae recensentur, cur Timoleon noluerit interficere Dionysium, effeceritque, ut Corinthum tuto perveniret. *Bosius*.

Eamque praeclaram] Sic MSS. Sch. Leid. et Ed. Ultraj. ac, fide Ms. Codicis, ut arbitror, novissima Boecleri, eamque sequutae. Vulgo est: *et quod eam praecl.* Bosius. Consentiunt tres

clementiae, quam crudelitatis; postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, et ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset.
3 Post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, ex-

mei. pro *in qua* Leid. m. *ex qua*. pro *clementiae* Voss. B. *clementia*. [Gu. cum omnibus ante Lamb. excusis: *eamque praeclaram. Et quod eam p.* a Lambino est. Vide similem locum infra 22, 3, 3. Tum Ax. Gu. Ed. Ult. *in qua*, sed ceterae ante Lamb. *ex qua*.]

Quem et ex quanto regno etc.] Ennius apud Ciceronem Lib. 3. Tuscul.

— Ut scias, quanto e loco,
Quantis opibus, quibus de rebus lapsa fortuna accidat.

Gebhard. Vide Ind. voce. *qui*. Bosius.

Ad quam fortunam detrusisset.] Quo pacto Dionysius se, et arcem, et totum apparatum tyrannicum Timoleonti tradiderit, et ex potentissimo tyranno privatus et imbecillis effectus sit, exponit *Plutarchus in Timoleonte*. Lambin. Pro *detrusisset* Ms. Schotti *detulisset*, Ed. Ultraj. *depulisset*. Bosius. Leid. m. Voss. B. C. [Gu.] *detulisset*. Voss. A. *detusisset*.

Post Dionysii decessum] I. e. posteaquam Dionysius Syracusis decessit. *Lambinus*. Prior Boecleri editio legit *discessum*. Sufficiebat Timoleonti, ut Dionysius, deposita tyrannide, e Sicilia excederet, et in Peloponnesum abiret. Ubi privatam vitam deinceps egit. Corinthi igitur ludum literarium aperiens, ita se gessit, ut contemptu potius, quam innocentia tutus esset. Quae plenius petenda e Diodori Lib. 16. Plutarchi Dione, Timoleonte, et Justin. Lib. 21. *Ernstius*. adi Ind. *Bosius*. Leid. m. *Post Dionysium decessum*. Similes loquendi modos recenset Cortius, ad Sallustii B. Jugurth. cap. 55. num. 4. De Dionysio juniore, qui non tantum Corinthi ludi magistrum egit propter inopiam, (ut praeter alios refert Val. Maxim. Lib. VI. c. 9. Ext. 6.) sed vilissimus ganeo et agyrta evasit, v. Periz. ad Aelian. Lib. IV. V. H. cap. 8. n. 14. et in not. post. ad Dion. cap. 5. et de Reg. cap. 2. Diodorus Siculus Lib. XVI. cap. 70. simpliciter refert, eum Corinthi mirificum mutatae conditionis exhibuisse spectaculum, ubi cl. Wess. ad num. 26. multis docet, Dionysium hunc egestatis defendendae caussa Corinthi ludum literarium aperuisse. Haec et caetera Dionysio obtigerunt Corinthi post Platonis mortem. vide Plut. in Timol. pag. 243.

(p. 571.) *Cum Hiceta*] Uno de amicis Dionis. *Ernstius*. Sic scribendum non *Iceta*, ut huc usque ab omnibus editum. Est enim Graecis Ἱκέτης. Praeterea Ms. Schotti *Hecata*. Boecl. *hecceata* habuit, quae haud dubie ex *Hiceta* corrupta sunt. Ed. Long. habet *Icete*. Mox idem cod. Boecler. [Ax.] *quoniam non odio*. corrupte itidem. *Bosius*. Leid. m. *Hercita*. Voss. A. *Heccata*. C. *Hectata*. mox pro *fuerat* Leid. m. [Gu. Ax.] *erat*. Rebus Syracusanorum, et totius Siciliae

pulso Dionysio, imperium dimittere noluit. Hoc superato, Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimissum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliae tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat. 4

ante Timoleontis in Siciliam expeditionem, depositis, imo desperatis, tandem Optimates et caeteri nobilissimi confugerunt ad Hicetam, Leontinorum dynasten, natione Syracufanum; et belli ducem sumpserunt, propter ejus potentiam, licet tyrannis manifestis nihilo meliorem; qui suam ovem, hoc est patriam, rapaci lupo sese commisisse damno suo fuerunt experti. Haec latius describit Plut. in Timol. pag. 236, 239, 240. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xvi. cap. 65. n. 86. et de Hiceta hoc ad cap. 67. num. 83. et cap. 82. num. 31. et not. post. [Axen. *Heccata*. Gu. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ult. *Hecata*, et haec in margine: *Diod. et Pletho Hiceten appellant.* Reliquae ante Bos. *Iceta.*]

Max. copias Carthaginiensium] De hac Timoleontis victoria, qua Poenos fugavit, confer Diod. Sicul. Lib. xvi. a cap. 78. usque ad cap. 83. et Plut. in Tim. pag. 248, 249. et seqq. sed Nepos non suo ordine rem refert, nam colonos hos Corintho jam ante arcessiverat Timoleon, de quibus mox capite tertio agit.

Crimessum] Varie nomen hoc scribitur. In Mss. et vett. edd. *Crinissum* legitur. *Crimisus* verum nomen esse, et poëtice *Crimissus*, post *Magium* etiam *Cluverius* censuit *Siciliae antiq.* 2. pag. 266. adde *Bochartum de coloniis Phoenicum* 1, 29. *Lambinus* e *Plutarcho* reposuit *Crimessum*, quod alii retinuerunt. Ed. Longol. *Crimesium.* voluit, opinor, *Crimesum.* Adde Ind. *Bosius.* Leid. m. *Cymssum.* Voss. A. B. et C. *Crinissum.* Mss. Codices Vibii Sequestris exhibent *Crinisos*, quod propius accedit ad scripturam Codicum meorum. In notis post. *Crimissum* praetuli, et in illa editione jam edidi. de varia vocis scriptura v. Interprr. ad Aelian. Lib. ii. V. H. cap. 33. num. 15. et Munck. ad Hygin. fab. 273. jam in not. post. a me citatum. [Ax. Gu. Ed. Arg. Ult. *Crinissum.* Ed. princeps, Paris. 1. Ald. *Crimnissum.*]

Complures annos] Vide *Strabonem* pag. 270. Buchner. Voss. C. *plures annos.*

Mamercum] Catanae tyrannum. vid. *Plutarchus*. *Polyaenus l.* 5. *Strategem.* paullo aliter hoc refert. Commemorat et hunc Mamercum *Diodorus* 16, pag. 547. ubi tamen mendose legitur Μάρκος pro Μάμερκος. *Lambinus*. Paullo ante male in Edit. Hack. editum est *tenebat* pro *tenebant*. Pro *Mamercum* Voss. A. *Mamerchum*. C. *Mamoren*.

CAP. III.

1 Quibus rebus confectis quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisivit, quos potuit, primum Siculos, deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio
2 Syracusae erant conditae. Civibus veteribus sua resti-

(p. 572.) *Deinde*] Voff. A. *dein.* et pro *his* idem *iis.* [*Dein* etiam Gu. Ult. Pro *arcessivit*, quod et Gu. habet, Ult. *accersivit.*]

Syracusae] De pulchritudine et magnitudine hujus urbis vide Cicer. 6. Verrina. Ubi dicit, conftare eam ex quatuor urbibus maximis. A quo Strabo Lib. 6. diffentit, scribens, Syracusas quinque urbes ambitu suo complecti. Vide Plutarch. in Marcello. Quanta urbs fuerit, rudera ejus indicant, quae non sine magna admiratione coram intuitus sum. *Ernstius.* Hic non agendum de magnitudine urbis Syracufarum, de qua egit Plut. in Marcello pag. 308. et in Timol. pag. 245. item alii. vide Ph. Cluverium Lib. 1. de Sicilia antiqua cap. 12. sed attendendum ad id, quod Nepos dicit: *Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusae erant conditae.* Hanc veritatem agnoscunt ipsi Corinthii apud Diod. Sicul. Lib. xvi. cap. 65. ideo *κρίνοντες δίκαιον εἶναι τοῖς ἀπογόνοις βοηθεῖν.* et sane Corinthii (tefte Plut. in Timol. p. 236.) erant *κήδεσθαι μὲν ἀεὶ τῶν ἀποικίδων πόλεων, καὶ μάλιστα τῆς Συρακουσίων, εἰωθότες.* et hoc expertus Timoleon fuit, sciens, suos Corinthios initio jam aequum duxiffe Syracufanis succurrere, et quidem *προθύμως*, ut Plut. pag. 237. Hi Corinthii quam fideliter sese pro Syracusanis gefferint contra Poenos, invito Dionysio, patet jam e Diod. Siculo Lib. xiv. cap. 75. quos ad auxilium vocatos, retulerat jam cap. 69. adde Wess. ad num. 32. Syracufae autem dicuntur conditae ab Archia Corinthio, uno ex Heraclidis; sed additur propter Syracufanorum inmenfas divitias fabula de Archia hoc, Deum Delphicum consulente, et ejus refponso, apud Strabonem Lib. vi. p. 413, 414. et Suidam in voce *Ἀρχίας Συρακούσιος*, cum Suidae interprete. fabulam dico; nam de ea tacet Thucydides Lib. vi. cap. 3. *Συρακούσας δὲ τοῦ ἐχομένου ἔτους Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου ᾤκισε, Σικελοὺς ἐξελάσας πρῶτον ἐκ τῆς νήσου.* ubi non tam magnifice jactat potentiam hujus urbis, ab hoc Archia conditae, nam mox addit: *ἐν ᾗ νῦν οὐκέτι περικλυζομένη ἡ πόλις ἡ ἐντός ἐστιν. ὕστερον δὲ χρόνῳ καὶ ἡ ἔξω, προστειχισθεῖσα, πολυάνθρωπος ἐγένετο.* unde etiam tempus colligi poteft, quo ab Archia Syracusae sunt conditae. A Suida male vocatus eft Archias hic Syracufanus, ut jam videre alii, et Wefleling. in Obfervat. ad E. Simfonii Chronic. pag. 496. et ad hanc hiftoriam faciunt, quae mox

tuit, novis bello vacuefactas possessiones divisit; urbium, moenia disjecta fanaque deserta refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium totae insulae conciliavit, ut hic conditor urbium

sequuntur: *ut hic* (Timoleon) *conditor urbium earum*, *non illi, qui initio deduxerant, videretur.* Nempe propter libertatem et alia, Syracusanis a Timoleonte reddita, quae pluris facienda sunt, quam divitiae, primo Syracusarum conditori et ejus sociis debitae; si modo primo conditori acceptae sunt referendae, quae postea demum creverunt. vide de hoc Timoleontis et Corinthiorum, ad auxilium promptorum, facto Plut. Tim. pag. 247.

(p. 573.) *Civib. veter. sua restituit*] Quaedam verba hic absunt Vossiano B. [In Ms. Boecl. et Ax. verba *primum Siculos — sua restituit* desunt.]

Fanaque deleta] Lambini correctionem non probat Savaro, eque suis Mss. mavult *deserta.* Neutrum in suis conspici schedis testatur Cl. Schottus, malim et ipse abesse. Propertius autem opinionem Savaronis videtur juvare: (3, 11, 47.)

At nunc desertis *cessant sacraria lucis.*

Imo similis locus est Ennii apud Ciceron. lib. 5. Tuscul.

Quoi nec arae patriae domi stant, fractae et disjectae.
Jacent Fana flamma deflagrata.

Gebhardus. *Lambinus* emendavit *deleta*, cum in Mss. et edd. vett. omnibus *deserta* legatur. Audiamus eum: *Quae deleta sunt*, inquit, *refici dicuntur, cum redintegrantur: quae deserta sunt, non reficiuntur, sed coloniis arcessitis et conquisitis celebrantur, et frequentantur.* quod verum est. *Savaro* tamen *deserta* aliis. Nepotis locis tueri conatur, ut cum *desertas urbes* versu 1. et *desertam Carthaginem* 22, 2, 2. dixit. Sed heic non tam in disceptationem venit, an fana *deserta* (nam et lucos *desertos* dixit *Propertius*) quam an deserta *refici*, recte dicatur. Ne dicam, posteriore loco in edd. et Mss. plerisque *deletam* dici Carthaginem. Schedis Schotti utrumque aberat: *Gebhardi* judicio recte; cui plane assentior. *Bosius.* Leid. m. item Voss. A. B. *deserta.* *Fanaque deleta refecit* absunt a Vossiano C. pro *urbium moenia* Voss. B. *urbiumque moenia.* [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. excusae *fanaque deserta refecit*, quod optime post Bremium Titzius tuetur: *Cum templa longiore tempore deserta steterunt, ferme etiam in his invenitur, quod reficiatur.* Haec *Titzius.*]

Ex max. bello] Sic e suo cod. legit *Gifanius loco cit.* et in noviss. edititione Boeclerus: suffragante Leidensi. Vulgo edunt *et max. b.* Mox idem cod. Gifanii: *totae insulae*, non *toti*: recte. v. notas ad 18, 1, 6. *Bosius.* Leid. m. *et maxim. bello.* Plut. in Timol. pag. 253. ὥσπερ οἰκιστὴς ἠγαπᾶτο. qui pag. 254. inter alia haec adnotat, in honorem Timoleontis Corinthii populum Syracusanum scivisse, ὁσάκις συμπέσοι πόλεμος αὐτοῖς (p. 574.) πρὸς ἀλλοφύλους, Κορινθίῳ χρῆσθαι στρατηγῷ. [Ax. Gu. Ult. *ex max. b.* ut editum est. Tum Ax, Ult. cum reliquis

earum, non illi, qui initio deduxerant, videretur.
3 Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disjecit, cetera tyrannidis propugnacula demolitus est, deditque operam, ut quam
4 minime multa vestigia servitutis manerent. Quum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut, nullo recusante, regnum obtineret, maluit se diligi, quam metui. Itaque quum primum potuit, imperium deposuit, et privatus Syracusis, quod reliquum vitae

ante Bos. edd. *toti,* sed Gu. etiam *totae.*]

Qui initio deduxerant] Verbum primis urbium conditoribus proprium. Servius ad Virg. 2. Aen. vs. 800.

In quascumque velim pelago deducere terras.

Juxta morem Romanum deduci coloniae *dicebantur. Bene ergo de Aenea dixit* deducere, *quod eis civitatem conditurus erat.* unde saepius apud Livium et alios *deducere colonias* legimus. c. Arntzenium ad Victorem de Vir. Ill. cap. 5. num. 3. Pro *conditor* Voss. C. *condicio.*

A fundamentis disjecit] Vide *Diodor. lib. cit.* p. 547. et 553. Bos. Voss. B. *fundamentis disjecit.* sed sic infra in Hannibale cap. 7. num. 7. dixit *domum a fundamentis disjicere.* ubi nulla Codicum est varietas. Verbum *disjicere* inlustravit Burmannus ad Ovidium l. 12. Met. vs. 108. Mox *Vestigia* metaphorice posuit pro signis, reliquiis. Vide Tennulium ad Frontin. Lib. 3. Strat. cap. 15. num. 16. [Pro *munierat*, ut etiam in Ax. et Gu. scriptum et primum a Boeclero editum est, Ult. cum reliquis antiquioribus edd. *muniverat.*]

Cetera tyrannidis propugnacula demolitus est] In quorum (p. 575.) uno, quod hodie vocatur Castrum Merket, marmoreum stemma, teste Mario Aretio et Franc. Maurolyco apud Gualtherum in antiquis Siciliae tabulis, inventum est: EXTINCTORI TYRANNICAE. Quod sine dubio Timoleonti erectum est. *Ernstius.* Hujusmodi vocat *τὰ τυραννικὰ ἐρύματα* Plut. Tim. pag. 246.

Regnum obtineret] Malebat *Freinshemius*, *obtinere.* Sed revera obtinebat imperium Timoleon, nam, ut statim sequitur, *cum primum potuit*, *imperium deposuit.* nisi de imperio militari id accipere malis. *Bosius.* [*Obtineret* i. e. *obtinere posset.* Heusinger. Pro *haberet amorem* Ax. Gu. *amorem haberet.*]

Et privatus Syracusis, quod rel. v. f. vix.] Probe sibi conscius, ita ab se rempub. esse administratam, ut exuta potestate jure ad poenam a civibus suis non posset deposci. *Gebhardus.* Voss. C. *ac privatus.* Mox *vero* post *neque* abest Voss. B. et *τὸ id* abest Leidensi. [Pro *et priv.* Ax. Gu. Ult. *ac priv.* et pro *reliquum vitae fuit* Ax. *rel. fuit vitae.* V. supra ad 7, 11, 2.]

fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit. Nam quod 5
ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit, neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita. Nullius um- 6
quam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. Neque id magis benevolentia factum est, quam prudentia.

Imperio potuerunt] *Vix potuerunt*, rescribendum videri ad oram olim adnotatum, placetque conjectura. *Schottus*. *Gebhardus* et *Keuchenius* eam scripturam in textum receperunt. Sed invitis, opinor, libris. Et tamen vulgata ferri vix potest. An igitur *τὸ potuerunt* expungi debet, subaudiendumque *tenuerunt*? Bosius. *Vix* abest Leidensi, Vossianis A. et C. [Ax. Gu. Ed. Ult. omnibusque ante Gebhard. excusis. Ult. in margine habet: *Forte vix potuerunt*, quam conjecturam recte Heusingerus non necessariam esse scribit.]

Res ulla Syrac. gesta est publice] Sic optimus liber Boecl. longe melius, etiam *Schefferi* judicio, quam, quomodo hucusque editum, *Syr. res ulla gesta est publica*. Paraphraseos loco possunt esse illa *Plutarchi* de hac ipsa re: *οὐ πολέμου τὶς λύσις, οὐ νόμων θέσις, οὐ χώρας κατοικισμὸς, οὐ πολιτείας διάταξις ἐδόκει καλῶς ἔχειν, ἧς ἐκεῖνος μὴ προσάψαιτο, μηδὲ κατακοσμήσεις*, etc. *Bosius*. Pro *decretum* Leid. m. *decretus*. Nescio, cur Heusingerus in not. ad h. l. praeferat *publica*, nam si *ulla* non addidisset Nepos, concoquere possem. Idem fere est, quod de Themistocle testatur Nepos c. 1. §. 3. *totum se dedidit Reipublicae — multum in judiciis privatis versabatur, saepe in concionem populi prodibat, nulla res major sine eo* (p. 576.) *gerebatur*. et *neque res ulla* ipse Nepos cap. 4. §. 1. explicat per *privatas publicasque res*, quibus propter coecitatem interesse non destitit Timoleon. *publice* h. l. est in theatro, ubi concilium populi habebatur. v. ad cap. 4. §. 2. [Ult. *neque postea Syracusis res ulla gesta est publice*. Ax. Gu. ut in textu legitur.]

CAP. IV.

1 Hic quum aetate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus in-
2 terfuerit. Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quae videbantur, dicebat; neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae. Nihil enim umquam neque insolens, neque
3 gloriosum ex ore ejus exiit. Qui quidem, quum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit, quam se

Lumina oculorum amisit etc.] Multos, qui et oculis capti fuerint, moderateque eum casum tulerint, enumerat *Cicero Tuscul.* 5. et *Marcus Marulus Spalatensis.* Schottus. Exempla eorum, qui non modo caecitatem patienter tulerunt, sed etiam lumine mentis, etsi oculis capti, multum privatim publiceque profuerunt, habes in *Passeratii oratione de coecitate*, quam ipse tunc coecus habuit. *Loccenius.*

In theatrum, quum ibi concilium populi haberetur] Nam Graecis et Graeciensibus plerisque theatrum pro curia, foro, comitio fuit. vide *Lips. ad Taciti* 2. *Hist. nota* 90. *Bernegger. ad Justin.* 22, 2, 10. *Jo. Pricaeum notis ad Actor.* 19, 29. et *Buchnerum in accession. ad Thes. Fabri.* Bosius. Adde Frontinum Lib. 3. Strat. cap. 2. E. 6. et L. 4, 7, 22. [Axen. Ed. Arg. Ult. Long. *consilium pop.*]

Propter valetud. vectus jumentis junctis] Appius Claudius senex et coecus lectica in senatum latus est. *Gebhardus.* De Timoleonte vide *Plutarch.* pag. 254. *Bosius. Junctis* abest Leidensi m. et Vossiano A. [Ult. *valitudinem.*]

Nihil enim umquam] Voss. C. *nihil enim nunquam.*

Ex ore ejus exiit] Adscripserat uni codicum suorum *Barthius*: *Phrasis biblica.* sed ita et *Cicero* loquutus, ut jam *Lambino* observatum. v. Ind. v. *exire.* Bosius.

(p. 577.) *Se in ea re max. diis grat. ag.*] Sic lego in omnibus edd. excepta novissima Boecleriana, quae *τὸ in* omittit, fidene Ms. codicis, an operarum incuria, dicere non possum. Quare nil mutare volui, praesertim cum sic et alibi noster loquatur. Ut 25, 11, 6. *ne qua in re jure plecteretur.* Laudant ita hunc locum et *Schoppius in Grammat. philos.* ac *Vossius de analog.* 4, 21. indeque colligunt, *quare* elliptice dici pro *in qua re.* Atque sic *ea*

in ea re maximas diis gratias agere atque habere, quod, quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. Nihil enim rerum huma- 4 narum sine deorum numine geri putabat. Itaque suae domi sacellum Ἀυτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat.

re esset, ea propter, idcirco: quomodo 1, 4, 5. *eadem re* dixit. *Bosius.* Omnes mei [Gu. Ax. Ult.] *in ea re. τὸ se*, licet in Axen. Codice non reperiatur, necessario adesse debet. [Ax. non habet *maximas diis agere gratias atque habere*, sed: *maxime diis gratias agere a. h.* Gu. *maxime diis agere gratias a. h.*]

Atque habere] Vide Ind. v. *habere.* Bosius.

Recreare] Hirt. Lib. 8. cap. 49. *Defessa tot adversis proeliis Gallia.* Cicer. de Provinc. *Macedonia ita vexata est, ut vix possit se diuturna pace recreare.* Et in Epistol. *Ipsa caussa ea est, ut jam simul cum Rep. quae in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur. Gebhardus.* [Gu. *recr. constituerit ut constituissent.*]

Geri putabat] Sic Mss. Schotti, Boecl. et Ed. Ultraj. idque et *Schefferus* non dubitabat in textum recipere. Neque aliter loquutus 4, 2, 4. 10, 8, 4. 14, 5, 1. 23, 12, 1. 25, 12, 3. Vulgo editur: *agi putabat*, quod *Scheffero* videbatur ex glossa natum. *Bosius.* Leid. m. *agi.* sed Voss. A. B. C. [Gu. Ax.] *geri. Agere* et *gerere* confusa etiam vidimus ad Dionis cap. 8. num. 4. Ratio est, quia haec verba cognatas sibi habent significationes. *Gerere* pro gubernare, regere, dirigere passim ponitur. Tibullus L. 3. El. 3. vs. 22.

Nam Fortuna sua tempora lege gerit.

Id est disponit, gubernat. Ubi vide Broukhusii notas. Sed eo sensu etiam Verbum *agere* saepe occurrit. Consule Dukerum ad Florum Lib. 4. cap. 3. num. 6. et Cortium ad Sallust. Jugurth. cap. 2. num. 3. *Agere* et *gerere* saepius confundi in MSS. videbimus etiam ad Hannib. cap. 8. Heusingerus dicit, *agi* tantummodo notare *moveri*. In Curtiano, quem adducit, loco, [L. 8. cap. 10, 32.] concedo. Sed infinita loca sunt, in quibus *agere* pro gerere, administrare, ponitur, ut ipse Heusingerus ad Hannib. cap. 8. fateri coactus est.

Sacellum Ἀυτοματίας constituerat] I. e. fortuiti casus, quod animum hominis athei prodit. *Ernstius.* Denuo Indicem vide. *Bosius.* Ad illa, quae in notis post. de voce ἀυτοματίας notavi, (p. 578.) illustranda facit locus Lucae in Actis Ap. c. XII. §. 10. τὴν πύλην — ἥτις ἀυτομάτη ἠνοίχθη ἀυτοῖς. ubi ἀυτομάτη notat, non nisi divina ope atque potentia. v. Kuhn. ad Aelian. Lib. XIII. V. H. cap. 43. num. 2. qui ante me jam in eadem fuit sententia. [Ax. *Authomathias* Ita et Gu.]

CAP. V.

1 Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam praelia maxima natali die suo fecit omnia, quo factum est, ut ejus diem natalem
2 festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans et ingratus, vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, et

Natali die suo fecit omnia] Sic Trajanus natali die adoptatus est, et ad imperium adspiravit. *Plinius Paneg.* c. 92. [Nisi tamen ibi *natalis* pro die, quo adoptatus est, accipi debet. *Bosius.*] Augusto mense Augusto et primus consulatus et pleraeque victoriae contigerunt. *Sueton. cap.* 31. Idem Augustus sub suum natalem plerumque languit. *Sueton. vita ejus* cap. 81. vide *Muret. ad Tacitum* pag. 116. *Buchnerus.* Fuit autem natalis Timoleontis, XXVII. Thargelionis: nam eo Carthaginienses vicit, teste *Plutarcho.* Bosius. Vide notas meas ad cap. 2. §. 4. adde Plut. in Camillo pag. 138. [Gu. Ax. Ult. *accesserant.* Pro *nat. die suo* Gu. Ax. *nat. suo die.*]

Ejusdem natalem] Sic plerique ediderunt. *Boeclerus* tamen, haud scio an fide sui codicis: *ejus diem natalem.* Vix crediderim intra unam periodum has voces bis adhibuisse Nepotem. Ed. Colon. [Arg. Mag.] *ejusdem natale festum haberet un. Sic.* Non ausim rejicere. *Natale*, subaudi *tempus.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. B. C. *ejus diem natalem.* Similes vocum repetitiones enumerat Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 6. et alibi. quare hanc lectionem praefero. [Gu. Ult. *ejus diem natalem*, ut cum Bremio edidi. Ax. cum vulgg. *ejusdem natalem.* Ricklefsius a Cornelio *ut ejus natalem f. h. u. S.* scriptum fuisse, atque *ejusdem* ex *diem*, quod librarius aliquis ad vocem *natalem* adscripserit, ortum arbitratur.]

Lamestius] Sic MSS. quidam et edd. laudante *Magio*; retinuitque *Lambinus* ac multi editorum alii. Nec discrepant alii codices. Ms. Boecl. mox *Lamistio* habet, et Gifanianus vs. 3. *Lamystii. Longolio*, *Magio*, *Gebhardo*, aliisque *Laphystius* placet, quoniam *Plutarcho Λαφύστιος* audit. Atque hoc Graecum nomen esse scio: non item, an et reliqua sint. *Bosius.* Leid. m. *Lamoestius.* Voss. A. B. C. *Lamistius.* [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ed. Ult. *Lamistius*, et haec in margine: *Apud Plutar. Λαφύστιος legitur.* Heusingerus et Fischerus scribunt, in Dan. codice *Lamystius* legi, sed nihil ex hoc libro ad Timoleontis vitam adnotatum est.]

Vadimonium] De voce hac vide, quae alii notarunt tam heic, quam in Attici vita. Ms. noster codex legit *badimonium.* quod

et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum 3
quidam Lamestii similis, nomine Demaenetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere coepisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se voti esse damnatum: namque hoc a diis im-

idem vocabulum est. Sic in Excerptis ex veteribus lexicis Graeco-latinis, quae H. Stephanus (p. 579.) edidit, *ὁμιλ. β.* scriptum est *ἐγγύην φεῦγε*, *Badimonium fuge*, pro *vadimonio*. Quae transpositio literarum pueris nota est. *Ernstius*.

Lamestio ceterisque liceret] Ms. Boecl. *Lamistio et cuivis lic.* Interpolavit forsan sciolus, ob illa vers. 3. *in qua cuivis liceret etc.* Bosius. Sic et Voss. B. C. sed A. *Lam. et quis.* [Ax. Gu. Ult. *Lamistio* (Gu. *Lamystio*) *et cuivis* (Ax. *cujus*) *liceret.*]

Labores summaque pericula] *Labores* passim pro difficultatibus, malis, discriminibus, ut in Hannibale c. 13. *Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus* laboribus, *anno acquievit septuagesimo.* Servius ad Virgilium Lib. 2. Aen. vs. 143. — *Miserere* laborum *Tantorum*, dicit *periculorum*, *malorum*. Consule Broukhusium ad Propertium 1, 16, 25. Graevium ad Justinum Lib. 22. cap. 6. num. 3. et Miscell. Obs. pro Julio et Aug. 1732. p. 25. et 27. sic *ΠΟΝΟΣ* Graecis. Vide Euripidem in Hecuba 784. et in Oreste 343. Schol. Aeschyli Prom. Vincto 118. Perizon. ad Aelian. 5. V. H. c. 6. unde *πολύπονος* pro aerumnoso Eurip. Phoeniss. 160. Mox pro *speciem* Voss. B. *spem*, quae voces saepius in MSS. confunduntur. Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 54. num. 1.

Legibus experiri] Voss. C. *experire*. Hanc phrasin inlustrat Snakenburgius ad Curtium L. 8. cap. 10. p. 635. Pro *idem* Voss. A. *id.* Pro *Demaenetus* Leid. m. *Demenatus*. Voss. C. *Demaenatus*. [Pro *Idem*, quod etiam in Gu. est, Ax. Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ult. Long. *Id.* Tum Gu. *Demenatus*. Idem *Lamystii*. Ult. *Lamistii*.]

Rebus gestis ejus detrahere] Ita editum est in Ed. Hack. sed omnes mei codices *de rebus gestis ejus detrahere*. atque sic solet Nepos. vide Gebhardum ad Chabriam cap. 3. Cicero 3. ad Fam. Epist. 8. *Ego si in provincia* detrahere de tua fama *unquam cogitassem.* Consule et Davisium ad Caesarem de Bell. Gall. Lib. 7. cap. 45. Pro *inveheretur* male Voss. A. *inveherentur*. [Gu. Ax. *de reb. g.* sed abest praepositio *de* ab Ult. ceterisque ante Lamb. edd.]

Voti esse damnatum] Sic e Ms. suo *Gifanius* et *Lambinus*, suffragante *Schotto*. Antea legebatur, etiam in memb. Schot-

mortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere.
4 Hic quum diem supremum obiisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia sepultus est.

ti: *voti esse compotem.* quomodo *Horatius in Arte:*

— *voti sententia compos.*

Sed hoc *Gifanio* glossam redolet, cui plane adsentior. vide Ind. v. *damnare.* Idem *Gifanius* e suo cod. mox legit, *namque hoc a diis etc.* quomodo et edd. Gebh. et Keuch. habent. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. item Oxon. *compotem.* sed B. [Ax. Gu. Ult.] *damnatum.* Vide Periz. ad Sanctii Minervam Lib. 4. c. 4. num. 14. et Munckerum ad Lactantium Narrat. Fabul. Lib. 10. fab. 8. Pro *restituerent* Voss. B. C. item Leid. m. *restitueret. Liceret* abest a Vossiano C. Edidi (p. 580.) nunc etiam *restitueret,* Codices secutus; sed *restituerent* (Dii) melius convenit ingenio Timoleontis, qui nihil rerum humanarum sine deorum numine geri putabat: uti Noster in fine cap. praeced. [Optimi libri, Ax. Gu. Ult. cum Gif. codice et Magii Stephanique edd. *namque hoc,* quod cum Heusingero, Tzschuckio aliisque reposuimus. Vulgati: *namque haec,* quod et ipsum ferri potest. V. Bremium ad Cic. de Fin. 1, 6. pag. 33. Tum *restitueret* Ax. Gu. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *Restituerent* a Lambino est. Verissime Tzschuckius: *Restitueret, i. e. restituere posset. Al. restituerent, ut ad Deos proxime referatur, quod modestius censent magisque pium. At nec ab illo Deorum auxilium excluditur, nec modestia et pietas evanescit.*]

In gymnasio, quod Timoleonteum app.] Non in gymnasio, sed in foro sepultum asserit *Plutarchus:* sed gymnasium nomine hoc in gratiam illius constitutum. *Longolius.* Ejus meminit *Polyaenus lib.* 5. *in Agathone comm.* 8. Gebhardus. [Ab Ult. edit. *supremum* abest. Eadem cum Paris. 1. Ald. et Lamb. *Timoleontium.* Pro *obiisset* Gu. *obisset.*]

Tota celebrante Sicilia] Vide *Plutarchum extr. vita,* et *Diodorum* 16. cap. 90. *Bosius.*

XXI. DE REGIBUS.

CAP. I.

Hi fere fuerunt Graeciae gentis ducis, qui memo- 1
ria digni videbantur, praeter REGES. Namque eos
attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim
sunt relatae. Neque tamen hi admodum sunt multi.
Lacedaemonius autem Agesilaus nomine, non potestate, 2

(p. 581.) DE REGIBUS] Adnotat *Lambinus*, nullis in libris, neque antiquioribus, neque recentioribus, hanc inscriptionem se reperisse. In Boecl. certe ista vitae Timoleontis continuantur. *Gifanius* quoque *Ind. Lucret.* v. *Testis* illa cap. 3, 4. *Neque ita multo post Seleucus*, etc. tanquam e vita Timoleontis, fide Ms. cod. sui laudat. *Bosius*. Et ita in tribus meis Vossianis. [Gu. Ax. Ult. omnibusque ante Lamb. edd. Gu. *Hii f.*]

Graeciae gentis] Similiter *Graeciam gentem* dixit Festus. Gellius 7, 5. *Graeciam terram:* qui et *terram Siciliam* 3, 7. et *terram Italiam* eod. Lib. c. 3. *Buchnerus*. Adde *Voss. de construct.* cap. 2. In Ms. tamen Boecler. erat: *Graecae gentis*. Bos. Quatuor mei Codices *Graeciae gentis*. Sic in Alcib. cap. 7. n. ult. mei Codices exhibent, *Manuque collecta primus* Graeciae civitatis *in Thraciam introiit*. Ubi *civitas Graecia* pro ipsis Graecis, pro quo hic *gens Graecia* adhibetur. Vid. Oudendorp. ad Lucan. 7, 847. [Ax. Ed. Ult. *Graecae*. Reliquae cum Gu. *Graeciae.*]

Digni videbantur] Sic non modo q. edd. vett. sed etiam optimus liber Boecl. Nec video, cur mutarint alii in *videantur*. Bos. Leid. m. *viderentur*. Voss. B. *videbantur*. [Etiam Ax. Ult. *videbantur*, sed Gu. cum edit. princ. Paris. 1. Ald. Lamb. Boecler. *videantur*.]

Attingere] Lib. Schotti *adjungere*. Vitis nimirum Graeciae excellentium imperatorum. Nescio, an ideo vulgata lectio moveri debeat. *Gebhardus*. Et *attingendi* verbo hoc sensu usus etiam 16, 1, 1. quamquam et alterum adhibuit 15, 10, 4. *Bosius*. Omnes mei [cum Gu. Ult.] *attingere*.

Separatim] Alio libro, qui regum vitas continebat: ita *Lambinus*. Nec aliter *Vossius* accepit, *de histor. Lat.* 1, 14. Malim aliorum scripta de singulorum rebus gestis intelligi. Nam

fuit rex, sicut ceteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos judicamus) Persarum Cyrus et Darius, Hystaspis

si de suis loqueretur, *a se* relatas dixisset. Quomodo 24, 3, 5. *in eo libro, quem separatim de eo fecimus.* Bosius. [V. supra in adnotatt. ad Voss. de histor. lat. 1, 14. Mox Gu. *hii adm.* Ult. *ii adm.*]

Lacedaemonius] Ed. Ultraj. *Lacedaemoniis.* Sed repugnat quod statim sequitur, *sicut ceteri Spartani.* Bosius. [Ult. in margine *Al. Lacedaemonius.* Tum Ax. Gu. Ult. ceterique ante Bos. editi *sicut*, non *sicuti*, quod Bosius nulla auctoritate edidit. V. supra ad 10, 9, 3. 14, 4, 1. 18, 13, 1.]

Non potestate] Vide ad 4, 3, 5. et 17, 1, 2. dicta. *Bosius.*

Qui dominatum] Proba lectio, nec pervertenda. Intelligit (p. 582.) enim eos, qui dominati sunt in volentes nolentes, neque legibus alienis se constringi passi sunt. Interpolatum dudum fuerat: *Qui orbem domitum imperio tenuerunt.* Cicero Tuscul. *Civitatem oppressam servitute tenere.* Gebhardus. Olim edebatur: *qui orbem domitum.* Sed jam observavit *Magius*, nullum exemplar huic *Aldi* lectioni suffragari. Venetum, eodem teste, habebat, *imperio retinuerunt.* Sed receptam lectionem facile tuentur loca alia, 14, 4, 1: 1, 3, 5: 1, 1, 2. et praesertim 20, 3, 5. *Bosius.* Voss. C. *dominatum imperium.* Ceteri cum Bosio faciunt. Pro *excellentissimi* Leid. m. *excellentissimum.* [Ed. Paris. 1. Ald. Iunt. *qui orbem domitum imp. ten.* sed Gu. Ult. ut editum est. Bremius Cornelium *qui dominatum cum imperio tenuerunt* scripsisse opinatur.]

Cyrus] Major scilicet, Cambysis filius, Astyagis e filia nepos: cujus res, praeter scriptores historiae universalis; (e quibus praecipui sunt *Herodotus, Diodorus Siculus* et *Justinus*) persequuti sunt *Xenophon in Cyropaedia*, et *Ctesias in Excerptis Photianis.* Bosius.

Darius Hyst. filius] De quo consulendi iidem scriptores, Xenophonte excepto. Quaedam et noster habet 1, 3. *et deinceps: itemque* 2, 2. *et seqq.* Bos. Leid. m. *Ystaspi.* Voss. A. *Hirtapsi.* C. *irtapsi.* Ante Cyrum et hunc Darium fuit Darius Medus, a quo *nummi Darici* sunt cusi (de quibus consulendus Wesseling. ad Herodotum Lib. IV. cap. 166.) qui est Xenophontis Cyaxares, Estherae Ahasverus. De quo pluribus egit Perizon. ad Aelian. Lib. 1. Var. H. cap. 22. §. 5. Interpr. ad Danielem c. VI. comm. 1. Wess. ad Simsonii Chronic. A. M. 3644. Verum hunc, inter excellentissimos non memorandum, omisit Nepos; licet tamen hic jam fundamen Persici Regni straverit, ut utar verbis Stanlei ad Aeschyli Persas vers. 767. de hoc Dario Medo pluribus agentis. [Ult. *Dareus* utroque loco. v. Goerenz. ad Cic. de Legg. 2, 3. p. 113. de Fin. 5, 30. pag. 650. Tum Gu. *Hyrtapsi.* Axen. *Hyrptasi.* Ed. princ. utraque Paris. *Histaspi.* Arg. *Hystapsis.* Ald. Lamb. Boecler. *Histaspis.* Ult. ut in textu legitur, atque ad marginem: *Brixianum exemplar Hystaspi.*]

Uterque privatus] De Cyro omnia nota, et fabulis admixta. Sed hunc Darium, Hystaspis filium, inter obscuros viros et nullo genere ortos numerant Historici. Sed errant tota via, nam hic fuit haud ignobilis juve-

filius, quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in praelio cecidit. Darius senectute diem obiit supremum. Tres 3

nis, sed inter ipsius Cyri agnatos, dum pater ejus Hyſtaspes fuit frater patruelis Cyri; unde, a sex Perſarum principibus, qui contra Magos conſpirarunt, septimus adſcitus eſt socius. Fuit quidem pharetrophorus Cyri, et doryphorus Cambysis; sed ad hujusmodi munia Regibus nobilissimi adolescentes tradebantur. Haec latius exsequitur Perizon. ad Aelian. Lib. xii. V. H. cap. 43. quid? Darii pater fuit Achaemenides. Vid. Herodot. Lib. i. cap. 209. unde reges Persarum oriundi dicuntur. Vid. l. l. cap. 125. et quem ibi laudat Weſſelingius.

Virtute] Primo conjuratione, quae ei aditum ad regnum aperuit, deinde equisonis dolo. Vid. Herodot. Lib. iii. a cap. 70. ad cap. 88. et Juſtinum pueris notum. Adde Boſium ad Milt. cap. 3. §. 1. Stanlei ad Aeschyli Perſas vs. 780. suspicatur, Darium non ſtatim poſt Magum interfectum accepiſſe regnum; sed nonnullos e conjuratis caeteris ante Darium illud occupaſſe, et illis e medio sublatis regno demum fuiſſe potitum; quia Aeschylus inter reges Perſicos numerat Maraphin et Artaphrenem. Animum sine dubio Dario addidit Cyri somnium (quod somniaverat Cyrus, quum annum vigesimum agebat Darius) et ejus interpretatio. Vid. Herodot. L. i. cap. 209, 210. Viſus enim Cyrus fuit in somno videre Darium, Hyſtaspis natu maximum filium, in humeris habentem duas alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Interpretatio inſomnii fuit, Cyri regnum ad Darium poſt Cyri mortem eſſe (p. 583.) perventurum, quae eventu fuit confirmata. Sed hoc prospero ſucceſſu elatus et inflatus Darius non quievit, donec altera ala Europam inumbraret, unde Graecis bellum intulit. Haec, credo, unica fuit belli Perſici origo, conjuncta cum odio in Europaeos: non vero ancillae Atticae, ab uxore ejus Atoſſa expetitae, de quibus Weſſel. ad Herodot. Lib. iii. cap. 134. lin. 5. et Perizon. ad Aelian. L. xii. V. H. cap. 53. num. 3. ubi Aelianus aliam belli cauſſam profert, diſſentiens a se in Hiſt. Animal. ut Perizonius adnotat. Nam ex hoc eodem Herodoti capite patet, Darium animo hoc bellum agitaſſe, antequam ad illud eum incitaverat uxor. Attamen alteram somnii partem nec ille, nec ejus poſteri impletam viderunt. Sed pluribus haec exsequi non patitur notarum modus. Sed ad Miltiadem cap. 4. de caeteris hujus belli cauſſis egi. Quam prudenter insidias sibi structas evitaverit, vid. Aelian. Lib. vi. V. H. cap. 14.

In praelio cecidit] In praelio contra Scythas sive Maſſagetas eum cecidiſſe, etiam *Herodotus* 1. *Polyaenus* 8. *Juſtinus* 1, 8. et *Valer. Maxim.* 1, 10. scribunt: sed in acie captum et cruci affixum, *Diodorus* 2, 44. Aliter item *Xenophon* 8. et *Ctesias in Persicis*, qui ex acie saucium elatum, et in caſtris suis mortuum ajunt, poſtquam filiis praecepta dediſſet. Rurſus aliter *Joannes Malela*, et *Lucianus libro de longaevis*. Vide *Usserii Annal. V. T.* pag. 140. et 149. *Bosius*. Adde T. Hemſt. ad Lucian. T. I. p. 608, 609. et Wesseling. ad Diodori locum, et ad Herodoti L. 1. c. 214. lin. 78.

Cecidit] V. C. Schotti *occidit* habuit. Non ita solet Noſter. *Bos.*

sunt praeterea ejusdem generis, Xerxes, et duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exer-
4 citibus terra marique bellum intulit Graeciae. At Macrochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili ornavit virtute belli: namque illo Perses nemo fuit manu fortior.

Leid. m. *cecidit*. Voss. A. B. C. *occidit*, [Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Xerxes] Cujus res, praeter jam laudatos scriptores, fusius enarrat *Petrus Bizarrus l. 2. rerum Persicarum*. Quaedam et noster narrat 2, 2. *et deinc.* qui et alibi ejus meminit. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. C. *Xerses* et *Artaxerses*. [Ax. *Xerses et duo Artaxerse*, pro *Artaxerxae*, Mosche. Gu. *Artaxerxe*. Ed. princeps *Artaxerxae*. Pro *ejusdem gen.* Ax. *ejus gen.*]

Macrochir] Mendose legitur in omnibus libris, *Macrochir quoque et M.* Hoc enim significat harum vitarum scriptor, tres esse reges ejusdem generis, nempe Xerxen unum, duos Artaxerxes, quorum alter *Macrochir*, alter *Mnemon* dictus est. Artaxerxes autem Macrochir Xerxis filius erat, alter vero, qui Mnemon dictus est, Darii posterioris, qui *nothus* dictus est, et Parysatidis filius, Cyri minoris frater. Parysatis porro Artaxerxis Longimani soror, Xerxis filia, fuit. Atque haec fere ex *Plutarcho* et *Diodoro*. Nam *Ctesias* longe diversa tradit, quae prudens praetereo. *Lambinus*. *Quoque* addunt Leidens. m. et Voss. A. Pro *Macrochir* B. *Machrodne*. [Ax. Ed. Ult. *quoque* omittunt, quod Gu. cum reliquis ante Lamb. excusis addit. Pro *Macrochir* Ax. utroque loco *Macrodne*.]

Mnemon] Hujus res, praeter *Ctesiam*, *Diodorum*, *Justinum*, separatim tradit *Plutarchus in vita illius*, et magnam partem auctor *librorum septem de expeditione Cyri*, fratris ejus, sive is *Xenophon* est, sive *Themistogenes Syracusanus*. Bosius. Leidens. m. *Memion*. Voss. B. *Memno*. C. *Memnon*.

Xerxi] *Xerxi* positum pro *Xerxis*. Est autem haec sententia, Xerxis factorum hoc maxime est illustre, etc. *Lambinus*. Vide not. ad 2, 1, 1. et 17, 1, 2. Similiter loquutus est 3, 2, 2. *Bosius*.

Maximis exercitibus terra marique bellum intulit Graeciae] De hoc bello vide supra 2, (p. 584.) 2. *et deinceps*, quaeque nos ad ea capita adnotavimus. *Bos*. Burm. ad Ovid. L. 13. Met. vs. 215. ad probandum plurium Ablativorum concursum optimis Auctoribus usitatum, adducit hunc locum isthoc modo: *Maximis exercitibus terraque marique bellum intulit.*

Perses nemo fuit manu fortior.] In ora Ms. mei Codicis vetusta manu additum invenio: *Namque illo Persarum nemo fuit pulcrior, nemo fortior.* Cui lectioni quisque tantum tribuat, quantum velit. Ego nihil corrigo. *Ernstius*. Pro *Persarum* membranae Schotti *Perses*. Quomodo et alibi Mss. codd. habent, ut 7, 9, 5. Quod autem in Ms. Ernst. fuit: *nemo fuit pulchrior, nemo fortior*: haud dubie a manu scioli cujusdam est, qui cum

Mnemon autem justitiae fama floruit. Nam quum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine morbo naturae debitum reddiderunt, tertius ab Artabano praefecto ferro interemtus est.

videret, *pulcherrimae corporis formae* paullo ante mentionem factam, eam neque heic omittendam putavit. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *Perses*. Atque ita scribendum docet Oudendorpius ad Frontini strateg. lib. 2. cap. 2. not. 46. Pro *habet laudem* Voss. A. *haberet laudem*. Pro *fortior* Voss. B. *ferocior*. *Ferox* quidem in bonam partem pro forti strenuoque ac audaci ponitur, ut discimus e Themistocle cap. 2. et Cortio ad Sallustii Catilin. cap. XI. num. 5. item aliis. Sed, an *manu ferox* eo sensu dicatur, inquirendum restat. *Aetate viribusque ferox* Livio Lib. 3. cap. 70. [Gu. Ax. Ed. Ult. *Perses nemo*, ut 15, 5, 1. *nemo Thebanus*. Reliquae ante Staver. *Persarum*. Tum Ax. *manu fuit ferocior*, non: *manu fortior fuit*. Gu. *manu fuit fortior*.]

Matris suae] Parysatidis, quae Statiram uxorem ejus veneno necavit. Vide *Ctesiam* et *Plutarchum*. Bosius.

Tantum indulsit dolori, etc.] Nempe, matre Babylonem dimissa, solum ancillam ejus Gingin, seu (ut *Ctesias* vocat) Gingen, ministram sceleris, supplicio affecit. *Pietas* igitur erga matrem intelligenda est, non erga defunctam uxorem, ut vir doctus videtur accepisse. Adde Ind. v. *dolor*. Bosius.

Duo eodem nomine] Duo Artaxerxes. *Lambinus*.

Morbo naturae debitum reddiderunt] Lucretius 3, 985. *Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu*. Idcirco quia propria non est, aliena est, velutque debitum restituendum. Pari elegantia loquitur Curtius 10, 5, 3. *Dimissoque vulgo, velut omni vitae debito liberatus, fatigata membra rejecit*. Unde Fatum ac Mors Creditori seu Depositori aequiparantur; qui *repetere* sive *reposcere debitum* proprie dicuntur. Propertius 2. eleg. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata reposcent*. Curtius 6, 10, 33. *Ego in ipso robore aetatis eripior; tibi carnifex spiritum adimet, quem si fortuna exspectare voluisset, natura reposcebat*. Idem 7, 10, 9. *Interroganti, quo pignore fidem obligaturi essent, vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt, reddituros, quandocunque repetisset*. M. Tullius Tuscul. Disputat. 1, 39. *Natura dedit usuram vitae tanquam pecuniae. nulla praestituta die. Quid est igitur, quod querere, si repetit, cum vult?* (p. 585.) *Ea enim conditione acceperas*. Nec non commodanti. Idem Curtius 10, 6, 6. *Credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum suae stirpi*. Gebhardus. Similia passim apud *Senecam* et alios invenias. *Bosius*. *Reddere* proprie hic adhibet Noster, quia vita tanquam debitum restituenda. *Reddere* enim proprie de debitis vel creditis usurpari docet Servius ad Virgil. 2. Aen. vs. 360. Hinc passim *reddere vitam*, *animam etc.* dicitur. Vide Interpr. ad Propertium 1, 6, 26. et Burmann. ad Ovidii Ibin. vs. 407. *Naturae debitum*

persolvere dixit Hyginus fab. 26. et fab. 52. *Ex qua qui biberet*, debitum naturae *solvebat*. Pro *indulsit* Voss. B. [Ax.] *indulxit*.

Tertius ab Artabano] Scilicet Xerxes. Lege *Justinum in princ.* L. 3. et *Orosium* 2, 11. Magius. Commemorat hanc Xerxis caedem et *Aristoteles* 5. *polit.* 10. *Ctesias* autem haec aliter narrat. *Lambinus*. Adde *Diodorum Sic.* 11, 19. Bosius. De Aristotelis hoc loco vide Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xi. cap. 69. num. 11. Voss. A. *Arthabano*. B. [Ax.] *Arthebano*.

Interemtus est] Ita rescripsi, sequutus Mss. Boecl. et Leid. utque vitarem κακοφωνίαν. Nam vulgo edunt *interfectus est*. Bosius. Voss. B. *interemptus*. [Ax. Gu. Ult. Bosii lectionem confirmant.]

CAP. II.

1 Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius, et Alexander Magnus. Horum alter Baby-

Genere] Ita ferme loquitur Curt. Lib. 7. cap. 42. *Statuerat autem parcere urbi conditae a Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quam hunc regem et Semiramim, in queis et magnitudinem animi et claritatem rerum longe emicuisse credebat*. Gebhardus. Ms. Schott. et Edit. Ultraj. *gente*. Sed *generis* voce hoc sensu et paullo ante cap. 1, 3. usus est. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. *gente*. *Genus* tamen saepissime pro gente ponitur. Virgil. 1. Aeneid. vers. 10.

Inferretque deos Latio, genus *unde Latinum*.

Auctor consolationis ad Liviam Augustam vers. 17.

Ille, genus, *Suevos*, *acre*, *indomitosque Sygambros*
Contudit, *inque fugam barbara terga dedit*.

A. Gellius Lib. 4. N. Att. c. 16. *M. Varronem et Nigidium*, *viros Romani* generis *doctissimos comperimus*. Hyginus fab. 2. *Iniit consilium cum totius* generis *matronis*. Florus Lib. 2. cap. 3. num. 4. de Liguribus: *Tuti locis ac fuga*, *durum atque velox* genus, *ex occasione magis latrocinia*, *quam bella faciebant*. Ubi vide Dukeri notas. [Ed. Paris. *gñe*, unde *gente* factum. *Heusinger*. *Gente* etiam Ax. Gu.]

Duo multo ceteros antecess. rer. gest. gloria] Ita ferme loquitur *Curtius* 7, 6, 20. Gebhardus. Hinc Plinius Lib. iv. N. H. cap. 10. ait: *Macedonia duobus inclyta regibus*.

(p. 586.) *Alexander Magnus*] Ad differentiam ita dictus, ob magnas tamen res gestas, alterius, nempe *Molossi*. Hic maximo licet fuerit animo, magni tamen nihil gessit. Cum in Italiam, ait A. Gellius 17, 21. transiret, bellum Populo Romano fa-

lone morbo consumtus est. Philippus Aegis a Pausania, quum spectatum ludos iret, juxta theatrum occi-

cturus, dixisse fertur, se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρονίτην, Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικονίτην. Sed prius, quam bellum faceret, vita decessit. Cum altero, videlicet Magno, componit Livius L. Papirium Cursorem Lib. 9. c. 16. sub fin. Cujus sententiam repetunt Ammianus Marcellinus L. 30. et P. Orosius Lib. 3. cap. 15. Sed Muretus Lib. 15. Var. Lect. cap. 14. Livium sibi contradixisse ostendit. *Ernstius*. Rerum ab Alexandro gestarum scriptores recenset *Freinshemius prolegomen. in Curtium* cap. 4. cujus indiculum supplet *Reinesius epistola* 38. *ad Rupertum*, quae et apud *Rupertum in observationib. ad Besoldum* cap. 8. legitur. Ex iis, qui supersunt, praecipui, *Curtius, Arrianus* et *Plutarchus*. E recentioribus diligenter eas digessit *Usserius in Annal. V. T.* Bosius. Alexander videtur mihi etiam *magnus* esse dictus, ut distinguatur ab Alexandro, Amyntae filio, Macedonum rege, qui quidem famam sua virtute illustravit, ut patet ex Herodoto Lib. v. cap. 17. et seqq. et Justino Lib. vii. cap. 2. et seqq. de cujus stemmate Herodotus Lib. viii. cap. 139. cum Clar. Valckenarii nota, qui, ut notum, φιλέλλην (caussam vide apud Plutarch. in Arist. p. 327.) fuit cognominatus, et Lib. ix. cap. 45. de cujus interitu et successore Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. xv. cap. 71. plura de illo idem Herodotus l. l. cap. 140. et seqq. et Lib. ix. cap. 44. et seqq. Hic Alexander est, a quo corruptus Cimon dicebatur; sed falso. Vid. Plut. Cim. p. 487. ubi Cimon in judicio sese sistens frugalitatem et continentiam Macedonum sub hoc Rege viventium maxime laudat. Sed hic noster Alexander hujus Regis famae rebus suis, fidem fere superantibus, obscuritatem attulit; nam is primus Macedonum res, antea tenues, auxit, illustravit et ad summum potentiae decus adduxit, item Asiam et Europam domuit primus. Confer Appian. Alexandr. praef. pag. 8. et Justinum a Lib. vi. ad Lib. xiii. et alios, qui de Alexandri virtutibus scripserunt. Post hunc Alexandrum plures Macedones ejusdem nominis exstitere, illustres quidem, sed nulla ex parte aequipararunt hunc Philippi filium; neque etiam Alexander, Epiri rex, nostri avunculus, qui nec fuit, nec dictus est *Magnus*: de quo Alexandro, et ejus interitu Strabo Lib. vi. p. 393. Plinius Lib. iii. N. H. cap. 10. pag. 166. Justinus Lib. xii. c. 2. cum interpretibus, item Livii L. viii. cap. 24. Philippus, Alexandri pater, praecedentium Macedoniae regum gloriam obscuravit, quia, Atheniensibus aliisque Graecis ad Chaeroneam devictis, imperium Graecis ademit, et ad Macedonas transtulit. Vid. not. post. et ad Aristidem p. 311. et 318. sive in notis pag. 556.

Morbo consumtus est] Quo genere morbi, incertum est. A. Gellius Lib. 17. cap. 21. cum Nepote dicit: *obiit mortis diem*. Mortis genus non indicat. *Ernstius*. De genere mortis Alexandri difficile dictu est, et magna inter historicos veteres dissensio atque controversia: sed tamen haec habetur omnium verissima sententia, Alexandrum febre, ex immoderato vini potu et commessatione apud Medum contracta, Babylone interiisse. *Lamb.* Vide *Usserium* pag. 398. A Ms. Boeel. aberat τὸ *est*. Bos. *Est*

2 sus est. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. Is quum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus item Si-

abest a Voss. B. De Alexandri morte nonnulla etiam notavi ad (p. 587.) Eumenis vitam cap. 2. in not. post. et novissimis. De criminatione, quod Aristoteles cum aliis auctor fuisse mortis Alexandro visus fuerit, egit Stanlejus Hist. Philos. P. V. cap. 8. ut jam monuit Reimarus ad Dionem Cassium Lib. XXVII. cap. 7. [Gu. Ult. cum omnibus ante Heusing. edd. *cons. est.* Ita etiam Ax. falliturque Heusingerus, qui *est* ab hoc codice abesse dicit.]

Philippus Aegis a Pausan.] Aristoteles 5. politic. 10. ἡ δὲ, inquit, Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Lege *Diodorum Siculum* in Lib. de gestis Philippi (*fine libri* 16.) *Justinum* 9, 6. *Orosium* 3, 14. Meminit *Plutarchus in Alexandro*, et *Ovidius in Ibin*. Magius. Adde *Ciceron. de fato* c. 3. *Aelian. Var.* 3. *extr. Val. Max.* 1, 8. *Plutarch. Alexandro: Pausaniam Arcadicis: Josephum* 11, 8. Persarum insidiis interfectum, fingit Alexander apud *Curtium* 4. 1, 12. et *Arrianum* 2. Bosius. Leid. m. *Egys.* Voss. A. [Gu.] *Aegys.* B. *Thebis.* Forsitan, quia inter codices de scriptura hujus Macedoniae urbis non convenit, incidit in scriptorem Nepos, in cujus Codice scriptum est *Aegeis.* Varie enim haec urbs scribitur. Vide ad Stephan. Byz. in voce Αἰγαὶ πολλαί. Interpr. ad Hygin. fab. 219. Vales. et Wessel. ad Diodor. Siculi Exc. de Virt. et Vit. pag. 563. in Diodor. Siculo Lib. XVI. cap. 92. testatur Cl. Wesseling. pro Αἰγαῖς in ora Steph. legi Αἰγέαις. Athenienses, nuntiati Philippi, paullo post victoriam ad Chaeroneam reportatam interfecti, morte, εὐθὺς ἔθυον εὐαγγέλια, καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Παυσανίαν, a Demosthene, qui Philippi mortem clam resciverat, ad audendum in futurum praeparati. Pluribus haec refert Plut. in Demosthene pag. 855. Sed hoc decretum fuit irritum; nam statim a Perdicca cum sociis, multis ictibus confossus, interiit. Vid. Diodor. Sicul. Lib. XVI. cap. 94.

Epirotes Pyrrhus] Cujus res, praeter *Justinum*, *Florum*, alios, separatim composuit *Plutarchus*. Bosius. Pro *Peloponneso* Leid. et Voss. A. C. *Peloponenso.* Sed B. *Peloponnesso.*

Lapide ictus interiit] Alii volunt tegula: Auctor de Viris illustrib. cap. 35. *Tum in Graeciam regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulae prostratus est. Polyaenus l.* 8. testae ictu exanimatum refert: ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. Quae verba reperiuntur apud *Plutarchum*. Sed Nepotis opinionem roborat *Paulus Diaconus* l. 2. cap. 20. *Apud Argos Achaiae florentissimam urbem Spartani regni aviditate seductus, saxo ictus occubuit.* Verbotenus descripsit *Orosium* l. 4, 2. Justinus 25, 5, 1. *Dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus, occiditur.* Zonaras Tom. II. Πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσας οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ὁρᾶν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. *Gebhardus.* Tegulae ictu Pyr-

culus, Dionysius prior. Nam et manu fortis, et belli peritus fuit, et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitae, quem ejus in-

rhum occubuisse, etiam *Pausanias Atticis*, c. 13. *Strabo* 8. p. 678. et *Ovidius in Ibin.* vs. 303. scribunt. *Bosius.* Oxon. *lapidis ictu.* Obsessi solebant mulieres et servos in tectis ponere; uti Plataeenses apud AeneanPoliorc. pag. 1646. Ἅμα δὲ τούτοις τὰ γύναια καὶ οἱ οἰκέται ἦσαν ἐπὶ τοῖς κεράμοις. Thucydides de Atheniensibus et Corcyraeis, Lib. III. cap. 74. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο, βάλλουσαί τε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ. De Pyrrhi capite et ossibus Pausan. Lib. II. c. 21. p. (p.588.) 21. et Valer. Maxim. Lib. V. cap. 1. Ext. 4.

Dionysius prior] De quo multa noster 10, 1. et 2. *Bosius.* A Diodoro Siculo Lib. XV. cap. 23. vocatur Persarum rex, et hic Dionysius, μέγιστοι τῶν τότε δυναστῶν. *Prior* a Latinis vocatur, ut distinguatur a filio. Vid. Harduin. ad Plinium Lib. XII. c. 1. sect. 3. n. 5. De Dionysii hujus patre vid. not. post. et Perizon. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 46. num. 2. [*Item* abest ab edit. Paris. 1. Ald.]

Non luxuriosus] Cicero L. V. Tuscul. Disput. cap. 20. scribit: *De hoc homine a bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam.* Vid. not. post. [Ax. *et id quod non facile in tyranno reperitur.*]

Non avarus] Syracusanos tamen, (olim tam divites, ut inde proverbium ortum sit de divitibus et sumptuosis, οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη, teste Stephano Byz. in voce Συρακοῦσαι) intra quinquennium ad paupertatem per imperata redegit. vid. Aristotelem L. V. Politic. cap. 11. pag. 308. confer L. II. Oecon. p. 392. hinc quoque nata ejus sacrilegia, de quibus praeter alios Valer. Maximus Lib. I. cap. 1. pag. 34, 35. et Kuhn. ad Aelian. Lib. I. V. H. cap. 20. Syracusanorum urbem magnis opibus fuisse praeditam, quum Dionysius tyrannidem occupavit, docet Cicero L. V. Tuscul. Disputat. cap. 20.

Nullius rei denique cup.] Itaque solebat dicere, *tyrannum non equo insidentem, sed pedibus tractum, tyrannidem relinquere debere.* Et cum aliquando rebus suis dissidere coepisset, approbavit et arripuit illud a quodam dictum, καλὸν ἐντάφιον τυραννίς. Et ad extremum tyrannidem suam ita stabilivit, ut *adamante vinctam esse* diceret. *Lambinus.* Vide *Diodorum Sicul.* 20. et *Livium* 24, 22. Bos. Plutarch. in Solone pag. 89. Dionysii dictum refert, verum, de se ipso: Ἀξιώσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ δοθῆναί τινι πολιτῶν πρὸς γάμον, ἔφη, τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους λελυκέναι τυραννῶν, τοὺς δὲ τῆς φύσεως, οὐκ εἶναι δυνατὸς βιάζεσθαι, γάμους νυμφαγαγῶν παρ' ἡλικίαν. [Ax. Gu. *nullius denique rei cupidus.*]

Ejus insidiatorem] *Imperii* scilicet, non *vitae*, adeoque et heic pronomen relativum ad remotius nomen referendum. Vide ad 19, 2, 5. *Bosius.* Populum, qui post ejectum Thrasybulum,

3 sidiatorem putaret. Hic quum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, majorque annos

sexaginta annos libertate sua usus erat, singulari unius imperio iterum subjicere, hoc opus, hic labor erat. Vid. Diodor. Sicul. Lib. II. cap. 67, 68. licet invisa tunc esset Democratia; ut alibi dixit Dionysius posterior. (Vid. Perizon. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 60. num. 3.) Cur Marsyam interemerit, vid. Plutarch. in Dione pag. 691, 692. Leptinem fratrem, qui Syracusanis erat carissimus, non quidem palam urbe expellere sustinuit; sed eum astute ablegavit Himeram; (vide pluribus haec memorantem Aenean Poliorc. cap. 10. p. 1657.) eumque mera ex invidia hostibus prodidit. Vid. Interprr. ad Aelianum Lib. XIII. V. H. cap. 45. ubi, consentiente Plutarcho, narratur, hunc Dionysium suam matrem veneno interfecisse. De Leptine, praeter Casaub. (p. 589.) ad Aeneae Pol. l. l. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XIV. cap. 48. et 102. et ad Lib. XV. cap. 17.

Quum virtute tyrannidem sibi peperisset] Virtute belli, consilio, vigilantia, industria, astutia et similibus, cum alioqui scribae cujusdam et privati hominis, unius e multis, esset filius, ut ait *Diodorus*. Idem exstat et apud *Demosthenem in orat. πρὸς Λεπτίνην. Lambinus*. Qua occasione tyrannidem sibi pepererit, *Aristoteles lib.* 5. *Politic. c.* 5. *et* 10. et *Diodorus Siculus* l. 13. fuse exponunt. Summa eo redit, quod, optimatibus in crimen affectatae dominationis vocatis et magistratu motis vel exstinctis, studio populi primo imperium belli nactus per hoc facile ad tyrannidem adspiravit. Regnum deinde potentibus affinitatibus et specie popularitatis firmatum ad 38. annos felici imperio tenuit, et sua morte decessit: quod alias rarum est in tyrannis. *Loccenius*.

Magna retinuit felicitate] Hinc a Diodoro Siculo Lib. XIV. cap. 2. vocatur εὐτυχέστατος τῶν δυναστῶν. Attamen hujus Diodori verba confer cum Cic. Tusc. Disp. l. c.

Majorque annos sexag. natus] Vapulat tacite Lambinus censura Savaronis ob temeratam futili conjectura lectionem, cum eodem pene modo loquatur in Annibale. *Gebhardus*. Postquam Syracusarum regnum 38. annis obtinuerat. Xenoph. *Ernstius*. Ita Col. et quibus *Lambinus* usus. Sed Mss. Savaronis: *majorque enim annos sexag. natus*. Quomodo et Boecler. nisi quod *annis*, ut videtur, habet. *Lambinus* sola, ut ait, conjectura ductus, damnata vulg. lectione ut Latinis auribus inaudita, correxit, *majorque annis sexag. natu*. Quod retinuere alii, *Lambinianas* correctiones sequi soliti, etiam *Loccenius*; etsi *Boeclerus*, quem alias fere sequitur, novissime ediderat, *majorque annis sex. natus*. Et sane sic *Cicero* loquitur 2. *in Verrem* cap. 49. *et in quaestion. Academicis*. Neque tamen altera lectio ferri nequit, si subaudiantur particulae *ante* et *quam*. Ut integre sit, *majorque quam ante annos LX. natus*. Nam et noster alibi dixit, *annos* LXXX, LV, XXIII. *natus*. Vide Ind. v. *natus*. Ne de aliis veterum nunc dicam. Sed quoniam in quibusd. libris legitur *majorque enim*: non dubito aliquid mendi subesse. Forsan Nepos scripsit: *majorque duo et sexag. annos natus*. Ut nota binarii transierit in *n*, qua litera voculam *enim* a librariis compendio scripturae exprimi notum est. Sane LXIII.

sexaginta natus decessit florente regno; neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit,

aetatis anno Dionysium obiisse, colligas e *Cicer. Tusc. quaest.* 5, 20. ubi *duodequadraginta annos tyrannum Syracusanorum fuisse* scribit, *cum V. et* XL. *natus annos dominatum occupavisset.* Copula, semel corrupto loco, facile potuit excidere. Quod si haec conjectura displiceat, legi possit: *major enim quam sexag. annos natus.* Vel, omisso τῷ *quam*, *major enim s. a. n.* Nam ea particula, sive in textu, sive in ora lecta fuit, facile in encliticam, quae nunc ibi legitur, corrumpi potuit. *Bosius.* Recte vocem *natus* tuetur Bosius, consentientibus MSS. Leid. Voss. A. B. et C. qui pro *annos* exhibet *annus*. Consule Burm. ad Petron. Satyric. cap. 57. pag. 285. Pro *majorque* Leid. m. [Ax.] *majorque enim.* Quod firmat Bosii conjecturam. [Gu. *major enim annos sex. natus.* Ult. vulgatam lectionem confirmat. Vide similia loca, ab Interpretibus laudata, Cicer. Orat. pro Rosc. Amer. c. 14. *Annos natus major quadraginta.* Ita enim h. l. optimi libri. Liv. 45, 32. *Nomina deinde sunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis majoribus quam quindecim annos natis praecedere in Italiam placeret.* Gell. 1, 12. princ. *Qui de virgine capienda scripserunt, — minorem, quam annos sex, majorem, quam annos decem natam, negaverunt capi fas esse.*]

Decessit] *Plinius* 7, 53. gaudio vitae supremum diem obiisse tradit. *Diodorus* 15. paullo aliter. *Lambinus.* Ad Plinii locum c. Harduinum, et Wess. ad Diodori locum cap. 74. num. 34. et 46. Regnavit octo et triginta annos. Vid. praeter Cic. L. v. Tusc. Disput. cap. 20. Val. Maxim. Lib. IX. cap. 13. ext. 5. et Diodor. Sicul. l. l. cap. 73. cum Wesselingii nota ad n. 29. quid de ejus sepultura scripserit Philistus, vide Plut. Pelop. p. 296.

Ex tribus uxoribus] Vapulat heic *Lambino* aliisque Nepos; quoniam, ut volunt, Dionysius duas tantum uxores habuerit. Et sane duas solum memorant *Cicero Tusc.* 5, 20. *Valer. Max.* 9, 13. *ext.* 5. *Aelianus* 13, 10. *et Diodorus* 14. sed uno die ductas ac eodem tempore in matrimonio habitas, postquam demo tyrannidem recepisset. Verum, cumprimum eam occupasset, duxerat Hermocratis Syracusani filiam, quae ob immanes Syracusanorum contumelias ipsa (p. 590.) sibi mortem conscivit. Sic diserte *Plutarchus princ. Dionis.* quem si recte inspexissent viri docti, nae illi erroris haud arguissent nostrum, nec eorum unus de *tertia concubinae vicem implente* cogitasset. *Bos.* Prima Dionysii uxor fuit filia Hermocratis, quae (ut Plutarchus ait) sibi conscivit mortem. Quod jam in post. not. post Bosium docui; adde Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. XIII. cap. 112. quod hujus uxoris factum Lib. XIV. cap. 44. ita narrat, ut conjiceret, eam ab aliis fuisse trucidatam. Duarum deinceps uxorum eodem tempore a Dionysio ductarum fuit altera Doris Locrensis, Xeneti clarissimi civis filia, (v. Wess. ad Diod. l. l. et Interprr. ad Val. Maxim. L. IX. cap. 13. num. 36.) mater Dionysii posterioris, (ut Clearchus scribit in libro quarto Vitarum apud Athenaeum Lib. XII. c. 11. pag. 541.) altera Aristomache, Hipparini f. Dionis soror, amplissimo loco nata, de quibus etiam agit Cicero Lib. v. Tusc.

quum ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes.

Disput. cap. 20. et ibi Davisium consule. De Aeliani errore, quem Wesselingius observat, egerunt jam Lambinus ad Nepotem in Dione cap. 1. et Perizonius ad Aelian. Lib. xii. V. H. cap. 47. et ad Lib. xiii. cap. 10. Hae fuerunt tres Dionysii senioris uxores a Nepote h. l. memoratae. Vocem *nepotes*, quae abest a multis, quas vidi, editionibus, agnoscunt omnes mei codices. [Gu. Ax. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Ald. Ult. Long. Mag. Lamb. Boecl.] Ob haec verba iterum vapulo ab Heusingero, dicente, se nullum exemplar vidisse, in quo haec vox non legatur. Omnes editiones, quae hic in manibus versantur, non veniunt in Germaniam, sicut ego fateor, me non vidisse singulas editiones Nepotis in Germania cusas.

CAP. III.

1 Fuerant praeterea multi reges ex amicis Alexandri

Magni reges] Sic Mss. Schotti, Leid. Boecl. et ed. Ultraj. probante optimo *Scheffero* nostro: cujus judicio non satis convenit τὸ *multi*, (quod hucusque in edd. omnibus legitur) cum numerus non fuerit tantus. Et cap. 1, 1. universe negat *admodum multos* esse reges memoria dignos. Putabat idem emendationem factam a sciolo, cui non placuerit vocem *magni* repeti, cum sequatur statim, *Alexandri magni*. Fortasse Nepos scripsit, *multi magni reges*; atque ab altera absorpta est, prior alibi, alibi posterior vox. *Bosius*. *Magni* Voss. A. et C. Voss. B. *multi reges ex amicis Alexandri, qui*. Quia et Axen. et Voss. B. omittunt secundo loco *magni*, hinc conjicit Heusingerus, in Boecl. quoque non legi, unde illud *magni* duobus uncinulis inclusit. [Gu. Ax. *magni reges*, sed Ed. princeps, Arg. utraque Paris. Ald. Long. Mag. Lamb. Boecl. *multi reges*, quod cum Bremio Titzioque revocavi. Ita etiam Ed. Ult. in contextu, sed in margine: *Al. magni*. Verissime Titzius: *Alii pro multi dederunt magni. Sed magnos continuo Nepos recenset, Antigonum, Demetrium, Lysimachum, Seleucum, Ptolemaeum, nec alios praeter istos historia refert, qui quidem ex amicis Alexandri magni reges evaserint. Praefero igitur multi, ad quod respiciens Auctor deinceps convenienter intulit In his.* Tum, Bremio monente, Cornelius *multos* ex amicis Alexandri reges *duobus* ex Macedonum genere regibus (c. 2, 1.), *uni* Epirotae, *uni* item Siculo (c. 2, 2.) opponit.]

Magni, qui post obitum ejus imperia ceperunt, in his Antigonus, et hujus filius Demetrius, Lysimachus,

Imperia ceperunt] Quomodo imperia ceperint, et quae tanti regni membra quibus cesserint, accurato labore consignatum habes *in fine Freinshemianorum commentariorum in Curtium.* Boeclerus. Adde *Usser. annal. V. T.* pag. 403. et 404. et denuo pag. 409. 413. et 414. *Bosius.*

(p. 591.) *In his Antigonus*] Cujus et reliquorum gesta accurate e suis scriptoribus diligenterque digessit *Usserius in annalibus modo laudatis.* adde *Rupertum in animadvers. ad Besoldum.* Bosius. De hoc Antigono et caeteris praeter not. post. vide Periz. ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 20. num. 1. Hic Antigonus vocatur a Plutarcho in L. Paullo Aem. pag. 258. μέγισον δυνηθεὶς τῶν Ἀλεξάνδρυ διαδόχων, καὶ ϛρατηγῶν, κτησάμενος ἑαυτῷ καὶ γένει τὴν τῦ βασιλέως προσηγορίαν. ubi plura et in Anton. pag. 956.

Hujus filius] Ms. Boecl. [Ax.] *ejus filius.* Bosius.

Demetrio] Cognomento *Poliorcetes.* Bosius. v. Harduin. ad Plinium Lib. IV. cap. 4. num. 31. Ad notas posteriores adde: idem ille καταιβάτης cognominatus ab Atheniensibus, qui eum coluerunt tamquam deum; et locum, ubi, Athenas ingressus, primum ex curru descendit, consecrarunt, et exstruxerunt templum, (ut Clemens Al. Protrept. pag. 36.) sive aram, (ut Plut. in Demetr. pag. 893.) in honorem Demetrii Cataebatae: sed hanc argutiam Atticam fuisse, et veram appellationis rationem fuisse, quod Demetrius fulminis modo hostes profligaret, et praecipue, tot machinis, ad urbes evertendas a se inventis, incuteret omnibus terrorem, censet P. Burmannus prior in dissert. de Jove Fulg. cap. 12. quidquid sit, hinc patet, cur inter *reges magnos*, qui post Alexandrum Magnum regnarunt, posuerit Nepos Antigonum praecipue et Demetrium, cui utrique Athenienses, ut Diis blanditi, constituerunt sacerdotem Σωτήρων. ut idem Burm. ex eodem Plutarcho docet. Imo Clemens l. l. adnotat, Athenienses eo dementiae processisse, ut ubique ei Demetrio aras posuerint, et Nuptias Minervae paraverint; sed Demetrium eas nuptias despexisse, et cum Lamia meretrice in arcem adscendisse, et in Minervae thalamo volutatum, veteri virgini meretricis juvenis figuras et habitus ostendisse. Cui Lamiae, et Leaenae, Demetrii hujus meretricibus, nimia assentatione abrepti iidem Athenienses templa aedificarunt, ut ex Athenaeo ostendit Meursius Lib. II. Ath. Att. cap. 11. et 14. quia inprimis Lamiam perdite amabat Demetrius, cujus vitam castiorem jactabat, quam ipsius Penelopes, ut refert Athenaeus Lib. XIV. cap. 1. p. 614, 615. De qua Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. cap. 17. Fuit haec mulier faceta, et ejus verba erant Attico sale condita. v. Athen. Lib. XIII. cap. 5. pag. 577. ubi pluribus de Demetrii scortis. Quidam dicunt, Lamiam fuisse meretricem Demetrii Phalerei; sed an haec eadem fuerit, dubitat Menagius ad Diogen. Laërt. L. V. cap. 76. plures sane mulieres *Lamiae* dictae. Stesichorus apud Schol. Apoll. Rh. Lib. IV. Arg. vs. 828. dicit, matrem Scyllae fuisse *Lamiam.* Dicunt etiam, Lamiam Neptuni filiam fuisse matrem istius Sibyllae, quae e Libya in Graeciam venit. v. Periz. ad Aelian. Lib. XII. V. H. c. 35. §. 6, unde Euripides apud

2 Seleucus, Ptolemaeus. Ex his Antigonus in praelio, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, occisus est. Pari leto affectus est Lysimachus a Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At

Diodorum Siculum Lib. xx. cap. 41.

Τίς τ' ὄνομα τὸ ἐπονείδιστον βροτοῖς
Οὐκ οἶδε Λαμίας Λιβυστικῆς γένος.

Ubi vide Wess. plures itaque Lamiae fuere, et ita Demetrii Phalerei scortum quoque appellari potuit Lamia, et cujusdam Lamiae, non meretricis Demetrii Poliorcetae, dictum fuisse, de quo Aelianus Lib. xiii. V. H. c. 9. *οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος λέοντες ἐν Ἐφέσῳ γεγόνασιν ἀλώπεκες.* De Lamiis veneficis mulieribus Petitus de Amazon. cap. 12. Ne aegre feras, lector, si, monstri istius hominum, Demetrii Poliorcetae denotandis moribus te diutius detinuerim. Latine eum vocavit *expugnatorem* Plinius Lib. vii. cap. 38. ubi Hard. et quae Plinius ibi de Protogenis (p. 592.) tabula narrat, pluribus illustrat Meursius Lib. 1. de Rhodo c. 13. De hoc Demetrio praeter alios egit etiam Periz. ad Aelian. Lib. iii. V. H. c. 16. n. 1. ubi docemur, cur cum Timotheo comparetur.

Seleucus] Cognom. *Nicator.* ea enim vera cognominis hujus scriptura est, ut post alios docet *Ezech. Spanhemius dissertat.* 5. *de praestantia et usu numism. vet.* pag. 375. *et deinceps.* Aliis *Nicanor* est. *Bosius.* Ab hoc Seleucia est condita. v. Harduin. ad Plinium L. vi. c. 26. p. 331. n. 27. de titulis, quibus insigniri gaudebant Reges, v. Plut. in Arist. pag. 321, 322.

Ptolemaeus] Non Ceraunus, quod vir doctus putabat, sed Lagi filius, ut jam monuit *Lambinus.* Bosius.

Lysimachumque] Voss. A. et C. *et Lysimachum.*

In praelio] De quo prolixe *Plutarchus Demetrio.* A Leid. aberant haec verba: sed ita et 22, 4, 2. loquitur. *Bosius.* [In Ax. totus verborum positus a vulgato discrepat: *Ex his Antigonus in praelio, quum adversus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est.* In Leid. 1. omissa esse verba in *praelio,* Bosius adnotavit, sed in eodem fortasse, ut hic, ea transposita fuerunt. Ita 22, 4, 2. (Hamilcar) *in praelio, pugnans adversus Vettones, occisus est.* Heusinger. Gu. cum Ax. facit, sed Ult. *Ex his Ant. in praelio, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, occ. est,* quod in textu reposui. Vulgati: *Ex his Antigonus, quum a. S. Lysimachumque dimicaret, in praelio o. e.*]

Pari leto affect. Lysimachus] Non servat temporum ordinem Probus. Nam post Demetrii mortem Lysimachus cum Seleuco conflixit. *Lamb.* Tacitus L. 4. Annal. c. 45. *L. Pisonem pace incuriosum in itinere adortus uno vulnere in mortem adfecit.* Nec dissimiliter Suetonius Galba cap. 9. *Tutorem, quod pupillam, cui substitutus haeres erat, veneno necasset, cruce adfecit. Gebhardus.* Pro *a Seleuco* Voss. B. *ab Seleuco.* more solito. Vide ad Miltiad. cap. 3. num. 3. et J. Arntzenium ad Victoris Epitomen cap. 24. n. 4. Pro *nam* idem *namque,* pro eo magis

At Demetrius, quum filiam suam Seleuco in matrimo- 3
nium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodia socer generi, periit a morbo. Neque ita multo post Seleucus 4
a Ptolemaeo Cerauno dolo interfectus est, quem ille a patre expulsum Alexandrea, alienarum opum indi-

Voss. C. *eos magis.* [Ax. Gu. *ab Sel.* Iidem cum Ult. *Namque soc.*]

Filiam suam] Stratonicen ex Phylla. *Lambinus.*

Captus bello] Immo dedidit se Seleuco. Testes *Plutarchus in vita*, *Justinus* 16, 2, 6. Bosius.

In custodia generi] Peninsulae Syriae inclusus, ut *Plutarchus*: seu, ut *Diodorus* 21. *in excerptis Peiresciânis*, Pellae custoditus. *Bosius.*

Periit morbo] In quem ex otio, sagina et vino delapsus erat. *Plutarchus.* Bosius. Non invenisse Voss. B. *periit a morbo.* Propertius 2, 20, 69.

Solus amans novit, quando periturus, et a qua
Morte: neque hic Boreae flabra, neque arma timet.

Ubi vide Passeratium. Hyginus fab. 14. p. 47. Ab *serpentis morsu in Africa obiit.* Florus 1, 23, 2. *Deinde moribundos a sejunctione rediisse in gratiam.* Ubi Ciceronem eodem modo locutum esse docet Cl. Duckerus. Haec enim Praepositio verbis neutris saepius additur, caussam efficientem significans. Sic etiam dicitur *cadere, interire, perire, mori ab aliquo.* Vide Sanctium in Minerva p. 405. Munckerum ad Hygi- (p. 593.) num f. 33. et Burmannum ad Ovidium 5. Metam. vs. 192. Eodem modo, quo a Graecis praepositio ὑπὸ verbis τελευτᾷν, θνήσκειν, ἐκπνέειν, adjici solet. Herodot. Lib. 3. c. 65. ὗτος μὲν, ἀνοσίῳ μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἑωυτῦ οἰκηιωτάτων. Eurip. Oreste. 746. Μή μ' ἰδεῖν θανόντ' ὑπ' ἀςῶν. Sophocl. Ajace Flag. 1045. ὑφ' ὃ φονέως ἀρ' ἐξέπνευσας. [Et Ax. Gu. *a morbo*, ut cum Bremio edidi. v. Jac. Fr. Heusinger. ad Cic. de Offic. 1, 2. pag. 21.]

A Ptolemaeo Cerauno] Ptolemaei Lagidae ex Eurydice filio. Caedem hanc narrant *Justinus* 17, 24. *Appianus Syriacis*: *Pausanias Atticis*: *Memnonis Excerpta* apud *Photium*, c. 13. *Plinius* 6, 11. Bosius. Verbum substantivum iterum abest Vossiano A. et Leidensi meo. Pro *Seleucus* Voss. B. *Seleuchus.* Polybius Lib. 11. cap. 41. refert, Ptolemaeum, Lagi filium, Lysimachum, Seleucum, et Ptolemaeum Ceraunum eodem tempore rebus humanis fuisse exemptos circa Olympiadem cxxiv. Eadem fere repetit cap. 70.

Quem ille] Ptolemaeum Ceraunum Seleucus. *Lambinus.*

A Patre] Lagi F. *Lambin.*

Alexandrea] Sic legit e suo cod. *Gifanius Ind. Lucr.* v. *Vestis.* firmatque *Lambinus* illo *Horatii* 4. od. 14. *Portus Alexandrea supplex.* Vetus inscriptio Neapolitana apud *Gruterum* 376, 3. PROCUR. LUDI. FAMIL. GLAD. CAESARIS. ALEXANDREAE. AD. EGYPTUM. Alia apud eundem 525, 2. TR. MIL. ALEXANDRE. AD AEGYPT. LEG. XXII. In nummo M. Lepidi apud *Ursinum in Familiis Rom.* pag. 7. capiti turrito subscriptum legitur: ALEXANDREA, et in alio: ALEXSAN-

gentem, receperat. Ipse autem Ptolemaeus, quum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non praeterire Hamil-

DREA. Sic *Antiochea*. Auſon. de claris urbibus: *Tertia Phoebeae lauri domus Antiochea*. Priscianus Lib. 2. *Inveniuntur auctores frequenter varie proferentes ALEXANDRIA, ALEXANDREA; NICIA et NICEA; ANTIOCHIA et ANTIOCHEA*. Et mox *Horatii* loco jam laudato id firmat. Quare obtemperandum *Giſanio* cenſui, monenti, *ne deleantur haec antiquitatis vestigia etiamnum in vet. lib. expressa*. nam hucusque omnes ediderant, *Alexandria*. Bosius. Voſſ. A. *Alexandrea*. atque ita legendum etiam ſtatuit F. Urſinus ad Ciceronem 1. Fam. Epiſt. 4. sed vide notas noſtras ad Alcibiad. cap. 4. §. 7. et ad Epamin. cap. 9. num. 1. [Gu. Ult. *Alexandrea*, sed Ax. cum reliquis ante Bos. edd. *Alexandria*. v. Goerenz. ad Cic. de Fin. 5, 19. p. 600.]

Alienarum opum indigentem] Exſulem. Infra Hannibale: *Qui quidem cum patria pulsus esset, et* alienarum opum indigeret. Val. Max. L. 4. c. 6. *Minyae expulsi armis*, alienae opis indigi, *excelsa Taygetorum montium juga supplices occupaverunt*. Curt. Lib. 6. cap. 3. etsi non de exſule, affinem tamen locutionem habet: *Qui ultimum ausus scelus regem suum etiam* externae opis egentem, *certe cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit*. Tacit. Lib. 3. Hiſtor. cap. 48. *Eo properantius Alexandriam pergit, ut, fracto Vitellii exercitu, urbem quoque* externae opis indigam *fame urgeret*. Salluſt. Jugurtha: *Quod ante rex genere fama atque copiis potens, nunc deformatus aerumnis, inops* alienas opes *exspecto*. Gebhardus. Hanc phrasin latius inluſtravit Burmannus ad Quinctilian. declam. 248. [Ax. *aliorum opum*.]

Ipse autem Ptolemaeus] Pater, Lagi F. non Ceraunus, (de quo verba haec accepit *Magius*) quippe qui a Gallis interfectus eſt. *Lambinus*. v. *Justinum* 24, 5, 6. *Memnonis excerpta Photiana* cap. 15. *Pausaniam Phocicis*, aliosque. *Bosius*. Leid. et Voſſ. A. B. [Axen.] *Ptolomaeus*. C. *Phtolmaeus*. Non audiendi Codices, semper scribendum *Ptolemaeus*, non *Ptolomaeus*. Eſt nomen, quod et antiquiores Graeci geſſerunt, uti pater Eurymedontis aurigae, qui erat filius Piraïdae apud Homer. (p. 594.) Il. Δ. 228. Macedonibus etiam haud ignotum, praecipue Aloritis. Ptolemaeus enim Alorites fuiſſe dicitur, qui dolo Alexandrum, Amyntae filium, interfecit, et Macedoniae regnum per tres annos adminiſtravit, a Diodoro Siculo Lib. xv. cap. 71. ubi nulla Codicum variatio adnotatur.

Cum vivus filio regnum trad.] Monſtrat hic locus supra in Agesilao c. 1, 4. melius legi *vivus*, quam *vivens*. Ernſt. Idem fecit Artaxerxes Mnemon, apud *Justinum* 10, 1, 2. et apud alios alii: sed inconſulte magis, quam infeliciter. De Ptolemaeo vide eundem *Justinum* 16, 2, 7. *et seqq.* et *Porphyrium in* Graecis *Eusebianis Scaligeri* pag. 59. e junioribus *Usserium* pag. 469. *Bosius*.

Ab illo eodem vita privatus dicitur.] Nusquam alibi, quod

carem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos praestitisse constat.

sciam, hoc legitur, ne quidem apud *Justinum* et *Porphyrium*. Sed nec uilibi praeterea invenio, quo mortis genere Ptolemaeus Lagi perierit. Nam quod apud *Syncellum* pag. 271. legitur, *Πτολεμαίε τε Λάγε κεραυνῷ τεθνεῶτος*, quodque *Jac. Goar* reddidit, *Ptolemaeo Lagi F. fulminis ictu mortem obeunte*; id non ad eum, sed ad Ceraunum, filium ejus, (quem et alibi *Ptolemaeum Lagi F.* vocat) spectare, satis arguunt, quae de *pugna cum Gallis* (sic enim vertendum, non *Galatis*, ut *Goar* fecit) subjiciuntur: respiciuntque, quae paullo ante pag. 266. ea de re scripserat *Syncellus*. legendum autem *Κεραυνε*, quod et *Scaliger* vidit. Legit enim, *τε Λάγε, τε καὶ Κεραυνε*, *in Graecis Eusebianis* p. 66. quod miror non obſervaſſe *Goarem*, qui tanto ſtudio loca a *Scaligero* mutata conſignavit. Hoc autem vult, opinor, *Syncellus*, mortuo Cerauno, fratre natu majore, regnum obtinuiſſe Philadelphum. Sed de his plura, DEO dante, in *notis ad Syncellum*, cujus novam editionem meditamur. Quae cum ita sint, paene suspicor, lapsum heic Nepotem, et ad Lagidem retuliſſe, quod de Euergeta legerat: quem a filio, idcirco *Philopatore* dicto, interfectum, apud *Justinum* 29, 1, 5. legimus. Sane diversos Ptolemaeos etiam alii veterum confuderunt. *Bosius*.

De quibus quoniam satis dictum putamus] Non certe a Nepote, sed ab aliis hiſtoriarum conditoribus. *Ernstius*. Pro *Hamilcarem et Hannibalem* Voſſ. A. *Amilcarem et Anibalem*. Pro *et animi magnitudine* Voſſ. C. *cum magnitudine*. pro *Africa* Voſſ. A. et B. *Affrica*. [Hoc non ita capio, quasi *ab aliis* satis de his dictum fuerit, quod Ernſtio videtur, sed ut a se ipso pro inſtituti ratione satis de iis dictum putet. *Heusinger*. Ult. *Amilcarem* et *Annibalem*, ubique. Pro *et animi magnitudine* Ax. *et magnitudine animi*.]

XXII. HAMILCAR.

CAP. I.

1 **HAMILCAR, HANNIBALIS F.** cognomine

(p. 595.) De HAMILCARE hoc (nam plures eo nomine Poenorum duces fuere, congesti ab *Henningio in theatro genealogic.* tomo 2. pag. 221. et seqq. sed aliquando, etiam a veterum nonnullis, ut videtur, non satis distincti:) videndi praeterea *Polybius* 1. et 2. *Livius* 21, 1. *Diodorus Siculus in eclogis l.* 24. et 25. *et in Excerptis Peiresc. lib.* 25. et 26. *Valer. Maxim.* 6, 6, 2. et 9, 3. *ext.* 2. *Silius Italic. lib.* 1. *Justinus* 44, 5, 4. *Appianus principio Ibericorum* et *Annibalicorum*, et *ecloga legation.* 18. *Porphyrius de abstin.* 2, 57. *Eutropius* 2. *Orosius* 4, 9. et 13. *L. Ampelius* cap. 36. *Zonaras* tomo 2. ac fortassis et *Frontinus* 3, 10, 9. et 3, 16, 2. Non item 1, 1, 2. ut *Savaro* voluit: nam ibi *Himilco* legendum esse, viri docti recte censent. Nec apud *Livium* et *Florum*, quos idem laudat, ulla nostri mentio. Sicuti nec apud *Valer. Max.* 4, 3. apud quem et qui 1, 7. *ext.* 8. memoratur Hamilcar, non hic, sed Gisconis F. est. Ejus caput, ut volunt, exhibetur in numo argenteo tetrachmo inter *Imagines illustrium Fulv. Ursini*, n. 9. ad quam vide *commentar. Jo. Fabri*, p. 9. 10. integra vero effigies in duabus gemmis ejusdem, de quibus dicemus ad 23, 2, 3. Neminem ex felicissimis etiam regibus ei comparandum esse, censebat Cato, apud *Plutarchum in vita* p. 340. *Martem alterum* a suis vocatum, apparet e *Livio* 21, 10. Alia illius elogia habes apud *Diodorum in exc. Petresc. lib.* 23, 24. *Zonaram l. c.* p. 55. aliosque. *Bosius.* De Amilcare, patrem Carthaginiensem, matrem vero Syracusanam, et ob virtutem regnum Carthaginiensium nacto, mira narrat Herodotus Lib. VII. cap. 166, 167.

(p. 596.) *Hamilcar*] Ita non modo apud nostrum in editis et MSS. libris scribitur hoc nomen; sed etiam apud *Justinum*, *Frontinum*, *Eutropium* et *Ampelium*. Etiam in saxo vet. apud *Reinesium classe* 3. praestantissimi operis *Inscriptionum* nondum editi, est: HANNIBAL HAMILCARIS F. Verum apud *Livium*, *Valerium*, *Silium*, aliosque sine adspiratione legitur. quomodo Graecis plerisque ἀμίλκαρ dicitur; *Appiano* autem ἀμίλΧαρ, seu, ut in *eclogis legationum* legitur, ἀμίλΧας. quod origini suae propius est: quippe haud dubie a מלך vel מלכא, quod

Barcas, Carthaginiensis, primo Poenico bello, sed

regem Tyriis Phoenicibusque designat, ortum. de quo vide *Seldenum de Diis Syr.* 1, 6. *Vossium de idololatr.* 2, 11. *Bochartum de coloniis Phoenicum* 2, 5. Bosius. Voss. A. B. *Amilcar.* sed Leid. m. et Voss. C. [Gu. Ax.] *Hamilcar.* et mox Voss. A. B. *Anybalis*, sed Voss. C. et Leid. m. [Gu. Ax.] *Hannibalis.* Quos codices hic sequar, quia Inscriptiones antiquae, et optimi aliorum Auctorum Codices hanc earum vocum scripturam tuentur, quam postea, annuente Bosio nostro, probaverunt, contra Dausquejum, Drakenburgius, Cortius et Oudendorpius, quos laudat Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 14. num. 6. quem vide et ad cap. 41. num. 2.

Hannibalis F.] Nusquam alibi, quod sciam, legitur, cujus filius Hamilcar hic fuerit. *Polybius* πατέρα κατὰ φύσιν Ἀννίβου vocat. Unde factum, puto, quod nonnulli heic maluerunt legi, *Hannibalis parens*: quod etiam in prima Boecl. legitur. Verum non ita solet Nepos. Cogitandum, an fuerit filius ejus, qui Valerio Max. 7, 3. ext. 7. *superior Hannibal*; Orosio 4, 7. *superior*; aliis *Gisconis F.* a Duilio victus. *Bosius.*

Barcas] Sic et apud *Silium* ac *Frontinum* cognomen hoc exaratum invenio: nec aliter Graeci, *Polybius*, *Diodorus*, *Strabo*, *Plutarchus*, *Appianus*, et, ex emendatione J. Valentini, ac Rob. Keuchenii in notis ad Frontinum, *Porphyrius* περὶ ἀποχῆς 2, 57. ubi vulgo est *Βάλκας*. Etiam *Zonarae* Βαρκίδης dicitur, credo quod erat (ut ait *Silius*) *ortus Sarrana prisci Barcae de gente.* Unde et apud Livium *Barcina familia* 23, 13. *Barcina factio* 21, 2. et 9. 30, 42. et *Barcini* 21, 2. et 28, 12. In scriptis aliquot nostri codd. et vulgatis edd. Frontini *Barca* est. Haec scriptura si vera est, *Barcas* idem fuerit ac *fulgur*, *fulmen*, aut *tonitru*. nam id Chald. et Syr. est בַּרְקָא, Ebr. ברק. Sic Ptolemaeorum unus κεραυνὸς dictus. In aliis Nepotis codd. *Barcha* scriptum; quomodo et scriptoribus aliis *Barchas* dicitur. Id esset בַּרְחָא: sic Talmudici ac Syri *hoedum* vocant; quod cognomen Asdrubalis Poeni est ap. *Livium* 38, 42. et 44. *Appianus* ἔριφον vocat. Paullo aliter *Ampelius*: *Hamilcar qui BOCCOR cognominatus est.* quod si genuinum esset, de quo tamen valde dubito, dixerim idem esse ac *Armentarius*, quo cognomine Galer. Maximianum Imp. appellatum esse, notum est. Nam id Ebraeis est בּוֹקֵר, Chald. et Syr. (p. 797.) בַּקְרָא. Ceterum *Barcas* gentile nomen fuisse, modo laudata *Silii* verba docent. Apud *Suidam*, nisi is corruptus est, aliud Hamilcari cognomen tribuitur. Sic enim ille, Ἀμίλκας, ὁ καὶ φαβέας. Et alibi: Φαβέας, ὁ καὶ Ἀμίλκας. Verum vix dubito, apud Scriptorem, unde hausit, fuisse primitus, Βάρκας: sed vitiose postea descriptum, φάρκας. Inde ρ in β, et κ in ε, litteras in scriptis codd. haud valde dissimiles, mutatis, exiit φαβέας. *Bosius.* Voss. A. *Barchas.* C. *Bartha.* Oxon. *Barcha*, unde *Barca* confici potest. Consule Oudendorpium ad Frontinum Lib. 3. Strateg. cap. 10. num. 30. [Ms. Boecl. Ax. Gu. Ult. *Barcha*, sed haec in *Erratis* corrigit: *Barca*. Etiam Ed. Arg. Paris. 2. Long. *Barcha*. Sed Ed. princ. Paris. 1. *Barchos*. Ald. Mag. *Barchas*.]

Carthaginiensis] Ita nomen hoc exaratum reperitur in optimis quibusque libris Ciceronis,

temporibus extremis, admodum adolescentulus in Si-

Livii, Plinii, aliorum; et in saxo Romano apud *Gruterum* p. 586. 9. Recteque I. literam interseri, post *Priscianum*, *Manutium*, *Lipsium*, *Dausquium* in orthographicis, quosque hic laudat, docent contra *Jul. Scaligerum Vossiumque* duo summi atque harum rerum peritissimi viri, *August. Buchnerus*, et *Joan. Freder. Gronovius:* ille in *accessionibus ad Thesaurum Fabri:* hic *ad Livii* 28, 26. et *Plinii* 33, 11. Non repugnabo tamen, si quis malit cum Dausquio, *Cartaginiensis*, eliso H. nam sic plane in columna rostrata C. Duilii bis scriptum, numero plurali, CARTACINIENSIS, apud *Gruterum* pag. 404, 1. *Pighium in Fastis*, aliosque: C pro G. adhibito, ἀρχαϊκῶς. Sed et in aliis lapidibus occurrit *Cartaginiensis*, pag. 174, 3. 349, 1. 580, 10. *Cartago*, in fragmento tabulae aëneae paullo post bellum Punicum II. scriptae, pag. 512. *Cartagine*, in saxo Vulsiniensi, p. 1, 385. Immo ne quidem τὸ *Carthaginensis* sine *I.* quod in quibusdam MSS. ac edd. Nepotis habetur, plane improbare ausim, cum ob analogiam, tum ob lapides modo laudatos: quibus addi potest alius, in quo legitur *Carthaginensis conventus*, apud *Reinesium in Novo opere Inscriptionum, classe* 3. H littera in hoc nomine exarando usos veteres, e Grammaticis antiquis, *Diomede*, *Prisciano*, *Victorino*, *Sergio*, *Cledonio*, *Velio Longo*, *Terentio Scauro*, *Consentio*, *Beda*, discimus, idque sequuti plures e junioribus, in his *Lambinus*, et qui post eum vulgarunt Nepotem: sed dubito an scripti codices veterum auctorum, inscriptionesque ita exhibeant. In nummis quoque non aliter quam per C. scriptum invenio. Ut in aereo Scipionis, qui penes me est, in cujus antica parte caput Scipionis cum epigraphe: P. SCIPIO AFRIC. in postica, CART. SUBAC. et homo quadrigis insistens. Et in simili, apud *Gorlaeum in thesauro numism. Rom.* tab. 45. num. 1. cui inscriptum: CARTHAGO SUBAC. *Bosius*. Leid. m. *Carthaginiensis*. Voss. A. B. *Carthaginensis*. C. *Karthaginensis*. Supra in Datame cap. 1. n. 1. pro *Carthaginiensibus* Leid. et Voss. B. *Carthaginensibus*. Cum Bosio sentiunt plerique Eruditi. Vide Oudendorpium ad Frontinum Lib. 1. Strateg. c. 1. n. 10. et quos laudat J. Arntzenius ad Victorem de Viris Ill. c. 37. n. 2. Per C. vocem hanc scribendam esse cum Bosio nostro statuunt Cortius et Arntzenius, a quibus dissentiunt Drakenburgius et Oudendorpius. Vide Arntzen. l. l. Cui liti me nolo interponere, nam parum referre puto. [Ax. *Carthaginensis* ubique. Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Primo Poenico bello] Quod anno Urbis cccclxxxix. geri coeptum est, et finitum Anno ıɔxii. qui belli erat xxiv. Magnitudinem, tum etiam tempus hujus belli e Polybio petat Lector; cui addendi sunt Flor. 2. cap. 2. Epit. Livii 19. Eutrop. Lib. 2. Oros. Lib. 4. cap. 10. et 11. *Ernstius*. Cujus scriptores praeter *Ernstium ad h. l.* recensent *Freinshemius ad Flori* 2, 2. et *Dausquius ad* 1. *Silii*. E junioribus id egregie enarravit *tomo* 2. *Annalium Steph. Pighius*. Res mari in eo gestas accurate consignavit *Tho. Rivius lib.* 3. *historiae navalis antiquae a c.* 9. *ad* 27. *usque*, brevius *Claud. Morisotus lib.* 2. *Orbis mari*(p. 598.) *timi cap.* 13. Ceterum *Poenico* rescripsimus pro *Punico*, fide Gifaniani codicis, in quo et infra cap. 4, 3. et 24, 3,

cilia praeesse coepit exercitui. Quum ante ejus adven- 2
tum et mari et terra male res gererentur Carthaginien-

3. *Poenicum* pro *Punicum* legebatur, teſte *Giſanio Ind. Lucret. v. Poeniceus.* Atque sic 22, 4, 3. etiam *P. Daniel* in suo scriptum reperit. Nimirum ita solebant non modo vetuſtiores; unde in columna Duiliana CLASES POENICAE, et in fragmento judiciario paullo ante laudato BELLUM POENICIUM PROXSUMUM, ac ap. *Cn. Naevium* principio hiſtoriae suae (qui et ipse *Belli Poenici* titulum fecerat, ut e *Nonio* v. *calumnia* cognoscimus) *Poenica*, seu, ut *Paullus Merula* corrigit, (vide *commentarium* ejus *in Ennium*,) *fraudes Poenicae:* sed etiam Auguſti ac Tiberii aetate. Hinc in Faſtis Capitolinis triumphalibus apud Gruter. 297. *classis Poenica*, et apud Valer. Maxim. *Poenicum vallum*, 3, 2, 20. *Poenicae feminae*, 2, 6, 15. *Poenici exercitus*, 3, 6, 4. *Poenica victoria*, 3, 18, 6. *Poenicus aſtus*, 5, 1. ext. 6. *Boſius.* Leid. m. et Voſſ. B. *Punico.* Sed A. *Povenico.* C. *Penico.* Utrumque pro *Poenico.* Alteram tamen scripturam praeferunt Vorſtius ad l. l. Valer. Maximi, et Cortius ad Salluſt. Catil. cap. 51. num. 6. *Poenico* rectum eſt, a *Poenus. Poeni* dicti Carthaginienſes, quia a Phoenicibus originem trahebant; ut inter alios Steph. Byz. in v. *Καρχηδών*, et Weſſ. ad Herodot. Lib. III. cap. 19. [Ax. Ed. Ult. cum reliquis ante Bos. *Punico*, sed Gu. etiam *Poenico.*]

Sed temporibus extremis] Nempe Anno primi hujus belli Punici XVIII. Olymp. CXXXIII. Anno autem urbis IↃV. Hamilcar bello huic praefectus Italiae oram maritimam populatus eſt. *Polybius* 1, 56. *Ernstius.*

Admodum adolesc. praeesse coep. exercitui] Tacitus Lib. 4. Annal. cap. 44. de L. Antonio: *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem sepoſuit Auguſtus in civitatem Massiliensium.* Curtius Lib. 7. cap. 61. *Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinium dedit* admodum *juvenem.* Juſtinus L. 3. cap. 1. *Securior de Artaxerxe puero* admodum. Corrigendus Lib. 17. cap. 3. *Aeacides in exsilium actus Pyrrhum filium unicum* admodum *parvulum in regno reliquit.* Vulgo *vivum*, neque probum Bongarsii *bimum*. Lib. 18. cap. 4. *Populus Pygmalioni* admodum *puero, regnum reliquit.* Florus Lib. 2. cap. 6. *Nisi protectum patrem praetextatus* admodum *filius ab ipsa morte rapuisset.* Et eodem modo loquitur Oroſius Lib. 4. cap. 14. *Gebhardus.* Fuit autem Hamilcar ſucceſſor Carthaloni datus: ut apparet e *Polybio* 1, 54, 55, 56. idque exserte tradit *Zonaras.* Boſius. Pro *praeesse* Leid. m. *post.*

Quum ante ejus adventum] Ms. Boecl. *cum aut ejus adventu.* Unde *Schefferus* legebat: *cum autem ejus adventu.* Fuiſſe scil. compendiose scriptum, *cum autē ejus.* poſt, illud *e* in *aute* visum male adglutinatum ex voce *ejus. Ejus adventu*, eſſe, illo tempore, ſtatim cum adveniſſet. Vereor, ut hanc emendationem admittat, quod mox sequitur: *ipse ubi affuit.* Bosius. Voſſ. B. *cum ejus adventu.* [In Ms. Boecler. non *aut* legitur, sed *aūt.* In Gu. *autem ejus adventum.* In Ax. *autem e. adventu.*]

Et mari et terra male res gerer.] Nam Romani navali praelio vincebant Carthaginienſes ad Aegimurum insulam. Praedam tamen partam omnem amiſerunt tempeſtate. Florus 2, 2. Quomodo

sium, ipse, ubi adfuit, numquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit, saepeque e contrario occasione data lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco

ante, postquam hostem aliquot praeliis superaverant, urbes multas ceperant, et magnam praedam fecerant, onustis CL. navibus, ignoratione locorum in Syrtes abrepti, non tantum praedam illam omnem amiserunt, sed etiam magnam classis partem. Polyb. 1, 38. Diodor. Lib. 23. Eutrop. 2. *Ernstius.* Vide notata ad h. l. *Ernstio.* Qui et dein-(p. 599.) ceps, quoniam ad hanc et seqq. vitas operosior est, saepius adeundus. Neque enim opus est repetere, quae ille jam occupavit. *Bosius.* Voss. C. *et marique terra.* Supra in Regib. c. 1. *terra marique* dixit. Phrasin inlustrat Bentlei ad Horatium 1. Od. 6. vs. 3.

Ipse, ubi adfuit] Voss. A. *ipse tibi adfuit.* B. *ipse ubi fuit.* [Ms. Ax. *ubi ipse fuit.* Thott. *ubi ipse affuit.* Gu. Ult. ut in textu legitur.]

Neque locum nocendi dedit] Occasionem aperuit, ut hostes nocere possent. Sic supra Pelopida: *Sed ut, quemque ex proximo locum Fors obtulisset.* P. Syrus: *Habent locum maledicti crebrae nuptiae.* Cicero Verrina 3. *Non est, non est in hoc homine cuiquam peccandi locus.* Tacit. Lib. 2. Ann. cap. 78. *Incusat Germanicum luxus et superbiae, seque pulsum, ut locus rebus novis pateferet.* Gebhardus. [Pro *nocendi* Ax. *nostris.* Pro *saepeque* Ult. *saepe,* omissa copula.]

Lacessivit] *Hostem* de suo *Lambinus* adjecit non necessario; neque enim in membranis comparet. *Hosti* enim antecessit. *Schottus.* Quomodo Romanos lacessiverit, vide apud *Polybium* 1, 56. *et seqq. Zonaram* pag. 63. Ejus hoc bello singularem industriam et fortitudinem cum eximia prudentia conjunctam praedicat *Diodorus* 24. *in Exc. Peirescianis.* Bosius. *Hostem* abest ab omnibus meis Mss. mox pro *semperque* Voss. B. *semper.* [Lambinus edidit: *s. e contr. hostem occasione data lacessivit,* sed abest *hostem* a Gu. Ult. et ceteris edd.]

Superior discessit] Polybius Lib. 1. cap. 60. dicit τὸ δὲ μέγιςον πρὸς τὴν Ἀμίλκυ τόλμαν, ἧς ὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον.

Ille Erycem sic defendit] Imo oppugnavit sive obsedit. Nam tenebant Romani, a L. Junio Bruto paullo ante captum, ut testatur *Polybius* Lib. 1. Ita quidem *Lambinus.* Verum *Nepos,* ut arbitror, non de monte Eryce, seu vertice montis, cui templum Veneris Erycinae inaedificatum erat, loquitur; quem, et radicem montis, Romani tenebant: sed de urbe, inter fastigium et radices montis sita, quam Hamilcar occupaverat, ac adversus Romanos, undique se prementes, acerrime tuebatur. Vide *Polybium* 1, 58. et 2, 7. *Diodorum* 24. *Ecloga* 2. Urbem autem ipsam fuisse *Erycem* dictam e *Thucydide* 6. *Diodoro* 22. *Stephano de urbibus: Tzetze ad Lycophronem,* et *Scholiaste Theocriti ad Idyllium* 15. constat: quorum verba habes apud *Cluverium Siciliae antiq.* 2, 1. Bosius. *Erycem* ὀχυρώτατον τῶν χωρίων vocat Plut. Pyrrho pag. 397. Vid. Casaub.

gestum non videretur. Interim Carthaginienses, classe 3
apud Insulas Aegates a C. Lutatio, consule Romano-

ad Strabon. Lib. vi. p. 418. adde Fabric. ad Dionis Cassii Fragm. Tom. I. pag. 2. lin. 31.

Interim Carthaginienses] Duce Annone. *Polyb. eod. lib.* Lambinus.

Apud Insulas Aegates] Miratur *Cluverius Sicil. antiq.* 2, 15. nemini hactenus, ne quidem linguae Graecae ad miraculum peritis viris, animadversum, vocabulum hoc apud omnes, quotquot has insulas memorarunt, auctores, corruptum esse, uti apud unos duos, *Nonium* et *Freculphum*, integrum sanumque hodie legatur: *Aegades* scilicet. Sic enim in commune dictas tres insulas, Hieram, Phorbantiam et Aegusam, eadem formatione, uti *Stoechades*, *Choerades*, *Echinades*, *Strophades*, *Sporades*, *Cyclades*. Quare non modo hoc loco, sed etiam apud *Melam* 2, 7. *Florum* 2, 2, 33. *Livium* 21, 10, 41. et *epit.* 19. (p. 600.) *Scriptorem de viris illustribus* cap. 41. *Silium Ital.* 1. *et* 2. rescribit *Aegades*. Sed intercedit *Is. Vossius ὁ πάνυ in observat. ad Melam*, contenditque omnino Romanos *Aegatas* vocasse has insulas: et sic quoque habere libros manu exaratos *Nonii Marcelli*. *Silium* quoque passim producere mediam, quae tamen brevis foret, si *Aegades* verum nomen esset. Addo ego, quod hae insulae nusquam apud Graecos, quod sciam, *αἰγάδες* vocantur. Certe qui hanc pugnam memorant, solum ad Aegusam, vel ad Erycem, commissam scribunt. Nam quod in Latina *Polybii* interpretatione c. 60. legitur, AEGATES *vocare alios Aegusam*, id a *Casaubono* est: quem idcirco recte reprehendit *Cluverius*. Neque enim unius insulae id nomen est. Quare et apud *Orosium* 4, 10. legendum est, *apud Aegates insulas*; ut jam monuit *Simsonius parte* 5. *Chronici catholici* pag. 84. *Αἰγούσας* equidem apud *Polybium* 1, 44. invenio: sed negat *Cluverius* omnes tres insulas ita eum appellasse. *Aegates* autem *Livius* etiam 22, 54. 23, 13. et *Ampelius* cap. 46. vocant. Atque sic et apud *Nonium cap. de genere armorum* edidit e Mss. doctiss. *Mercerus*, eandemque lectionem inter varias suas adnotavit *Gothofredus*. Non dissimulandum est tamen, in scriptis codd. libri de viris illustribus *Aegadas* vel *Egades*: et apud *Urspergensem* quoque, ac forsan et alios aevi posterioris, *Aegades* legi. *Bos.* Voss. C. *Aegatis*. Atque ita scribendum. Consule Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Ill. c. 41. num. 1. [Ax. Gu. *Egatis*. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Long. *Aegatis*. Ult. *Aegateis*.]

A C. Lutatio] Quod factum est sequenti anno post, quando Lutatius ad Drepana graviter vulneratus et poene captus est; Anno nimirum Urbis ɪↄxɪɪ. Tum Lutatius militem viresque colligens adventanti Hannoni cum hostili classe occurrit, commissoque praelio L. naves depressit; LXX. cum X. militum millibus cepit. Atque hac clade fracti Carthaginienses, interventu Hamilcaris, qui ad Erycem hactenus cum exercitu Romano luctatus fuerat, pacem faciunt, et quidem iis conditionibus, quas Polybius L. 1. et Orosius Lib. 4. cap. 11. referunt. *Ernstius*. Ita nomen consulis hujus exaratur in *Fastis Capitolinis consularibus* ac *triumphalibus* apud *Gruterum* p. 292. et 297. et in melioribus libris *Flori*, *Scriptoris de viris illustr.* ac *Livii*, locis modo laudatis,

rum, superati, statuerunt belli finem facere, eamque
4 rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille, etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum putavit, quod patriam, exhaustam sumtibus, diutius calamitates belli ferre non posse intelligebat, sed ita, ut statim

itemque apud *Valerium Maxim.* 1, 3, 1. et 2, 8, 2. et *Ampelium*, et in nummo veteri apud *Pighium annal. tom.* 2. *p.* 69. Etiam *Zonarae Λυτάτιος* est. Sicuti *Polybio*, et *Appiano Λυτάτιος*. Nec aliter fratris ejus Quinti, anno sequente Consulis, nomen scribitur in iisdem *Fastis*, in nummis vett. apud *Fulv. Ursinum* et *Gorlaeum*, et apud *Livium* 30, 44. *Orosium* 4, 1. *etc.* Sicut et aliorum illius familiae, in saxis veteribus apud *Gruterum*, apud *Pighium in Annalibus*, *Plutarchum Catone majore*, *Livium* 42, 6. etc. Ut dubitari non debeat, hanc veram esse scripturam, Verum in q. MSS. et edd. Nepotis, et apud *Orosium*, *Eutropium*, *Cassiodorum*, aliosque recentiores, tum et in q. edd. *Livii*, et aliorum scriptorum, C. inserto, *Luctatius* legitur. Quod *Pighius* corruptum, et ad fidem antiquitatis corrigendum censet. Cui dubito, an adsentiri possim: cum etiam in lapidibus vetustis apud *Gruterum* legatur C. LUCTATIUS, p. 651, 6. et Q. LUCTATIUS Q. F. MENS. pag. 63, 6. Ut utrumque Romanis in usu fuisse videatur. *Bosius*. Leid. m. et Voss. C. *Lutatio*. Voss. A. et B. *Luctatio*. Vide Arntz. ad Victorem de Vir. Illustr. cap. 41. num. 1. Sic Catulus vocatur *Λυτάτιος* a Plut. Cic. pag. 871. [Gu. *a g. Lutatio*. Ax. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Long. Mag. *a C. Luctatio*. Ult. ut editum est.]

(p. 601.) *Superati*] Memorant hanc victoriam, praeter laudatos *Ernstio*, *Livius epit.* 19. *Florus*, *Auctor de viris illustr. Valerius Maxim. Eutropius*, *Ampelius*, *Zonaras locis citatis*. Bosius. [Ax. *facere belli finem*, at verbo *belli* lineolis additis locus ante *facere* assignatur. *Mosche*. Etiam Guelph. et Thottianus: *belli facere finem*. Ita 10, 3, 3. *tyrannidis facere finem*. 23, 13, 4. *hujus libri facere finem*. Sed Ult. cum reliquis edd. *belli finem facere*, ut 20, 1, 6. *ut nonnumquam vitae finem facere voluerit*.]

Arbitrio permis. Hamilcaris] Sic et *Polybius* 1, 62. Bos. Verbum *permittere* inlustrarunt Munckerus et Bunemannus ad Lactantium Lib. 1. Fab. 9. Mox pro *belli cupiditate*, [quod in Ed. Steph. Gebh. et Keuch. est, reliquae cum Gu. Ax. Ult.] Leid. m. Voss. A. B. C. item Oxon. *bellandi cupiditate*. Vossiano C. abest *tamen*.

Calamitatem belli] Sic invenio in omnibus ante novissimam Boecleri vulgatis, in qua est *calamitates*. Nec video, cur mutari debeat. Nam ita passim *Cicero* et alii veterum loquuntur. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *calamitates*. Pro *paullulum* Leid. m. *paullum*. [Pro *serviendum* Gu. *serviundum*. Tum optimi libri, Ax. Gu. Ed. Ult. *calamitates*, ut eum Heusingero edidi. Reliqui ante Boecl. excusi *calamitatem*. In talibus a potioribus libris standum est. *Paullulum* Ed. Mag. et Keuch. sed etiam Ax. Gu. Ult. *paullum*.]

Ut statim mente agitaret, etc.] Sic et *Polybius* 3, 9. adde *Livium* 21. *princ.* Bosius.

mente agitaret, si paullum modo res essent refectae, bellum renovare Romanosque armis persequi, donicum aut

Bellum renovare] Ms. Oxön. [Ax.] *bellum revocare*. Saepius haec verba in MSS. confunduntur. Vide Drakenburgium ad Silium Italicum Lib. 14. vers. 112. Sed hic *renovare* retinendum. Vide ad Aristidem cap. 2. §. 3. pro quo *referre bellum* dixit Silius Italicus. Vide N. Heinsium ad Lib. 11. vers. 28.

Donicum] Corruptus Lambino locus; nam diserte Vet. Cod. quidam *donicum aut ut certe vicissent*. Quare amplector judicium Schotti conjectantis, *Donicum aut vi certe vicissent*. *Donicum* notum est pueris valere *donec*. Plaut. Mostell. 1. scen. 2.

— *Magna pars hominum*
Morem hunc induxerunt: si quid numo sarciri potest,
Usque mantant, neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt.

Jam *certo vincere* est Victoriam indubitatam, etiam confessione hostium, reportare. Talem victoriam Florus vocat *totam* L. 1. cap. 18. *Sed tunc ad totam victoriam exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit*. Gebhardus. Lambinus ad haec verba notat, se ita, ut nunc leguntur, restituisse. Gifanius autem ICtus Appendice Conject. In Lucret. sibi emendationem istam vindicat. Schopp. 4. Verisim. c. 18. testatur, se in Vet. lib. legisse: *donicum aut ut certe vicissent*. In alio vero inferioris vetustatis libro: *donec aut certe vicissent*. E quibus hanc conficit scripturam: *Donicum aut vi certe vicissent*. Quam lectionem, omissa *vi*, ultima Boecleri editio retinet. Verum cum vulgata lectio sit plana, nihil mutandum esse existimo. *Ernstius*. Ita libri meliores, Gif. Bavar. Schotti, et Boecl. cum in aliis sit *donec*. vide Indicem. *Bosius*. Leidensi meo absunt *donicum aut*. [Gu. *donicum*. Ed. Ult. cum reliquis antiquioribus *donec*.]

Aut certe vicissent] Sic praeter editos ante Lambinum, etiam Ms. Boecl. (nisi quod compendium scripturae etiam accipi potest, *vicisset*) et alter e Schoppianis. Nam in altero, eoque antiquiore, itemque Schotti membranis, erat, *aut ut certe vic*. Unde uterque legit, *aut vi certe vic*. Quod etiam *Gebhardus* amplectitur, ac *certe vincere* exponit, victoriam indubitatam, etiam confessione hostium, reportare. Atque sic et Lugduni nuper [a Keuchenio] editum video. *Certe* autem *Schoppius* dictum vult pro *certo*, ut apud *Lucretium* 3, 1092. et 4, 761. *Vi* autem *vincere*, ut apud *Plautum Amphitr*. 1, 1, 82. *Vicimus vi feroces*. Conjiciebat etiam *Schottus*: *aut vere vicissent*. *Gifanius Ind. Lucr. v. Donicum*, e suo cod. legit: *aut virtute vicisset*: *Lambinus* conjectura, ut ait, ductus: *aut virtute vicissent*. Nam si *certe*, inquit, adfirmationem significat, non est heic ei voci locus, sin pro *saltem* ponitur, posteriore loco semper poni solet. *Vincere* autem *virtute*, eleganter dictum vult, ut *vincere eloquentia*, *ingenio*, *dolo*, *etc*. Sic autem et Leid. habuisse videtur. Plana est lectio, fateor: sed quis credat pro notissima voce librarios scripsisse *certe*, aut *ut certe*? Tentabam olim: *aut hi certo vic*. sc. Romani. Sed non satis placebat. Vix dubito, latere gravius ulcus, haud temere sanandum sine ope melioris codicis. *Bosius*. Leid. Voss. A. *ut certe*

5 certe vicissent, aut victi manus dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit, in qua tanta fuit ferocia, quum Catulus negaret, bellum compositurum, nisi ille cum

vicissent. abest Vossiano B. C. *ut.* Licet *vi vincere* optimae notae sit locutio pro fortitudine, virtute vincere, refragantibus tamen MSS. in textum recipere non audeo, quum altera lectio per se satis plana est. Latius de hoc loco disputavit Arntzenius ad S. A. Victorem de Vir. Illustr. cap. 2. num. 3. [Gu. corrupte: *donicum aut ut rte incissent.* Ult. et ceteri ante Lambin. excusi: *donec aut certe vicissent.* Ax. *donec aut certe vicisset.* Heusingerus legendum opinatur: *donec (donicum) aut ultimo certamine vicissent*, cum a *certamine* pronum sit aberrare ad *certe*, et ab *ultimo*, breviate scripto, ad *ut*; Bremius: *donicum aut vitae certamine* (coll. Cic. de Orat. 2, 78. *gladiatorio vitae certamine*) *vicissent.* Vulgatam ferri posse, et Liviano loco 22, 34. *Qui magis vere vincere, quam diu imperare malit,* quodammodo confirmari, cum eodem Bremio existimamus. Vide tamen, num Auctor scripserit: *donec internecino (internecivo) certamine aut vicissent*, ut adjectivum *internecinus*, usu minus tritum, errandi caussam librariis praebuerit, quibus etiam substantivum *internecio* 18, 3, 1. fraudi fuisse vidimus. Consule ibi Gebhardi not.]

Aut victi manus dedissent] *Manus* rescribo multitudinis numero ex fide membranarum et veterum scriptorum auctoritate, *Lucretii*, *Horatii*, *Caesaris*, ac *Ciceronis.* Cessitque in proverbium, *manus dare*, ut et *herbam porrigere.* Ducta autem a gladiatoribus victis tralatio est (quam in *Saturnalibus* non attigisse *Lipsium* nostrum equidem miror): qualem vidimus nuper Sardonychen Cecropis et Danubii, ab eruditissimo *Marquardo Frehero* bono publico evulgatam, Danubio prostratum digitum attollente. Nam et *digitum tollere* vetere verbo victi dicebantur, ut et *manum dare.* Virgilius: *et victum tendere palmas Videre Ausonii.* Sidonius in Narbone: *Palmam tu digito dares Menander.* Cicero in Consolatione apud Lactantium 3, 28. *Victum se a fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, en manum tollo.* Quo respexit *Hieronymus lib. 3. advers. Pelagianos* et *Dial. advers. Luciferianos*: *En tollo manum, cedo, vicisti.* Graecos etiam multitudinis numero Χεῖρας προτείνειν extulisse observo. Legendus *Pet. Faber. Agonistici* 1, 8. Schottus. Confessi, essent se victos. Lambinus et Schottus malunt *manus*, ut Horatius:

Jamjam efficaci do manus *scientiae.*

Plautus Persa Actu 5. sc. 2. vs. 72.

Satis sumpsimus supplicii jam.
Fateor. Manus *vobis* do.

Verum infra Annibale: *Cum his manum conseruit.* pro *manus.* Gebhardus. *Manus* praeferebat etiam *Lambinus*, et e suis codd. *Gifanius* ac *Savaro:* reperitque in suo etiam Boeclerus. Atque sic et Plautus Persa 5, 2, 72. *fateor*, manus *vobis* do. Vide et *Erasmum chil.* 1, 9, 79. ac *Savaronem ad epistolam Sidonii carmini* 14. *praefixam.* Neque

suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent, ut, succumbente patria, ipse periturum 6
se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum re-

tamen vulgata lectio, *manum dedissent,* exemplo caret, ut jam observatum *Lambino.* Bos. Leid. m. et Voff. A. C. *manus.* Eadem confusio est in Timol. c. 1. *Ipse non modo manus non attulit.* ubi Leid. et Voff. A. C. exhibent *manum non attulit*: quod facile ibi admitti posset. De ista locutione Munckerus et Bunemannus ad Lactantium Lib. 1. fab. 9. Hic vero *manus* praefero, codicum scriptura ductus, quamvis alterum nequaquam damnem. Nihil hac locutione familiarius. Dicitur autem victus (p. 603.) *dare manus*, et *dare manus victas*; consule Burm. ad Petr. Satyr. cap. CXI. et ad Ovidium Ep. 17. Heroid. vs. 260. [Ax. Gu. *manus*, Ed. Ult. et reliquae ante Savar. cum Boecler. Bos. *manum.*]

Pacem conciliavit] Quibus ea conditionibus convenerit, habes apud *Polybium* 1, 62. 63. *Scriptorem de viris ill.* cap. 41. *Appianum eclog. legation.* 18. *Eutropium fine* 2. *Orosium* 4, 11. *Zonaram* pag. 65. Facta autem est Q. Lutatio, A. Manlio Consulibus, teste *Livio* 30, 44. Bos. Locutionem inlustrarunt Gebhardus ad Cimonem cap. 3. num. 3. et J. Arntzenius ad Victorem de Viris illustr. cap. 2. num. 9.

In qua] Quomodo *in pace* tanta fuit ferocia, quae nondum facta erat? An legendum, *in quo*, vel, *in qua re?* Bosius. Adridet mihi non male explicatio J. J. Struchtmeyeri Lib. 1. Animadv. critic. cap. 10. et Heusingeri ad h. l. *in qua*, scil. *pace concilianda.* [Pro *in qua* Ult. *in quo*, ut Bosius legendum putavit, atque Heinrichius in contextu edidit.]

Ut quum Catulus etc.] Ms. Boecl. transposito τῷ *ut*, habet: *cum Catulus etc. ut succumb. patr.* mox Colon. *negaret bellum compos.* omisso provocabulo. Et pro *tenuerunt* Lambinus et [post eum] alii *tenuerant.* non ita congrue. Nam adhuc tenebant, cum ista agerentur. *Bosius.* *Ut* abest Vossiano B. Leid. et Voff. A. B. C. non agnoscunt *se.* Mox pro *succumbente Patria* Voff. B. C. *ut succumbente Patria.* Leid. *et succumbente Patria.* [Conjunctionem *ut* in eum locum transtuli, quo in scriptis Boecl. duobus Voff. et Ax. legitur. *Heusinger.* Item in Gu. Recte. v. ad 10, 4, 5. Pronomen *se* post *negaret*, a Lambino additum, cum Ax. Gu. Ult. ceterisque antea editis ejecimus. V. supra ad 1, 1, 5. 7, 4, 2. Ruhnken. ad Rutil. Lup. 1, 11. p. 41. seq. et Goerenz. ad Cic. Acad. 1, 2. pag. 12. seq.]

Cum tanto flagitio] Cum tanta infamia. Nam *flagitium* notare infamiam ac dedecus, ante quasi seculum nos docuit *Joseph. Scaliger* ex loco Plauti Epid. Act. 3. Scen. 4.

Flagitio cum *majore post reddes tamen.*

Cicero pro Cluentio: *Statuerunt majores nostri, si a multis esset* flagitium *rei militaris admissum, sortitione in quosdam animadverti, ut metus videlicet ad omnes, poena ad paucos perveniret.* Tacitus A. 3, 20, 2. *Illam obsidionem* flagitii *ratus.* Justin. 22, 8, 12. *Exemplum* flagitii *singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor.* Florus 1, 16, 14. *Ut*

diret. Non enim suae esse virtutis, arma, a patria accepta adversus hostes, adversariis tradere. Hujus pertinaciae cessit Catulus.

nec amici fierent beneficio, et post flagitium *hostes magis.* Loquitur de Romanis ad Caudinas Furculas sub jugum a Pontio missis. Quare, si occurret, *arma tradere* seu *abjicere, flagitium* esse militare, intellige, irrogare infamiam aut capitale supplicium. v. Tacit. de German. 6, 9. Quam vero a tradendis armis abhorreant Barbari, disce ex Floro 2, 18, 4. *Gebhardus.* Adde notas *Berneggeri ad Justin.* 33, 2, 3. et 44, 2, 5. Ceterum de (p. 604.) tergiversatione Hamilcaris paullo aliter *Zonaras: μόνην τὴν τῦ ζυγῦ ἀτιμίαν ὁ Ἀμίλκας παρῃτήσατο.* Bosius. Voss. A. pro *rediret, redierit.* Leid. *redierat.*

Adversariis tradere] *Schotti* cod. *adversariis reddere.* quod tamen ille non sequitur. *Bosius.* Voss. A. et C. *reddere.* [Ax. Gu. *hostis.* Idem cum Ult. *tradere.*]

Pertinaciae cessit Catulus] Msc. Boecl. vox *Catulus* aberat. *Bosius.* Item Vossiano B. [Gu.] His verbis notat Nepos, hoc modo factum esse finem primi Belli Punici, Catulum coactum fuisse pacem cito facere, et quidem antequam populo pacis conditiones proponere posset, quas demum postea Romam misit. vide Polybium Lib. 1. cap. 62, 63. unde Lib. III. c. 21. rotundis verbis dicitur, pacem bello Siculo factam, Lutatio consule, a Populo Romano pro irrita fuisse habitam, quia sine populi auctoritate ejus conditiones erant firmatae. Quidquid sit, necessitas, durum telum, sic jusserat, et hoc Lutatii factum exprimitur a Nepote per verbum *cessit.*

CAP. II.

1 At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter, ac sperabat, Rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum

Aliter rempub. se habentem cognovit] Pro *se habere.* Dictum, ut apud Livium 2. *juventutis proceres secum partem periculi sustinentes vidit.* Et apud Persium sat. 2. *helleborum poscentes videas.* Bosius. [Cod. Thott. *speraverat.* Gu. *speraret.* Ult. *sperarat*, ut Schmiederus ex conjectura edidit.]

Diuturnitate externi mali] *Malum externum* vocat Nepos bellum Punicum primum, quia, teste Polybio Lib. 1. cap. 63. *πόλεμος, ὧν ἡμεῖς (sunt verba Polybii) ἴσμεν ἀκοῇ μαθόντες, πολυχρονιώτατος, καὶ συνεχέστατος, καὶ μέγιστος.* ubi plura.

bellum, ut numquam pari periculo fuerit Carthago,
nisi quum deleta est. Primo mercenarii milites, qui 2
adversus Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis 3
adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia a Roma-

Pari in periculo] Schoppius Lib. 4. Verisim. cap. 14, dixit praepositionem *in* e vetustioribus membranis abesse. In meo (p. 605.) tamen Ms. reperio. *Ernstius*. Sic [*pari periculo*] libri omnes *Lambino* inspecti, et membranae Bavaricae vetustiores. Similiter alibi locutus Nepos. v. Ind. v. *esse*. Tamen Ms. Ernstii, et edit. Lamb. *pari in periculo*. Mox pro *deleta* alii libri *deserta*, quod *Gebhardus* probius censet, nec *Lambinus* omnino improbat. *Bosius*. Leid. m. *tali periculo*. Pro *deleta* Leid. m. et Voss. A. C. *deserta*. Eodem modo haec confunduntur in Timoleonte cap. 3. num. 2. sed omnino *deleta* praeferendum, ut exhibet praeter alios Vossianus B. imo, ut norunt docti, in proverbium fere abiit, *delenda Carthago*. Florus Lib. 2, cap. 15. num. 4. *Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem, et, quum de alio consuleretur, pronuntiabat*. de hac re adde Plinium Lib. xv. Sect. 20. et ibi Hard. Plura hujus locutionis exempla dabunt Interpretes ad Silium Italicum Lib. 15. vs. 558. [Etiam Gu. Ax. Ult. *pari periculo*. In Lamb. editione *pari in periculo* invito Lambino expressum esse, ejus nota ad h. l. docet: *Omnes libri habent p a r i p e r i c u l o, quo modo edendum curavi, sine praepositione i n. Licebat tamen eam adhibere, hoc modo: p a r i i n p e r i c u l o*. Tum Ax. Gu. Ult. *deleta*, sed Ed. princ. Paris. 1. Ald. *deserta*. Mox Gu. *Hii tot*.]

Mercenarii milites desciverunt] De seditione hac, et inde orto aliquot annorum bello, quod Livius *Africanum*, Graeci *Lybicum*, vocant, ejusque caussis, prolixe *Polybius* 1, 66. *et deinceps*. Brevius id narrant *Diodorus* 25. *ecloga* 1. et *in excerptis Peiresc*, *Appianus Libycis* p. 3. *Ibericis* p. 257. *Annibalicis* p. 313. et in fragmento Σικελικῶν, quod habetur *ecloga legationum* 8. Bosius. De Carthaginiensium militibus mercenariis consule Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 40. num. 3.

Adversus Rom. fuerant] Adnotat *Lambinus*, quosdam legi velle *iverant*. Et sane infra 23, 4, 2. dixit, *Scipionem adversus Hannibalem venisse*. Atque sic plane Plautus, quamquam in re alia, Amphitr. 3, 3, 43. *huic eam adversum*. Et Terentius Adelphis 1, 1. *qui adversum ierant*. *Adversum tendere* dixit Virgilius Aen. 6. Nil tamen muto. nam sic fere eodem Hannibale c. 12, 3. *quod adversus jus hospitii est*. Alibi dixit *adversus aliquem facere*, *stare*, *arma ferre*. Vide Indicem. *Bos*. Leid. m. et Voss. A. B. C. [Gu. Ult.] *fuerant*. Quare, licet *ire*, *venire adversus aliquem*, probae sint locutiones, v. Burm. ad Phaedrum Lib. 1. fab. 21. vs. 5. tamen cum Bosio codices MSS. sequor.

Totam abalienarunt Africam] Ad defectionem impulerunt. Sic Cimone *Insulae alienatae*, quae defectionem fecerunt. et paullo post *oppida abalienata*. Gebh.

Ut etiam auxil. a Rom. peti-

nis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem
4 imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Car-

verint, eaque impetrarint] Sic Ms. Boecl. [Ax. Gu. Ult.] Alii transponunt: *ut auxil. etiam a R. p. eaq. imp.* Ceterum absunt ab ed. Ultraj. duae postremae voces, adnotante *Schotto*, qui addit: *Et certe Polybius nihil horum commemorat, subsidia Romanos Poenis misisse.* Quam *Schotti* adnotationem si inspexisset Cl. *Kirchmaierus*, haud vocasset, opinor, errorem, quod ea in priori editione nostra sub eo nomine laudata est. Sed et ante Schottum negaverat *Lambinus*, ullum hac de re verbum apud *Polybium* reperiri, nisi forte sit illud, quod Lib. 1, 83. narrat, *Romanos nihil promtitudinis erga Carthaginienses, opem sociorum implorantes, omisisse*: et *ab eo tempore*, quo controversia, inter eos orta, composita fuerat, *in omnibus, quae postularant, promte comiterque* (p. 606.) *iis adnuisse.* Addere poterat, quod mox adjicit *Polybius, permisisse eos mercatoribus, ut ad illos necessaria exportarent, non item, ut ad eorum hostes: nec recepisse, qui ab eis defecerant:* denique, quod statim subjicit, *Carthaginienses a jam dictis amicis* (Hierone scil. ac Romanis) *accepto auxilio,* (τυγχάνοντες ἐπικουρίας) *obsidionem tolerasse.* Verum haec postea demum facta esse, quam Hamilcar imperator creatus esset, e serie narrationis Polybianae intelligitur. Ac dubito, an de his Nepos accipi queat. Etiam *Appianus in historia Sicula* diserte ait, *Romanos auxilium rogantibus Carthaginiensibus milites quidem haud submisisse; sed permisisse, ut merces ex Italia Siciliaque exportarent, et ad hoc solum bellum milites in Italia conducerent: misisse etiam legatos, qui bellum sopire conarentur, sed frustra.* Quae posteriora etiam *principio belli Punici* habentur, itemque apud *Zonaram*: qui tamen addit, Romanos frumentum misisse Carthaginiensibus: καὶ σῖτον ἔπεμψαν. Quare haud valde repugnaverim, si quis, quae de *impetratis auxiliis* heic adduntur, ut spuria ejicienda putet. Expungere tamen non sum ausus, quod in optimis libris Mss. inveniuntur. *Bosius.* Pro *a. Romanis* Voss. A. C. *ab Romanis.* Pro *ut auxilia etiam* Voss. B. *ut etiam auxilia.* pro *eaque imp.* Voss. C. *ea imp.* pro *impetraverint*, [quod in Ed. Mag. et Heuchen. est, Gu. Ax.] Leid. et Voss. A. C. *impetrarint.* pro *hostes* Leid. et Voss. B. *hostis.* [Verba *eaque impetrarint* non expungenda sunt. Nam, quod Polybius dixit, haec postea demum facta esse, quam Hamilcar imperator creatus esset, ea, Tzschuckio adnotante, temporis seriem tantum spectant, certe rem ipsam non tollunt. *Harles.* Bremius Livii locum addit 21, 41. ubi Scipio: *Licuit ad Erycem clausos ultimo supplicio humanorum, fame, interficere; licuit victricem classem in Africam trajicere, atque intra paucos dies sine ullo certamine Carthaginem delere. Veniam dedimus precantibus; emisimus ex obsidione; pacem cum victis fecimus; tutelae deinde nostrae duximus, quum Africo bello urgerentur.* Pro *a Rom.* Ms. Boecl. Gu. *ab*

Carthaginis removit, quum amplius centum millia facta
essent armatorum, sed etiam eo compulit, ut, loco-
rum angustiis clausi, plures fame, quam ferro interi-
rent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque
Hipponem, valentissima totius Africae, restituit pa-
triae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines im- 5
perii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut
nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

Rom. pro *petiverint* Ms. Boecl. Ax. Ult. *petierint*. *Hostis* etiam Gu. Ax. sed Thott. *hostem*.]

Sed extremo] Per aliquot enim annos graviter ab improbis istis militibus sunt afflicti, et in angustias coacti. Polyb. 1, 65. cum seq. *Ernst.*

Amplius centum millia] Male in Voss. B. *Amplius centum millibus*. De ellipsi vocis *quam*, de qua multa notantur in Indice in voce *amplius*, vide, quae dixi ad Datam. cap. 8. num. 3. quibus adde Burm. ad Vellejum Paterculum Lib. 2. cap. 110. n. 1.

Plures fame quam ferro interirent] Adeo ut occisos in praelio, captos, et servos, ac denique se invicem devorarent. Testes *Polybius* 1, 84, 85. *Porphyrius de abstinentia* 2, 57. Addit tamen *Polybius*, postea plures XL. millibus trucidatos ab exercitu Hamilcaris et elephantis. *Bosius*.

Oppida abalienata] Sic Mss. Savar. Boecl. et quidam *Lambino* visi. quomodo paullo ante v. 1. *totam abalienarunt Africam*. Vulgo editur, *alienata*. Sic *insulae alienatae*, 5, 2, 4. Statim Leid. *validissima totius Afr. Lambinus* autem conjiciebat, *opulentissima*. Mihi *valentissima* rectum est. Nam et alibi ea voce usus. docebit Index. *Bosius*. Leid. m. et Voss. C. *alienata*. quam lectionem videtur probasse Cortius ad Ciceron. L. 1. ad Fam. Ep. 7. num. 7. et ad Sallust. Jugurth. cap. 48. num. 1. pro *in his* Voss. A. *in iis*. *Valentissima* Leid. m. et Voss. A. B. C. [Gu. Ult. Tum Gu. Ax. *abalienata*. Ult. cum Ed. princ. Paris. 1. Ald. Lamb. Boecl. *alienata*.]

(p. 607.) *Fines imperii propagavit*] Edd. Ald. et Flor. *prorogavit*. Lambini judicio, mendose. *Bosius*. Pro *fines* Voss. B. *finis*. Omnes mei Codices *propagavit*. Atque ita omnino legendum. *Propagare* enim notat fines imperii proferre, latius extendere, per metaphoram a vineis desumptam, ut docet Perizonius in Animadv. Histor. c. 6. pag. 230. [Et Paris 1. *prorogavit*, sed Gu. Ult. ut editum est. Gu. Ax. *finis*. Pro *multis annis* Ult. *annis multis*. v. ad 6, 4, 2. 7, 8, 6.]

Tota Africa tantum otium reddidit] Fuit cum legendum putarem, *totae Africae*. quomodo fere loquitur 20, 3, 2. *tantum otium totae insulae conciliavit*. Nunc nihil muto. *Tota Africa* dictum, ut praefat. vers. 5. *tota Graecia*. Bosius.

CAP. III.

1 Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius caussam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem,
2 annorum novem. Erat praeterea cum eo adolescens

Rebus ex sententia peractis] Nempe post victos mercenarios, et Libycum bellum, quod Livius 21, 1. Africum vocat. Hoc tempore Hamilcar res magnas in Hispania gessit. De quibus vide Polybium, Livium, Orosium, locis citatis, et Justinum Lib. 44. cap. 5. *Ernst.*

Quo facilius caussam bell. reperiret] Sic fere et Polybius 1, 10. *ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον.* Et Orosius 4, 13. *Amilcar ab Hispanis in bello, cum aliud bellum adversus Romanos clam pararet, occisus est*, adde *Livium* 21, 2. Aliter *Appianus Iberico*: *ἀφορμὴν αὐτῷ ποιούμενος ἀποδημίας τε καὶ ἔργων, καὶ δημοκοπίας.* Adde eundem *Annibalico* pag. 314. Ceterum edd. Colon. Gebh. et aliae habent: *caussa bell. reperiretur*, non aeque apte. *Bosius.* Pro *rebus his* Voss. A. *rebus iis.* Omnes mei Codices, [Gu. Ax. Ult.] habent *caussam bellandi reperiret.* Vocem *infesto* inlustravit Arntzenius ad Victoris Epitomen cap. 2. n. 4. Collationibus examinatis, me olim de scriptura *belli* pro *bellandi* male vel meo, vel typothetarum vitio admonuisse confiteor, vitium nunc correxi.

In Hispaniam] Addunt praepositionem etiam Mss. Savar. et Boecl. Ab ed. Lambin. abest. *Bosius.* Leid. m. et Voss. B. C. [Gu. Ult.] *in Hispaniam*, sed A. *Hispaniam.* Vide ad Datamis vitam cap. 4. num. 4.

Mitteretur] Ita quidem et *Polybius* 2, 1. et *Justinus* 44, 5, 4. sed *Zonaras* ait, contra voluntatem magistratuum, (*παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι τελῶν*) in Hispaniam abiisse. *Diodorus* et *Appianus* neque negant missum, neque adfirmant: sed solummodo ad columnas Herculis Gadesque (p. 608.) transiisse, bellumque adversus Hispanos gessisse tradunt. Hanc, opinor, expeditionem *Strabo* designat *lib.* 3. cum Carthaginienses *μετὰ τοῦ Βάρκα στρατεύσαντας ἐν τῇ Τυρδιτανίᾳ* memorat. Ceterum e *Diodoro* 25. *in exc. Peiresc.* apparet, Hamilcarem, confecto Libyco bello, effecisse, ut populus ei *στρατηγίαν ὅλης τῆς Λιβύης* ad brevissimum tempus demandaret. Quod an huc pertineat, cogitandum est. *Bosius.*

Secum duxit Hannibalem] Vide ad 23, 2, 3. *Bosius.*

Erat cum eo Hasdrubal] Sic et *Appianus Iber.* p. 257. *Polybius l. c.* cum interficeretur Hamilcar in Hispania, illic gubernatorem ac trierarchum fuisse scribit. *Bosius.*

illustris, formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut a praefecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod 3
Hamilcare occiso, ille exercitui praefuit, resque ma-

Formosus] *Et formosus*, edidere *Lambinus* et alii. haud scio, an fide scriptorum codicum. *Bosius*. Leid. m. *illustris formosus*. et ita Voss. A. B. C. Pro *nonnulli* Voss. C. *nonnulla*. Pro *loquebantur*, *loquebatur*. [Ult. *Asdrubal* ubique. Gu. Ax. *Hasdrubal*. Tum etiam Gu. Ult. *illustris*, *formosus*, sed Ed. Paris. 1. 2. Ald. Lamb. *illustris et formosus*.]

Diligi turpius quam par erat] Livius 21, 2. *Hasdrubal*, *flore aetatis*, *uti ferunt*, *primo Hamilcari conciliatus*. Bosius.

A praefecto morum] Romanorum more loquitur Nepos, ut Lambinus ostendit.

Quod moribus eorum non poterat interdici socero gener.] Alii, *genero*. Utrumque verum. Verecundiae autem hos inter servandum monet Cicero offic. 1. *Non lavantur cum soceris generi*. Schottus. Ms. *socer a genero*. quod vehementer laudo. *Socer genero*, habet etiam Leidensis, et plerique veteres, ut non sit dubitandum. Illud *a genero* plene dictum, quod scioli non intellexerunt. Sic Plinius 30, 1. *interdixi tibi de medicis*. Ade *Sanctii Minervam* Lib. 3. p. 167. *Schefferus*. Ceterum cur Hamilcar Hasdrubali filiam suam in matrimonium dederit, aliam adfert causam Livius: *gener ob altam indolem provecto annis adscitus*: uti quidem eum locum emendavit, praeeunte *Lipsio*, in postrema editione incomparabilis *Gronovius*: cum antea *observat*. 3, 8. aliter censuisset. *Bos*. Omnes mei Codices *socero gener*. praeter Vossianum B. exhibentem *socer a genero*. Consule Gronovium ad Justinum Lib. 5. cap. 4. num. 15. et Interpretes ad Ovidium Lib. 6. Metam. vs. 332. ubi plurimi Codices Mss. exhibent:

— *Cui quondam regia Juno*
Orbem interdixit.

Adi et Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 3. cap. 3. num. 78. Mox pro *fecimus* Voss. A. *facimus*. [Gu. Ed. Ult. *socero genero*. Ceterae, ut in textu legitur.]

Hamilcare occiso, *exerc. praefuit etc.*] Hasdrubal videlicet: idque propterea, quia filii immaturi tum erant imperio. Qua-(p. 609.) tuor autem reliquit filios superstites: quos totidem catulos leoninos in perniciem Romanorum ab se, dicere solitus est, educari. Hasdrubalis ingenium Livius prodit initio Lib. 21. *Ernst*. De Hasdrubalis imperio militari, rebus in Hispania gestis, ac caede videndi praeterea *Polybius* 2, 1. *et* 13. et *lib*. 3, 13. *Diodorus* 25. *ecloga* 2. *Livius* 21, 2, 4. *Justinus* 44, 5, 5. *Silius* 1. *Valerius Maxim*. 3, 3. *Appianus Iberic*. p. 258. et *Annibalic*. pag. 313. Zo-

gnas gessit, et princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginiensium, ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

naras pag. 67. *Bosius.* De Hasdrubalis rebus ad h. l. etiam egit Lambinus, et Wesseling. ad Diodor. Siculi Lib. xxv. Ecl. 11. pag. 511. levis est differentia inter scriptores de tempore ejus imperii, et de modo necis. Polybius Lib. 11. cap. 36. dicit, eum octo annos administrasse Hispaniam. Diod. Siculus l. l. novem. Appian. Al. B. Hannib. pag. 542. eum interfectum dicit in venatu. Polybius l. l. noctu in hospitio. Diod. Sic. per insidias eum necatum narrat. Livius Lib. xxi. cap. 2. §. 6. palam eum obtruncatum memorat, qui servum, a quo interfectus est, in genere vocat *barbarum*. Polybius eum *Gallum* nominat. Diodorus simpliciter servum. Justinus Libro xliv. 5. dicit, fuisse servum cujusdam Hispani, injustam domini necem ultum. De caussa necis convenit inter singulos, quibus adde, si tanti est, Valerium Maximum Lib. iii. cap. 3. Ext. 7. Diodor. Siculus refert, ab hoc Hasdrubale conditam fuisse Carthaginem novam, quocum facit Strabo Lib. iii. pag. 238. ubi vide Casaub. et Wess. ad Diodori loc.

Princeps largitione vetustos pervertit mores] Ms. Boecler. habebat, *principes largitiones*, et mox Schotti cod. *praevertit*. Utrumque corrupte. *Bos.* Voss. B. etiam *largitiones*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *praevertit*. *Praevertere* notat praeoccupare. ut Virgil. 1. Aeneid. vs. 725.

— *Vivo tentet praevertere amore*
Jam pridem resides animos desuetaque corda.

ubi Servium consule. Sed videant eruditi, an illud verbum hic locum habere queat, agitur enim hic de Carthaginiensium moribus largitione corruptis. [Gu. *praevertit*. Ed. Ult. cum reliquis *pervertit*.]

CAP. IV.

At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna, 1
maximas bellicosissimasque gentes subegit, equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic 2
quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno post, quam in Hispaniam venerat, in praelio pu-

Magnas res sec. gessit fortuna, etc.] De his vide *Polyb.* 2, 1. *Diodorum*, *Appianum*, *Zonaram* locis modo laudatis. Breviter *Ampelius*: *Punico bello magnam partem Hispaniae sub imperium Carthaginiensium redegit.* Sed falsum hoc. Nam, ut paullo post ipse refert, bellum (p. 610.) Punicum primum *Duilius apud Liparas insulas, Lutatius apud Aegates, mersis hostium classibus, consummaverunt.* Non igitur ita scripsisse Ampelium putem. Forsan excidit vox, legendumque, *confecto Punico bello.* Bos. Pro *Hamilcar* Leid. m. *Hamilcare.* [Ax. *postquam.*]

In Italiam bellum inferre] Adnotat *Lambinus*, alios legere, *Italiae bellum inferre*, et sic potius loqui bonos scriptores alios. Sed non video quemquam in scriptis libris id reperisse. Vid. Ind. *Bosius.* [Ax. Gu. Ult. ceterique edd. *in Italiam.*]

In praelio] Nepos etiam sup. cap. 3, 3. cum Trogo Lib. 44, 5. dicit Hamilcarem fuisse occisum. Ad haec et illa verba Lambinus notat, idem dicere Polybium. Quod ego nondum mihi persuadere potui. Credam Lambinum errore memoriae Polybium dixisse pro Appiano: is enim scribit, Hamilcarem in praelio occubuisse, Hannibalic. pag. 314. Polybius autem refert, cum, cum urbem aliquam obsideret, in fugam actum, flumenque transeuntem periisse, excussum ab equo. *Ernstius.* Sic praeter *Appianum Iberico et Annibalico*, et *Justinum*, etiam *Orosius* 4, 13. et *Cassiodorus chronico.* Immo ipse *Polybius* ait, cum hoste dimicantem, fortiter obiisse. Ab equo, cum flumen, in fugam actus, transiret, excussum, non *Polybius*, quod vir doctus adnotat, sed *Diodorus* scribit. *Zonaras* ait, ab Hispanis victum occubuisse. *Πρὸς Ἴβηρον νικηθεὶς ἔθανεν. Bos.* Diodor. Sicul. certe est, qui excerpt. Lib. 25. refert, Hamilcarem ab Orisso Hispaniae regulo in fugam versum, et, dum flumen magnum equo transiret, aqua submersum periisse, ut jam adnotavit Simsonius in Chronico A. M. 3777. sed alii utriusque Linguae Scriptores uno ore referunt, Hamilcarem in praelio caesum esse. Consule Drakenburgium ad Silium Italicum L. 1. vers. 143. ita de Hamilcare canentem:

Occubuit saevo Tyrius certamine ductor.

Quid proprie *pugnans adversus Vettones occisus* significet, explicat Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 2. num. 7.

3 gnans adversus Vettones occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Poenicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri mallet.

Vettones] Scribendum *Vettones* duplici TT. Graece enim *Οὐέττονες* populi sunt Hispaniae citerioris inter Anam et Tagum fluvios, ad orientale Toletanorum latus, *Straboni* L. 3. Item *Plinius* 4, 20. finitimos Carpetanis facit. *Prudentius hymno de S. Eulalia* Emeritam Vettonum metropolim nominat: *Nunc locus Emerita est tumulo Clara colonia Vettoniae. Quam memorabilis amnis Ana Praeterit, etc.* Schottus. Atque sic et apud *Caesarem de bello civ.* 1, 38. in recentioribus edd. et Ms. cod. Ciacconii nomen hoc exaratum; sicut apud *Ptolemaeum* 2, 5. *Οὐέττωνες*. *Appianus Ibericis Οὐέττωνας* vocat, quomodo et *Dausquius ad I. Silii* rectius hoc loco censet *Vetones*. Vulgati *Vectones* praeferunt, quomodo ea vox et apud *Livium* 35, 7. et 22. *Lucanum* 4, 9. et in quibusd. edd. *Caesaris* legitur. Quod improbare non ausim. In Boecl. erat *Veteones*: ex alterutro corrupta voce. *Bosius*. Leid. m. *Vetrones*. Voss. A. B. et C. *Veteones*. Vide Oudendorp. ad Lucanum Lib. 4. vs. 9. [Gu. *Veteones*. Ed. Ult. *Vettones*, ut editum est. Reliquae antiquiores *Vectones*.]

Hujus perpet. odium erga Rom.] De quo praeter nostrum (p. 611.) heic et 23, 1, 3. testatur *Polybius* 3, 9. et 12. *Livius* 21, 1. *Valerius Max.* 9, 3. *ext.* 2. Bosius.

Concitasse secundum bellum Poenicum] Prolixe haec *Polybius* 3, 9. *ad* 13. *usque*. adde *Livium l. c. Poenicum* autem, pro *Punicum*, ut hucusque omnes edidere, rescripsi fide librorum Gif. ac Dan. Vide quae dixi ad cap. 1, 1. *Bosius*. Hoc bellum praecipue bellum Hannibalicum vocatur. v. Polyb. Lib. 11. c. 36. [Ax. Ult. *Punicum*. Gu. *Poenicum*. Mox Ed. Par. 1. 2. Ald. Lamb. *quam non Romanos exp. m.*]

Patris obtestationibus] *Obtestationes* notant obsecrationes et juramentum, quod pater filium adegit. Cicero Epistolis: *mei officii est, me meminisse, qua obtestatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris*. Gebhard. Vide ad 23, 2 3. *Bosius*. *Experiri* recte Lambinus explicat per periculum facere virtutis et potentiae Romanorum. vide Burm. ad Valer. Flaccum L. 3. Argon. vs. 104. Eodem modo *experiri sutorem*, pro ejus prudentiam artis medicae explorare, dixit Phaedrus L. 1. fab. 14. vs. 6. Vide ibi Schefferum, et Burmannum ad Vellejum Paterculum lib. 2. cap. 95.

XXIII. HANNIBAL.

(p. 612.) De *Hannibale* passim Graeci Latinique historici, sed praecipue *Polybius*; *Appianus in Annibalicis*, et *alibi*, *Livius a lib. 21. ad 40. usque*: et compendio *Florus* 2, 6. 7. 8. *Justinus* 29, 30. 31. et *Scriptor de viris illustribus*. Boeclerus. Adde *Silium Italicum* toto opere de *bello Punico*: *Eutropium* 3. *Orosium* 4, 14. *et deinceps*: *Zonaram tomo* 2. Quaedam illius et *Valerius Max.* et *Frontinus in Strategematis*, passim: *Plutarchus Fabio*, *T. Flaminino*, *M. Marcello*, et alibi: *Diod. lib.* 26. *in Excerptis Peiresc.* et in iisdem *Dio Cassius lib.* 1. narrant. Effigies ejus exstat in nummo, qui penes me est, cum inscriptione: *ΑΝΝΙΒΑΛ ΠΟΙΝΟΣ*. In adversa parte conspicitur Jupiter seminudus sedens, dextra fulmen, sinistra sceptrum tenens, et, *ΔΟΞΑ ΔΙΟΣ*. Sed vix dubito, recentiorem ac suppositicium esse. Ac vidi eundem typum in aereo *Henrici Meieri*, Ecclesiastae Lipsiensis, amici, dum viveret, conjunctissimi; sed in altera parte erat caput Aristotelis cum his circum litteris: *ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ*: plane quale est in argenteo meo, cujus adversa facies exhibet Naturam multimammiam, utraque manu fructus gerentem, cum inscriptione: *ΦΥΣΙΣ ΠΑΝΑΙΟΛΟΣ*. Habebat idem *Meierus* et argenteum, in quo caput Hannibalis cum hac inscriptione: — ILLE HANNIBAL, detrita priore illius parte. Ejusdem caput e nummo argenteo tetradrachmo exhibent *Imagines Ursini* num. 63. una cum litteris Punicis, nomen ejus, (ut ajebat, cujus is nummus fuit, *Petrus Contarenus*) exprimentibus. Duas quoque gemmas, in quibus Annibalis pueri effigies exstet, laudat *Faber in commentario*: vide infra ad cap. 2, 3. *Bosius*.

CAP. I.

1 HANNIBAL HAMILCARIS F. CARTHAGINIENSIS. Si verum est, quod nemo dubitat,

(p.613.) *Hannibal Hamilcaris F.*] Sic plane vetus Inscriptio, quam laudavimus ad 22, 1, 1. Et cum adspiratione nomen Hannibalis etiam scriptum reperitur in duobus lapidibus apud *Gruterum*, pag. 114, 10. et p. 406, 7. et apud *Frontinum*. eamque scripturam probat et *Eutychus* Grammaticus, *Dausquio ad* 1. *Silii* pag. 23. laudatus. Ceteri Latinorum fere omittunt adspirationem: nisi quod ea in manuscr. codd. aliquando reperitur, ut apud *Justinum* 19, 2, 2. in visis *Bongarsio*. Graecis quoque *ἀννίβας* est cum spiritu leni. Adspirationi tamen favet origo vocis, est enim haud dubie חן et בעל quasi tu dicas *gratiam Domini*, ea forma, qua a חן et אל est חניאל, *Hanniel*, Numer. XXXIV. comm. 23. quod exponunt *gratiam Dei. Dausquius Hannibalem* interpretatur *gratiosum apud Belum*: et levat nihilominus; aitque *secum esse infinitatem prope veterum nummorum atque inscriptionum*. Vellem adduxisset aliqua ex illis monumentis, aut saltem indicasset. Nam mihi quidem nulla hucusque observata, praeter unam inscriptionem Africanam, *Bocharto de colon. Phoenic.* 1, 24. laudatam, in qua legitur *Azrubal Suffes, Annibalis filius*. Bosius. Vide ad Hamilc. c. 1.

Carthaginiensis] Addebat Ernstianus, *sequitur*. quod glossema puto inepti librarii, qui verbum desiderari existimabat, cum tamen pari modo et alibi noster loquutus sit. vide ad 2, 1, 1. *Bosius*. *Carthaginiensis* abest meo Leidensi.

Quod nemo dubitat, ut populus Rom. etc.] *Mirum*, inquit Lambinus, *loquendi genus. Cur non ita dixit potius:* Si verum est, quod n. d. populum R. o. g. virtute superasse? *Verum tamen nihil mutandum. Sic enim veteres interdum loquebantur.* Quod verum est. Nam sic plane Varro de re rustica 1, 2. *Verum dicit, ut ille hoc scripserit.* Cicero pro Roscio Am. cap. 41. *Non est verisimile, ut Chrysogonus horum litteras adamarit.* Plinius Panegyr. cap. 8, 6. *An dubium est, ut dare non posset imperium imperator?* Quae loca, et his similia alia jam adnotarunt *Mariangelus a Fano Benedicti in Auctario ad Grammaticam philosoph. epistola* 6. et clariss. *Vorstius libro de Latinitate falso suspecta*, c. 24. Ceterum in Ms. Boecl. [Ax.] erat, *si verum et quod n. d.* Bosius. Voss. B. *si verum, quod nemo dubitat.* De conjunctione *Ut*, ab optimis et sequioris aevi scriptoribus pro infinitivo cum Acc. constructo adhibita, consule Vorstium ad Justinum Lib. 3. cap. 6. num. 10. Munckerum ad Hyginum fab. 63. et ad fab. 139. et Th. Wopkens Lib. 3. Lect. Tullian. cap. 12. pag. 302. et 303. De verbo *dubitare*, cui Accusativus casus Pronominum *hoc, id, quod* adjici solet, Perizon. ad Sanct.

ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est infitiandum, Hannibalem tanto praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quoties- 2
cumque cum eo congressus est in Italia, semper dis-

Minerv. Lib. 3. cap. 3. num. 47. et Burm. ad Quinctilian. L. 12. Inftit. Orator. cap. 1.

Ut pop. Rom. omnes gentes virtute superarit] Victus enim praelio quidem nonnunquam, (p. 614.) bello vero nunquam, ut ait *Caecilius* apud *Nonium*. Schottus. Immo ipse Cicero, Romanus Conful, dubitat, dubitare certe debebat. Vide ejus de Victoriis populi Romani verba Orat. in Verrem 2, 3, 89. init. et confer Orationem Galgaci in *Vita Agric.* 30, 6. *Ernst.* *Virtutem* intellige bellicam, h. e. fortitudinem, ut paffim apud veteres. Quod si animadvertiffet Vir Doctus, non objeciffet, opinor, Nepoti Ciceronem, tanquam in dubium vocantem, quae hoc loco de Romanis adfirmantur. *Bos.*

Hannib. tanto praestit. ceteros imperatores] Quod quoque fuit judicium Pescenni Nigri. Nam quos alii Scipiones extulerunt, exiftimavit *felices illos fuisse magis, quam fortes.* Aelius Spartianus in Nigri vita 11. *Nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Annibale, ceterisque talibus. Denique cum Imperatori facto quidam Panegyricum recitare vellet, dixit ei, Scribe laudes Marii, vel Annibalis, vel alicujus Ducis optimi vita functi, et dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.* Gebhard. Ipse Hannibal *maximum imperatorem Alexandrum Magnum, Pyrrhum secundum, tertium se ipsum esse* dixit, apud *Livium* 35, 14. et *Appianum Syriacis* pag. 91. Vide et *Lucianum in dialogis mortuorum* pag. 246. et seqq. edit. Salmuriensis, ubi de praeftantia bellica Alexander, Hannibal et Scipio inter se contendunt. Laudem Hannibalis habes apud *Livium* 28, 11. (qui et ingenium ejus 21, 4. eleganter depinxit, itemque apud *Diodorum* ac *Dionem* locis modo laudatis. Ceterum a Msc. Boecler. *tanto* aberat. non male. Nam sic et alii loquuti, quare uncis inclusi. In q. edd. eft *antecedebat;* credo, quod *Probus* harum vitarum auctor habebatur. *Bosius.* De Alexandro, Hannibale, et Scipione inter se de bellica praeftantia contendentibus, et Luciano, qui hujus sui Dialogi argumentum sibi sumpsiffe ftatuitur a Fabricio ad Orosium, et Schotto ad h. l. consule T. Hemfterhus. ad Lucianum Tom. I. pag. 386. Leid. m. Voff. A. B. C. *antecedat. Tanto* exhibent Codices Leid. m. et Voff. A. C. *Praestare* pro antecellere cum quarto casu Nofter non tantum, sed et alii conftruere solent. confule Burm. ad Quinctilian. Declam. 2. c. 8. [*Tanto* abeft etiam ab Ax. Ed. Paris. [1. 2.] Ald. legitur vero in Longoliana, nec delendum eft. *Heusinger.* Eft etiam in Gu. Ult. ceterisque edd. Tum Ed. Long. Steph. Gebh. et Heuch. *antecedebat.* Ita etiam Ulf. et, Lambino tefte, Argent. ac Magiana. Sed Gu. cum reliquis edd. *antecedat.*]

S. discessit superior.] De Hannibalis laudibus Polybius L. III. cap. 30. Appianus Al. Lib. 1. B. Civ. pag. 690. ὅθεν αὐτὸν (Σερτώριον) καὶ οἱ Κελτίβηρες διὰ

cessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videretur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtu-
3 tem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius ani-

τὴν ταχυεργίαν ἐκάλουν Ἀννίβαν, ὃν θρασύτατόν τε καὶ ἀπατηλότατον στρατηγὸν παρὰ σφίσιν ἐδόκουν γενέσθαι. Pater ejus Hamilcar quoque habendus fuit dux omnium, qui tum fuerunt, et consilio, et virtute praestantissimus, teste Polybio Lib. 1. cap. 64. vide et ad cap. 1. Hamilcaris. adde Eundem Lib. 11. c. 24.

Quod nisi] V. Ind. *quod.* Bosius. Mox Voss. A. B. C. [Gu.] *quotienscumque.* Pro *congressus* Voss. C. *aggressus.* *Est* abest Vossiano B.

Nisi domi civium suor. invidia deb. ess.] Idem ipse apud Livium 30, 20. fatetur: *Vicit Annibalem non populus Ro. toties caesus fugatusque, sed Senatus Carthaginiensis obtrectatione atque invidia.* Justinus 38, 4, 6. *Annibalem sexdecim annis Italiae victorem immoratum: et quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticae aemulationis atque invidiae studium.* Geminum quid apud *Silium Italicum lib.* 17. Loccen. (p. 615.) Inimici, ejus consilia semper damnare soliti, effecerunt, quo minus ad eum milites, et nummi, admodum ipsi necessarii, licet per literas a Carthaginiensibus petentem mitterentur. v. Appian. Al. B. Hannib. pag. 558.

Videretur] Nam per Hispanias in Galliam ac Italiam contendens, tribus praeliis populum Romanum superavit ad Ticinum, ad Trebiam Flumen, et Trasymenum lacum. Liv. 20. Flor. 2. cap. 6. Appianus de Reb. Hannibal. Polyb. Lib. 3. Silius Italicus Lib. 4. cum seqq. Plinius Lib. 33. cap. 50. Eutrop. 3. Oros. Lib. 4. cap. 14. et 15. *Ernstius.* Sic opt. liber Boecl. nec video, cur mutari debeat. Ut in aliis lectum hucusque fuerit *videtur*, fecit compendium scripturae, *vid'etur.* Sic enim in Mss. exarari vox isthaec solet. *Bosius.* Omnes mei *videretur.* [Ita etiam Gu. sed Ult. cum ceteris ante Bos. edd. *videtur.* Mox Ax. *unius devicit virt.*]

Hereditate relictum o[illegible] m paternum] Adeo, ut, r[illegible]erente Seneca De Ira 2, 5. dixerit, cum fossam sanguine humano (forte *Romano*) plenam vidisset: *O formosum spectaculum!* Ernst. Hunc praecipue Catulum leoninum in perniciem Rom. imperii alebat Amilcar, ut ipse dicere solitus est. vide *Valer. Max.* 9, 3. *ext.* Et hanc fuisse caussam tradit *Justinus* 29, 1. 7. cur in minori aetate dux Annibal constitueretur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum a pueritia sciebant. *Loccenius.* Ut amicitiarum, ita et odii atque inimicitiarum hereditatem cernunt liberi. Paterculus 1, 1, 2. *Agamemnon mox scelere patruelis Aegisthi, hereditarium exercentis in eum odium, et facinore uxoris oppressus, occiditur.* Diodorus 16. *Κατὰ τὴν Μακεδονίαν Φίλιππος πατρικὴν ἔχθραν διαδεδεγμένος πρὸς Ἰλλυριοὺς καὶ τὴν διαφορὰν ἀμετάθετον ἔχων.* Tacitus 16, 28, 2. *Paconium Agrippinum paterni in principes odii heredem nuncupat.* Ipse Annibal

mam, quam id deposuerit: qui quidem, quum patria pulsus esset, et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis.

apud Livium 35, 19. *Odi odioque sum Romanis. Id me verum dicere, pater Hamilcar et DI testes sunt.* Gebhardus. Nicander apud *Livium* 35, 12. *natum adversus Romanos hostem* vocat. De Hamilcaris erga Rom. odio vide 22, 4, 3. *Bosius.*

Confirmavit] Q. ed. *conservavit*. Bosius. Pro *hic* Leid. m. *hinc*. pro *confirmavit* Voss. A. B. C. *conservavit*. pro *cum patria* Voss. B. *cum primo patria*. *Animo bellare* est, proposito, spe, desiderio, opinione bellare. Vide Vorstium ad Justinum Lib. 12. cap. 3. num. 2. item Waste et Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 20. num. 6. [Tres Voss. Ax. (fortasse et Boecl.) Mag. *conservavit*. Hoc voluit auctor. Nam *hereditate relicta conservantur*, et tenacissime quidem conservantur, si non prius, quam anima, deponuntur. *Odium* vero eadem ratione *conservari* dicitur, qua *benevolentia* a Cicerone lib. 3. epist. 7. extr. vel *amor servari* l. 10. epist. 1. med. *Heusinger*. *Conservavit* etiam Gu. Ult. verissime. Vulgatum antea *confirmavit* ita tuetur Tzschuckius, ut hereditate accepta etiam augeri posse dicat. Sed Nepos nihil aliud nunc agit, nisi ut Hannibalem odii erga Romanos hereditate relicti *tenacissimum* fuisse demonstret.]

CAP. II.

1 Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, omnium his temporibus potentissi-

(p. 616.) *Philippum*] Demetrii Macedonum regis filium, de quo *Justinus* 29, 3. et *epitome Livii* 29. et 31. et in Fastis anno V. C. IↃLII. *Schottus*. Ejus stemma ponit *Plutarchus in Paullo Aemilio*. Magius. De hoc Philippo Polybius Lib. I. c. 3. Hic admodum puer Macedoniae accepit regnum. Polyb. Lib. IV. c. 2. de hujus clade ad Cynos cephalos egi in notis post. Adde Polyb. Exc. Libri XVII. a c. 18. ad cap. 24. et Fabric. ad Orosium Lib. IV. cap. 20. pag. 270. et Interpr. ad Florum L. II. c. 7. et ad Dionis Cassii Fragm. Urs. pag. 66. lin. 17. Pro *omittam* Voss. C. *obmittam*.

Quem absens hostem reddidit Romanis] Observat *Magius*, aliter haec narrare *Justinum* 29, 4, 2. quod verum est. Ait enim, Philippum *legatum ad Annibalem jungendae societatis gratia misisse*. Idque et *Livius* tradit 23, 33. Neque tamen idcirco non adstipulatur Nostro. Nam potuit nihilominus Philippus ab Hannibale instigari ante, quam ad eum mitteret. Nec magis adversatur *Florus* 2, 7, 4. Cum nostro autem plane facit, quod apud *Livium* 33, 49. Legati Romani in

mus Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit

senatu Carthaginiensi exponunt, *compertum patribus Rom. esse, Philippum regem ante ab Hannibale accensum maxime, bellum populo Rom. fecisse.* Formulam foederis cum Philippo sanciti habes apud *Polybium* 7, 2. Bosius. Pro *omnium h. t.* Voss. C. *omnibus h. t.* [Ult. *his temp.* ut reliqui omnes, sed in *Erratis* emendatur: *iis temp.*]

Antiochus] Qui primum *Hierax* a rapacitate, deinde *Magnus* dictus est. *Lambinus.* Potentiam hujus Regis (unde a Cicerone Lib. I. in Verrem cap. 21. etiam *potentissimus* vocatur) describit Appianus Al. Syriac. pag. 144. qui ob res praeclare gestas *Magnus* appellatus fuit. ut Plut. Flam. pag. 374. Appian. ibidem, et p. 154. et p. 178. nec non p. 212. et Strabo Lib. XI. p. 804. a Plinio Lib. XX. in fine dictus *Magnus Antiochus Rex.* ubi v. Hard. contra vero Florus L. II. cap. 8. §. 4. dicit, nihil in Antiocho fuisse speciosius, quam quod a Romanis fuerit victus. Sed caussam vide apud Livium Lib. XXXVI. cap. 17. §. 7, 8. et seqq. Plures Antiochos enumeravit Appianus a principio usque ad finem Syriacorum, de quibus hic agendi non est locus. Hic vero non agitur de Antiocho Hierace dicto, a quo distinguendus est *Magnus* cognominatus. Hieracis fata describit Justin. L. XXVII. Antiochus Magnus impubes Syriae Rex constitutus est in locum fratris Seleuci interfecti. Confer Justinum Lib. XXIX. cap. I. cum Polybio Lib. IV. cap. 2. et hujus res gestas et fata descripsit Justinus Lib. XXXI. et XXXII. sed Antiochi saepe fuere confusi, quia a Latinis non bene fuere distincti, ut jam questus est Glareanus ad Valer. Maxim. Lib. IX. c. 14. ext. I. Graeci, ut Strabo et Appianus, quando de hoc Antiocho Magno loquuntur, addunt, *qui cum Romanis bellum gessit.* Hic vero quintus Regum vocatur a Plinio Lib. VI. cap. 27. pag. 335. Sextus vero ab Appiano p. 141. Sed vide ibi notas. Hic Antiochus non fuit interfectus ab uxore (p. 617.) Laodice, ut putat Harduinus ad Plinium L. VII. c. 12. pag. 379. num. 9. aliter Antiochi Magni necem describit laudatus Justinus, sed Antiochus DEUS cognominatus, teste Appiano Al. de B. Syr. pag. 210. et 211. id quod jam vidit Bongarsius ad Justinum Lib. XXVII. cap. I. item Polyaeno Lib. VIII. Strat. c. 50. Plures sine dubio quoque fuerunt Laodicae, nam alia est filia Antiochi Magni, qui, ut Appianus l. l. pag. 144. notat, *εἰς Σελεύκειαν τῆς Συρίας κατέπλευσε, καὶ τὸν στόλον κατεσκεύασε πεπονημένον. γάμους τε τῶν παίδων ἔθυεν Ἀντιόχου καὶ Λαοδίκης, ἀλλήλοις συναρμόζων.* Si hic sanus sit locus, sed huic liti me non inmisceo. De hoc Antiocho Magno in primis consulendus Plutarchus in L. Paullo pag. 258. in Cat. Maj. pag. 342, 343, 344, et in T. Q. Flam. pag. 374, 377, 378. Denique de variis Antiochis saepius confundi solitis Periz. ad Aelian. Lib. II. V. H. cap. 41. num. 37. supra memoratus Florus eodem libro et capite §. 8. Antiochum hunc vocat *maximum Regum.* et §. 13. *Ne sibi placeant Athenae, in Antiocho vicimus Xerxem, in Aemilio Themistoclem aequavimus.* Quae verba docent §. 2. non male legi posse *quum Persas Xerxemque cogitarent.* Saltem *atque Darium* delendum, nisi Florum velimus accusare ignorantiae historiarum Graecarum,

inferre Italiae. Ad quem quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque 2

alioqui notissimarum. Denique Florus hujus Regis a Romanis devicti uno die magnitudinem, qua nimis fretus fuit, derisit sine dubio, et cum Xerxe, qui quoque *Magni Regis* titulo fulgens magnis conatibus magnas egit nugas, eum comparavit, quia milites Romani joco dicere fuerunt soliti ἦν βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ μέγας, ut Appianus pag. 178. refert.

Hunc tanta incendit cupiditate bellandi] Nempe, postquam domo profugus ad eum pervenisset. Nam quod jam ante cum Antiocho societatem iniisse dicebatur, id ab aemulis illius confictum fuisse, *Justinus* 31, 9, 1. clare significat. Nec dissimulant, qui Antiochi cum eo colloquia narrant, reliqui. Vide *Livium* 34, 60. *et* 36, 7. *Appianum Syriac. pag.* 89, 90. *Plutarchum Flaminino pag.* 380. *Florum* 2, 8, 5. *Justinum* 31, 3, 5. *Zonaram Tom. II. pag.* 102. Legati Romani, cum apud *Livium*, *compertum sibi* ajunt, *ab eo litteras nuntiosque ad Antiochum profectos*, caussae inserviunt, finguntque fortean, quod nunquam factum erat. Fuisse tamen, qui acie victum a Scipione, extemplo ad Antiochum profectum traderent, *Livius* refert 30, 37. *Bosius.*

Usque a rubro mari] Lambinus h. l. nonnulla protulit de caussa hujus nominis; sed quae non sunt hujus loci; de hac egit post Strabonem Lib. xvi. p. 1125. et Interpretes ad Curtium L. viii. cap. 9. §. 15. et plures alios, S. Bochartus Lib. iv. cap. 35. qui putat, Graecos proprium nomen *Edom* in appellativum mutasse; quia et *Edom* rubrum notat. et sane sic 70. Interpretes vocant *Nabalem* ἄνθρωπον κυνικὸν, cum vertendum fuisset *Calebitam*, idque fecerunt; quia *Caleb* apud Hebraeos notat *canem*. v. Menag. ad Diogen. Laërt. Lib. vi. cap. 2. Sed alii sunt alius sententiae, quia mare *Edom* nusquam invenitur, et faciunt cum Relando, qui credit ita dictum, quod *rubens* sive ἐρυθρὸν vocari soleat, quidquid aestu calet, et sub zona torrida sive rubente jacet. Vide Reimar. ad Dion. Cassium Lib. xlviii. c. 28. lin. 67. Sed Lambinus de situ hujus maris agere debuisset, a quo Antiochus Rex Syriae arma Italiae inferre fuit conatus, qui situs longe lateque patet. Herodotus Lib. 1. c. 202. dicit, τὴν γὰρ οἱ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα. Imo sinus Arabicus, (p. 618.) et Persicus et totus Oceanus vocatur *Mare rubrum*. Vid. Schwartz. ad Cellarium Geogr. Antiqu. Lib. iii. cap. 19. §. 46. Reim. ad Dion. Cassium l. l. lin. 66. unde facile est percipere, Antiochum, Syriae Regem, posse dici, usque a rubro mari arma Italiae inferrre voluisse. Florus Lib. ii. cap. 8. §. 8. dicit, Antiochum ingenti strepitu ac tumultu movisse ex Asia. Confer Livium L. xxxvi. cap. 17. §. 7. et 15.

Legati venissent Rom. etc.] De hac legatione, ejusque caussa ac gestis, videndi *Polybius* 3, 11. *Livius* 35, 13. *et deinceps*: *Appianus Syriac. pag.* 91. 92. *Justinus* 31, 4. *Frontinus* 1, 8, 7. *Zonaras p.* 102. qui tamen non parum a se invicem discrepant. *Bosius.*

Qui de ejus voluntate explorarent] Et apparatum regis specularentur, ut inquiunt *Polybius* (*l. c.*) et *Justinus* 31, 4, 4. Ma-

operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis corruptum alia, atque antea, sentire; neque id frustra fecissent, idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua et odio in Romanos

gius. *Zonaras* ait, missum Scipionem, ut Antiochum ac Hannibalem terreret. *Bosius.*

De ejus voluntate] Ms. Boecl. *ejus voluntate*, omissa praepositione. An fuit, *ejus voluntatem?* Lambinus certe quaerit, cur non ita dixerit Nepos. Sed nulla mutatione opus. Vid. Ind. *Bosius.* Vide ad praefat. Voss. B. etiam abest praepositio *de.*

Ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent] Effecerunt autem id crebris cum eo sociatis colloquiis. Livius 35, 19. *Propter colloquia cum Villio suspectus regi.* Vide *Julium Frontinum* 1, 8, 7. Simile quid de Agesilao narrat Polyaenus lib. 2. comm. 32. *Gebhard.* Adde Polybium, Appianum, Justinum locis modo laudatis. *Bosius.*

In suspicionem regi adduc. tanquam ab ipsis corr. alia atque antea sentire] Mirum loquendi genus, nec alibi mihi observatum: et tamen nemo interpretum id tetigit. Si locus in (p. 619.) teger est, τὸ *sentire* ad *suspicionem* referendum est: *in suspicionem, sentire* (eum) *alia, tanquam ab ipsis corr.* Sed durisculum id mihi videtur. An igitur Nepos scripsit: *tanquam ab ipsis corruptus alia a. a. sentiret?* Sic certe loquuntur optimi scriptores. *Bosius.* Nulla mutatione opus.

Alia atque antea sentire] *Reconciliatam ejus cum Romanis gratiam*, dixit *Justinus* explicatius. *Bosius.* Id est, contraria sentire, quam olim senserat. Vide Cort. ad Sallust. Cat. 37, 10.

Fecissent, idque Hannib. comper.] Ms. *fecissent, nisi id cum H. c.* [Ita et Ax.] Suspicor latere mendum, et scribendum esse: *fecisse essent visi, id cum H. c.* Visi sunt regi non fecisse frustra, ut clandestinis consiliis cum Hannibale uterentur. *fecisse essent* propter litterarum similitudinem coaluit in unam vocem. *Schefferus.* Mihi olim levi mutatione unius litterulae figura haud valde dissimilis legendum videbatur: *fecissent, nisi id tum H. c.* Notum est, saepissime in Mss. *c* et *t* permutari. *Non id frustra fecissent*, i. e. non excidissent spe sua. Jam enim suspectum regi reddiderant Hannibalem: ut e *Polybio* ceterisque manifestum est. In ed. Long. est, *cum neque id fr. fec.* Bosius. Omnes mei codices [cum Gu. Ult.] *neque id frustra fecissent.* Sed *neque ii frustra faissent* non male legendum conjecit Cortius ad Sallust. Jugurth. cap. 85. num. 6. Pro *interioribus* Voss. A. male *inferioribus.*

Adiit ad regem] Sic e Mss. suis legunt *Savaro*, *Boeclerus*, et in *Ind. Lucret.* v. *revisere Gifanius.* quomodo 2, 7, 1. et 4. et alibi locutus est. Mox Ms. Boecler. *de vita sua*; sed in marg. adsc. *fid.* Pro *odio* v. cod. Schotti *odium.* Statim in illo *puerulo me*, pro vocabulum vulgo omittitur. Erat tamen in Ms. Leidensi *pume*; nisi fortean in excerptis ejus scribi excudive debuit *pu. me*, abbreviate. *Bosius.* [In prima Boecleri editione a. 1640. *pu. me* excusum est.] Leid. m. *adiit*

commemorasset, hoc adjunxit: *Pater, inquit, meus* 3
Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine, Jovi optimo maximo hostias immolavit. Quae 4
divina res dum conficiebatur, quaesivit a me, vellemne secum in castra proficisci? Id quum libenter acce-

regem. Sed Voss. A. B. C. *adiit ad regem.* Quod praefero. Vide ad Themistocl. cap. 7. Quamvis, ut ibi monui, alterum non damnem. Sic enim *adire deos, et adire ad deos* dixere: consule Brouckh. ad Tibull. 1, 5, 39. Pro *odio* Voss. C. *odium.* [Gu. Ult. *adiit ad regem.* In reliquis antiquioribus *ad* omissum est. Tum etiam Gu. Ax. Ult. *puerulo me.* De verbis *hoc adjunxit: Pater, inquit, meus* v. Ruhnkenium, a Bremio laudatum, ad Rutil. Lup. 1, 5. pag. 20.]

Pater meus Hamilcar etc.] Narrant hanc rem etiam *Polybius* 3, 11. *Livius* 21, 1. *et* 35, 19. *Valerius Maxim.* 9, 3. *ext.* 3. tanguntque et *scriptor de viris ill.* c. 42. *Appianus Iber. et Annibal. Martialis* 9, 44. *Florus* 2, 6, 2. *Orosius* 4, 14. et ex his alii: prolixe vero, more poëtarum, describit *Silius* Lib. 1. ad quem videndus *Dausquius.* Corniolam *Ursini*, repertam in agro Perusino prope lacum Trasimenum, ubi Hannibal tetendisse legitur, in qua a dextris Hamilcar sacra faciens sculptus erat, ipso Hannibale puero ad aram stante, a sinistris Asdrubal galeatus, patruus ejus, memorat *Jo. Faber commentario in imagines Illustrium Ursinianas* pag. 41. conjicitque Afro alicui, studioso Hannibalis, pro petra annulari fuisse. Addit et de alia gemma, utriusque capita, sed Hannibalis, ut pueri, ut existimat, exhibente, conjicitque annularem ipsius Hannibalis fuisse. De quibus judicent, quibus inspiciendi copia est. Exstat enim fortassis etiam nunc inter thesauros Farnesianos. *Bosius.* At (p. 620.) tamen Livius Lib. XXI. cap. 1. et Appianus Al. B. Hispan. pag. 431. et in Hann. pag. 544. videntur dubitare de hoc jurejurando, dicentes modo famam esse, Hannibalem hoc jurasse, sic quoque Hamilcaris dictum, se quatuor catulos leoninos, h. e. puerilis aetatis filios, in perniciem imperii Romani alere (vide Corrad. ad Valer. Maxim. IX. 3, 33.) a Polybio et Livio non memoratur. [Ax. *Pater meus, inquam, Hamilcar.* Gu. *Pater meus, inquit, Ham.*]

Novem annos] Sic et *Polybius l. c. et Lib.* 2, 1. *Livius locis cit.* et 30, 37. *Valerius Max. Orosius, Ampelius*, et ex emendatione doctorum virorum *Scriptor de viris illustribus* cap. 42. *Silius* quoque L. 14: *Decimum modo coeperat annum Excessisse puer, nostro cum bella Latinis Concepit jussu.* Quibus neutiquam, uti quidem *Dausquius* putabat, adversatur, quod idem Lib. 1. ait, factum hoc, *Ut fari primamque datum distinguere lingua Annibali vocem;* neque quod apud eundem L. 2. Bostar dicit, *jam bella jurasse eum, cum primum tenero vocem proferret ab aevo.* Significat enim, vix infantiam fuisse ingressum. Ea vero cum anno aetatis septimo finitur. *Bosius.*

Proficiscens Carthagine] Ubi jurasse Hannibalem in Elisae tem-

pissem, atque ab eo petere coepissem, ne dubitaret ducere, tum ille, Faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque, ceteris remotis, tenentem jurare jussit, numquam me in amicitia

plo media urbe sito, prolixe *Silius* narrat. Quod sine caussa in dubium vocat *Dausquius*, conjicitque apud Garamantas in Jovis templo factum. Nam quod ait *Polybium* refragari Lib. 2. qui tum Amilcarem scribat Herculis columnas adiisse, id secus est. Potius favet *Silio*; scribit enim, *accepto exercitu* (qui utique in Africa erat, et prope Carthaginem) *et filio Hannibale, juxta Herculis columnas trajecisse.* At *Valerius Maxim.* scripsit, *Amilcarem exercitum in Hispaniam trajecisse.* Immo diserte ait, *exercitum in Hispaniam* TRAJECTURUM, *ob id sacrificasse.* Nec aliter *Livius* 21, 1. *Polyb.* 3, 11. *Silio* et illud favet, quod Hannibal petiit, ut duceretur in Hispaniam. Sic enim praeter nostrum iidem duo scriptores. Unde malim cum ed. Col. [Mag. Ult.] sic distinguere: *In Hisp. Imp. proficiscens, Carthagine Jovi o. m. h. immolavit.* Pro *hostias* Ms. Leid. *hostiam* habet. Quomodo Silius: *tum nigra triformi Hostia mactatur Divae.* Bosius. Consule Drakenburgium ad Silium Italic. Lib. 1. vers. 81.

Jovi optimo maximo] Voss. B. [Ax.] *Jovi optimo et maximo.*

Quae divina res dum conficieb.] Leid. m. *qui, divina re, dum confic.*

Simul me] Melius ita Boecl. Leid. et ed. Col. quam reliqui *simulque.* Bosius. Leid. m. *simul ad aram.* Item Voss. A. B. *simul me ad aram.* C. *simulque ad aram.* Pro *instituerat* Voss. C. *instuterat*, forsan pro *institerat.* Sed *instituerat* rectum est. Vide ad Catonem cap. 3. [Supra Ax. *si mihi fidem.* In Gu. vox *fidem* omissa est. Tum Ax. *Simul ad aram*, sed Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Eamque, ceter. remotis, tenentem] Ex *Plauto*, *M. Varrone*, (p. 621.) *Cicerone*, *Virgilio* et *Appulejo* ritum jurandi ad aras explicat Doctiss. *Turnebus advers.* 16, 10. et 19, 19. item 26, 2. et 5. Est et elegans locus apud Justin. 24, 2, 8. de Ptolemaeo, qui *sumtis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra et pulvinaria deorum, inauditis ultimisque exsecrationibus adjurat, se sincera fide matrimonium sororis petere.* Schottus. (Vide ibi notas *Berneggeri.*) Non solum autem a jurantibus, sed etiam a sacrificantibus arae tenebantur. Virgilius libro quarto Aeneid.

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,
Audiit omnipotens.

Varro Rerum divinarum Lib. 5. *aras* dicit primum *ansas* dictas: quod esset necessarium, eas a sacrificantibus teneri. Adeas *Macrobium Saturn. l.* 3, 2. Solebant etiam, qui ad aras confugiebant, aras amplecti, ut apud *Plutarchum in Timoleonte* animadvertere licet. *Sed ille,* inquit, *cum gladio fugiens, in altam quandam petram desilivit:*

citia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum, patri datum, usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; quum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris. 5 6

hic vero aram amplectens, Timoleonem obsecrat, si veniam det, rem omnem aperiturum, etc. Magius. Veteres, dum jurabant, aras tangere fuiſſe solitos, docent Pareus in Electis Plautinis pag. 348, et 349. Broukhuſius ad Propertium 3, 19, 15. et Dukerus ad Florum Lib. 2. cap. 6. num. 2. *Aram tenere* proprie eſſe *arae ansam tenere* oſtendit Perizonius ad Sanctii Minerv. Lib. IV. cap. 15. num. 3.

Nunquam me in amicitia cum Romanis fore] Livius 35, 19. *Nunquam amicum fore populi Romani.* (Et 21, 3. *Se, cum primum posset, hostem fore populo Romano.*) Hiſtoria miscella Lib. 3. cap. 5. *Se, ut primum posset, adversum Romanos pugnaturum.* Quod non eſt expressum, longeque minus eſt. Nam qui pugnat adverſus aliquem, odium exsuere atque ex hoſte amicus fieri poteſt. *Polybius: μήποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν.* Appianus Annibalicis: *Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύειν οὔποτε ἐλλείψειν.* Ibericis: *Ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. Gebhardus.* Valerius: *se, cum primum per aetatem potuisset, acerrimum hostem populi Rom. futurum.* Scriptor de viris illuſtribus: *odium in Romanos perenne juravit.* Bosius. Hinc *Hannibal* pro capitali hoſte sumitur. Vide Muncker. ad Hygin. fab. 257. Perseus quoque Macedonum rex *ἅμα τῇ βασιλείᾳ διεδέξατο τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἔχθραν,* teſte Plutarcho in L. Paullo Aem. pag. 259.

Ad hanc aetatem] Sic rescripsi fide codicis Leid. nec dubito verum eſſe: etsi omnes alii habent: *ad hanc diem.* Tò *aetatem* abbreviate scriptum absorpſerat ob similitudinem vox proxima *ita.* Cum igitur aliquid deeſſe viderent librarii, *diem* de suo addiderunt. Mox *conservavi* erat in Ms. Boecl. et edd. Col. Lamb. Gebh. aliisque. Quod nescio cur in *servavi* mutarint. Nam et alibi legas apud Noſtrum *conservare fidem, inducias, leges, religionem.* Vide Ind. *Bosius.* Leid. m. *aetatem*, item Voſſ. B. sed A. et C. *diem.* Et omnes mei *conservavi.* Pro *sim futurus* Voſſ. B. [Ax.] *sum futurus.* Pro *cum quidem* Voſſ. C. *quam quidem.* [Ax. Gu. Ult. *ad hanc aetatem.* Iidem libri *conservavi*, sed Ed. Boecl. *servavi*, contra codd. ceterorumque edd. auctoritatem.]

Si quid amice de Rom. cogitabis] Polybius: *ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτούς. Gebhard.* (p. 622.)

Non imprudenter] Omittit negationem Ms. Boecl. *Bosius.* Sic quoque Voſſianus B.

CAP. III.

1 Hac igitur, qua diximus, aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cujus post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni praefuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publice comprobatum
2 est. Sic Hannibal, minor quinque et viginti annis

Hoc igitur, qua diximus, aetate] Sic Ms. Boecl. Etiam Leidensis: *Hac ergo, qua diximus, aet.* Vulgo absunt illa, *qua diximus*. Bosius. Voss. A. et C. [Ax. Gu. Ult.] agnoscunt verba *qua diximus*.

Hasdrubale suffecto] Supra 22, 3, 3. *Bosius.*

Equitatui omni praefuit] Ὑποστράτηγον ab Asdrubale creatum, ait *Appianus Iberic.* p. 258. *Vixdum puberem ab eodem accitum, triennio sub eo meruisse, nulla re, quae agenda videndaque magno futuro duci esset, praetermissa.* Livius 21, 3. et 4. *Bosius.* Leid. m. [Gu.] *equitatui omnium.*

Hoc quoque interfecto] Idem sup. in vita Hamilcaris cap. III. 3. dictum est. Medius postquam inter patrem et filios octo ferme annos imperium obtinuerat, barbarus quidam eum palam, ob iram interfecti ab eo domini, obtruncavit: comprehensusque a circumstantibus, haud alio, quam si evasisset, vultu, tormentis quoque cum laceraretur, eo fuit habitu oris, ut superante laetitia dolores, ridentis etiam speciem praebuerit. Livius Lib. 21. c. 2. *Ernstius.* Vide, praeter *Ernstio* adducta, quos laudamus ad 22, 3, 3. *Bosius.* Pro *interfecto* Voss. C. *interfectus.* Sed praecedentia *s. e. o. p. h. q.* eidem absunt.

Id Carthaginem delatum, publice comprobatum est] In ora Ms. libri ex alio vetere codice ita hic locus legitur: *Id Cartaginem delatum nemine contradicente publice comprobatum est.* Verum ego existimo, esse id glossema a viro aliquo docto e Polybii Lib. 3. additum. Is enim scribit, Hannibalem militum populique unanimi consensu, μιᾷ γνώμῃ, imperatorem esse declaratum. Ita tamen, ut negari non possit, Hannonem, alterius factionis principem, cum optimatibus nonnullis, dissensisse, sed frustra. De quo videatur Livius Libro citato cap. 3, et 4. *Ernst.*

Minor V. et XX. annis natus] Etiam hoc loco *Lambinus* (p. 623.) reposuit *natu.* Cl. Puteanus plane delebat τὸ *natus.* Vir clarissimus in *additionib. ad Indicem*, heic et supra 21, 2, 3. ipsum positum vocabulorum ait indicio esse, emendationem *Lambini* recte habere. Non enim dici *natus major LX. annis*, sed *major annis LX. natus.* In proclivi igitur esse conjicere, quod legendum sit *natu*, quomodo alibi *major natu*, *minor natu.* Vellem, explicatius dixisset, quomodo id e positu vocabulorum appareat. Nam ego quidem, id perspicere me non posse, lubens profiteor. Sane Cicero Verr. 2,

[natus] imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit; Saguntum, foederatam ci-

49. *triginta*, et quaest. Acad. 2, 19. *aliquot annis minorem natu* dixit: sed qui *aliquot annis majorem minoremve natum* dixerit, neminem alium novi. Scripti tamen et ante *Lambin.* editi constanter servant τὸ *natus*. Quid igitur? An legendum, *minor XXV. annos natus*, quomodo loquutus est 21, 2, 3. ubi vide, quae nos diximus. Vel ἐλλειπτικῶς dictum, *minor XXV. annis natus*, pro minor quam est abhinc XXV. annis natus? *Anno* certe pro *abhinc anno* dixisse videtur *Plautus Menaechm.* 1, 3, 22. *Trucul.* 2, 4, 39. *et Amphitr. prolog. vers.* 91. Neque enim postremo loco *anno* adverbium, idemque ac *olim* est, ut nonnulli volunt. Vide *Gronov. ad eum locum.* Videturque *Plautus* adludere ad Comoediam aliquam superiore anno Romae actam. *Ampelius*, nostrum, ut videtur, sequutus, dixit: *minor annorum XXV.* Sic enim lego pro *quindecim*, quomodo *Salmasius* edidit. Ceterum *Schottus ad script. de viris ill.* et vir doctus *in chronologia Hannibalis*, XXVI. annos natum fuisse volunt Hannibalem, cum imperium acciperet: nonnulli et plures. Quam recte, nunc non vacat dispicere. *Bosius.* Omnes mei Codices [et Gu.] vulgatam retinent lectionem. Nuper incidit mihi suspicio, locum ita distinguendum: *Hannibal minor, quinque et viginti annos natus*, quasi hoc loco distinguatur ab Hannibale, qui *senior* vocatur ab Orosio lib. 4. cap. 7, 8. Similia jam Pighius observavit in Valer. Max. l. 7. c. 3. n. 97: *Superior Hannibal a Duilio Consule victus*, quamvis hunc Nepotis l. non attingat. Adde Interprr. ad num. 100. et Bosium ad cap. 1. Hamilcaris. Quomodo ipse Nepos infra in Attico cap. 2. dixit: *C. Marius filius, Marius adolescens.* Sed hanc conjecturam nemini obtrudo. [Heusingerus Bosii conjecturam probat, *annos* legendum esse suspicantis. Atque ita Frontinus Strateg. l. 4. c. 1. ex. 10. *Ne quis minor quinquaginta annos natus hospitio matris familias uteretur.* Sed praestantissima Ult. editio: *minor quinque et viginti annis*, omisso verbo *natus*, quod jam Puteanus delendum putabat, et ob vicinum quoque participium *factus* melius abesse nemo non sentiet. Itaque uncis hanc vocem inclusimus, quam loci 21, 2, 3. memores librarii facile hic de suo adjicere potuerunt.]

Omnes gentes Hispaniae subegit] Sic Justin. 44, 5, 6. *Universam Hispaniam domuit.* Nempe, capta excisaque Sagunto, et cum ad bellum Romanis inferendum profectus fuisset. *Livium* vide 21, 23. et *Polybium* 3, 35. Unde idem *Polybius* 3, 38. ait, Poenos, cum Hannibal bellum Italiae inferret, totam Hispaniam tenuisse usque ad Pyrenaeos montes: *Ἐπεκράτησαν καὶ τῆς Ἰβηρίας πάσης ἕως τῆς ῥαχίας. ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν.* Antea vero fere intra Iberum imperium eorum consistebat. Vide eundem *Polybium* 3, 14. *Livium* 21, 5. Bosius.

Saguntum vi expugnavit] Interitum hujus urbis luget Augustinus Lib. 3. de Civit. Dei c. 20. Cujus verba memoria sane digna sunt. Pertinet huc historia Q. Mucii ad Carthaginienses legati missi, quam Pomponius ICtus Leg. 2. D. de Orig. Juris §. 37. (cujus textus vitiosus est) refert. Adde Flori Lib. 2. cap. 6. Ern-

vitatem, vi expugnavit; tres exercitus maximos com-
3 paravit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenaeum transiit. Quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit, ne-

stius. Prolixe hanc expugnationem, et quae ad eam spectant, describit *Livius* 21. a cap. 6. ad 16. usque: brevius *Polybius* 3, 17. (qui et cap. 29. et 30. docet, injuste expugnatam fuisse:) *Appianus Iberic*. p. 260. 261. *Diodorus* 25. *ecloga* 5. *Zonaras* p. 71. etc. *Bosius*. Omnes mei Co- (p. 624.) dices *ut expugnavit*. Sed *vi* et *ut* saepius confundi solent. Vide Burm. ad Phaedrum Lib. 1. fab. 2. vers. 12. Appian. Al. Hannib. pag. 545. dicit: *ὁ μὲν τὸν Ἴβηρα διαβὰς, τὴν Ζακανθαίων πόλιν ἡβηδὸν διέφθειρε*. Hic a via aberrat Heusingerus, qui, ut neget, *civitatem* h. l. notare urbem, adnotat: *non Saguntum erat civitas, sed Saguntini, quorum urbs expugnabatur*. Nam quid sibi velit Heusingerus, nescio. *Saguntum* expugnavit Hannibal, et quidem vi, (ut Polybius Lib. IV. cap. 66. *ᾑρηκὼς κατὰ κράτος*) sane cum omnibus ejus incolis, qui noctu eruptionem fecerant, quorum interitum uxores e muro contemplatae pars sese e tectis praecipitarunt; pars suspendio vitam finierunt; aliae suos liberos jugularunt, et quid hoc anno acciderit, narrat Plinius Lib. VII. cap. 3. pag. 375. Itaque et urbs, et incolae fuere deleti. vid. Appian. Al. B. Hisp. pag. 434, 435, 436. de cujus urbis opulentia prisca idem plura. Jam et urbem, et incolas unico vocabulo vocat *Saguntum*, et quidem *foederatam civitatem*, per quam vocem tam urbs, quam incolae intelliguntur. et sane nulla urbs sine detrimento et strage civium obsidetur, capitur, et expugnatur. Attamen *τὸ civitas* h. l. servat significationem urbis, uti saepius apud Nepotem. Cum Alcibiades a Nepote cap. 1. §. 2. dicitur *natus in amplissima civitate*, quid per *civitatem* intelligitur, nisi urbs Athenae. et c. 11. §. 2. *quum Athenis splendidissima civitate natus esset*. Ubi vide quem laudavi in not. post. [Bunemann. ad Lactant. Inst. 2, 7. pag. 212. 213.] Si ergo cadentis demum Latinitatis consuetudine (ut dicit Heusingerus) *civitas* idem sit, quod *urbs*, Nepos cadentis Latinitatis scriptorum numero habendus sit, oportet, licet, ut ex ejus scriptis patet, sub J. Caesare et Augusto floruerit. Orosius Lib. IV. cap. 14. vocat *Saguntum florentissimam Hispaniae civitatem, amicam populi Romani*. Ubi plura de hac historia Sagunti. Tamen Dianae, e Zacyntho advectae una cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Trojae, Hannibalem pepercisse adnotat Lib. XVI. cap. 40. Tom. II. pag. 37. idem Plinius. [V. Davis. ad Caesar. B. Civ. 3, 13. fin.]

Tres exercitus max. comparavit] Vide *Polybium* 3, 33. *Livium* 21, 21. et seqq. *Bosius*.

Saltum Pyren. transiit] *Polyb*. 3, 35. *Livius* 21, 23. *et seqq*. *Appianus Annibal*. p. 315. *Bosius*. Vox *saltum* abest Vossiano C. et paullo ante, pro *in Hispania*, *in Hispaniam*.

Cum omn. incolis conflixit] Hoc *Polybius* 3, 42. *et seqq*. et *Livius* 21, 27. *et deinc*. multis verbis docent. *Lambinus*.

minem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam 4
venit, quae Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum, praeter Herculem Grajum, transierat, (quo facto is hodie saltus Grajus appellatur) Alpicos, conantes prohibere transitu, concidit,

Neminem nisi victum] Leid. *neminem non victum*. Non male. *Bosius*.

Ad Alpes posteaquam venit] Quae *Poeninae* ab Hannibale denominatae sunt. Plin. L. 3. Nat. Hist. cap. 17. et Paullus Warnefridus Lib. 2. de Gestis Longobard. cap. 18. ait: *Alpes Appenninae dictae sunt a Punicis, hoc est, Hannibale et ejus exercitu*. Ernstius.

Ab Gallia] Sic Ms. Boecl. et q. edd. pro quo perperam alii, *a Gallia*. Vid. Ind. v. *ab*. Bosius. Voss. A. B. C. *ab Gallia*. [Ita etiam Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Boeclerum, qui *a Gall.* edidit.]

(p. 625.) *Quas nemo cum exerc. ante eum transierat*] Falsum hoc esse, docet *Polybius* 3, 48. Bosius.

Praeter Herculem Grajum] Hunc Alpes transgressum, etiam alii scribunt, in his *Diodor.* 4, 19. *Dionysius Halicarn.* 1. *Silius* 2, 3. *et* 15. *Justinus* 24, 4. *Plinius N. Hist.* 3, 17. *Ammianus* 15. Sed *Livius* 5, 34. pro fabula habet: quemadmodum in universum expeditionem Herculis Graji in Galliam et Italiam *Bochartus de coloniis Phoenic.* 1, 41. etsi non audet negare, Herculem Phoenicium illa loca adiisse. *Bosius*. Consule etiam Vossium Lib. 1. de Idolol. Gent. cap. 35.

Quo facto] An legendum, *a quo facto?* Bosius. [Nulla mutatione opus est. V. Ind. v. *fio*.]

Saltus Grajus] Ab Hercule scilicet Grajo denominatae sunt Grajae. Plin. loc. cit. et Silius Italicus Lib. 3. et 4. Belli Punici. Sextus Ruffus in C. Caesare. A tertio Caesaris transitu Juliae deinde vocatae sunt Alpes. Marcellinus. Sext. Ruff. in Julio et Octaviano Caesarib. Warnefrid. d. lib. cap. 13. Messala Corvin. Libello de progen. Augusti eas, uti Josepho de Salas videtur, Romanas nuncupavit. *Ernstius*. Pro *Grajus* Leid. m. *Grajum*. Forsan pro *Grajarum* scil. Alpium. Vid. Wess. ad Diodor. Sicul. Lib. IV. cap. 19. num. 41. Sed nihil muto. locus etiam inde dictus *Hannibalis transitus*. vid. Appian. Al. de B. Hannib. pag. 546.

Alpicos] Mallet *Lambinus* legi, *Alpinos*, suffragante adnotatore nupero. *Allobroges* vocat *Polybius* 3, 50. 51. Livius *montanos* 21, 32. *et deinc.* qui et certamina illa prolixe narrant. *Bosius*.

Prohibere transitu] Sic vetus cod. *Schotto* inspectus, et ed. Boecl. Alii, *transitum*. Quod fortasse mutari non debuit. Nam cum accusandi casu hoc verbo et *Plautus* aliique usi. Adi Ind. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. B. C. *transitu*. Atque ita legendum jam statuerant viri docti, Justino Lib. 44. cap. 3. *Sed quum ab Eurysace Ajacis filio* accessu prohiberetur, et Suetonio in Caesare cap. 34. *Hos frustra per omnes moras* exitu prohibere *conatus*, aliisque ita loquentibus. Vide Burm. ad Valerium Flaccum Lib. 3. Argon. vers. 305. et Oudendorp. ad Frontinum L. 1. Strateg. cap. 6. num. 9. Sub *prohibere* intelligitur *se*, vel *ipsum*.

loca patefecit, itinera muniit, effecit [que], ut ea elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo

Et ideo *transitu* praeferendum. [Gu. Ax. Ed. Ult. *transitu*. Reliquae ante Boecl. *transitum*, quod, Heusingero docente, non minus latinum est. Caesar Bell. Civ. 2, 35. *Loci natura et munitio castrorum aditum prohibebat.* Justin. 29, 4. *Laevinum praetorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt.* Haec loca attulit Heusingerus. V. eumdem ad Cic. Offic. 1, 16. pag. 133. Oudendorp. ad Caesar. l. c. et ad B. Gall. 2, 9. fin.]

Loca patefecit, etc.] Quo pacto id fecerit, docent *Polybius* 3, 54 *et* 55. *Livius* 21, 36. 37. *Appianus Annibal.* pag. 315. *Bos.* Sic Justinus Lib. 2. cap. 13. n. 6. dixit *iter, quod aliter non pateret, ferro patefacere.* et Phaedrus Lib. 4. fab. 6. *Inhospitalis prima quae Ponti sinus Patefecit.* Consule Broukh. ad Tibullum Lib. 1. El. 3. vers. 36. et *munire itinera* propria est locutio. Drakenburg. ad Silium Italicum Lib. 15. vs. 516. Livius a Bosio citatus, nempe cap. 37. Libri xxi. dicit Hannibalem *ardentia saxa infuso aceto putrefecisse.* Id quod in dubium vocat celeb. Drakenb. licet Appianum idem narrantem proferat, quia Polybius nullam aceti infusi facit mentionem; et vix credit, Hannibali tantam aceti copiam fuisse. In Drakenburgii sententia fuit olim quoque Boxhornius, sed in alia omnia abit Fabricius ad Dion. Cassium Lib. xxxvi. cap. 1. lin. 17. §. 5. Nepos more suo brevitati studens tacet, quo pacto loca patefecerit.

Effecitque] Aberat copula Ms. (p. 626.) Boecl. potestque abesse. *Bosius.* Et abest Voss. A. B. C. [Gu. sed est in Ult. ceterisque edd. Paullo ante Ed. Bos. vitiose *minuit.* Ed. Harl. *munivit*, sed Paris. 1. Ult. Long. Mag. Lamb. Boecl. cum Ax. et Gu. ut in textu legitur.]

Elephantus ornatus] *Gifanius* ita correxerat (e cod. suo, in *Ind. Lucret.* v. *ornare*:) secutusque est, indice *Cl. Puteano, Lambinus. Schottus* ex suis membranis praefert *oneratus*, accipitque pro onustus. Ast ego pertendo, istud *oneratus* esse suppositum ab ignorante scriba vim τοῦ *ornatus.* Nam elephas *ornatus* multum ab *onerato* differt. Jumenta dorsuaria, κτήνη φορτηγά, ut cameli et muli, etc. onerantur; elephanti vero ornantur, armantur ipsi et armatis impleuntur. Quid plura? praestantissimi quique scriptores hoc modo loqui consueverunt. Lucret. L. 2.

Fervere cum videas classem, lateque vagari,
Ornatamque *armis belli simulacra cientem.*

Livius Lib. 9. *Diemque iis, qua equis armisque instructi atque* ornati *adessent, dixit.* Tacitus Lib. 3. cap. 63. *Flavianus exercitus ad praelium intentus or*natus*que densis circa viam ordinibus adstiterat.* Tacit. L. 5. Histor. cap. 22. *Pauci* ornati *militariter, plerique circum brachia torta veste.* Sic Catoni de re rustica *Asini ornati.* Gebhardus. Vide Ind. Confirmat hanc lectionem Ms. Boecl. et quod opponitur homo *inermis* elephanto *ornato* apte, *onerato* non item. Abest quidem τὸ *inermis* Ms. Boecl. et videri possit glossema scioli cujusdam. Sed non est. Fere similiter Livius: *ita rectis saxis, ut aegre expeditus miles tentabundus demittere se posset. Expeditus*, id est, non impeditus

inermis vix poterat repere. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit.

armis et sarcinis, aut saltem, leviter armatus. *Bosius*. Voss. A. C. *honeratus*. B. *oneratus*. *Ornatus* legit Heinsius ad Ovidium Epist. 9. Heroid. vers. 103. et per *armatus* explicat, cujus verbi significationis plurima exempla reperiuntur apud optimos Auctores. Consule Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. c. 55. quomodo Graecis *κοσμεῖν χαλκῷ*. Euripid. Phoeniss. 804. *κοσμηθεὶς ὅπλοισι*. Sophocl. Philoct. 1077. *κόσμος ὑπασπίδιος*, in Ajace vers. 1425. vide et Scholia Homeri Iliad. *β*. vers. 554. *Inermis* abest etiam Voss. B. item Axeniano; et facile abesse potest, addita forsitan a librariis, ut opponatur *τῷ ornatus*; licet Bosio contrarium videatur, sed nemo attendit ad elegantiam locutionis, licet nimis declamatoriae. Appianus Alexandrinus B. Hannib. pag. 546. ita narrat: Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Ἄλπια ὄρη, καὶ μηδεμίαν μήτε δίοδον, μήτε ἄνοδον εὑρὼν (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε κἀκείνοις, ὑπὸ τόλμης κακοπαθῶν. Nepos, licet contra suam consuetudinem rem quoque nimis extollens, imitatus est scriptores Graecos, eodem fere modo de viarum spatiis sese exprimere solitos. Sic Strabo Lib. vi. pag. 433. de duabus viis agens alteram vocat *ἡμιονικὴν*, alteram *ἁμαξήλατον*. pro qua *ἁμαξιτὸν* vocat. L. viii. pag. 579. Herodotus Lib. vii. c. 176. *κατάτε Ἀλπηνὸς ὄπισθεν ἐόντας ἐοῦσα ΑΜΑΞΙΤΟΣ μούνη*. et cap. 200. *ΑΜΑΞΙΤΟΣ γὰρ μίη μούνη δέδμηται*. Strabo Lib. xvi. pag. 1072. *ἡδὲ πάροδος ἐπὶ τοῦ τείχους. ὡς τέθριππα ἐναντιοδρομεῖν ἀλλήλοις ῥαδίως*. de Babylonis moenibus, de quibus eadem testatur Curtius Lib. v. c. 1. §. 26. De Alexandriae viis *ἱππηλάτοις*, et *ἁρματηλάτοις* Strabo Lib. xvii. pag. 1143. Curtius Lib. iii. cap. 4. §. 12. *iter vix quaternos capiebat armatos*. Homero Il. H. 340. est *ὁδὸς ἱππηλασίη*. *Ιλ*. I. 383. *Αἵτε ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὀχέσφιν*. Polybius L. iii. cap. 54. agit etiam de via quadam, quam propter angustias neque elephanti, neque jumenta transire antea poterant. [Ms. Dan. Gu. Ed. Ult. Lamb. *ornatus*. Reliquae antiquiores *oneratus*.]

(p. 627.) *Vix poterat repere*] Polyb. Lib. 3. Liv. 21. Flor. 2, 6. Eutrop. 3, 21. Orosius 4. c. 14. *Ernstius*.

Hac copias traduxit] Qua parte Alpes transierit, prolixe disquirit *Cluverius Italiae antiq.* 1, 33. pag. 363. *et deinceps*. Bosius. Per Taurinas Alpes transiit in Italiam Hannibal. Vide Drakenb. ad Silium Italicum 3, 646.

CAP. IV.

1 Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem [de]

Ad Rhodanum] Atqui neque *Polybius*, neque *Livius*, neque ulli alii, quod sciam, tradiderunt, P. Cornelium consulem cum Hannibale apud Rhodanum conflixisse. Nam triduo ante quam ad Rhodanum venisset Scipio, transierat flumen Hannibal, teste *Polybio*. Lambinus. *Μνημονικὸν ἁμάρτημα* hoc Auctoris est. Scipio enim consul cum audiret, Hannibalem per Alpes transiisse in Italiam, se primum hosti objecit. Cum quo ad Ticinum amnem congressus equestri praelio vincitur, et vulneratur. Mallem igitur, si per vett. libros liceret, pro *Rhodanum* legi *Ticinum*. Polyb. Liv. aliique jam dicti Scriptores. Infra tamen repetit cap. 6, 1. *Quem*, nempe Scipionem, *ipse primum apud Rhodanum etc. fugaverat*. Sed non memini me de pugna apud Rhodanum quicquam legere. Alii suo sensu abundent, per me licet. *Ernstius*. Locus Polybii est Lib. 3, 49. Ita et *Livius* 21, 32. Quare *Ernstius* mallet, *ad Ticinum*. Sed huic emendationi repugnat, quod Cornelius ait, *conflixerat*, non *conflixit*. Hoc enim videtur innuere, id praelium ante transitum Alpium commissum esse. Praeterea pugnam ad Ticinum Padumque pugnatam demum in sequentibus significare videtur, cum ait: *Cum hoc eodem Clastidio apud Padum decernit*. Nam de illa omnino haec verba accipienda sunt, cum inter eam ad Ticinum amnem, in qua Scipio vulnus accepit, et alteram ad Trebiam, nulla alia intercesserit. An igitur Nepos intelligit praelium, quod inter Numidas et Romanos equites, a Scipione emissos, pugnatum est? de quo *Polybius* 3, 45. *ac* 64. *Livius* 21, 29. *Zonaras* pag. 73. Sed tum victoria penes Romanos fuit, qui, ut *Polybius* ait, Numidas fere usque ad castra Hannibalis insequuti sunt. At noster h. l. Hannibalem *pepulisse*, et infra cap. 6, 1. *fugasse* Scipionem apud Rhodanum, ait. Quid igitur? An eam pugnam significat, qua Gallos a fronte juxta et tergo adortus Hannibal castris exuit: de qua idem *Polybius* 3, 43. *et Livius* 21, 28. exponunt. Id magis crediderim. Quanquam enim ei praelio Scipio ipse cum suis non interfuit: tamen quia Galli pro Romanis, quibus tum Scipio praeerat, depugnantes, in fugam acti, ipseque Scipio in Italiam regredi coactus est, fortasse non omnino inepte Noster dicere potuit, *cum eo conflixisse Hannibalem, eumque pepulisse*. Cogitabam aliquando, Nepotem sequutum aliquem, qui scripserit, Hannibalem cum Scipione (p. 628.) primum *apud Eridanum* conflixisse, (quomodo *Appianus*: *ἐπὶ τὸν Ἠριδανὸν ἐστρατοπέδευσεν*:) sed in codice illius mendose scriptum fuisse *Rhodanum* pro *Eridano*. Verum nec id satis placet. *Bosius*.

Clastidio apud Padum] Sic scripti omnes et ante *Lambinum* vulgati. Is enim, praeeunte *Cl. Puteano*, edidit *de Clastidio*,

Clastidio apud Padum decernit, saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Ti- 2

quod retinuere reliqui, ac tuetur et nuperus editor, cum tamen *Lambinus* ipse fateatur, ex *Polybio* et *Livio* constare, Scipionem cum Hannibale de Clastidio non decertasse. Quod verum est. Nil amplius enim, quam illud, sive oppidum, sive vicum, ab Hannibale proditione captum scribunt, idque cum jam fugato ad Padum Ticinumque Scipione, trajectoque Pado, Scipionem insequutus, consedisset inter Padum et Trebiam in sinistra hujus ripa. Vid. *Polyb.* 3, 66. 68. 69. *Livius* 21, 47. et 48. Idem vero *Lambinus* negat *Clastidio* heic locum esse. Nam quid est, inquit, *apud Padum Clastidio decernit?* nonne satis est dixisse *apud Padum*, ut *apud Rhodanum*, *apud Trebiam.* Quare aut delendum id censet, tanquam aliunde inculcatum, aut legendum, *non longe a Clastidio.* Non male ista; nisi quod posterior conjectura haud placet. Nam praelium, de quo heic sermo est, ultra Padum, quem Scipio Placentiam movens transierat, ad Ticinum, in agro Insubrium, et circiter V millia passuum a Victumviis, commissum est, ut apparet e *Polybio* 3, 64. et 65. *Livio* 21, 39. et 45. Jam *Clastidium* Geographi in Gallia Cispadana collocant haud procul eo loco, ubi Ticinus Pado jungitur. Vide *Merulam* parte 2. *Cosmograph.* Lib. 4. cap. 34. *Cluver. Ital. antiq.* l. 10. *Victumvias* autem medio fere inter Placentiam et Cremonam sitas fuisse volunt. Cur igitur Nepos *Clastidio*, aut *non longe a Clastidio* pugnatum diceret, cum propiora haberet loca, Victumvias, ipsamque Placentiam? Vereor itaque, ne glossema sit, ab aliquo profectum, qui Clastidium sub id tempus captum fuisse legerat. Etsi id pro certo adfirmare non ausim. *Bosius.* Pro *de Clastidio* Leid. m. et Voss. B. *Clastidio.* A. *Clastidia.* Sed C. *Cladistia.* Pro *decernit* Voss. C. *decrevit.* Pro *saucium inde ac fugatum* B. *saucium inde fugatum.* A. *sauciumque indè ac fugatum.* Permotus Bosii opinione parenthesi τὸ *Clastidio* inclusi; qui recte de Ticino agit. Vid. Florum Lib. II. cap. 6. §. 10. Valer. Maxim. L. V. cap. 4. Ex. 2. Orosium Lib. IV. cap. 14. praeter auctores a Bosio citatos. [Gu. *Cum hoc eodem Clastidia.* Ult. *Cum hoc eodem Clastidii.* Kappius in Harlesii Opuscul. pag. 464. sqq. scribendum arbitratur: *Cum hoc eodem Cornelio Scipione*, sed vere Tzschuckius: *Non apparet, unde nomen Clastidio, minus cognitum, obtrusum sit, nisi ipsum Nepotem auctorem agnoscat. An igitur caussam illius praelii, quam alii vel ignorarunt, vel praeterierunt, sic indicavit? Libenter exciperem ingeniosam conjecturam Kappii, si ita nomen, librariis et notum, et antea ac post redditum, deformari potuisset.* Quum igitur in libris nihil praesidii ad locum hunc emendandum sit, Puteani lectionem cum Heusingero aliisque, ut omnium commodissimam, recepimus. Mox Axen. *sauciumque inde fugatum d.* Gu. Ult. *sauciumque inde ac fugatum d.*]

Apud Padum decernit, etc.] Hanc pugnam, ejusque eventum multis verbis describunt *Polybius* et *Livius.* Lambinus. Adde *Silium* Lib. 4. *Bosius.*

Tiberio Longo] Hoc viro praenomen est et apud *Polybium*, *Appianum*, *Ampelium*, *Eutropium*, *Cassiodorum.* Male

berio Longo apud Trebiam adversus eum venit. Cum his manum conseruit, utrosque profligavit. Inde per
3 Ligures Apenninum transiit, petens Etruriam. Hoc

igitur *Aldus* et *Magius* reponunt, *Tito. Livius*, ad quem provocant, hoc loco etiam in optimis edd. mendosus est, ut jam *Lambino* ac *Schotto* monitum. Et apud eundem 23, 37. ac 30, 44. *Tiberius* vocatur. Fuitque hoc praenomen et aliis e gente Sempronia, ut passim e nummis, lapidibus et scriptoribus antiquis videre est. Ceterum apud Ampelium, ubi *Tiberius Claudius* dicitur, haud dubie posterior vox a glossa est. *Ampelius* solum *Tiberium* dixit, ut *Scipionem, Flaminium, Paullum, Varronem, Gracchum, Marcellum.* Hunc *Longum* nonnulli *Sempronium Gracchum* vocant. Nescio, quam (p. 629.) bene. *Bosius.* Pro *collega* Voss. C. *collegio.* [Etiam Gu. Ax. Ult. *Tiberio L.*]

Apud Trebiam] Sic Mss. (etiam Boecl.) In Cimone, *apud Mycalen*, et alias non semel. (Vid. Ind.) Sallustius, *apud Lete oppidum, apud Ilerdam, apud Preneste, apud Mutinam.* Priscianus L. 15. Vulgati, *ad.* quam lectionem adferit *Orosius* 4, 14. Savaro. Et sic *Livius* quoque loquitur 21, 48. 49. et ejusdem libri *epitome.* At *apud Trebiam* est etiam apud *Ampelium*, qui sua e nostro, ut videtur, desumsit. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. B. C. *apud Trebiam.* Arntzenius tamen ad S. A. Victorem de Viris Illustr. cap. 60. num. 2. videtur praeferre *ad Trebiam*, cujus locutionis quamplurima congessit exempla, sed Bosium et meos Codices secutus hic nihil muto. Vide Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 20. num. 1. De Trebiae situ Torr. ad Val. Maxim. Lib. VII. cap. 4. n. 33. [Gu. Ult. omnesque ante Lamb. edd. *apud Trebiam.* Alterum a Lambino est.]

Manum conseruit] Tam *manum* quam *manus conserere* Latinos dixisse docet Burm. ad Nemesianum Ecl. 6. vs. 21.

Utrosque profligavit] Quae pugna pugnata est An. Urbis IↃXXXV. mense Decembri. *Ernstius.* Sic et *Orosius* 4, 14. Ac jam fugientibus Romanis supervenisse Scipionem, *Appianus* (qui et sauciatum ait) et *Silius* referunt. Sed *Polybius* ac *Livius* negant praelio interfuisse, quippe adhuc aegrum ex vulnere. Utcunque sit, *utrosque profligatos* dici potest, quoniam utriusque exercitus fusi. Quanquam et *Florus, Scriptor de viris illustribus, Eutropius, Ampelius*, alii, solummodo Sempronium ad Trebiam victum scribunt. Ceterum pro *utrosque* edunt alii *utrumque*, sed editam lectionem confirmat etiam Msc. Leidens. et similis locutio supra 20, 2, 2. vide Indicem. *Bosius.* Omnes mei *utrosque.* Vide Torren. ad Val. Max. Lib. VI. cap. 5. num. 61. [*Utrosque* etiam Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. qui *utrumque* reposuit.]

Apenninum transit] Ita fere et *Silius sub finem Libri* 4. *Orosius* 4, 14. Sed *Livius* 21, 58. 59. *et* 22, 1. scribit, conatum quidem transscendere Apenninum, sed vento et imbribus prohibitum, degressum Apennino, retro ad Placentiam castra movisse, ibique cum Sempronio denuo conflixisse. *Polybius* et reliqui de transitu Apennini plane nihil. *Bosius.* De itineribus Hannibalis post pugnam ad Trebiam non convenire inter Nostrum, Polybium, et Livium, ostendit

itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea numquam dextero aeque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam nunc premeretur, lecticaque ferretur,

quoque Dukerus ad Livium Lib. xxi. cap. 58. in fine. [Ed. Lamb. Boecl. Bos. Heusing. et Staver. *transit*, sed Ax. Gu. Ed. princ. Arg. Paris. 1: Ult. Long. *transiit*, quod cum Harlesio revocavi. Mox. Ax. Ult. *Hetruriam.*]

Gravi morbo afficitur oculorum] Alpinis enim frigoribus dextrum oculum amisit elephante invectus, ut refert praeter *Polybium* (3, 62.) ac *Livium* (22, 2.) lepide Satyricus Aquinas Sat. 10, 157.

O qualis facies et quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum!

Quo de somnium ejus refert *Val. Max.* 1, 8. Vide et *in Fabio Plutarchum*. Plures ejusmodi duces μονοφθάλμους reperias. De Philippo, Macedonum rege, *ex Demosthenis Orat. pro Ctesiphonte* Gellius 2, 27. ibidemque *e Sallustio* de T. Didio. *Schott.* Quod dehonestamentum oris quidam simii posteriorum ducum ad gloriam sibi trahebant. Tacitus 4. Hist. 13, 3. *Sed Civilis ultra, quam barbaris solitum, ingenio sollers, et Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento.* V. eundem 2. Ann. 9, 2. et 3. A. 20, 4. de Decrio. Justin. lib. 9. sub fin. de Philippo. *Gebhard.* De Sertorio habes apud *Gellium* l. c. De Hannibale adde *Silium fine* 4. Eum (p. 630.) vero alii non in transitu Apennini, sed dum per paludes in Etruriam ducit, morbum oculorum contraxisse scribunt. *Bosius.* τὸ *dextero* abest Leidensi meo. Polybius Lib. III. cap. 79. non definit, quem oculum amiserit Hannibal, dicens, *δι' ἣν (ὀφθαλμίαν) καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως.* Plutarchus in Sertorio pag. 568. sive paullo post initium enumerat Hannibalem inter Imperatores callidissimos Philippum, Antigonum et Sertorium, *ἑτεροφθάλμους γεγονότας.* Sed dextro an sinistro oculo privatos per *τοὺς ἑτεροφθάλμους* intelligat, non audeo distinguere. Saltem Philippus, a Strabone Lib. VIII. pag. 575. dicitur simpliciter in obsidione Methonae *ἐκκοπεὶς τὸν ὀφθαλμόν.* a Diodoro Siculo Lib. XVI. c. 34. *εἰς τὸν ὀφθαλμὸν πληγεὶς τοξεύματι.* ab Orosio Lib. III. cap. 12. *ictu sagittae oculum perdidisse.* Ad quos nec Fabricius nec Wesselingius loca adfert, unde conjicere possumus, utro oculorum privatus fuerit Philippus. sed satis constat e Justino Lib. VII. c. ult. dextrum Philippi oculum sagitta fuisse effossum, quem *τὴν τῶν ὄψεων ἑτέραν* vocat Plut. Al. pag. 665. Antigonus, a Plutarcho *ἑτερόφθαλμος* dictus, a Polybio Lib. V. cap. 67. vocatur *μονόφθαλμος.* Hannibal ipse a Livio Lib. XXII. cap. 2. in fine dicitur *altero oculo captus.* Hinc non video, cur juxta Dukeri opinionem Nepos credatur alios auctores fuisse secutus, nisi statuamus, *alterum oculum*, *alteram manum*, *alterum pedem* semper fuisse positum pro sinistro oculo, manu, et pede, quod quidem plerumque factum haud nego, sed an semper, dubito; nam proprie *alter*, ut cuivis notum, nihil aliud notat, quam unum e duobus. Praeterea Dukeri observationem, in itineris, quo hunc oculorum morbum contraxit Hannibal, descriptione Nepo-

C. Flaminium Cos. apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occidit; neque multo post C. Cen-

tem differre ab aliis, jam dudum ad h. l. Bosius ostenderat. Sed ad rem vellem quidem ut Aelianus Lib. XIII. cap. 24. et Valer. Maximus Lib. VI. cap. 5. Ext. 3. adposuissent, utrum oculorum effoderit Zaleucus, qui a Suida ἑτερόφθαλμος fuit nominatus. Candace Aethiopium Regina, ἀνδρικήτις γυνή, πεπηρωμένη τὸν ὀφθαλμόν (in scriptis τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν) legitur. Sed dextrum an sinistrum, incertum. Haec sufficiant, ut ostendatur, τὸ ἕτερον non semper de sinistro dici.

Ut postea numquam dextero aeque bene usus sit.] Pro hac locutione dicit Cicero Lib. 1. de Divinat. cap. 24. *Oculum, quo bene videret.* Suet. Aug. cap. 79. *Sed in senecta sinistro minus vidit.* [Ax. *dextro.* Idem et Ms. Boecl. Ed. Ult. mox *valitudine.*]

Cum etiam nunc premer.] Sic rescripsi, praeeunte Ms. Boecl. in quo erat, *tum etiam nunc prem.* notum est *t* et *c* passim in Mss. permutari. Vulgo erat, *cum etiam tum* (vel *cum etiam*) *prem.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. *Quum etiam tum pr.* B. *cum etiam nunc.* C. *quam etiam tunc.* qui semper fere pro *quum* vel *quam* vel *quem* scribere solet. [Ax. ut Bosius edidit. Gu. *cum etiamnum.* Ed. Ult. *quum etiamnum.* Ed. princ. Arg. Long. Mag. Boecler. Heusing. *quum etiam tum.* Utraque Paris. Ald. Lamb. *cum etiam prem.*]

Lecticaque ferretur] Ut solent affecti Duces iter facere et exercitui circumferri. Vide Livium 24, 42. Valerium Maximum 2, 8, 2. et Curt. 7, 6, 8. *Gebhardus.* Adde Schefferum de Re Vehicul. Lib. 2. cap. 5. pag. 111. Lectica alioquin ferri viris firma valetudine utentibus erat turpe, quod, ut alia taceam, patet ex diversis Veterum, cur Artemon περιφόρητος fuerit dictus, opinionibus, quas profert Plutarchus in Pericle p. 167. et Athen. Lib. XII. cap. 8, 9.

C. Flaminium] De hoc vide, quos laudat Davisius ad Cic. L. 1. de Divinat. cap. 35.

Apud Trasimenum] Nempe lacum. Meminerunt hujus praelii, satis certe magni, praeter historicos jam citatos, Plutarchus Fabio, Val. Max. Lib. 1. cap. 5. Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 3. et Seneca L. 2. De ira c. 5. *Ernstius.* Leid. m. et Voss. B. C. *Transimenum.* et ita in Vetustissimis Edd. et novem Mss. apud Valerium Maximum Lib. 1. c. 6. n. 33. legi, docet Torrenius, qui plura de hujus vocis scriptura profert, cui adde Duk. ad Florum 2, 6, 13. Confer Drakenb. ad Livium Lib. XXII. cap. 4. §. 5. quem secutus *Trasimenum* loco non movi.

Insidiis circumventum] Plane sic Epitome Livii 22. *insidiis ab Annibale circumventus, ad Trasimenum lacum cum exercitu caesus est.* Eas vero describunt *Polybius* 3, 83. *et seq. Livius* 22, 4. *Appianus* pag. 319. *Silius* 5. *princ. Florus* 2, 6, 13. Ut mirer, id in nupera Lugdunensi editione, verbis *Salmasii*, in dubium vocari. Imo ne quidem *Florum* recte notari a *Salmasio*, Livii narratio docet. *Bos.* Post hanc ad Trasimenum acceptam cladem Libertini etiam in verba juravere. Ut Livius Lib. XXII. cap. 11. in fine et post eum Macrobius Lib. 1. Saturn. cap. 11. pag. 197. *Post calamitatem apud Trasimenum notae cladis acceptam Libertini quoque in Sacramentum vocati sunt.*

Occidit] A Gallis occisum, ait

tenium praetorem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei ve- 4

Polybius: ab Insubre equite, Ducario, *Livius* 21, 6. *Silius fine lib.* 5. Bosius. Non tamen errat Nepos. Verum est. Hic Flaminius non ipsa Hannibalis manu occisus est, sed consilio, sive dolo militari, quem ipsi struxerat Hannibal, qui hujus hominis ferociam, et rei militaris imperitiam probe perspectam habebat. Vide Appian. B. Hannib. p. 551. 552. Flaminius, rerum antea gestarum successu ferox, hisce nunc suis ausis excidit, et audacissime ac fortissime licet pugnans, cecidit, et cum eo optimi quique. v. Plut. in Fabio pag. 175. Jam eodem redit, utrum a Gallis, ut Polybius Lib. III. cap. 84. scribit, an ab equite Insubre Ducario, ut Livius Lib. XXII. cap. 6. narrat, fuerit lancea transfixus. Flaminii caedes Hannibalis callidissimo consilio accepta est referenda. Inspice modo Polybium l. l. a capite 80. Plut. l. l. Appian. et Livium a cap. 3. ad (p. 632.) 7. ejusdem libri. Noster auctor ingenue confitetur, insidiis nempe ei ab Hannibale compositis fuisse circumventum, sed quas Flaminius vitasset, si collegae et senatus consilio paruisset. De Flaminii corpore, funeris caussa, magna cum cura ab Hannibale quaesito, sed non invento inter Plutarchum l. l. et Livium Lib. XXII. cap. 7. convenit.

C. Centenium] Sic et *Polybius*, *Livius*, *Appianus*, *Zonaras* vocant. Estque et *M. Centenius Paenula* apud *Livium* 25, 19. et *P. Centenius Ursio* apud *Gruter.* 768, 11. Male igitur Polybii interpres *Centronium* reddidit. *Bosius.* Cum interpretibus nobis res non est. Γάϊον Κεντήνιον ipse Polybius eum vocat Lib. III. cap. 86. in Livio L. XXII. cap. 8. etiam antea legebatur *Centronio*, et *Centonio*: sed *Centenio* ibi legendum quoque conjecerunt docti.

Praetorem] Imo *propraetorem*. Ut Livius ait Lib. 22. c. 8. et in Ms. nostro Cod. exstat. *Ernstius.* Fidenter ita rescripsi, auctoritate codicis Ernstiani, ac *Livii* 22, 8. Praetorem non fuisse, etiam *Appianus* indicio est: Κεντήνιον αὐτοῖς τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἰδιωτῶν, οὐδεμιᾶς ἀρχῆς παρούσης, ἐπέστησαν. *Zonaras* στρατηγὸν vocat. Quod male interpres vertit *praetorem*: Bos. Omnes mei Codices *praetorem*. Itaque viris doctis, qui in textu reponunt *propraetorem*, hic adsentiri nequeo, quoniam *praetores* et *Consules* saepissime pro *Propraetoribus* et *Proconsulibus* poni solent. sic Noster Q. Fabium Maximum cap. 5. num. 1. *Dictatorem* vocat, qui a Livio *Prodictator* dicitur, ut ibi notae testantur. Consule J. Perizonium in Animadvers. Historicis cap. 7. pag. 309. et 310. Dukerum ad Florum 2, 14, 5. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. c. 63. n. 2. qui hanc Bosii temeritatem jam ibi notavit. Dukeri ad Livium L. XXII. c. 8. sententia haec est: Hunc Centenium, qui numquam gessit praeturam, fuisse legatum consulis Servilii, quem Nepos *praetorem* vocat, Livius *propraetorem*. praeterea juxta Livium Lib. XXV. cap. 19. M. Centenium Poenulam primi pili centurionem quinque annis post cladem ad Trasimenum in Lucanis ab Hannibale occisum esse, et C. Nepotem et Appianum ad unum retulisse, quae Livius de duobus Centeniis prodidit. De pugna ad Trasimenum pugnata v. Plinium Lib. II. c. 84.

nerunt duo Consules, C. Terentius et L. Aemilius. Utriusque exercitus uno praelio fugavit, Paullum Consulem occidit, et aliquot praeterea Consulares, in his

et Val. Maxim. Lib. iv. cap. 8. Ext. 1. et ante eum Livium Lib. xxii. a cap. 4. et seqq. et praesertim cap. 37. [*Praetorem* Ax. Gu. Ult. omnesque ante Bos. edd.]

Cum delecta manu] Cum IV. equitum millibus, ut vult *Polybius*, et item *Livius*: sed, ut *Appianus*, *cum sex millibus*. Lambinus. Immo *cum octo millibus*. Sic enim *Appianus*: *Κεντηνίυ ἤδη τοῖς ὀκτακισχιλίοις τὰ στενὰ προειληφότος*. Ac totidem millibus et paullo ante Centenium praefectum ait. *Bosius*. De saltibus, à Centenio occupatis, cum Appiano consentit Nepos, sed de hoc Polybius et Livius memorant nihil, ut observat Dukerus ad Livii locum.

Duo Consules] Anno Urbis ɪↄxxxvii. Quo C. Terentius Varro, vir loco non humili solum, ut Livius ait, sed etiam sordido ortus, primum, et L. Aemilius Paullus, uti a Livio nominatur, secundo, Coss. facti sunt. L. 22. cap. 34. et memorabilis illa pugna ad Cannas, cujus infra Nepos meminit, in Apulia commissa est. Cujus temerario ingressu, ut Val. Max. iv. cap. v. ait, Terentius Varro Remp. confregit: dum, frustra diffidente collega, cum Hannibale praelium iniit, in quo XL. millia peditum (ita (p.633.) e Ms. Cod. Livii autoritate confirmato Flori locum lego Lib. ii. cap. vi.) duo millia ɪↄcc. equitum, et tanta prope civium sociorumque pars caesi sunt. Consulum alter Paullus quoque occubuit: alter Venusiam profugit. Huic tamen, cladis tantae autori, postea a Senatu gratiae sunt actae, et Dictatura post delata. Quae adduco, ut studiosi discant, alios laudem habere, alios mereri. Video nonnullos errare, qui hunc Aemilium cum L. Aemilio Paullo confundunt. Qui ii. consul Perseum Philippi Macedonis filium praelio vicit; unde Macedonicus dictus est. Quod secundum bellum Macedonicum describunt *Liv.* xliv. et xlv. *Plutarch. in Aemilio Paullo*, *Diodor. Sicul.* Lib. xxxi. *Florus* ii. cap. xii. *Eutrop.* iv. *Vellej.* Lib. i. *Oros.* iv. cap. xx. *Val. Max.* iv. c. ii. et *Cic.* ii. *Offic.* Ernstius.

C. Terentius] *Varro* addit ed. Lamb. et aliae. sed abest ab antiquioribus. Quemadmodum et *τὸ Paullus*. Apud *Eutropium* male *Publii* praenomen ei tribuitur. *Bosius*. *Varro* abest Leidensi meo, et Vossiano C. *Λεύκιος Αἰμίλιος*, *καὶ Γάϊος Τερέντιος*, vocantur a Polybio Lib. iii. cap. 106. ab Appiano Hannib. p. 559. *Lucius Aemilius* et *Terentius Varro*. Viri diversi generis, et diverso ingenio praediti, de quibus Polybius Lib. iii. c. 116, 117. ut et Appian. pag. 560, 561. 566, 567, 568. Hic Aemilius simpliciter a Romanis saepius *Paullus* vocatur, uti et a nostro, et Livio Lib. xxii. cap. 49. et alibi, et ab Horatio Lib. i. O. xii. vs. 38. *animaeque magnae Prodigum, Poeno superante, Paullum*. item Valer. Maximus L. iii. cap. 4. Ex. 4. et Lib. v. cap. 1. Ext. 6. et Orosius Lib. iv. c. 16. consulendi; nec non Livius l. l. qui cap. 50. dicit, *ad Cannas fugientem consulem* (Varronem) *vix septuaginta secuti sunt*: *alterius* (Paulli) *morientis prope totus exercitus fuit*; ubi Cl. Crevierii explicationem probo. Florus Lib. ii. cap. 6. §. 17. nimis

Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat Consul.

laudat Varronis fugam. vide ibi Salm. Confer Plut. in Aemilio pag. 256.

L. Paullus Aemilius] τὸ *Paullus* abeſt Leidensi meo et Voſsianis A. C. Agnoscit tamen B. quae scriptura facile admitti poteſt, quoniam veteres saepe cognomina praepoſuerunt nominibus gentis, addito etiam Praenomine. Conſule Dukerum ad Florum Lib. 2. cap. 2. num. 11. et Cortium ad Salluſtium Jugurth. cap. 27. num. 4. [*Varro* non legitur in Ax. Gu. Ult. ceterisque ante Lamb. edd. Ab iisdem libris *Paullus* abeſt, quod nomen, a Lambino itidem sine cauſſa adjectum, e textu ejecimus. Falso Heuſingerus in Ax. illud reperiri scribit.]

Utriusque] Ms. Boecl. [Ax.] *et utriusque*. Mox Long. *exercitum*. quomodo cap. 11, 1. *classis ab utrisque in praelium deducitur.* Boſius.

Uno praelio] Apud Cannas, Apuliae vicum. Hanc pugnam et ejus eventus multis verbis exponunt *Polybius* (3, 110. *et deinc.*) et *Livius* (22, 45. *et seqq.*) Lambinus.

Cn. Servilium Geminum] Sic legendum ex *Polybio*, *T. Livio*, *Appiano*, *Fastis*, non ut vulgo, *P. Servilium Geminium*. Lambinus. Atque sic et in membranis *Schotti* fuit. *Bosius*. Pro *L. Paullum* [quod in Ed. Lamb. eſt, reliqui cum Ax. Gu. Ult.] Leid. et Voſſ. A. B. C. *Paullum*. Pro *in his* Voſſ. A. *in iis*, Leid. *in is*. Pro *Cn.* Leid. et Voſſ. B. C. *P.* Pro *Geminum* Voſſ. B. *Geminium*. Pro *anno superiore* Leid. et Voſſ. A. B. C. *superiore anno*. [Gu. Ult. *P. Servilium Geminum*. Ita etiam Axen. non *Geminium*. Tum Ax. Gu. *superiore anno*, ut Heuſingerus edidit. Ed. Ult. cum reliquis *anno superiore*.]

CAP. V.

Hac pugna pugnata Romam profectus est, nullo resistente. In propinquis urbis montibus moratus est.

(p. 634.) *Hac pugna pugnata Romam prof.*] At Hannibal parum sano usus consilio, in Campaniam deflexit, et cum uti victoria poſſet, frui maluit. Deliciis igitur et voluptatum illecebris amoeniſſimarum regionum et ipse, et exercitus ardor ita elanguit, ut verum dictum sit: *Capuam Hannibali Cannas fuisse*. Livius, Florus, Polybius, Appianus, Eutropius, et tot praeterea scriptores. Apud Flor. II. cap. VI. in Ms. Cod. legitur: *ipse et exercitus ardore languit.* Quod criticorum filiis examinandum trado. Ego nihil muto. *Ernstius*. Semel monendum eſt, in hac tota narratione saepius a *Polybio*, *Livio*, aliisque Nepotem diſſentire, praeſertim, quod ordinem rerum geſtarum attinet.

Quum aliquot ibi dies castra habuisset, et reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus, dictator Romanus,
2 in agro Falerno se ei objecit. Hic clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedi-

E. g. quae de Fabio heic refert, plerique, antequam et duo consules ad Cannas vincerentur, et ipse Romam proficisceretur, contigisse scribunt. Ceterum q. edd. habent *profectus est.* Dicerem legendum esse, *profectus, et nullo resistente in pr. u. m. m. est*: nisi hujusmodi ἀσύνδετα passim Nepos amaret. *Bosius.* Lectionem antiquam revocavi, licet Bosianam non rejiciam, nam non quaeritur, quid praestet, sed quomodo auctor locutus sit, praesertim si codices et editiones conspirent. Errat vero Nepos, non enim statim post hanc pugnam profectus est Romam, hoc enim si fecisset, die quinto sine dubio victor in Capitolio fuisset epulatus; ut eum monuerat Maharbal satis prudenter. v. Livium Lib. XXII. cap. 51. Florum L. II. c. 6. §. 19. et Lambinum ad h. l. quot urbes Romanorum ceperit et vastaverit, v. T. Hemst. ad Lucian. Tom. I. pag. 381, 382. De locutione *pugna pugnata* vide Manutium ad Cic. 8. Fam. 2. et Sanctium in Minerva Lib. 3. c. 3. ubi adde Perizon. ad num. 113. Graecorum hanc esse imitationem docebunt Spanhemius ad Aristophanis Plutum vers. 10. et Scholiastes ad vs. 517. [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Boecl. edd. verbum *est* post *profectus* addunt, idque jam Heusingerus revocavit.]

In propinquis urbis montibus] Ad Anienem fl. vide *Livium* 26, 10. 11. *Bosius.* Omnes mei Codices *urbis.* Consule Munckerum ad Lactant. Placid. Lib. II. Narrat. Fab. cap. 11. et nos ad Pausan. cap. 2. num. 1. ubi *regis propinquos* nequaquam damno. [Ax. Gu. Ult. ceterique edd. *urbis* habent, quod ab una Heuchen. edit. abest. Mox Ult. *Capuam reverteretur.*]

Q. Fabius Maxim. dictator] Immo prodictator, seu prodictatore. Nam, *quia et consul aberat, a quo uno dici posse videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuntium aut literas mitti, nec dictatorem populus creare poterat, quod nunquam ante eam diem factum erat, prodictatorem populus creavit Q. Fabium Maximum, et magistrum equitum M. Minucium Rufum.* Auctor *Livius* 22, 8. *Polybius* tamen δικτάτωρα appellat. L. 3. *Lambinus.* Quemadmodum et alii passim. Et ipse *Livius* paullo post *dictatorem iterum* cap. 9. et passim in sequentibus *dictatorem* vocat. *Bosius.* Polybius eum describit L. III. cap. 87. et Livius Lib. XXX. cap. 26. de ejus (p. 635.) cognomine *Maximus* J. Perizonius erudite agit c. 1. Animadv. Hist. pag. 37, 38. turpiter Servius ad Virgil. Lib. VI. Aen. vers. 846. hunc confudit cum uno a Fabiis Cremeram exeuntibus Romae relicto, quum hic noster plus duobus seculis post eum cunctando rem restituit. Servii errorem detexit idem Perizonius cap. 4. pag. 189. cur hic *verrucosus* fuerit cognominatus, v. Hard. ad Plinium Lib. XXXIV. Sect. 18. num. 7.

Hic clausus] Sic quoque cod. Leid. alii *Hinc clausus.* Bosius. [*Hinc* Lambinus et sequaces, non libri. *Heusinger.* Et Gu. Axen. Ult. *Hic.* Paullo ante pro *se ei*

pedivit, Fabio, callidissimo imperatori, verba dedit. Namque obducta nocte sarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut

Gu. Ed. princ. utraque Paris. Ald. Ult. Mag. et Lamb. *ei se.*]

Fabio callidissimo Imp.] Calliditatem ei Cicero etiam tribuit Lib. 1. Offic. quod videlicet facile celaret, taceret, dissimularet, insidiaretur, hostiumque consilia praeriperet. *Ernstius.* [Pro *verba dedit* Ax. Gu. Ed. princ. Arg. Ult. Long. et Mag. *dedit verba.* Pro *Fabio* Ult. *Fabioque.*]

Obducta nocte] Sic *Magius, Lambinus* et *Savaro. Longol.* et post Ultraject. editio *adducta nocte*, minus recte. *Schottus.* v. Ind. *Bosius.* Omnes mei Codices *obducta.* Verbum *obducere* proprium in hac re. Virgil. 2. Aen. vers. 604.

Aspice. namque omnem, quae nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam.

Ubi Servium et Cerdam consule. Burm. ad Quinctil. 6. Declam. 15. in fine. [Gu. Ax. *obducta*, sed ante Mag. edd. *adducta.*]

Sarmenta in cornib. juvencorum delig. incendit etc.] *Livius* 22, 16. *faces* dicit *undique ex agris collectas, fascesque virgarum, atque arida sarmenta.* (sic et *Plutarchus Fabio Maximo.*) *Frontinus* vero (1, 5, 28.) *sarmentorum in fasciculos unitorum* meminit. *Magius.* Silius l. 7. *sarmenti maniplos* vocat. adde *Polyb.* 3, 93. et *Appian. Annibal.* pag. 321. *et seq.* Qui omnes *boum* cornibus haec adligata ajunt. Itaque non dubitavi fide Ms. Boecl. *juvencorum* referibere, pro *jumentorum*: praesertim cum eadem voce et *Silius* utatur: *Ut passim exsultent stimulante dolore juvenci.* Bosius. Leid. m. et Voss. B. *jumentorum*, sed A. et C. *juvencorum.* Vide Lector, quid eligas. Nam Noster Auctor et Sallustius videntur *boves* etiam *jumenta* appellasse. Consule Burm. ad Phaedrum Lib. 4. f. 4. vs. 24. Non inusitatum erat Romanis videre boves, quorum cornua foeno circumligata erant, quando cornibus petebant, ut quisque viatorum sibi ab iis caveret. v. Plut. M. Crasso pag. 547. sed nox, et foenum illud incensum, capitumque irrita quassatio, flammam excitans, hominum, passim discurrentium, speciem praebebat. v. Livium Lib. XXII. c. 17, 18. Quid sint *sarmenta*, vide Plinium Lib. XVIII. cap. 29. Sect. 70. [Ax. Gu. *juvencorum.* Ed. Ult. omnesque ante Bos. *jumentorum.* Mox pro *objectu* Ult. ed. *objecto*, ut *viso* nomen sit, quam lectionem, si in pluribus esset, facile admitterem. Concursus plurium verborum in eamdem vocalem desinentium si quem a probanda hac lectione deterreat, is loca adeat: 1, 1, 3. *incepta prospera futura*; 1, 3, 6. *consilia sua perventura*; 2, 5, 3. *unius viri prudentia Graecia liberata est*; 2, 6, 2. *praecipuo periculo suo*; 12, 1, 3. *tota Graecia fama celebratum est:* 17, 1, 4. *cum Agesilao, suo patruo*; 17, 7, 4. *contra ea plurima*; 18, 8, 7. *praeterea cibaria cocta*; 23, 11, 6. *ad sua castra nautica.* His omnibus in locis eadem

3 egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum, magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo productum in praelium, fugavit. Ti. Sempronium

vocali *tria* deinceps verba finiuntur. *Quatuor*, ut nostro in loco, 5, 2, 4. *Qua victoria magna praeda potitus*, et 15, 1, 4. *et si qua alia digna memoria erunt. Objici* autem *visum* a Cicerone etiam saepius dicitur. v. Academ. 2, 16. init. De Divin. 2, 69. med. et De Fat. cap. 19. init. Nihil igitur dubitationis relinquitur, quin *objecto*, quod participium verbis *tantum terrorem injecit* egregie respondet, h. l. reponi possit.]

(p. 636.) *Pari ac dictatorem imperio*] Quod nunquam antea factum erat. Vide *Polyb.* 3, 103. *Livium* 22, 25. *Plutarchum l. c. Appian.* pag. 154. *Dionem Cass.* Lib. 7. *in exc. Peiresc.* p. 695. *Bosius.* De hoc Fabio et Minucio agunt etiam Plinius L. XXII. cap. 5. Sect. 5. et Lipsius ad Val. Maxim. L. III. c. 8. n. 17. et Lib. V. cap. 2. Ex. 4. de quo loco etiam agit P. Wesseling. L. 1. Obs. cap. 26. De caussa, et tempore, quo M. Minucio Rufo Magistro equitum eadem, quae Fabio Dictatori, potestas fuerit data, ostendi in not. post. sed et aliam reddit Dion Cassius. v. Ejus Fragmenta Peiresc. ex Libris 34. prior. fragm. 48. §. 1. et 2. sed altera alteram non tollit. [Ax. *M. Numitium Ruffum.* Habet itaque praenomen. *Mosche.* Gu. *M. Mimicum Rufum.* Ult. ceterique ante Lamb. edd. pro *Minucium* habent *Minutium.*]

Productum] Bene habet *perductum.* nec attendendus Schottus, qui praefert *productum.* *Gebh.* Sic rescripsi fide Mss. Schotti et Boeck. etsi repugnante *Gebhardo*, pro *perductum*, quod antea omnes editiones occupaverat. Nam sic alii quoque, iique optimi, scriptores loquuti, ut docebit Index. Rem ipsam prolixius narrant *Polybius* 3, 103. 104. *Livius* 22, 28. *Silius* libro 7. Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *perductum;* sed B. *productum.* *Per* et *Pro* fere semper in Mss. confunduntur, quod supra in *perdere* et *prodere* vidimus, et infra in *persequi* et *prosequi* videbimus, cujus confusionis mille exempla adferre in proclivi foret. Inprimis vero locum habet in *perducere* et *producere.* Videsis Broukhusium ad Propertium 1, 3, 30. Oudendorp. ad Frontinum Lib. 2. Strateg. c. 5. num. 3. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. c. 2. n. 6. Ratio est, quia in Codd. *per* et *pro* per notas non multum differentes scribi solent; ut de *proinde* et *perinde* agens Cortius recte observavit ad Sallustium Catilin. cap. 12. num. 5. Hic vero cum Bosio *productum* praefero, quoniam *producere* verbum fraudis et insidiarum est, et praecipue quidem in bello. Consule Burm. ad Quinctilian. Declam. 305. Paullo ante pro *Minucium* Voss. A. *inimicum.* [Gu. *productum.* Ult. cum reliquis ante Bos. excusis *perductum.*]

Ti. Sempron. Gracchum] *Tiberii* praenomen restitui Graccho huic e *Livio* 23, 24. 25. *Valerio Max.* 5, 1. et *Chronico Cassiodori:* cum vulgo omnes scripti typisque vulgati *Titum* vocent. *Bosius.* Leid. m. *F. Sempron.* C. omittit Praenomen. [Ax. *Tiberium Sempronium Graccum.* Ult. *Tib. Sempronium Gracchum.* Gu. ut editum est.]

Gracchum, iterum Consulem, in Lucanis absens, in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies Consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare praelia. Quare hoc unum 4

Iterum consulem] Ἀνθύπατον vocat Appianus, *proconsulem* Orosius 4, 16. Recte, nam periit anno V. C. iↄxli. Flacco et Ap. Claudio Coss. Lucaniam provinciam nactus; ut e *Livio* manifestum est: consul autem iterum fuit cum Q. Fabio Maximo filio, anno iↄxl. non autem iↄxci. Olympiad. cliv. tertio, cum M. Juventio, ut, immani anachronismo, adnotat *Keuchenius*. Nam is alius a nostro fuit. Non male tamen Nepos *consulem iterum* dicere potuit, qui bis consulatum gesserat, quomodo *ter consulem* Vitellium dixit *Tacitus* 14, 56, 1. *Bosius*.

In insidias inductum sustulit] Vide *Livium* 25, 16. 17. *Appianum* pag. 333. *Silium* 12. *Orosium l. c. Lambinus* mallet *inlectum*, sine caussa, vide infra ad cap. 9, 3. *Bosius*. Omnes mei *inductum*. Quod verbum etiam proprium est fraudis et insidiarum. Vide ad Alcibiad. cap. 8. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. cap. 30. num. 1. A Flavio, Lucano hospite; sed tamen non nisi strenue dimicantem caedere potuit Hannibal. Lis est de honorato, quo Hannibal Gracchum extulit, (p. 637.) funere, sed facile dirimenda. Potuit enim ei ab Hannibale in vestibulo Poenicorum castrorum rogus exstrui, ut Livius Lib. xxv. cap. 17. tamquam certum quid credit, sed simul cremati ossa ad Romanos referri, ut Appianus Al. B. Hannib. pag. 576, 577. qui ea in suis castris sepelire potuerunt, unde alii apud Livium narrant Gracchum a suis sepultum in castris Romanis.

Quinquies consulem] Qui tamen Hannibalem, aperto Marte, et collatis signis ter vicit, primusque superari tantum Heroa posse re ipsa docuit. Liv. 33. Hujus enim ad Nolam praelio post Cannensem illam calamitatem primum populus se Romanus erexit: postea que prosperae res deinceps multae consecutae sunt. Cic. Bruto pag. 388. *Ernstius*. *Quintum* reponi vult *Schottus* auctoritate Varronis et Ciceronis apud *Gellium* 10, 1. putatque librarium imperitum ex compendii nota *V.* exscripsisse *quinquies*. Sed *Gellius* solum negat, recte dici *consul tertio*, non item, *ter*. Neque potuit negare. nam sic omnino loquuti veteres. Plinius N. H. 16, 40. *Mucianus ter consul*. Tacitus 14, 56, 1. *Nisi forte te Vitellio ter consuli praeponis*. Idem Agric. 44, 2. *Natus erat Agricola Cajo Caesare ter cons*. Sic enim habent vetustiss. editiones, Romana, Veneta, Rhenani. etsi postea, nescio quo auctore, rescriptum est *tertium*, *Aug.* *Buchnerus* non dubitabat eo loco legendum *Cajo Caes. primum consule*. Sed nec ita solet Tacitus; et primum consulatum Cajus non Kalendis Januariis, sed Juliis; nec solus, sed cum patruo Claudio, iniit, *Suetonio* c. 19. et *Dione* 59. testibus. Solum tertium, ut ex eodem Suetonio cognoscimus, solus iniit. Non autem nomen accipiebat annus, nisi ab iis Coss. qui Kal. Jan. magistratum inierant. Quare neque *Cajo primum consule* natus Agricola dici potuit, praesertim cum natus fuerit Idibus Juniis: nec alii quam *tertio* illius consulatui heic locus est. Sed

satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

de his plura, Deo dante, ad ipsum *Agricolam Taciti.* Porro cum Latine dicatur *ter consul,* quis dubitet etiam *quinquies consulem* dici posse? *Bos.* Omnes mei *Quinquies.* [Ita etiam Gu. Ult. ceterique edd.]

Interfecit] De quo *Livius* 27, 27. *Appianus* pag. 342. *Silius* 15. *Plutarchus Marcello, etc.* Bos. Adde Hard. ad Plinium Lib. xi. Sect. 73. num. 3. Plut. in Pelop. pag. 278, 279. de Marcello et Pelopida: ἠφείδησαν ἑαυτῶν, σὺν οὐδενὶ λογισμῷ προέμενοι τὸν βίον. etc. in T. Q. Flaminio p. 369. Μάρκελλος μὲν ἐνέδρᾳ περιπεσὼν ἐτελεύτησεν.

Quare h. u. sat. er. dictum] *Postrema vox,* ait *Schottus, de mendo suspecta est, et a glossa irrepsisse apparet: nisi quid doctis secus videtur.* Immo caret omni mendi suspicione. v. not. ad 15, 4, 6. *Bosius.* Pro *possit* Leid. m. *posset.* item Voss. A. [Ed. princ. Arg. Paris. 1. Ald. Ult. Long. sed etiam Ax. Gu. ut editum est. Post *Longum est* Ult. addit *omnia.* Mox Ax. *adversum e.*]

Quamdiu in Italia fuit] Lambinus ait, Hannibalem annos quindecim et eo amplius in Italia fuisse. Seneca 2. de Ira cap. 5. viginti annorum meminit. *Ernstius.* [Livius 30, 21. et alii 16. ann. Quod enim Seneca l. c. habet 20. annos, pertinet etiam ad Hispaniam. Annos tamen 17. memorat Diodorus in Excerpt. de virt. et vit. p. 575. ed. Wesseling. addito forte proximi initio, ut solet. *Tzschuckius.*]

Nemo ei in acie restitit etc.] Plane sic *Diodorus* 26. *in exc. Peiresc.* p. 301. ὥστε διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατακοπτομένων ὑπ' αὐτοῦ, μηδένα ποτὲ τολμᾶν ἔτι κα- (p. 638.) τὰ σόμα μάχεσθαι πρὸς αὐτόν. *Bosius.* Pro *castra* Voss. C. *castro.*

Post Cannensem pugnam] In qua populus Romanus ingentem cladem accepit, quae tantam Romae excitavit trepidationem, ut potentiorum maxima pars de fuga cogitaret, Italiam certe reliquissent, nisi a P. Cornelio Scipione, P. filio, tum 24. annorum adolescente, tot clari viri fuissent detenti. Plutarchus in Fabio, Liv. Lib. 36. Polyb. 10. Valer. Lib. 3. cap. 7. Eutrop. Lib. 3. Oros. 4. cap. 16. *Ernstius.* Praeter Petelinos, de quibus in not. post. egi et de quibus post Livium Val. Maxim. L. iv. cap. 6. Ext. 2. etiam Casilini, sive Praenestini, diram obsidionem Hannibalis diutissime sustinuerunt. v. Strabon. Lib. v. p. 381. cum Casauboni nota et Hard. ad Plinium Lib. xv. c. 22. pag. 749. num. 25. Nihilominus Poeni post hanc victoriam fere omnem Italiae partem, quae Magna Graecia vocabatur, obtinuerunt. v. Polyb. Lib. iii. c. 118. De paucis, qui incolumes Canusium se ex fuga receperunt, v. Plut. in Marcello pag. 302. qui tamen circa decem millia fuisse dicuntur a Valerio Maximo Lib. iv. c. 8. Ex. 2. sed de hisce hic non est agendi locus. Quidquid sit, post hanc cladem Romani (juxta Livium Lib. xxii. cap. 57. in fine) *Octo millia juvenum validorum* EX SERVITIIS, *prius sciscitantes singulos, vellentne militare, emta publice armaverunt. Hic miles magis placuit, quum pretio minore re-*

dimendi captivos copia fieret. Quem ita sequitur Macrobius L. 1. Saturn. cap. 11. pag. 197. *Ad Cannas quoque victis Romanis* (caesis secundum Livium L. xxv. cap. 6. plus quinquaginta millibus hominum; de numero caesorum in notis post. et interprr. ad Livium Lib. xxii. cap. 49.) *octo millia servorum empta militaverunt, cumque minoris captivi redimi possent, maluit se Respublica servis in tanta tempestate committere.*

CAP. VI.

Hic invictus patriam defensum revocatus bellum gessit adversus P. Scipionem, filium ejus, quem ipse

Hic invictus] *Diodorus* loco jam laudato: *ἀήττητος ἐν πάσαις ταῖς μάχαις ἐγένετο.* Et paucis interjectis: *τὸν γὰρ ἀήττητον Ἀννίβαν ἠνάγκασεν* (Scipio scil.) *ἄνευ μάχης καὶ κινδύνων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκχωρῆσαι.* Bosius. Plut. vero in Agesil. pag. 604. dicit, *Ἀννίβας ἤδη κακῶς πράττων, καὶ περιωθούμενος ἐκ τῆς Ἰταλίας μάλα μόλις ὑπήκουσε τοῖς μὲν ἐπὶ τὸν οἴκοι πόλεμον καλοῦσιν.* et Marcellus apud Plut. in Pelop. pag. 278, 279. dicitur, *Ἀννίβαν ΑΗΤΤΗΤΟΝ ΟΝΤΑ πρῶτος (ὡς λέγεται) τρεψάμενος.* [Leid. 1. Gu. Ed. Ultr. *Hinc invictus.*]

Revocatus] Vide *Livium* 30, 9. et 19. *Appianum Libyc.* pag. 12. *Annibalic.* p. 346. *Orosium* 4, 19. Bosius.

Adversus P. Scipionis filium] *Ἀνακολουθία* est manifesta, inquit, *Schottus.* Scipionis enim Africani majoris filius ob invaletudinem bello abstinuit, etsi praetorius fuit, hinc et *valetudinarius* dictus. Scipionem Aemilianum (p. 639.) adoptavit. Sequor igitur libenter codicis mei auctoritatem, *adversus P. Scipionem, quem ipse primum etc.* Haec ille. Quae nollem doctissimo viro excidissent. Is enim Scipio, cujus cum filio Hannibalem in Africa bellum gessisse Nepos ait, non Africanus major, sed ejus pater intelligendus est, qui primus in Italiam transgresso Hannibali apud Ticinum occurrit, ab eoque fugatus est. Cujus filius postquam in Hispania res maximas adversus Poenos gesserat, in Africam profectus, pluribus praeliis vicit Carthaginienses. Igitur ab his Hannibal revocatur, et cum Scipione primo in colloquium venit, mox acie congressus succumbit. In re manifesta non alium testem, quam ipsum Hannibalem, advocabo; qui in colloquio cum Scipione Africano apud Livium 30, 30. *Hoc quoque ludibrium,* inquit, *casus ediderit fortuna, ut, cum patre tuo consule ceperim arma, cum eodem primum Romano imperatore signa contulerim, ad filium ejus inermis ad pacem petendam veniam.* E quibus apparet, non solum nihil incommodi editam lectionem habere; sed etiam alteram *Schottiani* codicis, quam et in suo eruditiss. *Boeclerus* reperit, ferri nullo modo posse. Is enim Sci-

primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio
2 apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriae facultatibus, cupivit in praesentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In col-

pio, quem Hannibal apud Padum et Trebiam fugaverat, diu ante in Hispania cum Cnejo fratre occubuerat, quam in patriam Hannibal rediret. Ceterum cum in duobus MSS. ut diximus, legatur *adversus P. Scipionem, quem*; in aliis autem, ut expressimus: credam Nepotem scripsisse: *adv.*
1 *P. Scipionem P. Scipionis* (vel *ejus*) *filium, quem etc.* Certe *filii* vox abesse non potest, nisi, quae sequuntur, spuria esse dicamus. Ea vero in Ms. Boecler. sic habent: *quem ipse apud primo Trebiam fugarat. Cum hoc etc.* Bosius. Leid. m. *P. Scipionem filium ejus.* Ita et Voss. A. sed B. *adversus P. Scipionis.* C. *adversus P. Scipionem.* Mea opinio est, legendum *P. Scipionem P. Scipionis filium. τὸ ejus*, quod reperitur in 2. codd. videtur a librariis profectum, et *P. Scipionem* aliorum oscitantia coaluisse in *P. Scipionis.* Sed hanc lectionem, non nisi conjectura nixam, in textum non recipio. De hoc Scipione et Scipione ejus Scipionis filio Interpr. ad Florum II. VI. 10, 36, 37. Nimis audacter Heusingerus in textum recepit *P. Scipionem filium ejus.* Mox *apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud* absunt Vossiano B. *Quem ipse primum* absunt Vossiano A. Pro *fugaverat* Voss. A. C. *fugavit.* B. *fugat.* [Ax. Gu. *adv. P. Scipionem, quem.* Ed. princ. Paris. 1. Long. Mag. *adv. P. Scipionem filium, quem.* Ald. Lamb. Boecler. Bos. et Staver. *adv. P. Scipionis filium, quem.* Sed optima Ult. editio: *adv. P. Scipionem. filium ejus, quem*, ut post Heusingerum recentiores Nostri Interpretes recte ediderunt. Ax. codex, ut Boecl. et Voss. B. h. l. mutilus est. Habet enim: *quem ipse primo apud Trebiam fugarat. Primo* est etiam in Gu. In eodem *fugarat* legitur, quod et Ult. habet.]

Quem ipse primum] Sunt, qui putant, Cornelium in regulam peccasse Grammatices, quae velit, Relativa semper ad proximum antecedens substantivum esse referendum: Pronomen autem *Quem* heic respicere Scipionem patrem. Verum censura haec videtur mihi frustra esse. Nam sive Pater sive filius intelligendus venerit, in Grammaticorum regulam non peccatur: cum non minus pater quam filius, seu patris et filii nomen sit generis masculini, quod an propius, an vero remotius, perinde fuerit. Et ipsa regula nihil quam solam Relativi et Substantivi in Genere convenientiam respiciat. Recte tamen Schottus amphiboliam, quae lectorem heic facile decipere potest, tollit, nisi forte fallor, quando auctoritate Ms. Codicis *filium* delet. *Ernstius.* Vide Bosium ad Pelopid. cap. 3. n. 2. et Cortium ad Sall. Jugurth. cap. 18. num. 9. lectorem docturos, Relativum saepe ad remotius respicere substantivum. Bosianam lectionem mire firmant duo Codices mei.

Apud Rhodanum] Vide quae diximus ad cap. 4, 1. *Bosius.*

(p. 640) *In praesentiarum*] Vossius et ante eum viri docti alii existimant, vocem *in* — sive *impraesentiarum* non esse genuinam, sed ex *in, praesentia*, et *rerum*, corruptam. Et Lambinus ait, se

loquium convenit, conditiones non convenerunt. Post 3
id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest a Zama cir-

apud Auct. ad Herenn. L. 2. in sua editione legisse *in Praesentia*. Vide omnino Voss. Lib. 4. de Vit. lat. Serm. cap. 33. p. 780. *Ernstius*. Vide Ind. v. *praesens*. Bosius. Voss. B. *in praesensiarum*. Hanc locutionem plerique Grammatici Nepote nostro indignam duxerunt, quoniam rectius dicitur *in praesentia*, ut inter alios censet Cellarius in Antibarbaro cap. 2. pag. 124. et sane sic locutus est ipse Auctor in Alcib. cap. 10. et ita Cicero, Terentius, aliique passim loqui amant, pro quo etiam *inpraesens* dixere Latini, ut docet Cortius ad Sall. Catilin. cap. 16. num. 2. nempe pro *in praesenti*, ut locutus est in Alcibiad. cap. 4. ubi perperam a Magio *in praesentia* editum est, omnibus scriptis libris refragantibus. An ergo verba haec, quae omnes mei aliorumque codices servant, mutanda, quia rariora sunt? Haud facile inducar, ut credam; multo minus e civitate Latina ejicienda. Consule tu potius, Lector, Perizonium eruditissime de hac locutione disputantem ad Sanctii Minervam Lib. 2. cap. 3. n. 8. J. Lipsius in Epistola quinquagesima Tom. I. Sylloges Epistolarum pag. 53. ad P. Egmondum scribit, sibi non displicere *impraesentiadum*, ut *hauddum*, *iteradum*, *memoradum*. [Etiam Ax. Gu. Ult. *in praesentiarum*. V. Goerenz. ad Cic. de Fin. 1, 17. pag. 77.]

Cupiv. bellum componere] Prolixe haec *Polybius* 15, 6. *et deinc. Livius* 30, 29. *et seqq.* brevius *Appianus Libyc.* pag. 21. *Bosius. Postea* abest Vossiano C.

In colloq. convenit] Comparuit ad colloquium, de quo convenit habendo. Quare nequiter istud *convenit* mutat *Lambinus* in *venit*. P. Syrus: *Inimici ad animum nullae conveniunt preces.* Quanquam non ignorem, hoc aliter accipi posse. Caesar 7, 39. *in equitum numero convenerant, nominatim ab eo evocati.* Gebhardus. De verbo *convenire* Burmann. ad Ovid. I. Met. 41. Pro *conditiones* Voss. B. *condictiones*. [Lambinus *convenit*, non *nequiter*, ut Gebhardus ait, mutavit in *venit*, sed sibi tantum *videri* dixit, *venit* legendum esse. A Lambino tamen dissentio. *Heusinger*.]

Apud Zamam cum eod. conflixit] Describunt hanc pugnam *Polybius* 15, 9. *et seqq. Livius* 30, 32. *et deinc. Appianus Libycis*: *Orosius* 4, 19. Bos. Pro *post id factum* Voss. C. *quod id factum*.

Adrumetum] Phoenicum, in Byzacio, coloniam, quae Graecis Ἀδρύμη; Ἀδρύμης, Ἀδρύμητος, et Ἀδρύμητον: Hieronymo, Aethico, aliisque *Hadrumetus*, et in saxo veteri apud Gruter. pag. 362, 2. *Colonia Concordia Ulpia Trajana Augusta Frugifera Hadrumetina.* Cum in Ms. Boecl. sit *hasdrumtum*, et mox *hasdrimenti*: auctor videri possit scripsisse: *Hasdrumetum*, e Punico חצרומאתן: sic enim Poenos vocasse vult *Bochartus de coloniis Phoenic.* 1, 24. Etsi *Reinesius de lingua Punica* 8, 15. dictum putat חצר מות, vel חצר מות a חצר vel חצרי, et מות, quasi Plutonis regiam et (p. 641.) domicilium mortis. Sic ex עזרובעל *Hasdrubal*; ex עזרא

4 citer millia passuum trecenta. In hac fuga Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos ex fuga collegit. Novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

Esdra, etc. Nil tamen mutare ausim, nisi consensus aliorum codd. accedat. *Adrumetum* etiam *Livius*, *Plinius*, *Tacitus*, alii vocant. *Bosius*. Leid. m. *Adrumentum*. Voss. A. C. *Hadrumentum*. B. *Hasdrumentum*. [Ita et Ax. sed idem mox *Hasdrumeti*. Ed. Ult. Lamb. Boecl. Bos. Stav. *Adrumetum* et *Adrumeti*. Reliquae antiquiores *Adrumentum* et *Adrumenti*. Gu. *Hadrumetum* et *Hadrumeti*, ut cum Heusingero et recentioribus edidi. Mox etiam Gu. *ab Zama*. v. ad 15, 1, 2.]

Millia passuum trecenta] MSS. Boecl. et Leid. *millia passus trecent.* Mox q. edd. *cum eo acie excesserant*, non male. Statim *Lambinus* legendum censet *novis dilectibus*, nec dubitat, quin libri MSS. sic habeant, nisi et ipsi mendosi sint. Atqui nec libri sic habent, nec ulla mutatione opus est. *Bosius*. Pro *a Zama* Voss. B. *ab Zama*. Pro *passuum* Leid. et Voss. A. B. C. *passus*. Pro *acie excesserant* Leid. m. et Voss. A. B. C. *ex acie excesserant*. Pro *ex fuga* Leid. m. *fuga*. Voss. B. *e fuga*. Omnes mei *delectibus*. [*Passus* etiam Gu. Ult. Iidem libri *ex acie exc.* Ed. Long. et Keuch. praepositionem omittunt. Tum Ms. Boecl. Gu. *e fuga*. *Delectibus* et Ax. Gu. Ult.]

CAP. VII.

1 Quum in apparando acerrime esset occupatus, Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea praefuit, resque in Africa gessit [itemque Mago frater ejus] usque ad P. Sul-

Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt] Fracti adversis rebus, et quidem ipso Hannibale consentiente, pacem petiverunt. Liv. Appian. locis cit. *Ernstius*.

Resque in Africa gessit] quas narrat *Appianus* Λιβυκῇ. *Lambinus*.

Itemque Mago frater ejus] Superfuisse tum Hannonem Nepotis sententia, manifestum est e cap. 8, 1. et 2. Etsi *Livius*, ut etiam *Ernstius* observat, ex Italia in Africam trajicientem, vixdum superata Sardinia ex vulnere mortuum scribit. Et quamvis nemo veterum ullius rei post re-

picium et C. Aurelium Consules. His enim magistratibus legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. 2
His ex Senatus consulto responsum est: munus eorum gratum acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, 3

ditum ex Italia ab eo gestae, quod sciam, meminit, (nisi quod *Zonaras* pag. 96. in Italiam remissum ait, quod sine dubio falsum est;) habuit tamen haud dubie *Nepos* auctores suos, quos sequutus est. Sed ut haec verba ab eo profecta credam, induci vix potero. Non ita solet Nepos. Dixisset potius, *una cum fratre Magone*. Igitur e fine *commatis* 3. repetita et inculcata censeo. *Bosius*. Pro *usque ad P. Sulpic.* Voss. C. *usque P. Sulpic.* Leid. m. *u. a. P. Sulpic. Cajum Aurelium*. [Copula *et* ante *C. Aurelium* abest item a Gu. Ed. princ. utraque Par. Ald. et Lamb. sed est quoque in Ax. et Ult.]

(p. 642.) *Legati Carth. R. venerunt*] Sed parum bona fide. Liv. Lib. 30. cap. 16. *Ernstius*.

Qui senatui p. q.] Voss. B. omittit *qui*.

Cum his] Inepte quaerit *Lambinus: cur non dixit* SECUM?. Neque enim cum legatis, sed cum republica Carthaginiensium, pacem Romani fecerant. At, *cur non supra*, pergit, LEGATI CARTHAGINIENSIUM? Respondeo, quia perinde erat, utro modo loqueretur. *Bosius*. Vossiani semper *cum iis*.

Pacem fecissent] De hac pace ejusque conditionibus legendus idem *Livius* 30. *sub extr*. Lambinus. Adde *Zonaram* pag. 97. *Bosius*.

Corona aurea] Vide Ind. v. *corona*. Bosius.

Ut obsides eorum Fregellis essent] *T. Livius* Lib. 32. *Annal. aliter*, inquit *Lambinus*. Atqui, quae ille 32, 2. memorat, proximo demum anno gesta fuerant, Lentulo et Villio Coss. ut apparet ex initio libri. Quae vero heic *comm.* 2. *et* 3. tanguntur, nusquam alibi lego, ut facile appareat, aliis Nepotem auctoribus, quam *Livium*, *Appianum*, et ceteros, qui exstant, fuisse usum. *Bosius*. Voss. A. *Flagellis*.

Inimicissimum nomini Romano] *Nomen* saepius pro gente a probatis Auctoribus, et praesertim *Nomen Romanum* pro *Romanis*, sive gente Romana, adhibetur: vide Tennulium ad Frontinum Lib. 1. Strateg. cap. 2. Ex. 2. et J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. cap. 37. num. 1. sic Graecis τὰ ὀνόματα pro ipsis hominibus. Consule J. Perizonium ad Aelianum Lib. 13. cap. 28. num. 3. Mox pro *et nunc* Leid. m. *etiam nunc*. [Ita etiam Gu. idque, Heusingerum Bremiumque secuti, in textum recepimus. Ult. *etiamnum*, ut supra c. 4, 3. Quamquam h. l. etiam vulgatum *et nunc* retineri possit. V. ad 1, 3, 4. et 18, 7, 3.]

etiam nunc cum imperio apud exercitum haberent,
4 itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo et vigesimo. Ut enim

Itemque fratrem ejus Magonem] Cum *Nepos* Magonem finito bello Punico II. superstitem fuisse putarit, non ausim haec expungere. *Bosius.*

Hannibalem domum Magonemque revocarunt] Sed Mago, a Quinctilio Varo in agro Insubrium cruento victus praelio, et in Africam trajiciens, ex vulnere decessit prope Sardiniam. Liv. eod. Lib. cap. 18. cum seq. *Ernstius.* Illud *Magonemque*, seu, ut in Boecl. est, *et Magonem*, nec positus vocis, nec, quod mox subjicitur; *ut rediit*, ad- (p. 643.) mittit. Nepos dixisset: *utrumque* (vel *ambos*) *domum revocarunt. Huc ut rediit Hannibal, etc.* Vir doctus tamen *non deserendum heic Nepotem* existimabat, *ex scriptoribus antiquis rem unam toties narrantem. Ipsum Livium profecto post recensitum Magonis obitum* 21. *capite profectos simul Magonem Annibalemque, et vocatos domum scribere.* Atqui non deserimus Nepotem, sed sciolum, qui hanc vocem inferсit textui. *Livius* autem neque profectos una ait, sed nuntium ea de re *Romam adlatum per eosdem dies*, quibus profecti fuerant: neque de ista revocatione Hannibalis, quae, finito bello, sed de ea, quae antea facta est, loquitur. Quare is locus huc plane non spectat. *Bosius.* Voss. B. etiam *et Magonem revocarunt.* [Ita et Gu. Ult. Ceterum uncos, quibus Bosius aliique verbum *Magonemque* incluserant, cum Tzschuckio, Harlesio Bremioque removimus. Ut enim Bosio facile concedimus, initio hujus capitis verba *itemque Mago frater ejus* a librariis inculcata esse, ita nihil caussae videmus, cur h. l. *Magonemque* non Auctori potius quam librariis tribui debeat. Sed et superiora illa: *itemque Mago frater ejus* Bremius, assentientibus aliis, a Cornelio profecta esse, non a librariis, existimat. Ego in his verbis nimiam librariorum sedulitatem agnosco, qui hoc etiam loco, ut postea a Cornelio factum viderunt, Magonem una cum Hannibale fratre nominandum arbitrarentur.]

Hic, ut rediit] Heic, nimirum ubi senatus promiserat, id est Carthaginem, postquam Hannibal reversus est. De hoc enim verba haec intelligenda sunt: cum Mago frater ejus jam dudum esset mortuus. Non igitur Adverbium *hic* recte ab *ut rediit* separatur. Venit autem Hannibal Carthaginem post 6. et 30. annos, quam inde parvus cum patre exierat. Oros. 4. cap. 19. Anno urbis ICLI. belli XVII. *Ernstius.* In Msc. Boecler. fuit: *Hic cum rediit:* in Leidensi: *Huc ut rediit.* Quomodo et ed. Gebh. quod verum puto. *Huc* domum puta. Quod si vulgata lectio placet, *hic* pronomen erit, non, ut *Ernstius* volebat, adverbium: distinguendumque, ut nos fecimus, commate interposito. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. *Huc ut rediit*, quod praefero. B. *Hic, cum rediit.* [Et Ax. Gu. Ult. *Huc ut rediit*, sc. Hannibal, quod nomen, cum Hannibal primaria, de qua omnis sermo institutus

Romae Consules, sic Carthagine quotannis annui bini
reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se 5
Hannibal praebuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam su-

est, persona sit, non dure suppletur, quamquam *Magonemque* praecessit. Quod autem in positu hujus vocis Bosius offendit, de hoc difficile est in eo Scriptore decernere, quem in verborum collocatione sui plane judicii fuisse reperimus.]

Praetor factus est] Sic et Livius 33, 46. *Praetor factus Hannibal.* Justinus 31, 2, 6. *consulem tum fuisse* ait. Errat vero vir doctus [Christoph. Hendreich], qui *lib. de repub. Carthagin. sect.* 1. *cap.* 15. haec verba de Magone accipit: seductus, opinor, illo glossemate, *Magonemque:* cum tamen e *commate* 5. appareat, de magistratu, quem Hannibal gessit, sermonem Nostro esse. Idem ex h. l. colligit, *Suffetes, deposito magistratu, praetores factos.* Nescio, quam bene. Hannibal sane post XXII. demum annos praetor factus est, quam rex, h. e. ut ille vult, Suffes, fuerat. *Praetorem* autem, ut arbitror, dixit, quem *Aristoteles politic.* 2, 9. (*aliis* 11.) στρατηγὸν vocat, et inter maximos magistratus recenset. *Zonaras* certe *maximum Carthaginiensium magistratum* vocat, quem Hannibal tunc adeptus est. Τὴν μεγίστην τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν οὐκ εἰς μακρὰν ἐπετράπη pag. 97. Et rursus pag. 102. Ἀννίβας δὲ τὴν μεγίστην τῶν παρὰ Καρχηδονίοις ἀρχῶν εἰληφώς. Vide Indic. Annuum fuisse, apparet e *commate* 6. Bosius. Pro *rex* Voss. C. *factus.* [Στρατηγὸν intelligi putat Bosius. Sed qui ab exercitu remotus est, non potuit στρατηγὸς esse. Civilis ergo magistratus intelligitur, quem et Livius 33, 32. *praeturam* vocat. *Heusinger.* De toto hoc loco v. eundem Heusingerum infra in *Vita Hamilc. et Hannib. per annos descripta*, cujus sententiae subscribo. Mox ab Ult. vox *annui* abest.]

Ut enim Romae consules, sic Carthagine etc.] Livius 30, 7. *Suffetes, quod velut consulare imperium penes eos erat.* De Carthaginiensibus loquitur. Festus, seu potius abbreviator ejus Paullus: *Suffes, consul lingua Poenorum.* Bosius. Nota Lector, id quod observatum est a Viris Doctis, Particulam *ut* hic eleganter poni, sequente *sic.* Consule Burmann. ad Ovidium Lib. 1. Metam. v. 15. Wopkens. lib. 1. Lect. Tull. cap. 6. pag. 25. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Ill. cap. 43. n. 1.

Annui bini reges] Nescio certe, quid Nepoti in mentem venerit, quod Sufetes heic *reges* appellaverit: ut qui non observarit, ne essent reges, et annuos fuisse datos, et binos. Justinus Libro 31. cap. 2. rectius Hannibalem appellat *consulem.* De supremo hoc Carthaginiensium magistratu et nomine ejus vide (p. 644.) Scalig. Castigationes in Festum in Voce *Sufes.* Suspicor, Auctorem nostrum scripsisse, aut certe scribere voluisse *praetores* pro *reges:* cum paullo ante dixerit: *Hic, ut rediit, praetor factus est.* An vero Sufetes vocari recte possint *praetores*, Cornelius videat. Quem juvare potest, quod omnis magistratus, cui pareret exercitus, appellatus sit *Praetor.* Quae Vi-

6 peresset, quae in aerario reponeretur. Deinde, anno post praeturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Roma legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad

ctorini sententia est. Cui accedit, quod Asdrubal Masanissae nepos in Ep. Liv. Lib. 50. Carthaginiensium *Praetor* appelletur. Atque hoc est nobile illud secundum Punicum Bellum, cladium (sive ut Ms. meus Flori legit *gladii*) atrocitate priore bello terribilius, quod uberrimus historiarum scriptor Livius decem integris libris copiosissime; Polybius item bona parte ejus operis, quod hodie nobis reliquum, Appianus Iberica et Hannibalica; Plutarchus Fabio, Marcello, et Aemilio Paullo, satis copiose, Silius Italicus suo carmine praeclare, persecuti sunt. Brevius idem scribunt Florus Lib. 2. cap. 6. C. Nepos heic in vita Hannibalis, Auctor de Viris Illustribus *Hannibale* et Scipione, Eutropius maxima parte Lib. 3. Orosius Lib. 4. cap. 14. et quinque seqq. ne quid de iis dicam, qui sparsim idem attingunt. *Ernstius*. Miratur *Ernstius*, Nepotem *reges* vocasse Suffetes: (idque improprie factum, etiam *Salmasius* censebat;) suspicaturque eum scripsisse, aut scribere voluisse, *praetores*. Atqui hunc maximum Carthaginiensium magistratum etiam Graeci βασιλέας vocant, *Aristoteles Politic.* 2, 11. *Polybius* 3, 33. *et* 6, 49. alii. *Reges* etiam alii Latinorum. Justinus 22, 7, 7. *Bomilcar rex Poenorum*. Orosius 4, 6. *Imilco rex Poenorum*. Bosius.

Quae Romanis ex foedere penderetur] Vide Liv. Lib. 30. cap. 16. *Ernstius*.

In aerario poneretur] Pro *poneretur* Leid. elegantius: *reponeretur*. Proprium id hac in re verbum. *Bosius*. Leid. m. *poneretur*, item Voss. A. Sed B. C. *reponeretur*. recte. *Reponere* in genere notat recondere et salvum custodire, et sic Virgilius in alia re dixit 1. Georg. 167. *Provisa repones*. Ubi Servium vide. [Et Gu. Ult. *reponeretur*, ut post Heusingerum aliosque edidi.]

Legati Carthaginem venerunt] Vide *Livium* 34, 47. et 48. *Justinum* 31, 1, 7. et 8. *Appianum Syriac.* pag. 88. *Bosius*. Pro *Romani* Leid. m. *Roma*. Item Voss. A. C. sed B. *Romanis*. [Ax. et vulgg. *Romani*, sed Gu. Ult. *Roma*, idque, etiam Heusingero probatum, in textum recepimus.]

Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus] Tum etiam suorum odiis atque insidiis injustis petitus profugit Tyrum: exceptusque a conditoribus Carthaginis, ut alia patria, vir tam clarus omni genere honorum, paucos moratus dies Antiochiam navigat. Regem, jam inde profectum, Ephesi est consecutus fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello. Sed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum adventus Hannibalis fecit. Livius extremo Lib. 33. et Justin. Lib. 31. cap. 1. et 3. ubi scribit, Hannibalem velut deorum munus fuisse exceptum. Regis stultitiam facete irrisit ipse Hannibal, ut refert (p. 645.) A. Gellius Lib. 5. Noct. Att. cap. 5. *Ernstius*. [Ax. Gu. Ult. *Hos Hannibal* (Ult. *Anni-*

Antiochum profugit. Hac re palam facta, Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt; domum a fundamentis disjecerunt; ipsum exsulem judicarunt. 7

bal) ratus sui exposcendi gratia missos.]

Navem conscendit] Sic et *Livius* non semel, aliique loquuti. In Leid. tamen erat *ascendit*. Quomodo Terentius Adelphis 4, 5, 69. *Abiit, navem ascendit, periit:* ut quidem doctiss. *Guyetus* ea verba ordinabat. Variae lectioni haud dubie occasionem praebuit similitudo inter *a* litteram, et abbreviationem syllabae *con:* quod et alibi factum novi. *Bosius.* Leid. m. Vossian. A. B. C. *ascendit.* Quam lectionem non est quod rejiciamus, quoniam *ascendere navim* proprie dici docuimus ad Themist. cap. 8. num. 6. Nec tamen minus proprium est verbum *conscendere.* Cicero Lib. 1. de Divinatione cap. 27. *Haberetque in animo navem conscendere.* Vide Burmann. ad Quinctilian. 5. Declam. 10. sic supra *congredi* et *aggredi* confusa vidimus cap. 1. num. 2. [Gu. *ascendit.* Ult. ceterique edd. ut in textu legitur.]

Domum a fundament. disjecer.] Tanquam proditoris, et majestatis rei. Vide Ind. v. *domus.* Bosius. Qui Romanis hanc poenam propriam ibi ostendit, sed Poenis quoque usitatam Nepotis ostendit hic locus. Nec alii populi ab ea fuerunt alieni. Lacedaemonii Leotychidis profugi eidem crimini affinis domum exciderunt. Herodot. Lib. VI. c. 72. Thucydides tamen Lib. V. cap. 63. de Agide, ejusdem criminis, quo Leotychides damnatus erat, affini, adnotat, *καὶ ἐβούλευον* (Lacones) *εὐθὺς ὑπ' ὀργῆς, ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΩΝ, ὡς χρὴ τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ κατασκάψαι,* et paullo post, Agide nempe hanc poenam deprecato, *οἱ δὲ τὴν μὲν ζημίαν, καὶ τὴν κατασκαφὴν ἐπέσχον, νόμον δὲ ἔθεντο ἐν τῷ παρόντι, ὃς οὔπω πρότερον ἐγένετο αὐτοῖς.*

Exsulem judicarunt] Delituit in MSS. syllaba *ju*, scriptumque erat *dicarunt*; quod *Schottus* illico arripit, exponitque *addixerunt.* At quis ita e Latio loquitur: *Addicere* vel *dicare exsulem*, pro, exsilio multare? *Gebhardus.* Leid. m. et Voss. A. *dicarunt.* C. *ditarunt.* [Ax. *judicarunt*, non *dicarunt.* sed etiam Gu. Ult. *dicarunt.*]

CAP. VIII.

1 At Hannibal anno tertio post, quam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem
2 fratrem excivit. Id ubi Poeni resciverunt, Magonem

Domo profugerat] Sic legunt ed. Col. Ultraject. et quaedam aliae. Male autem Lambiniana *domum prof.* Bosius. Pro *postquam* Vossian. C. *posteaquam.* [Gu. omnesque edd. praeter Lamb. *domo.*]

Quinto Minucio] Voss. C. *quod inimico.*

(p. 646.) *Africam accessit*] *Atqui non modo ipse eo non accessit, sed ne litteras quidem mittere ausus est,* inquit *Lambinus, Livium* 34, 60. et *Appianum Syriacis* adlegans. Sed jam supra monuimus, Nepotem in hac vita non semel alios, quam quos nunc habemus, auctores sequi. *Bosius.*

Inducere posset] Per Aristonem quendam Tyrium, ut Livius narrat lib. extremo. 34. Quo dubium Lambino heic ortum tollitur. Qui tamen ipse haec Livii verba citat. *Ernstius.* Absunt haec verba Vossiano B. [Boecl. Gu. Ax.]

Proficisceretur] Ms. Boecl. et ed. Col. *proficiscerentur:* ipse scilicet, et Antiochus. Nil tamen muto. *Bosius.* Voss. B. etiam *proficiscerentur.*

Magonem fratrem excivit] Vide, quae diximus ad cap. 7, 1. *Bosius.*

Qua fratrem] De qua supra cap. 7, 7. Ms. Schotti et ed. Ultraj. addebant, *absentem.* Bosius. *Absentem* agnoscunt Leid. m. et Voss. A. B. C. [Ax. Gu. Ed. Arg. Long. Heusinger.] Pro *solvissent* Voss. C. *solvisset.* *Absentem* in textum recipere non dubitavi codicum auctoritate, et ipsius historiae, nam Hannibal hujus sui fratris *νεου̃ μὲν ὄντος, ὁρμῆς δὲ πλήρους, καὶ παιδομαθου̃ς περὶ τὰ πολεμικά*, qualem eum vocat Polybius Lib. III. cap. 71. opera usus est in bello. vide et cap. 79.

Duplex memoria prodita est] Ms. *duplex est memoria.* Quod valde placet. Nam illud *prodita* haud dubie a glossa. *Scefferus.* Mox idem Ms. Boecl. *alii servolis ipsius int. eum.* scripsit Nepos, *alii a servolis.* Bosius. Vossianus B. fere semper Boecleriano codici consentiens ejicit etiam vocem *prodita.* Nec mirum est, Scheffero Glossema videri, quoniam *prodere memoriae,* et *prodere memoria* Auctoribus multo familiarius est, (consule Oudendorpium ad J. Obsequentem de Prodigiis cap. 86. num. 12.) quam *prodere memoriam.* Dici tamen *memoriam prodere* docet D. Vossius ad Cae-

eadem, qua fratrem, absentem poena affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in agen- 3
do bello parere voluisset consiliis ejus, quam in su-

sarem comm. de B. G. Lib. I. cap. 13. in fine, cui consentit Cortius ad Cic. 8. Fam. Ep. 3. num. 7. pro *a servis* Voss. B. *servolis*. Sine dubio de Magonis interitu non convenit inter antiquos, nam Livius Lib. XXX. cap. 19. eum ex vulnere fuisse mortuum ait, vixdum superata Sardinia. Constat satis inter doctos, plures fuisse Magones, unde credo confundi historiam, et nonnullos appellasse scriptores Magonem fratrem Hannibalis, vel adscripsisse Magoni Hannibalis fratri, quae non fuerunt fratris Hannibalis. Sane unus e Magonibus memoratur ab Appiano Al. B. Hisp. a pag. 444, ad pag. 447. qui Orosio Lib. IV, cap. 18. perperam vocatur frater Hannibalis. ut jam monstratum est a doctis ad Eutropium III. 15. Plinius Lib. XVIII. cap. 3. sect. 5. *Poenus etiam Mago, cui quidem tantum honorem senatus noster* (p. 647.) *habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africae bibliothecas donaret, unius ejus duodetriginta volumina censeret in Latinam linguam transferenda, cum jam M. Cato praecepta condidisset, peritisque linguae Punicae dandum negotium etc.* agit ibi Plinius de viris nobilissimis apud exteros, qui de cultura agri egerunt. [Et Ax. *duplex est memoria.* Idem *alii servulis.* Gu. *a servolis.* Ult. *a servulis.*]

Alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum scriptum reliquerunt] Perizonius ad Sanctii Minerv. Lib. IV. cap. 8. n. 5. hunc locum ita citat *A. n. a. a s. i. int. eum scripserunt*, memoriae vitio, an alio casu nescio; nam nulla codicum est varietas, et est locutio Nepoti propria. sic enim in Con. c. 5. §. 5. *Nonnulli eum ad Regem abductum, ibique perisse, scriptum reliquerunt.*

In agendo bello] Apage pruriginem Criticorum. *Agere bellum* est *Χειρίζειν τὰ τȢ πολέμȢ.* Gebh. *Lambino* videtur insolens sermo, *agere bellum*: putatque fortasse legendum *gerendo*. Et videri possit abbreviate scriptum fuisse *g'endo:* cumque oblitterata fuisset notula, quae *er* litteras denotare solet, legeretur *gendo*, sciolum aliquem inde fecisse *agendo*. Sed nulla mutatione opus. *Agere bellum*, pro gerere, dixere etiam Caesar, Livius, Ovidius, Mela, Curtius, sicut alii *pacem agere*, et Graeci *ἄγειν πολέμον, εἰρήνην, φιλίαν.* de quo videndi duo summi viri, *Gronovius observ.* 2, 3. et *Heinsius ad Ovidii Tristium* 2, 230. Et saepe ab optimae notae scriptoribus haec duo verba confundi, idem *Gronovius* docet *observat.* 4, 14. Bosius. Recte hoc verbum a Bosio defenditur, quod omnes mei Codices [cum Gu. Ult.] servant. Neque hic loquendi modus rarus est, ut censet Davis. ad Caesarem Lib. 3. de B. G. cap. 28. quum Latinissimi ita loqui amant. Adi Lector J. F.

scipiendo instituerat, propius Tiberi, quam Thermopylis, de summa imperii dimicasset. Quem etsi multa
4 stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Praefuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam

Gronovium ad Livium Lib. 28. cap. 46. et Burmannum ad Quinctil. Lib. 10. Instit. Orat. cap. 1. quo sensu et *pacem agere* Florum dixisse post alios docet Dukerus ad Lib. 2. cap. 20. num. 1. Adde Cortium ad Sallust. Jugurth. cap. 109. n. 2. Denique *agere* saepissime in genere pro gerere, regere, administrare, poni ostendit J. Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 47. num. 1.

Parere voluisset consiliis ejus] Sententia enim ejus una atque eadem semper erat, ut in Italia bellum gereretur. (Vide *Livium* 34, 60.) Quin cum jam Romani in Graeciam transissent, et Antiochus post cladem ad Thermopylas acceptam, Ephesi securus admodum de bello Romano esset, *tamquam non transituris in Asiam Romanis: quam securitatem ei magna pars amicorum aut per errorem, aut assentando faciebant: Hannibal unus, cujus eo tempore,* inquit Livius, Lib. 36, 41. *ut maxima apud regem auctoritas erat, magis mirari se ajebat, quod non jam in Asia essent Romani, quam venturos dubitare. Propius enim esse in Asiam ex Graecia, quam ex Italia in Graeciam trajicere: et multo majorem caussam Antiochum, quam Aetolos esse, etc.* Lambinus. Adde *Appianum* pag. 90. et 94. *Justinum* 31, 5. Cur autem Hannibalis consilio non paruerit Antiochus, caussam aperit *Justinus* 31, 6, 1. *et deinceps*, et *Appianus* pag. 94. *Bosius*. Antiochi clades adscribitur etiam neglecto Hannibalis consilio a Floro Lib. 11. cap. 8. §. 6. cujus facti postea Antiochum poenituit. ut Justinus refert l. l. de Antiocho et Hannibale etiam Columna ad Ennii Fragm. pag. 102. [Ax. Gu. Ult. *si t. i. a. bello consiliis ejus parere voluisset.*]

(p. 648.) *Propius Tiberi, quam Thermopylis*] Ad quas victus est. Quo in praelio insignis exstitit M. Catonis virtus, ut praeter Livium Plutarchus in vita ejus refert. *Ernstius*. *Lambinus* edidit *Tiberim* et *Thermopylas*; sed invitis, opinor, libris. Respicit autem praelium, in quo Antiochus cum Aetolis a Manio Acilio Glabrione consule victus fuit, de quo *Livius* 36, 18. 19. *Plutarchus Catone*: *Appianus Syriacis* pag. 97. 98. *Frontinus* 2, 4, 4. Bosius. Leid. m. et Voss. C. *Tiberis*. Munckerus ad Lactant. Lib. 14. Narr. Fab. cap. 18. legit etiam *propius Tiberim, quam Thermopylas*. Quia *propius* Dativum negat regere posse. Ut id, quod verum est, fatear, optimi Auctores *propius* et *proxime* cum quarto casu construere solent. Consule Burman. ad Ovidium Lib. 1. Art. Amat. vs. 139. et Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 18. num. 11. Sed invitis omnibus libris in textum admittere non audeo. [Ult. *propius Tyberim quam Thermopylas*: sed et Gu. Ax. ut editum est. V. infra Fragment. 3, 6. et Sanctii Minerv. 1, 16. pag. 59. quae loca Heusingerus attulit.]

Multa stulte conari] Ut exercitum conscripsisse armis inauratis. quo ostenso Hannibali, *Hicne*, inquit, *exercitus Romanis*

am ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo quum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

sufficiet? Sufficiet, respondit Poenus, *vel maxime avaris. A. Gellius* ex veterum memoriis L. 6. cap. 5. *Noct. Atticarum.* Huc quoque pertinet scomma alterum Hannibalis de Phormione Philosopho, cujus ludum audiendi gratia ingressus erat, apud *Tullium l. 2. de Oratore.* Schottus. Hannibal, licet exsul, libere Regi Antiocho sententiam dicere non dubitavit. Vid. Plutarch. Tom. II. de Exsilio p. 606. Alterum exemplum acerbi Hannibalis ad Antiochum responsi dat Macrobius Lib. II. Saturn. c. 2. pag. 263. Adde Justinum L. XXI. cap. 5. Leid. m. et Voss. A. C. *multa stulta*, non male. Eodem modo *multa dura*; *aspera*, *stolida*, etc. antiqui dixere. Consule Passer. et Broukh. ad Propert. 1, 15, 1. [Ed. princ. utraque Paris. *stulta*. Reliquae cum Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere] Vide *Livium* 37, 8. *Appianum* pag. 100. *Bosius.*

Adv. Rhodiorum classem conflixit] Describit hanc pugnam *Livius* 37, 23. *et seqq.* Meminit et *Appianus loco modo laudato:* itemque *Justinus* 32, 6, 9. *Orosius* 4, 20. qui duo tamen videntur duo diversa praelia confudisse. *Bosius.* [MS. Boecl. Ax. *isque adv.* i. e. *iisque.* Hoc Schefferianam correctionem 2, 6, 1. commendat, quae *isque moenibus c.* mutat in *iisque moenibus circumdatus.* Heusinger.]

Quo quum] Lambinus: *In quo cum.* Statim idem *Lambinus* edidit *qua rem gessit*; offensus, ut *Schottus* conjicit, Longoliana lectione, *quo rem gessit.* Sed in MSS. et aliis edd. vett. legitur, *quo cornu*, ut post *Lambinum* editum. Praeerat autem Hannibal, ut *Livius* narrat, sinistro cornu. *Bosius.* *Rem gerere* in indice vertitur per *pugnae praeesse.* *Rem* autem *gerere* vel etiam *res gerere* notat bellum administrare, praeesse imperio, et pugnare. Vide Graev. ad Justin. 13, 4, 5. Tennul. et Oudendorp. ad Frontin. Lib. 2. Strateg. c. 4. n. 49. et Cort. ad Sallust. Jug. 58, 4. et supra ad Hamilc. cap. 1. num. 2. [Ax. Gu. Ed. Ult. ceteraeque ante Lamb. *Quo quum.* Tum *quo cornu* etiam Leid. 1. Ax. Gu. Ult. Mag. Reliqui ante Lamb. excusi: *quo rem gessit.*]

(p. 649.) *Fuit superior*] Paullo aliter *Livius*, qui *multitudine navium maxime ursisse quidem Hannibalem Eudamum, et circumventurum fuisse* ait, *ni, quae in dextro cornu vicerant naves, ad opem ferendam suis concurrissent:* addit tamen ea re factum, ut *ipse, quaeque circum eum erant naves, fugam capesserent. Appianus* quoque *redeuntem* e Syria *Rhodios conclusisse in Pamphylia, navesque aliquot illius cepisse* scribit: Ἐπανιόντα Ῥόδιοι κατέκλεισαν εἰς Παμφυλίαν, καὶ τινὰς αὐτοῦ τῶν νεῶν εἷλον. Quare et heic alios sequutus est Nepos. *Bosius.*

CAP. IX.

1 Antiocho fugato, verens, ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consi-
2 deraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid providisset; propter ava-

Antiocho fugato] Id est, Asia multato, et in Syriam rejecto. In quo rege unum hoc magnopere laudandum est, quod victus dicere sit solitus: benigne sibi a P. R. factum, quod, nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur. Cicero pro Dejotaro. Bellum hoc, in quo Antiochus victus est, gubernavit L. Cornelius Scipio, Africani frater, vocatus ob hoc bellum Asiaticus. Florus 2, 8. Eutrop. Lib. 4. Appianus in Syriacis, Orosius 4. cap. 20. *Ernst.*

Verens ne dederetur, etc.] Refert hoc et *Justinus* 32, 4, 3. aitque *admonitum a rege, cum ab Antiocho Romani deditionem ejus deposcerent.* Et poposcisse eam, etiam e *Livio* 37, 54. cognoscere est. *Bosius.*

Accidisset] Msc. Boecl. *decidisset*, quod dictum videri possit, ut illud 18, 11, 5. *amicorum perfidia decidi*: sed notum est, in Mss. saepe *a* et *d*, *c* et *e* permutari. Statim idem codex, *ut n. ibi quo se c. c.* An fuit, *ut inibi q. s. c. c?* Bosius. Omnes mei [cum Ax. Gu. Ult.] *accidisset.*

Gortynios] Leid. m. *Corthinios.* Voss. A. B. C. *Cortymos.* Sed *Gortynios* scribendum. Pro *ut ibi*, Voss. B. *ut enim ibi.* [Gu. Ax. *Cortinios*, et pro *venit* Ax. *pervenit.* Mox ab Ult. *autem* post *Vidit* abest.]

Vidit autem vir omnium callidissimus, etc.] De callido hoc Annibalis astutoque consilio, quo insidias avarorum Cretensium elusit, *Julius Frontinus*, *Polyaenus*, *et Justinus l.* 32. *extremo.* Sic Poenus corvos delusit hiantes, salvusque evasit, ut Mithridates, Ponti Rex, fugiens Romanos persequentes auro sparso dilapsus decepit. *Schottus.*

Callidissimus] Sic Mss. et edd. veteres, praeter Venetos, qui *clarissimus* legunt. Supra 21, 3, 5. *Hamilcarem et Hannibalem, quos — calliditate omnes in* (p. 650.) *Africa natos praestitisse constat.* Savaro. [Ed. Paris. Ald. et Junt. *clarissimus.* Reliquae cum Ax. Gu. Ult. ut editum est.]

Magno se fore periculo] Vitae ipsius. Opibus enim, occiso exsule, inhiabant. Justinus: *Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret.* Gebhardus. Male autem Lambinus praepositionem addit, *in periculo.* Quam fide Mss. expunxere *Schoppius* 4, 11. *verisimilium* aliique, heic et alibi apud nostrum. Vide Ind. v. *esse.* Bosius. [Abest praepositio etiam ab Ax. Gu. Ult. ceterisque ante Lamb. edd.]

Nisi quid providisset] Sic rescripsi, quod in Boecl. erat, *nisi id providisset.* Vulgo enim edunt, *nisi quid praevidisset.* Nempe

ritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale 3
consilium. Amphoras complures complet plumbo; summas operit auro et argento. Has, praesentibus prin-

providere cavere est. Terentius Andr. 1, 3, 3. et Phorm. 1, 4, 5. *Quae si non astu providentur.* Cicero: *Actum est de te, nisi provides.* Fortassis autem *Nepos* absque provocabulo scripsit eadem ratione, *nisi providisset.* Pro quo cùm exaratum esset, *nisi praevidisset*, alii, deesse aliquid rati, suppleruntid vel *quid*. quod ut credamus, ipsa varietas lectionis suadet. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. *providisset.* De quo verbo consule Graevium ad Ciceron. Lib. 2. ad Atticum Epist. 1. p. 176. et Cortium ad Sallust. Cat. cap. 52. num. 4. unde et vox *providentia* saepe confusa male cum *prudentia.* Vide Oudendorp. ad Frontin. Strateg. praef. pag. 4. *Prae* et *pro* saepius in Mss. confundi, docet Drakenburgius ad Silium Italicum Lib. 17. vers. 56. et praecipue in verbis *providere* et *praevidere.* Vide Burmann. ad Val. Fl. L. 2. Arg. vs. 442. [Ax. *nisi id providisset*, non *praevidisset.* Gu. Ult. ut in textu legitur.]

Avaritiam Cretensium] Quam describit graphice Polybius Lib. IV. cap. 8. et Lib. VI. cap. 44. et 45. cum Meursio Lib. IV. de Creta cap. 10. de Epimenidis dicto *Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι*, quod adfert Heusingerus ex Apostolo Paullo ad Titum 1, 12. jam dudum egit praeter alios Spanhemius ad Callim. H. in Jovem vs. 8. sed non est hujus loci, hic enim tantummodo de Cretensium avaritia agitur. Hannibal vero ipse avarus avarorum Cretensium e suo spectavit animos. De Hannibalis avaritia Polyb. Exc. de Virt. et Vitiis pag. 1385, 1386, 1387. licet Fabricius ad Dionis Cassii Fragm. Peiresc. ex Lib. XXXIV. prioribus pag. 21. §. 69. l. 81. dicat, Polybium avaritiae eum absolvere, et addat, Polybium dixisse *difficile esse de Hannibalis ingenio judicare, cum multa amicis, multa temporibus tribuenda sint.* Fateor haec Polybium adjicere. Sed omisit sequentia Polybii verba *κρατεῖ γε μὴν ἡ φήμη παρὰ μὲν Καρχηδονίοις, ὡς φιλαργύρου, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ὡς ὠμοῦ γενομένου αὐτοῦ.* et antea Polybius dixerat, se ejus avaritiam ab ipsis Carthaginiensibus accepisse, et distinctius a Masinissa didicisse. Argenti fuisse cupidissimum patet e puteis per Hispanias ab Hannibale inchoatis, de quibus Plinius Lib. XXXIII. cap. 6. sect. 31.

Amphoras complures complet plumbo] Cl. Valcken. ad Herodotum Lib. III. cap. 123. lin. 7. credit, Hannibalem graece scientem, et a literis nequaquam aversum, hoc ex Herodoto cepisse consilium, apud quem Oroetes, ad fallendum Polycratem, octo arcas lapidibus implevit praeter admodum parvam partem circa ipsas oras, iisque auri nonnihil super injecit. Ubi plura. In fictilibus amphoris, vel fideliis, aurum conflatum servare haud inusitatum fuit Persis. De Dario Persarum rege hoc adnotat Herodotus l. l. cap. 96. [Ax. *implet.*]

(p. 651.) *Has praesentibus principibus*] Sic Mss. Boecl. et Leid. nisi quod ille pro *has* corrupte *his* habet. *Principibus*, intellige civitatis Gortynae, ei voci adscripserat aliquis in margine *Gortyniis.* quod postea in textum irrepsit, ejecta genuina voce. Un-

cipibus, deponit in templo Dianae, simulans, se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas aeneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit.

de nata vulgata lectio, *has Gortyniis praesentibus.* Nisi malis, abſorpta a τῷ *praesentibus* ob similitudinem voce *principibus,* quod utraque abbreviate scripta eſſet, suppleviſſe sciolos *Gortyniis*, quod deeſſe quid animadverterent. *Bosius.* Nec *Gortyniis* nec *principibus* conſpiciuntur in Leid. et Voſſ. A. Solus Voſſianus C. exhibet *praesentibus principibus.* cui τὸ *simulans* abeſt. Pro *complures* Voſſ. C. *quamplures.* [Ax. Gu. Ult. ut Bosius edidit.]

Deponit in templo Dianae] Juſt. Lib. 32. *Amphoras plumbo repletas, in templo Dianae quasi fortunae suae praesidia deponit.* Quia templa tanquam res sanctas minus obnoxia violàtioni ac direptioni cenſebant; atque etiam cum victor religiosior urbem invasiſſet, templa, delubra ac fana petulantiae atque aviditati militum eximebat: idcirco in ea res sibi cariſſimas et pretiosiſſimas conferebant securitatis cauſſa. Caeſar de B. Civ. 2, 18. *Pecuniam omnem omniaque ornamenta ex fano Herculis in oppidum Gades contulit.* Lib. 3, 105. *Caesar quum in Asiam venisset, reperiebat, T. Ampium conatum esse tollere pecunias Epheso e fano Dianae, ejusque rei caussa Senatores omnes ex provincia vocasse, ut iis testibus in summa pecuniae uteretur.* Ob eam cauſſam dotes filiarum templis credebant. M. Cic. 2. de L. L. 16. *Atheniensis Clisthenes Junoni Samiae, civis egregius, cum rebus timeret suis, filiarum dotes credidit.* Gebhardus. Simile *Plauti* illud in *Bacchidibus Sc. Ibo:*

Nos apud Theotimum omne aurum deponimus.
Qui illic sacerdos est Dianae Ephesiae.

Morem autem in fanis theſauros reponendi supra quoque in Ariſtide cap. 3, 1. reperies, multaque interpretes passim colligunt, in his *Joan. Brodaeus* Lib. 4. *Miscell.* cap. 17. *et de Jurisc. Ferrandus Adduensis.* Caesar 3. de Bello Civili cap. 32. *Ephesi a fano Dianae depoſitas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* et Lib. 1. c. 6. *pecuniae a municipiis exiguntur, et e fanis tolluntur.* Schottus. Nempe in templo Dianae Dictynnae. Vid. Meurs. Lib. IV. de Creta cap. 3. in fine.

His in errorem inductis] Juſtin. *Atque ideo nihil de illo solicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat.* Gebhardus. Sic optimus liber Boecleri. Nec aliter legit *Gebhardus*, ut e notis illius apparet. Proprium id hac in re verbum: quo et alibi hoc significatu decipiendi usus eſt, supra cap. 5, 3. et 9, 3, 1. Vulgo editur *ductis.* Nimirum absorpsit primam syllabam finalis littera vocis praecedentis. *Bosius.* Omnes mei Codices recte exhibent *inductis.* [Ita et Ax. Gu. Ult. Reliqui ante Bos. edd. *ductis.*]

(p.652.) *Abjicit*] Voſſ. C. [Gu. Ax.] *abicit.*

Ne quid ille inscient. his] Illud *quid* recte abeſt a libris. (Schotti scilicet, Boecl. et ed. Ultraj.) Et si *aliquid*, cur non omnia potuerit auferre? *Schefferus.* Pro *Gortynii* Voſſ. B. *Corinthii.* τὸ *quid* abeſt Leidensi

Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a 4
ceteris, quam ab Hannibale, ne ille, inscientibus his, tolleret secumque duceret.

et Vossianis A. B. C. Et ideo ejeci auctoritate codicum. [Ax. *Cortinii*. Idem mox habet: *magna custodiunt cura*. Tum *quid* abest etiam ab Ax. Gu. Ed. principe, Argent. utraque Paris. et Long.]

Secumque duceret] Sic Ms. quam lectionem puto esse verissimam, maxime cum et ab optimo Ultrajectino codice firmetur. Pro *duceret* glossatores adscripserunt *portaret*, item *asportaret*. (Quorum hoc in Ms. Schotti et ed. Gebh. illud in reliquis legitur.) Id quod arguit abunde ipsa lectionum diversitas. Retinuerunt deinde inepti, tanquam melius, quia usitatius. *Scheffer*. Praesertim cum viderent, paullo ante bis ita loquutum Nepotem. Quod fortassis et effecit, ut heic quoque id verbi reponeretur. *Bosius*. Leid. m. *portaret*. Voss. B. *duceret*. [Pro *insc. his* Ed. princ. utraque Paris. Ald. et Lamb. *insc. illis*. Pro *ab Hann.* Gu. *a Hann.* *Duceret*, ut Bosius edidit, etiam in Ax. et Gu. legitur.]

CAP. X.

Sic, conservatis suis rebus, Poenus, illusis Cre- 1
tensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit, apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit, quam regem armavit et exercuit adver-

Prusiam] Bithyniae regem, de quo passim *Polybius*, *Livius*, *Appianus*, *Justinus*, alii; etiam *Cicero de divinat.* 2, 24. et *Suidas*. Exstat effigies ejus in nummis vett. (unde exhibent *Ursini imagines illustrium*, et cl. Patinus in *Thesauro Numismatum* nuper edito, cap. 2.) itemque in nonnullis gemmis annularibus, teste *Jo. Fabro* num. 120. *Bos.*

Armavit et exercuit] Sic diserte legitur in Ms. Leid. et ed. Ultrajectina. nec discrepat Ms. Boecl. nisi quod corrupte habet *exercitu*. hancque lectionem verissimam, vulgatam vero, *et excitavit*, a glossa esse, censebat nobiliss. *Schefferus*. Et jam adnotavit *Gebhardus*, male sequi illud *excitavit*, natura prius: eoque considerandam lectionem Ultrajectini codicis. *Quia viderat*, inquit, *regem longa pace desidem et insuetum bello, exercitio firmare constituit. Conjungit quoque armationem et exercitationem militum.* Diodorus Lib. 16. *de Philippo*: Τὰς δὲ ςρατιωτικὰς τάξεις ἐπὶ τὸ κρεῖττον διορθωσάμενος, καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις δεόντως κοσμήσας, συνεχεῖς ἐξοπλισίας μὲν καὶ γυμνασίας ἐνα-

2 sus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum; conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra. Quo magis
3 cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem, quem

γωνίας ἐποιεῖτο. Haec ille. Non dubitavi igitur hanc lectionem in textum admittere. *Schottus* ac. (p. 653.) cupiebat eo sensu, quo dicitur *laboribus exercitus*, et apud Terentium Adelph. 4, 2, 38. *Ego te exercebo hodie, ut dignus es*: et apud Plautum Mercat. 2, 1, 4. *fuit homo exercitus*. Bosius. Leid. m. et Voss. A. *armarit et excitarit*. Voss. B. *armavit et exercuit*. Quam lectionem probat et explicat Burm. ad Petronium Satyric. cap. 94. τὸ *egit*, licet ab Heusingero probabili conjectura rejectum, ejicere non sustinui, quia omnes Codices agnoscunt, e quibus si vel unus modo omisisset, pedibus irem in ejus sententiam. Sed omnia, quae non placent, vel minus latina videntur, contra Codices statim expellere temerarium est. Praeterea e Quintiliano Declam. III. cap. 9. non e textu ejecit *aget* Burmannus, sed Gronovius pro adventitio hoc verbum habuit, licet illud h. l. Heusingerus testetur. [Gu. Ax. Ed. Ult. *armavit et exercuit*, ut editum est. Reliquae ante Lamb. *armarit et excitarit*. Lamb. et Boecl. *armavit et excitavit*. In vulgata lectione nihil mutandum esse, Tzschuckio Bremioque assentior. V. quae laudant loca, Cic. Orat. pro Rosc. Amer. cap. 37. *Si nihil aliud fecerunt, nisi rem detulerunt*. Liv. 4, 26. 34, 2. 41, 23.]

Domesticis rebus] *Domesticis opibus* erat in Ed. Ultraj. et Ms. Boecleri, judicio illius bene. Neque dubitabat *Schefferus*, τὸ *rebus* a glossa esse. Nil tamen mutare ausim, nam et *res* aliquando facultates denotant. mox *Lambinus* ait, quosdam malle, *non nimis esse rob.* nulla necessitate. *Bosius*. Solus Vossianus B. *opibus*. [Ax. etiam non *rebus* habet, sed *opibus*, quod omnino praestare videtur. *Mosche*. *Opibus* et Gu. Ult. Vere Heusingerus: *Vulgatae lectionis rebus glossa videtur opibus. Hoc enim notius est, quam rebus.*]

Conciliabat ceteros reges etc.] Ms. *ceteros reges adjungebat bell. nat.* (omisso verbo priori *conciliabat.*) Puto scripsisse: *robustum, ceteros reges adjungebat, et bellicosas nationes*. Illi *adjungebat* glossa *conciliabat* fuit adscripta. Sane τὸ *conciliabat* non conveniens est satis. Conciliantur enim, qui quoquo modo ante fuerunt discordes, quod in hos non quadrat. Sed nec *conciliati* statim societatem armorum faciunt, de qua tamen agitur hoc loco. *Schefferus*. Τὸ *et* ab ultima syllaba vocis *adjungebat* facile absorberi potuit. Possis et legere, *cet. r. adjungebat bellicosae nationis*. Non tamen ausim quicquam in textu mutare. *Bosius*. Τὸ *minus* et *conciliabat* absunt Vossiano B. pro *adjungebatque*, *adjungebat*. et pro *nationes*, *nactiones*. [Ult. ceterique edd. receptam lectionem confirmant. Gu. pro *adjungebatque* habet *adjungebat*, ut

si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur.
Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe
paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium mul- 4
titudine. Dolo erat pugnandum, quum par non esset
armis. Imperavit quam plurimas venenatas serpentes
vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum 5
quum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo

MS. Boecl. Voss. B. Axen. qui etiam verbum *conciliabat* omittunt, quod tamen in Gu. legitur, et h. l. convenientissimum est. Vid. Ind.]

Romanis amicissimus] *Plutarchus in Catone φιλορώμαιον* appellat. *Lambinus.* Sicuti Valerius Max. 2, 2, 3. *amantissimum* Romanae *urbis:* Florus 2, 20, 2. *socium et commilitonem populi Rom.* Bosius. Pro *Pergamenus* Leid. m. *Pergameus.*

Bellumque inter eos gerebatur] De quo videndus *Justinus* 32, 4. Bosius.

Decertaturi] Gifanii et Schotti Codices ingerunt *decreturi.* quod negligere vim est facere ele-(p. 654.) gantissimo scriptori. Lucret. Lib. 5.

Tantum spirantes aequo certamine bellum,
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Curt. Lib. 3. c. 5. *Darius nuntiata Memnonis morte, haud secus quam par erat motus, omissa omni alia spe statuit ipse* decernere. *Gebhardus.* Sic [*decreturi*] e suo et Gif. codd. ac ed. Ultraj. legit *Schottus*, *Gebhardo* et *Scheffero* suffragantibus: sicut e suo item *Savaro* ad 1, 4, 4. Et loquutus hunc in modum et alibi est. Indicem adi. vulgo est, *decertaturi.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *decreturi.* Notat paucis diebus, id est, intra paucos dies, (recte ita explicante Cortio ad Ciceron. 2. ad Fam. Ep. 7. num. 6.) praelio navali conflicturi, aut experturi, cui fortuna victoriam adjudicaret. De verbis *cernere* et *decernere* latissime egerunt Weitzius ad Valer. Flaccum Lib. 4. Argon. vs. 193. et Burm. ad Lib. 8. vs. 319. Cortius ad Sallust. Catilin. c. 59. num. 5. et Oudendorp. ad Frontinum Lib. 3. cap. 6. num. 3. Subintellige *rem*, vel *bellum*, ut *decernere bellum* dixit Livius L. xxxi. cap. 41. Graeci dixerunt *κρίνειν τὰ τῆς μάχης* et *κρίνειν τὰ πράγματα διὰ μάχης.* vid. Schwebel. ad Onosandrum cap. 12. pag. 64. hinc Plut. in Phoc. pag. 744. dicit *ὁ ἀγὼν ποιεῖ κρίσιν.* [Ax. *certaturi* habet, non *decertaturi.* Gu. *decreturi*, ut editum est. Ita, Tzschuckio adnotante, Cic. Epist. ad Div. 10, 10, init. *Quod* (praelium) *quidem, cum haec legeres, jam decretum arbitrabar fore.* Paullo ante Ult. *interficiundum.*]

Venenatas serpentes] Hoc refert inter strategemata *Frontin.* 4, 7, 10. *Lambinus.* Justinus 32, 4. *omne serpentum genus* dicit: Galenus in libro de theriaca ad Pisonem *feras, quae repente possunt occidere.* Magius. v. Scheffer. de Milit. Nav. Lib. II. c. 7. pag. 167.

Confecisset magnam multitudinem] Magnam vim redegisset in unum. Caesar 1. de Bell. G. *Hoc posse conficere armata millia centum.* Id. Lib. 1. Civil. c. 24. *Servos, pastores armat: at-*

facturus erat navale praelium, classiarios convocat, hisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. Id facile illos serpentium multitudine consecuturos.
6 Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se facturum; quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur praemio fore.

que his equos attribuit, ex iis circiter trecentos equites confecit. Hirtius Lib. 8. cap. 23. *Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt, obsides* conficiunt. Ita Cicero Attico dixit *conficere exercitus maximos.* et in Verrem: *Permagnam ex ea re pecuniam* confici *posse.* Gebhardus. Sic loquuntur optimi scriptores: vide Indicem. In Boecler. tamen fuit *fecisset*: quomodo supra 15, 3, 6. *summam* et 22, 2, 4. *centum millia* armatorum *facere* dixit. Sed vereor, ne primam syllabam absorpserit praecedens *cum.* Bosius. Pro *cum* Voss. A. *quomodo.* C. *que.* Pro *confecisset* Voss. A. *effecisset.* B. et C. *fecisset.* Eodem redit, *confecisset*, an *fecisset* eligas. Consule Dukerum ad Florum Lib. 1. cap. 1. n. 9. in fine. Pro *praecipit* Voss. A. *praecepit.* Quod si praeferas *praecepit*, per me licet. [Gu. *efficisset*, sed etiam Ult. *confecisset.* Eadem pro *easque* habet *eas*, omissa copula. Tum *praecepit* est etiam in Ax. Gu. Ed. princ. Arg. utraque Paris. Ald. Long. et Mag. sed Ult. Lamb. Boecl. ut in textu legitur.]

Omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem] Nam nave Praetoria depressa aut superata, ac rege ipso occiso, confundi ac turbari posse totam classem sperabat. Ceteras vero nolebat adoriri, quia superiores erant, et ne illarum mora Eumenes spatium effugiendi nancisci posset. Polyaenus L. 1. *Κόνων ναυμαχεῖν μέλλων ἀγγείλαντος αὐτομόλου ὡς τῶν πολεμίων ἄρισται τριήρεις πεποίηνται* (p. 655.) *σκοπὸν ἔλεῖν τὴν Κόνωνος ναῦν.* Caesar 2. B. Civ. 6. *Conspicatae naves triremes duae navem D. Bruti, quae ex insigni facile agnosci poterat, duabus ex partibus sese in eam incitaverant: sed tantum re provisa Brutus celeritate navis enisus est, ut parvo momento antecederet.* Gebhardus. Pro *habeant* Voss. A. C. *habebant.* [De verbis: *a ceteris tantum satis habeant se defendere* vide doctissime disputantem Goerenzium ad Cic. de Fin. 1, 9. pag. 40. seq. ubi similiter Cicero: *tantum satis esse admonere.* Pro *Id facile illos* Ax. Gu. Ult. *Id illos facile.* Tum Ax. *serpentum*, ut Ed. princ. Arg. Long. et Mag. sed et Gu. Ult. *serpentium.*]

In qua nave] Sic Ms. Boecl. recte. nam sic et supra 12, 4, 3. loquitur. Cicero quoque dixit *in equo, in mari vehi.* vide Ind. Vulgo abest praepositio, quam praecedens *autem* facile absorbere potuit. *Bosius*, Solus Vossianus B. *in qua nave.* Eodem modo *in rheda, in curru vehi*, Veteres dixisse docet etiam J. Arntzenius ad Victorem Epitom. cap. 38. num. 1. [Gu. Ax. *in q. n.* Ult. cum ceteris ante Bos. edd. praepositionem omittit. Mox Ed. Lamb. et Tzschuck. *m. h. pollicetur id praemio fore.*]

CAP. XI.

Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in praelium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit, qui ubi ad naves adver- 2 sariorum pervenit, epistolamque ostendens se regem professus est quaerere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat, aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius, ducis nave declarata suis, eodem, unde ierat, se recepit. At Eumenes, soluta epistola, 3 nihil in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum per-

Tali coh.] Voss. B. *tale coh.* *Quarum acie*] Navium, quamvis antecessit nomen *classis*. spectatur enim id, quod intelligitur, non quod dicitur. praeterea classis ex multis navibus constat. *Lambinus*. Leid. m. et Voss. A. *quorum*. Pro *quo loco* Voss. C. *loco quo*. τὸ *ubi* eidem abest. [*Quorum*, quod in duobus Staverii codd. scriptum est, Heusingero adnotante, ab *utrisque* pendet. Gu. Ax. Ult. omnesque edd. vulgatam confirmant.]

Signum pugnae] Vide Ind. v. *signum*. Bosius.

Cum Caduceo] Qui legationis insigne, inprimis in pace facienda, fuit. Solebat autem in prora navis defigi, de quo doctiss. *Schefferus in addendis* ad eruditum opus *de Militia Navali veterum*, cujus novam auctioremque editionem avide exspectamus. *Bosius*. Pro *epistolam ostendens* Voss. A *epistolamque ostendens*. C. *ep. hostendens*. [Etiam Ax. *epistolamque ostendens*, quod, mutata loci interpunctione, inprimis aptum videtur. *Mosche*. Ita et Gu. Ult. quibus obsecutus sum.]

Aliquid de pace esse scr.] Msc. Boecl. [Ax. Gu. Ult.] *quin aliquid de pace esset scr.* Interpolavit aliquis, opinor, gnarus, (p. 656.) *Ciceronem* ita solere. Altera ratione fere ubique Nepos usus est. mox idem codex: *eodem, unde erat regressus*. An fuit, *unde erat egressus?* Bosius. Voss. C. *esset scriptum*. Pro *recepit* Voss. A. *recipit*. pro *ierat* C. *erat*. [Ax. *eodem, unde erat egressus, se recepit*. [Ita et Gu. Ult.] Sed hoc Critici ingenium prodit, qui, cum pro *ierat* reperisset *erat*, [ut in Voss. C. memor fortasse loci 13, 3, 4. *eodem, unde erat profectus, se recepit*] alterum, *egressus*, de suo adjecit. *Heusinger*.]

Nihil in ea] Praepositio aberat Ms. Boecl. Et potest abesse. *Bosius*. Voss. B. omittit etiam Praepositionem. [Non item Ax. Gu. Ult. ceterique edd. Pro *quod ad irr. eum pertineret* Ult. *quae*

tineret. Cujus etsi caussam mirabatur, neque reperiebatur, tamen praelium statim committere non dubita-
4 vit. Horum in concursu Bithyni, Hannibalis praecepto, universi navem Eumenis adoriuntur, quorum vim rex quum sustinere non posset, fuga salutem petiit, quam consecutus non esset, nisi intra sua praesidia se recepisset, quae in proximo littore erant collocata.
5 Reliquae Pergamenae naves quum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conjici coepta sunt, quae jacta initio risum pugnantibus excitarunt, nec, quare

ad i. e. pertinerent, et pro *ad irridendum eum* Ax. *ad eum irridendum*, quod Moschio rotundius videtur.]

Ad irridendum eum] Licebat dicere, *ad se irridendum.* Sic supra, non ita longe dixit: *Gortynii templum magna cura custodiunt, etc. ne ille inscientibus his tolleret.* Licebat enim ita loqui, *ne ille se insc. tolleret.* Lambinus.

Neque reperiebatur] Mallet *Lambinus* legi *reperiebat*, et certe vix aliter potest. Vulgatae occasionem dedit praecedens *mirabatur.* Bosius. Contra Codices nihil tento, alioquin *reperiebat* praeferrem. Heusingeri tamen explicatio mihi magis adridet, quam lectio J. J. Struchtmeyeri Lib. 1. cap. 10. qui pro *reperiebatur* reposuit: *neque reperiebat, vi tamen praelium com. n. dubitavit.* [Etiam Ax. Gu. Ult. *reperiebatur*, quod, Tzschuckio monente, aliorum quoque ignorationem includit, nec sane mutandum est. Heusingerus ad 14, 2, 3. *Is regi dicto audiens non erat: quam ob caussam bello eum persequi constituit*, haec adnotat *Constituit*, non *Datames*, sed *rex*, quod ex *regis* subaudiendum. Saepe enim ex obliquo casu rectus repetendus est, qui verbo debetur. Alcib. 5, 3. *Initio cum Pisandro praetore per internuntios colloquitur, et de reditu suo facit mentionem.* Haec de Alcibiade dicuntur. Sequitur vero: *Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu*, sc. *Pisander.* Hoc non vidit librarius, qui in cod. Ax. et Voss. B. *quo* omisit. Eodem imper. 6, 3. *Illum unum omnes prosequebantur, et — coronis aureis aeneisque vulgo donabatur.* Dio. 4, 2. *Id quum factum multi indignarentur, magnaeque esset invidiae tyranno.* Et hic erravit cod. Axen. librarius, *essent* pro *esset* scribens. Timoth. 4, 1. *Hujus post mortem quum populum judicii sui poeniteret, multae novem partes detraxit* (populus). Epamin. 10, 1. *In quo quum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere diceret*, pro, *et quum is* (Pelopidas) *male eum in eo patriae consulere diceret.* Hannib. 11, 3. *Cujus caussam etsi mirabatur, neque* (caussa) *reperiebatur.* V. Drakenborch. ad Liv. 1, 50, 9. Haec *Heusingerus.*]

Committere praelium] De hac phrasi egit latissime Burm. ad Ovidium Lib. 12. Metam. vs. 68.

id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves 6 completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, quum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppes averterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit, 7 neque tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios.

adde quae diximus ad Themist. cap. 2.

Bithyni] Leid. et Voss. B. *Bithynii.* pro *in concursu* Voss. B. *in cursu.* [Ax. *Bithinii.* Ult. ceterique ante Lamb. edd. *Bithynii.* Gu. ut in textu legitur.]

Fuga sal. petiit] Saepissime ita loquitur *Caesar*, *B. Gall.* 1, 53. 3, 15. 4, 14. *B. Civil.* 2, 32. 42. 3, 97. Gebhardus. Glossema est, quod in suo reperit Ernstius, *sal. quaerit.* Bosius. Omnes mei *petiit* praeter Voss. B. *petit.* Pro *Pergamenae* Leid. et Voss. C. *Pergameae.* ut et mox *Pergameorum.* Pro *quae* Voss. B. *qua.* [Pro *quum rex* Ax. Gu. Ult. *rex quum* (Ax. Gu. *cum*), quod restitui. V. ad 9, 5, 3. *Petit* etiam Ax. Gu. Ed. Ult. sed reliquae *petiit.* V. ad 18, 4, 3. cap. 6, 3. Mox Ax. Gu. *conici.*]

Risum concitarunt, nec quare id fieret] Sic lego praeeunte Ms. Boecl. in quo erat, *concitarunt, inec quare.* nam vulgo legitur: *excitarunt, neque quare id f. Concitare risum* etiam Cicero dixit. vide Ind. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. B. C. *excitarunt.* Cum Codicibus praefero *excitarunt*, licet eodem redeat, quomodo legatur. Pro *quae* Voss. B. *qua.* [Ax. *concitarunt, nec q.* Gu. *concitarunt, neque q.* Ed. Ult. omnesque ante Bos. *excitarunt, neque q.* Cicero, ab Heusingero laudatus, Epist. ad Div. 3, 11. '*Quos ego risus excitassem?* Mox Ult. *naves suas opletas.*]

(p. 657.) *Puppes averterunt*] Sic quoque cod. Boecleri [Ax. Gu. Ult.] *Lambino* videbatur legendum *puppes adverterunt*, vel *proras avert.* *nam qui praelium*, inquit, *navale committunt, proras habent adversas; qui fugiunt, avertunt proras, et puppes adversariis advertunt. Buchnerus* malebat *converterunt.* Sed receptam lectionem tuetur eruditiss. *Gronovius* 4. *observat.* 25. vide Indicem. *Bosius.* Adde Interpr. ad Thucyd. Lib. 1. c. 50. num. 61. et Schwebel. ad Onosandr. cap. 4. pag. 29.

Castra nautica] Supra Alcibiade: *Illud moneo, juxta hostes castra habeas nautica.* Caesar Lib. 5. Comment. de Bello Gallico cap. 22. *His imperat, ut coactis omnibus copiis castra navalia de improviso adoriantur.* Gebhardus.

Tum solum] Voss. B. [Ax.] *tamen solum.*

Pedestribus copiis] Hic etiam sumit pro *terrestribus copiis.* De qua significatione multa collegit Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 7. num. 4.

CAP. XII.

1 Quae dum in Asia geruntur, accidit casu, ut legati Prusiae Romae apud L. Quintium Flamininum consularem coenarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiae regno
2 esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo numquam se sine

L. Quintium Flaminium] Erant illi L. Scipio Asiaticus, et P. Scipio Nasica, qui una cum L. Quintio Flaminino, sive, ut apud Livium et Scriptorem de Viris Illustr. cap. 51. legitur, T. Quintio Flaminino ad eam rem ad Prusiam missi sunt, uti Antias Valer. scripsit, teste Livio Lib. 39. extremo. *Ernstius.* Sic legendum, non *Flaminium*, ut jam monuit *Lambinus:* nam id cognomen Quintiorum, ut e *Fastis Capitolinis*, *Livio* et Mss. codicibus *Plutarchi* cognoscimus: non *Flaminius*, plebejae gentis nomen. Quanquam et apud alios, Graecos pariter ac Latinos, scriptores passim *Flaminius* pro *Flaminino* legitur. Ceterum *Magius* legi vult *T. Quintium*, quod is a *Livio* 31, 51. et *scriptore de viris illustr.* cap. 51. legatus ad Prusiam venisse dicitur. de quo mox plura. Lucius tamen circa eadem tempora Romae fuit, et a Catone anno U. C. IↃLXXIX. senatu motus est, ut e *Livio* 39, 42. (p. 658.) aliisque constat. Recte vero Ms. Boecl. et quidam editi, quibus et *Lambinus* adsentitur, *consularem* habent. neuter enim Quintius hoc tempore consul fuit, sed Titus anno U. C. IↃLV. Lucius IↃLXI. ut *Fasti Capitolini* docent. Haec autem circa annum IↃLXX. gesta sunt. quo tempore etiam *Livius l. c.* Lucium *consularem* vocat. Et consulatu jam defunctum fuisse, cum senatu moveretur, idque ante annos VII. e *Cicerone de senect.* cap. 12. *Valerio Max.* 2, 9, 1. et 4, 5, 1. ac *Plutarcho in Catone maj.* cognoscimus. *Bosius.* Leid. m. *Flaminium.* Voss. A. C. *Flamineum.* et Voss. C. pro *Consulem* exhibet *consularem.* et pro *eum in Prus. eum Prus.* Consule, quos laudat Arntzenius ad Victorem de Viris Illust. cap. 51. num. 1. [Ms. Boecl. Gu. *L. Quintium Flaminium consularem.* Ax. *L. Quintum Flaminium cansularem.* Ed. Ult. *L. Quintium consularem,* omisso cognomine. Pro *consularem* Ed. Paris 1. 2. Ald. Lamb. Boecl. *Consulem.*]

Senatui detulit] Aeque probe dictum, ac Lambinianum *ad senatum.* Justinus 1, 5, 1. *A parentibus puerorum querela est regi delata.* Idem 9, 6, 7. *Hanc rem aegre ferens Pausanias querelam Philippo saepe detulerat.* Gebhardus. Tacitus 13. A. 43, 1. *Nec deerant, qui haec Senecae deferrent.* Bosius. [Lambinus legendum putat *ad senatum.* Sed ipse Nepos 2, 7, 2. *falsa his esse delata.* Heusinger. Ax. Gu. Ult. *Flaminius.*]

Qui Hannibale vivo etc.] Romani Annibalem, etsi annis et exsilio fractum, pro igni habebant, cui abesset nihil, nisi qui

insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet. His Prusias negare ausus non est; illud recusavit, ne 3
id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset; ipsi, si possent, comprehenderent; locum,

eum excitaret, ut *Plutarchus in Flaminino* cap. 37. et *Bernegg. in Justin.* 31, 2, 8. notant. *Loccenius.* Pro *existimabant* Voss. B. *existimarent.* [Et Ax. Gu. *existimarent.* Ita 17, 6, 2. *Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret.*]

In his Flamininum] Titum, si credimus *Livio*, *Scriptori de viris illustr. Plutarcho in Flaminino* pag. 380. et *Eutropio:* quem et *Lambinus* heic designari opinatur: quanquam noster Lucium intellexisse videtur. De caussa legationis paullo aliter *Livius*, *Appianus*, et *Plutarchus*, qui diserte scribunt: aliis de caussis fuisse missum. Ad mentem nostri scriptor de viris illustribus: *Legatus ad Prusiam, ut Annibalem repeteret, missus.* Itemque Justinus 32, 4, 8. *Missi a Senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent.* Et Zonaras: *πρέσβεων πρὸς τὸν Πρυσίαν πεμφθέντων ἐκ Ῥώμης διʼ ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοίη παρʼ αὐτῷ ὄντα.* adde *Orosium* 4, 20. *Eutropium sub initium* Lib. 4. Hujus Quintii effigiem e gemma veteri exhibent *imagines Ursini* num. 126. cum his litteris *ΤΦΘ.* quas *Jo. Faber in notis* exponit *Τίτος φλαμίνινος θεός.* Memoria vero lapsus est doctiss. *Rutgersius* 1. *Var.* 1. cum *Ursinum* oscitantiae incusat, ac *pro Quintii effigie* ait *publicasse gemmam cum his litteris: T. K. Θ. atque Τίτος Κοΐντιος Θεὸς interpretatum esse: cum tamen eadem gemma, sibi inter cimelia Christianissimi Galliarum regis visa, insculptas habeat litteras I. X. Θ.* quas ille exponit: *Ιησοῦς Χριστὸς θεὸς*, eoque Servatoris nostri effigiem esse contendit. Memoria, inquam, lapsus est. nam neque *Fulvius* ita exhibuit ac interpretatus est eam effigiem; neque eadem gemma fuit, quam *Rutgersius* vidit, cum credibile sit, illam Fulvii, ut cetera cimelia, e quibus *Imagines* istae desumtae sunt, hodieque in Farnesianis thesauris Parmae superesse. *Bosius.* Leid. m. *in his Flaminius.* Pro *a rege* omnes mei *ab rege.* [Ax. Gu. Ult. *Flaminium. Ab rege* etiam Ax. Gu. Ult. idque cum Heusingero recepi. Ita mox num. 3.]

(p. 659.) *Sibique dederet*] Aberat Ms. Boecl. et ed. Col. *τὸ ut*, quod vulgo interponitur: eoque expunxi. Sic 25, 10, 4. *ne timeret, statimque ad se veniret.* Et ita passim alii. *Bosius.* Omnes mei non agnoscunt *ut*, a Lambino intrusum. Sic Livius L. 3. cap. 46. *Collegisque in castra scribit, ne Virginio commeatum dent, atque etiam in custodia habeant.* Consule tu Lector Burmannum ad Phaedrum L. 4. fab. 4. vs. 12. Pro *dederet* Voss. B. *deberet.* Pro *Prusias* Voss. B. C. *Prusia.* De Hannibalis exsilio apud regem Prusiam, et familiari consuetudine, post alios etiam Val. Maxim. Lib. III. cap. 7. Ext. 6. [Ax. Gu. Ult. ceterique ante Lamb. edd. *sibique dederet.* Tum Ax. Gu. Ed. Ult. et reliquae ante Lamb. *Prusia.*]

ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitum sibi haberet, semper verens, ne usu
4 veniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent,

Illud recusavit] Paullo aliter *Livius*. Cum nostro tamen facit *Plutarchus*, qui deprecatum pro supplice et familiari, sed frustra, scribit: *πολλὰ τοῦ Προυσίου δεομένου καὶ λιπαροῦντος ὑπὲρ ἀνδρὸς ἱκέτου καὶ συνήθους, οὐ παρεῖχεν*. *Bosius*.

In castello] *Libyssam* locum hunc vocant *Appianus*, *Plutarchus*, *scriptor de viris illustribus*, *Eutropius*, *Zonaras*. Bos. v. Harduin. ad Plinium Lib. v. Sect. 43. pag. 209. num. 9.

Quod ei ab rege] Voss. B. *quod ei agere*. *τὸ ei* non ejiciendum, quia agnoscunt Codices. [Axen. *ei a rege*. Ita et Gu. Ult. A ceteris ante Lamb. excusis *ei* abest.]

Idque sic aedificarat] Sic fere et *Livius loco cit.* rem narrat. *Bosius*. Voss. C. *aedificaret*. Hannibal dicitur quoque tum temporis sub Olympo condidisse urbem Prusam a Plinio Lib. v. Sect. 43. pag. 290. Hujus urbis meminit Athenaeus Lib. 11. cap. 5. et Memnon apud Photium cap. 43. pag. 738. quae munitissima civitas dicta est ab Orosio Lib. vi. cap. 2. uti locus a Fabricio restitutus est. v. Interprr. ad Strab. Lib. xii. pag. 844, 845, 846. et ad Stephan. Byz. sed nemo hujus Hannibalis conditoris praeter Plinium meminit, imo nec laudatus Strabo, licet de Prusia hoc Rege, qui Hannibalem recepit, postquam ad ipsum venerat post Antiochi cladem, agat. Harduinus putat, eum praefuisse operi, dum apud Prusiam versaretur. Certe bonum architectum fuisse patet ex h. l. de conditore Prusae jam supra memorati viri egerunt.

Exitum sibi haberet] Sic rescripsi e Ms. Boecl. jubente *Scheffero*. Vulgata lectio, *exitus haberet*, ex abbreviatione nata est. Scribit Livius, *septem exitus fecisse* Hannibalem. *Bosius*. Voss. B. etiam *exitum*. Licet septem exitus hoc aedificium, teste Livio, habuerit, singulae tamen ejus partes unum modo habebant exitum, unde recte editum est *exitum*. Livii verba ita Graece repetit Plutarchus in T. Q. Flam. pag. 380. *τὴν οἰκίαν ἔτι πρότερον ἐξόδοις ἑπτὰ καταγείοις συντετρημένην ἐκ τῆς ἑαυτοῦ διαίτης εἶχεν, ἄλλου κατ' ἄλλο τῶν ὑπονόμων, πόρρω δὲ πάντων ἀδήλως ἐκφερόντων*. [Gu. *exitum haberet*. Ed. Ult. omnesque ante Bos. vulgatae *exitus haberet*. Ax. ut editum est.]

(p. 660.) *Semper verens, ne usu eveniret*] Livius: *Semper talem exitum vitae suae Annibal prospexerat animo*. Caussas apud ipsum vide. Ms. Boecl. et q. edd. *usu veniret*. An fuit, *usu ei veniret*? Bosius. Leid. et Voss. A. C. *ne usu eveniret*. Mox pro *multitudine* Voss. A. *multitudinem*. Sed vide Cort. ad Sallust. Jug. cap. 23. num. 1. [Ax. etiam *usu veniret*, ut Cornelius et alii solent constantissime. *Heusinger*. Pro *semper ver.* Ms. Boecl. Gu. Ed. Ult. *scilicet ver.* Ax. *sed ver.* Tum optimi libri, Gu. Ult. cum Mag. edit. *usu veniret*, quod cum Bremio reposui, qui alterum latinum esse negat, dissentiente

puer ab janua prospiciens Hannibali dixit, plures praeter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores aedificii circumiret, ac propere sibi renuntiaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer quum celeriter, quid esset, renuntiasset, omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit, id non

Goerenzio in Addendis ad Cic. de Fin. 5, 2. pag. 703. Sed vide Gernhard. ad Cic. Cat. maj. cap. 3. pag. 17.]

Huc quum Legati Romanorum venissent] Inter quos Princeps erat Q. Flamininus, qui factum id Romana virtute indignum parum senatui et bonis probavit. Plutarchus Flaminino, Appianus Syriaca pag. 92. Sed Cornelius noster supra dixit, Hannibalem jussu senatus per legatos a Prusia fuisse repetitum. Justinus L. 32. virtutes quasdam ejus et hunc exitum pariter refert. *Ernstius.* [Ax. *Cum huc.*]

Puer ab jan. prospiciens] Vide Ind. v. *janua*. Bosius. Hic locus a Lipsiensibus in novis Actis eruditorum Mensis Martii A. 1761. Part. II. pag. 152. explicatur per *e fenestra, quae erat super januam, vel alio superiore loco domus prospiciens,* nempe propter vim verbi *prospicere,* de qua et Hard. ad Plinium Lib. xix. c. 4. Sect. xix. num. 44. alii *puer ab janua* pro janitore sumunt. Janitores veteres habuisse constat, cujusmodi janitore carebat Ciceronis domus in provincia. v. Plut. in Cic. pag. 879. sed cum Lipsiensibus facio. De locutione *plures praeter consuetudinem* v. Periz. ad Sanctii Min. Lib. iv. cap. 7. num. 10. [Pro *s. renuntiaret* Gu. Ax. Ult. *s. nuntiaret*. Mox Ax. *nuntiasset*. Gu. Ult. vulgatam tuentur.]

Renuntiasset] Msc. Boecl. *nuntiasset*. Bosius. Sic etiam Voss. B. C.

Sed se peti] Verbum *Petere* de insidias et dolos nectentibus dici solet. Consule Burmann. ad Petron. Satyric. cap. 106. Metaphora desumpta a Gladiatoribus. Vide Gebhardum ad Themistocl. cap. 2. num. 6. Quod etiam patet ex Festi loco in *Retiario*, qui ita in Codice Leidensi scribitur: *Retiario pugnanti adversus murmillonem cantatur.* Non te peto, piscem peto. Quid me fugis Galle? *Quia murmilloni cum genus armaturae gallicum est, ipsique murmillones appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnae institutum est a Pittaco uno ex septem sapientibus, qui adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium, quae erant inter Atticos et Mitylenaeos, rete occulte lato impedivit Phrynonem.* Propter hanc notam vapulo ab Heusingero his verbis: *Staverius petere de iis dici ait, qui insidias et dolos nectant. Eum vero falli, docet locus* 2, 2, 6. *Ibi de aperta vi sermo est. Justinus* ix, 5, 5. *Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti.* sed proprie non sunt mea verba, sed Burmanni, haec ad Petronii l. l. adnotantis: *Proprium verbum de iis, qui insidias et dolos ne-* (p. 661.) *ctant.* Ad quod probandum ab hoc viro adfertur idem Justini locus, quem Heusingerus adducit ad hanc verbi significationem rejiciendam. Tum in Themistocle cap. 2. non de aperta vi sermo est, sed de suspicione futurae obsidionis, vel pu-

fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumsit.

CAP. XIII.

gnae. hoc verba haec indicant: *Cujus de adventu quum fama in Graeciam esset perlata, et maxime Athenienses peti dicerentur.* Quia Athenienses tum nondum viderant Persas, sed insidias sibi a Persis struendas metuebant, et ideo Delphos consultum mittebant, quidnam facerent de rebus suis. Et an hoc loco agitur de aperta pugna?

Dimitteret] Martial. Lib. 1. de Festo Epigramm. 78.

Sanctam Romana vitam sed morte peregit,
Dimisitque *animam nobiliore via.*

M. Tullius pro Archia: *Non cum vitae tempore* dimittendam *esse commemorationem nominis nostri.* Gebhardus.

Venenum sumsit] Praeter *Livium* 39, 51. *Appianum: Valerium* 9, 2. *ext.* 2. *Plutarchum: Justinum* 32. *in fine*, *Varro in fragmentis*, *Orosius* 4, 20. Savaro. De Hannibalis morte diversae sunt historicorum opiniones. Iis quos Savaro citat, adde Jul. Obsequentis Lib. Prodig. cap. 3. Silii Italici Lib. 13. et de sepulcro ejus Plin. Lib. 5. cap. 32. *Ernstius.* Et quos laudat Arntzenius ad Victorem de Viris Illustr. cap. 42. n. ult. Caussam discordiae de Hannibalis morte a me in post. not. prolatam nunc damno, licet plures Hannibales fuerint. Nam scriptores inter se discordantes agunt singuli de hoc nostro Hannibale. Recte locum Pausaniae Libro VIII. cap. 11. pag. 623. ad partes vocavi. Varias veterum de modo mortis hujus Hannibalis opiniones jam recensuit Plutarchus in T. Q. Flam. pag. 380. qui ad ultimum quoque adducit, quae Livius Lib. XXXIX. cap. 51. jam a Savarone citatus de veneno et ultimis Hannibalis verbis protulit, quibus adsentiri videtur, quum addit οὕτω μὲν τὸν Ἀννίβαν ἀποθανεῖν λέγουσιν. Recte Schottus ad l. l. Victoris observavit, Appianum Syriac. pag. 150. narrare, Flamininum per Prusiam veneno Hannibalem interfecisse. Suidas in Ἀννίβας alio modo rem refert, et quidem Flamininum ei mortis caussam fuisse narrat, sed de veneno nullam facit mentionem, uti nec Pausanias l. l. cui sua debet Suidas.

Secum habere consuev.] Sub annuli gemma. *Scriptor de viris ill.* cap. 51. *Juvenalis Sat.* 10. Bosius. De more annulo inclusum venenum secum portandi vide, quos laudat Fabric. ad Dion. Cassium Lib. LVIII. cap. 21. Casaubonus ad Strabonem Lib. III. pag. 251. adnotat, morem fuisse regibus potissimum, aliisque magnis viris, ad incerta fortunae paratum habere venenum. De Mithridate et venenis Mithridaticis Appianus Al. Mithrid. B. pag. 410. et Orosius Lib. VI. cap. 5. [Ult. *consuerat.*]

CAP. XIII.

Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, anno acquievit septuagesimo. Quibus consulibus interierit, non convenit. Namque Atticus Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scriptum reliquit; at Polybius L. Aemilio 1

Sic vir fort.] Ab his verbis omnes nomen caput incipiunt. Sed mea opinione illud *sic* docet, haec verba ad praecedens caput pertinere, quo egit de ejus morte Nepos, sed sequenti capite transit ad tempus, quo rebus humanis eſt exemptus. [Nos vulgatam Capitum diſtinctionem non deserendam eſſe existimavimus.]

Anno acquievit septuagesimo] *Κατ' ἐυφημισμόν* mortuus eſt. Ita Graeci. Herodian. de Excessu Marci: *Ὁ μὲν ὖν*, inquit, *νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο.* Val. Maxim. Lib. 9. cap. 12: *Innixusque genibus compresso spiritu, inter ipsas custodum manus, inque conspectu summi imperii, exoptata securitate* acquievit. ita lege. *Gebhardus.* Si, quod in *ἀναγραφῇ Ὀλυμπιάδων* legitur, Hannib. natus fuit Olymp. cxxxiii. anno i. si, ut noſter cum aliis scribit, novem annos natus cum patre in Hispaniam profectus; si minor annis xxv, ut Noſter et *Ampelius*, imperator factus; si denique, ut *Livius* 30, 35. et apud eundem ipse 30, 37. sexto ac tricesimo poſt anno, quam puer inde profectus, ac, ut *Polybius* 15, 19. major annis xlv. Carthaginem rediit; quomodocunque subducas calculos, haud plures, quam lxv. ad summum anni exibunt, etiamsi demum P. Cethego et M. Tamphilo Coſſ. hoc eſt, anno u. c. ɪↄlxxii. mortuum adfirmes. Vide igitur, annon scripſerit Nepos: anno lxv. quod librarii mutarint in lxx. Neque enim novum, V et X in libris permutari. Nam rotundo numero heic uſum, quod vir doctus suspicatur, vix crediderim. Certe in jam laudata *ἀναγραφῇ*, Olymp. cxlviii. anno iv. obiiſſe dicitur; hoc eſt anno aetatis lxiii. vel lxiv. *Bosius.* De verbo *acquiescere* et similibus pro *mori* consule Munckerum ad Hyginum fab. 254. in fine, et Vorſtium ad Valerium Maximum Lib. 9. cap. 12. num. 15. unde et *quietorium* pro sepulcro: vide Drakenburg. ad Silium Italic. Lib. 5. vs. 529.

Nam Atticus] Recte Mſſ. et edd. vett. *Atticus.* nam *Annalem Attici* etiam *Cicero* adlegat ad ipsum Atticum scribens 12, 23. Adisis *Vossium de Hist. Lat.* 1, 11. Male igitur Lambinus cum Cl. Puteano *Attium* reponi voluit. in q. edd. eſt: *namque Atticus.* Bosius. Leid. m. *Azicus.* [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Boecl. edd. *Namque Atticus*, quod jam Heusingerus revocavit.]

M. Claud. Marcello, Q. Fab. Labeone] Anno ab u. c. ɪↄlxx. Q. edd. addunt copulam, *et Q. Fab. Lab.* Boſius, Voſſ. A. *et Q.*

Paullo et Cn. Baebio Tamphilo; Sulpicius autem P. 2 Cornelio Cethego, M. Baebio Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisque bellis districtus nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot ejus libri sunt; Graeco sermone confecti; in his ad Rhodios de Cn. Manlii

Fabio Lacone. Voss. C. *et Fabio Labeone.* pro *at Polybius* Voss. A. *ac Polybius.* Non Polybius, sed Valerius Antias haec scripsit. Consule Perizonium Animadv. Historic. cap. 9. pag. 369, 370. [Ed. Ult. cum reliquis ante Boecl. excusis: *et Q. Fabio Labeone.* Ax. Gu. receptam lectionem confirmant.]

L. Aemilio Paullo et Cn. Baebio Tamphilo] Sic legendum e *Fastis Capitolinis*, *Livio* 39, 23. 56. *Jul. Obsequente*, *Cassiodoro*, ac Msc. cod. Gifanii. In Veneto quoque, *Magio* viso, fuit: *Bebio Tamphilo.* Ceteri Mss. editique *Pamphilum* vel, *Pamphilium* vocant alterum, et *M.* vel *C.* praenomen addunt: (p. 663.) *Aemilium* absque praenomine exhibent. Utrumque nomen corruptum in Fastis Siculis: παμφίλȣ καὶ πύλȣ. Lege: ταμφίλȣ καὶ παύλȣ. Fuere autem consules anno u. c. ɪᴄʟxxɪ. *Bosius.* Leid. m. *Aemilio Paullo et C. Baebio Tamphilo.* Voss. A. *Aemilio Paullo et Cn. B. T.* Voss. B. *Aemilio Paullo et Cn. Baebio Pamphilo.* C. *L. Aemilio Paullo et Cn. B. T.* [Ms. Boecl. Ax. *Aemilio Paulo*, *M. Bebio Pamphilio.* Gu. *L. Aemilio Paulo*, *Cn. Baebio Tamphilo.* Ult. *Aemilio Paulo*, *M. Bebio Pamphilo.*]

Sulpicius autem] *Vossius de Hist. Lat.* 1, 18. avum Imperatoris Galbae signari putat, *Suetonio Galba* cap. 3. memoratum. Msc. Boecler. et quidam editi *Sulpicius a. Blito.* quod *Gebhardus* negat se capere. Ego vix dubito, si non verum, saltem corruptum viri cognomen esse, *Bosius.* Voss. B. etiam *Sulpicius aut. Blito.* [Ita etiam Ax. Gu. et Stephani, fortassis quoque Magii, editio. Ult. *Sulpicius autem Blitho.*]

P. Corn. Cethego, M. Baebio Tamph.] Sic rursus *Fasti Capitolini*, *Livius* 40, 18. et cod. Gif. Quare non est, quod cum Magio *P. Corn. Lentulo* reponamus. In reliquis Mss. et plerisque edd. vett. *Tamphili* cognomen pariter, ut paullo ante, corruptum est: sicut et in *Fastis Siculis.* Bosius. Leid. m. *Baebio Tamphilo.* Voss. B. *M. Baebio Pamphilio.* C. *Baebio Tamphilo.* [Ax. *M. Bebio*, omisso *Pamphilio*, quod codici tribuitur. *Mosche.* Ms. Boecl. *M. Bibio Pamphilio.* Ult. ed. *M. Bebio Pamphilo.* Gu. ut editum est. Post *Cethego* Ed. princ. Arg. Par. 1. Long. Mag. et Lamb. *et* addunt.]

Atque hic tantus vir] Pronomen abest ab Ed. Colon. *Bosius.* pro *temporis* Voss. B. *temporibus.* [*Hic* est in Gu. Ax. Ult. A reliquis ante Lamb. edd. abest.]

Nonnihil temporis tribuit litteris] Nempe Graecis. De Litterarum Graecarum cognitione Hannibalis vir summus Tib. Hemsterhusius cum aliis ad Luciani Dialog. xɪɪ. Mortuor. §. 2. lin. 48. quos etiam citavit Interpres ad Dion. Cass. in Excerpt. Peiresc. ex Libris xxxɪv. prioribus pag. 21. adde cl. Valcken. ad Herodot. Lib. ɪɪɪ. cap. 123. lin. 7.

Cn. Manlii Vulsonis] Sic recte *Magius* emendavit. Ita enim *Fasti Capitolini*, *Livius*, alii.

Vulsonis in Asia rebus gestis. Hujus bella gesta multi 3
memoriae prodiderunt, sed ex his duo, qui cum eo
in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna
passa est, Silenus, et Sosilus Lacedaemonius. Atque
hoc Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est

que vocant. In Mss. corrupte: *Ennii Manilii Volonis.* Sicut apud *Appianum Syriacis* aliquoties *Μάνιος* legitur pro *Μάνλιος*, etiam in nuperrima editione Amstelodamensi. Fuit autem cum M. Fulvio Nobiliore consul A. U. C. IↃLXIV. ac provinciam Asiam sortitus, Gallos eam incolentes devicit. *Bosius.* Pro *Cn. Manlii Vulsonis* Leid. m. *C. Manlii Volonis.* Voss. A. C. *Cn. Manilii Vulsonis.* Voss. B. [Boecl. Ax.] *Ennii Manilii Volonis.* [Pro *Vulsonis* Gu. *Volonis.* Ult. *Volsonis.*]

Hujus bella gesta] Pro *bella* Ms. Boecler. *belli*, quod non admittunt illa *cum eo*; nisi *belli gesta* idem sint ac res bello gestae. *Buchnerus τὸ bella* supervacuum existimabat, ac Nepotem scripsisse *Hujus gesta.* quomodo supra 14, 1, 2. loquutus est, et alii passim. An fuit, *Hujus bello gesta?* Bosius. Leid. et Voss. A. C. *H. bella gesta.* B. *H. belli gesta.* [Et Ax. Gu. Ult. *H. belli gesta.* Reliqui edd. ut in textu legitur.]

Silenus] Omnes hucusque edidere *Philenius*, vel *Philaenius*. Ignotum nomen, nec ulli veterum, quod sciam, memoratum. Itaque *Vossius de histor. Gr.* 1, 17. legit *Philinus*, auctoritate *Polybii* 1. et 3. ac *Diodori Si-* (p. 664.) *culi* 23. et 24. in *Eclogis.* Sed is primi belli Punici historiam scripsit. In MS. *Boecleri* fuit *Syllenus.* Verum viri nomen est *Silenus.* Id docet locus *Ciceronis de divin.* 1, 24. ab eodem summo viro laudatus: *Hoc idem in Sileni graeca historia est: is autem diligentissime res Hannibalis persecutus est.* De Nova Carthagine a Scipione Africano capta eundem *Livius* laudat 26, 49. Plura de eo *Vossius de hist. Gr.* 3. p. 413. Bosius. Leid. m, et Voss. A. C. *Silenus.* B. *Syllenus. Silanus Historicus* vocatur a Strabone Lib. III. pag. 261. quod quoque jam notavit Vossius. adde de Sileno Calatiano hoc Menag. ad Diogen. Laërt. Lib. II. cap. 11. *Philinus*, ut legit h. l. Vossius, non fuit auctor certus, ut testatur Polybius Lib. I. cap. 14, 15, 16. et L. III. cap. 26. et 27. quod jam Gebhardus scivit. ejusdem monetae fuit Sosilus, ut hic recte Bosius ostendit. Nepotis locus forsitan adhuc in mendo cubat, nam ab Auctore, sive *Silenus*, (quod praefero Ciceronis solius auctoritate) sive *Philinus* sit legendum, is et *Sosilus* citantur, ut scriptores certissimi. fuit et alius Philinus Rhetor Atticus, de quo Maussacus ad Harpocration. in voce *Θεώρικα.* [Edd. ante Lamb. praeter Ultr. in qua, ut in Gu. codice, recte *Silenus* legitur, habent *Philenius.* Lamb. et Boecl. *Philaenius.*]

Sosilus] Quanta Lambino sit fides tribuenda, vel unicus hic locus, si cetera desint omnia, satis docet. Nam cum non recordaretur, sibi alibi nomen hoc occurrisse, statim vitii accusat substituitque *Sosibius*, qui erat Grammaticus Laconicus apud Suidam: vel censet legendum *Sosilus.* Clarissimus et amicissimus Vossius mihi ex Diodoro Siculo indicavit verum nomen esse *So-*

4 doctore. Sed nos tempus est hujus libri facere finem, et Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit judicari.

silus, et alibi laudat verba Polybii: *Πρὸς μὲν ὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σωσίλος, ὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν. ὐ γὰρ ἱςορίας, ἀλλὰ κυριακῆς καὶ πανδήμων λαλιᾶς ἔμοιγε δοκῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν.* Idem pro *Philaenius* emendat *Philinus* auctoritate Polybii Lib. 1. et 3. nec non Diodori Siculi, apud quem Lib. 3. et in Eclogis vocatur *φιλῖνος*. *Gebhard.* Diodorus Siculus ecloga 3. Libri 26. *Σώσιλος ὁ Ἴλιος* (seu *Ἰλιεὺς*) *τὰ περὶ Ἀννίβαν ἔγραψεν ἐν βιβλίοις ζ*. Meminit illius et *Polybius* 3, 20. sed pro fabulis potius, quam historiis, scripta ejus habenda censet. Quae loca jam indicavit *Vossius de hist. Gr.* 1, 17. Sed pro *βιβλίοις ζ*. uti legitur apud *Diodorum*, habet ξ, vertitque: *libris sexaginta*; errore haud dubie ex similitudine litterarum nato. Ac dubito, an tot libros de unius Hannibalis rebus *Sosilus* scripserit. Perperam igitur *Lambinus* corrigit: *Sosibius*, vel *Sosilus*. Bosius. Voss. B. *Sosillus.* De hoc Sosilo post alios agit etiam Wess. ad Diodori Siculi Ecl. 3. Libri 26. [MS. Boecl. Ax. *Sosillus*, sed mox Ax. *Sosyllo.* Ult. *Sosylus* et *Sosylo.* Gu. ut editum est.]

Nunc tempus] Ms. Boecl. *nos tempus*. Bosius. Leid. et Voss. A. B. C. *nos tempus.* Pro *nunc* reposui *nos* auctoritate Codicum, nam si *nunc* servatur, praestaret *fieri finem, et R. explicari imp.* vide quae dixi ad Datam. cap. 11. §. 1. [Ax. Gu. Ult. omnesque ante Boecl. excusi: *nos tempus est*, non: *nunc*, ut Boeclerus nulla auctoritate edidit.]

(p. 665.) *Hujus libri facere finem*] Diviserat enim Probus opus suum in duos libros, sive duo volumina: etsi in *praefationis* calce, *libro* tam Graecorum imperatorum, quam Romanorum, vitas se expositurum dixerit. Siquidem eo in loco *librum* non pro operis parte, sed pro toto opere, accipit. *Magius.* [Vide supra ad Vossium de histor. latin. 1, 14. et ipsum Magium in *Miscellaneorum* Lib. 4. cap. 15. quod etiam supra in *Testimonia de Corn. Nepote* relatum est.]

Qui viri] *Barthius* conjiciebat legendum: *cui utri*, vel *qui utris*, aut *quis utri praeferendi sint.* Ego nihil mutandum censeo. Nam sic plane Plinius N. H. 18, 3. e Catone: *Quem virum bonum colonum dixissent, amplissime laudasse existimabantur.* Bosius. [In fine Hannibalis Axen. haec adscripta habet: *Finis Emilii probi de excellentibus ducibus externarum gentium et Hannibalis.* Tum, ut in Gu. codice, versus Aemilii Probi adduntur, quorum varias lectiones supra commemoravimus. In Ult. editione legitur: *Finis.*]

XXIV. M. PORCIUS CATO.

(p. 666.) DE CATONE *Plutarchus*, *Cicero* passim, *Livius*, *Valerius*, *Frontinus*, *Orosius*, et reliqui Romanae historiae scriptores. *Savaro.* Adde scriptorem de viris Illustr. cap. 47. Ampelium cap. 19. et e junioribus *Vossium de Hist. Graec.* 1, 5. Characterem animi habes apud *Livium* 39, 40. effigiem e gemma annulari inter *Imagines Illustrium Ursini:* isque similem in Corniola habuit, teste *Jo. Fabro* num. 116. Qui et Hermae illi dicati meminit, sed capite truncati, cum inscriptione: M. PORCIUS. M. F. CATO, CENSORIUS: conjicitque eam ipsam esse, quam *Plutarchus* scribit ei in templo Sanitatis dedicatam fuisse. Est et apud me nummus mediae magnitudinis pulcherrimus, sed recentioris, ut arbitror, aevi, in quo caput conspicitur Catonis barbatum, his circum litteris: M. PORCIUS. CATO. CENS. In aversa parte ROMA, spoliis insidens, et dextra bilancem, sinistra cornu copiae tenens. *Bosius.* In Ms. Codice A. praecedit Attici vita vitae Catonis. In Codice Vossiano B. haec videtur alia, et quidem recentiori manu desripta. In Voss. C. sequitur vitam Miltiadis. [A Leid. 1. et Ax. abest.]

(p. 667.) *M. Porcius*] Ita passim exaratum hoc gentilitium Catonis nomen reperitur non modo in libris vett. sed etiam in saxis et nummis plerisque, apud *Gruterum*, *Ursinum*, et *Pet. Servium in Miscellaneis* c. 8. In Romano tamen saxo, quod in aedibus Farnesiorum vidit *Servius*, legitur: M. PORTIUS M. F. CATO. CENSORIUS. Vix dubito quin sit Hermes capite truncatus, *J. Fabro*, ut modo diximus, laudatus. Qui proinde hinc emendandus fuerit: quemadmodum et ex altero juxta Capitolium, eidem *Servio* memorato, in inscriptione *Gruteriana* 4. pag. 358. (eadem enim haud dubie est) pro Censorinus legi debet Censorius. Sic enim Catonem nostrum cognominatum fuisse, etiam aliunde constat. *Portii* autem nomen etiam in aliis lapidibus sic scriptum est apud *Gruterum*. vid. *Indicem Scaligeri* 24. Ut variasse in eo veteres videantur. Sic in iisdem lapidibus *Fabricius* et *Fabritius*, *Sulpicius* et *Sulpitius*, promiscue exaratum est. *Bosius.* Vide J. Arntzenium ad Victorem de Viris Illustr. c. 47. num. 1.

Cato] De genere et nominibus Catonum ac familiae Porciae lege, quae *Gellius* retulit Lib. 13. cap. 19. *Magius.* Noster antea *Priscus* cognominatus, teste *Plutarcho*, post a solertia *Cato* dictus est. *Bosius.* Voss. C. *Catho.* Valer. Maxim. Lib. III. cap. 2. Ex. 16. *Felicior progenie sua su-*

perior Cato (antea enim de Catone Uticensi egerat) *a quo Porciae familiae principia manarunt.* a quo cap. 4. Ex. 6. Uticensis vocatur *posterior Cato.* A Plutarcho in Cat. Maj. memorari, *Catonem* hoc nomen a solertia fuisse adeptum, cum antea cognominatus fuerat *Priscus*, recte observat Bosius, sed paullo tamen ante idem Plutarchus narravit, hunc nostrum Catonem ipsum fuisse testatum, proavum suum etiam Catonem dictum dona militaria saepius obtinuisse. an igitur *τὸ ΚΑΤΩΝΑ* ante *ΤΟΝ ΠΡΟΠΑΠΠΟΝ* a posteriori quodam librario insertum est? Videant alii. ipse hic noster Cato *priscus Cato* vocatur ab Horatio Lib. III. Ob. XXI. vs. 11. quia poëtae solent *prisci* epitheto ornare eos, qui primi auctores et conditores gentis habentur, ut Burmann. ad Ovid. Lib. IV. Met. vs. 211. ostendit ex eodem Horatio Lib. II. Od. 3. vs. 21. *Divesne prisco natus ab Inacho.* Quamquam sint interpretes, qui priorem Horatii locum de Catone Uticensi intelligant, quibus non adsentior. Plutarchi a Bosio laudati verba haec sunt: *ἐκαλεῖτο δὲ τῷ τρίτῳ τῶν ὀνομάτων πρότερον, ὐ Κάτων, ἀλλὰ Πρίσκος. ὕστερον δὲ τὸν Κάτωνα τῆς δυνάμεως ἐπώνυμον ἔσχε. Ῥωμαῖοι γὰρ τὸν ἔμπειρον Κάτωνα ὀνομάζουσιν* Si Plutarchus non egisset de *τῷ τρίτῳ τῶν ὀνομάτων*, pro *Πρίσκος* legissem *Πόρκιος.* quomodo ipse Cato Basilicam a se publica pecunia exstructam vocavit *Πορκίαν βασιλικήν.* Vid. pag. 347. Sed nunc *ἐπέχω*, et de Plutarchei hujus loci integritate dubito, et in ea semper opinione fui, *priscum* vocari coepisse Catonem, ut distinguatur a Catone Uticensi, uti Tarquinius dictus est *priscus*, ut distinguatur a Tarquinio superbo. An alii hunc Plutarchi locum tetigerint, me latet.

Ex libro posteriore Corn. Nepotis.] Unde haec desumta sint, et an in aliquo Ms. codice inventa, dicere non possum, neque enim alibi, quam in edit. Gebhardi et postrema Boecleriana, et quae hanc expressere, eam invenio. *Lambinus* tamen, et qui eum sequuti sunt, similia praefixere: '*ex libro secundo Aemilii Probi, seu Cornelii Nepotis. Longolius* nil aliud, quam, *Catonis vita*; Schottus, *M. Porcii Catonis vita. Pighius*, qui hanc vitam a *Carolo Langio* acceptam Lib. IX. *Annalium Rom.* sed pluribus locis ab aliis editionibus discrepantem, inseruit, alicubi et conjecturas suas adscripsit, hunc ei titulum praescripsit, *Vita Marci Catonis, ex Cornelio Nepote de viris illustribus.* Utcunque sit, verisimilius est, eam ex altero Nepotis libro esse, cujus 23, 13, 4. meminit, quam, quod *Schotto* aliisque visum, fragmentum esse vel *ἀνακεφαλαίωσιν* libri, quem cap. 3, 5. de Catone *separatim fecisse* se ait. Nam id ne credamus, ea ipsa verba faciunt. Quis enim in fragmento aut *ἀνακεφαλαιώσει* operis alicujus unquam opus ipsum, tanquam diversum, laudavit? non repugnabo tamen, si quis cum *Vossio τῷ πάνυ* verisimile censeat, fragmentum esse ex opere *de historicis Latinis*: cum de historiis Catonis tam explicate agat, Orationum autem et rerum pace belloque gestarum solum velut obiter mentionem faciat. *Bos.* Ad. de Gronov. ad A. Gell. Lib. XI. cap. 8. [Et nos supra in adnotatt. ad Voss. de histor. lat. 1, 14.]

CAP. I.

CATO, ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censura-

Cato] *Pighius* edidit, *M. Cato*. Quomodo principio Attici: *Titus Pomponius Atticus*. Bosius.

Ortus municip. Tusculo] Sic *Plutarchus* in M. Catone: *Μάρκῳ δὲ Κάτωνι φασὶν ἀπὸ Τύσκλυ τὸ γένος εἶναι.* M. Tullius in Planciana cap. 8. *Num quando vides Tusculanum aliquem de M. Catone — gloriari?* Lambinus. *Porcios Tusculo in senatum accitos*, ait Claudius Caesar apud Tacit. 11, 24, 3. *M. Porcium Catonem nomen suum Tusculi ignobile Romae nobilissimum reddidisse*, Valer. Maxim. 3, 4, 6. *Gebhardus*. Unde ignobilis et obscuro genere natus Romae ferebatur. Conſule Perizonium ad Aelianum Lib. 12. V. H. cap. 6. et ad Lib. 14. c. 36. Plutarchus in Catone Maj. pag. 353. dicit: *ὁ δὲ Κάτων ἐκ πολίχνης τε μικρᾶς καὶ διαίτης ἀγροίκυ δοκύσης φέρων ἀφῆκεν ἑαυτὸν ὥσπερ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὴν ἐν Ῥώμῃ πολίτειαν.*

Honorib. operam daret] Vid. Ind. v. *honor*. Bosius.

In Sabinis] Sic et *Plutarchus*. Bosius.

Heredium] *Heredium* a Feſto et aliis derivari ab herede notum eſt. Sed Hotomannus ICtus ab hera, id eſt, *terra*, dictum exiſtimat. Unde Varroni *heredium* significat *agellum*, qui heredem sequitur, sive praedium ruſticum: pro quo ab A. Gellio Lib. 19. N. A. cap. 7. dicitur de Julio Paullo, eum videlicet *herediolum tenue* poſſediſſe. De varia vocis hujus scriptura vide Dausquii Orthograph. in voce *heres*. Ernſtius. Ms. Venetus *Magio* laudatus, *praedium*. Sed rectum eſt *heredium*. Vide Ind. et notas Ernſtii. *Bosius*.

Hortatu] Ms. Schotti: *Inde hortatu*. Quomodo et *Pighius* edidit. Addidit *inde* aliquis, qui non cohaerere haec cum praecedd. putabat, ignorans, Nepotem ita solere. *Bosius*. Voſſ. A. [cum Gu. Ed. Argentor. 1. quam in praefat. descripsimus,] addit etiam *inde*.

M. Perperna] Sic legendum eſſe, jam monere *Lambinus*, *Pighius ad an. U. C.* 608. alii. Nam ita apud scriptores Graecos, et in lapidibus; ac nummo veteri apud *Pighium*, hoc sive gentilicium nomen, ut plerique, sive cognomen gentis obscurae Salliae, ut Pighius exiſtimat, exaratum reperitur. In vulgatis libris heic et alibi mendose *Perpenna* legitur. Equidem et in vett. lapidibus invenio *Perpen-* (p. 669.) *nam* quendam inter magiſtros vicorum urbis Romae, apud *Gruterum* pag. 251. et septem alios cum cognominibus, *Argyri*, *Charitonis*, *Eutychi*, *Favoris*, *Firmii*, *Lurconis*, *Philonis* apud eundem pag. 814, 8. 241. 988, 1. 820, 9. ac *Petronium Perpennam Magnum Quin*

que habuit collegam, ut M. Perperna Censorius narrare solitus est, Romam demigravit, in foroque esse

dratianum, Praef. Urbi, p. 177, 7. itemque in nummo Liciniani apud Occonem; *Imp. Caes. M. Auf. Perpennam Licinianum*: et apud *Victorem juniorem* (nisi locus mutilus est, quod valde vercor) *Hostilianum Perpennam*. Verum id aut alterius familiae nomen cognomenve, aut e *Perperna*, sive posteriorius aevi consuetudine, seu scribentium culpa (qui et alibi eas litteras permutarunt) corruptum censeo. *Bosius*. Omnes mei *Perpenna*. Viri docti tamen praeferunt *Perperna*. Vide, quos laudat Arntzenius ad Victorem Epitom. cap. 30. Plures fuere *Perpernae* in historia Romana illustres, unde a Nepote *Censorius* vocatur, ut a caeteris distinguatur. Fuit Marcus Perperna consul, sive, ut Graece vocatur, Perpernas, qui bellum confecit, capto et Romam misso Aristonico, sed deinde morbo implicitus naturae debitum reddidit. Vid. Strabon. Lib. XIV. pag. 957. et Justinum L. XXXVI. cap. 4. et quidem Orosio teste Lib. V. cap. 10. prope Pergamum. praeter hunc quoque M. Perpernas, Plutarcho dictus *ἐυγενεία καὶ πλύτῳ τετυφωμένος* in Sertorio pag. 575. et p. 581. *ἐπῆγεν δὲ Περπέρνας δι' ἐυγένειαν ἐπαιρόμενος φρονήματι κενῷ πρὸς τὴν ἡγεμονίαν*. Hic Sertorium super coenam, quam ei paraverat, interfici a conjuratis curavit. vid. pag. 582. unde Appianus Alexandr. de B. Hisp. p. 537. Sertorium a M. Perperna interfectum scribit. Adde Vellejum Paterculum Lib. II. cap. 30. a quo hic M. Perperna praetorius vocatur. Idem hic Perperna a Pompejo è medio fuit sublatus. Vide Plut. l. l. et Appian. L. 1. B. Civ. p. 700, 701, 702. Adde Duk. ad Florum. Lib. III. c. 22. §. 9. et Oros. Lib. V. c. 23. Plures non enumero, sed dubito, an Nepotis locus adhuc quidem sit sanatus, videant auctores. Solet autem ita loqui Nepos, ut in fragm. VII. §. 1. *C. Nepos testem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat*. Distinguit inter audita accepta, et a scriptoribus memoriae prodita sic in Aristide cap. 1. *quod quidem nos audierimus*. Deficientibus scriptoribus, antiquissimorum ad exemplum confugit ad *ἀκούσματα*, de quibus egit Is. Casaubonus ad Aeneae Tactica cap. 38. p. 1808, 1809. Sic Cicero Crassum loquentem inducit Lib. III. de Oratore cap. 33. *Equidem saepe hoc audivi de patre et de socero meo, Nostros quoque homines, qui sapientiae gloria excellere vellent, omnia, quae quidem tum haec civitas nosset, solitos esse complecti.* ita quoque Herodotus Lib. VI. cap. 117. *ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν*, nempe ex aliis, qui haec ei de Epizelo narraverunt. Vid. ibi Cl. Valckenar. Plutarch. in Romulo pag. 26. refert, quae a Sextio Sulla Carthaginiensi viro docto de voce *Talasio* sibi sunt memorata. Cicero Lib. II. Tuscul. Disput. cap. 24. *At non noster Posidonius, quem et ipse saepe vidi, et id dicam, quod solebat narrare Pompejus, se, etc.* Caeterum de scriptura vocis *Perperna* vid. Drak. ad Liv. Lib. XLIV. cap. 27. [Gu. Ed. Corneriana, Argentor. 2. Long. Mag. Schott. et Boecl. *Perpenna*, sed jam Arg. 1. *Perperna*.]

Censorius] Schottus e membranis suis eruit *consobrinus*, quod sequitur Steph. Vinand. Pighius. Idem paullo post, pro *aestimamus* malebat *aestimavit*, sc. Con-

coepit. Primum stipendium meruit annorum decem a septemque, Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello

sul: et loco *ei jure succedere* legendum conjicit *ei in ea succ.* et pro *senatu peracto* mavult rescribi *Consulatu peracto:* quia nullam poſt secundum Conſulatum Scipio prorogationem imperii habuit. Denique supplet *Vixit circiter annos 70. et usque* Commentariis in Faſtos Capitol. ad annum U. C. ıↄxlix. *Gebhardus. Pighius* edidit *consobrinus*, idque et in suo cod. reperit (p. 670.) *Schottus*, veriusque cenſet, quam quod in aliis edd. legitur, *Censorinus*. Mihi neutrum quadrare videtur. Cujus enim Perperna *consobrinus*, et cur id non addidit Nepos? Nec ullos alibi Perpernas *Censorinos* invenio; Marciorum id cognomen eſt. Ergo rectum eſt *Censorius*, h. e. qui cenſuram gesserat. Ac vix dubito, quin designetur M. Perperna, qui anno U. C. IↄcLXI. conſul, et anno IↄcLXVII. cum L. Marcio censor fuit, vixitque annos XCIIX; defunctus anno U. C. IↄccIV. eoque vel Nepoti, vel alicui familiarium ejus, ea, quae heic referuntur, *narrare* potuit. Sciolus aliquis, cum cognomen *Perpernae* putaret eſſe, mutavit in *Censorinus;* pro quo librariorum aliquis scripsit *Consobrinus*. Bosius. Voſſ. A. et C. *consobrinus*. De hoc Perperna Hard. ad Plinium Lib. vii. cap. 48. p. 403. num. 16. quocum confer Doctiſſ. Interpretem Dionis Cassii Lib. xli. cap. 14. §. 58. [Gu. *Censorinus*, ut Ed. Corn. Arg. 2. Long. Lamb. et Boecl. Ed. Arg. 1. *Consobrinus*. Mag. et Schott. ut editum eſt.]

Romam demigravit etc.] Prolixe haec *Plutarchus* narrat p. 337. et ex eo *Lambinus*. Mox in illis *foroque* a q. edd. abeſt copula. Pighius transponit, *inque foro*. Vix dubito a gloſſa eſſe. *Bosius*. Copulam agnoscunt omnes mei. [Gu. Ed. Corn. Arg. 1. Boecl. sed omittunt eam Arg. 2. Long. Mag. Lamb. et Schott. V. Ind. v. *que*.]

Primum stipendium meruit] Romani ideo per juventutem militiae navabant operam, ut deinceps urbanos magiſtratus capere poſſent: quo nulli patebat aditus, nisi qui ante decem ſtipendia feciſſet. vid. *Lipsius de militia Rom.* Lib. 1. dialogo 2. *Buchnerus*.

Annorum decem septemque] Haec enim erat militaris aetas. vide *Lipsium loco cit.* Buchnerus. *Pighius* edidit; *annorum XVII*. Sic et *Plutarchus*: φησὶ γὰρ ἀυτὸς, ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην ϛρατεύσασθαι ϛρατείαν. Sed Lambino *videtur ex Fastis natus tum fuisse annos circiter XIX. siquidem natus est anno postquam primum consul fuerat Q. Fabius Verrucosus Maximus. Carolus* quoque *Langius notis in Catonem majorem Ciceronis* ait, *militare coepisse anno U. C.* 539. *natum annos plus minus XIX. quamquam in Nepote et Plutarcho legatur anno aetatis XVIII. militasse sub Fabio; id quod*, ipsius judicio, *ratio annorum, qui inter Fabii I. et IV. consulatum sunt, non patiatur*. Nempe pro diversa loci *Ciceronis lib. de senect.* cap. 4. lectione diversos natali *Catonis* annos adsignant. *Lambinus* enim, vulgata lectione nixus, *anno postquam Fabius primum consul fuerat*, i. e. U. C. 521. *natum* censet: quae et *Schotti* ac *Pighii* sententia eſt. *Langius* autem scriptura Mſſ. codicum, multis rationibus a *Vincentio Contareno var. lect.* cap. 24. confirmata,

Coss. Tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique

Fabium anno post primum consulem fuisse, quam Cato natus est, fretus anno 519. natum vult. Ut autem Nepotem falsi arguerent, illud, opinor, eos induxit, quod *Nepos* ait, Catonem *Fabio et Marcello Coss.* (nam haec ad praecedentia referunt) primum stipendium meruisse. Eorum enim consulatus cum in an. U. C. 539. inciderit; inde sequi videtur, Catonem, qui illorum sententia tum *primum stipendium meruit*, si anno ante primum Fabii consulatum natus est, annum XVIII vel XIX. si anno post, XIX. vel XX. egisse. Verum id non necessario inde sequitur. Nam si dicamus Catonem toto *anno postquam Fabius primum consul fuerat*, i. e. sub finem anni 521. *natum*, Fabio et Marcello Coss. annos XVII. natus fuerit, ingressus vero annum aetatis XVIII. Praeterea illa, *Fabio et Marcello Coss.* aeque ad sequentia seu ad *tribunatum* Catonis, quam ad praecedentia seu *primum* ejusdem *stipendium* referri possunt: quod et ab editoribus quibusdam (p. 671.) factum video, qui ea verba interposita στιγμῇ a praecedentibus divellunt. Quamquam ob rationes a *Contareno* adlatas, et tot codicum Mss. consensum, verosimilius puto, Catonem ante primum Fabii consulatum fuisse natum. Quemadmodum et *Fabio ac Marcello Coss.* Catonem *primum stipendium meruisse*, quam, *tribunum militum fuisse*, probabilius censeo. nam cum anno 544. cum Fabio *adolescentulus miles, ad Tarentum profectus*, teste *Cicerone*, fuerit; *tribunus* tum nondum, multoque minus quinquennio ante, esse potuit. nisi dicas, *militem* illic non opponi *tribuno*, sed, de quo *Cicero* mox subjicit, *magistratui*. Sed neque ratio annorum, quae inter annum U. C. 521. vel etiam 519. et consulatum Fabii ac Marcelli interjecti sunt, patitur, ut his COSS. hoc est anno 539. tribunus fuerit. Neque enim plures sunt quam XX. Jam annorum XVII. primum stipendium, ut praeter Nostrum ipse apud *Plutarchum* testatur, meruit. Neque citius, per aetatem, merere potuit. Ergo post tria stipendia statim factus fuisset tribunus. quod illis temporibus, quibus antequam quinque stipendia fecisset, ad tribuni munus nemo evehebatur, neutiquam congruit. Ergo aut Fabio et Marcello COSS. tribunus non fuit: aut diu ante primum Fabii consulatum natus fuit. Sane mirum non est, *Nepotem* in putandis Catonis annis a *Cicerone* dissentire: cum et alii scriptores cum ab eodem Cicerone, tum inter se valde hac in re discrepent. Certe *Nepos*, si modo sanus est locus, *per annos octoginta, ab adolescentia, reip. caussa inimicitias suscepisse* eum scribit. Id vero, priusquam in militiam profectus esset, (quod factum esse, antequam Romam migraret, e *Plutarcho* apparet) facere non potuit. *Livius* autem Lib. 39. cap. 40. et *Plutarchus* nonagesimo aetatis anno Servium Galbam ab eo accusatum tradunt, quod (ut narrant *Livius epitoma* 48. *Valerius Max.* 5, 6, 2. *Suetonius Galba* cap. 3. *Orosius* 4, 21.) Lusitanos diripuisset, ac eorum aliquot millia dolo circumventa trucidasset: cujus accusationis et *Cicero in Bruto* cap. 20. ac 1. *de oratore* cap. 53. itemque Valer. 8, 1, 2. et 8, 7, 1. meminere, ajuntque orationem illam in *Originibus* suis exposuisse eum: sed *Cicero* tradit, *annos quinque et*

opera ejus existimata est in praelio, apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quaestor obtigit 3

octoginta tum *natum fuisse*, eodemque anno excessisse e vita. Eam vero Lusitanorum cladem accidisse anno U. C. IↃcII. e *Livio* manifestum est. Accusaverit igitur Galbam Cato anno IↃcIII. Qui si nonagesimus ei vitae fuit, natus fuerit circiter anno U. C. IↃXIII. *Bosius*. Sc. *Juvenis* vel *ens*. Vide Periz. ad Sanctii Minerv. 4, 4, 4. Tempus, quo primum stipendium meruit Cato, ita describit Plutarch. pag. 336. *περὶ ὃν Ἀννίβας Χρόνον εὐτυχῶν ἐπέφλεγε την Ἰταλίαν.* et pag. 337. *Φαβίυ δὲ Μαξίμυ τὴν Ταραντίνων πόλιν ἑλόντος, ἔτυχε μὲν ὁ Κάτων ςρατευόμενος ὑπ' ἀυτῦ, κομιδῇ μειράκιον ὤν.*

Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello] Omisit utrumque cognomen *Pighius:* qui et haec verba ad praecedentia refert, in *Annalib. Rom. tomo* 2. *ad ann.* U. C. 549. hisque consulibus Catonem tribunum in Sicilia fuisse ait: quod etiam alii ex editoribus Nepotis fecere. *Bosius. Maximo* abest Leidensi, et pro *M. Claudio Marcello* Leid. *M. Claudio*, Voss. A. simpliciter *Claudio*. [*Marcello* abest ab Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. et Schott. sed est in Gu. Ed. Arg. 1. Lamb. et Boecl.]

Tribunus militum in Sicilia fuit] Anno aetatis XXIV. M. Claudio Marcello V. T. Quintio Crispino COSS. Ita *Lambinus:* quem et *Schottus* in chronologia sequitur. *Bosius*.

(p. 672.) *C. Claudii Neronis*] Consulis, anno U. C. IↃXLVI. Ms. Boecl. et q. edd. *P. Claudii Ner.* Sed *Caji* praenomen etiam *Fasti Capitolini*, *Livius*, *Cassiodorus*, et *Marianus* ei tribuunt. *Bosius*. Leid. et Voss. A. B. C. *P. Claudii Ner.* [Ita etiam Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. et Schott. sed Lamb. et Boecler. *C. Claudii Neronis.*]

Existimata est] Sic Ms. Rectissime. Fragmentum Petronianum pag. 37. *Existimant mortuum quinquaginta millibus*, ubi vide quae notavi. *Schefferus*. Atque sic et *Longolius* ac *Schottus*, fortassis et alii, edidere. Mox ipse *Nepos: quod non minoris existimamus.* adde Ind. *Lambinus* reposuit *aestimata est*, nulla ratione addita; quod perperam hucusque retinuere editores reliqui. *Bosius*. Omnes mei *existimata*. Quam lectionem probat Cortius ad Sallust. Catilin. c. 2. num. 8. [Pro *ejus opera*, quod in Ed. Arg. 1. Lamb. Boecl. Bos. et vulgatis legitur, optimi libri, MS. Boecl. Gu. Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. Schott. *opera ejus*, ut cum Wetzelio rescripsi. Tum *existimata est* etiam Gu. Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. et Schott. sed Arg. 1. Lamb. Boecl. *aestimata est.*]

In praelio apud Senam] Cicero in Bruto praelium hoc Senense vocat. Hasdrubal autem cum novas copias auxiliares in Italiam adduceret, a M. Livio Salinatore et C. Claudio Nerone Coss. ad Metaurum flumen victus et concisus est. Liv. Lib. 27. Flor. Lib. 2. cap. 6. Polyb. 11. Silius Lib. 15. Eutrop. Lib. 3. Sueton. Tiberio. Oros. Lib. 4. cap. 18. Meminit etiam hujus Victoriae Horat. 4. Od. 4. *Ernstius*. De quo *Livius* 27, 48. *et deinceps*. Bosius. Pro *cecidit* Voss. C. *decidit*.

Quaestor obtigit P. Corn. Scipioni Africano consuli] Catonem Scipioni quaestorem fuisse, praeter Nostrum ac *Plutarchum*, tradit etiam *Livius* 29, 25. ut jam observatum *Lambino:* ubi, Scipione in Africam trajecturo, M. Porcium Catonem *quaestorem*

P. Africano, consuli, cum quo non pro sortis necessitudine vixit, namque ab eo perpetua dissensit vita.
4 Aedilis plebis factus est cum C. Helvio. Praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua, quaestor su-

tum fuisse ait. Sed ea trajectio facta M. Cornelio Cethego et P. Sempronio Tuditano COSS. quo anno Catonem quaestorem fuisse etiam *Cicero in Bruto* cap. 15. et, ex emendatione *Pighii* ac *Langii*, in *dialogo de senectute* cap. 4. testatur. Non igitur *consuli* Scipioni, sed *proconsuli*, quaestor obtigit. *Lambinus* putabat *responderi posse, Catonem factum esse iterum quaestorem Romae Cethego et Tuditano COSS. posteaquam quaestor Scipioni imperatori obtigisset.* Ego malim legi *proconsuli*, quomodo supra 23,4, 3. pro *praetore* rescripsimus *propraetorem*. nisi Nepos *consuli* dicat *obtigisse praetorem*, qui, eo consule praetor electus, sequenti demum anno Quaesturam sub eodem proconsule administravit. cui sententiae favet, quod apud *Ciceronem* Cato ait, se *quadriennio post*, quam cum Fabio ad Tarentum profectus esset, i. e. anno U. C. 548. *quaestorem factum*, (sic enim legit *Pighius*) *eum magistratum gessisse, consulibus Tuditano et Cethego.* h. e. anno 549. sed repugnat, quod cap. 2, 1. dicitur Scipionis *in priore consulatu quaestor fuisse.* nisi forsan illic legendum est *in proconsulatu*. Ceterum a Mf. Boecl. et edd. Colon. Schotti ac Pighii absunt illa *Cornelio Scipioni*, idque consuetudini Nepotis congruentius est. *Bosius.* *Consuli* retinendum. Vide ad Hannib. cap. 4. num. 3. *Corn. Scipioni* absunt Leidensi et Vossiano B. [Gu. omnibusque ante Lamb. excusis. Itaque haec verba delevimus.]

Non pro fortis necessitudine] Nam Consul aut Praetor quaestori pro patre, hic illi pro filio erat. Cujus necessitudinis et *Cicero* meminit *divinat. in Caecil.* cap. 14. et 19. *actione* 1. *in Verrem* cap. 15. *Orat. post redit. in Sen.* cap. 14. et *pro Cn. Plancio* cap. 11. *Sortis necessitudinem* eundem morem vocat 1. *in Verr.* cap. 14. *Bosius.* Pro *necessitu-* (p. 673.) *dine* Voss. C. *necessitudinem.*

Namque ab eo perpetua dissensit vita] A. Gell. Lib. 4. N. A. cap. 18. quoque refert, inter Catonem et Scipionem Africanum perpetuas fuisse inimicitias. Vide Suidam in *Κάτων* et *ἀϊδουσιν.* ubi contrarium affertur. *Ernstius.* Propterea, opinor, quod ad amicitiam Q. Fabii Maximi se adolescens applicarat: Q. Fabio autem cum Scipione Africano non bene conveniebat. Licet et ex *Plutarcho* intelligere, P. Scipionem et M. Catonem gessisse inter se inimicitias. Quinetiam mortuum Scipionem insectatus est M. Cato. *Lambinus.* vide *Plutarchum* pag. 342. C. et 338. A. *Livium* 38, 54. Porro *Schottus* edidit, *perpetuo diss. vita*, sicuti *Pighius*, *nam ab eo.* Bosius.

Aedilis pl. f. e. cum C. Helvio] Commemorat hos in aedilitate pariter ac praetura collegas et *Livius* 32, 7. Helvium etiam Lib. 38, 14. et 21. etsi Libro 32. in q. edd. legitur *Aelius* quod nomen et heic reponebat *Magius.* Est autem *Helvius*, ut ferunt, cognomen gentis Ebutiae. *Bosius.* Voss. C. *aedis plebi.* [Magius non est audiendus, qui legit *C. Aelio*; neque etiam Bosius, qui dicit, *Helvius* esse cognomen

periore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtam deduxerat, quod non minoris existimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

gentis *Ebutiae*, gentem *Helviam* et cognomen gentis *Aebutiae*, *Helva* vel *Elva*, confundens. Haec debeo diligentiae Drakenborchii ad Liv. 32, 7. *Staverius* in not. poster. Pro *plebis* Gu. *plebi.*]

Praetor prov.] Voss. B. *praeter prov.*

Ex Africa.] Absunt haec ab edit. Pighii: sed abesse non possunt. neque enim in Sardinia, sed in Africa Quaestor fuit. Statim *Lambinus*, *Pighius* et *Schottus* edidere *aestimamus*. sed vide not. ad vers. 2. Pighius conjiciebat, *aestimavit*. nulla necessitate. *Bosius*. Hinc Plinius Lib. VII. cap. 30. dicit: *Prior Africanus Q. Ennii statuam sepulcro suo imponi jussit, clarumque illud nomen, IMMO VERO SPOLIUM EX TERTIA ORBIS PARTE RAPTUM, incipere supremo cum Poëtae titulo legi.*

Ennium poëtam dedux.] De hoc aliisque claris viris vide A. Gellii Lib. 17. N. A. cap. ult. *Ernstius*. Voss. C. *omnium*. Proprie utitur verbo *deduxerat*. v. Torr. ad Val. Maxim. Lib. III. cap. 6. num. 20. Cicero vero Lib. 1. Tuscul. Disput. cap. 2. ostendens, Poëtas olim non fuisse in pretio, adnotat: *Honorem tamen huic generi non fuisse, declarat oratio Catonis, in qua objecit ut probrum Marco Nobiliori, quod is in provinciam Poëtas duxisset. Duxerat autem Consul ille in Aetoliam, ut scimus, Ennium.* [Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Boecl. *existimamus*, sed Mag. Lamb. Schott. *aestimamus*. Pro *quod* Arg. 1. *quem*. Tum Gu. *Sardinensem.*]

CAP. II.

1 Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea tri-
2 umphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus, consul iterum, cujus in priore consulatu quaestor fuerat, voluit eum de provincia de-

(p.674.) *Sorte provinciam nactus*] Sorte dividebantur provinciae. Vide J. Arntzenium ad Victorem de Vir. Illustr. cap. 47. num. 1.

Hispaniam citeriorem] Quae in ea gesserit, praeter laudatos Ernstio, narrant *Appianus Ibericis*, et *scriptor de viris illustr.* c. 47. Mox Pighius, *ex eaque*; et statim Schottus, *reportavit*. Bosius. Omnes mei Codices *deportavit*. [Ed. Mag. et Schott. *ex qua tr.* sed etiam Gu. et Ed. Arg. 1. *exque ea. Deportavit* et Gu. Arg. 1.]

Exque ea triumphum deportavit] Etiam una cum P. Scipione Nasica frequentibus praeliis Hispanos domuit, ita ut imperata facere coacti sint. Liv. Lib. 34. et Plutarch. *Catone*. Ernst. Adde Hard. ad Plinium Lib. xiv. c. 13. num. 12, 13. sed vide Duk. ad Florum Lib. ii. cap. 17. num. 9.

P. Scipio Afric. cons. iter.] *Longolius* ac *Schottus*: *quod Scip. Af. c. it.* sub quo nescio annon aliquid lateat. Viderint alii. deinde *Pighius* edidit, *et ipse ei jure succedere*: conjicitque, *et ipse ei in ea succ.* Sed glossema puto *τὸ jure*, e sequentibus natum. *Bosius*. Leid. m. *Quod Scip.* et ita Voss. B.-[Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag. Schott. sed, ut editum est, et Gu. Arg. 1. Verissime Heusingerus, *Nihil aliud*, inquit, *latet*, *quam sollemnis librariorum error*, *qui pro P. scripserunt Q. hoc deinde mutarunt in quod*, *ut multis locis aliis*. Mox. Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Schott. *priori*. Pro *ipse ei* Arg. 1. *ei ipse*.]

Voluit eum de prov. depellere] Pro *voluit* Voss. B. *noluit*. Pro *depellere* Voss. C. *pellere*.

Neque hoc per senatum effic. pot.] Paullo aliter *Plutarchus*, qui successisse quidem Catoni Scipionem magnum; et quod ille etiam post adventum suum Lacetanos subegisset, indignatum fuisse scribit: Senatum autem censuisse, ne quid actorum a Catone mutaretur aut moveretur. At nihil de successione Africani *Livius* habet: sed quoniam in Hispania debellatum esset, solummodo praetores illuc missos, in ulteriorem quidem P. Cornelium Cn. F. Scipionem; in citeriorem, Sex. Digitium: ex his Scipionem praeturae tempore trans Iberum multa secunda praelia fecisse: post pro praetore Lusitanos prope Ilipulam cecidisse. vid. eum Lib. 34, 43. et Lib. 35, 1. Perperam *Lambinus* de Africano accepit verba *Livii*, quae de patruele illius Nasica debebat. Aut igitur Nepos per errorem Africano consuli tribuit, quae Nasica praetor egerat; aut alios auctores, quam Livius, sequutus est.

pellere, et ipse ei succedere. Neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate principatum obtineret, quod tum non potentia, sed jure respublica administrabatur. Qua ex re iratus senatui, consulatu peracto, privatus in urbe man-

Idem de *Plutarcho* dixerim, si quidem Africanum intellexit. *Bosius.*

Quum quidem Scipio] Vide Ind. v. *quidem*. Bosius. [Gu. pro *in civitate principatum* habet *principatum in civ.*]

Non potentia, sed jure] Rursus tempora sua notat Nepos, (p. 675.) quibus, ut *Vellejus* 2, 3, 3. ait, *jus vi obrutum, potentiorque habitus prior.* Quod praesertim Caesaris et Pompeji dissidiis factum est. *Bosius.* Pro *administrabatur* Voss. C. [Arg. 1.] *ministrabatur*. quae verba saepius confunduntur. Vide Arntzen. ad Victorem de Viris Illustr. cap. 7. num. 5. Sed Vulgata lectio proba. Cort. ad Sallust. Jugurth. cap. 29. num. 1.

Senatu peracto] *Pighius* vult rescribi *Consulatu peracto*; quia nullam post secundum consulatum Scipio prorogationem imperii habuit. An Nepos scripsit, *iratus senatui, consulatu* (vel *magistratu*) *peracto, pr. in u. m.?* An potius vitium latet in voce *peracto?* Non nego, Latine dici *senatu peracto:* sed quomodo Scipio *senatu peracto privatus manserit*, non capio. *Bosius.* Bosianam conjecturam admisi, quia vulgata lectio sensu caret, attamen admodum invitus, quod nulla varietas in Codd. invenitur. [Gu. omnesque ante Heusing. edd. *iratus senatu peracto.* Pro *mansit* Arg. 1. *remansit.* Lectionem, a Bosio excogitatam, ego quoque optimam judico. Vox *consulatu* propter similitudinem proxime antecedentis *senatui*, vel, ut antique scribebatur, *senatu*, (v. Gellium, a Kappio laudatum, 4, 16.) facile in libris excidere potuit. Nullum in codd. hoc vitio frequentius est. V. ad 8, 1, 4. 15, 2, 1. c. 4, 6. 25, 1, 2. c. 11, 6. et adde Ruhnken. ad Rutil. Lupum 1, 2. pag. 10. 1, 3. p. 12. 2, 10. p. 119.]

Privatus in urbe mansit] An. Urbis ƆLXVI. P. Corn. Scipio a Petiliis, impulsore Catone hoc, reus factus est. Qui magno animo judicium illud, vel potius calumniam despiciens, concionem in Capitolium duxit. Postea tamen in voluntarium exilium concessit Liternum. Liv. Lib. 38. c. 50. cum seq. A. Gellius 4. N. A. cap. 18. Scipionis hunc ex urbe discessum mirifice praedicat Seneca, Epist. 86. Mortuum esse A. U. ƆLXIX. Livius scribit 39, 52. Qua in re a Polybio, et Rutilio, tum Valerio Antiate discedit, qui eodem anno mortuum dicunt, quo Hannibal apud Prusiam et Philopoemen apud Messenios veneno interierunt. Justini illa quoque est opinio Lib. 32, 4, 9. *Insignis*, inquit, *hic annus trium toto orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Hannibalis, et Philopoemenis et Scipionis Africani.* Ernstius. Nemo veterum, quod sciam, ullius magistratus ab eo post alterum consulatum gesti, meminit. Legatus tamen ad Carthaginienses, et postea fratris consulis adversus Antiochum profecti fuit. v. *Liv.* 34. *extr.* et 37. *passim.* Pro *mansit* Pighius edidit, *permansit*. Bosius. Non in urbe mansit privatus hic Scipio, multo minus permansit, ut Pighius edidit; sed

8 sit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati. Nam et in complures nobiles

concessit Liternum, in qua urbe vitam egit sine desiderio urbis Romae, ut Livius refert Lib. XXXVIII. cap. 53. qui addit: *morientem rure eo ipso loco sepeliri se jussisse ferunt, monumentumque ibi aedificari, ne funus sibi in ingrata patria fieret.* adde Orosium Lib. IV. c. 20. pag. 274. Haec narrantibus adsentitur Strabo Lib. V. pag. 372. de Campaniae urbibus ageus, *Πόλεις δ' ἐπὶ μὲν τῇ θαλάττῃ μετὰ τὴν Σινυέσσαν, Λίτερνον, ὅπε τὸ μνῆμα Σκιπίωνος τε͂ πρώτε προσαγορευθέντος Ἀφρικανε͂. διέτριψε γὰρ ἐνταῦθα τὸ τελευταῖον, ἀφεὶς τὰς πολιτείας κατ' ἀπέχθειαν τὴν πρός τινας.* et Dion Cassius in Fragm. Peiresc. e Lib. XXXIV. prioribus. cap. 70. et quidem in Liternina villa sese continuit. v. Val. Maxim. L. II. cap. 10. ex. 2. unde Livius dicit, eum rure fuisse mortuum. adde Lambinum, et Ernstium ad h. l. Periz. et Torr. ad Val. Maxim. Lib. V. cap. 3. n. 16. Rem quodammodo dubiam faciunt, quae narrantur de Scipionis sepulcro in via Appia intra primum ab urbe lapidem. Sed quaestio est, an eo tumulo superioris hujus Africani corpus quidem fuerit conditum. vide Hieron. Columnam in Vita Ennii pag. 5. et ante eum P. Manut. ad Cic. pro Archia Poëta cap. 9. Plut. in Parall. Catonis Maj. et Aristidis p. 355. refert: *Κάτων δὲ ἀντιπράττων Σκιπίωνι μικρε͂ μὲν ἀνέτρεψε καὶ διελυμήνατο τὴν ἐπὶ Καρχηδονίες αὐτε͂ ςρατηγίαν, ἣ τὸν ἀήττητον Ἀννίβαν καθεῖλε. τέ-* (p. 676.) *λος δὲ μηχανώμενος ἀεί τινας ὑποψίας, καὶ διαβολάς, αὐτὸν μὲν ἐξήλασε τῆς πόλεως, τὸν δὲ ἀδελφὸν αἰσχίςῃ κλοπῆς καταδίκῃ περιέβαλεν.*

At Cato] Pighius, *M. Cato.* Bos.

Severe praefuit] Censuram hanc, quam eodem hoc anno, urbis videlicet 569. severitate memorabilem et inter ipsos discordia, gesserunt Cato hic et L. Valerius Flaccus, non sine damno suo expertus est L. Quintius Flamininus, Hannibalis proditor, et improbe in magistratu versatus, qui ea damnatus est. Qua de re videndi sunt Livius lib. cit. M. Tullius Catone majore, Plutarchus in ejusdem et Flaminini vita, item Val. Maxim. Lib. 2. c. 9. de Catone vide plura, apud A. Gellium Lib. 13. N. A. cap. 18. et Senec. Epist. 80. *Ernstius.* vide eundem *Pighium ad an. U. C.* 569. et quos ille laudat. *Bos.* [*Quare lux. reprimeretur*, pro, *quam ob rem*, vel, *ut.* Cic. pro Rosc. Amer. cap. 33. *Permulta sunt, quae dici possunt, quare intelligatur.* Plancus Ciceroni Epist. 10, 21. *Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad rempublicam defendendam, perditis resisterem.* Heusinger. Pro *addidit* Arg. 1. *edidit.* V. Ind. v. *addere* et *edictum.*]

Pullulare] Leid. m. *pullare.* Voss. B. *pululare.* Animadvertit jam in Scipionis luxuriam. Plut. p. 338. Luxuriae, quae unde Romae pullulare coeperit, paullo post ab eodem Plutarcho ostenditur, Catonis nostri aetate jam ita Romae indulgeri coepit, ut dixerit juxta Plut. pag. 340. *Χαλεπὸν μέν ἐςιν, ὦ πολῖται, πρὸς γαςέρα λέγειν ὦτα ὐκ ἔχεσαν. κατηγορῶν δὲ τῆς πολυτελείας,* adjecerit: *Χαλεπὸν εἶναι σωθῆναι πόλιν, ἐν ᾗ πωλεῖται πλείονος ἰχθὺς, ἢ βε͂ς.* adde Lib. IV. Symp. quaest. 4. pag. 668. In primis vero Lucullus, summus

biles, animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur, quae jam tum incipiebat pullulare. [Circiter annos octoginta] Usque 4
ad extremam aetatem ab adolescentia reipublicae caussa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus

alioqui vir, profuſae in aedificiis, convictibus, et apparatibus luxuriae primus auctor fuiſſe dicitur, unde a Magno Pompejo Xerxes togatus fuit vocatus. v. Vellej. Patercul. Lib. II. cap. 33. in fine. Nicolaus Peripateticus apud Athenaeum Lib. XII. c. 11. pag. 543. Cic. Lib. III. de Legib. cap. 13. pag. 219. Plut. in Luc. pag. 518, 519. Plin. Lib. IX. c. 54. Sect. 80. Lib. XXXIII. Sect. 53. ubi plura Hard. ad num. 7. Casaub. ad Strabon. Lib. V. p. 341. sed haec nota sunt ex iis, qui de Romanorum luxuria scripſerunt.

Circiter annos octog.] Lambinus exponit: *per annos* 80. Pighius, Locus, inquit, mutilus et incorrectus apparet. Malimque itaque sic se haberet, *vixit circiter annos* LXXX. *et usque.* Haec ille. vix dubito, numerum annorum corruptum eſſe. Nam etiam si nonagenarium obiisse dicas, per LXXX. tamen *annos reipubl. caussa inimicitias suscipere* non potuit. Immo vereor, ne illa, *circiter annos* LXXX. adſcripſerit aliquis, qui Catonem octuagenarium accuſaſſe Galbam, legerat alibi. *Bosius.* Voſſ. B. [Ed. Corn. Arg. 2. Long. Mag.] *octuaginta.* Ejicienda haec tria verba, quippe adſuta, licet ejus annus octogesimus fuerit memoria dignus; quippe quo exacto procreavit filium e filia Salonii clientis sui, ut dicit Plinius L. VII. cap. 14. cui adsensus eſt Plutarchus, ut Harduinus jam monuit, quem a matre *Salonium* agnominaſſe Plutarchus addit. Quod vero Bosius conjicit, illa *circiter annos octoginta* adſcripta eſſe ab aliquo, qui legerat alibi, Catónem octuagenarium accuſaſſe Galbam, poteſt eſſe verum, atqui juxta Plut. p. 345. *Σερυιλίυ Γάλβα κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέςωρ, ἐις τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν.* de Catonis morte v. (p. 677.) eund. Hard. ad Plinium Lib. XV. Sect. 20.

Reipubl. caussa suscipere inimicitias non destitit] Inimicorum Catonis non uno loco *Cicero* meminit. adde *Liv.* 39, 40. *Bosius.*

A multis tentatus] *Plutarchus,* ferme quinquagies diem ei dictam fuiſſe, retulit. *Plinius in libro de viris illustribus* (si modo hic operis auctor eſt) *quadragies quater accusatum et gloriose absolutum* dicit. Praepoſitus *Poncherius*, qui in hunc *De vir. illustr.* librum Annotationes conscripsit, Catonem ideo saepius accuſatum dicit, quod odioſum Cenſurae magiſtratum geſſerit. Sed eſt hallucinatus: nam alia, et quidem probabilior, invidiae cauſſa, quae in eum frequentes accuſatores concitaverit, fuiſſe videtur, nimirum, quia *ab adolescentia* (ut Probus ait) *usque ad extremam aetatem reip. caussa suscipere inimicitias non destitit*, multasque, ut *Livius* teſtatur, 39, 40. vel *nimio plures exercuit simultates*, atque *asperi procul dubio animi et linguae acerbae et immodice liberae fuit.* Magius. Etsi saepissime in jus vocatus et abſolutus eſt, innocentia tamen ejus non fuit,

non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum laude crevit.

quod, multi somniant, *ἀνέγκλητος*. *Ernstius*. Ampelius c. 19. *Cato Censorius, qui totiens accusatus est, et, quoad vixit, nocentes accusare non destitit*. Sic lego: vulgo enim editur: *acc. est, quod vixit, etc.* Bos. v. Valer. Maxim. Lib. III. cap. 7. Ex. 7. Plut. in Parall. Catonis et Aristidis pag. 353. *Κάτων δὲ, οἵπερ ἦσαν ἐν Ῥώμῃ δυνατώτατοι καὶ μέγιστοι, πᾶσιν (ὡς ἔπος εἰπεῖν) ἀντιπάλοις χρώμενος, καὶ μέχρι γήρως, ὥσπερ ἀθλητὴς, ἀγωνιζόμενος ἀπτῶτα διετήρησεν ἑαυτόν.*

CAP. III.

1 In omnibus rebus singulari fuit prudentia et industria. Nam et agricola solers, et reipublicae peritus, et juris consultus, et magnus imperator, et probabi-

In omnibus rebus singulari fuit prud. et industria etc.] Similia habes apud *Livium* 39, 40. Brevius Ampelius: *Hic est omnium rerum peritissimus et, ut Sallustio Crispo videtur, Romani generis disertissimus Cato.* Porro *Pighius* edidit, *singulari fuit industria*: omisso *prudentiae* nomine. *Bosius*. Vossiano C. abest etiam vox *prudentia*. *prudentia et*, haec verba ut ejiciam, nondum a me impetro, auctoritate codicis unius, et Pighii; licet videantur non bene collocata. [Et a Gu. Ed. Arg. 1. verba *prudentia et* absunt. Sed Cicero etiam, a Lambino laudatus, Brut. c. 85. *Catonem — ut virum cum prudentia et diligentia, tum omni virtute excellentem probo.*]

Nam et agricola solers] Livius loco citato: *Urbanas*, inquit, *rusticasque res pariter callebat*, etc. Idem de *Rebus rusticis* librum edidit: in quo, teste *Plutarcho in ejusdem vita*, adeo laudis avidus visus est, ut in singulis rebus proprius, elegans, et copiosus esse voluerit. *Magius*. (p. 678.) vide *Plinium* Lib. 17. Exstantque ejus rei rusticae libri, quos e Graecis fontibus hausit, quam tamen nationem initio cane pejus et angue oderat. *Schottus*. Apud *Pighium* additur: *frugalis paterfamilias*. Statim idem et Longolius edidere *et reip. peritus Jurisconsultus*. Pighius tamen mallet *in repub.* Favet Livius: *Idem in pace, si jus consuleres, peritissimus*. Ceterum Canonem *juris civilis peritissimum* etiam *Cicero* 1. *de orat.* 37. et *Valerius Max.* 8, 7, 1. vocant. *Bosius* Longolii editionem defendunt Leid. et Voss. A. [*Et* ante *juris consultus*, a Lambino additum, deest etiam in Gu. Ed. Corn. Arg. 1. 2. Long. Mag. et Schott. nec tamen video, quomodo abesse possit.]

Magnus imperator] Argumen-

lis orator, et cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit in- 2

to ei rei sunt res ab eo in imperio geſtae, et triumphus ex Hispania deportatus. *Lambin*. Etiam Livio *summus imperator* eſt. *Bosius*.

Probabilis orator] In Ms. noſtro Codice conſcriptum lego: *et probatissimus Orator*. Pro qua sententia Cicero pugnat, qui eum in *Bruto suo*, cum summo Oratore Lysia comparat. Et quantus fuerit Orator, non tantum M. Tullius Lib. c. oſtendit, sed probat id Oratio ejus illa, qua plurimum cauſſam Rhodiorum, quibus Romani bellum inferre ſtatuerant, quod in bello Macedonico proniores visi in partes Persei, rei Romanae hoſtis, fuerint, adjuvit. quam Cato asper ingenio, lenem tamen mitemque, egit, teſte Livio, qui orationem illam suo quoque aevo scriptam exſtitiſſe, Originum libro quinto incluſam, auctor eſt. In qua cum Ciceronis libertus Tullius Tiro alia atque alia reprehendiſſet; A. Gellius ei respondet copioſe Lib. 7. N. A. cap. 3. Plutarchus Tullio Tironi aſſentiri videtur et C. Nepoti, si is scripſerit *probabilis orator*. Judicium tamen suum homo Graecus prudenter ſuſpendit, quando dicit: *verum tamen haec quidem ii, quibus magis convenit, Romani sermonis figuras, ἰδέας, perspicere, dijudicabunt*. Catone majore. *Ernstius*. Ms. Ernſtii: *probatissimus orator*. Verum nihil muto. Vide Ind. *Bosius*. Hinc et *Romanus Demosthenes* dictus. v. Appian. Al. B. Hisp. p. 465. unde Nepotis locus lucem mutuatur. et Plut. Cat. Maj. p. 338. qui refert eum a multis *Romanum Demosthenem* fuiſſe dictum, non vero ob dicendi vehementiam, ut dicit H. Valesius ad Diod. Siculi Excerpta de Virt. et Vit. pag. 605. sed quia dicendo valebat et simul erat prudens. *Optimus orator* etiam vocatur a Plinio Lib. VII. cap. 27. de eo et Lib. XIV. cap. 4. et Lib. XVI. cap. 39. Sect. 75. *ἱκανὸς ῥήτωρ* habitus fuit in genere, ut refert Plut. pag. 336. pag. 339. addit, *λόγος τȣ̃ ἀνδρὸς εὔχαρις ἅμα, καὶ δεινὸς ἦν, ἡδὺς, καὶ καταπληκτικὸς, φιλοσκώμμων, καὶ αὐστηρὸς, ἀποφθεγματικὸς, καὶ ἀγωνιστικός*. hinc idem pag. 343. *θαυμάσαι δέ φασι τȣ̀ς Ἀθηναίȣς τὸ τάχος ΑΥΤΟΥ, καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς φράσεως, ἃ γὰρ ΑΥΤΟΣ ἐξέφερε βραχέως, τὸν ἑρμηνέα μακρῶς, καὶ διὰ πολλῶν ἀπαγγέλλειν, οἴεσθαι τὰ ῥήματα τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι*. et quantum haec eloquentia ei profuerit, dicit in Parall. Ariſtidis et Catonis pag. 353. [V. Ind. v. *probabilis*.]

Cupidiss. litterarum] Vide *Cicer. de finib.* 3, 2. Bosius. Voſſ. C. *concupidissimus*. [Ciceronis locus, a Bosio citatus, non pertinet ad Catonem Majorem, sed ad Catonem juniorem, Bruti avunculum. *Harles*.]

Quarum studium etsi senior arr. tamen tantum in eis prog. fec.] De Graecis fatetur ipse apud *Ciceronem de Senect.* c. 8. In Msc. Boecl. erat: *Quar. studium et senior. arrip. tamen tantum progr. fec.* Pighius edidit: *Quar. stud. etsi sen. arripuerat. attamen tantum in eo progr. f.* Illa *in eis* etiam absunt (p. 679.) ed. Col. Itaque forsan legendum eſt, *quarum st. etsi*

3 cognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus et tertius, unde quaeque civitas orta sit Itali-

sen. arr. attamen tantum progr. f. Statim idem Pighius, *reperiri possit.* Bosius. Pro *etsi* Leid. m. *et.* *In eis* non agnoscunt Leid. et Voss. B. C. *Reperiri possit* exhibent Vossiani A. et C. sed aliorum codicum scripturam praefero. Consule Cortium ad Sallust. Jugurth. cap. 1. num. 2. et Burm. ad Phaedrum Lib. 3. fab. 16. vs. 12. Cato Graecos ipsos Latio expellendos censuit. v. Plinium Lib. VII. cap. 30. pag. 392. et Plutarchum ab Harduino laudatum pag. 349, 350. ubi plura. imo prisci Magistratus Romani ipsis Graecis non nisi Latine responsa dabant, nec tantum Romae, sed in Graecia et Asia Graecos per interpretem loqui cogebant. v. Val. Maximus Lib. II. c. 2. ex. 2. et Periz. ad n. 9. attamen Cato senex Graecas Literas didicit. v. Torr. ad Eumdem Lib. VIII. cap. 7. num. 5. qui adnotat, Catonem praetorem ab Ennio in Sardinia jam Literas Graecas fuisse doctum, ex A. Victore de V. I. cap. 47. ubi judicium Annae, doctissimae feminae, non spernendum, opinatae, multo post per Ennium in hisce profecisse, quum Romam Ennium deduxerat. Errat Bosius, qui Ciceronis locum de Finibus de nostro Catone intelligit, sed agit Cicero de Catone juniore, Bruti avunculo. v. Torr. ad n. 8. quidquid sit, Cato Graecorum mores exosus eorum linguae notitiam sibi necessariam esse vidit, quum senex in animum induxerat, scribere historias, ut Graecarum et Italicarum rerum peritus fieret, non ut Graecae Linguae cognitione quasi famam suam amplificaret. In priscorum sententia permansit Cato. Hinc Plut. Cat. Maj. pag. 343. *Δὶ ἑρμηνέως ἐνέτυχε τοῖς Ἀθηναίοις, δυνηθεὶς ἂν αὐτὸς εἰπεῖν, ἐμμένων δὲ τοῖς πατρίοις, καὶ καταγελῶν τῶν τὰ Ἑλληνικὰ τεθαυμακότων.* Praeterea Romanos Linguae Graecae haud imperitos esse oportuit, quia jam priscis temporibus eorum sermoni Graeca lingua erat confusa. Plut. in Marcello pag. 302. adnotat: *Φερέτριος Ζεὺς, ὡς μὲν ἔνιοι φασιν, ἀπὸ τοῦ φερετρευομένου τροπαίου κατὰ τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν, ἔτι πολλὴν τότε συμμεμιγμένην τῇ Λατίνων.* qui jam in Numa pag. 64. *Τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων τότε μᾶλλον ἢ νῦν τοῖς Λατίνοις ἀνακεκραμένων* adnotavit. imo noster Cato, adolescens, non videtur omnino fuisse Linguae Graecae expers, nam Plut. pag. 337. refert: *Νεάρχῳ δὲ τινι τῶν Πυθαγορικῶν ξένῳ χρησάμενος ἐσπούδασε τῶν λόγων μεταλαβεῖν* etc. [Pro *Quarum* et *arripuerat* Ed. Arg. 1. *Quare* et *arripuerit.* Ab eadem, ut a Gu. omnibusque ante Lamb. excusis verba *in eis* absunt, quae, a Lambino inculcata, cum Schotto delevimus. Tum Gu. *reperiri possit.* Ita etiam Ed. Arg. 1. Reliquae, ut in textu legitur.]

Confecit orationes] Quarum, ut et reliquorum operum, fragmenta collegit *Ausonius Popma*, et notis illustravit. Pighius: *fecit orationes:* et mox, *earum sunt l. s.* Bosius. Pighii lectionem probat Cortius ad Sallust. Catilin. cap. 25. num. 5. Omnes tamen libri [etiam Gu. Arg. 1.] praeferunt *confecit.* Scio quidem, *carmina, poëmata facere* proprie dici, ut apud Ciceron.

ca: ob quam rem omnes *Origines* videtur appellasse. In quarto autem bellum Poenicum primum; in quinto secundum. Atque haec omnia capitulatim sunt dicta. 4
Reliquaque bella pari modo persecutus est, usque ad

Lib. 1. Academ. cap. 3. *Ipse varium et elegans omni fere numero poëma fecisti.* Adde Passerat. ad Propert. Lib. 2. El. 7. vs. 25. — *Vel qualia carmina* feci. et sic Terentium in Andriae prologo vs. 3. *facere fabulas*, et vs. 26. *facere comoedias* dixisse constat. Graecis *ποιεῖν*. ut praeter alios Theocr. Epigramm. 19. vs. ult. *κἠπιδέξιος Ἐπεάτε ποιεῖν, πρὸς λύραν τ' ἀείδειν.* unde ipsi *ποιηταί*. Nec eodem modo *orationes facere* latine dici nego, quo Graece *λόγων ποιηταὶ* vocantur orationum compositores, seu conscriptores, ab Isocrate contra Sophistas pag. m. 450 B. (p. 680.) Sed in textum recipere, reclamantibus omnibus codd. MSS. non audeo: praesertim, quia Nepos hoc verbum in simili significatione adhibuit, ut in Hannibale cap. 13. *Namque aliquot ejus libri sunt Graeco sermone* confecti, et in Attico c. 18. *Est etiam unus liber Graece* confectus *de consulatu Ciceronis*.

Senex scribere historias instituit] Indicat Noster, Catonem non solum consilium cepisse Historias scribendi, sed jam scribere coepisse, idque patet ex septem, quos confecit, libris: saepius vero verbum *instituere* non solum captum consilium notat, pro quo alias *constituere* adhibetur, ut docet Graevius ad Ciceron. Lib. 9. ad Fam. Ep. 23. sed etiam opus inceptum significat, ut ex locis a summo Gronovio ad Livium 28, 46. adductis discere licet: quibus adde, quae Burmann. adduxit ad Quinctilianum Lib. 1. Institut. Orator. cap. 5. Haec monui, ne Lector ab Indicis auctore se decipi pateretur, qui *instituit* per *consilium cepit* explicuit, neque hic legeret *institit*, ut in Hannibale cap. 2, 4. male *institerat* praefertur τῷ *instituerat*. Vide et infra in Attico ad cap. 11. n. 2. [Gu. Ed. Arg. 1. ceteraeque ante Boecl. pro *scribere historias* habent *historias scribere*, quod revocavi. *Earum s. l. s.* et Gu. Arg. 1.]

Res gestas regum P. R.] Deest apud Pighium vox *Regum*. Et certe vix credibile est, omissas a Catone res gestas populi R, usque ad bellum Punicum. *Bos.* [Bremio, vulgatam omnium librorum lectionem non mutandam esse existimanti, assentior. Neque enim Cato primo Originum libro *universam* populi Romani historiam exposuit, quod, admissa Pighii lectione, Cornelii verba significarent, et ipsi illi Originum libri non tam perpetuam rerum a populo Romano gestarum enumerationem continuisse, quam maxime memorabilia ex iis delibata consignasse videntur.]

Omnes origines vid. appellasse] Non satis apte, judicio *Festi* in *originum*. vide de iis *Vossium de hist. Lat.* 1, 5. Ed. Col. *videretur*. Pigh. *videntur*. Bos. Valer. Maxim. Lib. VIII. cap. 1. Ex. 2. *M. Cato ultimae senectutis, oratione sua, quam in* ORIGENES *retulit.* Qui locus illustrat etiam verba Vossii e Livio notantis, Catonem suas orationes suis Originum libris saepius inclusisse, quando suas Origines scripserit, v. quos laudat Dukerus ad Livium Lib. XXXIV. cap. 5. §. 7. qui libri etiam *Annales* vo-

praeturam Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quae in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa

cantur. Vide Eumdem ab Lib. XLIX. pag. 955.

Bell. Poenicum pr.] Sic rescripsi auctoritate cod. Gif. pro *Punicum*. vide ad 22, 1, 1. Apud Pighium editum, *in quarto autem est bellum P. pr.* Bos. Sic exhibent et Vossiani A. et C. Tertium sive ultimum describere non potuit, nam, ut Plut. in Cat. Maj. pag. 352. scribit, suscitavit quidem tertium bellum Punicum, sed in ejus initio excessit e vita. [Gu. *b. penicum est primum.* Arg. 1. *b. punicum est pr.* Vulgati: *b. punicum primum.*]

Persecutus] Pigh. *prosecutus*. Statim Ms. Boecl. et ed. Col. *deripuit*. et, *in hisdem expos.* Schottus, *in eisd.* Mox Pighius, *multaque doctrina*. et paullo ante, *duces non nominat*. Bosius. Omnes mei *persecutus*. Sed mox pro *persecuti* Leid. m. et Voss. B. *prosecuti*, quae verba saepius permutantur. Sed tam *persequi* quam *prosequi* dicuntur scriptores ea, quae enarrant et ordine recensent. Consule Tennul. et Oudendorp. ad Frontin. strateg. praef. num. 16. Voss. B. etiam *deripuit*. quae verba centies permutantur. Consule Oudendorp. ad Lucan. 1, 240. Hic vero *diripuit* legendum. Sic *urbis direptio* Floro Lib. 1. c. 12. (p. 681.) item centies aliis. Pro *in eisdem* Leid. m. *hisdem*. pro *multa* Voss. A. C. *nulla*. [Pro *Reliquaque* Ed. Mag. et Schott. *Reliqua*. Tum Gu., Ed. Corn. Arg. 2. *in hisdem*. Mag. *in eisdem*. Arg. 1. *prosecutus*, et infra *prosecuti*. Mox Gu. *quae in It. Hispaniisque aut fierent aut viderentur ammiranda.*]

Usque ad praeturam Ser. Galbae] A. U. 600. quando avaritia aliaque vitia paullatim gliscere Romae coeperunt. Obsistebant iis cum alii civitatis principes, tum Cato noster, Scipio Nasica, et Aemilius Lepidus. Et Cato quidem oratione severa admodum Ser. Sulpicium Galbam, qui, ut heic dicitur, Lusitanos diripuerat, accusavit. Catoni respondit Q. Fulvius Nobilior, et Galbam defendit. Plura vide in Liv. Epit. Lib. 49. ubi corrupte pro *Servio* legitur *Sergio*. Ernstius. v. Torr. ad Val. Maximum Lib. VIII. cap. 7. num. 4.

In quibus multa industria etc.] *Magius* putabat probabilius sic legi: *In quib. multa industria et diligentia comparat multam doctrinam*. invito Nepote. *Bos.* Locus tamen hic mihi videtur mutilus, etiamsi comma tollatur ante *multa doctrina*. Sed contra codices nihil tanto.

Hujus de vita et moribus] Cato hic senior, qui a Cicerone fingitur de *senectute* disputasse eo libro, qui inscribitur *Cato major*, vulgo *Censorius*, quia promptioris ad vituperandum linguae fuit, dici solet, A. U. 604. postquam bellum Carthaginiensibus indictum et geri coeptum est, ad quod, inexpiabili odio adversus Carthaginienses inflammatus, Romanos incitavit, et Masanissa, rex Numidiae, mortui scribuntur: quorum uterque in summa senectute magnas corporis animique vires et vigorem mentis obtinuit. De Catone et Plutarchus et Ciceronis liber ejus nomini inscriptus praeter alios videatur. Plinius luculento eum encomio quoque ornat Lib. 14. c. 4. De Masanissa Epit. Livii L. 50.

industria et diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

Sed multo splendidiora de eo sunt Valerii Maximi verba Lib. 8. cap. 13. in extern. et Plinii de utroque Lib. 7. cap. 14. et 48. *Ernstius.* De Catonis opere ad filium, de validis quoque observationem ut ex oraculo aliquo prodentis, Plinius Lib. VII. cap. 51. pag. 407. et Lib. XXIX. Sect. VI, VII, et VIII.

Libro quem separatim de eo fecimus] Cujus fragmentum elegans vide ex Gellio 11, 8. in *Fragmentis* (cap. 3, 2.). *Savaro.* [Vide tamen supra adnotatt. nostras ad Voss. de histor. latin. 1, 14.] Hic autem temporis injuria non exstat: ejus vero jacturam *Plutarchi* scriptis solari possumus, quibus Catonis vitam late memoriae prodidit. *Magius.*

Delegamus] Sic MSS. et vulgati omnes. recte. Seneca de benefic. 4, 11. *Debitores nobis Deos* (p. 682.) delegat, *precaturque, ut illi pro se gratiam referant.* Facit ad conjecturam *Lambini,* (qui corrigit *relegamus*, quod etiam *Schottus* in textum admisit) Plinius 7, 11 *potiusque ad auctores relegabo.* Savaro. Receptam lectionem tuetur et *Buchnerus, in accession. ad Thesaur. Fabri.* Quae vir doctus in *addit. ad Indicem Nepotis* pro *Lambiniana* lectione adducit, tanti non sunt, ut idcirco a recepta omnium librorum lectione discedendum censeamus. Diversa sunt, fateor, *delegare debitorem creditori,* et *delegare aliquem ad volumen:* sed solummodo structura sermonis, non significatione. nam utrobique *delegare* idem est ac *remittere.* Bosius. Pro *rogatu* Leid. m. *rogati.* Omnes *delegamus* praeter Voss. A. Heusingero tamen placuit *relegamus.* [Gu. Edit. Corn. Arg. 1. 2. Long. Lambin. Boecl. *delegamus,* sed Ed. Mag. Schott. Gebhard. Keuch. *relegamus.*]

XXV.

T. POMPONIUS ATTICUS.

(p. 683.) Attici Vita in libris editis, quos ego vidi, omnibus sequitur, et, mea quidem opinione, recte, cum nullum sit dubium, C. Nepotem ejus verum esse auctorem. Quam cum peculiari libello comprehensam olim ediderim, brevibusque notis illustraverim, heic non repetam, sed annotationes meas nunc emendatas et auctas ad contextum Boeclerianae editionis, quam omnium existimo esse optimam, accommodabo, et ad Mss. aliquot libros examinabo. Cetera tamen, quae in libro meo ultimae editionis fuerunt, retinebo, et in ipsis annotationibus, uti supra in Imperatorum vitis feci, scriptores cujusque historiae, illustriores praesertim, ad pleraque loca, quoad licebit et opus erit, indicabo, ut facultas sit historiarum studiosis, plenius omnia ex ipsis fontibus, cum volent, hauriendi. *Ernstius.*

Ex Corn. Nepote] In antiquissimo codice manuscripto, anno CIↃCCCCL. qui fuit olim *Francisci Mendozii*, Cardin. Burgensis, viri Graecis litteris et omni disciplinarum genere praestantissimi, qui et *Aemilium Probum*, seu potius *Cornelium Nepotem*, *de Excellentibus ducibus exterarum gentium*, continebat, hanc inscriptionem reperi: *Historiarum Latinarum Cornelii Nepotis vita Attici.* Hanc excipiebat vitae Catonis fragmentum. Non dissimilis autem ἐπιγραφή, quam in Oberti Gifanii Ms. reperit *Paullus Manutius*: *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Historicis.* Schottus. Atque haec posterior inscriptio placebat et summo viro, *Aug. Buchnero*, quod inter Attici opera, de quibus cap. 18. videatur historiarum et antiquitatis cura praeminuisse, eoque non incommode hic libellus ad illam partem Corneliani operis, in qua de historicis egit, referri posse. Possis tamen et legere, *de historiis Latinis.* Nec prorsus inepte ad praegressam Catonis vitam retuleris. Vide quae diximus ad 24, 1, 1. *Bosius.* In (p. 684.) Codice Vossiano B. Attici vita deest. Sed in Voss. C. ordine est prima. [V. adnotatt. nostras ad Voss. de histor. latin. 1, 14.]

CAP. I.

T. POMPONIUS ATTICUS, ab origine ul- 1

T. Pompon. Atticus] Ms. Cod. quem una cum alio utendum mihi dedit Serenissimus et Humanissimus Etruriae Dux Ferdinandus III. quique in refertissima ejus Bibliotheca Florentiae reservantur, legit: *Titus Pomponius Atticus.* Manutius putat, eum inde cognomen *Attici* adeptum esse, *quia sic Graece loquebatur*, (verba sunt Nepotis nostri) *ut Athenis natus videretur.* Id quod verisimile omnino est. Priusquam enim Athenas profectus est, cognomen hoc non habuit. Verum hujus rei amplissimum habemus testem M. Tullium, qui Atticum, initio libelli de Senectute, ita alloquitur: *Novi moderationem animi tui, et aequitatem; teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem, et prudentiam, intelligo.* Ernstius. Hanc vitam commentatione politica, paucis abhinc annis heic Jenae recusa, illustravit *Jo. Jacobus Beurerus.* Exstat et commentarius *Aug. Buchneri*, cujus editio cum ab heredibus illius exspectetur, nos non nisi paucissima ex iis, quae in manus nostras pervenerunt, (neque enim integrum vidimus, huc transferemus. *Titi* praenomen reposuimus auctoritate Mss. Gifan. et Medicaei. Idque ei Noster et *extrema Catonis vita* tribuit. Varro de re rustica 2, 2. *Atticus, qui tunc T. Pomponius, nunc Q. Caecilius, cognomine eodem.* Bosius. [Praenomen addit etiam Gu. A libris ante Bos. excusis abest.]

Atticus] Hoc cognomen sortitus fuit, quod diu vixit Athenis, et Graece peritus fuit. *Attici* cujusdam, qui et ipse Graecarum litterarum doctissimus, *Martialis* meminit L. 7. Epigr. 31. *Buchnerus.* Ait Martialis, eum *facundae nomina gentis renovare.* Quod interpretes ita accipiunt, ac si velit, eum doctissimi ac disertissimi viri T. Pomponii mores et doctrinam exprimere. *Raderus* etiam e stirpe nostri natum, idque Poëtam ostendere censet. Fors tamen haud male *facundam gentem* de Atheniensibus, eloquentiae studio claris, interpreteris. Plures alios, hoc cognomine usos habes apud *Senecam suasor.* 2. *Suetonium Nerone, Columellam, Plinium in epistolis, Dionem Cassium ad ann. U.* 821. *Galenum* 8. *de composit. medic. s. l. cap.* 5. *Philostratum in Sophistis; Eusebium* 14. *praepar. Evang. Suidam: Symmachum* 7. *epistolarum: Ausonium in Professorib. Burdegalens. Lege* 7. *C. de adopt. et l.* 2. *C. de divers. prud. urb.* et passim in lapidibus antiquis: quos accurate digessit in *Onomastico* nondum edito *Tho. Reinesius ὁ πάνυ.* Memorat et *Tacitus* Quinctum Atticum *Hist.* 3, 73. *et seqq.* Curtium Atticum 4, 58. et 6, 10. Julium Atticum *Histor.* 1, 35. A. Atticum, *Agr.* 37. Bosius. Ita cognominatus sine dubio a Romanis propter caussas a viris doctis ad h. l. jam memoratas. Sic Dionysius Pergamenus, discipulus Apollodori, cui dicendi magistro Caesar Augustus operam dederat, cognominatus fuit Atticus, quia erat sophista bonus, historicus, et orationum conscriptor. v. Strabon. L. XIII.

tima stirpis Romanae generatus, perpetuo a majoribus
2 acceptam equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus

pag. 928. Cicero vero in vituperium cognominatus fuit Graecus a Romanis. vid. Plut. Cic. pag. 863.

Ab origine ultima] Pro, prima. (p. 685.) Extremorum enim quae, ducto a principio ordine, ultima sunt, si retro commees, prima sunt. Ennius Lib. 5. Ann. *Pyrrhus, uti memorant homines, a stirpe supremo.* Mascul. genere, pro *suprema:* hoc est, prima. et Virg. Aen. 7.

— *Rex ipse, Jovis de gente suprema.*

Ultimum hic primum significat: quod incredibile videretur, nisi ita veteres saepe usurpassent, teste Nonio. Virgilius 7. Aen.

— *Tu sanguinis ultimus auctor.*

Sic et *Cicero* 3. *de finibus*, et 1. *offic.* quem locum libentius adscribam, quod in vulgatis quibusdam aliter legatur: *efficiturque id, quod Pythagoras ultimum in amicitia putavit, ut unus fiat ex pluribus.* Nam libri quidam edunt: *quod Pythagoras vult in amicitia, ut*, etc. Livius in hanc fere sententiam L. 1, 47. *Ibi Tarquinius maledicta ab ultima stirpe orsus.* Schott. Hoc est, prima, et in ipsa Urbe antiquissima. Ita etiam Catullus: *Ultima ex origine Tuo stetisse dicit in cacumine.* Ad quem locum videsis Muretum. *Ernstius.* Adde Ind. *Bosius.* Vide et Vorstium ad Justinum Lib. 2. cap. 1. num. 26. Alibi vero *ultimae stirpis, sortis, homo* dicitur de vilissimo et contemptissimo. Consule Dukerum ad Florum Lib. 2. cap. 14. num. 3.

Stirpis Romanae generatus] Certant in eluendo hoc loco Docti: quorum Princeps *Manutius* corrigebat, *e stirpe Romana generatus. Lambinus* vero τὸ *generatus* expungendum, reponendumque censet *generosus. Sim. Bosius* divisim legit, *genere natus. Casp. Barthius Advers.* 42, 29. legit *ab origine ultima stirpis R. generatus*, illudque *R.* putat significare *Regiae.* Verum hos omnes interpunctione deceptos esse affirmat *Schottus*, eaque omissa vulgatam tuetur lectionem: q. d. Nepos, genitus seu oriundus a prima nobilitate Romana. Haec *Schottus;* qui tamen non persuasit *Rutgersio*, ut opinioni ejus accederet, quin mallet *ab origine ultima stirpis Romae generatus*, vel *Romano genere natus*, ut referat ad Numam, *Variar. Lect.* 2, 8. Sallustius L. 1. Hist. *Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit.* Nuperi editores conjecturam *Sim. Bosii* non tam facile in codices a se propagatos admisisse debebant. *Gebhardus.* Alii: *Stirpis Romanae genere natus.* Perplacet *J. Rutgersii* lectio: *Ab origine ultima stirpis Romano genere natus,* Var. lect. Lib. II. cap. VIII. Sic quoque apud Sallustium *Catilin.* legimus: *Lucius Catilina nobili genere natus.* Et apud Plaut. Poen. 5, 4, 70. *Summo genere natus.* Item Mostell. 5, 2, 20. *Nisi quod faciunt summis nati generibus.* Adi C. Barth. Advers. Lib. 42. cap. 29. *Ernstius.* Credebatur autem gens Pomponia originem ducere a Pompone, Numae regis filio, ut e *Plutarcho extremo Numa* observatum *Guid. Pancirollo var. lection.* 2, 158. Non tamen magnam Attici nobilitatem fuisse, colligas ex illo Taciti Annal. 2, 43. *Druso proavus*

est diligente, indulgente, et, ut tum erant tempora, diti, in primisque studioso litterarum. Hic, prout

eques Rom. Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur. Bosius. Pro *Romanae* Leid. *Romano.* Criticis obs. (p. 686.) stat vox *generatus*, et cui non obstaret? sed quid reponendum? video quidem Heusingeri explicationem; sed veritati historicae contrariam. Certum esse potest, et certum esse statuo, Atticum perpetuo a majoribus acceptam obtinuisse equestrem dignitatem, et hinc fuisse ejus Romanorum Equitum generis, qui a proavis heredes Equestris ordinis erant, et distinguebantur ab altero equitum genere, qui Fortunae, aut Militiae munere erant facti. Vid. Masson in vita Horatii pag. 114. 115. Sed licet de Attici nobilitate nihil detraham, licet quis ejus genus vellet referre ad Pomponium, virum inter Sabinos illustrem, Numae, secundi Romanorum Regis, patrem, de quo Plutarch. in Numa p. 61. vel ad Pomponem, Numae filium, unde Pomponios dicunt nonnulli procreatos, vid. Eumd. p. 73. ejus majores non potuerunt esse ordinis equestris *a prima gentis Romanae origine*, uti verba *ab origine ultima stirpis Romanae* explicat Heusingerus, nam ista tempestate, nempe sub regibus, notus nondum erat tertius ordo, nempe *equestris*, medius inter patricium et plebejum, de quo triplici ordine Dukerus ad Livium Lib. XXIX. cap. 37. §. 8. Noster Nepos ab Heusingero ad firmandam suam sententiam citatur e cap. 19. §. 2. *Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affin. pervenit, etc.* Sed haec Nepotis verba solummodo indicant, Atticum fuisse ordinis equestris, cujus a proavis haeres erat. Totus itaque hic locus, salvo meliori judicio, est mutilatus, nec quemquam vidi, qui in hunc usque diem vulnus curavit, aut sanavit. conjecturam proponere supersedeo, nam majus ulcus sedet, nec addere volo cum Clodio quodam, qui homo, (ut credit G. J. Vossius Lib. IV. H. Gr. part. 3. pag. 510.) Graecus et Graece scripsit temporum indicem, ut refert Plut. in Numa pag. 59. vetusta Romanorum acta, cum Galli urbem incenderunt, fuisse abolita, et ideo de prima stirpis Romanae origine nihil posse dijudicari. [Assentior Bremio, qui receptam omnium librorum lectionem bene se habere, atque a Cornelio praepositionem *ab* ideo additam esse existimat, ut generis antiquitatem eo conspectiorem efficeret.]

Equestrem obtin. dignitatem] *Equestrem ordinem* suum vocat Lib. 7. Epist. 1. apud *Ciceronem*. Hoc honore contentus, senatorium non adfectavit. Vide infra. *Schottus.* Non quidem quod equestris ordo in primordiis ac fundamentis suis dignitatem attulerit; verum quod primi equites ex clarissimis familiis a Romulo, primo suo conditore, selecti fuerint. De duobus equitum Romanorum generibus, quaeque eorum fuerit distinctio, antiquitatum Romanarum scriptores adeundi sunt. Joseph. antiquit. Judaic. Lib. 19. c. 1. scribit, equites illo tempore, de quo refert, dignitate et opibus Senatoribus fuisse proximos, utpote ex quorum ordine senatorum habeatur delectus. *Ernstius.*

Patre usus est diligente, indulgente] Vocabulum *indulgente* semper mihi fuit suspectum. Quam meam suspicionem non parum auget Ms. Cod. Medicaeus, in quo deest, et totus locus his

ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus pue-
3 rilis aetas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, praeter docilitatem ingenii, summa suavitas oris ac vocis, ut non solum celeriter acciperet, quae tradebantur, sed etiam excellenter pronun-

ita exstat: *Patre usus diligente, et ut tum erant tempora, diti.* Ernstius. His verbis pene universum parentum officium erga liberos amplexus est, quos neque omissos et segnes, nec vehementes ac saevos vult, sed diligentes atque indulgentes. *Diligentes*, ut curent liberos, ut intueantur perpetuo in liberorum vitam, ne quid in ea ipsos lateat, praecipue, quid indecore turpiterque admiserint, quo emendare mature possint, priusquam in mores, et naturam abeat. *Indulgentes* sive *benignos*, ut quaedam condonent aetati, nec omnia nimis rigide exigant. Asperitas enim alienat liberorum animos, atque in ipsis exstinguit id, quo liberos censeri voluit natura. Quae voluit, parentes ut ament. *Buchnerus.* Injuria igitur posterius vocabulum suspectum habebat *Ernstius.* In Medicaeo autem codice haud dubie ob similitudinem praecedentis omissum est. Mox q. edd. *impartiri*, et versu proximo Ms. Gifan. *oris atque vocis.* Bosius. *Impartiri* etiam Voss. A. et Leid. m. [Ab Edit. princ. sine anno *diligente* abest. *Impartiri* etiam Gu. Ed. antiqua, Corner. Argent. Heus. Staver. V. ad 18, 2, 1. Tum Long. edit. *or. et vocis*, sed ceterae cum Ms. Schott. et Gu. ut editum est.]

Ut tum erant tempora] De hac phrasi consule Cortium ad Sallust. Catil. cap. 59. num. 2. citantem: *Et tum ut erant tempora, diti.*

(p. 687.) *Celeriter acciperet quae tradebantur*] Ms. Schotti [et Ed. princ. s. a.] aberat *celeriter.* Itaque cum *Manutio* malebat *arripere* reponi, quod in textum recepit *Lambinus*, et post eum plerique ceteri. Quomodo Noster supra 24, 3, 2. *Cicero Cat. maj.* aliique loquuti sunt. Sed recte *Gebhardus* nil mutandum existimabat, firmabatque receptam lectionem illo Ciceronis eodem Cat. maj. *Pueri res eas tum primum accipere videntur.* Non admodum dissimile est illud 23, 2, 4. *Id cum libenter accepissem.* Bosius. Leid. m. et Vossian. A. C. [Gu. omnesque ante Lamb. edd.] *acciperet.* N. Heinsius ad Ovid. 8. Met. 243. et Th. Johns. ad Sophoclis Ajacem vers. 2. videntur praetulisse *arriperet*, dicentes *arripere* h. l. poni pro celeriter intelligere, quomodo Ovidio *ingenium rapax* et Sophocl. ἁρπάσαι pro μαθεῖν, *discere.* Nihilominus tamen codicum meorum scripturam hic praefero. P. Mela in Prooemii fine: *Id quo facilius sciri possit atque* accipi. i. e. intelligi: ubi recte Is. Vossius contra Pintianum et Schottum Auctorem suum defendit. Nam eodem modo Livius *parentes* et *conditores urbium.* Florus *matrem* ac *parentem* (vide Duker. ad Flor. 3, 18, 5.) et *accipere* et *cognoscere* conjunxit Cicero. Plura hujus, ut videtur, tautologiae exempla collegit Th. Wopkens Lib. 2. Lect. Tull. cap. 4. pag. 141, 142. et 143. ubi hunc Melae locum ad partes vocavit. *Accipere* vero proprie dici de iis, quae nobis a magistro traduntur, notum est.

tiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter aequales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent. Itaque incita- 4 bat omnes studio suo; quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero, quos consuetu-

In pueritia nobilis] Olim in editis nonnullis libris erat: *Qua ex re a pueritia.* Pro quo in Ms. Cod. Medicaeo est: *Qua ex re pueritia nobilis vitae.* Sed credam, *vitae* corrupte ibidem esse scriptum pro *inter*, quod in utroque Ms. Lib. Medicaeo deest. Flexibilem hunc locum interpretes huc et illuc torquent. Liceat mihi tentare, numne commodius legi possit: *qua ex re puer ita nobilis inter aequales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam ut generosi* etc. Sic locus erit planus et perspicuus. *Ernstius.* Sic Mss. Gifan. et Schotti, probante *Manutio.* Nam vulgo deest praepositio, etiam in Mss. Medicaeis. Fulv. Ursinus e Ms. legebat, *Qua ex re nobilis.* Alius conjiciebat, *Qua ex re puer etiam nobilis:* Ernstius, *puer ita nobilis.* Mihi Gifaniana optima videtur. *Bosius.* Leid. m. *qua re.* et pro *aequales*, *aequalis.* Eadem de Cicerone testatur Plutarchus pag. 861. [Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu legitur. Ab ed. princ. a. 1470. et Long. *in* abest.]

Quam generosi c.] Voss. C. *quod generosi c. Generosi* dicuntur, qui ex optimo genere descendunt, unde *generosum pecus* dixit Virgilius 3. Georg. vs. 75. Ubi Servium consule, hinc *generosi*, uti h. l. feruntur ii, qui genere suo et ortu digni sunt. Vide Schefferum ad Phaedr. L. 1. fab. 29. vs. 10. [Etiam Ed. princ. s. a. antiq. Iens. a. 1478. *quod gen.*]

Animo aequo] Vet. Cod. *animo aequo*, non *aeque.* Schottus. In aliis libris est *animo aeque ferre.* Quod a genio Nepotis alienum non est. *Ernstius.* Apage illud *aeque*, quod in quibusd. (p. 688.) edd. habetur, omnino alienum a genio Nepotis, quicquid viro docto videatur. *Bos.* [Gu. omnesque edd. *animo aequo.*]

L. Torquatus] Hic *L. Manlius Torquatus* appellatur, quia *Manliae* gentis. Consul fuit cum *L. Aurelio Cotta*, biennio ante consulatum Ciceronis, anno ab urbe condita IↃCLXXXVII. Ciceronis vero XLII. Familia ejus unde cognomen *Torquati* invenerit, docebit te A. Gellius L. IX. Noct. *Attic.* cap. XIII. *Ernstius.*

C. Marius F.] Libri editi et Mss. legunt *C. Marius filius.* Est antiquus modus loquendi. Manutio cur magis placeat legere *Cai Marii filius*, non video. Meminit ejus praeter alios scriptores S. A. Victor de Vir. Ill. ubi etiam vocatur *Cajus Marius filius*, cap. 68. *Ernstius.* Sic pariter Mss. meliores, agnoscitque antiquum loquendi modum *Schottus.* Ipse tamen legit, *C. Marius Caji F.* nulla necessitate. Vulgo erat, *C. Marii*, vel *C. Mari.* Quod non dubito ab ignoratione antiquitatis profectum. Mox provocabulum *sibi* aberat Ms. Gifan. credo absorptum a praecedente *sic.* Bosius. Leid. m. *C. Silus.* Voss. A. C. *Marii filius.* Voss. C. *C. Marius C. filius R.* Adde not. poster. et ita vocatur a Plinio Lib. XXXIII. Sect. 5. *C. Marius filius Praeneste detulerat.* [Ms. Gifan. Schott. Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. *C. Marius filius*, ut a Bosio editum

dine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

est. Atque ita etiam Manutius reposuit, non: *C. Marii filius*, quod in edit. Corn. Argent. et Long. legitur. Ed. Lamb. Schott. Boecl. *C. Marius C. filius*. Ed. antiq. Jens. a. 1478 et Rom. *C. Mari filius*. Mox ed. princ. s. a. cum antiqua, Harlesio teste, *sua* post *consuetudine* omittit, Gu. *sibi* ante *devinxit*.]

Consuetudine] Hoc est familiaritate ac morum similitudine, qui modus loquendi Ciceroni familiarissimus; qui Attico praeclarum dat humanitatis testimonium, quando ita de eo scribit: *T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum et officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus*. Lib. 5. Ep. 5. ad Fam. *Ernstius*.

Ut nemo iis perpetuo fuerit carior] Sic quoque Sallustius de Jugurtha scribit: *Cum omnibus gloria anteiret, omnibus tamen carus erat*. Ernstius. Voss. A. C. *perpetua*. [Ita et Gu. Pro *iis* Ed. princ. a. 1470. Jens. a. 1478. Corn. Brix. Arg. Paris. *his*. Ed. antiq. *hiis*.]

CAP. II.

1 Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus plebis inter-

Mature decessit] Pro cito et ante tempus. Legitur etiam apud Ciceronem et Terentium. Sed heic est ellipsis, ut subaudiatur *de vita*. Ita etiam Cic. ad Attic. Lib. 1. Ep. 5. ut Manutius numerat: *Pater nobis decessit*. Ernstius. De voce *mature* vid. Heins. ad Ovid. Ep. 2. Heroid. vs. 143. et quae diximus ad cap. ult. Cimonis. Alias vero *mors matura* est opportuna. Vid. Freinshem. ad Flor. 3, 17, 9.

Tribunus pl. interf. est] *Vellejus* 2, 18, 5. 2, 19, 1. rei fontem recludit: *P. Sulpicius, tribunus pl. disertus, etc.* Loccenius. Non frustra addit, *qui Tribunus pleb.* Quo causam occisionis ejus indicat. Nam cum C. Mario patri, jam seni et corpore parum valido, bellum Italicum (p. 689) cum, quod vocabatur, committi vellet Sulpicius tribunus plebis: alii autem ad Sullam id, vegetum aetate ac viribus, anni illius consulem, (erat Urbis IↃCLXV. et Ciceronis XIX. L. Corn. Sulla, et Q. Pomp. Rufo Coss.) deferrent; ad vim conversus tribunus Sulpicius, homo violens et audax, Sullam foro et urbe expellebat, et Q. Pompeji Cos. filium, Sullae generum, interficiebat. Itaque Sulla Consul aegre ad exercitum elapsus, eumque contra Marium incitans ad urbem duxit, qua potitus Marium et Sulpicium pellit, et mox proscribit. Sulpicius a servo proditus peribat. Accedebat huic caussae etiam, quod Sulpicius autore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dice-

fectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat M. Servio,

bat, uti est Philipp. VIII.) promulgaverat. Epit. Liv. Lib. 77. Cic. in Catilin. 3. Et Lib. 3. De Orat. *Ernstius*.

Namque Anicia] In utroque Ms. Cod. Medicaeo legitur *Antia*. Et paullo post pro *Servio* habent *M. Servio*. Quomodo etiam est in aliis libris. *Ernstius*. Voss. C. *Antea* pro *Anicia*, et omnes mei *M. Servio*. [Edit. princ. s. a. *Antia*. Rom. Corn. Arg. *Anitia*. Tum etiam Gu. Ed. princ. utraque: *M. Servio, fratri Sulpicii*, ut in textu legitur. Sed ed. Lamb. Schott. *Ser. Sulpicio, fratri P. Sulpicii*. Boecl. *Servio, fratri P. Sulpicii*. Bos. *M. Servio, fratri P. Sulpicii*.]

Nupserat M. Servio fratri Sulpicii] *Dion. Lambinus* duobus unius praenominibus offensus, sic commutavit: *Nupserat Servio Sulpicio fratri, P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, posteaquam* etc. Sed non viderat ille, gentem *Sulpiciam* privilegio quodam duobus simul praenominibus usam: ita ut praeter *Servii* praenomen, quod erat omnibus *Sulpiciis* commune, aliud etiam adsciscerent: quod nuper docuit vir Graecae linguae et Romanae antiquitatis peritiss. *Fulvius Ursinus*, in eo opere, quod in civium Rom. gratiam elaboravit, *de Familiis Romanorum*, ex auctoritate veterum nomismatum, et antiquorum scriptorum testimoniis. In Ciceronis enim Lib. de Oratore 1. *Q. Serv. Galbam*, ubi vulgati codd. *idemque Serv. Galbam* edunt. Et in nummis L. SERVIUS RUFUS legitur. Rursum qui a Livio [Lib. 3, 31.] *P. Sulpicius*, unus ex tribus legatis, qui, Athenas profecti, leges XII. Tabb. ex Solonis translatas condiderunt, unusque ex Xviris, a Dionysio *Servius Sulpicius* appellatur. Nihil itaque hic mutandum contra libros veteres. *Schottus*. Tuentur hanc omnium scriptorum et ante Lambinum vulgatorum lectionem praeter *Ursinum* ac *Schottum*, ac praenomen *Servii*, quod nimis multi eo uterentur, superinducto ei alio, pro gentilicio usurpatum denique, contendunt, etiam *Savilius ad* 1. *histor. Taciti, et Rupertus ad Pomponium de O. J.* cap. 3. qui posterior idem et in praenominibus *Cossi* ac *Paulli* obtinuisse docet. *Lambino* tamen adsentiendum, et *M. Servium* ac *L. Servium* Sulpicios rem monstri similem, omninoque contra morem Romanum esse, ut vir idem duplex pronomen haberet, censebat vir summus in *not. ad Livii* 9, 36. editione priori: nam in posteriori hanc disputationem in alium locum conjicit, diffisus, ut videtur, iis, quae olim adversus Schottum adduxerat. Mihi indubium est, *Servios* posterioribus Reip. Rom. temporibus quibusdam pro familiae nomine fuisse. Id enim evincunt, *ὁ Σερούϊος οἶκος*, apud *Plutarchum in vita Galbae*; ac *Serviorum* familia apud *Tacitum Hist.* 2, 48. pro Sulpicia, ex qua ille oriundus. Cumque in nummis vett. cum cognomine *Rufi*, quod Sulpiciorum est, legatur *L. Servius*; potius est, ut eos ad Sulpiciam, quam (ut *Schottus in Electis* fecit) ad nescio quam *Servejam* aut *Serviam* gentem, nusquam praeterea, ut arbitror, commemoratam, referamus. Habemus igitur *Servium* Sulpicium cum praenomine alio. Quod ad tuen- (p. 690.) dum *M. Servium* nostrum, sufficit. Sed et credibile est, Servios fratres fuisse praenominibus aliis distinctos. Ve-

2 fratri Sulpicii. Itaque interfecto Sulpicio, posteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, quum

rum de eo fortassis amplius dispiciemus in *libro de numismatis familiarum Rom.* in quem congeremus, Deo dante, quidquid nummorum consularium in notitiam nostram pervenit, sive jam publicati sint, sive adhuc lateant, notisque brevibus illustrabimus. In Ms. Leid. erat *M. Servilio, fratri Sulpicii.* Videri possit, eum adoptione in nomen et familiam Serviliam transiisse. Sed novum non est, haec duo nomina a librariis permutari. Ut apud *Appianum* 2. *Civilium*, ubi inter eos, qui in necem Caesaris conspirarunt, editiones nominant *Σερούΐλιον Γάλβαν.* Debebant *Σερουΐον.* Fuit enim nepos Ser. Galbae consularis, ut apparet e *Suetonio Galba* cap. 2. Et apud *Livium extr.* 25. pro *P. Sulpicio Ser. F. Galba*, quomodo nunc eo loco et in *Fastis Capitolinis ad annum U. C.* 553. legitur, olim legebatur *P. Sulpicius Servilius Q. F. Galba.* Bosius. Omnes mei Codices *fratri Sulpicii.* [Mox Gu. omnesque ante Lamb. edd. *interfecto Sulpicio.* Lamb. Schott. Boecl. Bos. *interfecto P. Sulpicio.* Pro *posteaquam* Edit. antiq. Iens. a. 1478. *postquam.*]

Cinnano tumultu] De tumultu bellico, a Cinna excitato, fuse *Vellejus* 2, 20, 2. *et seqq.* Loccenius. Cn. Octavius cos. armis ex urbe collegam suum L. Cornelium Cinnam A. U. 666. et Ciceronis 20. expulit. Cic. Catil. 3. Cinna tamen anno sequente, praelio sub ipsis moenibus commisso, et Cn. Octavio victo, in urbem et ipse, et paullo post Marius, qui Cinnae Consuli se junxerat, etiam intravit. Caedibus tum et flagitiis nefariis omnia foedata sunt. Nec mitiorem se civibus mox praestitit, vindex illius crudelitatis, Sulla: immo vero adversarios saevitia etiam superavit. Uterque tamen et Cinna et Marius non gratis in cives suos neque sine mercede saevierunt. Siquidem quod aliis fecerunt, experti sunt. Vide Flor. Lib. 3. cap. 21. Eutrop. l. 5. Meminit hujus rei etiam Cicero Lib. 3. de Orat. et alibi Val. Maxim. Lib. 9. cap. 2. *Ernstius.* Confer Lib. IV. cap. 3. ext. 14.

Facultatem] Hac voce Cic. in partitionibus multum comprehendit, nimirum *vires*, *animum*, *opes*, *tempus*, *locum.* Heic autem pro *commoditate* et *occasione* accipitur. *Ernstius.* Pro *civ. esse pert.* Voss. C. *civ. pert.* Pro *dari*, *claram.* Pro *quin* Leid. m. *cum.*

(p. 691) *Quum alii Syllanis*] De Orthographia hujus vocabuli vide, quae notavi ad Val. Probi cap. 18. cui heic addo in duobus Mss. Codd. Medicaeis legi, *Sillanis. Ernstius.* [Pro *quum alii* Ed. princ. s. a. antiq. Iens. a. 1478. *quorum alii.* Eadem *Sillanis*, sed Lamb. Schott. Boecl. Bos. *Syllanis.* Gu. Ed. princ. a. 1470. Long. ut editum est.]

Alii Cinnanis faverent partibus] Cinna IV. Cos. A. U. 669. adversus Sullam missus a suis militibus quidem occisus est, Epit. Liv. 83. sed reliquit fautores Fimbriam, ultimae audaciae hominem, et alios non paucos. Plut. *Sulla.* De Fimbriae crudelitate vide Flori Lib. 3. cap. 21. ubi

quum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus, studiis obsequendi suis, Athenas se contulit. Neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis, cujus fugam pecunia sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimen- 3

locum corruptum Ms. Cod. ope ita restituo: *Caesi a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidantur, Crassi pater et filius in mutuo alter alterius aspectu mactantur.* Ernstius.

Obsequendi] Id est, serviendi. Ita enim Cic. de Orat. *Etiam in his asperitatibus rerum* obsequar *studiis nostris*. Ernstius. Ciceronis ad exemplum. v. Plutarch. in Cic. pag. 862.

Adolescentem] Varro quinque gradus aetatis facit, Adolescentemque in secundo, hoc est, ab anno 15. in 30. usque collocat. Verum Oratores et Historici promiscue nominant adolescentes et juvenes intra annum aetatis 20. et 40. ut infra patet, ubi Brutus quadragenarius praeturam gerens, et C. Marius Cos, paullo post, et a Vellejo Lib. 2. cap. 27. adolescentes vocantur. Ex Dionysii tamen Halic. Lib. 4, 20. probare possumus, quod illud aetatis spatium ex instituto Servii extensum fuerit ad annum 45. Ultra seniores vocati. *Ernstius*. Marii merita in Remp. egregia sine dubio meminerit Atticus, ut Q. Scaevola augur, qui ideo hostem judicare eum noluit, licet invito Sylla. Vid. Val. Maxim. Lib. III. cap. 8. Ex. 5.

Marium] Nempe C. Marium juniorem, C. Marii VII. Consulis filium, quem Florus 3, 21. vocat *Marium juvenem*, de quo supra dixit Nepos. Hostis is judicatus est, quia Damasippi, Sullae adversarii, audaciam animabat, ipseque se Sullae conatibus opponebat. *Ernstius*.

Juvit opibus suis] V. C. *opibus juvit suis*, et mox, *pecuniis sublevavit*, numero multitudinis. *Schottus*. Utrumque eleganter. Medicaeus I. habebat, *opibus sublevavit*, quod sine dubio glossema est. *Bosius*. Voss. C. *juvit operibus suis Athenas*. Vid. not. post. ubi vitio typothetarum *rectis* scribitur pro *tectis* in loco Curtii. Sic *juvare aliquem portu, loco, cibo, ope* Latini dixerunt. Vid. Burm. ad Ovid. Ep. II. Heroid. vs. 55.

Cujus fugam pecunia] Ms. Cod. Medicaeus I. habet *cujus fugam opibus*. et paullo post: *rei familiaris* secundo casu. *Ernstius*. Voss. A. C. *pecuniis*. Quod et codicem suum exhibere supra testatur Schottus. Sic in Cimone cap. 1. *Qui magnas pecunias ex metallis fecerat*. Et saepius apud alios. Pro *afferret rei f.* Voss. C. *ferret rei f.* Recte Voss. A. C. *quae jam in adolescentulo m. e.* Pro *praeter* Voss. C. *propter*. [*Pecuniis* etiam Ed. princ. s. a. Altera a. 1470. vulgatam tuetur. Mox Edd. ante Bos. omnes cum Gu. *Ac ne*, non *At ne*, ut operarum errore in Bos. edit. impressum est. *At ne* etiam Staver. sed jam Heusinger. *Ac ne* revocavit.]

(p. 692) *Eodem magnam partem fortunam traj.*] Bona enim proscriptorum et absentium aliorum insontium vendebantur. Exclusique paternis bonis liberi etiam petendorum honorum jure prohibebantur. Vellej. Paterc. Lib. 2. c. 28. Ep. Liv. Lib. 89. et alii. *Ernstius*.

Hic ita vixit] Ms. L. Medic. II. *Sic itaque vixit*. Ernstius.

mentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut
4 universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam praeter gratiam, quae jam in adolescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam levavit.

Saepe suis opibus] Haud spreverim, quod in Medic. 1. fuit, *saepius suis op.* Bosius. [Gu. et editi ante Bos. omnes *saepe s. o.* quod cum Heusingero aliisque restitui. Mox Ed. Gebhard. et Keuchen. praepositionem *in* ante *adolescentulo* omittunt, quae tamen in reliquis libris omnibus legitur.]

Versuram facere] Sic restituit hunc locum *Cujacius* noster, JCtorum nostrae et majorum nostrorum aetatis doctissimus *Versuram facere* autem est mutare creditorem, id est a novo creditore pecuniam mutuam sumere, quam antiquiori et modeste flagitanti dissolvas. *Lambinus.* Sic MSS. [etiam Gu.] Infra cap. 9, 5. *neque post calamitatem versuram facere potuisset.* Quid sit autem *versuram facere*, vide apud *Donatum.* Savaro. Male vulgati et scriptus, *usuram* (quomodo et Leid. habuit.) Ex compendiis natum mendum, an ex vocis ignoratione? quam nostri aevi Jurisconsultorum princeps *Jacobus Cujacius* egregie explicavit in *Observat.* Lib. 5, 33. Et *Simeon Bosius in* 5. *Lib. ad Atticum Epist.* 21. Infra: *Neque post calamitatem versuram facere potuisset.* Ubi in iisdem libris idem error. Vide *Festum*, vel potius *Paullum Diaconum.* Hanc legibus Romanis magis, quam *usuram*, vetitam, auctor *Tacitus Ann.* 6, 16, 3. Cicero pro M. Coelio: *Versuram numquam omnino fecit ullam.* Schottus. Aes alienum aere alieno dispungere, quod faciunt, qui mutato creditore satisfaciunt ea pecunia antiquiori creditori, quam a novo mutuati sunt. Videatur Festus. Donatus exponit *versuram facere*, *cum quis minore foenore acceptam pecuniam majore occupat.* Eo sensu, quo Nepos, Cicero ad Atticum: *Non modo magno sed iniquissimo foenore versuram facere Aurelius coactus est.* Ad Eundem: *Vereor, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Gebhardus. Hoc est, ut Donatus explicuit, *aes alienum aere alieno solvere*, id quod fiebat, quando a creditoribus debitores appellabantur, neque de suo iis satisfacere poterant, tunc per argentarios illis solvebant. *Nam* (verba sunt doctissimi Sim. Bosii) *quod argentarius creditori debitoris numerabat, id expensum ferebat ipsi debitori. Atque id proprie erat versuram facere.* Quod Paullus vocat *debitorem vertere.* Vide de hoc verbo, si lubet, Observat. mearum Lib. 1. cap. 11. pag. 52. et quae Observat. lib. 3. notavi ad Terent. Phorm. 5, 2, 15. *Ernstius.* Adde Ind. *Gifanius in observat. in Lat. L.* laudat e suo codice: *versuram fac. publ. esset necesse.* Bosius. Voss. A. C. *usuram.* Quomodo differant *versura solvere* et *versuram facere*, docebit J. Fr. Gronovius de Centesimis et Unc. Usuris pag. 535, 536. et seqq. Quem jam citatum vidi ad Ciceronis l. l. *Versuram facere* explicat, contra Cellarii et aliorum sententiam, J. A. Ernesti in Opuscul. Philolog. et Critic. pag. 12. (p. 693.) de hac locutione etiam egit Hard. ad Pli-

Quum enim versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem aequam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram umquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum esset, [eos] debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare.

nium Lib. xix. cap. 4. Sect. xix. num. 43. pag. 164. [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anno 1478. *quoniam enim usuram. Usuram* est etiam in ed. princ. a. 1470. ceterisque ante Lamb. excusis.]

Aequam hab.] Hoc est, aequo foenore. Centesimas enim, quae usurarum omnium gravissimae, poscere foeneratores solebant. Qua de re videsis Manut. comm. in Ep. Cic. 10. L. 1. ad Att. *Ernst.* MSS. Schotti, et Medic. 2. *aeque.* Mox *unquam* aberat iisdem: omissum, ut arbitror, ob praecedens *usuram.* Bosius. Leid. m. *aeque ante.* Voss. A. C. *aeque.* Vocem *conditionem* illustravit Cortius ad Sallust. Histor. Fragment. Lib. 3. pag. 971. [Pro *usuram umquam* Jo. Gottschalch, Conrector Aalburgensis, in Prolusione de uno Cornelii Nepotis loco et Velleji Paterculi tribus, Aalburgi in Jutlandia an. 1770. 4. edita, scribendum esse conjicit: *usuram iniquam*, quae conjectura Tzschuckio quoque et Bremio probatur. Tzschuckius tamen, si vulgata lectio servetur, ita eam explicari posse censet: *Athenienses mutuati erant pecuniam, sed iniquo foenore, quod ne augeretur, Atticus sine usura pecuniam iis obtulit, ut ad solvendum promtiores fierent sine damno, imo cum compendio et fructu. Tum vero multiplicandis pertinet non ad Atticum, sed ad pristinos creditores.* Harles. *Umquam* abest etiam ab Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. Eaedem, praeter Paris. *atque* ante *ita* omittunt. Sed in omnibus his edd. *aeque* legitur. Vulgatam lectionem confirmant Guelph. Ed. princ. a. 1470. nisi quod haec etiam *aeque* habet, et in Gu. *ab his* scriptum est.]

Eos debere] Sic rescripsere *Schottus* ac *Rutgersius*, quod in MSS. invenissent, *aes debere.* Nam vulgo *eos* abest: fortasse non male. Supplevit aliquis *aes*; alius, ut in Medic. 1. legitur, *debitum.* Male uterque. *Bos.* [Ms. Medic. 1. habet: *debitum eos debere p. s.* Fallitur itaque Bosius, qui *eos* ab hoc cod. abesse scribit. Gu. cum edd. ante Lambin. omnibus pronomen excludit. Schotti nota ad h. l. haec est: *Aeque V. C. mox abest a scripto umquam, et vulgati aes debere praeferunt.* Ex quibus verbis Bosius colligit, in Schotti codice *aes debere* scriptum fuisse. Nescio, quam vere.]

Inveterascere] i. e. *exstingui*, sive malum nomen fieri, secundum proverbiale illud apud Columellam 1, 7. *Vel optima nomina non appellando fieri mala.* Verbum hoc valde confirmat antiquam lectionem Cic. L. v. Quaest. Tuscul. ubi cum *inveterascere* etiam *exstingui* conjungitur. Alii legere malunt: *inarescere.* Ernstius. [Sed v. Indicem. Gu. *his salutare.*]

Multiplicandis usuris] Haud diligenter et caute Cornelius excogitavit, quae heic scripsit. Quomodo enim eorum aes alienum multiplicandis usuris potuit erescere, quum usuram nullam unquam Atticus ab iis acceperit? Nisi quis putare malit, Atticum tempore solutionis decurso usuras poposcisse. *Ernstius.* Frustra heic negligentiae Nepotem arguit

Nam neque indulgendo inveterascere eorum aes alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere.
6 Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam uni-

vir doctus. Nam *multiplicandis usuris* idem est, ac *si usurae multiplicarentur:* ut paullo ante *indulgendo*, i. e. si indulgeret. Neutrum enim Atticus fecit. Sic cap. 9, 2. *in eo laedendo*, h. e. si eum laederent. Et supra 1, 3, 2. *se oppresso*. Ubi vide notata *Ravio*. Bosius.

Frumento donavit] Largitio ista Attici non in cives, sed hospites facta est; et comparandae benevolentiae, ut commode agere posset Athenis, non ut favore populi fretus ceteros opprimeret. Ita non ex ambitione, sed a liberalitate erat, quae omnino laudanda. Quo nomine et *Cicero* hanc Attici largitionem probat 6. *ad Att. ep.* 6. Büchnerus.

Sex modii] Ita Faernus hunc locum restituit. Alii legunt *septem*. Quomodo etiam in Ms. Medic. II. inveni; sed male, idque propterea, quod Auctor paullo post ipse dicat, eum modum mensurae, medimnum Athenis appellari. Jam vero Suidas docet, medimnum esse mensuram aridorum discretorum, modios sex continentem. Error autem hic inde natus, quia in nonnullis libris editis et MSS. pro *modus* corrupte legitur *modius*. Quod etiam in Ms. Medic. I. reperi. Suidae adstipulantur Fannius de *amphora* scribens, item Budaeus de *Asse*. Lib. 5. Et Georg. Agricola Lib. 2. De *mensur*. *Graecor*. Sed Casp. Waserus Lib. 2. Antiquar. Mensur. cap. 7. §. 3. ea non de medimno Attico, quem vult, praeter sex modios com- (p. 694.) pletos, capere 13. libras et trientem librae amplius, sed Siculo majori, accipit. *Ernstius*. Sic edd. vett. et MSS. Manutii, Gif. Schotti, Leid. et Medic. 2. Sed quoniam e *Cicerone Verrin*. 3, 45. 46. *et* 49. *Fannio*, *Ausonio*, *Suida*, aliisque veterum constat, medimnum continuisse sex modios, idcirco tot idem et heic rescripsere cum *Geor. Agricola* Lib. 2. *de mensur. et ponder. Graec. de Rom. Manutius*, *Faernus*, *Ursinus*; eamque lectionem pro vera recepere *Lambinus* et, quotquot post eum Nepotem edidere, ceteri. Verum non idem medimnorum omnium modus, sicuti nec modiorum, fuit. Auctori veteri *de mensuris*, inter *auctores finium regundorum* a *Rigaltio* edito, p. 335. *modia quinque medimnum faciunt*. *Isidoro* quoque *Orig*. 26, 25. *medimna est mensura modiorum quinque*. Quae *Jac. Capellus lib. de mensuris cubicis*, *definit*. 58. de medimno et modiis Hebraeorum: *Salmasius epistola* 67. de Paphio sive Cyprio accipit. Erant et Siculi majores Atticis. De illis haud dubie *Cicero* loquitur. Quos ceteri designent, non aeque in aperto est. At noster sine dubio de Atticis loquitur. Quibus plerique quidem recentiorum sex modios dant, etiam *Salmasius*, testem advocans *Africanum*, qui hoc accuratissime persecutus sit: sed intelligunt Italicos sive Romanos; Noster autem fortassis Atticos. At medimnum Atticum diserte septem modiorum facit *Varinus Phavorinus in commentario Graecae linguae*: *Μέδιμνον, τὸ μόδιοι ἢ μέτρον Ἀττικόν, γινόμενον μόδιοι ἑπτά, ἤτοι τεσσαράκοντα ὀκτὼ Χοίνικες*. Ubi Capellus *modios* de Romanis accipit; addit tamen, *id praecise verum non esse*. *Waserus de mensur. Hebr.* 2, 7, 3.

versos frumento donavit, ita ut singulis septem modii tritici darentur; qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur.

scribit: *medimnum Atticum praeter sex modios completos capere libras* 13. *cum triente.* Atqui modius Rom. pendebat, ut volunt, libras (tritici scil.) xx. Non male ergo medimno septem modii tribuentur. Sed omnis istarum mensurarum ratio nondum satis expedita est. Quae cum ita sint; revocandam censui priscam lectionem, praesertim in tanto librorum consensu. Possis et *modum mensurae* de singulis modiis accipere, non de septenis. Nam aliquando ἰσοδυναμοῦσι *modius* et *medimnus*: etsi id hoc ipso loco fretus negat *Gonsalius ad Petronium* pag. 148. et *Salmasius l. c.* Diserte *Hesychius: μεδιμναῖον, μέτρον μοδίου. Μέδιμνον, μέτρον ὅμοιον.* (Non opus cum Guyeto addere *μοδίῳ.*) Et alibi: *Διμέδιμνον, μέτρον Χωροῦν δύο μοδίους.* Idem e *Cicerone* conatur elicere *Capellus l. c. defin.* 41. Qui et *defin.* 68. vexatissimum *Josephi* locum *fine* Lib. 3. *Antiquit.* sic accipit, ut *μεδίμνου* vox pro modio sumatur. De quo nos plura ad eum locum. Adde Ind. v. *modius*. Bosius. Voss. A. etiam *septem.* Pro *medimnus* Leid. m. *medamnus.* Consule Perizonium ad Aelianum Lib. VI. V. H. cap. 12. Qui videtur praetulisse *sex modii tritici.* Et ita jam legit J. Marius Matius Annotation. cap. 35. pag. 136. in Triga Opuscul. Crit. Rar. *Medimnus* autem proprie de frumento (vid. Plut. Lucullo p. 499. in fin. Polyb. Lib. VI. c. 37. et plures alios) etiam transfertur ad argentum. vid. Xenophont. Lib. III. H. Gr. pag. 383. Herodot. Lib. I. cap. 192. unde apud Athenienses vocabantur *πενταкοσιομέδιμνοι* pro *εὐπορωτάτοις.* Vid. Schol. et Interpr. ad Thucydid. L. III. cap. 16. [Gu. et omnes ante Lamb. excusi: *septem modii.* Pro *qui modus* Ed. Arg. et Lamb. cum Cicer. Operr. *q. modius.*]

CAP. III.

1 Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ci-

(p. 695.) *Sic se gerebat*] Placet scriptura Med. 2. *sic sese gerebat.* Bosius.

Communis infimis] Id est, blandus et affabilis, comis et obvius infimae conditionis hominibus. Dositheus Magister l. 3. Ms. ex bibliotheca Cl. Puteani V. C. *omnibus communem esse, πᾶσι κοινὸν εἶναι. Probus*, hujus libri exscriptor potius, quam auctor, in carmine ad librum de Theodosio Imp. loquens:

Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit. Vincit hinc magis ille homines.

Sidonius in Concione l. 7. vide *notas.* Savaro. Ant. Augustinus emendavit et legit *comis.* Verum non video quare. Ciceroni enim et aliis Augustaci aevi scriptoribus non novum est, dicere *communis amicus* et *communis meus* pro *familiari.* Ernstius. Adde, quae prolixe diximus ad 1, 8, 4. *Bosius.* Adisis J. Arntzenium ad S. A. Victorem Epitom. cap. 48. num. 9. et Drakenburgium ad Livium Lib. 4. cap. 10.

Haberent] Quid. libri, *Schotto* teste, *mandarent.* Bosius. [Gu. editique ad unum omnes: *haberent.*]

Civemque facere studerent.] Qui singularis honor fuit, et solum iis, qui de rep. praeclare meriti essent, exhibitus. Vide *Meursium Fortun. Att.* cap. 5. *Bosius.*

Quo beneficio] Civem tamen Atticum *Cicero* vocat, respiciens credo ad cognomen, non ad jus civitatis, Lib. 1. Epist. 16. et L. 2. Epist. 1. *In eis orationibus, quae Philippicae nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes.* Schottus. Recusarunt hoc beneficium et Zeno ac Cleanthes, ne patriae suae injuriam facere viderentur. Auctor *Plutarchus de Stoicorum repugnantiis* pag. 1034. *a.* Bosius. Male in edit. Oxon. legitur *Eo beneficio.*

Quod nonn. ita interpr. am. civ. Rom. alia adscita] Neque enim jure Quiritium idem duarum civitatum civis esse poterat. Cicero pro Caecina, et pro Corn. Balbo: *Duarum civitatum civis esse nostro jure civili nemo potest: non esse hujus civitatis civis, qui se alii civitati dicarit, potest.* Vide *Ant. Goveanum I. C. Variar. lect. Juris Civilis* c. 6. *Schottus.* Duorum tamen municipiorum uni capiti subjectorum posse aliquem civem esse volunt: item honorarium, confoederatum et incolam: de quibus praeter *Ciceronem in orat. pro Caec. et Balbo, Scipio Gentilis in Apuleji apolog.* n. 709. *Loccenius.* Nempe jus civitatis Romanae. Nam *civitatem* non tantum pro loco et oppido et mul- (p. 696.) titudine hominum dici, sed etiam pro jure civium, Verrius Flaccus docet apud A. Gell. 18. N. A. cap. 7. Recte autem existimavit T. Pomponius, amitti

vemque facere studerent. Quo beneficio ille uti no-

civitatem alteram, altera adscita, Et quidem secundum ea, quae M. Tullius Orat. pro C. Corn. Balbo protulit. De Jure Justinianaeo et veterum ICtorum Labeonis, Paulli, et Ulpiani sententia vide Leg. 5. et Leg. 6. §. 2. D. *Ad municipalem et de incol.* qui distinxisse videntur inter *civitatem* et *domicilium*. Ernst. Sub Imperatoribus etiam Romano civi licebat alterius civitatem adsciscere. vide *Salmas. observ. ad jus Att.* et *Rom.* cap. 26. *Bosius.* Adde et J. Arntzenium de Civitate Paulli cap. 2. §. 4. et 5. [Non adeo dubia res erat, ut Nepos ambigere, aut ex aliorum opinionibus pendere potuerit. Satis enim noverat, non posse aliquem plurium civitatum esse civem. V. Spanhem. Orb. Rom. exerc. 1. cap. 5. pr. Itaque recte factum puto, quod Gesneri sententia haec verba Nepoti abjudicata, et in glossae locum rejecta sunt. Non esse Latina, Manutius jam monuit, qui *in aliam adscito*, non *alia adscita*, dicendum fuisse vidit. *Heusinger.*]

Restitit] Ms. Cod. Medic. 1. legit *respuit*. Quod duri sensus verbum est, et ab humanitate Attici alienum. *Ernstius*. *Ponere statuam* propriam esse locutionem, docent Interpretes ad Phaedrum Lib. 2. in Epilogo vs. 1.

Ipsi et Phidiae] Ita Libri. Alii, *Piliae.* Sane non fuit uxor Attici, *Pilia*, honore supervacuo et immerito oneranda. Nam ad *Phidiam* (sive aliud, sed viri nomen fuit) referenda puto cum *Manutio*, quae sequuntur: *Hunc enim in omni procurat. Lipsium* adi de hujus loci lectione disputantem Lib. 1. *Elector.* cap. 14. cui tamen, dum *ipsi et Fidei* reponit, non sine caussa differt assentiri, *Schottus*, et *Rutgersius* 6. *var.* cap. 1. qui, pro *ipsi et Phydiae*, legit, *pnyce et poecile*, *locis sanctiss.* explicatque, qualis locus πνὺξ fuerit. quo remitto lectorem. *Boeclerus.* Uxorem Atticus pridie Id. Febr. duxerat, aliquanto post, [tredecim annis, si *Rutgersio* credimus. *Bos.*] quam Romam remigravit, Ergo non recte *Piliae* legatur. Legendus Cicero *epist.* 3. lib. 2 *ad Q. fratrem:* meminitque L. 4. *ad Atticum epist.* 4. et Lib. 14. epist. 15. et lib. 16. epist. 7. tentari morbo, quem παράλυσιν appellant. In antiquo nostro *Phidiae* scriptum erat, probatque *Manutius*, ut et in Fulvii lib. qui tamen *filiae* legebat. Quidam *Philiae:* id est, amicitiae; quod amicitiae cultor esset constantissimus. Quam ego Deam non agnosco, quamvis *Jovis Philii* mentio. *Schottus*. *Ursinus et Schoppius* 3. *verisimil.* 8. *filiae* emendant; num recte, illi viderint. adolescentulus enim Athenas se contulit, hicque complures annos moratus est, filiam autem Agrippae nuptum dedit: infra cap. 19, 4. *Savaro.* In hac voce, ejusque interpretatione viri docti valde desudant. *Simeon Bosius* enim, *Schottus*, *Beurerus*, et alii, quos J. Meursius Lib. 3. *Athen. Attic.* cap. 3. coecos duces sequitur, volunt, *Piliam* Attici conjugem esse. Cujus Cic. Lib. 4. ad Attic. Ep. 4. Lib. 14. Ep. 20. fine et Lib. 16. Ep. 6. *extrema parte*, nuptiarum autem ejus Lib. 2. ad Q. Frat. Ep. 3. meminit. Favet his Barthius Lib. 39. Adv. cap. 12. Ubi pro *Phidiae*, qua auctoritate nescio, scripsit *ipsi et uxori*: Qui tamen Lib. 43. cap. 2. melius sentit. Ursinus autem et Schoppius Lib. 3. Verisim. cap. 8. emendant *filiae* pro *Phidiae* Rutgersius ab iis abit, et legit *Pnyce et Poecile* Lib. 2. Var. Lect. c. 8. pag. 448. Lipsius autem Lib. 1. Elect. cap. 14. *ipsi et Fidei.*

luit. Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civita-

Ceterum cum Mff. libri omnes, quos ego vidi, unum si excipio vetustissimum meum, et editi multi constanter legant *Phidiae*, recte fecit Barthius, quod antiquam lectionem propugnaverit: *cum Phidiam constet caesis tyrannis magnum decus Athenis suo nomini peperisse.* Pro *ipsi et Phidiae* tamen scribi mavult *ipsi ut Phidiae.* Miror sane, scribarum ignorantiam tantis viris imponere potuisse. Quid enim facilius, quam ex voce ab hac quarta *hunc* videre, neque *Piliae*, neque *uxori*, neque *filiae*, neque *Pnyce*, neque *Poecile*, nec *Fidei* legendum esse: de nulla enim horum dici potest: *Hunc in omni procuratione Reipub. actorem auctoremque habebant.* Neque Attico tum uxor erat, ut docte probat Manutius Comment. in Ep. 3. L. 2. ad *Q. Fratr.* Multo minus *filia*, ut Schoppius putavit. In eo tamen cum Manutio non facio, quod legat, *habebat.* Eam enim emendationem antecedentia haec verba non ferunt *in omni procuratione Reipub.* Sed antequam ab hac re discedam, monebo lectorem, in Ms. meo Cod. clare legi *Pilio*, quem M. Coelius Epist. 8. Lib. 8. *ad Fam.* Attici necessarium vocat. De hoc, et an scribi possit: *ipsi in Phidiae locis sanctissimis posuerunt*, Critici judicent. Ego nihil muto. Tantum addo, errare eos, qui *Phidium*, cui statua una cum Attico est posita, statuarium illum celebrem esse opinantur, cujus ars a variis scriptoribus laudatur. Is enim, ut Plinius testatur Lib. 34. c. 8. floruit Olympiade 83. circiter 300 Urbis anno. Vide ejusdem Lib. 35. Hist. Nat. cap. 8. De Phidia plura scire qui vult, adeat Pausan. *in Eliacis prioribus*, *aliisque in suis libris.* Val. Maxim. Lib. 3. cap. 7. in Ext. ceterosque Historiarum conditores. *Ernstius. Pilia* placuit etiam *Salmasio in epistola*, quae inter *Sarravianas* habetur, p. 93. sicuti *Pnyce et Poecile*, *Scriverio* ac *Gebhardo*, qui et in textum recepit. de quibus locis, praeter *Rutgersium*, videndus *Meursius Athen. Att.* 2, 9. et 1, 5. de posteriore etiam *Attic. lect.* 6, 18. sicuti de priore *Petitus ad Leges Atticas* 3, 2. ac *Petavius ad Themistium* pag. 701. Sed viri nomen clare contextus postulat: *Piliae* nec tempus, nec mos Atheniensium admittit. Interim recte quaerit *Rutgersius: Quis Phidias ille, cui aliquot ab Atheniensibus statuae positae sint?* nam tyrannicidam heic locum non habere, facile ei largior. Cur enim nunc demum positae, aut, si jam olim, cur heic commemorantur? Verum quis dubitet, tam celebre et auspicatum nomen frequens Athenis fuisse, etiam Attici aevo? Et quis ille fuerit, Nepos statim exponit. Non tamen plane displicet, quod *Ernstius* e suo codice produxit, *Pilio*: praesertim si *Pilia* Lambini ex antiquis libris, ut *Rutgersius* opinatur, reposita sit. de quo tamen mihi non constat. *Bosius.* Leid. m. *Phydiae.* Voss. A. C. *Phidiae.* Locus hic omnes interpretes aliosque viros doctissimos mirum in modum vexavit. Heusingerus lectionem Gesnerianam, *ipsi et Philiae*, optimam et verissimam putat; ego in Nepote ferendam nego, nam hujusmodi lectiones faciunt Graecos e Latinis Auctoribus. Scio quidem, Nepotem in Pausania cap. 3. dixisse *cum scytala*; sed haec vox Laconibus propria non recte in linguam Latinam verti potuit, de quo Nepotis more Gebhardus ibi agit. ut et vox *ephorum*, quamquam pro *scytala* Cl. Oudendor-

tem Romanam, alia adscita.] Quamdiu adfuit, ne qua 2

pius legendum conjecit *talea*. In ejusdem Pausaniae vita cap. 5. *In aedem Minervae, quae Chalcioecus vocatur*, nempe a Lacedaemoniis. Nepos in Cimone cap. 3. retinuit quoque vocem *ostracismum* Atheniensibus propriam; sed quomodo retinuit? Postquam eam poenam latine expresserat per *testarum suffragia. Quod* (addit) *illi* (i. e. Athenienses) *ostracismum vocant.* Sic in praefat. *in interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur*, nempe a Graecis, nisi haec verba ab aliis adjecta credas, (p. 698) ut Davisius apud Ciceron. Lib. v. Disput. Tuscul. c. 9. existimat, *in rotam (id est genus quoddam tormenti apud Graecos) beatam vitam non escendere.* Sed ex ipsis Apuleji locis, a Davisio ibi adductis, verba haec *i. e. g. q. t. a. G.* non adsuta a Scholiasta fuisse, adparet. In Conone cap. 3. scriptis suis inseruit προσκυνεῖν; sed postquam verterat per *venerari*, (si ista verba non sint adsuta) ideo addidit, *quod illi* (nempe Graeci sive Athenienses, non Persae Graece *loquentes*) *προσκυνεῖν vocant*, ut indicarent odiosam verbi significationem, quippe canibus, non hominibus proprii. Quid multis? Nepos numquam usus est Graecis vocabulis, quae facile in linguam Romanam convertuntur. Nonne idem Nepos *Aegos flumen* dixit? licet alii Latini scriptores dixerint *Aegos potamos.* Nonne etiam in Timotheo cap. 2. dixit, Athenienses Paci aras fecisse, quae a Graecis Ἐιρήνη dicitur, quae vox omnibus Graecis est communis? Cur igitur hoc loco *Philiae* posuisset, cum facile per *Amicitiae* interpretari potuisset? Equidem scio, a Cicerone Lib. I. de Divinatione cap. 15. usurpatam esse vocem τετραρχία; sed haec velut propria consideranda est. v. ibi Davis. sic idem Cicero l. l. cap. 1. voces μαντικὴν et μάντεις non posuit pro divinatione et vatibus; sed ita a Graecis *divinationem et quosdam divinos sacerdotes* appellari adnotat. Cl. Valckenaer ad Herodotum Lib. IV. cap. 145. lin. 15. Ciceronem pro Balbo cap. 12. de Athenis loquentem suspicatur scripsisse *certa tribu, certo demo, pro certo numero*; sed vox *demos* peculiari significatione adhibebatur ab Atheniensibus, quae huic soli populo erat propria. Sane quam plurima vocabula uni rei propria e lingua Graeca in Latinam per unam vocem verti nequeunt. Hinc Livius et Curtius, scriptores haud spernendi, retinuerunt vocem *agema.* v. cl. Wess. ad Diod. Sicul. Lib. XIX. cap. 27. sed haec et similia nihil commune habent cum *Philia*, quae vox est generalis, licet hoc loco pro Dea ponatur. Nonne Pax etiam pro dea fuit habita ab Atheniensibus, eam sua lingua Ἐιρήνην vocantibus? In Hygino et similibus Graecae voces ferri possunt, ut ostendi ad Hygini fab. XIV. non vero in purissimo Nepote, licet ei peculiaria quaedam sint propria. Ergo hoc loco *Phidiae* retinendum duco, et agi de Phidia, qui nostro Attico fuit familiaris, e qua familiaritate hic multa ab Attico doctus Atheniensibus multa ad salutem publicam conferre potuit, et quem ideo Athenienses *in omni procuratione Reip. actorem auctoremque habebant*; nam haec verba melius ad Phidiam accommodari possunt, quam ad Atticum, ut Bosii est sententia. Hic sane *Phidias* innotuit quidem Nepoti, licet ab aliis Graecis scriptoribus non memoratus, per Atticum ipsum, quo Nepos familiariter usus est, de qua fa-

sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi et Phidiae locis sanctissi-

miliaritate agit Noster cap. 13. in hac vita. Plures sane Phidiae fuerunt Athenis, quam hi, quorum memoriam Graeci scriptores ab interitu vindicarunt. Imo saepius vel res vel personae ab uno scriptore memorantur, de quibus ab aliis nulla umquam fit mentio. Sic *Xenippa* a Curtio Lib. VIII. cap. 2. §. 14. graphice descripta nusquam extra Curtium sunt reperienda, ut ibi interpretes jam viderunt. adde Wess. ad Herodot. Lib. IX. cap. 39. lin. 1. Sed haec á me non proferuntur tamquam e tripode. Conjecturam modo meam cum lectore communicavi; totum enim locum doctioribus dijudicandum relinquo, ea tamen conditione, ne quis *Philiam τῷ Phidiae* praeferat. Nec obstat, quod Nepos in hac vita cap. 13. dixit *ex epheneride* pro *e diario.* ut et cap. 14. *acroama*, quae vox, etiam non facile per unum vocabulum vertenda, latina civitate est donata, v. Sueton. Aug. cap. 74. et ibi Oud. de *acroamate. tenesmus* cap. 21. est vox medicorum, quales plures e Graecia in Latium migrarunt. Inter Graeca vocabula, in Latium recepta, est etiam *anagnostes*, de quo mentio fit cap. 13. §. 3. Denique Nepos non tam Graeca amavit, (p. 699) quam mihi olim et aliis visus est. nam, licet Cicero pro Flacco cap. 13. uti ausus fuerit *Olympionices*, dixit Nepos in praefat. *Olympiae victorem.* Sic in Thrasyb. cap. 3. de Atheniensibus loquens vocat *legem oblivionis*. Sine dubio cap. 13. *ephemeris* usus fuerit, quia ipse Atticus suum diarium ita appellaverit. Cicero scribens ad Q. Fratrem, Graecorum et praecipue Euripidis studiosissimum, nonnunquam Graeca Latinissimis suis scriptis admiscuit, ut inter alia Lib. III. Ep. 1. §. 5. *δευτέρας φροντίδας*, quas in XII. Philippica vertit ipse *posteriores cogitationes*. vide ibi Manutium et Victorium. Hinc §. 7. etiam utitur voce *ἐμβόλιον*. quam vocem post Manutium explicat Harduinus ad Plinium Lib. VII. cap. 48. pag. 403. num. 32. Non admodum prudenter Cicero Lib. II. Tuscul. Disput. cap. 14. exclamat: *O verborum inops interdum, quibus abundare te semper putas, Graecia!* nam a Graecorum inopia non venit, quod duo verba sive duas res uno nomine appellent, sive potius comprehendant, sed a mira vocabulorum compositione: et sine dubio copiosior est Graecorum, quam Romanorum, lingua. uno voce simplici saepius exprimunt, quod Romani pluribus vocabulis explicare coguntur, et nonnumquam minus feliciter. sed haec latius non extendam. Conjecturam Lipsii etiam rejicio, legentis *ipsi et fidei.* Quid multis? Solet saepius Nepos adnotare, quae audivit e suis familiaribus, inter scriptores non numerandis, ut in Catone cap. 1. *ut M. Perperna censorius narrare solitus est.* De Phidiae statuarii aetate et morte v. Plut. in Pericle pag. 169. unde cum Ernstio eos tota via errare judico, qui hic de hoc statuario cogitant. [Gu. omnesque ante Lamb. edd. et Boecl. *Phidiae*, quam lectionem Staverius egregie tuetur. Ed. Lamb. et Schott. *Piliae.*]

Locis sanctissimis] Barthius l. c. dicit: *nescio, an porticus illae, universae plebi Atticae quotidie perviae, sanctissima loca dici possint.* Quibus verbis Rutgersii emendationem, cujus ante meminimus, refellere conatur: sed Doctiss. viro non venit in

mis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipublicae actorem auctoremque habebant. Igitur primum 3

mentem, *locum sanctum* non semper sacrum aut religiosum significare, sed venerabilem, incorruptum, et inviolatum, ut Trebatius loquitur apud Macrob. 3. Saturn. 13. *Sanctum* enim et *sanctissimum* heic dicitur, quod ab injuria hominum defensum atque munitum eſt. Leg. 8. D. De rer. divis. Sic portae civitatis quotidie perviae non desinunt esse sanctae, licet inperite id neget Plut. *in Romulo*, et in *Quaest. Rom.* ubi sine dubio jus pontificium ex libris ritualibus cum jure civili confundit. Nam illo jure portae non erant sanctae, quia per eas cadavera efferebantur, non vero hoc, jure videlicet civili. Id quod probant L. 2. D. *Ne quid in loco sacr.* et §. *Sanctae* 10. *Institut. de Rer. Divis.* statuae autem in locis sanctis ponebantur, ut eſſent in tuto. *Ernstius.*

In omni procurat. reip. actorem] Non diſſimulanda eſt quorundam libb. [Ed. Corn. Arg.] lectio: *in omni procurat. reip. publicum actorem auctoremque habebant.* poſſit repetitum videri ex proxima voce. *Boecler.* Pro *hunc enim* Voſſ. C. *nunc est.*

Actorem auctoremque] Recte vocat *actorem*: is enim communi mandato cauſſas et lites universitatis perſequebatur. Atheniensibus appellabatur ἔκδικος, qui Gajo Icto fuit Syndicus Leg. 1. §. 1. D. *Quod cujuscunque univers. nom. agatur.* Sub *Auctoremque* subaudi *secundum*; atque sic optime cum praecedenti voce convenit. *Auctores* autem *secundi* fidejuſſores erant ob evictionem dati. Quae vox deinde translata eſt ad omne genus procurationis. Adi Ulpian. in leg. 4. D. de Evict. *Ernstius.* Ms. Schotti inverso ordine *auc-* (p. 700.) *torem actoremque.* Atque sic et *Buchnerus* legi volebat. De modo loquendi vide Ind. v. *agere.* Mox q. edd. *habebat.* quod de Attico capiendum eſſet. sed recte id rejecit Ernſtius. *Bosius.* Vide Torrent. ad Sueton. Caes. cap. 12. Nec mirari debes, si in Ms. Schotti verborum ordinem vides inverſum, cum centies hae voces inter se confundi soleant. Vide Arntzenium ad Victorem de Caeſarib. cap. 20. num. 3. In notis poſter. pro *Livium* Lib. 1, 41. lege Lib. 2, 41. et quidquid dicat Heusingerus, nihil hic mutandum duco. Drakenburg. ad Liv. l. c. de Attico putat Nepotem loqui; ego vero, ut dixi, cum Bosio, de Phidia agi, opinor, qui ita se exprimit, *et quis ille* (Phidias) *fuerit, Nepos statim exponit.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. Long. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu legitur. Ed. antiq. *auctorem actoremque habebant.*]

In qua domicilium orbis terrarum] Infra: *cum se uterque principem non solum urbis Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet.* Martialis 11. Epigr. 8.

Terrarum dea gentiumque,
Roma,
Cui par est nihil, et nihil secundum.

Ad quos reſpexit Sex. Julius Frontinus Lib. 2. de aquaeductib. urbis Romae: *Santit*, inquit, *hanc curam Imperatoris piissimi Nervae principis sui Regina et domina orbis indies* (lego *indiges*). *Quae terrarum Dea consistit, cui par est nihil, et nihil secundum. Et magis sentiet salubritas ejusdem aeternae Urbis*, etc. Et J. C. Romam, *communem patriam* appellant.

illud munus fortunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eamdem et patriam haberet et domum; hoc

l. Roma. 33. *D. ad legem municip. l. in orbe Romano* 17. *D. De statu hominum.* et *l.* 1. *C. de Eunuchis. l.* 4. *D. De excusat. Tutor.* Vide *Senecam consolat. ad Helv.* cap. 6. *Sidon. Apollinarem lib.* 8. *ep.* 6. et *Claud. Rutilius* in Itinerario:

Fecisti patriam diversis gentibus unam.

Virgilius 1. Aen. *Romanos, rerum dominos, gentemque togatam*: quem vers. Augustus saepe usurpabat. *Sueton.* cap. 40. M. Tullius post redit. in Senatu: *Roma arx omnium terrarum.* Et in Catilin. *Lux orbis terrarum et arx omnium gentium.* Philipp. 6. *Quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se populi Romani, victoris dominique omnium gentium, patronum dicere auderet?* Horat. Oda 4. l. 4. *O tutela praesens Italiae, dominaeque Romae.* Schottus. Adde Lindenbrogium ad Censorinum de Die Natali cap. 16. in fine.

Et domum] Amplius Ms. *et domum voluit*, non necessario. *Patria* latius patet, quod sit regio, in qua quis natus, vel educatus. *Cicero de legib. Domus* vero angustiori significatione. Hinc illud: *unde domo?* quo de Libro 3. *Observationum per saturam* egimus: ut, *Terentius, patria Afer, domo Carthaginensis. Dion. Lambinus* solemne illud suum, *repugnantibus libris omnibus*, servans, legit, *ut eandem et patriam haberet et dominam:* respiciens forte versus *Martialis.* Non probo. Nec enim, quamvis terrarum domina, non tamen Attici *Roma* domina est appellanda. *Schottus.* [Attamen Schott. et Boecl. Lambinianam lect. in contextum receperunt.] Subtiliter haec quidem a *Lambino* excogitata lectio, in textum tamen recipi non debuit. In libb. enim: *ut eandem et patriam hab. et domum voluit.* Haec ultima vox, si retinenda sit, admonet nos de vitio totius loci, mutilati aut corrupti. Pla-(p. 701.) nissima igitur lectio illa fuerit: *ut eandem et patriam haberet et domum.* Potuisset enim Romam patriam habere extra Romam natus educatusque: igitur et *domum* ei contigisse ait. An aptius legerem: *Igit. p. i. m. f. q. in e. p. urbe natus, in qua domicil. o. t. e. imperii, eandem et patr. h. et domum.* Quanquam, ut coepi dicere, vitium gravius subesse credo. Vide omnino *Schottum observat. lib.* 3, 8. Boeclerus. Non assentior heic Lambino, qui, repugnantibus libris omnibus, legit *dominam.* Nihil enim elegantius a Cornelio nostro dici potuit, quam quod illam urbem Atticus habuerit *domum*, quae imperii orbis terrarum erat *domus* sive *domicilium;* eandemque et *patriam.* Nam et *patria* et *domo* erat Romanus, sicut ille *patria Afer, domo Carthaginiensis.* Ms. uterque Medic. habet: *et domum voluit.* Ernstius. Expungunt *voluit*, ut ineptum. Ego totum locum ita lego: *in qua domic. orbis terr. esse imperii, ut eandem et patr. haberet et domum, voluit.* Ordo est, voluit (fortuna scilicet, de qua praecedit) esse domicilium imperii orbis terr. in etc. *Schefferus.* τὸ *voluit* etiam in utroque Medicaeo legitur: eoque temere expungendum non est. Legam

specimen prudentiae, quod, quum in eam se civitatem contulisset, quae antiquitate, humanitate, doctrina praestaret omnes, unus ei ante alios fuit carissimus.

igitur, jugulata unica voce, *quod in ea p. urbe natus, in qua d. o. t. e. imperii, ut eandem et patriam haberet et domum, voluit.* Ut hic sit ordo: Voluit (fortuna) ut natus in ea urbe, etc. eandem non solum patriam haberet, tanquam illic natus, sed etiam domum, tanquam civis Romt quod jus adſcita alia civitate amittere noluit. Sic plana, nisi plane fallor, omnia. Illud *est* autem intruſum ab aliquo, qui non animadverterat, *τὸ natus* ſuſtineri a verbo *voluit*, eoque aliud ſubſtituendum cenſuit. *Bosius.* Leid. m. et Voſſ. A. C. (qui et *voluit* addunt) *domum* exhibent. Bosianam lectionem secutus, edo nunc ita: *quod in ea potissimum urbe natus, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eamdem et patriam haberet et domum, voluit.* [Gu. Ed. princ. an. 1470. Paris. Long. vulgatam lectionem, quam revocavi, confirmant. Sed ed. princ. s. a. cum antiq. et Jens. anno 1478. poſt *domum* addit *voluerit*, Corner. et Arg. *voluit.* Omnia haec, *ut eamdem — domum*, e margine in contextum illata eſſe, manifeſtum est. Nam et nihil quidquam his verbis continetur, quod non antea jam ab Auctore dictum fuerit, et mira illa lectionis diversitas locum in gloſſae suspicionem adducit.]

Antiquit. humanit. doctrina praestaret] Cicero Catone majore, quem Attico misit: *Novi moderationem animi tui et aequitatem: teque non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem et prudentiam, intelligo.* Et in 1. ad famil. *Pomponius Atticus omni liberali doctrina politissimus.* De Athenis *Lucret. l.* 6. et Atticus ipse apud *Cicer.* 1. *et* 2. *de legib.* Idem *pro Flacco*, *et* 1. *de Oratore.* *Αὐτόχθονας* se appellabant. Ariſtides in Panegyrico: Ὀικοῦν ἐξόλης γε μόνοις ἡμῖν, ἐι οἷόν τε ἐςὶν ἐιπεῖν, ὀὐδ' ἄν εἰς λάχοι τῆς γῆς, ἢ μᾶλλον γε τῆς μητρὸς τινί. *Proinde unis nobis, Athenienses, hoc contigit, ut jure nemo ipsis intendere judicium unde vi possit, non magis quam cuipiam ob id quod in possessione matris suae sit.* Schottus. Vide *Meurs. Fortun. Attic.* cap. 2. et 8. 'Alii edidere *doctrinaque*, et mox, *unus fu. cariss.* Sed copula aberat etiam Mſ. Schotti; idemque et Gif. insertum habebant *ei.* Gebhardina editio, *et unus fu. cariss.* mendose, pro *ei unus*, ut arbitror. *Bosius.* [Ed. Rom. Paris. Long. *in eam se civitatem*, quem ordinem Lamb. mutare non debebat. Mox pro *fuerit* lege *fuit.* Illud barbaris usitatius fuit. *Heusinger.* Gu. Ed. princ. a. 1470. et antiqua, Harlesio teſte: *in eam se civit. cont.* ut Staverius in poſtrema edit. reposuit. Ex edit. princ. s. a. nihil varietatis enotatum eſt. Sed jam ante Lamb. ed. Corn. et Arg. *in eam civit. se cont.* Tum *doctrinaque* Ed. princ. a. 1470. Rom. Paris. Long. reliquae cum Gu. *doctrina.* Mox Ms. Gifan. Gu. *unus ei fuerit carissimus.* Etiam a Leid. 1. *ante alios* abeſt. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anno 1478. *unus ei ante al. fuerit car.* Ed. Boecl. *unus ante al. fuerit car.* omisso pronomine. Ed. princ. a. 1470. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. *ei unus ante al. fuerit car.* Ita etiam prima Gebhardi edit. non: *et unus.* In omnibus *fuerit* legitur, quod Staverius, Heusingeri monitu, recte mutavit.]

CAP. IV.

1 Huc ex Asia Sulla decedens quum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et humanitate et doctrina. Sic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quemdam leporem esse, non adscitum. Idem

(p. 702) *Huc ex Asia Sulla decedens*] Sulla, Mithridate provinciis, Asia, Bithynia, Cappadocia, decedente, cum exercitu victore, multorum precibus sollicitatus in Italiam rediit A. U. 670. Epit. Livii 83. Plut. *Sulla*. Ernstius. Pro *huc* Voss. A. *hunc*. pro *cum venisset* Leid. m. *convenisset*. Pro *humanitate et doctrina* Idem *et hum. et doctr.* et ita Voss. A. C. [Gu. Ed. princ. a. 1470. *Sulla*, ut editum est, sed Edit. antiq. *Silla*. Brix. Paris. Lamb. Schott. Boecler. *Sylla*. Pro *quamdiu* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anno 1478. *quoniam*. Tum Guelph. omnesque edd. praeter Keuchen. *et human. et doctr.* In Keuch. prius *et* omissum est.]

Sic enim Graece loquebatur] Unde Attici cognomentum. *Cicero* 5. *de finibus, initio*. Schottus.

Ut Athenis natus videretur] Eodem modo Plinius Lib. 4. Ep. 3. de Antonio. Chr. Heidmannus, praeceptor olim meus de me optime meritus, in Notis adh. l. dicit: *Hinc, opinor, nomen ei Attici haesit.* Non falso opinatur: affirmat id enim Cicero initio Catonis maj. sive Libri de senectute. *Teque*, ait, *non cognomen solum Athenis deportasse, sed humanitatem et prudentiam, intelligo.* Ernstius. *Natus* abest ab ed. Gothofredi. Et possis subaudire *loqui*. Sed incuria librarii potius omissum puto. *Bosius*.

Suavitas erat] Sic Mss. Schotti. et Gif. vulgo transponunt. *Bosius*. Pro *autem* Leid. m. *enim*. [Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anno 1478. Corn. Brix. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *suavitas erat*, ut Bosius edidit. Sed ed. princ. a. 1470. Paris. Long. Gebh. *erat suav.* Pro *T. autem* Ed. Ienson. a. 1478. *T. enim.*]

Suavitas serm. Lat.] Hoc de Catulis praedicat *Cicero* 1. *de offic*. Heidmannus.

Adscitum] Hinc *adscitas dapes* vocat Ovidius L. VI. Fast. vs. 172. peregrinas, insolitas antea.

Poëmata pronuntiabat] Suane, an aliorum? Hoc potius cum optimo doctore meo, *Aug. Buchnero*, existimaverim; quod infra cap. 18, 5. diserte indicat, solum leviter eum *poëticen attigisse*. Non igitur ita calluit, *ut supra nihil posset addi*. quomodo mox subjicit Noster. Fuisse autem aliam pronuntiationem carminum a recitatione orationum, ne quidem dubitari debet. *Bosius*. Laudi ducitur alterius poëmata recte pronuntiare, vitio contra male recitare; male enim recitata vel pronuntiata poëmata suam amittunt vim et splendorem. Unde proverbium

poëmata pronuntiabat et graece et latine sic, ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, ut 2 Sulla nusquam [eum] ab se dimitteret, cuperetque secum deducere. Qui quum persuadere tentaret, *Noli, oro te,* inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam*

apud Platonem, ὀργισθῆναι, ὥσπερ ποιητῆς ὑποκριτῇ, κακῶς διατιθέντι τὰ ἑαυτοῦ ποιήματα. v. Menag. ad Diogen. Laërt. L. IV. cap. 36. de Philoxeno agentem.

Graece et Latine] Voss. C. *et* (p. 703.) *Graeceque Latine.*

Sic ut supra nihil posset addi] Τὸ *addi* omisit Lambinus, sed, quia in V. C. reperi, religio fuit ὀβελίζειν. *Schottus.* Pro *nihil amplius* sive *nihil ultra.* Elegans locutio et a Terentio in Eun. Act. 3. sc. 1. usurpata. Cicero, sat scio, dixisset: *Ut nihil potuisset ultra addi.* Semel tamen, si recte numeravi, dixit: *ut nihil posset supra.* Epist. 19. ad Attic. Lib. 13. *Ernstius.* Erat etiam in MSS. Gif. et utroque Medicaeo. et sic Cicero ad Atticum: *ut nihil possit ultra cogitari.* Et obversatur animo nescio cujus ejusmodi locus: *nihil addi ut hisce possit.* Ἑλλειπτικῶς tamen idem Cicero ad Atticum 13, 19. *Ita accurate, ut nihil posset supra.* Et 15, 1. *oratio scripta elegantissime sententiis, verbis, ut nihil possit ultra.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. adscribunt *addi*, quod Voss. C. non agnoscit. Terent. Adelph. 2, 4, 11. *Nihil pote supra:* ubi Donatus: *Ellipsis per admirationem est: subaudiendum est enim vel esse vel dici.* [Gu. omnesque ante Lamb. edd. *ut supra nihil posset addi.*]

Nusquam eum ab se] Τὸ *eum* non agnoscunt libri: a *Manutio* est. *Nusquam* autem ex MSS. Gifan. et Schotti, ex hoc etiam, *ab se*, reposuere; nam vulgo edebatur, *nunquam a se.* Bosius. Pro *nunquam* Leid. m. *nusquam.* τὸ *eum* omittunt Leid. et Voss. C. *Ab se* exhibent omnes mei. Pro *cuperetque secum deducere* Voss. C. *cuperet quia secum deduceret.* [*Nusquam* Mss. Medic. 1. 2. Gu. omnesque ante Gebh. excusi. Ed. Gebh. *nunquam.* Ms. Schott. *numquam*, non: *nusquam.* *Eum* abest a Gu. et ante Lamb. edd. Tum *ab se* etiam Gu. Utraque princ. Corn. Argent. Lamb. Schott. Boecler. sed Ed. Long. Gebh. *a se.*]

Cui quum persuad. tentaret] Edd. vett. et Gothofr. ac Grut. *Qui cum*, quod nescio cur mutarint. Sic enim solet Nepos. Codex Ernstii: *cui cum dissuaderet.* A manu scioli est, opinor: qui haec ad Atticum referebat, eum ad Sullam deberet. Nisi malis, *Qui cum id suaderet.* sed magis placet recepta. *Bos.* Pro *cui* Leid. et Voss. A. C. *qui.* Hoc in textum admisi. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Long. *Qui quum (cum)*, quod jam Heusinger. restituit. Ed. princ. s. a. *Qui quin.* Ed. Jens. a. 1478. Paris. *Quem (cum) quum.* Lambin. Schott. Boecl. Bos. *Cui cum.* De locutione *noli velle ducere* v. Marklandum, a Bremio laudatum, ad Orat. pro Domo c. 57. fin.]

Velle ducere] Sic et scriptus codex, melius, quam *deducere:* quod, praecedenti versu positum, rectius ibi quadrat. *Schott.*

reliqui. At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens
3 jussit deferri. Hic complures annos moratus, quum et rei familiari tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, et omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reipublicae tribue-
4 ret, nihilominus amicis urbana officia praestitit. Nam et

Cum quibus ne contra te arma f.] Aliter hunc locum distinguit *Ernstius*, et illa, *cum quibus*, ad postrema, *Italiam reliqui*, refert: nec videt alias, quo haec respiciant. Atqui nec necesse est, ut aliquo respiciant: sola sensum absolvunt. *Cum quibus ne arma contra te ferrem*, dictum, ut *cum Aegyptiis bellum gerere adversus regem* 12, 3, 1. vide Ind. v. *bellum.* Et quinam illi sunt, *cum quibus* Italiam reliquit? *Bosius.*

Deferri] Suspectum hoc *Buchnero* erat: sine caussa. Dictum, ut *delati honores*, *potestates*, *praefecturae*, et *delatum accipere.* adi Indicem. *Bosius.*

(p. 704.) *Urbana officia*] v. Ind. *offic.* et not. ad 1, 2, 3. *Bosius.* [In ed. princ. s. a. *et* ante *rei fam.* omissum est. Eadem pro *aut litteris* habet *aut bonis artibus.*]

Ad comitia eorum] Denuo Ind. adi. *Bosius.* Praepositio *ad* non reperitur in Voss. A. C.

Sicut Ciceroni in omn. ejus periculis] Ad comitia tamen sua Praetoria Cicero eum non vocavit; immo, ne quid rebus ejus incommodaret, venire prohibuit. 1. Att. 20. Ad consularia eum vocat, 1. *epist.* 2. Heidmannus. Pro *ejus periculis* V. C. Schotti *suis per.* Vulgo utrumque abest. Quare a glossa esse vix dubito. *Bosius.* Leid. m. etiam *suis periculis.* Cum Heidmanno confer Oeuvres Melées de l'Abbé de St. Real, praecipue Entr. Hist. et Mor. III. Journée pag. 108, 109. qui minus benigne de Nepotis fide opinatur. [Gu. Utraque princ. Long. Lambin. Schott. Boecler. *ejus peric.* Ed. Corn. *suis peric.* Ab Arg. utrumque, et *ejus*, et *suis*, abest.]

LLS. CC. et quinquaginta millia] Scriptus cod. *sestertia ducenta et quadraginta millia.* Schottus. Pro LL. S. Leid. m. et Voss. A. C. *sestertia*, et pro *quinquaginta* iidem *quadraginta.* [Gu. *sextertia duc. et quinq. m.* Ed. princ. s. a. *sestertia duc. et quadraginta m.* Corn. *sextertia duc. et quadraginta m.*]

Tranquillatis a. reb. Rom.] Res Romanae mitescere coeperunt, Sullanis proscriptionibus finitis. v. Strabon. Lib. v. pag. 382. [Pro *remigr. Romam* Edit. princ. s. a. et, Harlesio teste, antiq. *rem. Romani.* Ed. Bremiana vocem *Romanis* omittit, sed sola et sine librorum auctoritate, quamquam facile abesse posset.]

L. Cotta et L. Torquato, Coss.] Anno U. C. DCLXXXVIII. Quorum consulum meminit et *Catilin. tertia*, et *Agraria* 2. *in Rullum.* Schottus. [Ed. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Brix. *L. Cocta.* Rom. Arg. *L. Cota.*]

Quem diem] Tò *diem* delendum censet *Ant. Augustinus*, Archiepiscopus Tarraconensis, vir omnis antiquitatis peritiss. *Ursinus* vero *abeuntem* pro *quem diem* leg. conjiciebat. *Schottus.* Cum *Augustino* faciebat et *Geb-*

et ad comitia eorum ventitavit, et, si qua res major acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus [ejus] periculis singularem fidem praebuit, cui ex patria fugienti LLS. ducenta et quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta et L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis desiderii futuri dolorem indicaret.

bardus. *Manutio* videbatur sententia poscere, *quem discedentem*. atque sic et *Rutgersius* legebat *var. lect.* 2, 8. mendumque ex ignorata compendii ratione ortum putabat, cum *discem* pro *discedentem* scriptum foret. *Schoppius verisimil.* 3, 8. mallet *quem quidem:* quam conjecturam suo codice confirmari ait *Ernstius.* qui tamen tentabat, *quem diem, quo abiit,* quod in Medicaeo invenisset, *quem diem quolibet.* Ac ita quidem primitus scriptum fuisse, haud negaverim: sed ab alio, non Nepote. Apud quem nihil mutandum est. (p. 705) *Diem* dixit pro re die illo facta, (quomodo et alii loquuti, ut docent *Gronovius obs.* 1, 2. et *Buchnerus in Thesauro Fabri*) id est, pro discessu Attici. *Bosius*. Hujusmodi locutiones passim apud Auctores occurrunt. Consule praeter Indicem, in voce *dies*, Graevium Epist. 493. ad N. Heins. Duker. ad Florum 2, 6, 58. Cortium ad Sallust. Catil. cap. 18. num. 8. et ad Cicer. 2. Fam. Ep. 12. num. 1. item Schol. Sophocl. Trachin. vs. 30. ubi nox ipsa dicitur facere, quae nocte fiunt. Si tamen *discedentem* legeretur, melior conficeretur sensus. [Ed. Gebh. *diem* omittit. Ceteri, scripti editique, *quem diem*. Viris doctis, a Staverio nominatis, adde, quem Bremius laudat, Ruhnkenium ad Vellej. Patercul. 2, 35. princ. Schoppii tamen conjecturam admodum mihi probari non diffiteor.]

Prosecuta] V. Ind. *prosequi*. Bosius. Voss. A. *prosequuta*.

CAP. V.

1 Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura, cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre

Quem nemo ferre posset] L. Lucullus tamen ferre potuit, cujus familiarem jam fecit. De Lucullo viro praestantissimo vide Plut. *in vita ejus*. Epit. Liv. 94. Cic. L. 2. *Acad. Quaest.* qui ei inscribitur, ut alia quam plurima loca apud hunc et alios scriptores taceam. *Ernstius*. Pro *hujus* Voss. C. *hic*. [Gu. Ed. antiq. Corn. Arg. *benivolentiam*.]

Pietatis] Recte sanctissima et

posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fru-
2 ctum. Caecilius enim moriens testamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante, ex qua heredi-
3 tate accepit circiter centies LLS. Erat nupta soror

gravissima hac voce utitur h. l. *Pietas* enim non solum in Deum est, verum etiam in parentes, cognatos, et eos, quos parentum loco et numero ducimus, graviusque nomen est, quam officium ipsum, ut patet ex initio Epist. 1. Lib. 1. Cic. *ad Lent.* et quidem ex his verbis: *Ego omni officio, ac potius pietate.* Adde *Epist.* 9. *ejusd. libri. Et Epist.* 6. *lib.* 2. Ernstius. Vox *pietas* late patet. Primo notat justum et aequum amorem in Deos. consule Cort. ad Sallust. Catilin. cap. 12. num. 4. Deinde adfectum erga parentes necessariosque et omnes eos, qui beneficia in nos contulere. Vide Manutium ad l. l. Ciceronis. Praeterea curam, qua Dii res humanas respiciunt, parentesque liberorum, ac principes magistratusve civium suorum salutem quaerunt. Virgil. 5. Aen. vs. 688. *Si quid pietas antiqua labores respicit humanos.* Ubi Servius fluctuat. Adde, quae ad vulgatam lectionem Prudentii Cathem. III, 11. *Trina superne regat pietas* defendendam adducuntur in Obs. Misc. pro Nov. et Decembr. 1733. pag. 321. Cetera dabit Arntzenius ad Victorem de Vir. Ill. cap. 2, n. 11.

1 (p. 706) *Caecilius enim moriens*] Meminit ejus *Cicero epist.* 1. lib. 1. Hic praeterito L. Lucullo, quem semper vivus prae se tulerat sibi heredem esse velle, cuique moriens annulos suos dederat, Pomponium Atticum testamento adoptatum omnium bonorum suorum heredem fecit. Sic et M. Popilius Oppium Gallum familiarissimum suum tradi-tis annulis delusit. *Valer. Max.* 7, 9. Schottus.

Adoptavit eum] Quod ei gratulatur *M. Tullius*, *lib.* 3. *epist.* 20. cujus inscriptio: *Cicero S. D. Q. Caecilio Q. F. Pomponiano Attico:* ex usitata Adoptionum formula, ut nomen in *anus* desinat. M. Varro de re rustica 2, 2. *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Caecilius, cognomine eodem.* Tu vide et de libertorum et adoptatorum cognominibus *Ang. Politianum Miscell.* cap. 31. et *Ant. Augustinum Emendat. Juris* 3, 8. Schottus. Atque hinc Titus noster a M. T. Cicerone post avunculi testamentum hoc *Q. Caecilius Q. F. Pomponianus Atticus*, et a Suetonio *Caecilius Atticus, eques Romanus* vocatur, uti ex inscriptione *Epist.* 20. *libri* 3. *ad Att. et Tiberii vita* cap. 7. apparet. ad Cic. loc. videsis Manut. et, quem ille citat, Varronem. Meminit hujus per testamentum adoptionis Valerius Maximus L. 7. cap. 8. §. 5. et Suetonius dicit: *Testamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abstinuit.* Notent Jurisprudentiae studiosi, tertium hunc adoptandi modum nunquam fuisse satis firmum: quae causa est, cur Imp. Justinianus ex Cajo duorum tantum adoptandi morum meminerit: *principalis* videlicet *rescripti*, et *imperii magistratus.* §. *Adoptio* 1. *Institut.* De adopt. Leg. 2. D. Eod. Hinc Octavius, tametsi testamento a Julio Caesare adoptatus, lege tamen curiata postea apud populum adoptatus fuit, sive confirmatus. Non

Attici Q. Tullio Ciceroni, easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto, ut judicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. 4

enim satis firmam testamentariam adoptionem putavit. Dio lib. 55. *Ernstius.*

Ex dodrante] Id est tribus quartis partibus bonorum 3/4 sive, ut JCti loquuntur, *novem unciis.* Hereditas quomodo dividatur in 12. uncias, quae aliis appellatione continentur, et quae harum partium propria sint nomina, docetur in §. *Hereditas* 7. *Institut. De heredib. institut. L. Servum* 5. §. *ult. D. Eod.* Et apud Varronem, Volusium, Probum, Celsum, Langum, et, qui post hos scripserunt, Agricolam Lib. 4. *de Ponderib. Roman. sub fin.* et Lib. 5. extrem. Rob. Senalem, Budaeum *lib.* 2. *de Ass. et part.* Arn. Vinnium JCtum Doctiss. Comment. ad §. citatum, et quem ibi laudat, Cl. Salmasium. *Ernstius.*

Centies LLS.] *Centies sestertium* integre liber calamo exaratus: efficiuntque trecenta millia aureorum scutatorum. *Schottus.* Immo ccL. millia Philippeorum, sed de hac formula vide Ind. V. *Sestertium.* Bosius. Leid. m. *Sestertium* Voss. A. C. *Sextertium.* [Gu. *centies sextertium.* Ed. antiq. Brix. Paris. *centies sestertium.* Corn. *centies sexterçium.*]

Soror Attici] Pomponia dicta, ex qua Quinctum filium paullo ante M. Ciceronis Consulatum suscepit. Nam Q. Cicero F. Marco Cicerone filio major natu fuit, ut in *epistolis ad Q. fratrem* legimus, et togae purae, suis temporibus utrique datae, demonstrant. Cum ea non bene conveniebat Quincto, *lib.* 1. *epist.* 5. et *lib.* 5. *epist.* 1. A qua et divortit. *lib.* 14. *epist.* 15. Schottus. Pro Q. *Tullio Cicer.* Voss. C. *Tullio Cicer.* [Etiam antiq. edit. et Iens. a. 1478. Titzio teste, cum Brix. Q. omittunt.]

(p. 707.) *A condiscipulatu*] Ms. 2. Medic. legit *a discipulatu.* Meus autem membranac. Cod. cum Schoppii vetere: *a condisciplina*, Verisimil. 3, 8. *Ernst.* [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. *a discipulatu.*]

Quam cum Quinto] De Cicerone vicissim infra cap. 16, 2. *Atticum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit.* et Lib. 13. ad Famil. *Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius. homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus.* Schottus.

Q. Hortensio] Hic est, quem Cicero Lib. 4. Ep. 4. ad Att. familiarem Attici appellat. et de Eod. Epist. ult. Lib. 2. ita scribit: *Tuus familiaris Hortensius quam plena manu nostras laudes in astra sustulit.* Ernstius.

Principatum eloquentiae tenebat] Cicero in *Bruto.* Schottus. De eodem Quintilianus Inst. Or. 11, 3. *diu princeps Oratorum, aliquando aemulus Ciceronis existimatus est; novissime, quoad vixit, secundus.* Gellius 1, 5. *Hortensius, omnibus ferme oratoribus aetatis suae, nisi M. Tullio, clarior,* Bosius. Hujus eloquentiae hereditas nonnisi ad filiam transiit. exstitit enim Hortensia faemina, mascula facundia illustris. v. Appian. Al. Lib. iv. B. Civ. pag. 979, 980. et

Hortensio, qui his temporibus principatum eloquentiae tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an Hortensius; et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.

Val. Maxim. Lib. VIII. cap. 3. Ex. 3. cum Torrenii nota. de Hortensii eloquentia idem eod. Libro cap. 10. Ex. 2. [Pro *his temp.* ed. Lamb. Schott. Boecler. Bos. *iis temp.* Alterum, quod Gu. etiam habet, ante Staver. Heusingerus ex antiquioribus edd. revocavit.]

Uter eum plus diligeret] *Uter tum plus diligeretur*, membranae praeferunt. *Schott.* Voss. C. *uter eorum* pro *uter eum.*

Cicero an Hortensius] Inter quos etiam in amando aemulatio fuit. Hortensium enim levitatis et inconstantiae saepe arguit *M. Tullius*: *Epist.* 1. *lib.* 3. Et 3. *lib.* 4. et 3. *lib.* 1. *ad Quinctum fratrem.* Rursus *lib.* 5. *epist.* 20. et *lib.* 6. *epist.* 1. actionem ejus λιγυρὰν, id est argutam, obscure perstringens, *Momum Ligurinum* tecte vocat. *Schottus.*

Quos tantae laudis esset aemulatio] Senarium versum esse, observabat *Buchnerus.* Bosius. Leid. m. *tanta* pro *tantae.*

CAP. VI.

1 In republica ita versatus est, ut semper optimarum partium et esset, et existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos

(p.708.) *Ut semper optimarum part.*] *Ursinus* legit *optimatum*, approbante *Schotto.* Nescio tamen, an id dicat Nepos, quod in epistolis saepe *Cicero*, cum de civilibus discordiis loquitur: *se a bonis nunquam dissentire, cum bonis facere, ceteris bonis viris jungi velle etc.* Boeclerus. Atticus apud Cic. Lib. III. de Leg. cap. 17. dicit: *Mihi vero nihil unquam populare placuit, eamque optumam Remp. esse duco, quam hic consul constituerat, quae sit in potestatem optumorum.* Leid. m. et Voss. A. C. *ita versatus est.* [Ed. Rom. Paris. Long. et omnes, qui Lambinum non sequuntur, *ita est versatus.* Heusinger. Ita et Gu. Ed. princ. a. 1470. Long. et, Harlesio teste, antiqua. Ex princ. s. a. et Jens. a. 1478. nulla diversitas adnotata est. Et jam ante Lamb. Ed. Corn. et Arg. vulgatum verborum ordinem: *ita versatus est*, tuentur. Ceterum quod de Attico Cornelius, hoc de se ipso Messala praedicat apud Plutarchum Brut. cap. 53. cujus verba ita exprimit Wyt-

in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non 2 petiit, quum ei paterent propter vel gratiam vel dignitatem, quod neque peti more majorum, neque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri e republica sine periculo, cor-

tenbachius in Vita Ruhnkenii p. 257: Meſſala laudatus ab Auguſto, quod ad Actium fortiter pro ipso adverſus Antonium pugnasset, licet adverſus ipſum ad Philippos acerrime pro Bruto dimicaſſet, *Ego vero*, inquit, *semper fui meliorum partium!*]

Civ. fluct. comm.] Voſſ. A. *civibus fructibus comm.*

Qui se iis dedissent] Hoc eſt, ad Remp. se accommodaſſent. Sic enim exponunt Donatus et Manutius. Et hic quidem Comm. in Epiſt. 8. Libri 2. ad Fam. Ille vero in Adelph. Terentii. *Ernstius*. Sed non recte inſpexit Ernſtius Manutii locum, neque etiam Donati. Neuter enim hunc Nepotis locum tangit. Agunt de phrasi *dare se alicui*, explicantes per *se ad alicujus voluntatem accommodare*. Et Manutius sententiae suae exemplo quopiam adſtruendae cauſſa adducit Nepotis locum ex cap. 9. hujus vitae, *Qui adversariis ejus se dabant*. Cujus locutionis plura exempla dedit Heinsius ad Ovid. Ep. 16. Heroid. vs. 161. Quae quidem loca non inepte ad hunc locum illuſtrandum adduci poſſunt; nihilominus tamen male ab Ernſtio exponitur, nam *dare se iis* scil. fluctibus civilibus, non eſt, nisi me omnia fallunt, *se ad Rem. accommodare*, sed se fluctibus civilibus inmiscere. Persiſtit Auctor in eadem metaphora, ſtatim enim dixit *committere*, pro quo nunc *dare* posuit, quod etiam proprie dicitur de iis, qui vel in navi, vel absque navi, se permittunt arbitrio undarum. sic *cum aurea puppe se in altum dare* dixit Florus 4, 1, 8. item alii *dare se fluvio*, *se fluctibus dare*. Vide Eund. Heins. ad Ovid. 11. Metam. vs. 783. *iis* retinui, nulla neceſſitate cogente, ut in *his* mutetur. [Gu. Ed. antiq. Rom. Long. *his*, quod cum Heusingero Titzioque reſtitui.]

Quam qui maritimis jactarentur] Credidi aliquando, *mari* leg. vel *marinis*, ut *fluctibus* ἀπὸ κοινῦ repetatur. Remp. navi, et maris tempeſtatibus bella inteſtina ἀλληγορικῶς comparari, auctor *Fabius* 6. ex *Horat.* 1. *Carmin.* 14. Infra Nepos: *Si gubernator praecipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat;* etc. *Cicero* quoque in *Muraeniana* Comitia freto et Euripo comparat: et 2. *Philipp.* Oceano bella civilia. *Schottus*. Novum non eſt, quod Reip. adminiſtratio maritimae tempeſtati confertur. Ita etiam *Cicero*, quando facultas adminiſtrandae Reip. ei abripiebatur: *Nunc vero, cum cogar exire de navi, non abjectis sed receptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri. Ad Attic. epist.* 2, 7. Ernſtius. Quod Medic. poſt *jactarentur* addit, *fluctibus*, haud dubie gloſſema eſt. *Bosius*. Verbum *jactari* proprium in hac re eſt. Vide Servium ad Virgil. 1. Aen. vers. 7. et Paſſerat. ad Propert. 2, 9, 7. Sil. Italic. 4, 246. —— *Navita vasto Jactatur sparsus, lacerata classe, profundo*. Vellejus Paterculus (p. 709.) Lib. 1. cap. 2. in fine:

3 ruptis civitatis moribus. Ad hastam publicam numquam accessit. Nullius rei neque praes, neque manceps fa-

Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi, jactatique *cum variis casibus, tum saevitia maris.* adde Burm. ad Ovid. Ep. 11. Heroid. vs. 35.

More majorum] Vid. Ind. *mos.* Statim Ms. Gif. [Gu.] *in tam effusi ambitus.* Denuo Ind. vide *in ambitus* et *largitiones.* De hac corruptela istorum temporum *Cicero* 4. *ad Att.* 6. Bosius.

In tam effusis ambitus largitionibus] Flor. 3, 12, 10. *Unde gladiatori adversus dominos suos exercitus, nisi ad conciliandum plebis favorem* effusa largitio. ubi Dukeri notas vide, et de voce *ambitus* Cortii ad Sallust. Catilin. cap. 18. num. 2. Contra majorum morem; nam Polybius Lib. VI. cap. 54. dicit: παρὰ μὲν Καρχηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμβάνουσι τὰς ἀρχάς. παρὰ δὲ Ῥωμαίοις θάνατός ἐστι περὶ τοῦτο πρόστιμον. Postea vero his ambitus largitionibus multi ad summam egestatem fuere redacti. v. de Julio Caesare et Catilina Appian. Al. Lib. II. B. civ. pag. 709, 710, 711. 715. et 724. pluribus.

Neque geri e rep.] Sic edendum curavi, cum libri vulgati habeant partim, *neque reip. sine periculo, etc.* partim, *neque e republica sine periculo, etc.* Quae scripturae sine dubio sunt mendosae, et lacerae: quod jam ante viderat *Cujacius*, restitueratque (*observat.* 5, 33.) hoc modo, *neque geri sine periculo, etc.* plane ingeniose et docte. Sed ut verbum *geri* divinitus restitutum arbitror; ita hoc, quod est in nonnullis libris vulgatis, *e rep.* censeo retinendum. poterant enim *geri* magistratus sine periculo, sed non poterant *e rep.* geri sine periculo. *Lambinus. Gab. Faernus* de ingenio leg. censuit, *neque regi sine periculo.* Sed *honores regi* alibi non legitur. Membranaceus cod. *neque e Repub. sine periculo*; ut *esse* exaudiatur, vel (ἀπὸ κοινοῦ) repetatur. *Schottus.* Passeratius in Orat. et Praefat. pag. 123. dicit se *geri* pro *rei* emendasse, quod mendose legebatur, et mendosius *reip.* conjecturamque suam adjuvare ordinem verborum et sententiae *peti, capi, geri.* Faernus mavult *regi.* Schotti membranaceus codex legit, *neque e repub. sine periculo.* Ms. Lib. Medic. 2. eodem modo legit. Alius ejusdem Bibliothecae habet: *neque res geri sine periculo.* Lectionem puto esse sanam, modo verbum *possent* e superioribus lineis revocetur. *Ernstius. Rutgersius Var. lect.* 2, 8. legit: *neque retineri sine periculo.* quae conjectura non displicet *Gebhardo:* immo in textum editionis ejus recepta est. adde not. *Ernstii.* Mihi planissima videtur scriptura Medicaei codicis: *neque res geri sine periculo.* nisi quis malit *neque geri resp. s. p.* Pro *Lambino* tamen facit, quod in Gif. fuit, *neque rep.* Facile enim excidere potuere illa *geri*, ob similitudinem vocum *e rep.* Bosius. Leid. *republica.* Voss. A. *ere. p.* C. *e rep.* [Gu. Ed. princ. s. a. Corn. *neque e republ.* Ita etiam codex Gifanii, non: *neque republ.* Sed ed. princ. a. 1470. et Long. *neque reipubl. sine periculo.*]

Corruptis civitatis moribus] Appian. Al. B. Civ. pag. 820. διεφθαρμένης ἐκ πολλοῦ τῆς πολιτείας. Haec ab utraque factionum parte clamabantur. consule, quomodo Antonium vociferantem inducat Plutarchum in Antonio pag. 918.

ctus est. Neminem neque suo nomine, neque subscribens accusavit. In jus de sua re numquam iit, judicium nullum habuit. Multorum consulum praetorumque 4
praefecturas delatas sic accepit, ut neminem in pro-

Ad hastam publicam] Vide Leonard. Coquaei Comm. ad L. 3. *Augustin. de Civit. Dei* c. 28. (p. 710.) *Ernstius*. Per *hastam publicam* intelligitur *hasta censoria*, ad quam in foro positam vectigalium locatio fiebat, et proscriptorum bona publicata vendebantur. Vide Burm. de Vectigal. Pop. Rom. cap. 8. et Duker. ad Florum Lib. 2. cap. 6. num. 47. Non accessit ad hastam publicam, quia inprimis hoc tempore civium bonorum bona injuste publicabantur, unde honesti cives plures Attici exemplum fuerunt secuti. v. Indicem. et Plut. in Cic. p. 877. ὁ δὲ Κλόδιος ἐξελάσας τὸν Κικέρωνα, κατέπρησε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύλεις, κατέπρησε δὲ τὴν οἰκίαν — τὴν δὲ ἄλλην οὐσίαν ἐπώλησε, καὶ διεκήρυττε καθ' ἡμέραν, ΜΗΔΕΝ ΩΝΟΥΜΕΝΟΥ ΜΗΔΕΝΟΣ. Appianus Al. Lib. IV. B. Civ. p. 1036. οὐδὲ κατὰ δόξαν ἀπήντησε τὰ τῶν προγραφῶν, ΟΥΔΕΝΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΕΙΚΩΝ ΩΝΟΥΜΕΝΟΥ ΧΩΡΙΑ ΕΠΙΦΘΟΝΑ.

Neque praes, neque manceps factus est] *Publicanus* tamen fuit, *Cic. 2. epist.* 15. et vectigalia apud Sicyonios exercebat. *lib.* 1. *epist.* 19. vide *Car. Sigonium l.* 2. *de antiq. Jure civium Rom.* cap. 4. *Schottus*. De voce *praes* vide Scal. ad Festum in verb. *praes*, et ad Varron. 5. de L. L. item Ascon. Paedian. *Verr.* 3. A *vade* quomodo differat. infra cap. 9, 4. dicetur. *Ernstius*. Haec vox abest Leidensi meo.

Neque manceps factus est] V. C. *fuit*. Unde conjicit *Schottus*, omitti posse τὸ *factus*. Est autem *manceps*, qui a populo aliquid redimebat et conducebat. Symmachus l. 5. Epist. *Quaeso igitur, ut humanitatem nostri ordinis editoribus impertias, et ursorum transvectionem cupiditati mancipum subtrahas.* Plinii, credo, dictum est: *manceps praevalens flagellat annonam.* Festus: *Manceps dicitur, qui quid a populo emit conducitve; quia manu sublata se significet auctorem.* M. Tullius in Verrem: *Mancipes pretio cum civitatibus decidisse.* In eundem: *Quid ageret, coepit cogitare: si opus pupillo redimeretur, si res abiret ab eo mancipe, quem ipse apposuisset, sibi nullam praedam esse.* Gebhardus. Consule de vocibus *praes* et *manceps* Burmanni Dissertationem de Vectigal. Pop. Rom. cap. 9. ubi inter alia adnotat, Atticum nostrum fuisse ex isto genere Equitum Romanorum, qui neque conducebant, neque fidejubebant, sed simpliciter societatem cum Mancipibus inibant, et solum opes et pecuniam suppeditabant. Propter haec verba insurgit in Nepotem l'Abbé de St. Réal Entr. Hist. et Mor. III. Journée p. 107. 108. Pro *manceps* Leid. m. *mancipes*. [Ed. antiqua, Jens. a. 1478. Corn. Arg. Paris. *factus fuit*. Brix. et *est* et *fuit* omittit.]

Neque suo nomine] Sic Gif. et *Lambinus*. Aliis *neque* abest. *Bos*. Soli Voss. C. abest. [*Neque* est etiam in Gu. Ed. Corn. Arg. A reliquis ante Lamb. abest. Mox Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. vitiose: *In jus de sua re numquam judicium habuit.* Verba: *judicium nullum habuit*, cum Gesnero in Thesauro L. L. v. *judicium* et cum Bremio interpre-

vinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, quum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se ar-

tor: *numquam reus factus vel accusatus est.* Similiter Cic. a Gesnero laudatus, in Verr. 1, 53. *Id judicium, quod prope omnium fortunarum suarum C. Mustius habuit, me uno defendente vicit.*]

Neque subscribens] *Subscribere in crimen*, J. C. Formula est, quum accusator libellis, quos dabat, testabatur se nomine professum esse. *l.* 3. §. *Item scribere D. De accusat.* et saepe alias. *Schottus.* Immo alius heic vocis sensus est. vide Ind. *Bosius. Subscribere* dicitur de accusatore quasi secundo, qui et ipse hac subscriptione testatum facit, se accusatoris primarii factum probare. Consule Graevium ad Ciceron. 2. ad Attic. ep. 24. pag. 180. Mox *ut* abest Vossiano C.

Praefecturas delatas] Nihil mutandum. *Delatas praefecturas* (p. 711.) dixit, ut alibi *delatos honores* ac *potestates*, et *deferre summam rerum* et *Imperii*, ac similia: quae Index exhibebit. Medicaei codicis 1. *deditas* et Ernstiani *oblatas* sine dubio a librariis sunt. *Bosius.* Paullo post pro *fuerit* Voss. C. *fuit.* Pro *despexerit* Leid. m. et Voss. C. *despexit.* Pro *quum apud* Voss. C. *quem apud.* et pro *obtinere posset*, *possit obtinere.* [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. *despexit.* Eaedem tamen *fuerit.*]

Voluerit ire in Asiam] Sic Ms. rectius. Vide extremam *epist.* 16. lib. 1. *ad Atticum*, cujus initium, *Quaeris ex me* (quia varie epistolas distinctas circumferri video): *Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire; equidem vellem, ut ires: ac vereor, ne quid in ista re minus commode fiat. Sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, praesertim, cum egomet in provinciam non sim profectus.* Schottus. Antea legebatur. *Quin, et voluit.* Bosius. [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *qui* et *voluerit.* Quibus in exemplaribus *quin* et *voluit* legatur, nescio. In Manutiano tamen *voluit* fuisse videtur, cum Schottus, qui codicem suum cum hac editione contulit, ita scribat: *Voluit. Ms. voluerit, rectius.*]

Asseclam esse praetoris] Praetor fuit Q. Tullius, anno DCXCIII. M. Valerio Messala, M. Pusio Pisone Coss. ante Idus Martias Asiam provinciam sortitus: et ante Nonas Decemb. profectus L. Flacco successit. *Cicer. ad Atticum*, et *in Orat. Suetonius* ergo male *in Augusto cap.* 3. *Proconsulatum Asiae* administrasse ait, quae *Praetoria* est, *Cicerone* et *Nepote* testibus locupletibus, et omni exceptione majoribus. Falso quoque idem, *parum secunda fama administrasse:* cum M. frater in Orat. et epistolis ad eum scriptis tantopere laudet, tantisque honoribus ornatum fuisse testetur. *Schottus.* Vide tamen, quae de consulari Praetorum potestate observant *Torrentius ad Sueton. l. c.* et *Salmasius ad Spartiani Hadrianum* cap. 22. Quamquam memoria lapsum *Suetonium*, etiam *Turnebus* censet *Adversar.* 24, 15. Bosius.

Ejus observantia omnibus esset carior] Hinc factum est, ut eum libentius omnes observarent, colerent, atque in oculis

bitrabatur, quum praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, quum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut ejus observantia omnibus esset carior, quum eam officio, non timori neque spei tribui viderent.

ferrent. Manut. *observantia*, qua ipse aliquem observabat. Nam et παθητικῶς dicitur: ut *utilitas* apud Terent. Eunucho, et ad Tironem Cicero: *Invidia mea.* Catilin. 2. et Tuscul. 4. *Schottus.* *Manutianam* sententiam, quae melior eſt, *Ciceronis* illud poteſt illuſtrare, pro *Corn. Balbo* cap. 28: *consilium hominis probavit, fidem est complexus: officia observantiamque dilexit.* Paraphrasis iſta: *Hinc adeo factum, ut viri clari magnique amicitiam Attici observantiamque* (quae amicorum officiis frequenter apud *Ciceronem* tribuitur) *magni aestimarent, eaque hoc magis delectarentur, quod scirent viderentque, judicio eum uti in illa re, virtutisque studio: quippe quem nec spes ulla, nec metus consiliis cujusquam associaret, aut abstineret. Itaque ceteros tempori ac affectibus suis, hunc officio et prudentiae servire.* Ita vocem *officii* usurpavit supra cap. 4, 2: *At Sulla adolescentis officio collaudato,* (p. 712.) *etc.* Huc etiam pertinet locus cap. 9, 7. *Ille autem sui judicii, potius quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.* Eſt, qui, *observantiam* de cautione et circumspectione circa honorum partiumque ſtudium accipi poſſe, non absurdum putat. Judicet lector. *Boeclerus.* Eſt etiam, qui pro more, consuetudine, solenni accipit, ut sit fere idem atque observatum, aut observandi ſtudium: illuſtratque loco *Suetonii Aug.* 76. ubi *observantiam* eadem notione vult accipi. Ac apud *Suetonium* quidem rectius *Beroaldus*, *Ursinus*, *Gifanius*, *Torrentius* e Mſſ. suis legunt *inobservantia*, reperitque sic et in Turonensi *Casaubonus*, nec repudiare ausus eſt: haud negaverim tamen et simplex significatu consuetudinis aliquando adhiberi, immo vel ex hoc ipso *Suetonii* loco colligam. Sed apud *Nepotem* sic accipi vix sinit contextus. Dixiſſet potius, *haec ejus observantia.* Ἐνεργητικῶς autem ea voce et alibi *Cicero* usus eſt, ut docent *Gifanius in observat. Lat. L.* pag. 156. et *Pareus in Lexico Critico.* Quocirca non dubito, quin et Noſter hoc sensu ea heic sit usus. *Bosius.* [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. pro *omnibus* habent *hominibus*, frequenti permutatione. v. Bos. ad 18, 13, 2.]

CAP. VII.

1 Incidit Caesarianum civile bellum, quum haberet annos circiter sexaginta. Usus est aetatis vacatione, neque [se] quoquam movit ex urbe. Quae amicis suis

Annos circiter sexaginta] Scriptus, *circiter annos sexaginta*. Schottus. In antiquissimo codice Medicaeo claris literis legitur: *et cum haberet circiter annos septuaginta*. Quae scriptura mihi olim quidem probabatur, neque hodie plane displicet, cum propter fidem antiquissimi codicis, tum vero propter Leg. 1. §. 3. D. *de vacat. et Excusat. muner.* quae ita habet: *Quamvis sexaginta quinque annorum aliquis sit, et tres liberos incolumes habeat, a muneribus tamen civilibus propter has causas non liberatur*. Quum tamen, eodem Ulpiano teste in Leg. 2. de Jure immunitatis, *Majores septuaginta annis a tutelis et muneribus personalibus vacarent*. sed vereor, ne historia repugnet. *Ernstius*. Medicaeus antiquissimus, *septuaginta*. quod non admittit aetas Attici, infra cap. 21, 1. Itaque recte rejecit *Ernstius*. Bosius. [Gu. *Caesareanum*]

Usus est aetatis vacatione] Quod scilicet haberet annos circiter sexaginta. Quinctilianus declam. 306. *Est praecipuum jus senectutis, quoniam non una subit omnis aetas, non perpetuo senatorem citat consul; est sua legationibus requies; cum hos habueris annos, jam non militabis*. supra 13, 3, 1. *Hic cum esset magno natu, et magistratus gerere desisset*. Vide *notas in Sidonii Epist. 6. l. 1.* Savaro. Vide J. C. Lib. 50. Tit. 6. *Pand. de Immunitate*. *Vacationes* autem sunt excusationes a muneribus militaribus, et aliis, quae praefecti obire consueverunt. *Schottus*. *Aetatis vacatione*, i. e. aetatis beneficio, quae vacationem a militia dabat, (erat enim hoc seniorum privilegium) quippe ad quam aetatis vitio inepti essent. Id autem videtur post hebdomada septimam legitimo incepisse. Macrobius Lib. 1. in Somnium Scip. cap. 6. *Nonnullarum rerumpubl. hic mos est, ut post sextam hebdomada ad militiam nemo cogatur. In pluribus datur remissio justa post septimam*. Ea propter vacatio iis, qui *quinquaginta annis majores* erant, senatusconsulto conceditur. Quod *Livius* 42, 33. commemorat. Quo respiciens Spurius Ligustinus, *capite seq.* missionem flagitans, ait: *Viginti duo stipendia annua in exercitu emerita habeo, et major annis sum quinquaginta. Quod si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum aetas vacationem daret; tamen cum quatuor milites pro me uno vobis dare possem, aequum erat me dimitti*. Quia itaque Atticus major et ipse L. annis, et circiter LX. habebat, idcirco a militia erat immunis. Tum enim vires maxime decrescunt, et vergit aetas in praeceps, incrementis consumtis. Inde *exactam aetatem*, sive ad finem actam, de

opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompejum conjunctum 2
non offendit. Nullum [enim] ab eo habebat ornamen-

tot annorum aetate Tacitus *Agricola* dixit: eaque de causa Romanos veteres sexagenarios senes tanquam inutiles Reipub. de ponte in Tiberim praecipitasse, *Varro in sat.* et *Ovidius Fastis* tradiderunt. Quod Scythas quoque fecisse ait *Sextus Empiricus* Lib. 6. *Pyrrhon. hypotypos.* Buchnerus. Adde Turneb. ad Ciceron. Lib. 1. de Legib. c. 3. pag. 263.

Neque se quoquam movit] Schoppius Lib. 3. Verisimil. c. 8. putat melius omnino Ms. lib. *neque quoquam movit ex urbe.* Quae phrasis, ut elegans, ita protrita in vulgus non est. Vide apud eum exempla allata et Jani Melleri Palmerii spicilegium, ibidem citatum. Dicit etiam, apud Terentium: *Move ocius mea nutrix*, *movere* idem esse ac *amovere se.* Potest etiam ellipsis esse, quam Latini scriptores ita supplere solent: *neque quoquam movit ex urbe pedem.* Sed Ms. Cod. Medic. 1. habet *neque quidquam movit ex urbe.* Sensu sane optimo. *Ernstius.* Placet, quod e V. C. producit Schoppius, *neque quoquam movit:* praesertim cum in q. edd. legatur, transposito provocabulo, *neque quoquam se movit.* Quod indubium mihi indicium est, id ab aliena manu esse. Favetque et Medic. I. in quo erat: *neque quidquam movit.* Quod miror probare se potuisse *Ernstio;* cum manifeste repugnent, quae proxime subjiciuntur: nec de bonis Attici heic, sed de ipso, sermo sit. Profectum igitur censeo ab aliquo, qui elegantem loquendi modum ignorabat. *Bosius.* Omnes mei agnoscunt *se.* Ut in Agesilao cap. 3. *Eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret.* [Ms. Gifan. Gu. Ed. princ. s. a. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *neque se quoq. mov.* sed Ed. princ. anno 1470. Long. *neque quoquam se mov.* Verbum *movere* saepe absolute poni, Vechnerus, ab Heusingero laudatus, docet Hellenolex. 1, 1, 6. pag. 62. Mox Ed. Jens. a. 1478. verba: *Quae amic. s. o. fuerant* cum praecedentibus conjungit, atque ita exhibet: *quam amicis suis quae opus fuerant.* Hoc exemplari duce aliquis suspicari possit, Cornelium *Amicis suis quae opus fuerant*, scripsisse. Reliqui tamen libri vulgatam lectionem confirmant. *Fuerant* h. l. est, *erant.* V. Iac. Frid. Heusinger. ad Cic. Offic. 3, 21. pag. 726. sq.]

Ipsum Pompejum conjunctum] Locus mihi suspectus, nam quid sibi velit hoc, *conjunctum*, non video. Quid si legamus, *nondum victum?* vix placet. Quid si, *quod eum non secutus esset?* nimis longe a scriptura recepta remotum est. Quid si, *Ipse Pompejum non secutus non offendit?* Hunc locum igitur consideret lector eruditus, sagax, et acutus. *Lambinus. Pompejum conjunctum* (sc. sibi amicitia) habet scriptus cod. cum editis. *Ursinus* vero: *Ipse Pompejum conniventem non offendit.* Ego vett. librorum auctoritatem libenter facio ut sequar, dum certiora adferantur. *Schottus.* Hanc MSS. Codd. lectionem Schottus ac Rutgersius defen- (p. 714.) dunt. Ita ut ille intelligat conjunctum amicitia: hic cognatum ex Justino Lib. 8. vel denique legat *cognatione junctum.*

tum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant, quorum partim invitissimi castra sunt secuti, partim summa cum ejus offensione domi re-

Fulv. Ursin. leg. *conniventem.* Lambini tanti non sunt, ut producantur. *Gebhardus.* Calamo exaratus codex 1. Bibliothecae Laurentianae non habet *Pompejum*, alius vero una litura omnes tot doctissimorum interpretum suspiciones tollit, qui ita legit: *Ipsum Pompejum sibi junctum non offendit.* Quam ellipsin Livius Lib. 6. ita explet: *junctus illi cognatione.* Vulgatam lectionem tamen retinui, propter J. Rutgersii explanationem Var. Lect. Lib. 2. cap. 8. En ejus verba: *Pompejum conjunctum*, id est, cognatum, vel Pompejum cognatione junctum. Erat enim gens Caecilia, e qua maternum genus ducebat Atticus, Corneliae, e qua uxorem habebat Pompejus, affinitate juncta. Cui omnino accedit, quod ipse auctor infra scribit: *M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Caesari.* Schopp. cum Sim. Bosio scribi vult: *ipsum Pompejum non junctus non offendit.* Id est, quod Pompejo se non adjunxisset, nec castra ejus secutus esset, eo Pompejum non offendit: nullum enim tale ab eo beneficium acceperat, ut ejus recordatione illi se adjungere cogeretur. *Verisimil. l. l.* Ita quoque legit vetustissimus Ms. meus Codex. *Ernstius. Schottus* tamen *Observ.* 3, 2. conjicit leg. *jam victum:* vel *seipsum Pompejo conjunctum non ostendit.* Alii: *non junctum.* Quam expressimus in textu lectionem, post *Rutgersium* etiam Cl. *Berneggerus.* probat *not. ad Justin.* 8, 3, 6. Nec video, cur mutari debeat. vide *Ernstium.* Et sic alibi quoque noster *conjungendi* verbo usus: quemadmodum et *Cicero*, aliique, de quo v. Indicem. Non repugnabo tamen, si quis, quoniam in Med. 2. erat, *sibi junctum*, legi malit *sibi conjunctum.* Quomodo Cicero pro Plancio cap. 20. *hominem sibi maxime conjunctum.* Potest et ipsum *Pompeji* nomen, quod in Med. 1. deerat, omitti, et e proximo subaudiri. *τὸ non junctus Sim. Bosii ac Schoppii*, quod et *Grutero*, *Gebhardo* ac *Barthio* placebat, mihi durius videtur, quam ut a Nepote possit esse. *Non offendit* autem, quod scil. in urbe maneret. *Bosius.* Leid. m. et Voss. A. C. *conjunctum.* [Gu. Utraque princ. Corn. (in qua vitiose *conuinctum* legitur) Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu expressum est. Ed. Manut. et Gebh. *I. P. non junctus non off.*]

Ornamentum] Mallet cum *Rittershusio Schoppius* verisimil. 3, 8. *auctoramentum:* eamque conjecturam mirifice confirmare librum suum vetustissimum, ait *Ernstius.* Non repugnem, si diserte in eo sic scriptum sit. Et potuere primae litterae *aut* absorberi ab ultimis vocis proximae *habebat.* Alias nulla mutatione opus. Nam *ornamentum* idem ac honor ac magistratus, quo tanquam beneficio ab aliis ornamur. Cicero in Verr. 5, 68. *Quod te liberatum jam existimationis metu, defunctum honoribus, designatum* COS. *cogites: mihi crede*, ORNAMENTA *ista et beneficia populi Rom. non minore negotio retinentur, quam comparantur.* Justinus 6, 9, 8. de Epaminonda: *Honores ita gessit, ut* ORNAMENTUM *non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur.* Vetus inscriptio Ferrariae in aedi-

manserunt. Attici autem quies tantopere Caesari fuit 3
grata, ut, victor quum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed

bus Fr. Guicciardini: ORNAMENTIS DECURIONATUS ILLUSTRATUS. *Bosius*. *Tò enim* abest Leidensi et Vossiano C. sed *ornamentum* recte exhibent omnes mei. Consule Dukerum ad Florum Lib. 2. cap. 7. num. 11. Pro *ceteri* Voss. C. *exteri*. Pro *ceperant* Leid. m. *ceperunt*. Heusingerum secutus ejeci *τὸ enim*, et verba: *nullum ab eo hab. ornam.* parenthesi inclusi. [Gu. omnesque ante Lamb. edd. *Nullum ab eo habebat ornamentum*. Lamb. conjunctionem addidit, quam cum Bremio retinuimus, sublatis tamen parentheseos signis, quae, ex nostro quidem sensu, dure atque incommode post Heusingerum alii apposuerant. Ed. Veneta a. 1499. ita habet: *Nullum q̃ ab eo habebat ornamentum*, unde jam olim librarios in hoc loco offendisse apparet.]

(p. 715.) *Quorum partim*] Nihil heic deest: *partim* enim Adverbium Grammaticis est. *Ernstius*. [*Quorum partim* i. e. quorum alii. v. Gell. 10, 13. Voss. de construct. c. 64. p. 580. et Perizon. ad Sanct. Minerv. 4, 13. p. 735. *Heusinger*. Adde eumdem ad Cicer. Offic. 1, 7. pag. 63.]

Attici autem quies] Elegantissime *quies* dicitur, qua quis neutri se parti applicat. Et sic utitur *τῷ quietus* pro eo, qui est neutrarum partium, *in Pelopida*. Sallust. Epist. 1. de ordinanda Rep. *Et aperte quietis mortem, rapinas, postremo omnia, quae corruptus animus jubebat, minitari*. Hinc *quiescere*, neutras sequi partes. Curtius 10, 8, 17. *Nihil*, inquit, *seditione est opus: nam inter se certantium praemia, qui quieverint, occupabunt*. Eodem paene modo Graeci *ἡσυχίαν ἄγειν*, et *ἔχειν*, et *ἑλέσθαι*. Diodorus l. 16. ubi Philomeli et Phocensium legati a Graeciae civitatibus *ἠξίυν δὲ, ἄν τις δι' ἔχθραν ἢ φθόνον πολεμῇ Φωκεῦσι, μάλιστα μὲν συμμαχεῖν, εἰ δὲ μήγε, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν*. Et paullo post de Onomarcho: *καὶ γὰρ τὺς Θετταλὺς μέγιστον ἔχοντας τῶν συμμάχων ἀξίωμα δωροδοκήσας ἔπεισε τὴν ἡσυχίαν ἔχειν*. Lib. 18. *τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ μὲν πρὸς Μακεδόνας ἀπέκλινον, οἱ δὲ ἡσυχίαν εἵλοντο*. Gebhardus. Pro *quies* Voss. C. *quos*.

Sororis filium et Q. Ciceronem] Sic Mss. Gifan. Schott. Leid. et antiquiss. edit. Rom. Unde *Schottus* legi volebat, *ei Q. Ciceronem*, (quomodo et *Ursinus* conjecerat; vel de utroque *Quincto*, filio et patre, intelligi. Ego prius malim. Quidam libri, *sororis et Q. Ciceronis filium*. Alii, omissa copula, ediderunt, *sororis filium, Q. Ciceronem*. Bosius. Pro *imperaret* Voss. C. male *impetraret*. Pro *huic non solum* Leid. m. *huic non solum non*. Pro *sororis filium et Q. Ciceronem* Leid. m. *sor. fil. Q. que Ciceronem*. Voss. C. *sororis Q. et filium Ciceronem*. Pro *vitae effugit* Leid. m. *regit*. [Pro *Pompeji* Ed. Rom. *Pompei*, ut in ceteris solet. Nam et *Mari*, *Sulpici*, *Pomponi*, *Antoni*, *Cassi*, *Hortensi*, *Claudi*, *Iuli*, *Corneli*, *Fabi*, *Feretri*, *Cecili*, secundo casu, ibi legitur. *Heusinger*. *Impetraret* etiam Ed. princ. s. a.

etiam sororis filium et Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitae effugit nova pericula.

antiq. Jens. a. 1478. Tum *sororis filium et Q. Ciceronem*, ut in textu legitur, Gu. Ed. princ. s. a. Rom. Long. sed ed. princ. a. 1470. et Manut. *sororis filium Q. Ciceronem*, quod ut Wetzelio, ita mihi placet. Ed. Corn. Arg. *sororis filium et Q. Ciceronis*. Lamb. Schott. Boecl. *sororis et Q. Ciceronis filium*. Ab ed. antiqua et Jens. a. 1478. Titzio adnotante, *vitae* post *instituto* abest.]

CAP. VIII.

1 Secutum est illud. Occiso Caesare, quum respublica penes Brutos videretur esse et Cassium, ac

Secutum est illud] Schoppii vetus liber et Ms. meus dictione auctiores legunt: *Secutum est illud tempus occiso Caesare*. Ernstius. *Tempus* addunt e libris suis *Schoppius l. c.* et *Ernstius*. Favet illud Velleji 2, 62. *Hoc est illud tempus, quo Cicero Caesarem laudandum et tollendum censebat*. Sed vix dubito, quin glossema sit. Ceterum to- (p. 716.) tum hunc locum ita distinguendum censeo: *Secutum est illud. Occiso Caesare, cum respub. p. B. v. e. et C. ac t. c. se ad eos convertisset, sic M. Bruto usus est, ut nullo* etc. Sic infra c. 13, 6. *Nec hoc praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem. Cum inprimis lautus esset* etc. Varro 2, 3. de re rustica: *De quibus* (capris) *admirandum illud, quod etiam Archelaus scribit. Non ut reliqua animalia naribus, sed auribus, spiritum ducere solere, pastores curiosiores aliquot dicunt*. Ita distinguo hunc locum, qui vulgo falsa interpunctione laborat in omnibus, quas vidi, editionibus. *Bosius*. *Tempus* abest Leidensi meo, Vossianisque A. C. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *Secutum est illud*. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Paris. *S. e. illud tempus*. Haec verba quin non a Cornelio profecta, sed a librariis ex sequentis capitis initio: *Secutum est bellum* etc. conficta atque hic inculcata sint, mihi quidem non dubium est. Pro *quum resp.* Ed. antiq. et Jens. a. 1478. Titzio teste, *quo resp.* Ita etiam Paris. sed Corner. *quando resp.*]

Penes Brutos] Non multitudinis, sed singulorum numero *Brutum* liber ille calamo exaratus. *Schottus*. Sed magis placet vulgatum: ut de M. et D. Brutis sermo sit. *Bosius*. [Ed. Jens. a.

tota civitas se ad eos convertisse [videretur], sic M. 2
Bruto usus est, ut nullo ille adolescens aequali familiarius, quam hoc sene, neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum 3
est a quibusdam, ut privatum aerarium Caesaris inter-

1478. Brix. Paris. *Brutum*. Ceterae cum Gu. *Brutos*.]

Tota civitas se ad eos convertisset] Sic Mss. Gifan. et Leid. Melius quam alii, *se ad eum convertisse videretur*, voce ultima e proximo repetita. *Bosius*. Omnes mei *se ad eum convertisse videretur*. *Convertisse* pro *convertisset* nunc lego, τῷ *videretur* non repetito. Praeterea *ad eos* retine, licet non ageretur hic de M. et Decimo Bruto simul, e quibus posterior sine dubio quoque hujus parricidii fuit adfinis, licet ex intimis J. Caesaris fuerit. Vid. Appianum Alexandrin. Lib. II. de B. Civ. pag. 811. et quem Suetonius c. 80. inter conspirationis principes cum M. Bruto et Cassio numerat. De quo tamen hic quoque Nepotem agere certum est; quoniam juxta memorata a Nepote τὸ *eos* tam ad Cassium, quam ad Brutos, referendum est. Vehementer etiam errant, qui *Brutum* pro *Brutos* legunt, quia paullo post de M. Bruto tantum fit mentio. Hunc enim unum ex tribus illis nominat Nepos, quia cum hoc uno Atticus hoc tempore familiaritatem contraxerat. [Omnes libri *convertisse videretur*, non *convertisset*, quod Bosius excogitavit, quia *videretur* praecedit proxime. Sed si *videretur* abundat, illo omisso *convertisse* satis est. *Heusinger*. Gu. et ante Bos. edd. *se ad eum convertisse videretur*. In Ms. Gif. et Leid. 1. non est: *se ad eos convertisset*, sed: *se ad eos convertisse videretur*.]

Sed etiam in convictu] Ms. Medic. 1. cod. legit *in conjunctis*. Ernstius. Pro *haberet* Leid. *habebat*. Quae lectio ferri potest, si ita legatur: *quam hoc sene; neque solum eum principem consilii habebat, s. e. in conv.*

Ab Equitibus Romanis] *Ab* afuit a vet. cod. et statim, *ejus ordinis*, pro *illius ordinis*. Deinceps hoc modo legitur, *amicis officia praestanda*. Schottus. Praepositio *ab* abest etiam Vossiano C. pro *illius ord.* Leid. et Vossian. C. *ejus ord.* [*Ab* omittit etiam Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Paris. Tum Ms. Gif. Gu. Ed. princ. s. a. antiqua, teste Harlesio, Corn. Paris. *ejus ordinis*. Vulgatae cum princ. a. 1470. Arg. et Mant. *illius ord.* Mox et Paris. *qui amicis officia praest.* Ita, Harlesio teste, etiam ed. antiq. Corn. et Brix.]

A C. Flavio Bruti familiari] Meminit hujus *Plutarchus in Bruto*, ut ejus familiaris: et *Cicero in fragm. epist. ad Brutum apud Quinctil.* Lib. 9. cap. 3. et in Bruti numis LEG. PROPR. designatur; hoc est, Legatus Propraetoris. *Schottus*. Q. edd. habent *C. Flavo*. Non novum est, nomen istud cum cognomine hoc (pag. 717.) permutari. Quomodo apud Senecam controv. 10. 14. *Alphius Flavius* est pro *Flavo*; sicut et apud Plinium indice Lib. 9. *Bosius*. Voss. A. *G. Flavio*. Praep. *a* abest Vossiano C. [Ed. princ. s. a. *a Q. Flavio*. Corn. Arg. *a G. Flavio*. Sed etiam Gu. et edit. princ. a. 1470. ut in textu legitur.]

fectoribus ab equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si et principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps
4 esse vellet. At ille, qui officia amicis praestanda sine factione existimaret, semperque a talibus se consiliis remo-

Qui officia amicis praestanda] Ms. Medic. 1. habet *qui amoris officia praestanda*. Ernstius.

Sed neque cum quoquam] Lambin. *se neque cum quoquam*. Scriptus, *sed neque cum quo de ea re collocuturum*. *Colloqui* autem privatim; *coire* vero hic concilium habere. unde *Comitia*. Mox *in provincias*, pro *provinciarum*, legit Ant. Augustinus V. C. Aliter Manutius, *provinciarum desperatis rebus*. Schottus. Augustini lectio non displicet *Gebhardo*. Inepte ad τὸ *provinciarum* vir doctus supplet *praesides*. Quis ita loquitur? Manutiana interpretatio planissima est. *Bosius*. [V. Ind. v. *desperare*.] Pro *eae paterentur* Voss. C. *se haec paterentur*. Pro *se neque eum quoquam*. Leid. m. *se neque cum quoquam*. Pro *collocuturum*. Voss. C. *colloquuturum*. *Coire* solet honesto sensu sumi a Nostro auctore, ut satis in Indice monstratur. Nihil autem aliud notat proprie hoc verbum, quam convenire, venire in unum locum. *Coire in forum* dixit Florus 1, 13, 9. Plautus Mostell. 1, 14, 5.

Ubi lectus est stratus, coimus.

Ubi vide summi Gronovii notas, et N. Heinsium et P. Burmannum ad Ovid. Ep. 7. Heroid. vs. 123. ut hic *coire cum aliquo*, sic Just. L. 5. c. 1. dixit *cum Graecis coire* sc. societatis ineundae caussa. Nam et hic significat venire in unum eumdemque locum cum quoquam consilii clandestini ineundi caussa. Unde et *coitiones* coetus illi clandestini vocantur, quam vocem J. Fr. Gronovius Livio suo restituit lib. 4. cap. 13. Pro *disjectus est* Voss. C. *disjectus*. [Pro *eae pater*. Ms. Schott. Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. *hae pat*. ut post Titzium edidi. Tum *sed neque* Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. Bos. Stav. *se neque*, quod cum Heusingero aliisque revocavi, Ed. princ. s. a. et Lamb. cum Cic. opp. Pro *hujus un*. Ed. antiq. et Jens. a. 1478. Titzio adnotante, *hujusce un*. Ita et Paris. *Est* post *disjectus* abest ab iisdem edd. item a princ. s. a.]

Neque multo post superior esse coepit] Qui ante, quod Octavium ludibrio habuerat, *Flor*. 4, 4. temp. non una re labefactaverat, et Ciceroni vim atque inimicitias non obscure denuntiaverat, hujus opera hostis a Senatu judicatus est, atque fuga superatis Alpibus ad M. Lepidum contendit. A quo primum quidem repulsus, post receptus, tandem etiam Octavio reconciliatus est. *Dio l.* 46. *Vellej*. 2, 64. Sed in eo cum nunc simus, non possum, quin Flori locum supra citatum e Ms. Codice meo ita lectum cum Criticis communicem: *se plane ex commilitio Caesaris dignitatis, furtis hereditatem lacerare, ipsum insectari probris et cunctis artibus, cum adoptionem Juliae gentis inhibere non desineret*. Ernstius.

removisset, respondit: si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum hae paterentur; se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post su-

Ita ut Brutus et Cassius] Ms. meus magis emendate legit: *ita ut Bruti et Cassius provinciarum.* Nempe *praesides.* Ursinus legit *in provinciarum.* Anton. autem Auguſtinus *in provincasi.* Ernſtius.

Quae iis dicis caussa] Olim editi et scripti, *quae iis necis caussa:* quae ferri lectio non poteſt, corrupta a librariis, ex ignoratione, ut solet, priscae vocis et ritus: haec quoque emendatio *Cujacio* accepta refertur *lib. Observ.* Eſt autem *Dicis caussa* aliquid facere, id eſt per (p. 718.) functorie, non ex animo, religioni cuidam satisfaciendi gratia. Lamb. *quasi verbi caussa, per speciem, per simulationem.* Sed hanc antiquam formulam plurimi explicarunt ex *Varrone,* viro undecunque doctissimo, et *P. Sosipatro.* Sic L. 1. Epiſt. 18. ad Atticum Cicero: *Metellus est consul egregius, et nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habet dicis caussa promulgatum illud idem de Clodia.* Utitur et *pro Muraena,* et *Lib. 4. Accusationum in Verrem.* De qua formula *Laelius, Taurellus, Anton. Augustinus, Pet. Victorius, Adr. Turnebus, Cujacius, Pet. Pithoeus, Did. Covarruvias L. 4. Variar. Resolut.* et quis non eorum, qui *Varias* scripserunt? Reposuerunt exsulantem et in priſtinam sedem reſtituerunt ex *Varrone,* ut dixi, et *Sosipatro,* in *Arnobio, Plinio, Appulejo lib. de Dogm. Platonis, Cicerone, Nepote,* ceteris. Graecis *ὁσίας ἕνεκα,* et *ἀφοσιώσεως χάριν, προφάσεως ἕνεκα,* apud *Dionysium Halicarnass. Isaeum,* et *Euripidem Iphigenia Tauris,* et *Harpocrationem* et alios. *Schottus. Necis caussa* conſtanter Mss. et vulgati omnes; quae lectio temere immutanda non eſt, cum ex ea mens auctoris appareat. *necis caussa* datae erant provinciae a consulibus Bruto et Caſſio, Caesaris interfectoribus, propter caedem illatam Julio Caesari. Conjectura *Cujacii* V. Doctiſſ. qui *dicis caussa* legit, plurimum tribuo, *libro 5. cap. 23. observat.* Sed a libris ſto adversus eam. *Savaro.* In coelum Cujacii emendationem tollunt Lambinus ac Schottus. Savaro contra pertendit, *necis caussa* retinendum, Mss. omnibus pro eo ſtantibus. Florus Lib. 4. cap. 7. *Ne tamen publici doloris oculos ferrent, in provincias, ab illo ipso, quem occiderant, Caesare datas, Syriam et Macedoniam, concesserunt.* Vide Patereulum Lib. 2. cap. 62. qui adjuvat opinionem Savaronis. *Gebhardus.* Ita quidem hunc locum emendavit Cujacius, sed reclamantibus libris omnibus, quos vidit Savaro Mſſ. et editos: in quibus fuit *necis caussa.* Cui uterque Ms. Cod. Medic. consentit, et vetuſtiſſimus meus. Manutius et Lambinus, aliique eam scripturam rejiciunt, et Cujacii conjecturam comprobant. De Phrasi *dicis caussa* vide Turnebi *advers.* Lib. 11. cap. 20. Hotomann. Comm. ad Orat. Cic. 6. in C. *Verrem.* Victorii Lib. 8. *Varr. lect.* cap. 24. Cujac. 10. *Obs.* cap. 57. Bachovii

perior esse coepit Antonius, ita ut Brutus et Cassius provinciarum, quae iis necis caussa datae erant a consulibus, desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur.
6 Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiaque ce-

Animadvers. ad *Treutl.* p. 1. *Disp.* 24. th. 11 G. et ipsum Treutlerum, qui varios laudat auctores. Hunc locum quod attinet, videtur rectius legi *dicis caussa.* Quia necis caussa provinciae ipsis dari non poterant, cum senatus tum maxima pars steterit in eorum partibus. Qui utique *dicis caussa* eis decrevit provincias, quo plebis furorem evitantes honeste ex urbe discederent. Vide tamen quae J. Gebhardus ad h. l. notavit. *Ernstius.* *Tò necis* malit et *Buchnerus* servare: censebatque *Gebhardus*, id adjuvare *Vellejum Paterculum* 2, 62. Sed is de Macedonia ac Syria loquitur, Bruto Cassioque, victo jam ad Mutinam M. Antonio, et cum jam *ipsi sine ullo SCto eas occupassent*, decretis. At noster *datas* ait *a consulibus*, antequam *in exsilium proficiscerentur*, et ante *bellum ad Mutinam gestum.* Non igitur Macedoniam ac Syriam intelligit, quippe non *a consulibus*, sed a Julio Caesare, paullo ante mortem, cum magistratus in quinquennium designaret; a Senatu autem, demum Antonio hoste judicato, illis decretas, sed quas, ademta ipsis et Dolabellae atque Antonio Coss. data Syria ac Macedonia, earum loco Senatus iis a consulibus illis impetraverat: Bruto scilicet, ut *Plutarchus* habet, Cretam, Cassio Libyam; sive, ut *Appianus*, Bruto Cretam, Cassio Cyrenen; vel, ut alii, has ambas Cassio, Bruto autem Bithyniam. Quas tamen illi, ut parum sibi tutas utilesque, contemserunt, Macedoniam et Syriam vi occupantes. Videndi *Appianus Civil.* 3. pag. 527. 530. 531. 533. 536. 538. 541. 550. 567. *Dio Cassius* Lib. 47. *Plutarchus Bruto, Cicero Philippic.* 2, 3. et 11, 12. Eae an *dicis caussa* (p. 719.) datae dici queant, viderint, qui eam lectionem tuentur. *Necis caussa* datas, non dubito recte dici. Nam sic et Octavius id interpretatur apud *Appianum* pag. 536. *Τὸ μὲν ἀμνησίαν δοῦναι, τὴν σωτηρίαν ἦν ἐκείνοις χαριζομένων μόνον. Τὸ δὲ ἡγεμονίας αὖθις ψηφίζεσθαι* (loquitur de Creta et Cyrene, Bruto Cassioque datis) *καὶ ΓΕΡΑ, ὑβριζόντων Καίσαρα.* Neque negat haec objectanti respondens Antonius, pag. 538. datas poscentibus repensum pro meritis: *εἰς ἀντίδοσιν τῶνδε, ὧν ἔχρηζον.* Et in responso ad tribunos militum, pag. 548. diserte ait, Senatum interfectoribus Caesaris, ut tyrannicidis, praemia decrevisse: *Ἡ βουλὴ γέρα τοῖς ἀνελοῦσιν ὡς τυραννοκτόνοις ἐψηφίζετο.* Denique *Cicero Phil.* 2, 3. 11, 12. ex ipsius Antonii verbis ostendit, datas provincias *ut liberatoribus.* Haec cum ita sint, in summo librorum omnium consensu non ausim recedere a lectione scripta. *Bosius.* Omnes mei *necis caussa.* [Gu. omnesque ante Lamb. excusi: *necis caussa.* Pro *iis n.* Gu. *his n.*]

A Consulibus] M. Antonio et Dolabella: quibus et Octavius id objicit apud *Appianum* pag. 436. In Mss. tamen Schotti et utroque Medicaeo fuit, *a consule*; quod esset, ab Antonio. Et sane *ab Antonio senatum petiisse alias*

denti LLS. centum millia muneri misit; eidem in Epiro absens trecenta jussit dari, neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

provincias τοῖς ἀμφὶ Κάσσιον, idem *Appianus* scribit, pag. 531. Magis tamen placet vulgata. Si a solo Antonio datas dicere *Nepos* voluisset, nomen illius addidisset. Varietas lectionis ex abbrevatione nata est. *Bosius*. Leid. et Voss. A. *a consule*. [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. *a consule.*]

Abjecto Bruto] Fortuna adversa prostrato. Petron. *in loco peregrino destituit abjectum*. Propius Valer. Maxim. 5, 1, 8. *Nam si egregium est, hostem abjicere, non minus tamen laudabile, infelicis scire misereri.* Gebhard. Adde Vorstium et Torrenium ad Valer. Maxim. Lib. 1. cap. 5. num. 12. Pro *Epiro* Leid. m. *Epyreo. τὸ jussit* abest a Vossiano A.

Muneri misit] Ms. Cod. Med. 1. *numerari*. Ernstius. [Gu. *sexcentia centum milia*. Ed. antiq. *sestertia centum milia*. Corn. *sextercia c. m.*]

Trecenta jussit dari] *Cicero Epist.* 17. *Lib.* 15. *ad Attic.* a Servilia numeratam ab Attico Bruto Italia cedenti significat, de qua infra [cap. 11, 4.] *Schottus.*

CAP. IX.

Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, praedicem, quum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas,

(p. 720.) *Bellum gestum apud Mutinam*] Inter Antonium, Brutum et Octavium. *Florus* 4, 4. et alii historici ad eum a *Freinshemio* laudati. *Loccenius*. Corrupte in MSS. libris Medicaeis legitur *Numidiam*. Ernstius. Quod in q. MS. fuit, *Numidiam*, haud dubie corruptum est. *Bos.* Voss. A. *Numidiam*. C. *Mundiam*. De hoc bello etiam Harduin. ad Plinium Lib. 11. N. H. cap. 26. pag. 90. [*Numidiam* et Gu.]

Si divinatio appellanda est] Credidi aliquando hic divinitatem describi, καὶ ἀποθέωσιν potius, quam *Divinationem*, de qua infra cap. 16. *Schottus*. *Divinatio* nihil aliud est, quam quaedam praesensio atque scientia rerum futurarum, ut *Cicero* explicat. Cui quis locus hic sit, nullus profecto video. Itaque *divinitas* potius hic legendum. Divinitatis enim sive divinae naturae est, constanti bonitate et uno eodemque tenore perpetuo esse, ac nec impelli ac augeri casibus, nec inhiberi ac minui. Hoc enim sola divinitas privilegium habet, ut vices non capiat. Cetera universa natura mutationi exposita est. *Buchnerus*. Pro *quum ille* Voss. C. *quamquam i.* Pro *divinatio* in In-

2 quae nullis casibus neque agitur, neque minuitur. Hostis Antonius judicatus Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. Non solum [ejus] inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam qui adversariis ejus se dabant, et in eo laedendo aliquam consecuturos

dice conjicitur legi posse *divina*, unde videmus, hanc lectionem non suam debere originem patri J. J. Struchtmeyeri, ut putat hic L. 1. Animadv. Critic. cap. 10. Sed sic omnia mutari possunt, quae non percipiuntur. Repetenda est significatio vocis *divinatio* e significatione vocis *divinus*, hoc est *divinandi* sive *futurorum peritus*, *vates*, quae significatio huic voci propria est. Vide notata a me et Munckero ad Hygin. fab. 118. et a Drakenburgio ad Livium Lib. 1. cap. 36. Conferamus cap. 16. num. 4. de Cicerone: *et facile existimari possit*, *prudentiam quodammodo esse* DIVINATIONEM. *Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit, ut vates.* itaque *divinatio* nihil aliud est, quam summa, et plus quam humana, prudentia, qua viri acutissimi e longinquo futura prospiciunt. Haec *divinatio* a Nepote appellatur *perpetua naturalis bonitas*, *quae n. c. n. ag. neq. minuitur.* Quod Boeclerus in Indice *moderati cautique judicii constantiam* non male vocat. Sed in voce *bonitas* latet significatio cujusdam peritiae, non nisi viris acutissimis propriae, et velut a natura iis ingenitae, qua cum praeteritis non tantum praesentia, sed et futura conferunt: et hinc eorum mens non agitatur, quidquid acciderit, quia eventus huic eorum divinationi respondet. Adde Indicem Latinitatis in Clavi Ciceroniana celeberrimi Ernesti in voce *divinare*, et *divine*. *Bonitas* pro peritia poni potest ejus artis, quam quis summo studio et ab ipsa pueritia exercuit; *bonum* pro perito poni, licet in (p. 721.) alia re, jam pueri norunt. Vid. Burm. ad Phaedrum Lib. 1. fab. 14. sic Graece Plato Alcib. 1. pag. 443. vocat τὸν σκυτοτόμον τὸν φρόνιμον εἰς ὑποδημάτων ἐργασίαν ΑΓΑΘΟΝ. [Cornelius caussam subjicit, qua factum sit, ut sic se gereret Atticus, quasi callidissime omnia praesensisset seque parasset. *Bonitas* enim non est peritia, ut vult Staverenus, sed, quod adjecta postulant, insita a natura usuque confirmata animi bona indoles. Sic infra cap. 10, 3. bonitatis signa referuntur. *Tzschuckius.*]

Nullis casibus agitur] *Agitur*, si vera scriptura est, interpretor, impellitur. quidam legi volunt, *frangitur*; nonnulli, *augetur*, ut opponatur verbo, quod sequitur, *minuitur*. Lambinus. Tibullus: *Namque agor, ut per plana citus sola verbere turbo.* Buchnerus. Ms. meus lib. habet *neque agitatur*. Melius, quam illi apud Lambinum. Retineo tamen *agitur*, quod probum verbum est, a Cicerone hac significatione saepe usurpatum, nempe pro *periclitatur*, sive *in discrimen deducitur*. passive. *Ernst.* A quibusd. edd. prius *neque* abest, etiam a vetustiss. Romana. *Bosius*. Leid. m. et Voss. C. *agitur*. Voss. tamen A. *augetur*. τὸ *neque* ante *agitur* abest omnibus meis. *Agi* autem quis etiam potest dici casibus. Ut *Ad-*

[se] sperabant commendationem, Antonii familiares insequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam exstinguere parabant. Atti- 3
cus, quum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit ad

tonitae monstris actaeque *furore* Virgilio 5. Aen. vers. 659. aut ut Livio Lib. 2. cap. 47. *Romanos terror per tota castra trepidos agit.* Consule Burm. ad Valer. Flaccum L. 3. Argonaut. vs. 393. et ad Phaedr. L. 4. fab. 12. vs. 3. sed nihil definio. [Ms. Gif. Schott. Gu. omnesque ante Lamb. edd. *quae nullis casibus agitur.* Ed. Gebh. Keuch. *quae null. casibus augetur.* Verissime Tzschuckius: *Quidam augetur probant, tamquam ex oppositione dictum. At ea locum minime habet, ubi non incrementa bonitatis spectari possunt, sed ejus constantia, quam infert vox perpetua. Imo agitur pulchre convenit hoc situ, quia, quod jactatur et concutitur, solet inde atteri et decrescere; Noster minuitur.*]

Spes restituendi nulla erat] Leid. m. *spes restituenda nulla erat.* male. Gerundium hic passive usurpatur, more Latinis usitato. Consule Munckerum ad Lactantium Lib. 8. Narrat. Fabul. cap. 1. et Cortium ad Sallustium B. Jugurth. cap. 62. n. 8. [Adde, quem Bremius nominat, Ruhnkenium ad Vellej. 2, 15. princ.]

Non solum ejus inimici] Cum *Lambino* vet. liber facit. *Schottus.* Ab ed. Rom. *ejus* abest. *Bosius.* Item a Leidensi et Vossianis A. C. [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. sed est in ed. Lamb. Schott. Boecl. Bos. et in Schotti quoque codice fuisse videtur.]

Qui tum erant potentiss.] Sic scripti et editi libri. *Schottus.* Immo ed. Rom. et Grut. *qui tamen erant.* Et sic apud Long. quoque editum; nec male. *Bosius.* Pro *tum* Voss. C. *dum.* [Ed. princ. a. 1470. et Manut. *qui tamen.* Altera princ. cum Gu. vulgatam lectionem tuetur.]

Sed etiam qui adversariis ejus se dabant] Pro cedebant. *Amici* pro *qui* Lamb. Cicero in Somnio: *Neque te sermonibus vulgi dederis*, pro, concesseris: ubi qu. lib. *dedideris.* Idem Lib. 2. ad M. Coelium: *Da te homini; complectetur, mihi crede.* Et Lib. 13. epist. ad famil. *Des te ad lenitatem.* Schottus. Ita Cicero quoque loquitur pro *cedebant.* V. Schottum. *Ernstius.* Adde Indicem. *Qui* pro *amici* est etiam in edd. Rom. et Colon. Alterum scioli alicujus est, qui *inimicis* putabat opponendos *amicos.* Mox in illis *se aliquam* etc. a. q. libris *se* abest: a Ms. Schotti etiam *et.* Bosius. Pro *amici* omnes mei *qui.* Pro *ejus se dabant* Voss. A. *ejus dabant.* Pro *et in eo* Voss. C. *in eo.* τὸ *se* ante *aliquam* abest etiam Leidensi et Vossianis A. C. [Gu. et ante Lamb. edd. *sed etiam, qui adversariis ejus se dabant.* Lamb. Schott. Boecl. *sed etiam amici adversariis e. s. d.* *Et* ante *in eo* abest etiam ab edit. princ. s. a. Eadem cum Gu. altera princ. et Long. *se* omittit, quod Lamb. ante *aliquam* adjecit, eumque insecuti Editores h. l. retinuerunt. Ego pronomen in eum locum transtuli, quo in ed.

Antonium violandum, sed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus
4 rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviae, quum litibus distineretur magnis-

Corn. et Arg. legitur, additis tamen uncis, ut suspectum esse et a librariis intrusum videri intelligatur. V. ad 1, 1, 5. 7, 4, 2. 22, 1, 5.]

Commendationem] Sic diserte opt. liber Gif. Etiam Leidensis: *commendationem vel commoditatem*, varia lectione textui intrusa. Quare non dubitavi sic rescribere. Usus et supra 7, 1, 2. *tanta erat commendatio oris atque orationis*. Seneca excerpt. controv. praefat. Lib. 3. *omnibus fere majori commendationi est audiri, quam legi*. Vulgo est, *commoditatem*. Bosius. Omnes tamen mei *commoditatem*. [Gu. editique ante Bos. omnes *commoditatem*, quod nescio an praeferendum sit.]

Antonii familiares insequebantur] (p. 722) Pro quo in editis nonnullis libris male legitur *sequebantur*. Ernstius. Quidam, *sequebantur*. Constanter et typis et calamo expressi codd. *Antonii familiares insequebantur*. Lambinus, *ejus famil.* et vero desiderari aliquid videtur. *Schottus*. Immo nihil deest. Dicam amplius. Potest utrumque abesse, tam nomen *Antonii*, quam illud *ejus*, quod, teste *Gothofredo*, a *Faerno* est. Certe Gruterus aliique neutrum exhibent. Miror autem, cur *Schottus* alibi (*observat. hum.* 3, 2.) totum hoc glossema putet, aut malit, *familiam insequeb.* Nam de *familiaribus* Antonii heic sermonem esse, vel ex *comm.* 3. apparet. *Bosius*. Omnes mei *Antonii*. Praeterea de lectione *insequebantur* nulla dubitatio esse debet. v. Torr. ad Val. Maxim. Lib. v. cap. 5. num. 34. [Ms. Gif. Leid. 1. Gu. Ed. princ. s. a. Corn. Arg. ut editum est. Ed. princ. a. 1470. et Long. *Antonii famil. sequebantur*. Lamb. Schott. Boecl. *ejus familiares insequebantur*. Gebh. et Heuch. *familiares insequebantur*, omisso et *ejus*, et *Antonii* nomine. Mox et Corn. Arg. *destinaretur*. Pro *vexaretur* Ed. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. *versaretur*.]

Liberos exstinguere parabant] Verbo *paro* saepius Infinitivus modus additur, ut in Datame cap. 4. *Hic quum maximo studio compararet exercitum, Aegyptumque proficisci pararet*. Ovid. Ep. 1. Heroid. vs. 100.

Dum parat *invitis omnibus ire Pylon*.

Qui ita saepius. Vide Cortium ad Sallust. B. Jugurth. cap. 22. num. 1. sed propius ad rem Sallust. B. Catilin cap. 18. num. 5. *Cum hoc Catilina et Autronius consilio communicato* parabant *in Capitolio Calendis Januariis L. Cottam et L. Torquatum consules interficere*. Livius Lib. 4. cap. 9. *Urbem quoque, omnis etiam expertem ante certaminis, multitudine opificum ad spem praedae evocata, obsidere* parat. et cap. 24. *censuram minuere* parat. V. J. Fr. Gronovium ad Lib. 2. cap. 55.

P. Volumnio] Est ille *P. Volumnius Eutrapelus*, praefectus

que terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum praestitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, quum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille

fabrum, ad quem scripta est Ciceronis Epistola 32. et 33. lib. 7. *ad Famil.* Meminit praeterea ejus Epist. 9, 26. Adde, si lubet, quae Manutius notavit ad Epist. 7, 32. *Ernstius.*

Quum litibus distineretur] Ms. Medic. 2. legit *destinaretur.* Meus membranaceus liber habet *detineretur*, sensu eodem cum *distineretur.* Ernst. Leid. m. *detineretur* quod tamen hic locum habere nequit. nam *detinere* notat quem longius solito tenere apud se, sed volentem, et illecebris demulsum. Consule Burmannum ad Quinctilian. Declam. 262. et Oudendorpium ad Lucanum 6, 740. unde *detinere* nos dicuntur ea, quae delectant. Vide Servium ad Virgil. 4. Aen. vs. 348. *Si te Carthaginis arces Phoenissam, Libycaeque aspectus* detinet *urbis.* Sed *distineri* dicuntur, qui plerumque inviti in re quadam gravi occupati sunt: ut *distineri maximis occupationibus* Ciceroni 12. Fam. Ep. 30. *distineri bello*, de qua phrasi egerunt Tennulius ad Frontinum Lib. 1. Strat. cap. 3. num. 8. et Graevius ad Justinum Lib. 6. c. 6. et talia passim occurrunt.

(p. 723) *Stiterit vadimonium*] *Lambinus* recte *stiterit*, quod et in vet. se reperisse *Manutius* affirmat. *Sistere* enim *vadimonium* est, quod datis vadibus promiserat, se in judicio sistere, et sic *liberare vades.* Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius, vadimonium sistit.* Et Cato apud Agellium 2, 14. *Quod si vadimonium capite obvoluto stitisset.* Schottus. Approbat hanc lectionem Schottus, et a Manutio in veteri libro repertam esse asserit. Interim Savaro *steterit* praefert e suo Ms. neque recordari in hac trepidatione licet, an unquam ea facie locutio occurrerit. *Sistere vadimonium*, et *sisti vadimonio* non insolens animo et auribus meis est. Apulejus Lib. 4. Metam. *Cohortem nostram gladiis armatam ante ipsas fores Democharis, velut explicationis* vadimonium sistimus. Id. Lib. 9. *Ego jam cibi probe suasum et confirmatum animi amatorem illum alacrem* vadimonio sistam. Gifanius legebat heic ex veteri codice: *Ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico*, et adducit ex Lib. 2. cap. 14. Gellii: *Quod si vadimonium capite obvoluto* stitisses. Cicero pro Quinctio: *Venit Romam Quinctius, vadimonium sistit.* Gebhardus. Ita quoque est in saepius laudato Ms. item apud Gifanium, et alios. Vadimonium quid sit, vide apud Turneb. Lib. XII. *advers.* VIII. et Hotoman. Lib. V. *Antiqu. Rom.* cap. III. potissimum vero apud Varron. V. *de Ling. Lat.* Et Festum *in Praes* et *Vas.* unde caeteri descripserunt. Adde Scaliger. ad loca citata Varronis et Festi. Differentia quae sit inter *Vadem et Praedem*, his nos docet verbis Ausonius in Monosyllab. Idyll. XII.

Quis subit in poenam capitali judicio? Vas.
Quod si lis fuerit nummaria, quis dabitur? Praes.

se interposuit, pecuniamque sine foenore sineque ulla stipulatione [ei] credidit, maximum existimans quaestum, memorem gratumque cognosci, simulque aperire,

Quibus versibus dicit, vadem appellari sponsorem datum in rebus criminalibus; praedem vero in caussis civilibus. Cum quo convenit, quod Paullus Diaconus, sive Festus potius loco citato, scripsit: *Vadem sponsorem significare datum in re capitali.* Sed differentiam hanc non esse perpetuam docent viri doctiss. Heringius cap. III. §. 43. *De fidejussor.* et Salmasius cap. XVI. *De modo usur.* Ernstius. Atque sic et Mss. Gif. Ernst. et Savar. Nam, quod apud *Savaronem* legitur, *steterit*, erratum puto typographi, aeque ac τὸ *sisterit* in notis *Lambini*. Vett. edd. et Mss. Schotti ac Petavii, *praestiterit*, quod Latinum non putat *Gifanius in observat.* Lat. Ling. pag. 243. Ego natum puto ex proxime praegresso *praestitit.* adde Indicem in *vadimonium.* Bosius. Leid. et Voss. A. C. *praestiterit.* [Gu. ut in textu legitur. Edd. ante Lamb. *praestiterit.* v.]

Hic sponsor] Abest vett. edd. pronomen. Scripsit, opinor, Nepos: *sine Attico*: *Atticus sponsor o. r. f.* Absorptum posteriore loco positum *Attici* nomen ab eo, quod priore, et solum nunc legitur. Bosius. [Gu. *sine Attico. sponsor om. r. fuit.* Edit. princ. s. a. *ut sponsor o. r. fuerit*, quod Heusingerus probat, Tzschuckius in textum recepit. Altera princ. et Long. *sponsor o. r. fuerit.* Ed. Corn. Arg. *qui sp. o. r. fuerit.* Vulgata lectio a Lambino est, quam, meliorem ceteris, in contextu retinui. Cornelium tamen ita h. l. scripsisse arbitror: *sponsorque omnium rerum fuerit*, i. e. *et is sponsor om. r. fuerit.* Ex *Attico*, quod praecessit, rectus casus subaudiendus est, more Cornelio familiari, sed non ita cognito librariis, ut non alios etiam locos illius ignoratione corruperint. V. ad 23, 11, 3. et 15, 10, 1: *In quo quum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere diceret.* i. e. *et cum is male eum i. e. p. c. d.*]

Fundum sec. fortuna emiss. in diem] Ut solveret certo tempore. Frequens est in omnibus contractibus diei vel conditionis adjectio. Leg. 3. *obligationum fere. D. de oblig. et actionibus.* qua in futurum tempus et casum confertur actio. Argumento §. *Emptio. Institut. de Emption. et vendit.* Ernst. Illud *secunda fortuna* afuisse a scripto cod. ait *Schottus*; et Leidensi Mso. vox *fundum* aberat. Quare utrumque glossema putabam, ac (p. 724.) Nepotem scripsisse: *cum illa emisset in diem.* Potuit tamen τὸ *fundum* a voce *secunda* ob similitudinem absorberi. Ut Nepos scripserit, *fundum emisset in diem:* reliqua adjecerit aliquis propter illa, *post calamitatem.* Mox a q. libris abest *ei* ante τὸ *credidit.* Bosius. Pro *quin etiam* Voss. A. *quod etiam. Secunda fortuna* absunt Vossiano A. De phrasi *in diem emere* vide Interpr. ad Phaedr. L. 1. f. 16. [Pro *Quin etiam*, quod et in ed. princ. a. 1476. Jens. a. 1478. et Paris. est, Gu. *Quid enim.* Ed. princ. s. a. antiq. *Quod etiam.* Verba: *secunda fortuna* in Gu. Utraque princ. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. exstant. Quare uncos, a

se non fortunae, sed hominibus solere esse amicum. Quae quum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem 6

Bosio aliisque appositos, cum Tzchuckio removi. Pro *sineque* Ed. antiq. *sine*, omissa copula. Tum *ei*, ante *credidit*, a Ms. Schott. Gu. et ante Lamb. edd. abest. Facile tamen h. l. excidere potuit.]

Versuram facere] Uterque Ms. Medicaeus legit *usuram facere*, sed corrupte. *Ernstius*. Omnes mei [cum utraque princ. ed.] *usuram facere*.

Sineque ulla stipulatione] *Qua sibi de recuperanda pecunia caveretur*, ait *Manutius*, quibus ceu paucis indicare voluit, se non esse Jurisperitum. Non enim stipulabantur de recuperanda pecunia, sive sorte, ut JCti loquuntur, quae mutuo tacite inest. Eo namque animo datur res fungibilis (cogita, me jam versari in foro), ut nunc quidem accipientis fiat, aliquando tamen non quidem eadem species, quae data est, sed idem genus reddatur. *l* di *l.* 2. *Mutiam. D. de reb. c: :d.* Caeterum *usurae*, quia sunt · diosae, non nisi ex solemnibus stipulationibus, id est, legitima interrogatione et responsione, debentur. *l.* 3. *Quamvis.* et *l. seq. cum l.* 22. *Pignoribus. C. de usuris.* Quod de usuris pecuniae mutuo datae accipiendum est, quae a JCtis vocantur *foenebres*, sive usurae *foenebris pecuniae*. Ernstius.

Aperire] Pro declarare, indicare. Quidam *apparere* tentarunt. Ego contra libros nihil muto. *Schottus*. Supra 9, 2, 3. *Neque non fuit apertum*: perspicuum ac clarum. *Gebhardus*. Camillus Sighicellus mavult *apparere*. Ernstius. [Omnes libri *aperire*.]

Nemini enim in opinionem veniebat] Scriptus codex, quo usus sum, disertim: *Neminis enim opinioni veniebat*. *Neminis* autem dixisse veteres, *Priscianus* et *Nonius* auctores sunt. Plautus Captivis: *Neminis me miseret, nam mei miseret neminem.* Et Lucilius Libro 30. *Neminis ingenium tantum confidere oportet.* Schottus. Non ausim rejicere scripturam Schottiani codicis. Etsi alterum Ciceronianum est. Ut Philipp. 2, 16. *Qui istuc venit tibi in mentem?* Bosius. Leid. m. et Voss. A. *Nemini en. opinioni veniebat.* Sed *in opinionem* legitur ante *temporis* in Leidensi meo. [Supra 1, 7, 3. *Utrisque venit in opinionem, signum a classiariis regiis datum.* Vitiose ed. princ. s. a. *Nemini enim opinioni veniebat.* ed. antiqua, Jens. a. 1478. *Neminis enim opinioni ven.* Brix. Paris. *Hominis enim opinioni v.* Corn. *Nemini enim in opinione v.*]

Sed sensim is a nonn. opt. repreh.] Vetus liber editus et Sim. Bosii habent *sensus ejus*. Medicaeus Cod. 2. *sed sensim a nonnullis optimatibus ejus rei reprehendebatur.* Cui scripturae favet quoque Medic. Ms. Cod. 1. *Ernstius.* Auctiores una voce Ms. Schotti et ed. Rom. *a nonn. opt. ejus repreh.* Duabus Medicaei, *ejus rei repreh.* sed alteri eorum provocabulum *is* aberat. Sim. Bosius, Gruterus et alii [Gebh. Keuch.] edidere: *Sed sensus ejus a nonn. o. r.* quod etiam *Schottus* praefert *observat.* 3, 2. ut *sensus* idem sit, quod propositum, consilium, judicium, quomodo passim ea voce cum

7 veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur. Ille autem sui judicii potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.

alii veterum, tum Noster etiam, usi. vide Indicem. Atque sic et *Barthius* laudat explicatque in *notis ad Phoebadium*. Omnes, ut arbitror, reclamantibus libris. Conjiciebam igitur legendum: *sed sensim is a nonn. opt. ejus rei repreh. Ejus rei*, subaudi *caussa*: scilicet quod uxorem Antonii juvisset. *τὸ rei* absorptum in Medd. codd. a prima sequentis vocis syllaba. Eo expuncto, mox alii et provocabulum *ejus*, quippe cui nihil respondebat, jugularunt. *Bosius*. Leid. m. et Voss. A. [Gif.] *sensim is*. C. *sensum is*. pro *optimatibus* Voss. A. et C. *optimatibus ejus*. [Ed. Paris. [princ. s. a. antiq. Jens. anni 1478.] ut in textu legitur. Sed Rom. Long. *Sed sensim is, a nonn. optimatibus ejus reprehendebatur*. Plenius Medic. 2. *Sed sensim a n. optimatibus ejus rei repreh.* In Voss. C. *ejus* quoque fuit, in quo vero pro *sensim is* scriptum erat *sensum is*. Hinc a quibusdam factum est *sensus*, quod in pluribus vulgatis est, additumque *ejus*, quod superscriptum, non suo loco, sed post *optimatibus* inseruerunt librarii. Nihil itaque mutandum, nec *ejus rei reprehendebatur* admittendum. *Heusinger*. Et Gu. Ed. princ. anni 1470. Corn. Arg. *Sed sensim is a nonn. optimatibus ejus repr.*]

(p. 725.) *Ille autem sui judicii*] Id est, suum judicium sequens, sive id tenens, quod ex praescripto rectae rationis probaret ipse, non quod alii ex opinione vulgi laudaturi essent. *Buchnerus*. *Schotto l. c.* illa duo vocabula, *sui judicii*, glossema videntur, ex ora adsutum. Vellem rationem addidisset. nam ego quidem nullam video. *Bos*. Recte locus explicatur a Buchnero: subintelligitur enim *vir judicii sui*, vel *ens*, ut in Catone cap. 1. *Primum stipendium meruit annorum decem septemque*, et vide eumdem Perizonium, quem ibi citavi, ad eumdem Sanctii Librum num. 27. Hujusmodi vero, qui suo in rebus judicio utuntur, *sui* esse etiam dicuntur a Cicerone. Vide Th. Wopkens Lib. 1. Lect. Tull. cap. 2. Pro *illi*, quod in Edit. Hackiana legitur, mei codices *alii* exhibent. [Ed. Paris. *p. quod se f. p. e. int. quam quid alieni foret.* Sed hoc mendosum videtur, nisi totus locus glossa auctus est. *Heusinger*. Ita etiam ed. antiqua, Jens. anni 1478. et Brix. In principe quoque s. a. *quid alieni foret* legitur. Sed Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. ut editum est. Heusingero, utrumque a glossa accessisse suspicanti, assentimur. V. ad 18, 7, 1. Ceterum Patavinus editor, quem cum Bremio secuti sumus, verba *Ille autem — forent*, quae in vulg. edd. in principio decimi capitis collocantur, ad finem noni transtulit. Recte hoc factum esse, nemo non intelliget.]

CAP. X.

Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit 1 in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, 2 timens proscriptionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus, paullo ante opem tulerat, (tan-

Conversa subito fortuna est] Sic MSS. Manutii, Gif. Schotti. Vulgo abest *subito*, etiam a Leidensi. *Bosius*. Mei codices agnoscunt *subito*. Contra Codices nihil muto, licet Heusingeri lectionem non damnem. [Heusingerus *est*, quia non apparet in Cod. Gif. et ed. Paris. [ac Brix.] tamquam spurium, uncis continuit, et reliqua, ut ablativos consequentiae, cum proximis conjunxit. Eleganter quidem omnino, et forte hic probandum, si caussam vel explicationem superiorum Nepos subjiceret. At progreditur ad rem novam, et, ut supra, summam praeponit. *Tzschuckius*. Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anni 1478. Lambin. Schott. Boecler. *Conversa subito fortuna est. Ut.* Sed ed. princ. a. 1470. et Long. *Conversa fortuna est. Ut.* Codex Gifan. *Conversa subito fortuna*, non: *fortuna est.*]

In periculo Atticum putarat] *In* abest a vet. cod. ut saepe in lib. *de vita excellentium Impp.* qui vulgo *Aemilio Probo* falso adscribitur. *Schottus*. v. Ind. v. *esse*. statim *futurum* ante *putarat* a Lambino est. MSS. et vett. edd. ignorant. Sic et alibi. denuo adi Ind. v. *Ellipsis*. Bosius. Soli Vossiano C. abest praepositio *in*, qui *futurum* etiam omittit. [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecler. praepositionem addunt. In hoc optimorum librorum consensu uncis, quibus Bosius aliique incluserant, eam liberandam esse existimavimus. Sed vocem *futurum* Leid. 1. Gu. cum omnibus ante Lambin. excusis omittunt. Itaque nos hoc verbum ejecimus, quod a Lambino inculcatum, non a Nepote profectum est. Sed hoc ipsum praepositionem *in* non abjiciendam esse demonstrat. Adde not. ad 10, 8, 2.]

Imperatorum] Octaviani, Antonii, Lepidi. *Ernstius*.

Opem tulerat] Supra: *P. Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint.* Post vero *Praefectus Fabrum Antonii* dicitur. *Schottus*. [Usus sum interpunctione Gesneriana, quae et in Paris. est, ut *paullo ante* ad *opem tulerat* referatur. Hanc vir doctissimus conversionis celeritatem magis ostendere monuit. *Heusinger*.]

(p. 726.) *Iis temporibus*] Ita V. C. sic supra cap. 8, 4. *quantum eae paterentur*. *hae* idem scr. lib. *Schottus*. Vulgo erat, *his temp.* Bosius. Hackiana Editio profert *in his temporibus*,

ta varietas iis temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio aut periculo) habebatque secum Q. Gellium Canum, aequalem simillimumque sui.
3 Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam aetatem
4 amicitia eorum creverit. Antonius autem etsi tanto

sed omnes mei codices omittunt praepositionem. pro *modo hi* Voss. A. *modo ii* perpetua variatione. [Gu. Ed. princ. a. 1470. antiq. Long. *his temp.* Gebh. *in his temp.* Tum Gu. *modo hii.* Rom. *modo Ii.*]

Habebatque] Q. edd. *Habebat.* Bosius. [Saepe Cornelius copulam iterat. v. 9, 4, 1. 12, 3, 3. 22, 1, 2. c. 3, 3. 23, 2, 2. et infra c. 11, 1. *Heusinger.* Ed. Brix. Gebh. Keuch. *Habebat.*]

Q. Gellium Canum] Meminit et *Cicero* saepe, ut Lib. 13. ep. 31. ubi *Canum* in opt. libris scriptum affirmant: et epist. 41. L. 14. *Canam* filiam ejus Q. Ciceroni filio nuptum dare voluisse colligere licet: quod an e re foret, Atticus dubitarat Lib. 15. epist. 21. *Schottus.* Sic autem recte MSS. Gif. Manutii, et Schotti. Male alii *Canium.* Nam *Canius* gentis nomen est; *Canus* cognomen Gelliorum. Nemo autem, isto quidem aevo, duo nomina gentilicia habuit. Idem cognomen e libris vett. *Senecae de tranquill. animi* cap. 14. ubi vulgo legebatur *Canius Julius,* restituit *Lipsius.* A Gif. et qq. edd. aberat praenomen *Quinti,* sed erat in Man. et Sch. ac ed. Rom. *Bosius.* Leid. et Voss. A. *Gelum Canium.* Voss. C. *Q. Sellium Canium.* [Gu. Ed. Paris. ut in textu legitur. Ed. princ. a. 1470. *Q. Gelium Canum.* Corn. Lamb. Schott. Boecl. *Q. Gellium Canium.* Arg. *Q. Gellium Cannium.* Ed. antiqua, Harlesio teste, *Gellium Canum.* Ex princ. s. a. et Jens. a. 1478. nihil adnotatum est. Gebhard. *Gellium Canium.*]

Cognoverat] Q. edd. *cognorat.* Bosius. Pro *puerum* Voss. C. *puer.* [Guelph. Ed. princ. a. 1470. Long. Gebh. *cognorat.*]

Ut non solum ei] Voss. C. *ut non solum eis.* Haec lectio nihili est. Plut. in Anton. p. 924. *Τριακόσιοι μὲν ἐκ Προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπ᾽ αὐτῶν. Κικέρωνος δὲ σφαγέντος ἐκέλευσεν Ἀντώνιος τήν τε κεφαλὴν ἀποκοπῆναι, καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν, ᾗ τοὺς κατ᾽ αὐτοῦ λόγους ἔγραφε.* ubi plura de odio, quo ferebatur Antonius in Ciceronem, etiam defunctum. De hoc monstro, hoc est, Antonio v. Plinium Lib. XIV. Sect. 28. p. 729. tam horrendo, ut Senatus R. decreverit, ne quis ex Antoniorum gente Marcus nominaretur. v. Plut. in Cic. pag. 886.

Ejus amicis] Ita Lambinus et alii post illum contextum mutarunt. Qua auctoritate, illi dicant. Ego in MSS. Codd. quos vidi, omnibus, constanter scriptum esse observo: *etiam suis amicis.* Quomodo etiam in veteribus libris editis exstat. Duos tamen oportet ut membranaceos libros Medicaeos excipiam, in quibus est: *sed etiam omnibus*

odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus etiam ejus amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere, multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, et ei, quum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, et illius caussa [Gellium] Canum de proscriptorum numero exemisse. Ac, nè quod

ejus amicis. Verum *suis* saepe dici pro *ejus*, nemo, qui bonos scriptores legerit, ignorat. Exempla Pronominum *ejus* et *suus* confusionis habemus alia in hac ipsa Attici vita. Inf. cap. 12, 5. *Quod in eorum periculis*, pro *in suis*. Et cap. 16, 4. *Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt.* Sed audiamus hac de re Casp. Barthium, qui L. 12. Advers. cap. 13. ita infit: *Si error fuit, non tantus certe, quantum Grammatistae regularum futilium consarcinatores volunt.* (p. 727.) *Cornelius Nepos, non in dubio aliquo libro, sed in vita Attici, ita scripsit*: sed etiam omnibus suis amicis. *Hic magistellus aliquis ferulam vibret, et* omnibus ejus amicis *scribendum fuisse argutetur, nidor in culina.* Vide apud eundem aliorum testimonia adducta. *Ernstius.* Sic Mss. Gif. et uterque Medic. Sed alii, et pleraeque edd. vett. *suis amicis.* Quo fit, ut neutrum a Nepote esse suspicer. *Bos.* Unus Cod. meus Leidensis exhibet *suis amicis.* sed parum refert, utrum legatur *suis* an *ejus*. Consule Burmannum ad Phaedrum Lib. 4. f. 10. vs. 2. Observationes Miscellaneas pro Jul. et Aug. 1732. p. 16. et J. Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Illustr. cap. 22. num. 2. nec in eo magis culpandi sunt, qui *suis* pro *ejus* posuere, quam Graeci, qui σφὲ pro αὐτὸν adhibent, ut docet Spanhemius ad Callimachi H. in Delum vs. 233. τὸ *ejus* tamen hic praefert Gronovius de Centes. et Unc. Us. pag. 647. [*Suis* fortasse a Nepote est, qui *suus* pro *ejus* usurpavit 1, 1, 1. 5, 3, 1. 6, 1, 2. 7, 2, 1. ubi Ed. [princ. Arg. utraque] Paris. Ald. Long. et Mag. *privignus suus*, pro *ejus*, habent, et 23, 8, 4. *Ejus* vero ambiguitatis tollendae caussa necessarium duxerunt grammatici, quam veteres non semper vitarunt. *Heusinger.* Gu. Ed. antiq. *sed etiam omnibus ejus amicis.* Ed. princ. a. 1470. Long. *sed etiam omnibus suis amicis.* Etiam ed. Arg. *suis am.* Schott. vitiose: *sed omnibus etiam etiam amicis.* Patav. *sed omnibus suis amicis.*]

Et illius caussa Gellium Canum] Mss. Schoppii (Veris. 3, 1.) et Ernstii, *et ejus caussa Gellium Canium.* Gifanianus: *se eum et illius Canum.* Nempe τὸ *caussa*, abbreviate scriptum h. m. *cā*, absorpsit prima nominis *Canum.* Nepos scripsit, ut arbitror, *et illius caussa Canum.* Addidit aliquis e superioribus *Gellium*; cumque τὸ *caussa* excidisset, omissum et provocabulum est. Nam vulgo erat, *et Gellium Canium.* Mox libri et edd. vett. habent, *ne quod periculum incideret.* Praepositionem *Lambinus* addidit. Deinde Medic. 2. *praesidium eis misit.* Verum repugnat, quod sequitur, *sed etiam ei, quem carissimum habebat.* Commate proximo Gif. *praesidium fuit*; sed supra scri-

[in] periculum incideret; quod noctu fiebat, praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit. Neque enim suae solum a quoquam

ptum, *vel praesidio.* Apparet, prius illud esse ab haesitante librario. *Bosius.* Voss. C. hic pro *Gellium* exhibet *Galium.* Pro *exemisse ac* Leid. m. *exemisset at.* Leid. et Voss. A. *Ne quod periculum incideret.* sed Voss. C. *Ne quod in periculum incideret.* Praepositio *in* non male additur, ut *incidere in morbum* in Dione cap. 2. *incidere in insidias* Livio Lib. 2. cap. 30. et similia passim apud Ciceronem aliosque. Attamen facile abesse potest. Nam *incidere* saepe adhibetur pro accidere in rebus malis et repentinis, ut sit *ne quod periculum incideret* sc. *ei.* Vide Burman. ad Ovidium 7. Metam. 524. Aut *incideret periculum* erit pro caderet in periculum, incideret in periculum, praepositionis trajectione Nepoti usitata: quomodo Ovidius *incidere escam,* Virgilius *incidere animos* dixere (Vide Heinsium ad Halieutic. vs. 10.) ac deinde Quinctilianus, Tacitus, Symmachus, Appulejus et alii loqui fuere soliti. Consule Arntzenium ad S. A. Victorem Epitom. cap. 2. num. 6. Quamvis ultimum hoc nemini obtrudam. Pro *praesidium ei misit* Voss. C. *praesidium et misit.* [Gu. *se eum et illius Canum.* Ed. princ. s. a. antiq. *se eum Gellium Canum.* Altera princ. Jens. a. 1478. Brix. Paris. *se eum et Gellium Canum.* Corn. Arg. Long. Lamb. Sch. Boecl. *se eum et Gellium Canium* (Arg. *Cannium.*) Bosianam lectionem retinui, quum, verissime adnotante Tzschuckio, verba *illius caussa* Antonii beneficium et observantiam luculentiorem reddant. Tum Gu. omnesque ante Lamb. edd. praepositionem *in* omittunt. *Incidere periculum,* pro *incidere in periculum,* a poëtis potius, quam in soluta oratione dici, cum Heusingero Bremius scribit. Sed et aliis locis Cornelius a poëticis formis non refugit. V. ad 18, 7, 3. Pro *sed etiam ei* Ed. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *sed et ei.* Paris. *sed ei.* V. ad 5, 4, 1.]

Ac ne quod in periculum incideret] In nonnullis libris male omittitur *in.* De proscriptorum periculo, in quo esse solent afflicti, recte sentit C. Caesar in elegantissima Oratione ad Senatum apud Sallustium Lib. de bello Catilinar. *Nostra memoria,* inquit, *victor Sulla cum Damasippum, et alios hujusmodi, qui malo reip. creverant,* (sive uti est in Ms. Cod. Medicaeo, *qui malum reip. creaverant*) *jugulari jussit; quis non factum ejus laudabat? Homines scele-* (p. 728.) *stos et factiosos, qui seditionibus remp. exagitaverant, merito necatos ajebant. Sed ea res magnae initium cladis fuit. Namque uti quisque domum aut villam, postremo aut vas, aut vestimentum alicujus concupiverat, dabat operam, ut is in proscriptorum numero esset.* Ernstius. Proscriptio, a Sulla Romam introducta, posteris perpetuum incussit pavorem: de cujus diritate Plut. Cic. pag. 862. 874. 884. Appian. Al. Lib. 1. B. Civ. pag. 601. 682. ubi vocatur primus capitalis proscriptionis auctor. v. et ad Dionis Cassii fragm. Tom. I. pag. 56. et ad Lib. XLI. cap. 18. et Lib. XLV. cap. 17. Plinium Lib. XXII. cap. 6. Sect. 6. Hanc secuta fuit, de

auxilium petiit salutis, sed conjunctim, ut appareret, nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam. Quod si 6 gubernator praecipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis ejus

qua h. l. agitur, flagrante bello civili inter Augustum et Antonium, priori etiam crudelior. v. Plut. ll. ll. et Appian. Al. B. Civ. Lib. IV. pag. 952, 953. 956, 957. 959. 960, 961. 1031, 1032, 1033. Adde quae memorat de ea Dion Cassius Lib. XLVII. cap. 3, 4, 5, 6, 7. et qui ad hunc scriptorem magno numero a doctissimo interprete citantur, item Plinium Lib. VII. cap. 43. Sect. 43, 44. et ibi Hard. et Lib. XXXVII. Sect. 21. cap. 6. e qua proscriptionum licentia quam plurimi liberti ditati jure merito in bonorum Quiritium oculos incurrerunt. v. Eumdem Lib. XXXV. cap. 18. Sect. 58. vide etiam de proscriptorum bonis Ernst. ad Att. cap. 2. §. 3. De quibus, etsi fere pueris jam innotuerint, hic mentionem facio, ut appareat, quantum beneficium fuerit de proscriptorum numero eximi.

Sed conjunctim] *Sed conjuncti*, pro amici, generandi casu, vet. noster et Manutii. Nihil tamen demuto. *Schottus.* Mox ante Lambinum editi, et Grut. *ab eo velle fortunam*, omisso τῷ *esse.* Quod verum puto. *Bosius.* Pro *neque enim* Leid. *neque.* Pro *velle esse* Voss. A. C. *velle.* Heusingerus in pluribus abesse testatur. [Gu. Ed. Venet. a. 1499. *sed coniuncti*, pro quo antiqua edit. et Jens. anni 1478. *sed conuicti* habent, errore in vett. libris frequentissimo. Ita supra num. 3. pro *conjuncte* (*coniuncte*) in Gu. cod. *conuicte* scriptum est. Similiter Ed. Corner. cap. 7, 2. *conuinctum* pro *coniunctum*; c. 12, 1. *conuinctus* pro *coniunctus*; et eadem illa antiqua edit. cum Jens. anni 1478. cap. 1, 4. *deiunxit* pro *deuinxit*; cap. 2, 2. *ciuis f.* pro *cuius f.* habet. Verbum *esse*, etiam in Gu. cod. et utraque princ. omissum, jam Heusingerus recte delevit. Mox pro *tamque* Ed. princ. a. 1470. *tantisque.*]

Navem ex hieme marique scopuloso servat] Hiems saepissime a Latinis pro tempestate adhibetur. Consulant Juvenes Servium ad Virgil. 5. Aen. vs. 11. et 626. Ciofan. ad Ovidium 11. Metam. vs. 490. Cuperum Lib. 2. Observ. cap. 10. prope finem. Burmannum ad Val. Flaccum Lib. 1. Argonaut. vs. 546. ubi *hiemes* pro mari crebris tempestatibus moto poni docemur, et Drakenburgium ad Silium Italicum Lib. 12. vs. 633. Elegans etiam est verbum *servare*, quod hic notat navem e gravissimo periculo salvam et incolumem in optatum portum perducere. Idem notat apud Livium Lib. 1. cap. 12. *At tu, Pater Deûm hominumque, hinc saltem arce hostes: deme terrorem Romanis, fugamque foedam siste. Hic ego tibi templum statori Jovi, quod monumentum sit posteris, tua praesenti ope servatam urbem esse, voveo.* Id est, liberatam e malo civitatem premente, et in pristinum statum reductam. Vellejus (p. 729.) Paterculus Lib. 2. cap. 82. dixit sensu eodem *servari periculis.* Justin. Lib. 5. cap. 7. *Non exercitum, cujus virtute servati pulchriora possent moenia exstruere.* Virgil. 3. Aen. vs. 209.

Servatum *ex undis Strophadum me litora primum*
Accipiunt.

existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?

CAP. XI.

Et 5. Aen. 699.

Servate *a peste carinae*.

Consule, Lector, Ciofanum ad Ovidium Lib. 1. Trist. El. 2. vs. 71. Eodem sensu verbum Σώζειν occurrit apud Graecos. Euripid. Hecub. vs. 247. Ἔσωσα δῆτά σε, quod Scholiastes explicat per ἐῤῥυσάμην σε, qui et σώζειν per ῥύεσθαι exponit ad Orest. vs. 711. et per φυλάξαι ἐκ κινδύνου explicant scholia Oxoniae edita ad Sophocl. Ajac. vs. 823. sic σωθεὶς ἐξ ἁλὸς dixit Callimachus Epigramm. 51. vs. ult. et Aelianus Lib. 1. V. H. cap. 30. verbo σώζειν usus est de eo, qui homines quosdam a morte, ad quam damnati erant, liberat, ultimum istud, quo mox affecti fuissent, supplicium lepido quodam dicto deprecatus. hinc etiam pro sanare, et Σωτήρ pro medico. Vide Alberti ad Evang. Matthaei cap. 9. vs. 22. quo significantissimo titulo insigniri solent Dii, qui prementia hominem mala deprecati sunt et averterunt, salutemque ei certam dederunt, ut Juppiter (de quo Spanhemius ad Aristoph. Plut. vs. 878. et 1176.) Apollo (idem ad Callim. H. Apoll. vs. 40.) Diana Σώτειρα (ad H. Dian. vs. 258.) item Pallas (vide ad H. in Pall. vs. 98.) Ceresque (ad H. in Cerer. vs. 135) denique etiam praeter alios Castor et Pollux Σωτῆρες fuere dicti (Schol. Apoll. Rhod. 1. Argon. 1037. Torrent. ad Hor. 1. Od. 3. vs. 2. Alberti ad Acta Apost. cap. 28. vs. 11. et Wesseling. Lib. 2. Obs. cap. 17. item Scheffer. ad l. l. Aeliani.) quem titulum deinde per adulationem Ptolemaeo Lagi et Berenicae, aliisque Regibus, nec non Antigono et Demetrio Poliorcetae tribuerunt, ut docent Sphanhemius ad Callim. H. in Jovem vs. 81. et ad H. in Delum vs. 166. et Burmannnus in Differtat. de Jove Fulguratore cap. 12. Adde eumdem Spanhemium in Dissertatione Quinta de praest. et usu Numism. a pag. m. 380. ad pag. 386. Hunc titulum ex hisce videmus aptissime convenire aeternae salutis nostrae Auctori (Vide Evangel. Lucae cap. 2. com. 11.) recteque verti per *servatorem*, vel etiam *conservatorem*, pessimo vero per *salvatorem*.

CAP. XI.

Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, 1
quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio.

(p. 730) *Quibus ex malis ut se emerserat*] *Qui* pro *quibus* V. C. *Ut se emerserit*, Schedae Gifanii. *Ut se emersit*, Lamb. Porro *Emergit et Emergit se* veteres dixerunt. Sic in fine Nepos: *Cum biduum cibo se abstinuisset.* Cicero de harusp. respons. *Ista serpens, quae hic delitescit, tum se emergit, et fertur illuc.* Sic et *Erumpit se*, Atticus Epigono, apud Nonium, et Lucret. Lib. 4. Virgil. 1. et 4. Georg. et 3. Aen. Caesar Lib. 2. Comm. belli civilis: *portis se foras erumpunt*; et Cic. Lib. 16. ad Atticum: *Ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati*; et Terent. Eunucho:

Jamne erumpere licet mihi hoc gaudium?

Plura a *Paullo Manutio*, *Aldi F.* collecta sunt *in* 8. *lib. epist. ad familiares*, *epistola* 14. Schottus. Lambinus et alii *emerserat* mutarunt in *emersit*, cum olim esset: *Quibus ex malis ut se emerserat.* Sed caussa non est, cur heic nova fingamus et comminiscamur: antiquissimus enim Ms. Cod. ita, ut nos edidimus, legit. Nisi quis putet magis Latine scribi: *ut ipse emerserat.* quod quidem optime cum sequentibus verbis, *quam ut plurimis esset auxilio*, conveniret. Verum nihil muto, cum propter auctoritatem Ciceronis, quam Manutius ad h. l. citat, tum propter Ruf. Fest. Avienum in descript. orb. terr. qui in eundem modum ita scribit: *Qua lux se rursus Eoa Emergit pelago.* Neque novum id est apud scriptores, quod similibus verbis quartum casum adjiciant. Praeter ea exempla, quae Manutius et Andr. Schottus dederunt, accipe etiam illud, quod in antiquo Epitaphio Porcii Catonis legitur:

Ne sua servitio premerentur colla tyranni,
Fortia crudeli penetravit pectora ferro.

Apud Plautum *in Trinum. Act.* 2. *scen.* 2. *vs.* 1. eadem Syntaxis: *Quo illic homo foras se penetravit ex aedibus?* Quod bis repetitur in eadem scena. Sic Latini scriptores non raro dicunt *se abstinere a re aliqua.* Alia ejusdem generis exempla vide apud Vossium Lib. 3. de Analog. cap. 4. et Casp. Barth. Lib. 49. *Adversar.* cap. 13. ubi Nepotis hunc locum ita legit: *Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quam ut quam plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio.* Ernstius. Barthius Advers. 49, 13. legi volebat, *quam ut quam plurimis.* nulla necessitate. *Bosius:* Leid m. *ut se emerserit*, item Voss. C. Neutris, ut vocantur, verbis Accusativum addere Latinis aeque ac Graecis familiare est. De verbo *erumpere* consule J. Fr. Gronovium ad Livium Lib. 36. cap. 7. et Burm. ad Petron. Satyr. cap. 124. pag. 594. Alia exempla dabit Munckerus ad Fulgentii Vir-

Quum proscriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit, nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est.
2 Qui etiam post praelium Philippense interitumque C. Cassii et M. Bruti L. Julium Mocillam praetorium, et ejus filium, Aulumque Torquatum, ceterosque, pari

gilian. Contin. p. 141. Sic Graecis ὀιδάνειν active sumitur pro ἐπαίρειν, μετεωρίζειν, Θρασύνειν. Vide Schol. Apollonii Rhod. 1. Argon. vs. 478. et καταρρέπειν pro καταβάλλειν Schol. Sophoclis in Antigone vs. 1172. Consule Burmannum in Dissertat. de Jove Fulgur. cap. 4. pag. 29. et 30. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. receptam lectionem confirmant. Sed princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *ut saepe emerserit.* Corn. Arg. *ut se emerserit.*]

(p. 731.) *Quibus rebus posset*] Elegantiam hujus locutionis ostendit Cortius ad Sallust. Catil. cap. 32. num. 2.

Praemiis imperatorum] *Imperatoris* scr. cod. vitiose. Triumviros enim appellavit Octavium, Lepidum et Antonium: et mox *comm.* 2. *quin etiam* concinnius, quam *qui etiam:* quae lectio turbavit nonnihil *Manutium*, ut hyperbaton hic fingeret. *Schottus.* Et sic quoque edd. vett. habent. Praetuli tamen alteram cum Grutero: quoniam sequentibus congruentior est. *Bosius.* Ms. Medic. 2. *imperatoris* habet. *Ernstius.* Voss. A. et C. etiam *imperatoris.* Heusingerus conjicit, legendum forsan *imperatoris* pro *imperatoriis.* Sed quis hanc lectionem Nepoti obtruserit? Scio quidem in Cicerone Lib. IV. Tusc. Disputat. c. 3. a Davisio editum esse *Laeli* pro *Laelii.* et Lib. V. cap. 10. Sed antiquata ista mihi placent minus. Paullo post pro *res ulla* V. C. *res nulla.* [Et Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. *imperatorum*, sed ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *imperatoris.* Tum pro *res ulla* Ed. princ. s. a. *re ulla*, quod Titzius in textum recepit, neque nos ipsi improbamus. Mox pro *Qui etiam* Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *Quin etiam.* Sed recte Bosius alterum praetulit. V. Ind. v. *qui.*]

L. Jul. Mocillam] *Mocillae* cognomen an alibi reperiatur, haud scio. *Motacillas* inter cognomina Juliorum recenset *Schottus in Electis*, et *Indice Annalium Pighii.* Quod fortassis et heic reponi debet. Est autem proprie nomen aviculae, quae Graecis σεισοπυγὶς dicitur. *Bosius.*

Praetorium] Sic ed. Rom. Col. aliae: melius quam recentiores, quae *praetorem* faciunt. *Bosius.* Leid. et Voss. A. C. *praetorium.* Pro *perculsos* Voss. C. *percussos.* [Gu. Utraque princ. *praetorium.* Lamb. Schott. Boecl. *praetorem.* Pro *ejus filium* Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. *filium ejus.* Tum *perculsus* Gu. cum omnibus edd.]

Instituerit tueri] Sic V. lib. noster, et Gifanii cum vulgatis. Lambinus, *instituit:* et *jussit* pro *jusserit:* post vers. 3. *et non necessarium* idem leg. divinabat: scrip. tamen lib. *necessaria* praeferebat, nisi quod *τὸ enim* afuit a meis, et Oberti Gi-

fortuna perculsos, instituerit tueri, atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jusserit. Difficile 3
est omnia persequi, et non necessarium. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac 4
temporibus judicari potest, quod non florentibus se

fanii schedis. *Schottus*. Neque id male. Pro *et non necessaria* Freinshemius conjiciebat leg. *etiam necessaria*. Lambino praeivit ed. Col. quae legit, *et non necessarium;* et paullo ante, *prosequi:* quod etiam in Rom. invenio. Quidam libri, *instite-rit tueri.* quomodo Livius 34, 59. *Menippus deprecari et Quinctium et patres institit.* Bosius. Lambinus, quem recentiores sequuntur, edidit *instituit*, cum veteres libri tam editi quam calamo exarati constanter legant partim *institerit*, partim *instituerit*. Ernstius. Leid. m. *instituerit*. Voss. A. *instituit*. C. *instituerunt*. pro *jussit* Leid. m. *jusserit*. Pro *difficile enim est* omnes mei Codd. *difficile est*. pro *persequi* V. A. *prosequi*. [*Instituerit* et *jusserit* Gu. Utraque princ. Arg. et Long. sed Lamb. Schott. Boecl. *instituit* et *jussit*. Gebh. *institerit* et *jusserit*. Tum *his omnia* et Leid. 1. Gu. Utraque princ. Schott. sed ed. Rom. et Long. *iis omnia*. Lamb. Boecler. *his omnibus*. *Difficile est*, ut ante Staverium Heusingerus rescripserat, etiam Gu. Ed. princ. s. a. sed altera princ. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *Difficile enim est*. Bosius conjunctionem uncis incluserat. Pro *et non necessaria*, uti in Gu. Utraque princ. et ceteri editi leguntur, Longol. *et non necessarium*, quod sine dubitatione cum Bremio in textum recepi. Ita, hoc viro laudante, Cic. de Orat. 1, 46. *Quod et infinitum est, et non necessarium*. Caussa, cur hanc lectionem mutaverint librarii, manifesta est. Pro *persequi* etiam Arg. ut Rom. et Long. *prosequi*. Reliquae cum Gu. recte *persequi*.]

Samothraciam] Quae et Samothrace dicitur. est Thraciae Insula in mari Aegeo: sacra habebatur, et instar Asyli patebat supplicibus, praeterquam homicidii reis. Vide Liv. Lib. 44. et 45. Flor. 2. cap. 12. Eo etiam hi post Philippense praelium confugerunt. *Ernstius*. solus Voss. C. *his omnia*, ceteris habentibus *his omnibus*.

(p. 732.) *Neque temporariam*] *Manutius* exponit *exigui temporis*. falso! Et in alteram interpretando partem *Schottus* quoque errat. Quis enim unquam *temporarium* esse *lentum* audivit? *Temporarius* est, qui spectat tempus, affectusque suos successu fortunae alterius attemperat. Explicavit se ipse paullo superius: *Quae cum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare*. Curtius 4, 5, 11. *In eo consilio, ut sunt Graecorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res, pro salute Graeciae ac libertate gestas, coronam auream, donum victoriae, ferrent. Iidem paullo ante incertae famae captaverant auram, ut, quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur*. Ergo *temporaria ingenia*, qui tempore huc illuc vertuntur, felicioribus amici atque adhaerentes, calamitosis leves

venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens

atque ab iis ad felices desultores. *Temporaria liberalitas*, quae captat felices, et temporis caussa largitur, quamdiu sperat fore eundem rerum secundarum cursum. Haud dispare mente Curtius 5, 3; 4. *Madates erat hujus regionis praefectus, haud sane temporum multorum homo: quippe ultima pro fide experiri decreverat.* A *Scholiorum* Auctore in *Aristophanis Ranas* Temporarium ingenium optime exponitur, *παλίμβολος, ἀγχίστροφος, καθομιλῶν τοὺς καιροὺς, πρὸς τὸ κρεῖττον μέρος ἀεὶ διδοὺς ἑαυτόν.* Et *temporarii amici*, qui *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderant*, ut loquitur Justinus 22, 7, 3. *Gebhardus.* [Ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. verba *neque temporariam* absunt.]

Neque callidam] Puto scripsisse Nepotem *neque calidam liberalitatem*, pro temeraria; ut contra, *temporaria*, lenta nimis. Sic *calidum mendacium* Plauto: *calida consilia* Ter. in Eunucho, et Cic. 1. Offic. in opt. libris; vulgati enim libri *callida*: *Reperies multos, quibus periculosa et calida consilia quietis cogitationibus splendidiora et majora videantur.* Schottus. *Callidam*, insidiatricem, captatricem. Schottus *calidam* legit, redditque *temerariam*. certe non callide. Cotta apud Sallustium: *Neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malefaciendum exercui.* Gebhardus. Non ceperunt viri docti, quid sit *Callida liberalitas*. *Callidi* et *astuti* proprie dicuntur, qui suum tantum commodum respiciunt, et ad suam utilitatem omnia referunt, non vero aut reip. aut amicorum. Cic. 10. ad Attic. ep. 5. *Astute nihil sum acturus, fiat in Hispania quidlibet.* Graevius.

Judicari potest] Editi aliquot, *indicari potest*. non placet. et v. lib. statim, *vendicarat*. Schott.

Venditavit] Corrupte, qui *vendicavit* hactenus legerunt, ut intelligatur Atticum non captasse gratiam eorum, qui plurimum poterant in Rep. sed victis partibus saepe tulisse opem. Constat enim non ambiisse favorem Syllae aut Pompeji aut Caesaris, vel Antonii, aut Augusti: quin potius pecunia subvenisse Pompejanis et Brutianis, eorum afflictis rebus. Sic *Lud. Vives* epist. quae penes me est, ad *Franc. Cranefeldum JC.* Schottus. Ita Cicero pro Sulla: *Fallacissime se alicui venditare.* Gebhardus. Leid. m. *vendicavit.* [Ita et utraque princ. Arg. sed Corn. *vindicavit.*]

Quam florente] Sic rectius scriptus lib. et Lambin. ut *Bruto* (p. 733.) exaudiatur: id est, quam opibus et copiis valente. *Plutarchus* enim Bruto superstitem fuisse matrem auctor est. *Schottus.* Atque sic etiam ed. Rom. habet. Ms. Ernstii, *eo florente*. Male autem vulgati, *florentem*. Statim ed. Rom. *sic liberalitatem utens.* quomodo supra cap. 8, 4. *si quid Brutus de suis facult. uti voluisset.* Nil tamen muto. *Bos.* Leid. m. et Voss. C. *florente*. Pro *liberalitate* Leid. m. *libertate*. Nihil mutandum. [In verbis c. 8, 4. *si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset*, *quid* absolute ponitur quasi adverbium, nec indicat, quem casum regat verbum. Cic. Epist. 5, 20. *Qui*

nullas inimicitias gessit, quod neque laedebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci, quam oblivisci. Idem immortali memoria per-

ambitione nihil uterer. Epist. 9, 16. *Oenomao tuo nihil utor.* v. Bengel. ad Epist. 5, 8, 7. et quae dixi ad Vechneri Hellenolex. I. 2. cap. 22. pag. 314. *Heusinger. Liberalitatem* etiam ed. Venet. a. 1499. Ceterae cum Gu. *liberalitate.* De diversa locutionis *liberalitate uti* significatione v. Cort. ad Cic. epist. 12, 26, 2. *Florente* autem, ut in textu legitur, habet Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Rom. Venet. a. 1499. Arg. Lamb. Schott. sed Ed. princ. a. 1470. Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long. Boecl. *florentem.* Similiter, Bremio docente, Suetonius Caesar. cap. 4. *Dolabellam repetundarum postulavit, absolutoque Rhodum secedere statuit.* Vide, quem Idem laudat, Cortium ad Sallust. Fragmenta pag. 992. Cornelius ipse 18, 12, 2. *Ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent.*]

Non malebat ulcisci, quam oblivisci] Si negatio retinetur, legendum mutato ordine verborum, *non malebat oblivisci, quam ulcisci.* quo fortasse modo a *Cornelio* scriptum est. et ita habet editio nostra Ciceroniana. *Lambinus.* Vulgati: *neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci, quam oblivisci.* Script. noster tamen integris literis: *Neque si q. in. acc. non malebat ulcisci, quam oblivisci*: quam ego mendosam esse *Lambino* non temere assentiar: non enim vidit vir bonus, Graecorum imitatione saepe Latinos negationes geminasse, quae tamen nihil affirmant. Exempla apponam. M. Tullius: *Negant Stoici, nec virtutes, nec vitia crescere,* Terent: *Negat neque ejus patrem se scire quis fuerit.* Et fort. et ejusdem: *Neque haud dicas tibi non praedictum, cave.* Catullus in Coma Berenices, ut ipse quidem scriptum vidi: *Namque ego non nullo vera timore tegam.* Tibull. Lib. 4, *Ne legat id nemo.* Propertius Lib. 2. *Absenti nemo non nocuisse velit.* Nam *Lucilii Satyr.* 17. et *Varronis Bimargo*, et 2. *de vita pop. Rom.* M. Antonius Muretus in Catull. adnotavit. *Schottus.* Negatio erat etiam in Leid. et ed. Rom. Grut. aliisque. *Bosius.* Consentiunt et mei. Vide Duker. ad Florum 3, 17. in fine. et nos ad Iphicrat. cap. 2. Paris. exemplar, teste Heusingero, habet: *neque, si quam injuriam acceperat, malebat ulcisci.* Leid. 1. Gu. Ed. princ. a. 1470. Rom. et Long. *non malebat oblivisci, quam ulcisci.* Ed. princ. s. a. *malebat ulcisci*, exclusa particula *non*, omissis item illis: *quam oblivisci*, ob verborum *ulcisci* et *oblivisci* similitudinem. Ed. Lamb. Schott. Boecl. *malebat ulcisci, quam oblivisci,* sine negatione. Atque ita nos quoque cum Tzschuckio aliisque edidimus. Bremius particulam *non*, quam cum Bosio Staverius in textu retinuit, uncis inclusit. Et verissime jam Heusingerus, *Duas*, inquit, *negationes, more Graecorum, negare ajunt, ut* 11, 2, 1. *et* 17, 7, 3. *in varr. lect. Posterior vero locus ad probandum id, quod dubium est, parum valet; prioris alia ratio est, ubi nullus utique negat cum neque, ut saepe alibi, non vero neque cum non. V. Vechner. Hellenolex.* I. 2. c. 35. *ex mea edit. pag.* 381. *sqq.*]

Percepta retinebat officia] Sic

cepta retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acce-
6 perat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur:

V. C. noster: *praecepta* Lamb. pro *ante accepta*, Graecis προληφθέντα, ut alibi saepe M. Tullius, et Virg. II. Aeneid. *Exultatque animis, et spes jam praecipit ante.* Schottus. Sed praefero lectionem librorum et edd. veterum. *Bosius.* Solus Vossianus C. *praecepta. Praecipere* et *percipere* saepius confunduntur in MSS. ut apud Val. Maximum Lib. 3. cap. 1. num. 19. ubi vide Interp. Cum aliis jam *percepta* restitui. Pro *tamdiu* Leid. m. *tamdiu ipse.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Brix. Arg. Paris. et Long. *percepta.* Recte. Sed ed. antiq. Jens. anni 1478. Lambin. Schott. Boecl. *praecepta.*]

Sui cuique mores fingunt fortunam] Elegans γνώμη. Ut M. Tullio Nepotem familiariter, sic et scriptis ejus usum apparet. Sic enim Paradoxo 5. *Fortuna, sicut sapiens poëta dixit: Suis ea cuique fingitur moribus.* quod fortasse ex *Plauto* sumptum *in Trinummo:*

Sapiens ipse fingit fortunam sibi.

Et Lib. 9. Ep. 12. *Odi hominem et odero, utinam ulcisci* (p. 734.) *possem! sed illum ulciscentur mores sui.* Nonius Marcellus versum illum Maronis explicans „ *libro*, ut vocat, *De doctor. indagine*, SED MISERA ANTE DIEM, SUBITOQUE ACCENSA FURORE: *Dubio*, inquit, *potius, quam difficili intellectu vates posuit*, SED MISERA *etc. cum huic sententiae adversetur versus ejus,*

Fortuna omnipotens, et ineluctabile fatum.

Verum sensibilitatis ejus non levis ratio est, quae prima sententia Philosophica accipit intellectum, quae ait, SUI CUIQUE MORES FORTUNAM FINGUNT, *omnipotens fortuna esse desinit: quod Sallustius mire:* FORTUNA SIMUL CUM MORIBUS IMMUTATUR: *ac per hoc ex ea similitudine jam Fatum ineluctabile esse non poterit, quod ex una caussa Fortuna ferri videatur et Fatum etc.* Non dissimile illud Juvenalis Sat. 10. extr.

Nullum numen abest, si sit Prudentia. sed te
Nos facimus, Fortuna, Deam, coeloque locamus.

Eadem Satyra 14. Sed et alia memoria repeto. Praeter *Crispi* enim illum locum, en tibi et *Livii* L. 39. de M. Catone: *In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut, quocunque loco natus esset, Fortunam sibi ipse facturus videretur.* Et Macrobius L. 1. cap. 11. de servorum fortuna: *Sibi quisque dat mores, conditionem casus assignat.* Huc pertinet et tota *D. Jo. Chrysostomi Homilia* in illud, *Nemo laeditur nisi a seipso.* Schottus. Haec sententia primum auctorem habuisse veterem quendam poëtam videtur, ut colligere est ex quinto Paradoxo Ciceronis, ubi ait: *Sapientis voluntati atque judicio etiam, quae vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens Poëta dicit: suis ea cuique fingitur moribus.* Quis Poëta ille fuerit, incertum est. Sallustius Epist. 1. de Rep. ordinanda: *Sed res docuit id verum esse, quod*

SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, qui cavit, ne qua in re jure plecteretur.

in Carminibus Appius ait: *Fabrum esse suae quemque fortunae.* Eſt autem mens hujus sententiae: Ut cujusque animus et mores sunt, qui utitur fortuna, ita et hanc plerumque evenire. Unde Salluſtius bell. Catil. cap. 2. ait, *Fortuna simul cum moribus immutatur.* Et infra noſter: *Suos cuique mores conciliare fortunam.* Sapiens enim, qui subducta satis ad vitam ratione eſt, scit ex usu regere fortunam, et adversa quoque tolerare ac in bonum vertere. Quo senſu Plautus in Trinummo a. 2. sc. 2. dixit: *Sapiens ipse fingit fortunam sibi. Eone multa quae nevolt eveniunt, nisi fictor malus est.* Et Columella Lib. 1. de re ruſt. cap. 3. *Quemadmodum sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam.* Loccenius. In Gif. erat una voce auctius: *Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus.* Ut sit verſus senarius. Vix putem a librario eſſe. Sane, Poëtae alicujus dictum eſſe, vel e *Cicerone* liquet. *Bosius.* [Gu. *fingunt fortunam hominibus. Neque tamen.* Edit. princ. a 1470. *finguntur. Fortuna hominibus neque tamen.*]

Prius ille] Transponit Gifan. *ille prius.* Bosius. [Ed. antiq. et Jens. anni 1478. Titzio teſte, ac Paris. *Nec tamen ille prius fort.*]

Ne qua in re jure plecteretur] Uno conſensu MſS. addunt *jure plecteretur.* Non abludit Publius: *Id agas, tuo te merito ne quis oderit.* Gebhard. Abeſt illud *jure* ab ed. Rom. Col. aliisque: sed invenit in suo codice *Schottus.* Dubitat tamen, ex praece-(p. 735.) denti *in re* cusa vox ſit, an ab aliis *τὸ jure* non jure omiſſum sit. Mihi poſterius vero propius videtur. In q. edd. eodem *Schotto* referente, afuit et praepositio *in.* Bosius. Mſſ. conſenſui erat aſſentiendum. *Jure plecti* dicitur hic pro *merito plecti*, quod frequenter legitur. Phaedrus fab. 31. L. 1. *Merito plectimur.* Suet. Veſp. 12. *Merito se plecti, qui triumphum etc. tam inepte senex concupisset.* Sed *in re* vereor ut *ex jure* sit natum, neve poſtea *qua* acceſſerit. Non enim solent haec adjungi. Matius ad Ciceronem 11. ad Fam. Ep. 18. *Plecteris ergo, inquiunt, cum factum nostrum improbare audes.* Graevius. Leid. m. et Voſſ. A. C. *ne qua in re jure plecteretur.* [Ms. Gif. Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. ut editum eſt. Ed. princ. a. 1470. et Long. *jure* omittunt, quae vox a praecedente facile absorberi potuit.]

CAP. XII.

1 His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Caesari, quum propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem, praeoptaretque equitis Romani fi-
2 liam generosarum nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius, tri-

Conjunctus ad. Caesari] Agrippa *φίλτατος Καίσαρι* vocatur ab Appiano Lib. v. B. Civ. p. 1097. Plut. in Anton. p. 955. *τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππου (ἔχοντος)*. cum eo et Maecenate communicabat Augustus sua arcana, Dio Cassius ut narrat Lib. LII. cap. 1. Lib. LIII. c. 1. *τὸν γὰρ Ἀγρίππαν ἐς ὑπερβολὴν ἐτίμα. ἀμέλει τήν τε ἀδελφιδῆν αὐτῷ συνῴκισε*. ubi plura de honoribus, quibus Agrippam prosecutus est Augustus. item ad cap. 31. Lib. LIV. cap. 28, 29. cum doctissimo interprete. [Ed. Rom. Long. *Iis ig. r.*]

Praeoptaretque] Sic V. lib. et *dilegeret*, non *deligeret*; ut et *Festus* scrib. docet. Impressi aliquot *peroptaretque*, et statim *generosam* pro *generosarum*. Schottus. Utrumque perperam. *Bosius*. Paullo ante pro *effecit* Leid. m. *fecit*. pro *M. Vipsanius Agrippa*, *M. Agrippa*. pro *diligeret*, *deligeret*. et Voss. A. C. *generosarum*. [*Deligeret*, ut in textu legitur, et Heusingerus quoque dare voluit, Gu. Ed. Jens. a. 1478. Paris. Lamb. Schott. sed Ed. princ. a. 1470. antiq. Arg. Long. Gebh. Boecl. *diligeret*. Ita etiam Heusingeriana, invito editore. Ed. Corn. *dilegeret*. Pro *praeoptaretque* Ed. princ. a. 1470. et Long. *peroptaretque*. Tum *generosarum* etiam Gu. ed. Gebhard. Boecler. sed Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. *generosam*.]

Filiam] Atticam, quam *ὑποκορισικῶς Atticulam* Cicero vocat 6. *epist.* 5. *extrema*. De affectu in eam Attici Lib. 7. ep. 2. et 5, 19. *Heidmannus*.

Non est enim cel.] Sic liber Schotti. Alii, *non enim est cel.* Bosius. [Ms. Gif. Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Bosianam lectionem confirmant. Sed ed. princ. anni 1470. Paris. Long. *non enim est cel.*]

Triumvir reipublicae constituendae] Sic prior legendum esse conjecit juvenis eruditiss. *Cl. Puteanus*: quam conjecturam suam cum ad me retulisset, ita approbavi, atque adeo arripui, ut non dubitarim continuo receptam scripturam, ut corruptam, damnare. Natum autem mendum est ex antiqua scriptura, quae talis erat, *M. Antonius III. vir R. P. C. Cujus gratia, etc.* id est, *M. Antonius triumvir rei-*

umvir reipublicae constituendae, cujus gratia quum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. 3
Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos, studio ductus philosophiae, Athe-

publ. constituendae, cujus gratia etc. Putavit scilicet scriptor aliquis librarius, litteram *C* esse inanem et supervacaneam, atque idcirco eam in describendo vel sciens omisit, vel propterea, quod vox proxime sequens ab eadem littera initium capit, imprudens praetermisit. *Lambinus.* Scriptum exstat in veteribus libris tam editis quam Mss. *Triumvir Reip. C.* hoc est, *constituendae,* quam Manutii lectionem praeter loca a Lambino adducta valde confirmat Andr. Dom. Floc. lib. 2. *de potest. Rom.* cap. 22. ubi inter alia haec adfert: *Igitur Tyrannidem praetextu pio magistratus palliare pergentes* (Caesarem, Lepidum et Antonium subaudi) *sese Triumviros Reip. constituendae appellavere, quorum nutu et auspiciis omnis Resp. niteretur.* Vide Val. Prob. in T. R. C. *Ernstius.* Leidensi et Vossianis A. C. abest *constituendae. Constituendae* retinendum. Vim verbi docet Appian. Al. Lib. IV. B. Civ. p. 957. cum novum hunc Magistratum a Publio Titio tribuno Plebis introductum comparat cum Lacedaemoniorum *ἁρμοσταῖς.* et pag. 958. M. Lepidus, M. Antonius, Octavius Caesar dicuntur, *οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινά.* Unde Hortensia his objicit pag. 980. *ὑμεῖς δὲ φατὲ καὶ καθίστασθαι τὴν πολιτείαν.* [Etiam a Leid. 1. Gu. omnibusque ante Lamb. excusis *constituendae* abest.]

Tantum abfuit] *Afuit,* multo et concinnius, et venustius, praeferebant membranae. *Schottus.* Ms. Medic. 2. *tam abfuit.* sed *tam* pro *tantum* rarissime legitur. *Ernstius.* Omnes mei *tantum.* Voss. A. et Leid. *afuit.* Perpensis, quae Bosius egregie disputat de *afuit* et *abfuit* ad Agesil. cap. 5. §. 2. nihil muto, licet in not. post. h. l. et ad Conon. cap. 1. §. 2. in Oudendorpii et eorum, quos ille vir clarissimus est secutus, fuerim sententia. Utrumque latine dici, quis negaverit? Pro *deprecandis* male Leid. m. *precandis. Deprecari* est depellere. Consule Burmannum ad Quinctilian. Lib. 3. Instit. Orat. c. 6. p. 240. et Ruhnken. ad Rutilium Lupum Lib. 1. pag. 29. [Gu. et ante Lamb. edd. *abfuit.* Vid. Goerenz. ad Cic. Acad. 2, 1. pag. 9. Pro *tantum* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *tamen.*]

Sub ipsa proscriptione] Sic ed. Rom. Col. Grut. aliaeque. Pro quo Lambinus, opinor, reposuit, *sub ipsam proscriptionem.* quod alii retinuere. Atqui utuntur altera ratione etiam optimi scriptores. vide Indicem. *Bosius.* Leid. m. *sub illa proscriptione.* Sed Voss. A. C. *sub ipsa proscriptione.* Cortius ad Cicer. 1. fam. Ep. 9. num. 1. citat *sub ipsam proscriptionem.* Sed sequamur plurimorum codicum fidem. Consule Perizonium ad Sanctii Minervam Lib. 4. c. 6.

sessiones in proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in praesenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare, quod in eorum periculis non secus absentes quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est.

alibi legere, potuit Juliorum cognomen esse, ut *Thermus*, quod idem significat, Minuciorum fuit. Nisi quis malit legi *Calidianum*; aut *Callicum*: quod posterius *Q. Julii* cujusdam cognomen est in veteri saxo Rom. apud *Gruterum* pag. 731, 6. Apud quem et *L. Julium Karicum* invenio pag. 1069, 3. sed id cognomen longius a *Calidio* abit. *Bosius*. Omnes mei *Calidium*. *Calidum* praefert Perizonius in Epist. 23. ad N. Heinsium prope finem. [Gu. ut editum est. Ed princ. s. a. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *L. Julium Calidium*. Ed. princ. a. 1470. *Batium Iulium Calidum*.]

Quem post Lucretii] Judicium Ciceronis de Lucretio examinat, et Nepotis laudat C. Barthius L. 38. *advers*. cap. 7. Vixit hoc aevo et C. Calvus, cujus et Catulli in C. Julium Caesarem mordaces versus Suetonius citat in *ejus vita* cap. 49. et 73. *Ernstius*.

Catullique] Leid. *Catulique*.

Post proscript. equitum] Ms. Gif. *quem post p. e.* Repetitum videtur e superioribus. *Bosius*. Leid. *quem post proscriptiones*. Voss. C. *quem post perscriptionem*. Pro *numerum a. P. Vol.* Leid. *numerum P. Vol.* pro *utrum ei lab.* idem *utrum lab.* [Etiam Gu. Ed. Corn. Arg. *quem post proscr.* Sed, omissa voce *post*, ed. princ. s. a. antiq. *quem proscriptionem*, Jens. a. 1478. *quam proscr.* Ed. princ. a. 1470. et Paris. vulgatam lectionem tuentur. Mox edit. Corn. *a* ante *P. Volumnio*, princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. verbum *relatum* omittunt.]

Quod in praesenti utrum ei] In Parisiensi exemplari legitur *quod impetratum ei*. Hoc Heusingero ita placuit, ut in textum receperit. Non habet me consentientem. *In praesenti* potest referri ad tempus proscriptionis. Praeterea, etsi jam illa nova lectio valeat, et sit admittenda, *ei* tamen ad Atticum pertinere opinor, vel facile abesse posse. (p. 739.) [Ed. princ. s. a. Jens. a. 1478. et Brix. *Quod impetratum ei*. Ed. antiqua, Titzio teste: *Quod impretratim ei*. Reliquae cum Gu. ut in textu legitur. Ceterum recte Bremius monet, pronomen *eorum*, quod alias ad praecedens nomen referri solet, h. l. ad nomen, quod subsequitur, (*amicos*) referendum esse. Tzschukius, *Eorum*, inquit, *respicit antea commemoratos, a quorum exemplis ad omnes omnino amicos argumentando progreditur*. Sed hoc vereor ut nimis durum sit.]

CAP. XIII.

Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias habitus est, quam civis. Nam quum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate reli- 1 2

Neque vero minus ille vir] V. lib. *Neque vere ille vir*; et afuit *minus* ab utroque scripto, nostro, et Gifanii. sitque concise dictum, ut *solum*, *tantum*, vel id genus aliud exaudiatur: vel ea forma, qua *non modo* pro *non modo non* saepe *M. Tullius*, et *Tibullus*. Legendus *M. Antonius Muretus Variarum lectionum* Lib. 10. cap. 7. *Schottus*. Sed nescio, an alibi hujuscemodi ellipseos exemplum reperiatur. Potius, si expungendum est τὸ *minus*, legerim, *Aeque vero ille vir etc.* Adfines figura A et N facile permutari potuere. *Bosius*. *Minus* abest etiam Leidensi et Vossiano A. Verbum *est* post *habitus* non legitur in Leid. [*Minus* abest etiam Gu. et ed. princ. a. 1470. Contra ed. princ. s. a. *vero* omittit.]

Emax] Catonis est praeceptum, magis vendacem quam emacem oportere esse agricolam et patrem familias. Plinius l. 18. c. 5. Et *Cicero Paradox.* 6, 3. *Non esse emacem, vectigal est*, Schottus. Barthius Lib. 35. cap. 9. putat praeter Nepotem et Ovid. neminem dixisse *emax*. Sed viro Doctissimo in mentem non venit locus Cic. in Paradoxis. *Ernstius*. Pro *illo* Voss. A. *ille*.

Minus aedificator] Columella 1, 4. *Eleganter agricola aedificet, nec sit tamen aedificator*. Buchner.

Domum habuit in colle Quirinali] *In valle* scriptus liber. *P. Victor* in VI. regione statim post templum Quirini collocat *aedes Attici*: et *Cic. 1. de legib.* idemque juxta *Salutis aedes*, L. 4. epist. 1. Et Lib. 12. epist. 45. vicinum Caesarem vocat: cujus statua in Quirini templo posita; *Dion.* Lib. 43. quo in loco aedes Salutis, *Salutis augurium* dicta. *Schottus*. *In valle* erat etiam in utroque Medicaeo. De quo amplius cogitent, quibus loca ipsa inspiciendi facultas est. *Bosius*. Voss. A. C. *valle*, sed in prioris codicis marg. notatum erat *al. colle*. De Attici domo Athenis et Romae Cicero egit. v. Meurs. Lib. 11. Athen. Att. cap. 4. et Turneb. ad Ciceronis locum pag. 255. [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Brix. *Valle*. Sed etiam ed. princ. a. 1470. Arg. et Paris. cum Gu. *colle*.]

(p.740.) *Tamphilanam*] *Tamphilianam*, quinque syllabis scriptam vidi, vidit et *Manutius*, qui *Caecilianam* a glossa esse putat; quam *Tamphilanam*

etam, cujus amoenitas non aedificio, sed silva constabat. Ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumtus habebat; in quo nihil
3 commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri lit-

quattuor, a Tamphilo Romano, appellat *Lambinus*: nam *Pamphilianam*, quae in vulg. legitur, haud scio, an in pomeriis urbis Romae unquam visa auditave domus est. *Schottus*. Et tamen nuper etiam auctor libri Italici, qui *Ritratto di Roma antica* inscribitur, pag. 90. ubi et effigiem domus illius exhibet, *Pamphiliam* vocatam fuisse scribit. Pudenda in Antiquario ignorantia! *Ernstius* praeferebat *Caecilianam*; quod in Ms. suo sic scriptum reperisset. Verum id haud dubie a mala manu est alicujus, qui, quoniam Caecilii fuisset, *Caecilianam* dicendam putavit. Potior nobis reliquorum librorum consensus est, qui, etsi corrupti et inter se discrepantes, (legunt enim *Tamphilianam, Tamphiliam, Pamphilianam*) tamen omnes favent *Tamphilanae*, adversantur *Caecilianae*. Suspicabar aliquando, Nepotem scripsisse *Caecilii Tamphilanam*; indeque natam varietatem. Sed nunc haud placet. *Bosius*. In Medic. I. est *Tamphiliam*, in II. vero *Tamphilianam*. Ernstius. Leid. m. et Voss. A. *Tamphilianam*. C. *Tamphilarem*. [Ms. Gif. Gu. Ed princ. a. 1470. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *Tamphilianam*. Ed. Corn. Arg. Paris. Long. *Pamphilianam*. Manut. *Caecilianam*. Lambin. Schott. Boecl. ut editum est.]

Silva constabat] Hinc proprius vocis *amoenitatis* usus adparet, et qualia loca dicantur *amoena*. v. Burm. de Vectig. P. R. cap. IV. pag. 47.

Antiquitus] In Ms. Cod. Medic. I. claris quidem litteris scriptum est *tectum antiquitatis*. Sed corrupte, ut ego quidem existimo. *Ernstius*. Voss. C. *antiquis*.

Plus salis quam sumtus] Hoc est, tecti architectura plus artis, venustatis et elegantiae, quam sumtus, habebat. Sal enim condimentum omnium. Refertur ad lepores dicendi. Cat. de carminibus:

Qui tum denique habent salem
ac leporem.

Et Martialis Lib. 6. Epigr. 44.

Festive credis te, Calliodore, jocari,
Et solum multo permaduisse sale.

Vives ibidem interpretatur de gratia ac venustate aedium, quae per salem plerumque significatur. *Schottus*. Vide tamen Indicem. *Bosius*. [Et supra ad 18, 7, 3.]

Nisi si quid vet. co. est.] Sic edidere *Lambinus*, *Gruterus*, alii. Ab aliis *si* abest. Ed. Rom. et Col. *nisi si quidem*. Bosius. Omnes mei *nisi si*. v. Duker. ad Flor. 4, 7, 15. Mox *usus est fam. s. u. j. e.* absunt a meo Leidensi. [Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. *nisi si quid*. Ed. princ. a. 1470. et Long. *nisi si quidem*. Boecl. *nisi quid*.]

teratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset; pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam, nisi domi natum 4
domique factum habuit, quod est signum non solum

Pueri litteratissimi] Per Pueros litteratissimos Josephus Antonius Gonsalus *Comment. in Petron.* pag. 30. intelligit *librarios.* Non satis recte. Nam, si litteratissimi pueri librarios significent, Auctor hic contra morem suum per tautologiam, quae Philoni lib. περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδυ insigne orationis vitium dicitur, idem frustra repetit, quando sequitur *et* (p. 741.) *plurimi librarii.* Sciendum igitur est, Nepotem prius in genere Attici servos describere, fuisse nimirum omnes non tantum mediocriter doctos, sed litteratissimos, quosdam *anagnostas*, plurimos *librarios*, ita ut infimus etiam ejus servorum, nempe pedisequus, necessitate id exigente, munera illa obire potuerit. Litterati autem olim erant iidem, qui Graeca voce Grammatici hodie vocantur. *Grammatica Graece*, ait Augustinus, *Latine litteratura nominatur*, lib. 2. De Musica. et L. 2. de ord. *Ernstius.* Librarios non designari, recte monuit *Ernstius. Pignorius comment. de servis* pag. 116. videndum ait, an respexerit *Nepos* Grammaticos, quos ipse alibi, et Messala Corvinus, apud *Sueton. de illustr. Grammaticis*, appellent *litteratos* et *litteratores*, quo et *Ernstius* videtur inclinare. Sed melius est, ut litteris imbutos simpliciter intelligamus: quales erant, de quibus *Cicero pro Sex. Roscio* cap. 41. quorum litteris et urbanitate Chrysogonus videri poterat duci. Eodem sensu de Zosimo liberto suo Plinius 5. epist. 9. *Est homo probus, officiosus, litteratus: et ars quidem ejus, et quasi inscriptio, comoedus.* Bosius. vide not. post. Cato major habuit servum nomine Chilonem, qui vocatur γραμματιςὴς, πολλὸς διδάσκων παῖδας. v. Plut. Cat. Maj. pag. 348.

Anagnostae optimi] Habebat et Plinius major, qui super coenam legebat librum, et quidem cursim. Ad latus vero notarius cum libro et pugillaribus. *Plinius* sororis ejus F. Lib. 3. epist. 5. Infra cap. 14, 1. *Nemo in convivio ejus aliud ἀκρόαμα audivit, quam anagnosten.* ubi corrupte scriptum erat *agonasten* in libro, cetera bonae fidei. *Schottus.* Ἀναγνῶσται apud Christianos duum erant generum, privati, de quibus hic Nepos quoque loquitur, qui olim erant servi: de quibus vide Meursii cap. 3. Auctar. Philolog. et publici, qui sacras literas e suggesto in Ecclesia recitabant. *Can. per lectis* 1. *Distinct.* 25. Quo munere aliquando functum esse in Ecclesia Julianum Imperatorem Theodoretus scribit Lib. 3. *Hist.* Ernstius. Gronovium vide ad A. Gellium Lib. 1. N. A. cap. 22. num. 14.

Plurimi librarii] Tres nominat Cicero Lib. 13. epist. 44. *Pharnacem, Antaeum*, et *Salvium*, Amanuenses et anagnostas hos colligere licuit. A studiis et ab epistolis *Alexium* nominat Lib.

continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci, et potius diligentia, quam pretio

5. epist. 20. et Lib. 16. epist. 15. *Athamam et Alexium* amanuenses, Lib. 12. epist. 11. et alterum, epist. 2. Lib. 7. *Antiochum* et *Thallumetum* litteratos nominat, L. 13. epist. 33. et L. 5. epist. 12. De *Eutychide*, quem manu misit, epist. 15. Lib. 4. De *Nicanore* Lib. 5. epist. 3. et Lib. 6. epist. 2. *Schottus.*

Utrumque horum] *Utrum horum* V. lib. et mox *adprime*, et *desyderat* per *y* scribebat. Corrupte vero post *non imperanter*, pro *non intemperanter*. Schottus. Ms. meus legit: *Nam et non imperative.* Pro quo in utroque Medic. Ms. corrupte legitur: *imperanter. Imperative* autem *concupiscere* est, vi et cum impetu concupiscere, et non desinere, donec concupitum adipiscamur. *Ernstius. Imperanter* et uterque Medicaeus habuit. Ernstianus *imperative*, quod aeque corruptum puto; etsi domino illius placuisse video. *Bosius.* Voss. C. *utrum horum:* et *imperanter* pro *intemperanter.* [Gu. et ante Lamb. edd. vitiose *pedissequus.* V. ad num. 5. Pro *utrumque horum*, quod et in Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. et Boecl. legitur, Ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *utrum horum.* Ad verba *utrumque horum* ex sensu praecedentium per Synesin *legere* et *describere* arcessendum esse, Tzschuckius monet. Tum Gu. etiam vitiose: *imperanter.*]

Quos cultus dom. desiderat] Ms. Cod. Medic. 2. *desiderabat.* Ernstius. [Jens. a. 1478. *desiderare*, unde divinandum foret: *desideraret.* Vulgatum praefero. *Titzius.*]

Nisi domi natum domique factum] (p. 742.) Id est in familia ejus sive e famulis, quos domi alebat, genitum, et in domo ejus educatum atque institutum, nec aliunde quaesitum: quo referri possunt, quae de proverbialibus locutionibus *domi nasci, alere, habere* etc. notat Burman. ad Petron. Satyric. cap. 38. vel in urbe patria, ut in Milt. cap. 4. *Domi creant decem Praetores.* vide P. Manutium ad Ciceronem Lib. 7. ad Fam. Ep. 6. pag. 314. et J. Perizon. ad Sanctii Minervam Lib. 4. cap. 4. num. 128. sed priorem sententiam amplector.

Et potius diligentia] *Tò potius* afuit ab optimis illis membranis: quam germanam *Nepotis* lectionem esse jurare liquet. *potius* enim, ut Graeci *μᾶλλον*, eleganter exaudiebant. Quae res *Dion. Lambinum* turbavit, ut *in Datame* Corn. Nepotis locum glossemate de suo foedaret, quod et se fecisse gloriatur. *Schottus.* Vide not. ad 14, 8, 1. *Bosius.* [*Potius* abest etiam ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. sed est in Gu. Edit. princ. anni 1470. Corn. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Recte igitur uncos, a Bosio appositos, cum Heusingero alii removerunt. Pro *a plurimis*, quod etiam in Ms. Schott. Gu. et edit. princ. s. a. est, altera princ. a. 1470. Manut. et Long. *a pluribus.*]

Elegans, non magnificus] *Elegans homo*, ad aetatem Catonis, non in laude, sed vitio,

tio parare, non mediocris est industriae. Elegans, 5 non magnificus, splendidus, non sumtuosus, omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem con-

ponebatur. Sic enim ille, lib. de saeculi sui moribus: *Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumtuosus, cupidus; elegans, vitiosus; irritus qui habebatur, is laudabatur.* Ubi *Elegans*, qui nimis laeto amoenoque cultu victuque esset. Post in laudem vertit, ut hoc ipso loco. Lege *A. Gellium* Lib. 10. *Noct. Attic.* c. 2. et, si vacat, scriptorem inelegantem et ferreum, *Jo. Bapt. Pium Annotat. posterior.* cap. 8. *Schottus.* Vocem *elegans* inlustravit Burmannus ad Phaedrum Lib. 2. fab. 2. vs. 4. et de voce *magnificus* egit Broukhusius ad Tibullum 2, 6, 11.

Omni diligentia] Gif. *omnique.* An fuit, *omni quidem diligentia?* Bosius. [In cod. Gif. *omnisque* est, non; *omnique*. Reliqui, scripti editique, receptam lectionem confirmant.]

Non affluentem] Conjeceram leg. *affluentiam*, cum post opinionem meam a veteri libro et *Lambino* confirmari gavisus sum. Sup. paullo *a plurimis* scriptum vidi. *Schottus.* Nemo non videt, qui priora cum sequentibus his confert, melius legi in Ms. nostro et duobus Med. codd. et Schoppii libro *munditiam, non affluentiam.* Ernst. *Munditiam, non affluentiam*, etiam e suis codd. legunt *Schoppius* et *Ernstius.* nec aliter laudat *Gronovius ad Livium* 4, 13. eamque lectionem adserere conatus est *Barthius adversar.* 145, 41. Et sane videri possit, ut *eleganti magnificus, splendido sumtuosus*, sic *munditiei*, seu *munditiae*, *affluentia* opponi. Verum cum in aliis codicibus, et ed. Rom. Col. aliisque legatur *affluentem*, nil mutandum censeo. Neque enim id a librariis profectum possum credere. Alterum autem illud haud dubie gemina, quae in praecedentibus est, oppositio peperit. *Bosius.* Leid. m. *affluentes.* Voss. C. *affluentiam.* Quam lectionem Heusingerus in textum recepit. Bosius *affluentem* praetulit. Non male. nam *mundities* notat splendorem et nitorem, qui non tam adposito ornatu, quam operâ et purgatione, conciliatur. v. Periton. ad Sanctii Min. Lib. IV. cap. 15. pag. 806, 807. sed Nepos addit *non affluentem*, hoc est, non abundantem, vel non nimiam, muliere quippe luxuriosa, quam viro gravi, digniorem. [Gu. Utraque princ. *munditiam* (Gu. *mundiciam*), *non affluentiam aff.* quod cum editore Patavino Titsioque restituimus. Ed. Rom. Venet. a. 1499. Long. Lamb. Schott. *munditiam non affluentem aff.* Boecler. Bos. Staver. *munditiem non affluentem aff.* Ed. Heus. et pleraeque recentiores: *munditiem, non affluentiam aff. Munditiem*, quod primum a Boeclero editum est, neque in codd. neque in libris ante eum excusis legitur.]

Affectabat] *Ernstius* e libro suo producit *allectabat*, additque *eadem significatione uti hac voce Columellam* 2, 3. Columellae quidem haec sunt de bubus: *Cibum cum absumserint, ad aquam duci oportet*,

6 spici posset. Nec praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem: quum inprimis lautus esset

sibiloque adlectari, quo libentius bibant. Quae quomodo huic loco congruant, perspicere nequeo. Quomodo enim *allectavit munditiem* Atticus? Quare nihil muto. *Bosius.* Omnes mei [cum Gu. Utraque princ., ceterisque edd.] *affectabat*, quod verbum inlustrat Cortius ad Sallust. Jug. cap. 66. num. 1.

Ut in neutram partem conspici p.] Vel deest hic aliquid, ut integra sit scriptura, si ita scriptum sit, *ut in neutram partem nimius consp. posset*; aut, *ut in neutram partem propensus consp. posset*: aut aliquo alio tali modo: vel verbum, *conspici*, mendosum est: et pro eo, *propendere*, seu aliquid aliud tale reponendum, vel hoc totum, *ut in neutram partem conspici posset*, aliunde profectum et alienum est, non a *Nepote* scriptum. Judicet solers et acutus lector. *Lambinus.* Lambinus sincera haec non esse existimat. Equidem expungere aut oblitterare non sum ausus, quod et in Gifanii libro scripta compareant. *Sim. Bosius*, vir doctiss. exponebat, *ut neque modica conspici posset, neque multa, sed mediocris.* Ego vero in m. s. sic reperi: *Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset*; qua interpunctione video facilem locum: ut mediocris supellex fuerit, neque plus aequo, neque minus quam oporteret: ut *multa*, et ad exsuperantiam, et ad defectum pertineat: sed haec conjectura duntaxat mea. *Schottus.* Sensum omnes facile conjicimus; an vero haec verba exprimendo illi sensui, amplius deliberandum est. Sane illud *multa* ad defectum quoque trahi posse, nunquam mihi persuaderi siverim. Jam quomodo illud *conspici*, nude positum, quadrabit? *conspici* enim et *conspicuum* dicimus, quod magnificum est et eminet, non quod deficit. Igitur potius cum *Lambino* credam non esse sincerum h. locum. *Boeclerus.* Torquent sese heic eruditi. Scribo, *modica, non inculta. Incultam* intelligo sordidam, ipsoque horrore et squalore conspicuam, ut differentem a munditie vulgari. Quo horrore tum non pauci adfectabant famam, quod aliunde vel ex *Seneca* est notum. *Schefferus.* In ea pauca ad ornatum, plura ad usum erant. Gallus Asinius apud Tacitum Annal. 2, 33, 4. *Neque in familia et argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid aut modicum, nisi ex fortuna possidentis.* Loccenius. Longolius, Gothofredus, Gruterus, alii ediderc, *supellex non modica, non multa.* quae lectio plana est, sed vereor, ne reclament libri veteres. Sane Rom. vetustissima priore loco copulam non agnoscit, quamquam et facile potuit expungi, quod videretur, ut in superioribus, sic et hoc loco e duobus oppositis (ut Dialectici vocant) removeri prius, admitti sive poni posterius. Quae res et elegantissimum *Gronovium* induxit, ut, sicut olim *ad Livii* 22, 24. ita postremo *ad* 4, 13. eam, quam nos retinuimus, lectionem tueretur. Omnes enim antitheses ita esse conceptas, ut, quid fuerit, adfirmet, quid non fuerit, neget. *Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; affectans munditiem, non affluentiam*: sic etiam *supellex* ei *modica, non multa*, h. e. modo, non copia, aestimanda; instrumentum modice, non abun-

eques Rom. et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, [scimus,] non am-

danter, sufficiens, ut in neutram partem notari posset, neque sordium, quia aderat modus, neque luxus, quia aberat superfluum. Huic sensui verba satis esse exprimendo; neque aut τὸ *multa* ad defectum referendum, aut aliam negationem adjiciendam. *Multum* enim interdum esse *nimium*; ut apud Petronium, *Multa loquor*; apud Plautum Menaechm. 2, 2. *homo multus* pro satageo; apud Afranium, Nonio laudante, *multa et molesta* mulier. Denique *conspici* tam egestatem, quam opes, dici. Ut apud Ovidium Tristium (p. 744.) 2, 113, 114. domus *neque divitiis, nec paupertate notanda; Unde sit in neutrum conspiciendus eques*; (cum quo loco hunc Nepotis etiam nobiliss. *Heinsius* comparabat:) et apud Sueton. Claudio c. 4. *quod conspici et derideri possit*: denique apud Livium 34, 4. *quod unaquaeque matronarum veretur, aequato omnium cultu, ne in se conspiciatur.* Haec ille pro recepta lectione. Quam et locus Taciti, ab ampliss. *Loccenio* laudatus, egregie tuetur. Pari fere ratione Horatius 2. Satyr. 2, 66. *in neutram partem cultus miserum* dixit, qui inter luxuriae pompam atque avaritiae sordes media incedit via, ut recte *Torrentius* interpretatur. *Bos.* Edideram Bosium secutus *suppellex*, quum debuissem edere *supellex*, quod per unum *p* videtur scribendum. nam *su* in *supellex* breve est, ut praeter alios monstrat Propertius Lib. IV. El. VIII. vs. 37. *vitrique aestiva supellex.* Saepe quidem in codicibus *suppellex* scribitur, sed hi metrum non curare solent. Sic multi codices semper scribunt *pedissequus*, licet *pedisequus* sit scribendum. Sic quoque Codices Latini, et quidem optimi, scribunt *Parnasus*, quamvis Graece per duplex *s* scribatur. v. Broukh. ad Propert. Lib. II. El. XXXI. vs. 13. Et Graeca scriptura sine dubio I. Fr. Gronovium induxerit, ut in Livio ediderit *Parnassi*, quamquam Drakenburgius ad L. XLII. cap. 16. restituerit a Broukhusio et aliis receptam orthographiam. Heusingerus semper *causa* per simplex *s* scribit, licet Burmannus et alii per duplex *ss* scribendum monstraverint. [Gu. Edit. princ. a. 1470. Rom. Venet. a. 1499. Lamb. Schott. Boecl. *Supellex modica, non multa.* Sed ed. princ. s. a. Long. et Gebh. *Supellex non modica, non multa*, quod Tzschuckius unice probat, cujus haec ad locum nostrum adnotatio est: *In neutram partem aliquid conspici* dicitur, ubi incerta inter duas res fluctuatur sententia, ut, in utra consistat, ignoret aut dubitet. Illustrat hoc in primis clarissimus locus Ovidii Trist. 2, 113. sq. (Domus) *neque divitiis, nec paupertate notanda, Unde sit in neutrum conspiciendus eques*, i. e. ut nec dives, nec pauper haberi appellarique possit. Et sic est explicatio per consecutionem, in qua alterutrum removetur, medium s. tertium ponitur. Quod si huc accommodes, diversa videtur obversari ratio. Non enim utrumque vel ponitur, vel tollitur, sed alterutrum, et tum sensus esse debet: Supellex fuit, quam modicam, nec tamen multam diceres. Languide! Postulat vero vox *neuter*, ut utrumque removeatur. Quod Bosius aliique volunt esse supellectilem, quae nec ad sordes, nec ad luxum deflectat, sumtum id est, non datum. Librarii sine dubio, ut ad

plius, quam terna millia aeris, peraeque in singulos
menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre
7 solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prae-

superiorem formam accommodarent, omiserunt *non* ante *modica*, quod ed. princ. et aliae quaedam antiquae [Ed. quam *antiquam* dicimus, Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long.] servarunt. Ita vero consueta ratione et forma sensus efficitur hic: Satis justa erat supellex, in qua nec modum, nec copiam desiderares. Haec *Tzschuckius*, cujus sententiae Titzius accedens lectionem: *Supellex non modica, non multa*, in textum recepit. Mihi vulgata nondum displicet.]

Nec hoc praeteribo] Abest τὸ *hoc* ab ed. Rom. Grut. aliisque: absorptum, opinor, a voce proxime praegressa. *Bosius*. Abest Leidensi et Vossiano C. *Lautus* non tam ad divitias ejus, sed ad elegantes, splendidas ac magnificas epulas, quibus mensam suam semper instruebat, referri potest. De qua vocis significatione videndi Heinsius ad Ovid. 4. Met. 762. et Burmannus ad Petronium cap. 26. item Torrenius ad Val. Maxim. Lib. 4. cap. 4. num. 26. aliique, a quibus docemur, tam *homines lautos*, quam ipsam coenam *lautam* dici. [Gu. omnesque ante Lamb. excusi *Nec praeteribo*, excluso pronomine *hoc*, quod, a Lambino adjectum, ante nos Titzius delevit.]

Domum suam] Sic MS Schotti, venustius, illo judice, et rectius, quam alii *in domum suam*. Cui libens adsentior. Sed et τὸ *scimus*, quod paullo post sequitur, suspectum mihi: vereorque, ne sit ab aliquo, qui sensum putabat imperfectum, nisi id insereretur: nempe quia post τὸ *putem* τελεία στιγμὴ posita erat. quam tolli malim. Et subjicit Nepos, paucis interjectis: *Atque hoc non auditum, sed cognitum, praedicamus.* Cur itaque heic diceret, se id *scire*? Non audeo tamen expungere, nullo praceunte libro. *Bosius*. Omnes mei *domum suam*. quamquam alteram lectionem defendi posse superius ostendimus. Pro *ferre* Voss. C. *fore*. [Gu. Utraque princ. Rom. Venet. a. 1499. Lamb. Schott. Boecler. *domum suam*. Long. Manut. *in domum suam*. Bosio, verbum *scimus*, quamquam omnibus in libris reperitur, subdititium esse arbitranti, ut Heusingerus, et Staverius, ita nos quoque assentimur. Kappius in Harlesii Opusculis pag. 468. seq. verbum retinendum esse, et cum vocibus *ex ephemeride* conjungendum censet. Verum hae voces nimium a verbo *scimus* distant, quam ut commode ad illud referri possint.]

Terna millia aeris] Lex Furia Testamentaria non plus quam mille assium legatum, mortisve caussa prohibet capere. *Uln. tit.* 1. §. 1. sed aes pro assibus dixit, auctore Varrone 8. de L. L. idem Lib. 3. Quod etiam ad h. l. notandum est. Vide Cujac. Lib. 19. *Observ.* 31. *sub fin.* Ernstius. (p. 745.) Parum hoc visum viris doctis. Nec immerito. Lipsius 4. de magnit. Rom. cap. 9. triginta Philippicis aequiparat; alii aliter. Accuratissimo veteris pecuniae interpreti, *Gronovio*, *de sestertiis* 3, 9. sunt sestertii IↃCCL., denarii CLXXXVIII. cum dimidio, nostri coronati XVIII. cum didrachmo et hemidrachmo. Quare *Fr. Hotomannus tract. de re nummaria* pag. 87, 88. mallet, *tricena*: *Manutius* volebat deleri τὸ *aeris*, subaudirique *num-*

dicamus. Saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

mum. quod esset, xxiv. scutatos. Mihi non liquet: attamen xviii. coronatos Attico ad expensas menstruas suffecisse, credere non possum. *Bosius.* [*Terna millia aeris* quum aequent hodie summam circiter 30. imperialium, nimis tenuem, si vel maxime vilem tunc Romae annonam fuisse et ex agris et praediis plurima eum subsidia potiisse velis, Hotomannus maluit *tricena*, i. e. 300 thaleros, quae summa modum minime excedit in homine, qui a patre tantam pecuniae vim relictam acceperat. Modicas tamen solitoque minores impensas eum fecisse, tota narrationis forma declarat. *Tzschuckius.* Ed. antiqua *tria m. a.*]

Ex ephemeride] Hoc est *Diario.* Quanta diligentia veteres Romani in re familiari fuerint, Ascon. Pedianus his verbis docet ad 3. Verrin. *Moris fuit, unumquemque domesticam rationem sibi totius vitae suae per dies singulos scribere; quo appareret, quid quisque de reditibus suis, quid de arte, foenore, lucrove seposuisset quoque die, et quid item sumtus damnive fecisset.* Ernstius.

Domesticis rebus] Forsitan scripsit *domesticis ejus rebus.*

CAP. XIV.

Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam 1 anagnosten, quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque umquam sine aliqua lectione apud eum

Acroama] Vide *Plutarch. Sympos. Macrob.* et *Athenaeum. Manutius* recte, quod sequatur *anagnostes*, pro eo, qui recitat, non pro re, quae recitatur, exponit: ut Cic. pro Sextio: *Non solum spectator, sed actor et acroama.* Schottus. Vide Torrent. ad Sueton. August. cap. 74. pag. 113. et Casaub. p. 150. 8. Plinius Lib. 9. ep. 36. scribit, se eodem modo coenasse: *Coenanti, inquit, mihi sic cum uxore, vel paucis, liber legitur.* Ernstius. Adde Oudendorp. ad Suetonii locum, et Ernesti indicem Latinitatis Ciceronianae. a Graecis etiam vocabantur interiores et graviores disciplinae ἀκροαματικαί, et ab Alexandro in epistola ad Aristotelem οἱ ἀκροαματικοὶ τῶν λόγων. v. Plut. in Al. pag. 668. Pro *aliud* Leid. m. *aliquid.* pro *anagnosten* Voss. C. *agonasten.* in quo nec *ejus* legitur. et pro *jucundissimum* Leid. et Voss. A. *jocundissimum.* [In ed. Long. et Gebh. vox *acroama* graecis litteris expressa est. Tum Gu. *anagostē.* Idem cum ed. antiq. Corn. Brix. et Paris. *jocundissimum.*]

Sine aliqua lectione] Non alie-

coenatum est, ut non minus animo, quam ventre convivae delectarentur.
2 Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Quum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine, tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre ac-

num esse videtur subjungere versus Juvenalis Sat. 11. de literatis et Platonicis conviviis, qui huic loco non parum lucis afferre possunt:

Nostra dabunt alios hodie
convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur
atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam. Ernstius.

(p. 746.) Pro *neque umquam* Voss. C. *neque nunquam*.

Non minus animo, quam ventre] Sic de Platonis coena Timotheus, homo clarus Athenis, et princeps civitatis, cum vidisset eum postridie: *Vestrae*, inquit, *coenae non solum in praesenti, sed etiam postero die jucundae sunt.* Cicero 5. Tusculana, et Demosth. orat. περὶ συντάξεως. *Coenatum*, ut id per viam moneam, quia quidam his impensius delectantur, per *oe* scriptum reperi: quasi ἀπὸ τοῦ κοινοῦ: nam alii *cena* absque diphthongo malunt. M. Tullius *Convivium* a convivendo derivasse videtur. Sic enim Cato Major: *Neque ipsorum conviviorum delectationem voluptatibus corporis magis, quam coetu amicorum et sermonibus metiebar. Bene enim majores nostri accubitionem epularem amicorum, quia vitae conjunctionem haberet, Convivium nominarunt; melius quam Graeci, qui hoc idem tum Compotationem, tum Concenationem vocant.* Sic et L. 9. *ad Familiar.* et *Macrob.* Lib. 1. *Saturnal.* Schottus.

Tanta pecuniae] Voss. C. *tanta pecunia*.

In sestertio vicies, etc. neque in sestertio centies] Sic utrobique integre scriptus Schotti codex, illius sententia forte pro *sestertiorum*. Quomodo *Hotomannus* aliique in hujusmodi loquutionibus semper *sestertium* gignendi casu legendum censuerunt. Sed verum esse *in sestertio centies*, jam *Budaeus* vidit, pluribusque docuere *Scaliger* et *Gronovius*. vide Indicem. *Bos.* *In sestertio vicies* itaque est in vicies centenis millibus nummorum sestertiorum, non ut Cellarius, *in viginti sestertium millibus*. [Pro *in sestertio* Ed. Corn. Arg. utroque loco *in sextertio*.]

Parique fastigio] Hinc animi ejus moderationem et aequitatem notam sibi praedicat *M. Tullius in Catone*, quem illi dedicat, *initio*: ingenuitatem, animique magnitudinem Lib. 1. ep. 17. *Schottus*. *Parique vestigio* legi volebat *Barthius Adversar.* 145, 41. de quo amplius cogitandum. *Bosius*. Pro *gesserit* Voss. C. *gessit*. [Caesar B. Gall. 7, 69. *Reliquis omnibus ex partibus colles, mediocri interjecto spatio, pari altitudinis fastigio oppidum cingebant.* Ita hic *pari fastigio stare* est, nec altius se efferre, nec demissius gerere; idque verius est, quam Barthii conjectura *parique vestigio*. Heusinger.]

ceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit 3 hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, praeter Ardeatinum et Nomentanum, rusticum praedium; omnisque ejus pe-

Nullos habuit hortos] Ed. Rom. Col. aliae, *habuerit*. quod ex prava interpunctione natum puto: nec admittunt, quae sequuntur, *omnisque ejus p. r. constabat etc.* Bosius. Leid. *ortos*. [Pro *habuit*, quod etiam in Ms. Gif. Gu. et ed. princ. s. a. est, altera princ. a. 1470. et Long. *habuerit*. *Ortos* et ed. antiq. Corn. Arg. sed etiam Paris. *hortos*.]

Nullam suburbanam, aut marit. sumtuosam villam] Parum credibile hoc nupero editori, miraturque allatam a Nepote fidem, quippe qui saepe domesticis Attici rebus interfuerit. Cur, quaeso, o bone? *Habuit*, inquis, (p. 747.) *villam Pomponius, et in illa Gymnasium Amaltheum, ut passim a Cicerone traditum. Unde evidentissime constat, sumtuosam etiam fuisse illam villam, in qua plenum omnis eruditionis Gymnasium. In agro etiam Buthrotio praedia habuit.* Scio habuisse; sed unde tu; sumtuosa fuisse? Sed fac fuisse, suburbana certe non fuere: quippe in Magna Graecia sita. Quam lubricum autem illud, *sumtuosam fuisse villam*, in qua Ἀμαλϑεῖον, quia *illic omnis eruditionis* fuit gymnasium? unde enim nosti, *gymnasium* illic, et quidem *omnis eruditionis* fuisse? Bibliothecae nomen esse, haud male docti existimant. Si gymnasium adjunctum habuit, palaestrae, non eruditionis, id fuit. Jam unde fidem nobis facies, in suburbana fuisse villa? Ego ad Epiroticas possessiones pertinuisse puto. Illuc enim profectus erat Atticus, cum ista de Amaltheo *Cicero* ad eum scriberet: ut e proxima epistola 17. colligo. Constat igitur hactenus fides narrationi Nepotis. *Bosius.*

Ardeatinum] *Arretinum* liber calamo exaratus disertim. Habuit et in *Thesprotia* possessiones; ut colligo ex epist. 3. L. 6. *ad Atticum*. Schottus. Etiam Medic. uterque, *Aretinum*. Gifanianus, *Arrentinum*. Unde vix dubito, quin Nepos scripserit: *Arretinum*. Ita vero dictum ab urbe Etruriae, Arretio, (sic enim a Graecis et in vett. inscriptionibus scribitur id nomen) cujus ἐϑνικόν, teste *Stephano*, est Ἀῤῥήτινος. vide *Cluver. Ital. Antiq.* 2, 3. Bosius. Voss. A. *Arretinum*. C. *Arietinum*. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Jens. a. 1478. et Brix. *Aretinum*. Ed. princ. s. a. antiq. *Arretinum*, ut Bosius legendum esse suspicatur. Ed. Corn. *Ardatinum*. Rom. Venet. a. 1499. Arg. Paris. Long. vulgatam tuentur.]

In Epiroticis] Lib. 1. epist. 5. *Epiroticam emtionem gaudeo tibi placere* etc. *Schottus*. Leid. *In Epiroticis urbanis poss.* Prope Thyamin fluvium, qui Thesprotiam et Cestrinem disterminat, Atticum habuisse villam amoenissimam, colligunt Interpretes Ciceronis L. VII. ad Atticum c. 2. et Jac. Palmerius Lib. II. Graeciae cap. 5. pag. 272. [Pro *omnisque e. p. r. constabat* Edit.

cuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potèst, usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

antiq. *omnesque e. p. r. constabat.* Jens. a. 1478. Brix. et Paris. *omnesque e. p. r. constabant.* Pro *Epiroticis* Ed. princ. s. a. et antiq. *Epyrotheis.* Corn. Arg. *Epyroticis.* Ceteri et Gu. ut in textu legitur.]

Eum usum pecuniae] *Usum eum* vet. lib. Supra: *Tantum afuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis.* Schottus. Omnes mei *usum eum.* pro *metiri* Voss. C. *meriti.* pro *solitum* Leid. *solum.* [*Usum eum* et Ms. Gif. Gu. Ed. antiq. Corn. Arg. Heus. et Staver. Sed ed. princ. a. 1470. Long. Lambin. Schott. Boecl. Bos. *eum usum.*]

CAP. XV.

1 Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid

(p.748.) *Comitas non sine severitate e. neque gravitas sine facilitate*] Sic et M. Tullius haec inter se comparat in Mureniana: *Si illius comitatem facilitatemque tuae gravitati severitatique asperseris.* Et in Laelio: *Amicitia ad omnem comitatem facilitatemque proclivior.* In Oratore: *Quid tam distans, quam a severitate comitas?* In Bruto: *Scaevolae multa in severitate non deerat comitas.* Ad Q. Fratrem: *Summa gravitas cum singulari comitate conjuncta.* Et: *Haec illius severitas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur.* Et ad Cornificium Lib. 12. epist. de Sext. Aufidio: *Est ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas cum humanitate jungatur.* Idem Gravitatem Comitati ἀντιτίθησι, in Catone majore. *Ego* (inquit Cato) *Q. Maximum, eum, qui Tarentum recepit, adolescens ita dilexi senem, ut aequalem. Erat enim in illo viro comitate condita gravitas.* Schottus. Idem morum temperamentum in Attico laudat Tullius Lib. 3. de Legibus: *Quid elegantia tua est dignius? cujus vita et oratio consequuta mihi videtur difficillimam illam societatem gravitatis cum humanitate.* Loccenius.

An amarent] *Quam amarent* scriptum vidi. Reverenter enim

rogabatur, religiose promittebat, quod non liberalis, sed levis arbitrabatur, polliceri, quod praestare non
posset. Idem in nitendo, quod semel annuisset, tan- 2
ta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Numquam suscepti negotii eum pertaesum est. Suam enim existimationem in ea re agi pu-

amandum, ut et verearis, et ames. *Schottus.* Atque sic et Lambinus aliique ediderunt. Sed *an* erat etiam in Rom. Col. Grut. Gothofr. Gebh. meliusque quadrat. etiam Ms. Ernstii, *an vero amarent.* Bosius. Vossiani A. C. *quam amarent.* Pro *polliceri* Voss. C. *pollicetur.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. Long. *an am.* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *quam am.*]

Levis arbitrabatur, polliceri, quod praestare non posset] Mallem *posses.* Schefferus. Non est opus hac emendatione; sed forsan scripsit, *quod quis pr. n. posset.*

In nitendo, q. s. annuisset] *Manutio* durum videtur *niti aliquam rem*, nisi hic ad ellipsin confugiamus; quae in compositis ab hoc verbo non insolens. Rutgers. *tuendo.* Boeclerus. *Barthius.* conjiciebat, *in tenendo.* Nulla emendatione opus. Potest enim ἐλλειπτικῶς accipi, ut subaudiatur cum praepositione pronomine relativum. *Bosius.* Omnes mei *nitendo.* atque ita legendum esse docet J. Perizonius ad Sanctii Minervam Lib. 3. cap. 8. pag. 449.

Quod semel annuisset] Prisca (p. 749.) lectio *annuisset*, quam probo: eamque in Gifanii libro exstare affirmat *Manutius.* Schottus. Atque sic et Leid. habuit. Virgilius Aen. 12, 187. *Si nostrum annuerit nobis victoria Martem.* Similiter Horatius 4. od. 6. *muros*, Val. Flaccus 1, 40. *militiam annuere* dixit. vide *Buchnerum in accession. ad Thesaur. Fabri.* Vulgo edunt *admisisset.* Bos. Leid. m. *admisisset.* Voss. A. et C. *annuisset*, sed in prioris Vossiani margine scriptum est *al. admisisset.* *Annuisset* cur in *admisisset* mutetur, caussam video nullam. lege *annuisset.* [Ed. princ. s. a. *annuisset.* Ed. princ. a. 1470. *amisisset.* Gu. Ed. Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. Long. Manut. Lamb. Schott. Boecl. *admisisset.* Ita et Heusingeriana, sed invito editore, qui *annuisset* maluit.]

Ut non mandatam] Ms. Cod. Medic. 1. *Ut non mandatum.* Ernst. Omnes mei *mandatam.* [Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. *mandata*, sed etiam altera princ. cum ed. Paris. et Gu. *mandatam.*]

Numquam suscepti] Sic vetustus liber; quomodo et *Lambino* leg. videbatur. *Schottus.* Vulgo erat, *nusquam*; non ita apte. *Bosius.* [*Numquam* et Gu. Ed. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed ed. princ. a. 1470. Long. Manut. *Nusquam.*]

Existimationem agi putabat] Sic in Laelio M. Tullius: *Ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus justae amicorum voluntates sint adjuvandae, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de via.* Sic enim in melioris notae

3 tabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, [Marii, Q.] Hortensii, Auli Torquati, multorum praeterea equitum Rom. ne-

libris scriptum vidi, itaque legit *Agellius* Lib. 1. cap. 3. non, ut in vulgus editum: *aut de capite agatur, aut de fama.* Idem Papirio Paeto, Lib. 9. epist. ad famil. *Privatas caussas, et eas tenues, agimus subtilius, capitis aut famae scilicet, ornatius.* Et pro Caecina: *Agitur jus civitatis, bona, fortunae omnium civium.* Sic auctor de Viris illustr. in Ti. Graccho: *Tulit, ut ea familia, quae de Attali haereditate erat, ageretur.* Et Terent. in Heautont. *Non nunc pecunia agitur.* Quod in Phorm. act. 4. scen. 3. *Non capitis res agitur, sed pecuniae.* Schottus. v. Burm. ad Ovidium 5. Met. vs. 372.

[*Ut omnia M. et Q. Ciceronum, etc.*] Quis sit auctor hujus scripturae, nescio, Schottus Lambin. sustinuit. Ipse ex arbitrio Sim. Bosii edidit, ut vulgo habetur. Jan. Rutgers. 2. Var. Lect. cap. 8. emaculat *Catonis, Marii, Hortensii*, ut edidit quoque Chytraeus. Paullo post iterum emendat: *sic enim omnia de studiis Principum, vitiis Ducum ac mutationibus Reip. perscripta sunt.* Gebhardus. Scriptus cod. mendose, *ut non Ciceronem Catonis, M. que Hortensii Auli Torquati.* In Gifaniano, *Catonis Marci, Q. Hortensii,* et saepe vett. cognomen nomini praeposuere, ut inf. non longe: *Marcelli Claudii, Scipionis Cornelii*; et *Nepos Cornelius*, apud *Plinium* aliquoties. Sed illud *non* ex *omnia* corrupte exscriptum ab oscitante librario. *Ant. Augustinus* leg. primus docuit: *ut omnia Ciceronum, Marcique Catonis, Q. Hortensii.* nam enclitica *que* facta, ob scripturae, ut solet, similitudinem, ex illo *Q.* praenomine *Hortensii.* Editi plerique, *ut omnia Ciceronis Marcique Hortensii,* vitiose. *Lambinus* vero sic: *M. et Q. Ciceronum, Catonis, Hortensii.* Schottus. Ed. Rom. *Ciceronum, Catonis, Marcique Hortesi.* Ad quam scriptorumque codd. lectionem proxime accedit, reique veritati magis congruit, quam nos reposuimus, praeeuntibus *Rutgersio var. lect.* 2, 8. *Grutero,* ac *Nath. Chytraeo.* C. Marium filium inter intimos Attici fuisse, apparet e cap. 1, 4. Gebhardus et Keuchenius cum Lambino *M.* et *Q.* praenomina *Ciceronibus* praefigunt h. m. *Ut omnia Marci et Quinti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii,* sed invitis libris. *Bosius.* Voss. C. *Ut omnia Ciceronum, Catonis M. que Hortensii.* [Manutius miratur, cur Hortensio et Torquato tantum praenomen addiderit, non item ceteris, atque illud etiam observat, Marium Attico admodum adolescente periisse. Itaque, quoniam in Gif. codice est *Catonis Marci*, legit *Marci Catonis, Q. Hortensii.* Mihi probabilius videtur, *Marcique*, quod in pluribus est, natum esse ex *Marci* et *Quinti,* quod glossae loco interscriptum fuit ad nomen *Ciceronum,* deinde huc translatum. Itaque *Marii* mentionem hic alienam, neo Hortensii praenomen necessarium puto. *Heusinger.* Gu. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marci. q. Hortensii.* Ed. princ. s. a. antiq. Long. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marcique Hortensii.* Ed. Rom. Venet. a. 1499. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marcique*

gotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia, sed judicio fugisse reipublicae procurationem.

Hortesi. Ed. princ. a. 1470. *ut omnia Ciceronum, Catonis Marci et Hortensii.* Jens. a. 1478. Corn. Brix. Paris. *ut omnia Ciceronis, Catonis Marcique Hortensii.* Arg. *ut omnia Ciceronis, M. que Catonis, Hortensii.* Lambin. Schott. Boecl. *ut omnia M. et Q. Ciceronum, Catonis, Hortensii.* Bos. *ut omnia Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii.* Gebh. Keuch. Patav. *ut omnia M. et Q. Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii.*]

(p. 750.) *Sed judicio*] Fortassis et ex instituto sectae. Nam Epicureus erat. vide supra cap. 12, 3. Sed illi dicebant, nec privatim nec publice multa agenda Sapienti. *Buchner.* *Schoppius verisim.* 3, 8. in Ms. reperit, *judicio fugisse divino.* Sed displicet id *Jo. Isac. Pontano Anal.* 3, 18. cum in talibus eventuum potius variorum assidua et multiplex ruminatio, quam divinitas, judicium stabiliat. Mihi glossema videtur, ex illo cap. 9, 1. natum: *cum ille potius divinus fuerit.* Bos. Atticum fuisse Epicureum negat Ernstius ad c. 12. §. 3. et *judicio* h. l. est prudentia.

CAP. XVI.

Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. Quamquam eum praecipue dilexit Cicero,

Jucundissimus] Voss. A. C. *jocundissimus.* Pro *judicari diff.* omnes mei *judicare diff.* nam in Voss. C. *judicaret* certe scriptum est pro *judicare*, saepius enim ibi infinitivis in *e* desinentibus *t* addi solet. [*Jocundissimus* et Guelph. Edit. antiqua, Brix. et Paris. v. ad cap. 14, 1. Tum *judicare* est etiam in Gu. Utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Paris. Long. Schott. Heusing. sed ed. Lamb. Boecl. et Bos. *judicari.* V. supra cap. 12, 5. Pro *difficile* ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *facile.*]

Ut ne frater quidem ei Quintus] Et ne Quincti quidem affinitas tantum in amore momenti apud Atticum, quantum similitudo morum Ciceronis, habebat. Supra cap. 5, 3. *Cicero* tamen secundas illi a fratre in amando tribuit, Lib. 1. epist. 17. *Schottus.* [Pro *ei Quintus* Ed. princ. a. 1470. vitiose: *ejus. A.*]

ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior.
3 Ei rei sunt indicio, praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus [jam] sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum; quae qui legat, non multum desideret histo-
4 riam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus rei-

Sexdecim volumina] Nescio quid caussae est, cur in scripto nostro editisque plurimis *undecim* diserte legatur: etiam in ora M. s. adnotatum vidi: ut constantiam mireris, cum *sexdecim* hodie circumferantur. *Schott.* Sic et Medic. 2. Non miror: facile (p. 751.) enim VI*decim* mutari potuit in *undecim.* Bosius. Leid. m. et Voss. A. C. *undecim.* [*Undecim* et Gu. Utraque princ. Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. *Jam* abest a Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. sed est in altera princ. s. a. Corn. Arg. Lambin. Schott. Boecler.]

Illorum temporum] Sic liber Schotti. Ed. Rom. aliaeque, *eorum temp.* Et paullo superius, *qui in vulgus sunt editi*, omisso τῷ *jam.* Bosius. Pro *desideret* omnes mei *desiderat.* iidemque *illorum* pro *eorum.* [Pro *desideret* Gu. Utraque princ. *desiderat.* Tum *illorum temp.* et Edit. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed Gu. Ed. princ. anni 1470. Long. Manut. *eorum temp.*]

Mutationibus reipublicae] Sic legendum, et ita habet liber antiquissimus: quamquam in editione nostra Ciceroniana impressum est, *aemulationibus*, minus recte. *Lambinus.* Sic et Mss. Gif. ac Schotti. Alterum etiam in ed. Rom. Col. aliisque deprehendas. *Rutgersius* corrigebat l. c. *ac mutationibus.* quod recepit *Keuchenius* in textum, nec plane rejecerim. Mox Rom. Grut. Keuchen. *nihil in his n. a.* Bosius. Consentiunt et mei. pro *perscripta* vitiose Voss. C. *scripta.* Pro *his* Voss. A. *iis.* [*Aemulationibus* et Edit. princ. a. 1470. sed, ut in textu legitur, Gu. Ed. princ. s. a. Arg. Lamb. Schott. Boecl. Pro *perscripta* Ed. princ. s. a. *scripta*, et pro *in iis*, quod etiam in edit. princ. s. a. Corn. Arg. Lamb. Schott. et Boecl. est, Gu. Ed. Rom. Venet. a. 1499. et Long. *in his.*]

Prudentiam quodammodo esse divinationem] V. C. *quomodo*, ut alibi in Nepote seu Aemilio Probo. Sup. cap. 5, 1. *Cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus agitur, neque minuitur.* Schottus. [Et Gu. *quomodo.* Ceteri libri: *quodammodo.*]

Cicero futura praedixit, etc. ut vates] De sua divinatione Cicero ipse ea scribit ad A. Caecinam 6. *fam.* 6. quae lectione et cognitione digna sunt. adde eundem *Philipp.* 2, 9. 5, 92. Heidmannus. Pauca de multis exempla collegi augurii et vaticinii Ciceronis. Lib. 8. epist. 11. προθεσπίζω, *noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit,* (Cassandra scilicet) *sed conjectura prospiciens.*

publicae perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, et facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit, ut vates.

Jamque mari magno —

non multo inquam secus possum vaticinari. Tanta malorum impendet Ἰλιάς. Et Lib. 8. epist. 3. *Et a me est* (*tute scis*) *propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum.* Et epist. 12. *Scripseram eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Et Lib. 10. epist. 8. *Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam spe non dubia, non haec collegii nostri ab Attio, sed illa Platonis de Tyrannis, etc.* et statim: *Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidit. Corruat iste necesse est etc.* Idem epistola ad Licinium Calvum apud Nonium: *Praesentit animus, atque augurat quodammodo, quae futura sit suavitas.* Alibi saepe, quae non vacat colligere. *Schottus.* Leid. pro *cecinit* male *recinit. Canere* proprie dicuntur sacerdotes, oracula a diis edita reddentes hominibus, sive futura praecinentes. Consule Servium ad Virgilium. 3. Aen. 155, 183. 373. 444. et 457. J. Fr. Gronovium Lib. 3. Obs. cap. 24, pag. 666. Graevium ad Justinum Lib. 43. cap. 1. num. 8. et Drakenburgium ad Silium Italicum Lib. 13. vs. 817. sic Graecis ᾄδειν. Thucyd. Lib. 2. cap. 21. lin. 28. *Χρησμολόγοι τε ᾖδον χρησμοὺς παντοίους.* Saepe vero viri acutissimi sua (pag. 752.) prudentia nonnulla praesagierunt. Sic Sulla ad Pompejum de Lepido *ὥσπερ ἀπεθέσπισε*, apud Plut. pag. 473, 474. Appianus Al. Lib. 1. de B. Civ. pag. 691, 692. ubi idem Sulla de Caesare, *καὶ τοσοῦτον ἐσιὼν ἐς τὴν οἰκίαν, εἴτε ἀπὸ ξυνέσεως, εἴτε καὶ τύχῃ καταμαντευόμενος τῶν ἐσομένων, ἀπεκρίνατο.* etc. Julius Caesar repentinam mortem sibi precatus inter pocula, *ὧδε προυμαντεύετο ἑαυτῷ.* Appian. Lib. 11. B. Civ. pag. 814. de ipso Cicerone mala futura vaticinato, et hinc Ciceronem filium in Graeciam praemittente, v. Appianum Lib. IV. B. Civ. pag. 994. qui locus non fugit Doctissimum Interpretem Dionis Cassii ad Lib. 51. cap. 19. lin. 28. a Plinio Lib. XVII. cap. 5. pag. 58. Homerus vocatur *fons ingeniorum, et Cicero lux doctrinarum altera.* Cato de se ipso ad filium scribens ait apud Plinium Lib. XXIX. Sect. VII. *hoc puta vatem dixisse, quandocumque ista gens* (Graecos intelligit) *suas literas dabit, omnia corrumpet. tum etiam magis, si medicos suos huc mittet.* ad quae respondet ipse Plinius paullo post Sect. VIII. *Lues morum, nec aliunde major quam e medicina, VATEM prorsus quotidie facit Catonem, et oraculum; satis esse ingenia Graecorum inspicere, non perdiscere.* Confer Plut. in Cat. Maj. pag. 350. cui Plutarcho non adsentior, opinanti, vanum fuisse hujus Catonis vaticinium; quia Roma ad rerum culmen evecta fuit, postquam populus Graecis disciplinis sese dedere coeperat; attamen, licet tum rerum domina esset, libertatem suam amiserat. id quod Cato sine dubio voluit.

CAP. XVII.

1 De pietate autem Attici quid plura commemorem? quum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, quum esset septem et sexaginta, se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in simul-
2 tate, quam prope aequalem habebat. Quod est signum, aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos ama-
3 re deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam

Hoc ipsum vere] *Vero* est in V. C. Mox *cum esset* afuit ab eodem. *Longolius* vero et *Lambinus* addunt. *Schottus*. Abesse certe nequit. Illud *vero* autem dictum fuerit, ut *falso*, *merito*, et similia. Sed magis est ut mendum librarii putemus. *Bosius*. [Gu. omnesque edd. *vere*. Pro *audierim* Ed. Brix. et Paris. *audiverim*. Ita etiam antiqua, teste Harlesio. Tum verba *quum esset* leguntur in Ed. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Ab ed. princ. a. 1470. posterior, ab altera princ. s. a. et Gu. utraque vox abest.]

Se nunquam cum matre in gratia redisse] Quod antiqua inscriptione ita exprimitur. (apud Gruter. pag. 795. 6.)

DIS. MANIBUS. M. JULIO. M. F. QUIRINA. PUDENTI. VIXIT. ANNIS. LXXXX. CORNELIA. CALLITYCHE. CONIUGI. SUO. KARISSIMO. FECIT. BENE. MERENTI. CUM. QUO. VIXIT. ANNIS. LV. SINE. CONTROVERSIA. ULLA.

Ernstius. Pro *cum esset sept. et sexag.* Voss. C. *sept. et sexag.* [Pro *redisse*, quod etiam in Gu. et Boecl. edit. legitur, Ed. princ. a. 1470. antiqua, Harlesio adnotante, Corn. Brix. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. *rediisse*.]

Aequalem] Sic Mss. Gif. et Schott. Alii edidere, *aetate aequalem*. Bosius. *Aetate* meis abest. [Item a Gu. Edit. princ. s. a. Lamb. Schott. Boecl. sed Ed. princ. a. 1470. *aetatem aequalem*. Rom. Venet. a. 1499. Long. Manut. *aetate aeq.*]

Nullam querimoniam] Vide Ind. *Bosius*. Voss. C. *nullam nunquam i. e. querim.* [Ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *Quod est in signum*. Sed etiam altera princ. et Paris. cum Gu. receptam lectionem confirmant. Mox *hunc* ante *ea* abest ab ed. princ. s. a.]

doctrina. Nam et principum philosophorum ita percepta habuit praecepta, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem uteretur.

Percepta habuerat] *Habuit* scripta lectio, et *iis* pro *his*. Epicuri autem sectam secutus Atticus est, ut supra admonui. *Schottus*. Voss. A. C. *iis*. Schotti error jam notatus est ab Erastio ad cap. 12. §. 3. [Pro *habuit* Ed. princ. a. 1470. et Long. *habuerat*, et pro *iis* Gu. Ed. Rom. Venet. a. 1499. et Long. *his*.]

CAP. XVIII.

1 Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator, quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque 2

Moris majorum] Vide Cort. ad Sallust. Jug. 7, 4.

In eo volumine] Eum librum *Annalem* inscripsit; ut auctor in *Annibale* indicat: de quo Attici libro plura *Cicero in Orat.* *Vossius de Historic. Lat.* 1, 11. Loccenius. Adde *not. ad comma proximum*. Bosius. Voss. C. *in eo voluminum*.

Quo magistratus ornavit] Malim *ordinavit*, quomodo *Vossium* legisse video 1. *de hist. Lat.* 11. rescribique et *Barthius* volebat cap. 1. *lectionum Nepotinarum*. *Ordinavit*, i. e. disposuit, et, ut mox loquitur, *suo* (p. 754.) quemque *tempore notavit*, *ordine enumeravit*. Sic apud JCtos *ordinare libellos et testamenta*. At *magistratus ornare* est in provincias aut bellum euntes rebus necessariis instruere. Livius 42, 1. *magistratus mulis tabernaculisque et omni alio instrumento ornabantur*. Non novum est, haec duo verba confundi a librariis. Ut apud *Suetonium Julio* cap. 18, 1. ubi vide doctiss. Interpretes *Casaubonum*, *Torrentium et Berneggerum*. Possis tamen *ornare* interpretari, elogiis honorare: quod quaternis quinisve versibus eum fecisse; infra *comm.* 6. dicitur. *Bosius*. *Ornavit* Leid. et Voss. A. Consulendus de verbis *ornare* et *ordinare* J. Arntzenius ad Victorem de Viris illustribus cap. 56. num. 1. [Gu. omnesque edd. *ornavit*, quod cur mutandum sit, non video.]

Illustris est populi Ro.] *Populi R.* Gifanii cod. et editi plerique. (Alii *populo Rom.* vel *P. R.*) Cicero in Oratore: *Cognoscat Orator rerum gestarum et memoriae veteris ordinem, maxime scilicet nostrae civitatis: sed et imperiosorum popu-*

bellum, neque res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata; et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.
3 Fecit hoc idem separatim in aliis libris: ut M. Bruti roga-

lorum, et regum illustrium; quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui, conservatis notatisque temporibus, nihil cum illustre praetermitteret, annorum septingentorum memoriam unico libro colligavit. Nescire autem, quid, antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. Nec DCC. tantum annorum, sed et Virorum totidem historiam colligasse, ex *Plinii* Lib. 35. patebit infr. Et *in Bruto* multa, quibus subjungit: *Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam, ut, explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Et ibidem post paullo ex Attici persona: *Eisque nosmet ipsi ad veterum Annalium* (sic enim *Manutius* legit) *memoriam comprehendendam impulsi atque accensi sumus.* Ac Ciceroni eum misisse, ex *prooemio de claris oratoribus* patet. Ibidem: *Omnium rerum memoriam Atticus breviter et perdiligenter complexus est.* Meminit et *Cicero* epist. 23. Lib. 12. *ad Atticum.* et Asconius Pedianus in Pisonianam: *Tradunt et Antiochi regis filio obsidi domum publice aedificatam: inter quos Atticus in Annalibus.* Schottus. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Lamb. Schott. Boecl. ut in textu legitur. Sed antiqua ed. teste Harlesio, *p. r.* Ed. Brix. Venet. a. 1499. Arg. Paris. *P. R.* Ed. Long. *Pop. Rom.* Manut. et Gebh. *populo R.*]

Familiarum originem] Quae *γενεαλογία* Graecis dicitur. Ut nuper *Fulvius Ursinus Ro.* de patria bene meritus, et *Richardus Streinius* Austriacus, et *Reineccius*, Germani, de *familiis* accurate scripsere, at nemo eorum, quos quidem viderim, audierim, Familiarum Rom. omnisque antiquitatis doctior *Ant. Augustino*, Archiepisc. Tarracon. *Schottus.* Joan. Glandorpius huc sine dubio respexit, dum lib. de Familiis Romanis ita scribit: *Periit nobis Thesaurus ingens, amissis T. Pompon. Attici familiis, quibus libris nihil esse dulcius testatus est iis, qui notitiam aliquam clarorum virorum expeterent.* Vid. sup. *in Hannibal. cap. ult. comm.* 1. ubi Annalium fit mentio. *Ernstius.* Adde not. Schotti ad *comm.* 6. Ex hoc opere *Vossius* cap. 18. *de Philologia* fuisse existimat illa de gente Papiria, quae signat *Cicero* L. 9. *epist. ad Papirium Paetum.* Bosius.

Fecit hoc idem] *Quidem* in vulgatis impressum. *Schottus.* Errore scil. a pronuntiatione orto. *Bosius.* [Gu. Utraque princ. Rom. Long. Lamb. Schott. Gebh. Boecl. *hoc idem.* Sed ed. Gothofred. *hoc quidem.*]

Juniam familiam] Haec et quae sequuntur, ita legit Ms. Codex Medic. 1. *Summarum familiarum a stirpe ad hanc aetatem ordinem enumeraverit.* Sed praefero priorem scripturam. M. Brutus erat ex familia Junia.

rogatu Juniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset; pari modo 4
Marcelli Claudii, Marcellorum, Scipionis Cornelii et Fabii Maximi, Fabiorum et Aemiliorum quoque; quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam

Ernstius. Medic. 1. *Summarum* (p. 755.) *familiarum*. An fuit, *Juniorum familiam*, ut mox *Marcellorum*, *Fabiorum*, *Aemiliorum?* Statim edd. vett. *enumeraverit*. Nempe quia librarii τὸ *ut* pro conjunctione caussali acceperunt. Deinde *qui a quoque ortus*: nolim contemni. *Bosius*. Leid. et Voss. A. C. *enumeraverit*. *Familiam* hic pro gente poni, docet Dukerus ad Florum 4, 1, 8. unus Vossianus C. *a quoque ortus*. Leid. m. *a quo ortus est*. [Ab edit. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. *ut* ante *M. Bruti* abest. *Enumeraverit* habet etiam Gu. Utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. sed Paris. et Boecl. *enumeravit*. Tum Gu. Ed. Lamb. Schott. Boecl. *a quo*. Utraque princ. et Long. *a quoque*, quod non deterius est. Vide 20, 2, 2.]

Marcelli Claudii, Marcellorum, etc.] Sic restitui hunc locum fide Medicaei 2. cum hucusque omnes ediderint, *de Marcellorum*, nullo sensu. Nam etiamsi cum *Schotto* velis, *stirpe*, *origine*, vel quid simile exaudiri; verbum tamen deest, ad quod praepositio referatur. Qua expuncta, repetes ἀπὸ κοινȣ̃ illa, *familiam ordine enumeravit*; et ad *Marcelli Claudii*, τὸ *rogatu*. Sic plana omnia. Quare nec in sequentibus recte a quibusdam editum, *de Fabiorum*: ubi praepositionem etiam MSS. Gif. ac Schotti, et ed. Rom. atque Colon. non agnoscunt. *Manutius* pro *Aemiliorum* mallet *Corneliorum*: quod Aemilii ad Scipionem nihil pertineant, cujus rogatu eam familiam Atticus enumerasse dicitur. Eandem ob caussam, opinor, *Lambinus* idem nomen inseruit, hunc in modum: *Et Fabii Maximi*, *de Corneliorum*, *et Fabiorum*, *et Aemiliorum quoque*; invitis libris. [Ita et Schott. Boecl.] Verum Aemiliorum familiam Scipio haud dubie ob Africanum minorem enumerari voluit, quippe ex Aemiliis ortum, eoque *Aemilianum* vocatum. A q. ed. abest τὸ *quoque*; sed habuere scripti, quos diximus [Schott. Gif. et Medic. 2.]. *Bosius*. Pro *Maximi* Voss. A. *Maximii*. *De Corneliorum et* absunt Leidensi et Vossianis A. C. Pro *Fabiorum et Aemiliorum* Voss. A. *Fabiorum Aemiliorum*. Ceterum notandum, hic *Scipionis Cornelii* poni pro *Cornelii Scipionis*, et *Marcelli Claudii* pro *Claudii Marcelli*, cognomine Gentilicio nomini praeposito, id quod observarunt post alios Dukerus ad Florum 2, 2, 11. et Cortius ad Sallust. Catil. init. [Ed. princ. s. a. antiq. Corn. Arg. *Marcelli Claudii de Marcellorum*. *Scipionis Cornelii et Fabii Maximi Fabiorum et Aemiliorum quoque*. Ita etiam Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. nisi quod *quoque* post *Aemiliorum* omittunt, et pro *Claudii* Gu. *Claudi* habet. Nec multum discrepant Ed. Jens. a. 1478. et Paris. in quibus *quoque* expressum est, sed pro *de Marcellorum* legitur *et Marcellorum*. Ed. Manut. et Gobhard.

5 cupiditatem habent notitiae clarorum virorum. Attigit quoque poëticen, credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt,
6 exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum non amplius quaternis quinisve ver-

Marcelli Claudii, de Marcellorum, Scipionis Cornelii, et Fabii Maximi, de Fabiorum, et Aemiliorum.]

Qui aliquam cupiditatem] Non est insuper habendum, quod e Med. 2. laudat Ernstius, *aliquam aviditatem.* nam sic et *Cicero* in Catone *inexhaustam aviditatem legendi* laudat, 3. *de finib.* 2. Utitur etiam et a *cupiditate* distinguit *Plautus Mercat. prolog.* vs. 29. Sed alterum frequenter Nepos adhibet. vide Indicem. *Bosius.* Pro *iis* Leid. m. *his.* Pro *aliquam* Voss. C. *aliam.* [Pro *iis, qui* Gu. *his, qui*, et pro *aliquam cupiditatem* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. *aliam cupid.*]

Attigit quoque Poëticen] *Poëticam* Ve. lib. et τὸ *ejus* afuit. *Schottus.* Mox q. edd. *rerum gestarum.* Sed copulam habebat etiam Ms. Schotti et ed. Rom. Quae si deleatur, legerim, *honore et rerum g. a.* Bos. Leid. et Voss. A. *poëticam.* C. *peticam.* [Gu. *poetice*, et litterae *e* superscriptum: *tam.* Ed. antiq. *poeticam.* Ed. princ. a. 1470. Arg. et Long. vulgatum confirmant. Tum ed. Manut. et Gebh. *rerum gest.* omissa copula, quam Gu. cum ceteris edd. servat.]

(p. 756.) *Sub singulorum imaginibus*] Plinius 35, 2. *Imaginum amorem flagrasse quondam, testes sunt et Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, et M. Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum foecunditati non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed et aliquo modo imaginibus. Servius in Virgilium* Varronem quoque familias Trojanorum explicasse, D. vero *Augustinus*, Deorum *γενεαλογίας*, auctor est. Supra Nepos: *Et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.* Messala quoque Corvinus, jam senex, volumina de Familiis condidit, ut meminit ibidem *Plinius.* Et Hyginus, Augusti Caesaris libertus, Lib. 2. *de signis coelestibus*, Genealogiarum libros suos nominat. De *Papiria gente* quaedam *Cic. epist. ad famil.* Libro 9. epist. 11. De *Portia* et apud *Agellium* 13, 18. ex *M. Tullii Catone minore.* Schottus. Vir incomparabilis *Var. lect.* 3, 3. hoc opus *Amaltheion* dictum censet, ac de eo accipit loca *Ciceronis ad Attic.* 1, 11. et 14. et Lib. 9, 18. ubi legi vult: *Inde exspecto Ἀμαλθείαν illam tuam.* Nollem haec tanto viro excidisse. Nam *ἀμαλθεῖον* illud, sive *Amaltheam*, non libri, sed loci, nomen fuisse, ex epist. 14. Lib. 1. et 20. Lib 3. colligere est, facileque adsentior viris doctis, qui bibliothecam Attici sic dictam censent. Quare neque Libro 9. epist. 18. ei voci locus erit. *Bosius.* Vide et Gronovium ad Ciceron. Lib. 1. ad Attic. Ep. 16. in fin.

Magistratusque eorum] Ergo non scripsit de Regibus P. R.

sibus descripserit, quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus liber, Graece confectus, de consulatu Ciceronis.

sub quorum imaginibus hoc facere non potuisset, nam secundum J. Lipsii, (quam profert in Epist. 51. ad P. Egmondum Tom. I. Syllog. Epist. pag. 53.) sententiam *imagines tempore Regum non erant in usu, ne ipsis quidem Regibus.* De Deorum imaginibus res notissima e Plutarcho in Numa pag. 65. et Clemente Al. Lib. 1. Stromat. pag. 304, 305. Livius Lib. 1. c. 34. quidem dixit, *Ancum Sabina matre ortum, nobilemque UNA IMAGINE Numae esse.* Sed idem Lipsius scribit in eadem Epist. *Quod Livius sic loquebatur, non id rarum, ut phrases veteribus aptent sui aevi. Nec Virgilium quidem ex fide historiae audio, atrium Latini regis cum imaginibus depingentem.*

Quinisque] Ed. Grut. *quinisve.* Parum interest, utrum praeferas: à Mss. tamen et Edd. vett. non putem recedendum. *Bosius.* Leid. et Voss. C. *quinisque.* [Cum Grut. Gebh. et Graevio *quinisve* reposui, quod hic Latinae consuetudini plus tribuendum est, quam librariis. *Heusinger.* Vide Bentlejum, a Bremio laudatum, ad Horat. Epod. 5, 33. Art. poët. v. 358. *Quinisve* v. etiam Gu. sed Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. *quaternis cum isque versibus.* Ed. princ. a. 1470. Rom. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. Boecl. Bos. et Staver. *q. quinisque v.*]

Quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari]. Fecit, quod *Catullus* in Cornelio Nepote laudat, ipsum *omne aevum tribus explicasse chartis.* Loccenius. [v. supra ad 18, 2, 2.]

Graece confectus de Consulatu Ciceronis] Qui tamen horridulus et incomtus Ciceroni visus est. Vide ad Attic. Lib. 2. ep. 1. *Puer tuus mihi litteras abs te, et commentarium Consulatus mei Graece scriptum, reddidit:* etc. Scripserat et Herodes eadem de re, sed quae Ciceronis in Consulatu praeclare facta obscurarent potius, quam illustrarent: Lib. 2. ep. 2. *Atticus* etiam, quae minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera solitus erat. Lib. 15. ep. 14. et Lib. 16. ep. 21. Nec Bruto omnia probare potuit, quae de (p. 757.) *Oratore* conscripserat. De qua cera *Ang. Politianus Miscell.* cap. 53. *Schottus.* *Unus* abest Leidensi et Voss. A. sed C. *et unus.* Non necesse est, ut *unus* addatur. Pro *de consulatu* Voss. C. *consulatu.* [Gu. Ed. princ. a. 1470. antiq. Long. *Est etiam unus liber*, quod cum Heusingero Tizioque revocavimus.]

CAP. XIX.

1 Hactenus Attico vivo edita [haec] a nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur, et, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus,

Edita haec a nobis sunt] Sic *Lambinus*. A MSS. et edd. vett. *haec* abest. *Bosius*. Leid. et Voss. A. tamen addunt *haec*. Verba haec pertinent tam ad hoc, quam sequens, caput. [*Haec* abest a Gu. Utraque princ. et Long. sed est in ed. Corn. Arg. Lambin. Schott. et Boccl.]

Quantum poterimus] *Potuerimus* vulg. codd. habent, non *poterimus*, ut vetustus liber. *Schottus*. Leid. et Voss. A. C. *potuerimus*. [Gu. Utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Corn. Brix. Arg. Long. Lamb. Schott. *q. potuerimus*, pro *poterimus*, quod in edit. Paris. Boccl. Bos. Heus. Stav. aliisque legitur. Ut igitur supra 16, 1, 1. *quantum potero*, quod plurimi habent libri, retinuimus, ita hic tantam optimorum exemplarium in eadem lectione consensionem cum Bremio non negligendam esse existimavimus. Vide, quos hic laudat, Conr. Heusingerum in Praefat. Libr. Cic. de Offic. pag. LI. Jac. Frid. Heusing. ad Offic. 3, 23. pag. 741. et Goerenz. ad Cic. de Legg. 2, 18. p. 172. Academ. 2, 14. pag. 83.]

Divi Julii filii] Vetustus cod. calamo exaratus concise, *Divi filii:* eleganter et venuste: addit et calculum Gifanii liber, quem *Manutius* inspexit. Sic enim in lapid. innumeris, et nummis antiquis, in Triumviratu cusis, quales plurimos videre memini, legitur: IMP. CAESAR. DIVI F. III. VIR. ITER. R. P. C. Apud *Ant. Augustinum* aureum nummum vidi, qui lucem adferet *Suetonio* cap. 63. libr. 2. IMP. CAES. DIVI. F. AUGUSTUS: Et in aversa parte hic titulus: C. L. CAESARES. AUGUSTI F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT. (Similem argenteum possidet Sereniss. Princeps meus DN. BERNHARDUS, Dux Saxoniae; aereum vero aureumque memorat *Occo in Numismatis Impp. Rom.* pag. 65. delineatque *Gutherius de vet. jure Pontif.* 1, 17. sed omnes in adversa parte aliam inscriptionem praeferunt, hanc scilicet: CAESAR AUGUSTUS DIVI F. PATER PATRIAE. Duos ejusmodi argenteos habebat etiam Lipsiae Henr. Mejerus, unum cum nota denarii X. alterum sine ea. *Bosius.*) Item aereum apud eundem, duobus capitibus, quod rarum est, signatum: in uno latere DIVOS JULIUS praeferebat; in altero DIVI F. AUG. (Exhibent ac interpretantur *Seb. Erizzus de numismatis vett.* pag. 113. *et deinc. Ursinus in Numism. famil. Ro.* pag. 136. *ed. Patin.* ac *Fr. Angelonus in historia Augusta*, pag. 7. *Bosius.*) *Divos* autem pro *divus* vett. dicebant, idque quoties eadem littera re- (p. 758.) petebatur, ut et *Davos*

suos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Nam- 2
que hic, contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi filii, quum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus nulla alia re,

pro *Davus*. Est et penes me aereus denarius Octaviani imagine et titulo: AUG. DIVI F. In aversa parte Tutulus est, seu albogalerus, pileum Flaminis, ut et fila ostendunt: est et Secespita, seu securis, et aspersorium, cui Simpulum vel Simpuvium subjacet, ut in Pontificatu Augusti Caesaris in municipio cusus esse videatur. Sic autem legebatur: C. VAR. RUF. SEX. JUL. POL. II. VIR. Q. id est, *Cajus Varius Rufus, Sextus Julius Pollio, Duumviri Quinquennales.* (Habes apud *Clariss. Patinum in Quinctilia*, pag. 237. et in *numism. Impp. R.* p. 37. *Bos.*) *Servius* in illud Virg. 8. Aen. *Divum genus*, *Divi* legisse quosdam refert; recte, mea quidem sententia, idque, cum apotheosi in Deos relati essent. Et sic fere Graecorum natio, etiam in posterioribus Impp. ut *Dion*, et ex Dione *Xiphilinus* et *Aelianus* de *acie instruenda* ad Adrianum Aug. Nervae F. *Αὐτόκρατορ Καῖσαρ υἱὲ Θεοῦ, Ἀδριανὲ σεβαστέ. Imperator Caesar, Divi fili, Adriane Auguste.* Sic et Tiberio *Valerius Maximus*, et Domitiano *Martialis* adulantur: ut Julii et Augusti more, *Divos*, monstra illa et portenta, etiam vivos adhuc, appellarint. Vitruvius praefat. librorum de Architectura ad Augustum: *Cum concilium coelestium in sedibus immortalitatis parentem tuum dedicavisset, et imperium ejus in tuam potestatem transtulisset*, etc. *Schottus*. Locum hunc Auctor ipse illustrat, quando paullo post dicit, *Nata est Attico neptis ex Agrippa*, et quae ibi sequuntur plura. *Ernstius*. Schottiani Gifanianique codicum lectionem magis etiam, quam quos ille laudavit, quibusque similes plurimos cum nummos, tum lapides vett. apud Antiquarios habes, confirmant nummi, in quibus Augustus pariter IMP. DIVI F. omisso *Caesaris* et *Augusti* nomine cognomineque, appellatur. Ut in aereo meo mediae magnitudinis, (cui similes et *Erizzus* ac *Angelonus* exhibent) in cujus adversa facie duo capita, (Augusti et Agrippae, ut volunt) cum inscriptione, quam diximus; in aversa, COL. NEM. et crocodilus palmae arbori alligatus, ac duobus ramis insistens. Et in alio apud *Occonem* p. 73. in quo eadem inscriptio, et caput Augusti; in aversa vero parte: Q. MAXIMO ITER. etc. Nempe cum eousque nemo alius inter Divos relatus esset, (nam Cn. Pompeji magni nummus, in quo templum cum hac subscriptione CONSECRATIO legitur, non una caussa mihi suspectus est, ut alibi docebo) addito *Julii* nomine, quo is ab aliis divis discerneretur, opus non erat. Augustus autem sola *Imperatoris* appellatione, quae illi aeque, ac patri Julio, loco praenominis decreta fuerat, aliquando designabatur. Quare vix dubito, *Julii* nomen heic expungendum esse. Quamquam interim non desunt exempla cum nummorum, ut apud *Occonem* pag. 37. 42. 44. 46. 50. tum saxorum, apud *Gruterum* pag. 58. 1. pag. 177. 1. pag. 226. 5. p. 228. 6. pag. 1084. 2. in quibus idem Augustus *Divi Julii F.* vocatur. Sed in iis ubique *Caesaris* nomen praemittitur. Apparet autem ex hoc loco, scriptum hunc

quam elegantia vitae, qua ceteros ceperat principes
3 civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta
enim prosperitas Caesarem est consecuta, ut nihil ei
non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, et

librum, antequam *Augusti* cognomen ei decerneretur. *Bosius.* Leid. et Voss. C. *Divi filii.* Cum Bosio facit Graevius. [Gu. *imperatoris divi filii*; ut cum Heusingero Titzioque rescripsi: ıs. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. *imperatoris duci filii.* Ed. princ. a. 1470. et Paris. *imperatoris divi Julii*, omissa voce *filii.* Ed. Venet. a. 1499. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecler. *imp. Divi Julii* (Arg. *Juli*) *filii.* In edit. Bos. et Stav. nomen *Julii* uncis inclusum est.]

Elegantia vitae] Sup. c. 13. 5. *Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus.* Deinde *humiliores* legit script. cod. et vulgati. *Schottus.* Sed alterum poscunt, quae proxime praecedunt, *dignitate pari.* Bos. Male pro *alia* in edit. Hack. legitur *ulla.* pro *qua* Voss. C. *quae.* Pro *humiliore* Leid. et Voss. A. C. *humiliores.* [Ita et Gu. Utraque princ. Long. sed ed. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. *humiliore.* In ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Paris. totus locus ita legitur: *qua ceteros principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliores anteibat.* Haec lectio, adnotante Heusingero, inde orta esse videtur, quod post *ceteros* ob litterarum similitudinem verbum *ceperat* praeteritum, in ejusque locum deinde aliud, quod sententiam sustineret, undecumque arcessendum fuit.]

Ceteros principes civitatis] Pompejum, opinor, M. Antonium, (p. 759.) Ciceronem, etc. *Bosius.*

Tanta prosperitas Caesarem] Quorsum de Caesaris felicitate in Vita Attici? Non ignoro, in Caesarum inaugurationibus jam inde ab excessu Trajani, optimi Principis, acclamari solitum: *Sis fortior Caesare, felicior Augusto, melior Trajano.* Verum, priscam lectionem, facere non possum, quin laudem: *Tanta enim prosperitas Caesarum eum est consecuta.* Quam lectionem confirmat et Gifanii M. s. ut ad Atticum pertineat, quem singularis Principum favor est prosecutus, ut nemini esset aequalium inferior, sed magis beatus. Mox idem liber: *quam civis*, non *quod*, ut ad eandem prosperitatem referatur. *Schottus.* Mihi, ut, quod res est, dicam, valde absurdum videtur, dicere: *Tanta prosperitas Caesarum consecuta est eum* pro: tanto Caesarum favore floruit etc. Sed inde tamen crederem locum ita legendum: *Tanta enim prosperitas eum consecuta est.* De *Attico* loquitur; quod vel ex eo clarum, cum sequitur, *quod civis Romanus quivit consequi.* Pronomen *eum* interpretatus est aliquis in margine adscripta *Caesaris* appellatione. Inde in textum recepta occasionem dedit variandi numerum casumque. Nam Caesaris felicitas etiamsi hic inseri potuisset, tamen aliis fuisset verbis inserta. poterit etiam ipse litterarum ductus in pronomine varietati lectionis, et mox conjunctioni, occasionem dedisse. Ita nunc sentio scriboque h. l. *Boeclerus.* Suspicor veram esse lectionem, *prosperitas Caesaris in eum consecuta est. Consecuta est*, absolute, pro *secuta est*, ut alibi quoque apud

conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, 4
cui virginem filiam collocarat. Hanc Caesar, vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privi-

Nepotem. Pro *Caesaris in eum*, fuit olim contractim, *Caesar. in eum.* Inde factum, *Caesarum eum.* Schefferus. Miror, non animadvertisse interpretes, haec non ad Atticum, sed Augustum, referenda esse. Quod vel ex eo, quod nomen illius statim subjicit, intelligere poterant. Quid enim eo opus, si de eodem heic quoque loquitur? Satis erat, si dixisset: *Nata est ei neptis.* Nunc *Attico* natam ait, ne quis de eo loqui se putet, cujus *prosperitatem* modo praedicarat. At *quorsum de Caesaris felicitate in vita Attici?* Ut explicatius traderet, quod dixerat, ceteros civitatis principes *dignitate pari, fortuna humiliore* fuisse. Ait igitur, nemini non parem dignitate fuisse, fortuna cunctis superiorem. Parem, quia *nihil ei non tribuit fortuna, quod cuiquam ante detulerit.* Superiorem, quod *conciliarit ei, quod nemo adhuc civis Rom. quiverit consequi.* Sic enim posteriora haec e Mss. suppleri debent; ne bis idem dicat Nepos, verbis diversis. Nam quod Schottus e suo cod. producit, *quam civis R. q. c.* et ad *prosperitatem* Attici refert, nauci non est. Lego igitur: *Caesarem eum est consecuta:* nempe Divi filium. Quoniam librarii de Attico haec acceperunt, pro *Caesarem* rescripsere *Caesarum:* inde tam mira et contorta ῥήσις nata est. Addidit autem Nepos provocabulum, sive famae laudisque adspectu et ἐμφατικῶς, quomodo 8, 4, 2. est *Pittacus ille;* et mox v. 4. *idem ille populus:* sive, ut eo Augustum a Julio Caesare discerneret. Quamquam et ab alio adjici potuit, qui, τῷ *Caesarem* jam in *Caesarum* corrupto, accusativum deesse ratus, de suo supplerit. Sicuti contra ea, si a Nepote est, ab aliis tanquam superflua omitti, aut ab ultima vocis *Caesarem* absorberi potuit. Utcunque sit, *Caesarem* legendum, ac de eo hanc periodum accipiendam, non dubito. *Bosius.* Leid. m. *Caesarem eum.* Voss. C. *Caesarum caussa,* qui, pro *consecuta, secutus.* [Gu. Ed. princ. s. a. antiq. Jens. anni 1478. Brix. *prosp. Caesarum eum est consecuta.* Ed. Corn. *p. Caesarum est eum consecuta.* Ed. princ. a. 1470. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. Boecl. *pr. Caesarem est cons.* quam lectionem, omnium commodissimam, cum Tzschuckio, Bremio aliisque restituimus. Pro *tribuerit* Gu. Ed. princ. a. 1470. et Long. *tribueret.*]

(p. 760.) *Quod nemo adhuc civis R. quivit cons.*] Non potui contemnere hanc optimorum libb. Gif. et Leid. lectionem; praesertim cum valde frigidum et Nepote indignum sit, quod adhuc omnes editiones occupaverat, *quod civis R. q. c.* Schotti liber, *quum civis R. q. c.* ut ad eandem, inquit ille, *prosperitatem* referatur. Ego nullum inde sensum exsculpere possum, nisi addas in praecedentibus, *et plus conciliarit;* aut pro *quam* legas *quantam.* Sed utrumque aeque ineptum fuerit. *Bosius.* Leid. m. pro *quod, quam. nemo adhuc civis* est in Leid. meo. totus mihi locus suspectus est. Si *eum* ante *consecuta* deleas, me non repugnantem habes, quia statim *ei* sequitur. Praeterea etiam *quod*

gno suo, despondit; quae conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

civis Romanus quivit consequi, ut legit Heusingerus, tam mihi displicent, quam *quod nemo adhuc civis R. qu. consequi*. videant acutiores. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Corn. Arg. Paris. Long. Lamb. Schott. Boecl. *quod civis Romanus quivit consequi*. Ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. haec omnia: *quod — consequi* absunt. Ego nihil adhuc caussae video, cur a Bosiana lectione discedendum sit.]

Nata est autem Attico] Hoc ordine scr. cod. et *collocarat* uterque scriptus, et in Claudio *Tiberii* praenomen afuit. *Schottus*. Antea editi, *Nata autem est*, et, *collocavit*. Bosius. Omnes mei *collocarat*. [*Nata est autem* Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Lamb. Schott. Boecl. sed ed. Rom. Venet. a. 1499. Long. et Gebh. *Nata autem est*. Tum Ed. princ. a. 1470. Long. Gebh. *collocavit*. sed etiam altera princ. s. a. cum Gu. *collocarat*.]

Neptis ex Agrippa] Sueton. in Tiberio cap. 7. *Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Pomponii Attici, ad quem sunt Ciceronis epistolae, duxit uxorem, sublatoque ex ea filio Druso, etc.* et Octavio capite 65. *Schottus*. Pro *anniculam* Voss. C. *amiclam*, cui *Tiberio* abest. Pro *Drusilla* Voss. A. C. *Drusilia*. [*Tiberio* abest ab edit. princ. s. a. In edit. Venet. a. 1499. et Long. est: *T. Claudio Neroni*. Pro *Drusilla* Gu. *Drusilia*.]

Sanxit] *Lambinus* leg. putabat, *auxit*. Ernstius e Medic. codice, *sic auxit, ut familiarit. reddidit frequentiorem*. Verum nihil mutandum est. Sensus Nepotis ille: adfinitate ista veluti lege et jure ac religione quadam inter eos contractam necessitudinem, et veluti sanctam effectam: cum antea libere, et fere sine ulla copula amicitiam colerent. Plus autem est *necessitudo*, quam *amicitia* aut *familiaritas*. Scriptura Medic. codicis ex ignorantia nata est elegantissimi loquendi modi. Fors tamen Nepos scripsit, *et familiar. r. fr.* Bosius. Voss. A. *sansit*. [Pro *familiaritatem*, quod etiam in Gu. Ed. princ. a. 1470. Paris. ceterisque antiquioribus legitur, Ed. princ. s. a. antiq. et Jens. a. 1478. *familiaritudinem* habent. Hoc in textum recepit Titzius, qui Nepotem, priscorum verborum amatorem, simili nomine, *largitudo*, [solum itidem] usum fuisse monet. V. Fragment. 7, 2.]

CAP. XX.

Quamvis ante haec sponsalia non solum, quum 1
ab urbe abesset, numquam ad suorum quemquam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret, quibusque in locis, et quamdiu esset moraturus, sed etiam, quum esset in urbe, et pro- 2

(p.761.) *Ab urbe abesset*] Ms. Schotti: *ab urbe esset*. Reciperem, si meliores codd. concinerent. nam sic fere 12, 3, 4. *tantum se ab invidia putabant futuros*. Tacitus 2, 16, 3. *a contumelia, quam a laude, propius fuerit*. Nunc nihil muto. *Bosius*. Unus Voss. C. *quia ab urbe esset*. pro *litteras* Voss. C. *litteris*. [Gu. Ed.princ.a.1470.Arg.Paris.Long. Lamb. Schott. et Boecl. *ab urbe abesset*. Sed ed. princ. s. a. antiq. Jens. a 1478. et Brix. *ab urbe esset*. In loco, quem Bosius producit, 12, 3, 4. nos, meliores libros secuti, *tantum se ab invidia putabant a b f u t u r o s* edidimus. Adi not. ad h.l. et ad 1, 4, 2.]

Quin Attico mitteret] I. e. scriberet, per litteras certiorem faceret. Vide praeter Bosii indicem de hac Elliptica locutione Graevium ad Justinum lib. 5. c. 3. num. 7. et Cort. ad Ciceron. lib. 2. ad Fam. Ep. 8. quomodo *mittere*, pro legatos mittere, vidimus ad Themistocl. cap. 2. Adde Burm. ad Ovid. lib. 1. Amor. El. 13. vs. 10. et ad lib. 2. El. 2. vs. 6. item Cort. ad Sallust. Catil. 32, 3. et *comparare* pro bellum, exercitum, comparare ad Thrasyb. cap. 2. n. 2. sed, ut ex animi sententia loquar, non est quod confugiamus h. l. ad Ellipsin, nam τὸ *litteras* repetendum est ex antecedentibus *n. ad suor. quemq. litteras misit*. Pro *quin* Leid. *cum*.

Quid ageret, inpr. quid leg.] V. C. sic interpungit, *quid ageret inprimis: quid legeret*. Schottus. Sic et ed. Rom. Sed τὸ *inprimis* magis congruit ad sequentia. Mox alii, *sed et cum e. in u.* Mutavit fide sui codicis *Schottus*. Deinde Ms. Gif. *propter infin. suas occup.* Quae varietas facit, ut τὸ *suas* intrusum suspicer. *Bosius*. Pro *sed et* Leid. et Voss. A. C. *sed etiam*. [Pro *quibusque in locis* Ed. Heusinger. *quibus in locis*, omissa copula, quam ceteri libri habent. *Sed etiam* legitur quoque in Gu. Ed. princ. s. a. Arg. Lamb. Schott. et Boecl.Sed ed. princ. a. 1470.Long. Gebh. *sed et*. Tum Gu. omnesque edd. *propter suas infinitas occup.*]

Nullus dies tamen temere] Sic editi. Ms. vero, *Nulla dies tamen intercessit*. Schottus. Edit. Rom. et Grut. *nullus dies tem. int.* Nempe ob similitudinem nunc vox posterior a priore, nunc haec ab illa, absorpta est. *Bos.* Leid. m. et Voss. A. *Nullus dies tamen temere intercesserit*. Voss. C. *nullus dies tamen intercesserit*. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Venet. a. 1499. et Long. *nullus dies te-*

ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curae sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantae sit sapientiae, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum

etiam libri, *exsul eum litteris*. Supra (c. 9. 2.) *Hostis Antonius judicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat.* Schottus. In Veterib. libris Mss. et editis quibusdam [ut in Manut.] est: *ex ultimis terris.* Sic Sallust. Catil. ait: *Cn. Pompejus in extremis terris bellum gerebat.* Schotto post Manutium significat: ex Aegypto. Comment. autem in *Epist.* 9. *lib.* 1. *Cic.* aliter explicat. *Ernstius.* Ed. Rom. *exul eum litteris.* Colon. Lamb. et complures aliae, *exul tum his terris:* quod non satis elegans mihi videtur, ac vix ita scripserit Nepos. Ut nos, edidere Gothofr. Gruterus, alii: reperitque sic et *Ernstius* in Mss. codicibus, qui et *Sallustii* loco firmat. Cicero in Verrem 5, 57. *Illa vox*, CIVIS ROMANUS SUM, *saepe multis, in ultimis terris, opem inter barbaros et salutem tulit.* cap. 60. *qui usque ex ultima Syria atque Aegypto navigarent.* Bosius. Recte Schottus. Cic. 1. ad Fam. 9. *Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris,* hoc est, ex Cilicia. *Graevius.* Leid. m. et Voss. A. *Exul eum litteris.* Voss. C. *exul tum his terris.* quam lectionem videtur praeferre Munckerus ad Hygini fab. 26. sed Schotti, Bosii, Graevii, ac Broukhusii ad Propert. 2, 13, 40. sententiam amplector. Consule etiam Arntzenium ad Victorem Epitom. cap. 43. n. 1. et Cortium ad Sallust. Catil. c. 16. n. 5. et ad Plinium Lib. 11. Epist. 3. §. 8. [Gu. Ed. princ. a. 1470. Long. Lamb. Schott. et Boecl. *exul tum his terris.* Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. *exultum iis terris.* Ed. Brix. Paris. *exul tum iis terris.* Rom. Corn. Venet. a. 1499. Arg. *exul eum litteris.*]

Quid ageret, quid] Sic eaedem membranae: *quid ageret, curae sibi haberet certiorem facere Atticum*, diverso longe sensu. *Schottus.* Sed praefero vulgatam. *Bosius.* Voss. C. *Quid ageret curae s. h.* [Gu. Ed. princ. s. a. *quid ageret, curae sibi haberet, certiorem facere Att.* Ed. princ. a. 1470. *quid ageret, curae sibi haberet, certiorem faceret Att.* Ed. Rom. Venet. a. 1499. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. Bosianam lectionem confirmant, quam egregie tuetur Tzschuckius: *Lectionem codicis Schott. et edit. princ. post Heusingerum aliquae receperunt.* [Heinrich. Wetzel. Schmieder. Titz.] *Probavit Heusingerus, hac ratione motus, quod non scribamus, quae nobis curae habeamus. Neque tamen vel sic vulgatam repudiem, quia studium et cura vocabulo accurate declaratur, amicitia et conjunctio ex argumentis epistolarum probatur.*]

(p. 764.) *Incidere*] Sic ed. Rom. Col. Lamb. et quae hanc sequutae. At Grut. et alii, *intercedere.* Fortasse neutrum ab auctore nostro est. Potest certe posterius e proximo subaudiri; uti c. 8, 2. *uteretur;* et c. 23, 2. *commutare.* Statim *Lambinus* et *Schottus* mallent, *urbis Romae:* quo-

aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, quum se uterque principem non solum urbis Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet.

modo et Gruterus edidit. Non opus. Sic et alii loquuntur. adi Ind. v. *urbs*. In Ms. Schotti, ac forsan et aliis, *τὸ Romae* a compendio scripturae oriri potuit. *Bosius*. Omnes mei *quantam f. incidere n.* Leid. m. et Voss. A. C. *urbis Romae*. sed utrumque recte dicitur. Vide Arntzenium ad S. A. Victorem de Viris Ill. cap. 6. n. 8. de voce *principem* Duk. ad Flor. L. IV. c. 2. §. 92. [Gu. Ed. antiq. Corn. Brix. Venet. a. 1499. Arg. Paris. Lamb. Schott. *benivolentiamque*. Tum *incidere* habet etiam Gu. Utraque princ. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. Ita, Heusingero docente, Quintilianus 11, 1, 70. *Ut inter eos non forensem contentionem, sed studiosam disputationem crederes incidisse.* Sed ed. Manutiana, Gothofred. et Gebh. *intercedere*, quod, si in pluribus esset, non rejicerem. Gu. Ed. Corn. Gebh. *u. Romae*. Sed utraque princ. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *u. Romanae.*]

CAP. XXI.

Tali modo quum septem et septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset, (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate est con- 1

Septem et septuaginta] Qui est annus *Climactericus* hebdomadicus magnus, ducto septenario in undecim. Nam *climactericis* viros praestantissimos exstinctos, veteres memoriae monumentaque declarant. In veteri tamen cod. *septem et sexaginta* duntaxat reperi; nato, ut fit, errore ex singularibus numerorum notis additis, omissisve. Supra *anno sexto et sexagesimo* matrem nonagenariam extulit: et bellum Caesarianum exortum Nepos ait aetatis Attici *sexagesimo*. qui est U. C. ɪↃcᴄɪᴠ. Decessisse vero CN. Domitio L. F. CN. N. Aënobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Coss. qui est annus ɪↃᴄᴄxxɪ. post Ro. condit. Natus itaque Atticus anno ᴅᴄxʟɪᴠ. triennio ante M. Tullium, cui et xɪ. annis superstes fuit. Mox V. C. *usus est*, et *annos* xxx. non *annis* Schottus. Voss. C. etiam *septem et sexaginta*. [Ita etiam ed. princ s. a.]

Bonitate est consec.] Abest verbum substantivum ab edd.

secutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis,
2 ut annis triginta medicina non indiguisset, nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contemserunt. Nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria fa-
3 ciliaque proponebantur. In hoc quum tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capie-

vett. moxque habent, *usus est.* Nempe putarunt haec omnia una parenthesi concludi, quod secus est. Eaedem edd. et Grut. Gebh. Keuch. *annis triginta:* quod nescio cur mutarint alii. *Bosius.* A meis abest quoque. mox pro *tantaque* Leid. *nunquam.* pro *esset val.* Voss. A. et C. *est val.* et pro *annos* iidem *annis.* Eodem redit, *annis*; an *annos* legatur, utrumque exemplis firmari potest. [Ed. Rom. Paris. Long. [cum utraque princ. antiq. Jens. a. 1478. Brix. Ven. a. 1499. Arg. et Gu.] *multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate consecutus* (Paris. *consequutus*), *tantaque prosperitate usus est valetudinis* (antiq. Brix. Ven. Arg. *valitudinis*), *ut annis triginta medicina non indiguisset.* Sed si parenthesis huc usque pertingeret, quod illa exemplaria volunt, non *indiguisset*, sed *indiguerit* scripsisset. Melior itaque est vulgata. *Heusinger.* Ed. Gebh. *multas enim her. n. a. r. q. bonitate consecutus, tantaque prosp. usus esset valetudinis ut* etc. Lambin. Schott. Boecler. ut in textu legitur. Tum *annos* est in Ed. Lamb. Schott. Boecl. Bos. Staver. sed optimi libri, Gu. Ed. princ. a. 1470. antiqua, teste Harlesio, Corn. Brix. Arg. Paris. et Long. *annis*, quod jam Heusingerus revocavit.]

Medicina non indiguisset] Atqui semel atque iterum de imbecillitate Attici queritur Tullius in *epistolis* ad eum, praesertim *lib.* 6. annis ante obitum illius (p. 765.) XIV. scripto; ac serius adhuc *lib.* 7, 2. et *lib.* 10, 12, 13. Conjiciebat igitur, in *Analysi vitae Attici*, ante hos annos XIX. in ill. Lipsiensi proposita, *thesi* 34. *Jo. Schilterus*, hodie Serenissimo Duci Bernhardo a consiliis aulicis, et ICtus ac Philologus ὀ τῶν τυχόντων, nobis non magis sanguine, quam adfectu et amicitia conjunctus, Nepotem ita intelligi se velle, Atticum intra XXX. annos nunquam tam acuto decubuisse morbo, ut singulari Medicorum opera eum uti oportuerit. Cui conjecturae plane acquiesco. Solebant enim prisci Romani saepe sola abstinentia, aut medicina domestica, mederi morbis. Qua de re quaedam habes apud Medicorum hujus aetatis principem, *Guern. Rolfincium*, Collegam ac patronum inprimis mihi venerandum, *lib.* 14. *Medicinae specialis commentar.* ὡς ἐν γένει, *sect.* 1. *cap.* 6. Sane Tiberius Caesar *eludebat eos, qui post tricesimum aetatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent*: ut est apud *Tacitum* 6, 46, 6. ubi *Lipsium* vide. *Bosius.*

Tenesmon] *Tenasmon* script. codex, [et edd. Rom. ac Col.] alii *tenesmon*; ut et Gifanii cod. Manutius Τειναςμὸν, vel Τεινεσμὸν, ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι leg. arbitrabatur. Est autem *Tenasmus*, vel *Tenesmus*, Corn. Celso l. 4,

bat, consumsisset, subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc priusquam ei acci- 4
deret, postquam in dies dolores accrescere febresque accessisse sensit, Agrippam generum ad se arcessi jussit, et cum eo L. Cornelium Balbum Sextumque Pe-

18. Graece Τηνεσμὸς [seu potius τεινεσμὸς vel τειvασμὸς, vide *Rhodium* ad *Scribonii* locum mox laudandum. *Bos.*] cum frequens, sed irrita, desidendi dejiciendique cupiditas est, cum inflammatione ac tumore sedis, mucosa et sanguinolenta quaedam egerentis. Plinius 28, 14. *suillum lac utilissimum Tenesmo*: et alibi saepe. Et Scribonius Largus capite 142. *Tenesmos est irritatio ultimae partis directi intestini, in quo saepius libet desurgere sine caussa. Desurgere* autem, pro ire in secessum ad exonerandum alvum, ut ex Glossario veteri explicat doctiss. *Turnebus adversar.* 17, 17. Schottus. Crebram et inanem voluntatem egerendi. Plin. lib. 28. *Hist. Nat. cap.* 14. Eadem explicatio legitur apud Hippocratem *lib.* 2. *Epidem. Sect.* 2. Dysenteriae adfine esse vitium; eamque saepe praecedere, et in eo pauca cruenta et mucosa cum magna tensione egeri, scribit Galen. *comment. ad aphor.* 27. *lib.* 7. Apud Nicandr. Schol. hunc morbum suo tempore Βιασμὸν dictum scribit in Alexiph. v. 182. Apud utrumque legitur Τηνεσμός. Manutius scribit Τειvασμός. Jo. Valder. Τεινεσμός. Sim. Bosius Τεvασμός. Giphan. Lambin. et J. Savaro *Tenesmus.* Beurerus vero *Tenasmon* latinis litteris. Manutius subsequentibus verbis, *sine ullis doloribus*, probat, Τεινεσμόν non fuisse. idque auctoritate Cornelii Celsi. *Ernstius.* Omnes mei *Tenasmon.* [Utraque princ. Corn. Arg. Long. Heus. Stav. *tenasmon.* Gu. Ed. Lamb. Schott. Boecl. Bos. *tenesmon*, quod, quum Graecis τειvεσμὸς dicatur, cum Tzschuckio Bremioque restituimus. Ed. Gebh. τενεσμόν.]

Remedia celeria faciliaque] Cujusmodi fere sunt, quae recensent *Celsus* et *Scribonius locis modo laudatis: Plinius lib.* 20. 6. 9. 12. 17. 21: *lib.* 27, 8: *lib.* 28, 9. 14: *lib.* 30, 7: 32, 6. 9: 33, 6: 34, 18. *Paullus Aegineta* 3, 41: *Alexander Trallianus* 8, 6: *Plinius Valerianus* 2, 24: *Coelius Aurelianus tard.* 4, 6. qui et morbi naturam caussasque exponunt. *Bosius.*

In unum intestinum] Corrigebat *Barthius*: *in imum intestinum*: credo, quod eam tenesmi sedem esse norat. Et sane (p. 766.) insolitum non est, has voces permutari invicem a librariis. Sic apud *Macrobium in Somn. Scip.* 1, 20. tribus locis *una* vulgo legebatur, pro *ima*, uti recte *Pontanus* emendavit. Sed heic nulla mutatione opus. *Unum intestinum* idem est, ac solum, ut saepe apud Nostrum. adi Indicem. *Bosius.* quem sequor. [Gu. Ed. Paris, *in imum int.* quod Heusingerus recepit. Ceterae antiquiores vulgatae accedunt. Etiam in Horatii Art. poët. v. 32. voces illas a librariis permutatas esse, Bentlejus docet.]

Fistula putris eruperit. Atque antea etc.] Gif. cod. *fistulae pu-*

5 ducaeum. Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus, *quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea*

ris eruperit. Totus hic locus sic in noſtris membranis legitur: *fistulae puris erumperet.* (et spatio, quod versus dirimit, *fistulae poris erumperent*, alii *fistulae pus erumperet*, alii *fistulae putres eruperint*) *atque hoc priusquam ei accideret postquam in dies dolores accrescere.* Reliqua absunt, *antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat*, et vero a gloſſa huc intrusa semper suspicatus sum, idemque etiam *Jacobo Susio*, viro doctissimo, placere audio: et *Lambinum* recte omisiſse video: pugnant enim cum iis, quae non longo intervallo antecedunt: *Cum tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset.* Schottus. Ed. Rom. Col. *fistulae putris eruperit.* Giſanius et Savaro, et, e tribus, ut ait, optimae notae manuscriptis, Schoppius de arte Critica, pag. 63. *fistula puris*, Barthio et Loccenio probantibus. *Rigaltius ad Artemidorum pag.* 21. laudat: *fistulae puris erumperent.* Simpliciſſima, eoque mihi verissima eſt scriptura Medicaei codicis, *pus eruperit.* Quomodo Celsus 6, 18, 2. *si pus ex his* (ulceribus scil.) *profluit.* Et paullo poſt: *si pus coepit profluere.* Et lib. 5, 28, 8. *ubi adapertus est* (furunculus) *et exiit pus.* Ac dubito, an fiſtula ipsa, quae ulceris species eſt, recte dicatur *erumpere. Nasci* potius et *oriri* et *aperiri* dicitur. Adscripserat autem, ut videtur, aliquis in ora *fistulae* vocem: quae textui intrusa, tot discrepantibus lectionibus occasionem praebuit, cum alii aliter *puris* vocabulum, ut ei responderet, transformarent. *Bosius.* Leid. m. *fistule puris eruperit.* Voſſ. A. *fistulae puris erumperent.* Voſſ. C. *fistula puris erumperet.* Oudendorpius ad Caesar. B. Civ. 1, 80. legendum conjicit: *fistula pus se eruperit.* [Gu. *fistulae puris eruperint.* Ed. princ. s. a. *fistulae puris erumperent.* Ed. princ. a. 1470. Venet. a. 1499. *fistulae putris eruperit.* Corn. *fistule putris erumperent.* Arg. *fistulae putris erumperent.* Vulgatam lectionem, ut ceteris meliorem, retinui, quamvis integram eam praeſtare nolim.]

Atque hoc priusq. ei accideret] Sic MSſ. et edd. Rom. Col. ac. reliquae pleraeque. Sed Gruter. et quaedam aliae, [ut Manut.] nonnulla inserunt, hoc modo: *Atque antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat, priusquam hoc ei accideret:* (vel, *accederet:*) *postquam vero in dies* etc. Quae unde desumta sint, dicere non poſſum. *Schottus* suspicabatur intrusa a gloſſa, quod repugnent praecedentibus. Hoc voluit, opinor: non potuiſſe Atticum *morbi diuturnitatem moleste ferre*, quia *sine ullis doloribus* fuerat. Verum agnoscit ipse Nepos *dolores*, etsi non alios, quam *quos ex curatione capiebat.* Et potuere alii supervenire, cum jam *vis morbi in unum intestinum proruperat*, ante tamen quam *per lumbos pus erumperet:* quod *extremo* demum *tempore* factum Nepos ait. Jam consilium de vita inedia finienda *quinto* ante obitum *die*, ut e *cap.* 22, 3. apparet, iniit. Vix igitur *prius, quam id ei accideret*, ut per lumbos pus erumperet. nam ab eo tem-

mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui

pore dies aliquot supervixisse credibile est. Neque enim statim atque pus erupit, mortem adfert. Immo ob hanc ipsam rem videntur *accrevisse dolores, febresque accessisse.* Non igitur *priusquam ei accideret.* Proinde videtur omnino aliquid desiderari, ad quod ea verba referantur, cum ad sequentia vix possint. Ac facile fieri potuit, ut integer versus excideret, aut ob illud *prius* τὸ *antea*, tanquam idem significans, cum iis, (p. 767.) quae proxime sequebantur, omitteretur. Quoniam tamen mihi non constat, num ea in aliquo Ms. codice reperta fuerint, nil definire ausim. Praesertim cum et adjici potuerint ab aliquo, qui illa, *hoc priusquam ei accideret*, de universis, quae antecedunt, acceperit, cum fortasse de *extremo* tantum *tempore* deberet. Ceterum quod in ed. Rom. et postrema Boecleri legitur, *accederet*, mendum puto sive typographi, sive librarii. nam idem verbum paullo post sequitur. *Bosius.* Omnes mei *accideret.* [Pro *accideret* etiam ed. princ. a. 1470. et Ven. a. 1499. *accederet.* Verba, in Manut. et Gruter. Edit. inculcata, ut a codice Gu. ita ab Utraque princ. Corn. Arg. Long. Lamb. Schott. et Boecl. absunt. Ricklefsius, me non dissentiente, h. l. aliquid excidisse suspicatur.]

Febremque] Ed. Rom. et Grut. *febresque:* quomodo Ovidius 1. de Ponto 11, 3.

Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis.

Et passim *Cyprianus, Tertullianus, Lactantius*, ejus aevi alii. *Bosius.* Leid. m. *febresque.* [Gu. omnesque ante Lamb. edd. *febresque*, quod post Titzium restituimus.]

Arcessi] Quaedam exempla habent, *arcessiri:* unde legendum suspicor, *arciri. arcire* autem dicebant veteres, pro *accire*, seu *adcire*; *r.* pro *d.* quod et alii notarunt, et nos quodam alio loco admonuimus. *Lambinus. Accersi*, in utroque scriptum vidi. Quare nescio, cur totiens Lambinus *Accersere* Latinam esse vocem neget tam confidenter, et tantum *Arcessere* in utraque notione, et appellandi, et accusandi, (Latinae linguae per se satis inopis et angustae terminos coartans) dici jubeat, contra omnem antiquitatem. *Schottus.* Adde *Pareum Lexico Critico*, et *Buchnerum ad Fabrum, in v. cieo.* Ed. Rom. et Col. habent, *accersiri.* quod ex *accersi* (sic enim Nepotem puto scripsisse) corruptum videtur. Grutero, Gebhardo, Keuchenio placuit τὸ *arcessiri.* Bosius. Leid. m. *arcessiri.* Voss. A. *arcessi.* Voss. C. *accersi. Arcessiri* legendum statuerunt Cortius ad Sallust. Jugurth. c. 62, 4. et Oudendorp. ad Frontin. Strateg. 2, 7. n. 12. Sed vide supra ad 10, 2, 2. [Guelph. Edit. antiq. Schott. *accersi.* Ed. princ. anni 1470. Heus. Tzschuck. Harl. *arcessiri.* Rom. Venet. a. 1499. Arg. Long. *accersiri.* Corn. *accessiri.* Lamb. *arcersi.* Boecl. Bos. Brem. *arcessi. Arcessiri* tuetur Heusingerus in Observv. antibarb. c. 4. p. 451. sq.]

Corneliam Balbum Sextumque Peducaeum] Pro Balbo ex-

fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reliquum
6 *est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat alere morbum desinere. Namque his diebus quidquid cibi [potionisque] sumsi, ita produxi*

ſtat Oratio Ciceronis. *Bosius.* De *Sex. Peducaeo*, Attici familiari, vide *Ciceronem epist.* 1. *lib.* 19. Schottus.

In cubitum innixus] Non dubitavi veram esse hanc librorum Gif. Schotti, ac Medic. 2. et ed. Rom. lectionem, etiam *Gebhardo* et *Keuchenio* probatam. Absorpsit in aliis praepositionem ultima proximae vocis littera. Inde vulgatum illud *nixus.* Sic autem et *Cicero* loquitur. vide Indicem. *Bosius.* De hoc more loqui incipientium consule Passeratium ad Propertium 1, 3, 34.

Sic ait, in molli fixa toro cubitum.

Ubi praeter Passeratium et Heinsium etiam Graevius in Epiſt. 139. ad N. Heins. legit *nixa toro cubitum.* Hic omnes mei *in cubitum innixus.* [Gu. Utraque princ. *innixus*, sed Ven. a. 1499. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. *nixus.*]

Nihil necesse est] Sic Mſſ. Gif. Schotti, et uterque Mediceus: nec aliter edidere *Gebhardus* et *Keuchenius.* Reliqui, *nihil opus est.* Forsan neutrum a Nepote eſt. Sane Plautus ad hunc modum Captiv. 2, 2, 94. *Nihil est, ignotum ad eum mittere. Operam luseris. Nihil est*, id eſt, nil attinet, non est operae pretium, non eſt opus. *Bosius.* (p. 768.) Pro *vos testes* Voſſ. A. C. *nos testes.* et Voſſ. A. C. *necesse est.* sed Leid. omittit verbum substantivum. [Pro *curam diligentiamque* Ed. ant. *curam et diligentiam.* Tum ed. antiq. Brix. Venet. a. 1499. Arg. *valitudine. Nihil necesse est* etiam Gu. Ed. princ. s. a. sed ed. princ. a. 1470. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecler. *nihil opus est.* Bosii conjecturam nondum probo.]

Me nihil reliqui fecisse] Haec lectio eſt Ms. Leid. et edd. Rom. Col. Gothofr. Grut. Gebh. Keuchen. sed Lamb. Schotti, et nuperae pleraeque, *nihilque reliqui feci*; an librorum vett. auctoritate, *Schottus* nescire se ait: qui haud dubie in scriptis suis alteram reperit, quae mutari non debet. *Satisfacere* eſt excusare, pacare. Quo sensu Itali dicunt: *Io son sodisfatto*, i. e. acquiesco, contentus sum. Nisi totum illud, una cum illis *nihil, quod ad sanandum me pertineret*, a mala manu eſt: quod valde vereor. Praeceſſit enim proxime, *satisfeci*; sequiturque ſtatim, *reliquum est.* Et jam dixerat, *magnam se diligentiam in valetudine sua tuenda adhibuisse.* Bosius. Leid. et tres Vossiani *me nihil reliqui fecisse. Nihil reliqui* eſt Ciceroniana locutio. Vide Graevium ad Ciceron. lib. 4. ad Attic. Ep. 6. sed mihi quoque totus hic locus eſt suspectus. pro *ut egomet* Leid. *et egomet.* sicut cap. 22. pro *ut non ex vita, et non ex vita.* [Gu. editique ante Lamb. omnes, ut in textu legitur. Tzschuckius, *In verbo*, inquit, *satisfeci praegnans latet significatio, quae et praecedentia et sequentia amplectatur, sic fere: quibus* (teſtibus) *quoniam satisfeci, simulque docui, me* etc.]

vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare a vobis peto, primum, ut consilium probetis meum, deinde, ne frustra debortando conemini.

Nam mihi stat alere morbum desinere] Veteres Philosophi, Diogenes Cynicus, aliique, praesertim Stoici αὐτοχειρίαν magni semper fecerunt, discipulosque suos in assensum violenti hujus consilii traduxerunt, inter quos Seneca facile principem locum obtinet, *Epist.* LVIII. LXX. LXXVII. et passim in suis libris. Et Epictetus apud Arrianum *l.* II *cap.* XXIV. Docent id quoque exempla tum illa, quae a Seneca laudantur, tum quae heic sequuntur. Nempe Democriti, de quo haec legimus apud Athenaeum l. II. Deipnos. cap. III. *Fama est,* inquit, *Democritum ipsum Abderitem fuisse ob senectutem pene furiosum, atque, cum vitae pertaesus esset, subtrahere sibi nutrimentum singulis diebus consuevisse. Sed cum dies Cerealium sacrorum esset propinquus, rogantibus mulieribus, ne moreretur per id tempus, ut sacra celebrare possent, paruit; et sibi vas melle plenum afferri jussit. Inde ferunt hunc virum multos dies vixisse, cum solo melle vesceretur, atque, deficiente melle, post hos dies mortuum fuisse.* Eodem modo Isocrates, autore Plutarcho, obiit voluntaria nece, per quatriduanam inediam, recitatis prius trium Euripidis fabularum primis versibus. Alii tamen dicunt, e vita eum excessisse, cum novem dies cibo abstinuisset. *Ernstius.* Adde Reim. ad Dion. Cassium L. LXIX. cap. 8. de Imperatore Hadriano vide cap. 22. ejusdem Dionis. *alere morbum* dixit, ut Virgil. IV. Aen. 2. *alere vulnus.* ubi vide Serv.

Quidquid cibi] *Potionisque* addit m. s. Ceterum, *producere vitam* quid sit, explicatum a me exemplisque illustratum memini libro I. *observationum per saturam.* Schottus. Statim MSS. Gif. et Leid. addita una voce *dehor-* (p. 769.) *tando impedire conemini.* Non dubito, neque ac τὸ *potionisque*, a glossa esse. *Bosius.* Voss. A. et C. addunt etiam *potionisque.* [*Potionisque* non est in Gu. Ed. princ. a. 1470. Arg. Long. Lamb. Schott. Boecl. Bos. Heus. Stav. sed est in Ed. princ. s. a. Tzschuck. Harles. et Brem. Quare nos hanc vocem, uncis inclusam, addidimus, ut in nonnullis libris eam expressam, in pluribus omissam esse appareat. Mox Gu. omnesque edd. *ne frustra dehortando conemini.*]

Conemini] Conari absolute dictum ad res pertinet magnas, quaeque non facile expediri possunt. Pene est, ait Barthius, ut fabrilia tractare eos jubeam, qui, vocem aliam intrudentes, deturparunt, quod non intellexerunt. *lib.* 39. *Adversar. cap.* 15. Ernstius.

CAP. XXII.

Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, quum quidem Agrippa eum flens atque
2 osculans oraret atque obsecraret, ne ad id, quod

Ex domo in domum] Cato Major, sive Cicero de senectute cap. ult. dicit: *Ex vita ita discedo, tamquam ex hospitio, non tamquam ex domo, commorandi enim natura deversorium nobis, non habitandi locum dedit.* De amicitia cap. 4. *Id si ita est, ut optimi cujusque animus in morte facillime evolet, tamquam e custodia vinculisque corporis.* Pythagorei solebant aetate confecti ὥσπερ ἐκ δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάττεσθαι. v. Jamblichum de vita Pythagorae c. 36. n. 265. *Domum revertisse*, vel *redisse* dicitur a Latinis, quando hominis animus e corpore excesserit. Vide Ciceronem Lib. 1. de Divinat. cap. 25. cum Davisii nota. Sed Nepotis verba non tam Philosophice sumenda sunt; dum nihil aliud notant, quam quod Atticus in hoc mortis articulo ita se gesserit, ac si ex alia domo in aliam modo migraret. Graecorum proverbium est. οἴκοθεν οἴκαδε. Vide Aristidem H. in Sarap. pag. 54. [Post vocem *vultus* Ed. Brix. et Paris. *fuit* addunt.]

1 *Osculans*] Apage hinc oscula ait Schoppius *lib.* 3. *Verisim. cap.* 8. non enim aegro, cuique mori certum est, competunt. Sanior vetus codex: *flens atque obsecrans oraret, ne.* sed rigido censori Schoppio non venit in mentem, quod etiam M. Popilius Oppium Gallum, familiarissimum suum, moriens ultimo complexu et osculo dignum judicaverit. Val. Maxim. *lib.* 7. *c.* 8, 9. sed in his non sunt positae opes Romanae. *Ernstius.* Ut solebant moribundos Romani: de quo videndus *Kirchmannus* 1. *de funer. Rom. cap.* 5. Non igitur est, cur cum *Schoppio* legamus, *obsecrans*, ut jam monuit *Ernstius.* Bosius. [Gu. editique omnes: *flens atque osculans.*]

(p. 770.) *Ne ad id, quod nat. cog.*] Τὸ *ad* delet *Lambinus* contra libros priscos. *Schottus.* Lambinum sequuti alii. Nos diutius exsulare passi non sumus, cum etiam in excerptis Ms. Leid. et Ed. Rom. Col. Grut. aliisque inveniremus. Fortasse tamen legi debet, *id, ad quod n. c.* Mox Lambinus, et post eum alii, *obstinatione compressit.* quomodo Plautus Rudent. 5, 3, 46. *Non tacebo unquam alio pacto, nisi talento comprimor.* Et Merc. 2, 3, 6. *Mihi mala res objicitur aliqua, Bonum quae meum comprimit consilium.* Verum reliquae, quas dixi, edd. constanter exhibent, *depressit.* An fuit, *repressit?* quo verbo et alibi non semel usus est. *Bosius.* Leid. et Voss. C. *ne ad id, quod.* τὸ *sibi* in textum recepit Heusingerus; sed *ad aliquid sibi accelerare* mihi omnino displicet; quomodocumque ille explicet. Non est

natura cogeret, ipse quoque sibi accelerarat, et quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret, preces ejus taciturna sua obstinatione depressit. Sic quum biduum cibo se abstinuisset, 3

quaestio, an *sibi* non saepius redundare videatur, praesertim apud Poëtas; sed an Nepos ita scripserit, quod vix credo, etiamsi *sibi* in plerisque codicibus reperiatur. aliud quid esset, si *id sibi accelerare* legeretur. Habebunt me consentientem, qui ostenderint exemplum hujus locutionis. Praeterea prohibent sequentia: *se sibi suisque reservaret.* [Gu. Utraque princ. Corn. Arg. Long. *ne ad id, quod natura cogeret* (Ed. princ. s. ai *coegerat*), *ipse quoque sibi accelararet.* Ed. Lambin. Schott. Boecl. *ne id, quod n. cog. ipse q. sibi accelararet.* Bos. Staver. Tzschuck. Brem. Harles. *ne ad id, q. n. c. ipse quaque accelerar.t*, omisso pronomine *sibi.* Codicis Gu. principumque edd. lectionem cum Heusingero revocavimus, cujus haec ad locum nostrum adnotatio est: Multa sunt Graecorum et Latinorum Scriptorum loca, quibus hujus generis pronomina abundare videntur, et tamen ab ipsis auctoribus accesserunt. Exemplis, quae a Vechnero Hellenolex. I. 2. c. 6. pag. 176. et a me ad eum locum collecta sunt, unum addo Horatii I. Satyr. 4, 34. *dum modo risum Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico.* Non vult Horatius, ut *sibi risum excutiat*, sed *ut aliis*, oblectandi sui gratia. *Sibi* itaque apud Horatium commodi est dativus, ut hic incommodi, qui cuique orationi adjici potest. Vid. Sanct. Minerv. 2, 4. et ad illum locum Perizon. n. 5. Quare *sibi accelerare ad aliquid* est, cum maximo malo exitioque suo accelerare. *Ad* vero, quod recte Bosius vindicavit, non transponendum puto, ut sit, *ne id, ad quod natura cogeret*, cum *accelerare ad aliquid* non minus recte dicatur, quam *adire ad aliquem.* Nec enim *accelerare* frequentius activum est quam neutrum. Nihilo minus *ad quod* repeti potest praepositio, quasi sit *ad quod natura cogeret*, quia illa ante pronomina relativa eleganter supprimitur. V. ad 5, 3; 1. Haec *Heusingerus*, cujus sententiam cum Wetzelio Titzius quoque secutus est.]

Compressit] In aliis libris est *depressit.* Id est *serio contempsit.* Ernstius. Omnes mei *depressit.* et pro *biduo*, *biduum.* [*Tempora* sunt graves casus, adversa, vitae pericula. V. Manut. ad Cic. epist. 1, 9. pag. 89. ed. Graev. [tom. I. pag. 122. sq. ed. Richter.] et Parei Lexic. Critic. p. 1227. *Superesse temporibus* igitur est, supra tempora, pericula, mala esse, ab his non opprimi, ut Gellius 1, 22. Virgilianum illud, *superesse labori*, interpretatur. Manutius *temporibus* idem esse ait, quod *vitae spatio*; quod sexto casu accipiendum est, non tertio. Sed hoc minus placet. *Heusinger.* Gu. et ante Lamb. edd. *depressit.* Lamb. Schott. Boecl. *compressit.* V. Ind. v. *deprimere.* Pro *biduum* Ed. Reuchen. *biduo.*]

Cibo se abstinuisset] Ms. Cod. noster omittit *se*, et eodem sensu legit: *cibo abstinuisset.* Verbum hoc et Graecorum ἀπέχομαι diversis constructionibus, notum est. *Ernstius.* Lege: *se abstinuisset.* Vide Davisium et Gu-

subito febris decessit, leviorque morbus esse coepit. Tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Calend.
4 Apriles, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Ela-

dendorpium ad Caesar. B. Gall. 8, 44. [Gu. omnesque edd. pronomen *se* addunt.]

Leviorque morbus] Haec omnia usque ad *elatus est* omissa ab oscitante scriba, quod, ut saepe accidere observavi, *decessit* bis posita vox est. Et a prima ad alteram gradu facto, media omitti saepe solere, facile mihi dabunt, qui libros vett. cum recens editis aliquando compararunt. Inedia autem, et cibi abstinentia, etiam Silium Italicum, et Marcellinum, homines doctos, exstinctos accepimus. Et Hegesiae liber est ἀποκαρτερῶν: quo vita quidam per inediam discedens revocatur ab amicis. *Cicero* 1. *Tusc.* Schottus. Adde *Ernstium ad cap.* 21, 6. Bosius. pro *morbus* Voss. A. *moribus*. pro *secius* idem *secus*. in Voss. C. haec desunt usque ad *C. Sosio*. [Pro *febris decessit*, quod etiam in Gu. Ed. princ. a. 1470. Arg. et Paris. legitur, Ed. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. Brix. et Venet. a. 1499. *febri decessit*. Tum verba *leviorque morbus — Coss. decessit* absunt ab edit. princ. s. a. antiq. Jens. a. 1478. et Brix. non item a Gu. Edit. princ. a. 1470. Venet. Arg. Paris. Long. ceterisque edd.]

Itaque die quinto] In septimum diem quosdam hoc pacto vitam produxisse, Lucianus refert tom. 2. p. 389. Add. Hippocr. De Carnib. sect. 3. *fine*. Ernstius. Consule Burmann. ad Quinctilian. Declamatione ex novendecim majoribus duodecima c. 8. in fine.

Cn. Domitio, C. Sosio] Cn. Domitio L. F. Cn. N. Aenobarbo, C. Sosio C. F. T. N. Anno ab urbe condita ᴉↄccxxi. *Lambinus*. Ante Christum Servatorem nostrum natum xxx. *Ernst.* Pro *Cn.* Voss. A. *in*. [Lambin. Schott. *Aprileis*. Paris. Long. Gu. Utraque princ. Arg. Boecl. Bos. Stav.] *Aprilis*, pro *Apriles*, ut alibi. Ita enim veteres solebant, qui calendas *Martias*, *Majas* malebant, quam *Martii*, *Maji*. V. Cort. ad Plin. epist. 6, 16, 4. 8, 6, 13. Horat. Od. 3, 8, 1. *Martiis caelebs quid agam calendis*. Heusinger. Infra Fragment. 6, 2. *Calendis Martiis*.]

(p. 771.) *In lecticula*] Adi Indicem. *Bosius*.

Ut ipse praescripserat] Ita solebant Romani. vide *Kirchmannum de funer. Rom.* 1, 4. Bosius.

Sepultus est juxta viam Appiam] Quae sepulchris nobilis, teste *in Miloniana Tullio*, in qua et Severus conditus, teste *Lampridio*, et Galienus Imp. ut auctor *Victor* noster. De sepulchrorum autem viis diserte *Joannes Kirchmannus de funeribus Rom. capite* 22. *libro* 2. *et capite* 20. cadavera extra Urbem lata, quo de et *Hieron. Magius in Dione Aemilii Probi* (*ad* 10, 10, 3.) disseruit. *Schottus*. De illustribus aliquot sepulchris in via Appia vide *Severanum Romae subterraneae lib.* 3, 11. Bosius.

Ad quintum lapidem] Nam in urbe Rom. sepelire nefas, et jam inde a *X. Viris* lege XII. Tabb.

tus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Caecilii, avunculi sui.

vetitum; quae his verbis concepta apud *Ciceronem* est. 2. de *legibus*: Hominem. Mortuum. In. Urbe. Ne. Sepelito. Neve Urito. *Credo* (inquit Cicero) *vel propter ignis periculum.* Quod et Divi Hadrianus et Diocletianus Augg. legibus caverunt l. *Praetor ait.* D. *De Sepulc. viol.* et l. *Mortuorum.* C. *De religios. et sumt. funer.* qua de re docte, ut omnia, *Anton. Augustinus* in duodecim Tabb. libro singulari *de Legib. et SCtis*, quo omnium hactenus diligentiam industriamque superavit: idemque *in Fest. Pompejum*, dict. *Novalis.* Via autem *Salaria* et *Latina* Romae sepulchra fieri solita, observavi ex Juvenalis Sat. 1.

— *Experiar, quid conceda-*
tur in illos,
Quorum Flaminia *tegitur ci-*
nis atque Latina.

Et Satyr. 5.

Clivosae veheris dum per mo-
numenta Latinae.

Et ex Prudentio lib. 1. contra Symmachum:

Ecce! deos Manes cur infitia-
ris haberi?
Ipsa patrum monumenta pro-
bant. dis. manibus. *illic*
Marmora secta lego, quacun-
que Latina *vetustos*
Custodit mores, densisque Sa-
laria *bustis.* Schottus.

In monumento Q. Caecilii] Cujus hereditatem crevit ex dodrante, domumque habitavit, et sepulchrum moriens tenuit: quam et Aeternam Domum vocari in vett. inscriptionibus litteratisque lapidibus animadvertere licet. *Schottus.*

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

QUAE REPERIRI POTUERUNT

OMNIA

JOANNIS SAVARONIS

ET

ANDREAE SCHOTTI

STUDIO PRIMUM COLLECTA.

POSTEA

JO. ANDREAE BOSII

CURA SUPPLETA ET EMENDATA.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA.

CHRONICORUM LIB. I.

CAP. I.

De Homero et Hesiodo inter omnes fere scriptores constitit, utrumque ante Romam conditam vixisse, 1

(p. 775.) Quis horum, dicet aliquis, Fragmentorum usus? Nimirum navi tempestate amissa, factaque insigni jactura, consolationi esse solet, tabulas naufragii reliquas collegisse, et Neptuno maris Deo dedicasse: bonique consulenda salsamenta, cum deficimur cibo, juxta Graecorum proverbium. Quem equidem amissa colligendi laborem non sine exemplo suscepi. Nam M. Varronis, togatorum doctissimi, M. Catonis, reliquorumque, *Vertranius Maurus* et *Antonius Riccobonus*: M. Tullii Fragmenta *Car. Sigonius*, eoque diligentius *And. Patricius*: C. Caesaris *Fulvius Ursinus*: Sallustii Historiarum libros *Aldus Manutius minor*, *et* accuratius *Lud. Carrio*, collegerunt. Virgilii vero catalecta, reliquorumque, *Jos. Scaliger*, Galliae ocellus: alii alia veterum deperdita contulerunt. Graecorum Poëtarum, Poëtriarum, Oratorum, et Philosophorum collectanea praetereo, in quibus *Hertelii*, *Ursini*, et *Stephani Douzae* singularis industria elucescit. *Schottus.*

De Homero] Schottus edidit: *Vixit Homerus ante R. C. etc.* Verum ea non sunt ipsa *Gellii*, nedum *Nepotis*, verba, sed a *Schotto* paullum immutata. Quomodo et in sequentibus subinde veterum scriptorum φράσεις aliter inflexit, aut ex iis, quae praecesserant, supplevit, alicubi et de suo addidit, quae nusquam apud illos reperire est. Quae omnia nos deinceps suo quodque loco indicabimus, ne quis pro Nepotinis accipiat, quae a *Schotto* inserta aut interpolata

ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et sexaginta. *Gellius* 17, 21, 3.

2 Nepoti et Lutatio Romam placet conditam Olympiadis septimae anno secundo. *Solinus cap.* 1.

sunt. Et pleraque in ipso textu ita restituimus, ut ipsa scriptorum, unde desumta sunt, ver- (p. 776.) ba, eaque ex optimis editionibus scriptisve codicibus correcta, repraesentaverimus: ut hoc loco factum est. *Bosius.*

De Homero] *Post bellum*, inquit Agellius Lib. 17. cap. 21. *Trojanum, ut Cassius primo Annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, annis plus centum atque* XL. (quidam libri, LX. facili notarum commutatione) *ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter* C. *et* LX. Quem lege et Lib. 3. cap. 11. Cicero prima Tusculana: *Cum apud Graecos antiquissimum e doctis genus sit poëtarum (siquidem Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam, et Archilochus regnante Romulo) serius Poëticam nos accepimus.* Legendi *Suidas* et *Lilius Gyraldus.* Schottus. De Homeri aetate plura habes in *Synagoge historiarum Scaligerana, sub rege Joas,* et in *animadversion. Eusebianis ad* num. 908. 965. 996. et 1003. *Petavium de doctrina temp.* 9, 30. *Vossium de Poëtis Graec.* cap. 2. ac praesertim *Salmasium in Plinianis*, et *Allatium libro de patria Homeri.* Bosius. [Codex Regius, adnotante et probante Jac. Gronovio, pro *in primo Chronicorum* habet *in p. Chronico*, quod post Paul. Dan. Longolium, Gellii editorem a. 1741. Heusingerus in textum recepit.]

Annis cir. centum et sexaginta] Sic fere omnes Latini, Apollodorum sequuti. Graeci, valde inter se discrepant. de quo post *Eusebium et Syncellum in chronicis*, ac *Synagogen Scaligeranam*, *Salmasius in Solinum* pag. 866. prolixe. *Vossius* multo juniorem, et Romulo, aut Numae, aequalem facit. *Bosius.* [Cornelius varios forsan scriptores secutus variis locis varias sententias proposuit. Nam Freculphus Chronic. tom. 1. lib. 3. c. 7. *Homerus*, inquit, *poëta in Graecia claruit, ut testatur Apollodorus Grammaticus et Euphorbius historicus, ante urbem conditam anno centesimo vicesimo quarto, et, ut ait Cornelius Nepos, ante Olympiadem primam anno centesimo.* Wetzel. Eadem, Fischero monente, leguntur in Eusebii Chron. Can. p. 106. ed. Scaliger. prior. ad quem locum v. Scaligeri nott. p. 58. qui *Ephorus*, pro *Euphorbius*, legendum monet.]

Nepoti et Lutatio] Etiam heic Schottus ediderat: *Roma condita Olymp. sept.* etc. Nos ipsa *Solini* verba reposuimus. *Bosius.*

Romam conditam] *Cincio*, inquit Polyhistor cap. 1. *Romam duodecima Olympiade placet conditam: Pictori octava: Nepoti et Lutatio, opiniones Eratosthenis comprobantibus, Olympiadis septimae anno secundo: Pomponio Attico et M. Tullio, Olympiadis sextae anno tertio.* Adeo variae sunt et repugnantes historicorum hac de re sententiae: sed *Onuphrii Panvinii*, hominis sane diligentiss. scrinia compilare religio sit. *Schottus.* Vide eum in *Com-*

Archilochum, Nepos Cornelius tradit, Tullo Ho- 3
stilio Romae regnante, jam tunc fuisse poëmatis cla-
rum et nobilem. *Gellius* 17, 21, 8.

M. Manlius Romae, qui Gallos in obsidione Capi- 4
tolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est,

---

mentar. ad 1. *Fastorum*, et de tempore Romae conditae plura apud principes Chronologorum, *Scaligerum* Lib. 5. *de emend. temp. Petavium de doctrina tempor.* 9, 47. *et deinceps*, ac parte 2. *Rationarii* 3, 2. itemque *Calvisium Isagog. chronol.* cap. 10. *Jac. Capellum in histor. sacr. et exot. V. T. anno M.* 3246. *Wilh. Langium de annis Christi* 2, 11. *Reinhold. Franckenbergerum Compend. chronol.* Lib. 2. sect. 2. cap. 4. *Aegid. Strauchium Breviar. chronolog.* 4, 17. et, qui novissime id argumentum diligenter persequutus est, *Ricciolum Chronolog. reform.* Lib. 4. cap. 2. *Bosius.*

Olympiadis sept. anno secundo] Sic et *Polybius*, antiquissimam Anchisensium tabulam sequutus, existimavit: ut e *Dionysio Halicarn.* cognoscimus. Atque hoc anno ineunte, Periodi vero Jul. 3663. urbem conditam, censet quoque, pluribusque docere conatur *Cl. Langius loco modo laudato*. Etsi plerique Olymp. sextae tertio quartove conditam censent. Verum res tota adhuc incerta est. *Bosius.* [Fragmentum hoc unde transscriptum sit, Solinus non indicat, probabiliter tamen ad Chronicorum libros refertur.]

(p. 777.) *Archilochum*] Atqui *M. Tullius* Romulo regnante poëmatis floruisse tradit, *Tuscul.* 1. et a Romuli excessu quadraginta quatuor post annis regnare Tullus coepit. Potuit sane trium Regum aetati superesse; at tot annis clarum et nobilem fuisse poëmatis, non facile crediderim: vide *Herodotum Clio*, et *Eusebium in Chronicis*. *Terentianus Maurus* hunc in poëtica imitatum esse Aristophanem ait:

Aristophanis ingens micat
solertia,
Qui saepe metris multiformibus novis
Archilochum arte est aemulatus Musica.

Schottus.

Clemens Alex. 1. *Stromat.* Simonidi coaevum facit, aitque, *jam cognitum fuisse post Olympiadem* xx. *Eusebius Chronico* utriusque meminit ad Olympiad. XXIX. ann. 2. Alii Olympiade XXIII. floruisse scribunt. Vide *Voss. de poët. Graec.* cap. 3. *Bosius.* Adde Perizonium ad Aelian. L. 4. V. H. cap. 14. et ad Lib. 10. cap. 13. num. 4. Inter historicos, sed qui poëtae potius, quam historici fuerunt, recenset eum Vossius Lib. 1. H. Gr. cap. 1. pag. 57. de loco Herodoti Lib. 1. cap. 12. ubi Archilochi mentio fit, consulendus Wesselingius. [*Poematis* Gellius scripsit, incertum, an Nepotis auctoritate. *Emblematis* tamen, et *peripetasmatis*, *toreumatis*, *schematis*, quin et *poëmatis*, ipsi Ciceroni a priscis Grammaticis tribuitur. v. Charis. lib. 1. col. 114. Priscian. lib. 6. c. 679. et 688. Vechner. Hellenolex. I. 1. 3. p. 27. sq. *Heusinger.* Adde utrumque Heusinger. ad Cic. de Offic. 3, 3. p. 590.]

consilium de regno occupando inisse, damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, praeceps datus est; ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Gellius ibid. num.* 24.

Manlius] De hoc *Aurelius Victor de viris illust.* cap. 24. Quem libellum primi nos, quod praefiscini liceat, suo auctori reddidimus, Cornelio Nepoti, vel Plinio Nepoti ab Italis attributum. Erratque *Catellinus Cotta* J. C. qui in Chronicis aliter, atque in Viris illustribus, narrare Nepotem potuisse affirmat: nisi pugnantia dicere fas est Historico. Nec enim hac rima commode dilabi Cotta potest: cum illa historiae lex sit, ne quid falsi et repugnans dicat, auctore *Cicerone*. Schottus. *Marci* praenomen huic *Manlio Livius* quoque tribuit: sed Diodorus *Aulum*, Dionysius Halicarn. *Titum* vocat. *Bosius*. *Marcus* etiam vocatur ab Appiano Al. Excerpt. pag. 1212. a Plutarcho in Camillo pag. 147. (qui pag. 148. cum M. Varrone facit, de Manlii nece Livium secutus Lib. VI. cap. 20. §. 12. cujus vestigia pressit Florus Lib. I. cap. 26. §. 8.) graece dicitur *Marcus Mallius* pro *Marcus Manlius*: ut et a Diodoro Siculo Lib. XIV. cap. 116. qui eum Lib. XV. cap. 35. vocat *Marcum Manilium* pro *Marcum Manlium*. ut cl. Wess. jam vidit.

Alexander Magnus] Observarunt rerum curiosi, eadem, qua natus est, nocte, Dianae templum, unum ex septem mundi miraculis, conflagrasse Ephesi. *Cicero* 2. *de Nat. Deor.* et 1. *de Div.* vide *Petrum Victorium Variarum lect.* (p. 778.) 16, 15. et *Hadr. Turneb. Adversariorum* 27, 4. De qua templi deflagratione ejusdem *Solini* libet duorum veterum Toletanae biblioth. scripturam repraesentare. Sic enim legunt, quam vulgati, concinnius: *Namque Herostratus, ut nominis sui memoriam fama sceleris extenderet, sicut ipse confessus est, incendium nobilis fabricae manu sua struxit, adipiscendae latioris famae.* Vetus et honesta locutio, ubi *caussa* vel *gratia* exaudiatur: in aliis etiam auctoribus redhibitionis jure Graecorumque exemplo restituta *Prisciani* auctoritate, Lib. 19. *Grammat.* Regnasse autem Alexandrum ferunt annos duodecim. Nam annos natus XX. patri Philippo succedens, Macedoniae regnum suscepit, ut *Plutarchus* et *Arrianus* scribunt, et aetatis secundo et tricesimo obiit, Olymp. 114. Consules autem hi in Fastis Capitolinis an. 399. ab U. C. non quadringentesimo, ut, qui Fastos farcinarunt, *Sigonius* et *Onuphrius*, putant: quo *Livius* diserte *C. Sulpicium Peticum* III. *M. Valerium Poplicolam* Coss. nominat, Lib. 7. a cujus calculo recessit *Cassiodorus*, contra atque iidem annotarunt: quod est diligenter a *Mart. Antonio Delrio*, civi meo, homine doctiss. in *Solin.* observatum: qui et haec de consulib. a veterib. libris afuisse monuit. *Orosius* in annum 409. post Rom. cond. natalem retulit, et 526. regnare coepisse, Lib. 3. cap. 7, 16. et 20. *Schottus.* Reposuimus et heic ipsa *Solini* verba. nam Schottus ediderat: *Alex. M. Pellae ortus M. Fabio* etc. *Bosius.*

Anno trecent. octog. quinto] Hunc numerum, si *Salmasio* credimus, omnes libri MSS. omnes typis excusi praeferunt: antiquissimi quique plenis planisque omnibus litteris, alii nu-

Alexander Magnus Pellae oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quincto. *Solin.* *cap.* 40.

meralibus notis expressum. Delrius tamen et Grasserus ediderunt: *trecent. nonagesimo nono*; uterque MSS. codd. instructus; quanquam in iis ita scriptum hoc loco se reperisse *Grasserus* non ait, *Delrius* in suis totum hunc locum non haberi testatur. *Camers* corrigebat *anno quadringentesimo*, quem recte refellit Delrius. Ceterum, ut vulgo legitur, haud dubie in duobus illis Toletanis reperit *Schottus*. Alias enim varietatem scripturae adnotasset. Et tamen certum est, eo U. C. anno non modo hos, sed nullos omnino consules fuisse, rexisse vero urbem tribunos militares consulari potestate. Quare *Delrius* opinabatur, negligenti librario errandi caussam fuisse, quod, cum anni 384. ultimum tribunum, M. Fabium Ambustum, sequentis anni primo, L. Quintio Capitolino, conjunxisset, novo quodam emendandi genere, anni 385. eos consules effecisset; deinde animadverso, Ambusti Cos. collegam praenomen *Titi* habuisse, L. in T. commutatum. *Salmasius*, etsi conjecerat leg. anno CCCLXXXV., Nepotemque sequutum aeram *Pictoris*, mavult tamen hallucinationem *Solini* esse, qui et alibi pro libitu finxerit paria consulum, quae nunquam fuere. Aliam enim lectionem vix admittere constantem hanc in omnibus libris scripturam. De tempore, quo ortus Alexander, plura Chronologi paullo ante laudati, et in Chronico suo *Jac. Usserius.* Bosius. [Hoc quoque fragmentum ex Chronicorum libris sumtum esse, probabilis Schotti opinio est. In iisdem libris ea quoque scripta fuisse videntur, quae ex Cornelio Nepote proferunt Tertullianus, Minucius Felix et Lactantius. V. *Testimonia de Corn. Nepote.*]

CORNELII NEPOTIS

EXEMPLORUM LIB. II.

CAP. II.

A virgine Vestale. *Sosipater Charisius lib. I. Grammat. col.* 119. *Putsch.*

(p. 779.) *A virgine Vestale*] *Pro Vestali: quia non personam, sed rem, significat.* Sic *Sosipater Charisius*. Schottus. Lege, *quia non rem, sed personam* (vel, *quia personam, non rem*) *significat*. Hoc enim discrimen passim eo libro inculcat; Ablativos scil. hujusmodi, si homo sic vocetur, in E, si res, in I. finire. In v. *Aedile*, pag. 96. edit. Putschii: *Nomina quaecunque genitivo singulari IS finiuntur, oportet ablativo singulari E littera terminari. A prudente, ab homine. quod si*

LIB. V.

2 Cornelius autem Nepos et in libro exemplorum quinto id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur, sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam; eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeo intestabiles invisosque fuisse, ut taedium vitae ceperint, necemque sibi consciverint. *Gellius* 7, 18, 11.

COR-

adjicias aliquid, per I debet dici, A prudenti consilio. Et paullo poſt: *Agile, ab agili, si de* (p. 780.) *persona dicitur, dici debet. Quod si rem significabis, ab hoc agili dici debet.* Pag. 97. *Cereale, ablativo E terminabitur, si homo sit: Cereali, si res sit et fructus.* Adde p. 102. 106. 108. 111. 115. 119. Quam recte autem iſta se habeant, docebit *Vossius de analogia* 2, 11. Bosius.

Corn. Nepos] Ipsa sunt Gellii verba, omissa a Schotto, qui sic repraesentavit hunc locum: *Multis in Sen. placuit, ut, qui captivorum Romanorum ab Annibale redire nollent, d. c. a. A. d. sed ea sententia n. pl. q. i. n. v. superata: ii t. q. a. A. n. r. u. a. detestabiles invisique fuerunt, u. t. v. c. n. s. c.* insertis alicubi, quae Gellii non erant; contra ea omissis, quae erant. *Bosius.*

Multis in Senatu] Gemina sunt, quae in *Cicerone de Offic.* 1. 13. tametsi non in omnibus editionibus, leguntur: ubi fidem, hoſti datam, servandam esse docet: *Secundo, inquit, Punico bello, post Cannensem pugnam, quos decem Hannibal Romam misit, adstrictos jurejurando, se redituros esse, nisi de redimendis iis, qui capti erant, impetrassent: eos omnes Censores, quoad quisque eorum vixit, qui pejerassent, in aerariis reliquerunt: nec minus illum, qui jurisjurandi fraude culpam invenerat. Cum enim permissu Hannibalis exisset e castris, rediit paullo post, quod se oblitum nescio quid diceret: deinde egressus e castris, jurejurando se solutum putabat; et erat verbis, re non erat. Semper autem in fide, quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Haec ille. *Schottus.* Habes eandem hiſtoriam et Lib. 3, 32. *Bosius.*

Intestabiles] Sic habent edd. quas vidi. quomodo lex XII. Tabularum, tab. 7. *improbus intestabilisque esto.* Et Horatius 2. sat. 3, 181. *intestabilis et sacer esto.* Et credibile est, *intestabiles* habitos, qui fidem deseruerant, hoſti datam. *Schottus* tamen edidit *detestabiles.* vide, quae apud *Gellium* praemittuntur. *Bosius.*

CORNELII NEPOTIS

ILLUSTRIUM VIRORUM

Lib. II.

CAP. III.

Subinde. *Charisius lib.* 2. *col.* 195. 1

Lib. XIII.

A. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Graeca scriptitavit. In ejus historiae 2

(p. 781.) *Subinde*] *Quo et Brutus, et Caelius, frequenter usi sunt.* Charisius Lib. 2. Gramm. *Schottus.*

A. Albinus] Forte ex *M. Catonis vita*, quae et virorum illustrium erat, depromtum: nam, quod vulgo circumfertur, pars duntaxat esse videtur. Refert et *Plutarch. in Catone*, et *Apophthegmatis. Scripserat*, inquit, *Postumius Albinus historiam Graeco sermone: veniamque a lectoribus petebat: quem subsannans Cato dandam ei veniam ajebat, si decreto Amphictyonum coactus scripsisset.* Cic. in Lucullo: *Legi apud Clitomachum, cum Carneades et Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum P. Scipione et* (p. 784.) *M'. Marcello coss. Praetor esset, eum, qui cum avo tuo Lucullo consul fuit, sane doctum hominem, ut indicat ipsius historia, scripta Graece, jocantem dixisse Carneadi: Ego tibi, Carneade, praetor esse non videor, quia sapiens non sum; nec haec urbs, nec in ea civitas. Tum ille, Huic Stoico non videris.* Et 1. de finibus initio: *A Scaevola est Praetor salutatus Athenis Albutius, ut lepide Lucilius*:

Graecum te, Albuti, quam
Romanum atque Sabinum,
Municipem Ponti, Titi, Anni, Centurionum,
Praeclarorum hominum, ac primorum, signiferumque,
Maluisti dici. Graece ergo
Praetor Athenis,
Id quod maluisti, te, cum ad me accedis, saluto.
Χαῖρε, inquam, Tite, lictores,
turma omnis cohorsque,
Χαῖρε Tite. hinc hostis mi
Albutius, hinc inimicus.

Schottus.

Res Rom. orat. Graeca scriptitavit] Romanos, qui Graece scripserint, hos memorare licet. *Claudius Aelianus*: ut ipse de se ποικίλης ἱστορίας *lib.* 2. *cap.* 38. et alibi. *Suidas* enim Praenestinum facit. *Philostratus* vero, licet Romanum, ita Attice

principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret. *Nam jum*, inquit, *homo Romanus*, *natus in Latio: Graeca oratio a nobis alienissima est.* Ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea quum legisset M. Cato, *Nae tu*, inquit, *Aule*, *nimium nugator*

tamen scripsisse, ut Atticis Athenis natus educatusque videatur. Apud *L. Florum*, seu quisquis eſt auctor, Epitome Livii lib. 53. *Cajus Julius* senator Graece res Romanas scripsit. Et *Justinus initio Philipp.* Hiſtoriae, multos ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viros, res Romanas Graeco peregrinoque sermone in hiſtoriam contulisse. Errant enim pueriliter, qui eundem Juſtinum Philosophum et Chriſtianum fuisse putant. *Pueris nobis*, inquit Cicero Tusc. v. c. 39. *Cn. Aufidius*, *Praetorius*, *in senatu sententiam dicebat*, *nec amicis deliberantibus deerat*, *et Graecam scribebat historiam*, *et videbat caecus in litteris.* Ipse quoque *Cicero* praeterquam quod versibus Latinis *de Consulatu suo* libros tres conscripsit, totidem Graece edidit; qui liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes ejus discipulorum arculas, et nonnihil etiam Ariſtotelica pigmenta consumsit, ipsamque etiam Graecam nationem conturbavit, et plane a scribendo deterruit. Sic *lib.* 1. *et* 2. *ad Atticum. L. Lucullus* hiſtorias suas Graece conscripsit. *Cic. lib.* 1. *epist.* 19. *ad Atticum*, et cum Sisenna hiſtorico serio contendisse dicitur, prosane, an numeris adſtricta oratione, Graeca, Latinave, conscriberet bellum Marsicum; et sortitum Graecam orationem, *Plutarchus* auctor eſt: quam ipse hiſtoriam editam viderit. Contra *Ammianus*, *Appulejus*, *Macrobius*, extra Italicum solum nati, Latine scripserunt. Ille se Graecum fatetur in *Historia*, hic Madaurensem *in Apologia. Macrobius praefatione Saturn.* sub alio se ortum coelo affirmat. Omitto reliquos Afros, *Cyprianum*, *Tertullianum. Arnobium*, *Fulgentium*, ceteros. Sed et *in Senecae Rhetoris Controversiam* 26. de Romanis Graece scribentibus dicere memini. *Schottus.* Catonis reprehenſioni reſpondet, Albinique inſtitutum tuetur *Vossius de hist. Graec.* 1, 20. qui et tres illius ex hoc opere versus, *Prisciano* laudatos, refert. *Bosius.* De re agunt Exc. e Polybio de Virt. et Vit. p. 1481, 1482. Plut. in Cat. Maj. p. 343. et in Apophth. p. 199. ab Heuſingero etiam citatus, quam hiſtoriam, licet a pluribus memoratam, scriptam eſſe in libro Cornelii Nepotis de v. i. dicit A. Gellius l. XI N. A. cap. 8. unde docti conjiciunt, integram Catonis vitam non exſtare. Vossius l. 1. de H. Gr. cap. 20. pag. 131. tuetur Albini inſtitutum, sed Cato non reprehendit Albinum, quod Graece scripſerit Res Romanas; sed quod a nemine Graecorum ad hac lingua utendum compulsus linguae Graecae ignorantiam excuſaret.

(p. 785.) *Principio*] Macrobius *primo.* et ſtatim: *si quid in illis libris.* Verum Macrobius

es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. *Tibi*, inquit, *ore te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres, ut ignosceretur?* Scriptum hoc est in libro Cornelii Nepotis de Illustribus Viris XIII. *Gellius* 11, 8. *et Macrob. Saturn. prooem. extr.*

non verba, sed sensum verborum Albini retulit. Unde mox pro illis: *Graeca oratio a nobis alienissima est*, posuit; *et eloquium Graecum a nobis alienissimum est*, forte, ut melius Graeca exprimeret. *Bosius.*

Sum, inquit, homo Rom.] Nescio, cur *Schottus* verbum *inquit* omiserit, quod apud *Gellium Macrobiumque* lego. *Bos.*

Eam quum leg.] Macrob. *Ea cum leg.* et paullo post: *cum imprud. erravimus, aut cum noxam imperio compellentis admisimus. Te, inquit, oro, quis perpulit, etc. peteres, uti ignosceretur.* Cetera, quae *Gellius* subjicit, eodem *Macrobio* absunt: qui non commemorat, unde haec hauserit. *Schottus* et *Savaro* e libro *de Catone* desumta putant, cujus supra 24, 3, 5. Nepos meminit. *Bosius.* [*Te* legit Macrobius, et rectius, nisi *Tibi* referendum ad *ignosceretur*. Thysius. Perperam a viro docto consideratur Macrobius; nam, quod is habet *te*, habet quoque Gellius: sed istud *tibi* apud Macrobium omittitur, procul dubio, quod distantiam hanc verbi ab suo casu non concoquebant, quae mihi videtur suavissima. Est etiam qui pro isto dativo conjecit *Albi*. Frustra prorsus. *Jac. Gronov.* Eodem teste pro *Ea* codices Gelliani habent *Eam*, atque ita etiam in editis Gellii libris legitur. Mox Edit. Bos. Staver. Tzschuck. et Harles. habent: *quum expulsi peccavimus*, quum tamen in edit. Schott. ac Boecl. et in Gellii exemplaribus *compulsi* expressum sit.]

De illustribus viris] Cod. Tornaesii addebat: XIII. Quod non puto spernendum. *Bosius.* [Codices quidam Mss. addunt numerum libri XIII. quod quemadmodum Bosio non negligendum, ita mihi verum et in textum recipiendum videtur. *Mosche.* Gronovio teste codex Petavii habet *de i. viris* XIII. Cod. S. Marci apud Florentiam et Ms. Scioppii: *de illustribus libris* XIII. quem numerum, quum a librariorum ingenio proficisci non potuerit, nos quoque reponendum esse judicavimus. Itaque hoc fragmentum, antea in fine tertii capitis collocatum, suo loco post n. 1. inseruimus. Ceterum vide, quae a nobis supra ad Voss. de histor. latin. 1, 14. dicta sunt.]

Lib. XV.

3 Harum partum. *Charis. lib.* 1. *col.* 114.

Lib. XVI.

4 A fratre patruele. *Charis. lib.* 1. *col.* 113.

Harum partum] Sic Caesar in Analogicis, et Ennius. Idem Sosipater: *Jamque fere quatuor partum.* pro *partium*: quod hodie obtinet. Sic et 12. *Philippica Ciceronis* M. Antonius Muretus, vir doctiss. reperit in illis Vaticanae Bibliothecae membranis: *Cum omnes actiones horum mensum*, pro *mensium*. Et in epistola ad Ap. Claudium: *Prope jam undecim mensum provinciam factam esse gaudebam.* Et ad Trebatium: *Nam primorum mensum litteris commovebar.* Itaque in Pand. Florent. reperisse se perpetuo, affirmat *Ant. Augustinus*, vir summae et fidei et doctrinae. Sic et Fortunatianus in Carmine Paschali: *mensum decus.* Schottus. Vide de his et similibus *Vossium de analog.* 2, 14. Sed Charisii locus aliter interpungendus est, quam vulgo legitur. Putschius edidit: Partum. *Caesar de analogicis*, Harum Partum. *Cornelius Nepos in illustrium decimo quinto. Et Ennius*, Jamque Fere Quatuor Partum. Distingue: PARTUM, *Caesar de analogicis.* HARUM PARTUM, *Corn. Nepos etc.* Bosius.

A fratre patruele] *Rem necessitudinis, sed personam, ostendat.* Quae *Charisii* (ut pleraque illius mutila sunt et corrupta,) integra esse praestare non ausim. Ablativorum enim terminationes, *e* vel *i*, sic fere distinguit; quod vel rem, vel personam designent. ut supra de *virgine Vestale.* Sed eum auctorem propediem *Lud. Carrio* noster de vet. libro integriorem dabit. *Schottus.* Verba *Charisii* haec sunt, Lib. 1. Instit. Grammaticarum: PATRUELE. AB HOC PATRUELE. *Cornelius Nepos illustrium virorum* Lib. XVI. A FRATRE PATRUELE, *inquit, rem necessitudinis, sed personam ostendat.* Quae corrupta esse, manifestum est. et videtur aliquid excidisse. Tentabam igitur: *cum non rem necessitudinis, sed pers. ostendat.* Repetenda heic, quae modo diximus ad illa: *A Virgine Vestale.* Bosius.

INCERTA

QUO LIBRO VIRORUM ILLUSTRIUM POSITA.

Carthago antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur, cujus interior pars Byrsa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei testis est Cor-

(p. 782.) *Quasi aliud alterum*] Subintell. *oppidum*, als wenn eine Stadt in der andern stünde. *Aliud* pro *alterum*, ne eadem vox repetenda esset. Sic saepe *Plautus* et *Appulejus*, ut dudum eruditis observatum. Florus 2, 15, 11. *Byrsa*, *quasi altera civitas*, Bosius.

Interior pars Byrsa] Servius ad illud 1. Aeneid. 372.

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam.

A corio ducta appellatio, Carthagine quo demensio facta est, quod *Byrsam* vocari Graecis, *Appianus in Libycis* auctor est: unde hodieque crumenas *bursas* appellamus. Vide et *Eusthatium in Dionysium Afrum*. (vs. 195.) Justinus 18, 5, 9. Historiarum Philippicarum: *Emto loco, qui corio bovis tegi posset, in quo fessos longa navigatione socios, quoad proficisceretur, reficere posset, corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spatium, quam petierat, occupat: unde postea ei loco Byrsae nomen fuit.* Sic Athenis ἀκρόπολις erat, in qua Pallas: Romae Capitolium, in quo Juppiter colebatur. Strabo Lib. 17. Geographiae: καὶ Καρχηδὼν δὲ ἐπὶ Χεῤῥονήσου τινὸς ἵδρυται. κατὰ μέσην δὲ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις, ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία κύκλῳ περιοικουμένη. *Donatus in Virg.* hoc a scriptoribus fictum ait, quod Carthaginienses nummis ex pelle factis uterentur, ut et *Plato in Dialogis*. Schottus. *Byrsa* idem est, ac arx, ἀκρόπολις, quomodo *Strabo* vocat: et *Appianus* τὸ ὀχυρώτατον τῆς πόλεως. Ebr. בצרא *Bosra*, a בצר, quod *munire* est. Id Graeci suo more mutarunt in Βύρσα. nam quod de taurino corio *Livius* 34, 61. *Appianus Punicis*, *Justinus* 18, 5, 9. et 10. aliique narrant, dudum a cordatioribus explosum est. Vide *Scaligerum ad Eusebii* num. 804. *et* πολυμαθέστατον *Bochartum de coloniis Phoenicum* 1, 24. Bosius. Inspice etiam, si libet, Observationes Miscell. pro Nov. et Dec. 1732. pag. 306, 307. et 308. Ad Schotti observationem adde: Carthaginienses nummis coriaceis usos, docet Aristides Rhetor Oration. T. II. pag. 145. ubi Scholiastes hujus usus originem derivat quoque ab hoc veterum figmento.

Exterior Magalia] Idem Servius Honoratus in 4. Aeneid. *Magalia* Afrorum casas, et *Mapalia* idem significare denotat, sed hoc corripere primam, illud producere. Idem 4. Georg. *Et raris habitata mapalia tectis.* Vide *Sallustium Jugurth.* et *Festum*. Charisius Sosipater: *Ma-* (p. 783.) *galia*, καλύβαι Ἀφρῶν.

nelius Nepos in eo libro, qui Vita Illustrium inscribitur. *Servius ad* 1. *Aen.* 372.

6 Propius Grammatico accessi. *Diomedes lib.* 1. *Grammat. col.* 405.

Mapalia, *κάλυβαι ἀγρῶν*. Sed utrobique *Ἀφρῶν* leg. censeo. *Schottus.* *Magalia* pro *Magaria*, quod verum nomen esse, *Servius* et *Isidorus Orig.* 15, 12. monent, dictumque a *Magar*, quod Poenorum lingua *villam* significet. Nempe ab Ebr. גור vel גר est מגור *magur*, habitatio, et ea nominum forma, quae Arabibus usitatissima est, מגאר *magar*. vide *Bochart. l. c.* et incomparabilis *Reinesii* nostri *ἱσορύμενα linguae Punicae* c. 8, 7. Hoc nomine vulgo quascunque casas Afrorum appellatas, Grammatici veteres docent. *Charisii* verba e *lib.* 1. *Grammat. Instit.* adduxit *Schottus.* Diomedes lib. 1. *Magalia*, *casae Afrorum.* *Appiano* ea pars Carthaginis dicitur *μέγαρα*; qui et describit. *Magaria* Plautus dixit vero nomine, *Poenul. prooem. vers.* 86. ubi de duabus puellis Carthaginiensibus: *Cum nutrice una periere a Magaribus.* Sic enim MSS. Palatini, Grutero teste. Veteres edd. *Megaribus* habent, quod de loco Carthagine arboribus consito, moenibusque munito, (quem *Appianus μέγαρα* vocari ait) interpretatur *Petitus miscellan.* 2, 1. Bosius. Adde Cortium ad Sallust. B. Jug. c. 18. num. 8.

Propius Grammatico] Citat idem *Diomedes* Ciceronis illud ex 1. lib. epist. ad Att. *Proximus Pompejo sedebam.* Et cum accusandi casu ex Pisoniana: *Proxime Pompejum sedebam.* Sallustius Catilinario: *Primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat.* Sed de avaritia vide *M. Catonis* verba apud *Agellium* 11, 2. Schottus. Si vulgatam lectionem *Diomedis* sequimur, haec *Ciceronis*, non *Nepotis*, verba fuerint. Sic enim ex ed. Putschii verba Grammatici habent: PROPE, *prope me est, ut dicit Cicero in Pisonem*, PROXIMUS POMPEJUM SEDEBAM. *Sed et Dativo casu idem Cicero dixit ad Atticum*, PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI. *Nepos in illustri. Sallust.* PROXIMA CARTHAGINI LOCA. Sed locus haud dubie corruptus est. nam illa *Propius Gramm. acc.* nusquam hodie in *epistolis ad Atticum*, quod sciam, apparent. Ista vero *lib.* 1. *ep.* 14. cujus initium *Vereor*, *ne putidum sit*, legimus: *Proximus Pompejo sedebam. intellexi, hominem moveri.* quamquam ibi *Lambinus*, *Simeo Bosius* et *J. Gruterus* emendent *proxime Pompejum*; sed perperam, ut e *Diomede* colligitur. Sic igitur hunc locum distinguendum censeo: *Sed et Dativo casu idem Cic. dixit ad Atticum.* (subintellige: *Proximus Pompejo sedebam*) PROPIUS GRAMMATICO ACCESSI, *Nepos illustribus. Sallust.* PROXIMA *etc.* Atque sic et *Schottus* videtur interpunxisse. *Bosius.* Vide ad Hann. cap. 8.

CORNELII NEPOTIS

DE VITA CICERONIS LIB. I.

CAP. IV.

Cornelius Nepos et rerum memoriae non indiligens, et M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit. Atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur, quum eum scripsit tres et viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse, Sextumque Roscium, parricidii reum, defendisse. *Gellius* 15, 28. *pr.* 1

Frustra Tullium suspicimus. Refert enim Cornelius Nepos, se praesente, iisdem paene verbis, quibus 2

(p. 786.) Natus Cicero, anno U. C. ɪↃcxlviii. C. Atilio Serrano, Q. Servilio Caepione Coss. Adolescens contra L. Sullae dominantis opes *pro Sex. Amerino* dixit, quae exstat oratio. *Off.* 2. Et primam caussam in Bruto egit, publicam scilicet (nam *pro Quinctio* privatam apud Aquilium Gallum judicem egit) aetatis xxvii. anno, U. C. dclxxii. *In Oratore*, adolescentulum dicit se eam caussam egisse. vide *Fabium Quinctil. lib.* 12, 6. Dixit et *pro Q. Roscio Comoedo*, anno ɪↃclxxvii. post Urbem Cond. *Schottus.*

Amicus familiaris] Sic edd. Gellii, quibus utor. *Schottus* copulam addit, *familiarisque*. Bosius. quem sequor. [Ego cum Longolio et Heusingero Schotti lectionem reposui. Mox Cod. Reg. Ed. Longol. et Heusinger. *primum caussam j. p. e.*]

Tres et viginti annos] Aetatis septimum et vicesimum agebat Cicero, cum Roscium defendit, ut *Asconius Pedianus*, diligens ejus interpres, apud *Agellium*, et *Fabius lib.* 12, 6. auctor est. De aliis Oratorib. *Tacitus*, sive is Quinctiliani dialogus est, c. 34, 8. *Nono decimo aetatis anno, L. Crassus C. Carbonem: uno et vicesimo Caesar Dolabellam, altero et* xxx. (alii legunt, *altero et* xx.) *Asinius Pollio Catonem: non multo aetate antecedens Calvus Vatinium iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Schottus. Quidquid sit, primus fuit Roscius, quem defendit Cicero. v. Plut. Cic. pag. 862.

Frustra Tullium etc.] Conjectura ductus, *Vitae Ciceronis* addidi, in quo si quid peccatum, peccatum ignorantia est, in tanta rei obscuritate, a memoriaque

edita est, eam pro Cornelio, seditioso tribuno, defensionem peroratam. *Hieronymus epist.* 71. *ad Pammachium cap.* 4.

longe remota. *D. Hieronymus ep.* 71. *ad Pammachium*, adversus errores Joannis Hierosolymitani; (quem eo reprehendit, quod se ex tempore de fide, et omnibus Ecclesiasticis dogmatibus, disputasse gloriaretur:) *Non est mirari*, inquit, *Demosthenem, qui pulcherrimam orationem contra Aeschinem multo tempore dicitur exarasse. Frustra* etc. Schottus. Reposui et heic verba Hieronymi. Nam Schottus aliter inflexerat: *Tullius me praesente* etc. *peroravit*. Bosius.

Iisdem quib. edita est] De *Miloniana* ferunt, non iisdem, quibus habita est, verbis editam, sed multo speciosiorem factam, cum Milo esset Massiliae, quo condemnatus in exsilium profectus erat. *Asconius Pedianus*, *Fabius lib.* 4. *cap.* 3. et *Dio l.* 40. *Hist.* Schottus. v. Fabric. ad Dion. Cassium l. XLVI. cap. 7.

Pro Cornelio, seditioso Trib.] De hac ipse in *Hortensio*, qui (p. 787.) liber scriptus erat de laudibus Philosophiae, apud Lactantium l. 6. c. 2. *Malle se vel unum parvum de Officio libellum, quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio. Longam* vocat, quod, ut ex *Asconio Pediano* (cui, quae illius orationis ex naufragio superfuerunt, fere debentur) colligas, viginti amplius folia implere potuerit: cum qua nulla earum, quae exstant, comparanda est. et *Plinius* lib. 1. epist. 20. *in* hunc *grandem librum* omnia, quae per dies quatuor latius dixerat, *coartasse* dicit *Ciceronem*; *Nepos* vero *iisdem, quibus edita est, verbis peroratam*. Quae pugnare videntur. Meminit ejus orationis, praeter *Fortunatianum*, et *Marcianus Capella*, in *Rhetoricis* uterque. Ille, *pro Cornelio majestatis*, vocat; hic, *in oratione*, inquit, *pro Cornelio primo refutata sunt crimina, quae secuta sunt Tribunatum: post ad ipsum Tribunatum recursus est factus: quae dispositio artificialis, ut diximus, nominatur*. Secundam etiam pro C. Cornelio a *Pediano*, ubi de illius seditioso Tribunatu, aliisque laudari video. *Schottus*.

E CORNELII NEPOTIS EPISTOLA AD CICERONEM.

CAP. V.

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitae 1
philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim, magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius l.* 3. *div. inst. cap.* 15, 10.

Nepotis Tulliique epistolas inseruimus, tametsi libri *Virorum illustrium* series interrumpi videatur, quod nusquam melius collocari possent. *Schottus.*

Lib. I. *Epistolarum*] In editione *Lactantii* Plantiniana, a *Mich. Thomasio*, et nupera Lugdunensi a *Servatio Gallaeo*, adornata, quibus in praesenti utor, non invenio, quo libro epistolarum haec *Cicero* scripserit. Sic enim Lactantius: *Nepos-que* (vel, ut alii melius, *Nepos quoque*) *Cornelius ad eundem Ciceronem ita scribit: Tantum abest, etc.* Nec aliter in Mss. suis *Thomasius* legit. Sed neque *Gallaeus*, praeter jam laudatam, ullam hoc loco scripturae discrepantiam in Variis suis commemorat. *Bosius.* [Itaque inscriptionem hujus capitis mutavimus.]

Tantum abest, ut ego magistram] Alludere videtur Cornelius Nepos ad illum M. Tullii de laude Philosophiae locum, qui est Tusculan. Disputat. lib. 5. cap. 2. valde illustris. Et lib. 2. *In eo magistra vitae tot secula permaneret Philosophia.* Schottus. Quae Ciceronis prolixe exagitat Lactantius lib. 3, 14. et deinceps. *Bosius.* [Mox Ed. Schott. Boecler. Bos. Staver. *magistris.* Ed. Heusinger. cum Cellar. Heumann. Bunemann. *magistros*, quod cum Harlesio recepimus.]

In ea disputanda versantur] Sic habent edd. quas modo dixi. Quomodo Plautus prol. Menaechm. v. 50. *Ut hanc rem vobis examussim disputem.* Et Cicero, cum alibi, tum 1. Tuscul. 4. *Ponere jubebam, de quo quis audire vellet: et id aut sedens, aut ambulans, disputabam.* quamquam aliter ibi legit *Gebhardus in Crepundiis* 1, 13. et *in notis* ad hunc locum Ciceronis, (p. 788.) quae *Gruterianae* editioni insertae sunt. *Schottus* tamen: *in ea disputando versantur.* haud scio, an praeeuntibus libris. *Bosius.* Vide, quae notavi ad Themistocl. cap. 9. §. 4.

M. TULLII CICERONIS
AD
CORN. NEPOTEM
EPISTOLARUM LIB. II.

2 Itaque nostri, quum omnia, quae dixissemus, dicta essent, quae facete et breviter et acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicta voluerunt. *Macrob. Saturn. lib. 2. cap. 1.*

AD EUMDEM EX LIBRO INCERTO.

3 Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis. *Priscian. Gram. lib. 8. col. 792.*

Apellari dicta voluerunt] Adeo carum Nepotem Cicero habuit, ut joca seria cum illo prae ceteris libenter communicarit. Vide *epist. 5. lib. 16. ad Atticum*. Ciceronem vero natura dicacem fuisse, et jocularibus, (ut fere ingeniosi solent, risus captandi gratia,) quae et dentibus non carerent, mirifice delectatum, ex jocis *lib. 2. de oratore* discas, quae olim acute *Adrianus Turnebus*, Galliae lumen, explicavit. *Macrobius* etiam *Consularem scurram* ab inimicis, ut a Vatinio, audisse, et a L. Papirio Paeto *scurram velitem* appellatum, affirmat *lib. 2. Saturn. cap. 1.* Libertumque ejus, Tullium Tironem, de patroni jocis libros composuisse, *Fabius Quinctil. auctor lib. 6. c. 4.* idemque *Macrobius*, quem vide et *c. 3. lib. 2.* et *Plin. lib. 5. ep. 3.* et *lib. 7. ep. 4.* ipsum *Ciceronem Philippica 2.* et *lib. 9. ad Papirium Paetum*, ubi multa jocosa, epist. praesertim 15. *Ego*, ait, (*existimes, licet, quod lubet*) *mirifice capior facetiis, maxime nostratibus*. Schottus. [Quae a num. 2. usque ad n. 10. leguntur, in *Testimoniis* potius *de Cornelio Nepote* reponenda, quam hujus librorum *Fragmentis* inserenda erant.]

Dicta] Schottus, *dicteria*, quod nescio quibus in libris invenerit; nam in optimis edd. heic et toto isthoc capite *dicta* excusum video. idque recte. Uno tamen loco *Pontanus* e Ms. cod. *dicteria* reponi voluit. *Bosius*.

Aggrederer donis] *Passive dixit*, ἐνεδρευθῶ, inquit *Priscianus lib. 8. Gramm. de significationibus, vel generibus Verborum*. Bosius. Deponentia (p. 789.) saepe passive usurpantur: consule Passeratium ad Pro-

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, aspernatur. *Id. eod. loc.* 4

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui 5
nihil aliud egerunt? quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Sueton. in Caes. cap. 55.*

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Caesarem 6
in quadam ad Nepotem epistola. Neque enim quidquam aliud est felicitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas; vel, ut alio modo definiam, felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis

pertium Lib. 1. E. 2. vs. 5. ad E. 19. vs. 6. et ad lib. 2. El. 16. v. 33. Lambinum ad Horatium 1. Od. 1. vs. 25. Munckerum ad Hyginum fab. 1. et Cortium ad Sallust. Catilin. cap. 7. n. 3. Verbum *habere* n. seq. 4. ponitur pro divitem esse. Burmann. ad Phaedr. in Prologo libri 3. vs. 21. et Drakenburg ad Silium Italicum 5, 264. quomodo Graecis ἔχειν. Euripid. Phoeniss. 408. κακόν το μὴ ἔχειν. Consule Lamb. Bos. de Ellips. L. Gr. pag. 192, 193. et Elsner. ad Evang. Lucae c. 18. comm. 24.

Aspernatur] Passive ἐξουθενεῖται. Idem *Cicero* ex Oeconomico Xenophontis: *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur.* passive, ἀξιοῦνται. Et Ennius: *Assectari se omnes cupiunt:* ἀκολουθεῖσθαι. Vide id genus innumera *lib.* 8. *Prisciani*: apud quem et *Cicero* in *Antonium lib.* 11. (lege *libro* 3.): *quem ipse ementitis auspiciis vitiosum fecerat. Ementitis*, ψευσθεῖσιν. Bosius.

Quid? oratorum] Idem Cicero *ad Brutum*, Oratores enumerans, negat se videre, cui Caesar debeat cedere: atque eum elegantem, splendidam quoque, ac etiam magnificam, ac generosam rationem dicendi tenere. Et Atticus ibidem ita judicabat, illum omnium fere oratorum Latine loqui elegantissime, scripsisse et de Analogia ad M. Tullium, verborumque dilectum originem esse Eloquentiae dicere solitum. Sed de his multi multa. *Schottus.* Pro *huic* Schottus edidit *Caesari.* quod de eo sermo sit. Nos verbum Nepoti usurpatum retinendum putavimus. *Bosius.*

Ut Tullius docet, etc.] Etiam hoc in loco malui reponi ipsas *Ammiani* ῥήσεις ex lib. 21. extr. cum *Schottus* recidisset, quae illius sunt propriae. quae tamen vel idcirco retineri debent, quod non satis liquet, ejusdem Nepotis an Ammiani sint illa, *vel ut alio modo definiam*, et quae sequuntur. *Bosius.*

Nulla potuit esse felicitas] De hac ipsa Caesaris felicitate Cicero Philipp. 2. *Caesar Alexandria se recepit felix, ut sibi quidem videbatur: mea autem sententia, nisi qui Reip. sit fe-*

impiisque consiliis, quibus Caesar usus erat, nulla potuit esse felicitas, feliciorque meo judicio Camillus exsulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marcell. lib.* 21. *extr.*

7 Haec quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, stylis uberibus explicatas, non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistola Tullius quoque, testis reverendus, affirmat. *Ammian. Marcell. lib.* 26. *princ.*

---

lix, felix esse nemo potest. Ubi, ut ἐκ παρόδυ moneam, in vet. lib. legitur: *mea autem sententia, qui reip. sit infelix, felix esse nemo potest.* [quae postrema sic et in nostris membranis legó; uam priora in iis desunt. (p. 790.) *Bosius.*] Ut *Nero* Caesar, et Sylla, quamvis huic *Felicis* cognomen datum. vide *ad Atticum l.* 7. *epist.* De Augusti felicitate quaedam supra, *in Attici vitam,* [*ad* 25, 19, 3.] Schottus. Felicis cognomen Syllae ideo *superbum* vocat Plinius l. XXII. c. 6. sect. 6. de quo etiam Val. Maxim. l. VI. c. 4, Ex. 4. et Interpret. ad l. IX. cap. 1. n. 22.

Camillus exsulans] Plut. T. II. de Exsilio p. 605. ἐδόξει δὲ Κάμιλλος ἐκ τῆς Ῥώμης ἐλαυνόμενως, ἧς δεύτερος κτιστὴς νῦν ἀναγορεύεται? et t. 1. in Camillo p. 129, 134, 135. 144.

Id quod cupierat] Regnum affectasse Manlium, servato Capitolio, supra in *Chronicis*, ex *Agellio* et *Cicerone Philipp.* 2. Schottus.

Haec quidam veterum] *Andr. Patricius*, Polonus, cujus singularis in Ciceronis reliquiis a *Sigonio* comportandis diligentia, in explicandis industria eluxit, non per omnia Tullianis verbis haec esse concepta putat: in cujus sententiam libenter facio ut concedam: tamen quia in his scalmis et naufragii tabulis pleraque talia sunt, ut iisdem omnia auctorum verbis perscripta esse praestare non possimus, et quem in integro situm partes illae tenuerint, in tanta rerum caligine difficile admodum conjectu sit, apponere volui: sive Ciceronis ipsius, oratoris eloquentissimi, verbis conscripta, sive Marcellini, hominis Graeculi, verbis horridis conservata ea, ad posteritatemque transmissa: quae sensum, fide bona, repraesentarint. Fors sit merces leviores, crasso filo, de tantae navis jactura, consolationem aliquam adferre, pretiumque facere, queant: Contenti igitur simus hoc Catone. Ceterum de periculis agit, in quae vocari plerumque historici solent; *pericula*, inquit, *veritati contigua.* Non longe abiero. Cremutius Cordus, quod, laudato Bruto, Cassium *ultimum Romanorum* dixisset, a Tiberio mori jussus est, ut auctor est *Dion*, et *Tacitus Annali* 4, 34. Junium Rusticum, quod Paeti Thraseae et Helvidii Prisci laudes edidisset, appellaretque eos viros sanctissimos, Domitianus occidit.

Sententiae illius Tullianae ignarus, docentis, infelices esse eos, qui omnia sibi licere existimarunt. *Ammian. Marcell. lib.* 26. *extr.* 8

IDEM AD ATTICUM
DE NEPOTE.

Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum? 9
qui ea, quibus maxime *γαυριῶ*, legenda non putet? Et ais *μετ' ἀμύμονα.* Tu vero *ἀμύμων*, ille quidem *ἄμβροτος.* Lib. 16. *ep.* 5.

Sueton. Nam paullo aliter *in Agricolae vita Tacitus:* qui Paetum laudasset, *Arulenum Rusticum*; qui Helvidium, *Herennium Senecionem* vocat. Addit, *in libros eorum saevitum*, ut et in Cremutii Cordi, de quo disserui ad *Senecae Rhetoris Controversiar. librum* 6. *Praefat.* Nota crudelitas ejusdem in Hermogenem Tharsensem, et Metium Pomposianum: perstringitur itaque a *Juven. Satyr.* 7. Schottus. *Schottus* edidit: *Quidam vet. formidantes ea, quae scriptoribus historiae suorum temporum solent saepe fraudi esse atque invidiae, cognit act. var. styl. jam ub. exp. n. edidere sup.* Ingens viri alias non mali audacia! Quippe non solum pro Ciceronianis venditat, quae Ciceronis non esse facile omnes perspiciunt, qui purissimi Scriptoris aurum ab Ammiani luto norunt discernere, sed etiam pluscula de suo inseruit. Ammianus enim postquam dixerat, sibi *adusque confinia propioris memoriae* progresso *convenire jam referre a notioribus pedem, ut et pericula veritati saepe contigua et intempestivi censores declinarentur*, solum ista subjicit, quae nos heic repraesentavimus. *Bosius.*

(p. 791.) *Infelices esse*] Suspicor, vel ab ipso *Marcellino* conformatum hoc ex superioribus; vel sane ex eadem *Ciceronis epistola* desumtum: loci affinitate persuasus, quod in eodem ipso 26. *Marcellini* repererim utrumque: hoc *extremo libro*; illud *non procul ab initio.* In qua quidem re integrum cuique est a me dissentire: non admodum enim laborabo, ut persuadeam; nec vehementer contra pugnabo. Non dissimile illud, quod *D. Augustinus* lib. 5. *Civitatis Dei* c. 27. laudat: *O miserum, cui peccare licebat*: quod de C. Cinna ait *Cicero* 5. *Tusc.* Et *in Hortensio*, apud eundem *Augustinum* lib. 13. cap. 5. de Trinitate: *Velle, quod non deceat, id est ipsum miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat. Plus enim mali pravitas voluntatis adfert, quam fortuna cuiquam boni.* Quem locum eo libentius recitavi, ut, qua possem, ex eodem *Augustino de Vita Beata*, integrarem: truncatum enim hactenus a *Sigonio*, et *Patricio*, hominibus sane diligentissimis, allatum doleo, et miror. *Schottus.*

Nepotis epistolam] Homeri locum respexit, ut fere in his epistolis, cum ad amicissimum

10 Male narras de Nepotis filio. Valde mehercule moveor, et moleste fero. Nescieram omnino, esse istum puerum. *Epist.* 14.

familiarissime scriberet. Versus Homeri est: *Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλειῶνα.* Explicat vero acute, ut omnia, doctiss. *Turnebus* 9. *adversar.* cap. 12. Schottus. De *Nepote* nostro et *Schoppius* hunc locum accepit in *paradoxis litterariis epist.* 5. aitque, unum trium millium instar esse posse. Adponemus verba ejus, quoniam lucis aliquid Ciceronianis adferre queunt, et liber in paucorum manibus versatur. *Attica*, inquit, *scripserat Nepos, maximi se Ciceronis epistolas facere, vehementerque adeo cupere, ut earum epistolarum volumen edatur. Hujus rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti a Nepote fieret, qui praesertim unus omnium elegantissime scriberet, et ab ipso Cicerone alter esset, velut ab Achille Ajax, qui Homero describi solet fortissimus:*

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλειῶνα.

Ex Graecorum aliis post inculpabilem Achillem.

Respondet ergo Cicero, permirum sibi videri, suas a Nepote expeti, quem tam elegantis ac fastidiosi judicii esse comperisset, ut etiam illa, de quibus ipse maxime sibi placeret, aspernaretur. Ceterum non se, sed Atticum esse illum, qui cum Achille comparari debeat, (p. 792.) *omnique reprehensione vacet. Nepotem vero prorsus in Latine scribendo divinum esse, eoque incomparabilem.* Bosius. [Quod Cicero dicit, *qui ea, quibus maxime γαυριῶ* (glorior, me effero) *legenda non putet*? id significare videtur, Nepotem philosophiae non multum tribuisse, ac philosophicos Ciceronis libros minoris, quam ille vellet, fecisse. V. Fragment. 5, 1. et supra 25, 17, 3. *Heusinger.* Probabiliter haec disputata, nec tamen certa sunt, quamquam in eadem sententia est Jac. Frid. Heusingerus in *Fragmentis Corn. Nep. Guelpherbyt.* p. 139. ed. Lugd. Bat.]

Male narras] De *Cornelii filio* nihil dum reperi: quare valde ambigo, sitne hic cognationis nomen *Nepos*, vel Caecilii alicujus Metelli cognomen. Superiora vero, quod de docto homine sermo sit, ad nostrum hunc pertinere conjeci, nihil ut affirmem tamen. Suspicionem proposuisse contentus, ob eam, quae Ciceroni cum Nepote summa intercessit, necessitudinem, in iis, quae ad familiarissimum utriusque T. Pomponium Atticum missae sunt, epistolis minime praeteriisse. nam et libro 2. Nepotis facta mentio est. *Schottus.* Vix dubito, haec ad eundem Nepotem pertinere, ad quem praecedens locus: non autem ad Caecilium aliquem, ut *Schotto* in mentem venit. *Bosius.* [V. nos supra ad *Testimon. de Corn. Nep.* init.]

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA

INCERTA PARTIM QUO LIBRO POSITA PARTIM QUIBUS VERBIS CONCEPTA.

CAP. VI.

1 P. Terentius cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod et ipsum Fenestella arguit, contendens, utroque majorem natu fuisse, quamvis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat. *Donatus s. Suetonius in Vita Terentii.*

2 Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano Calend. Martiis, admonitum ab

P. Terentius] Schottus edidit: *P. Terentius Scipionis Africani et C. Laelii aequalis.* Malui ego ipsa Donati, seu potius Suetonii, verba repraesentare. Ceterum nescio, cur haec Schottus e *Chronicis* desumta putet, cum ea, quae Donatus sequenti pagina de C. Laelio ex eodem, ut opinor, libro narrat, infra cap. 6, 1. inter *Incerta* retulerit. Neque credo, Nepotem tam multa de Terentio in *Chronicis*, exiguo libello, sed potius in *Viris Illustribus* aut alio quodam opere dixisse. *Bosius.* [Bosium secutus hoc fragmentum, quod antea in fine capitis primi n. 6. positum erat, huc transtuli.]

Aequales omnes fuisse] Quin potius utroque major natu. Terentius enim natus, si Donato fides habenda, Cn. Cornelio Lentulo, P. Aelio Paeto Coss. anno, ni fallor, IↃLIII. post U. C. mortuus vero Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coss. A. U. DXCV. Scipio vero Africanus minor natus Appio Claudio Pulchro, M. Sempronio Tuditano Coss. anno IↃLXXIX. post R. C. quo tempore Terentius sextum decimum annum agebat. Anno vero tricesimo quinto Andriam docuit, qui est U. C. IↃLXXXVIII. cum Scipio ageret undevicesimum. Laelius vero Scipionem paullulum aetate anteibat, ut ipse in sui nominis Dialogo Ciceroniano c. 4. *Quem fuerat aequius, ut prius introieram, sic prius exire de vita.* Ubi tamen Terentium *familiarem suum* vocat Laelius, non, ut quidam falso crediderunt, Cicero. Ne majori quidem Africano aequalis, quo moriente Terentius sedecim fere annos natus erat. *Schottus.*

Calend. Martiis] Quae *Matronalia* dicebantur, eo quod

uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur; serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi; deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Ἑαυτοντιμωρουμένῳ: *Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.* Donatus *s. Sueton. ibidem.*

3 L. Otacilius Pilitus, rhetoricam professus, Cn. Pompejum Magnum docuit, patrisque ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit, primus omnium

Mariti pro conservatione conjugii supplicabant, et erat dies proprie festus matronis. Sic *Horatii Scholiastes* in *lib.* 3. *Carm. Oda* 8. Hinc *Martialis* easdem *Saturnalia muliebria* vocat, et *Juvenalis* Cal. Martias, *femineas.* Vide *Festum*, et *Tibullum* lib. 3. *et* 4. Schottus.

Temperius discumberet] Sic edendum curavi, pro, maturius: licet in vulgus editi libri *temporius* fere praeferant. O et E frequenter commutari solent, ut in *Revorti, animadvorti, advorsus*, et id genus alia, quae post in E conversa. Primum igitur *Temperi*, post, *Tempori*, ut *Plautus Persa*, et *Rudente.* Et Nepotis aequalis, *Cicero, lib.* 9. (p. 793.) *epistola* 16. ad Papirium Paetum: Ovidius vero et Columella *temporius* dixere, quod recentius est illud antiquius. Sic et *Pigneri*, et *Pignori* dixisse veteres, auctor *Priscianus* Lib. 8. Sic legendum illud Juvenalis Lib. 3.

— *Viginti millia fenus*
Pigneribus positis, argenti vascula puri.

Et Ovid. 7. Metam.

— *Quod das mihi, pigneror omen.*

Hoc est, pigneri accipio. Ad eundem modum *Apellinem* et *Apollinem; forda bos* pro *ferda* dicebant, ut auctor *Sex. Pompejus. Agraetius* vero litterator hoc discrimen collocat: *Pignora rerum; pignera liberorum, et affectionum.* Legendum igitur in Prudentio Lib. 1. adversus Symmachum:

Inde puellarum ludibria, pignera, partus.

Schottus. Editi omnes, *temporius.* quo cum *Ovidius* et *Columella* quoque utantur, id retinendum censeo. Nepotis aevo sicuti non dicebant *tempere*, sed *tempore;* ita nec *temperius*, sed *temporius* extulisse credi par est. *Bosius. Temperius* tamen olim Veteres dixisse docet Burmannus ad Ovid. 4. Met. 198. qui Auctori suo et Columellae, Codicum auctoritate ductus, hanc vocem restituit. [Ed. Heusing. et Staver. *temperius.* Sed alterum etiam in Oudendorp. ac Wolfiana Suetonii edit. expressum est.]

L. Otacilius Pilitus] Ediderat hunc locum Schottus mutilate: *L. Ot. Pil. primus o. lib. scribere hist. orsus, n. n. ab h. q. sc. solitam. Cn. enim Pompeji M. quem docuit, patrisque ejus res gestus comp. l. exp.* Vides,

omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. *Suetonius de clar. Rhetor. cap.* 3.

Cornelius Nepos in libello, quo distinguit litteratum 4
ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut

nonnulla immutata, quaedam et transposita ab eo esse, quae nos e Suetonio restituimus. *Bosius.* [Pro *Pilitus* in Mss. et edit. pr. est *Pilutus.* An *Philtatus?* ut in Inscript. Grut. p. 36, 11. vel *Philotas?* ut ibidem pag. 931. N. 12. *Philetus* alioquin obvium est libertinorum nomen. *Piletus* malebat quoque Scaliger ad Hieronym. in Chronic. Euseb. probante Spanhemio Differt. XI. de Num. p. 303. Tom. 2. Sed Vossius de Histor. lat. 1, 9. dubitat, num potius ex Hieronymo et hic *Plotus* sit scribendum. *Pitholaus* ex Macrobii Saturn. 2, 2. legi nequit. Is enim ibi *M. Otacilius Pitholaus* vocatur, hic *L.* ut bene observavit Pontanus. *Oudendorp.* Cum eodem pro *patris ejus* e Ms. Vossiano *patrisque e.* reposui, ut a Wolfio quoque editum est.]

Primus omnium libertinorum] Sic Terentius:

Servum hominem caussas orare, leges non sinunt.

Militare etiam servi prohibiti. *Macrob.* 1. *Saturn.* cap. 11. Et *Mamertinus* Cos. in suo ad Julianum *Panegyrico*, queritur, Juris scientiam sic eviluisse, ut libertinorum hominum esse artificium diceretur. Et *artes liberales* dictae Martiano Capellae, quod libero, non servili, homine dignae. *Schottus.*

Corn. Nepos] Etiam hoc loco integra Suetonii verba reposui, cum Schottus, omissis prioribus, tantummodo exhibuisset posteriora, h. m. *C. Nep. litteratos quidem vulgo appellari ait* etc. *Bosius.*

(p. 794.) *Litteratos quidem*] Locus hic duplici mendo suspectus est: nam quod in vulgatis *Tranquilli* legitur: *Corn. Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito*, putabam *quodam* scripsisse, et ex compendio litterarum mendum natum; nec enim titulum libri tueri ea ἐπιγραφή potest: *liber, quo distinguitur litteratus ab erudito.* Apagesis cum istis ineptiis. Deinde ab interpunctione laborat; quod in hanc diem a nemine admonitum, quod sciam, valde miror, ne quidem ab *Ach. Statio* Lusitano, et *E. Vineto* Gallo, qui Scholiis illustrarunt. Equidem sic interpungebam: *Ceterum proprie sic appell. poëtarum interpretes, qui a Graecis Grammatici nominentur. Eosdem litteratos*, (lego *litteratores*) *vocitatos Messala Corvinus in quadam epistola*, (repetendum ἀπὸ κοινῦ, *ait*, aut simile quid exaudiendum) *non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone. Significat enim haud dubie Valerium Catonem, poëtam simul Grammaticumque notissimum.* Memini, *Jacobum Bongarsium*, quicum Lutetiae mihi omnia amicitiae jura communia, dum *Justinum*, Trogi abbreviatorem, quem nuper e-

dicere, aut scribere; ceterum proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui a Graecis γραμματικοὶ nominentur. *Sueton. de Illustr. Grammat. cap.* 4.

mendatiorem dedit, moliretur, Mediolanensem mihi *Suetonii* codicem, formulis centum abhinc annis, et quod excurrit, excusum ostendere, in quo ita scriptum reperi, *in quadam epistola scribit*. Quisquis ille fuit, vidit locum corruptum. At quod contra libros scriptos de suo addidit, non probo. *Agellius* Lib. 18. cap. 9. in veteri m. s. Buslidiano apud Gul. Canterum Novar. lect. Lib. 10. cap. 6. *Tum ex his, qui aderant, alter litterator fuit, alter litteras sciens, id est, alter docens, doctus alter.*

Et Catullus:

Munus dat mihi Sulla litterator.

Cicero quoque 1. de Finibus: *Non satis politum iis artibus, quas qui tenent, eruditi appellantur.* Qui vero hic *Sigida*, forte *Ticida* appellandus, de quo idem *Tranquillus in Valerio Catone*: ubi et *Bibaculi* meminit: quod et *Turnebum* animadvertisse video *advers.* 13, 11. Schottus. De posterioribus *Suetonii* verbis facile adsentior, legendum *litteratores vocitatos*; neque Nepotis ea esse, sed ad Messalam pertinere. Id enim docent, quae proxime subjiciuntur. Quamquam et legi potest: *Eosdem litteratores vocitat Messala* (vel *M. Messala*) *Corvinus.* Sed ἐπιγραφὴν libelli Suetoniani nollem in dubium vocatam. Nam plane eodem modo *Plutarchus* suorum uni titulum fecit, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Ut similes aliorum inscriptiones nunc taceam. *Bosius.* [Pro *in libello, quo distinguit* Ms. Bongarsii: *libello quodam dist.* quod, Casaubono et Heusingero probatum, Wetzelius in textum recepit.]

(p. 795.) γραμματικοὶ] Sic rescripsi editiones *Suetonii* recentiores sequutus; et poscere videbatur additum *Graecorum* nomen. nam *Schottus* Latinis litteris nomen id expressit. *Bosius.*

CAP. VII.

Praeter physicos Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior; testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat: Quum Galliae proconsul praeesset, Indos

Praeter Physicos] Hinc sumsit Plinius Lib. 2. cap. 67. *Nepos*, inquit, *de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consulatu collegae, sed tum Galliae proconsuli, Indos a rege Suevorum dono datos qui, ex India commercii caussa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Strabo* vero *Amasensis*, nobilis ille Geographus, libro undecimo, *Herodoto in Melpomene, Heraclidi Pontico, Posidonio*, eadem Cornelio Nepoti narrantibus, non credidit, quosdam ab India ad Gades usque et Germaniae littora navigasse. De Oceani navigatione lege et *Senecae Rhetoris Suasoriam* 1. cui titulum hunc de vet. codice Lib. 1. Observat. per Saturam reddidimus: *Deliberat Alexander, an Oceanum naviget.* Schottus.

Ut recentior, ita auctoritate certior tradit] Sic in scriptis libris reperit *Vossius*. Vulgo editur: *ut rec. auctoritate, sic certior tradit. Vossius* utrumque aeque ineptum existimat, legitque: *ut recentior auctor, ita certior.* Atque sic fere Plinius 6, 27. *Dionysium, terrarum orbis situs recentissimum auctorem.* Tacitus Agric. 10, 3. *Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores. τὸ tradit* forsan e *Plinio* huc intrusum est. quomodo et plurale *tradunt* infra *comm.* 7. insertum. Sic autem eopse loco Plinius: *Nepos Cornelius auctor est, Eudoxum quendam* etc. vide vs. 3. *Bosius.* [Heusingerus Vossii conjecturam in contextu reposuit. *Tradit*, quod soli Vadiano debetur, notante Tzschuckio, hoc eodem auctore e textu ejecimus.]

Indos quosdam] De veris sive Asiaticis plerique accipiunt eorum, qui jam olim totum terrarum orbem circumnavigatum volunt. Quibus facile largior, non modo Melam Pliniumque, sed etiam Nepotem, ipsumque fortasse Metellum, eos pro veris habuisse. Sed ut ex orientali India, sive per Aethiopicum, sive, quod plerisque placere video, per Septentrionalem Oceanum ad Germaniae littora navigasse credam, nondum adduci possum: qui sciam, etiam hodie, aut impossibile, aut saltem difficillimum esse, per Septentrionem in Indiam enavigare: in Africa vero exteriori ne unius quidem littoris, aut promontorii, aut montis, nedum urbis provin- (p. 796.) ciaeve apud Strabonem aliosque veterum mentionem fieri; immo adhuc Ptolemaei aetate creditum, Asiam ultra mare Indicum Africae cohaerere. Sed

quosdam a rege Baetorum dono sibi datos; unde in eas terras devenissent, requirendo cognosse, vi tempestatum ex Indicis aequoribus abreptos, emensosque, quae intererant, tandem in Germaniae litora exiisse. *Pompon. Mela* 3, 5. *extrem. Plin. H. N. lib.* 2. *cap.* 67.

2 Largitudo. *Charis. lib.* 1. *col.* 78.

de ea re plura nos alibi. *Cornelius Wietflietus* constanter tenebat, *Indos hosce non ex ultimis Orientis aut Occidentis partibus, sed ex Laboratoris, Estotilandiae, aut vicinis terris venisse;* ea quidem fiducia, ut confideret, *secum sensurum, quicunque climatis rationem,* et quae de illis terris narrantur, *expenderit.* Sed ei objicit *Pontanus in descriptione chorograph. Daniae*, pag. 764. totam illam borealem plagam olim late perviam creditam, et has terras, aeque ac reliquam Americam, veteribus plane incognitas fuisse. Verum etsi terrae aut nullae illic esse crederentur, aut ignotae essent, non tamen eo efficitur, nullos inde incolas ad littora Germaniae tempestatibus abripi potuisse. Potius illud objecerim, non videri tum eas regiones habitatas. *Vossius* Indis similes intelligi vult, arbitraturque, veros fuisse Britannos, glasto fucatis corporibus Aethiopum colorem imitantes: qui, nondum noto isthoc Britannorum more, Metello pro Indis obtrusi sint. *Bosius.* [Pro *Galliis* nunc dedi *Galliae*, quia hoc praeeunt Codd. repetit Plinius 2, 67. et res ipsa suadet. Uti enim constat ex Cicer. Orat. pro Murena cap. 20. obtigerat illi Gallia Cisalpina, Transalpina Murenae. Incidit autem in A. U. 690. quia praetor fuerat Cicerone consule 689. consul factus est A. U. 691. *Tzschuckius.*]

A rege Baetorum] Baetorum nomen ex optimis aliquot codicibus *Melae* restituit *Vossius;* cum in aliis legeretur *Bojorum, Botorum, Lydorum*, et in editis plerisque, ut est apud Plinium, *Suevorum. Baetos* autem interpretatur Batavos, ab agro *Betua* vel *Battua* nomen adeptos, quos et *Strabo Βάττυς* vocet: atque sic eos appellari ait etiam in lapide in Batavia invento, ubi *cohortis Baetorum* sub Imp. Antonino fit mentio. Fortassis et apud *Strabonem Βαῖτοι* rescribi debent. *Bojis*, ut recte *Vossius* monet, nullus heic locus, cum toti sint mediterranei: *Suevos* libri respuunt; Plinius autem, ut solet, pro *Baetis*, ignoto sibi, ut videtur, nomine, eos supposuit. *Bosius.* [*Cognosse* edidi pro *cognovisse* ex plerisque Melae codd. et quod eam verbi contractionem praeter alios in apertis locis Noster amare videtur. V. 6, 4, 3. 18, 3, 4. *Tzschuck.* Idem pro *Baetorum* rescripsit *Bojorum*, et, *Ita*, inquit, *nunc dedi, quod hoc nomen plerorumque codd. indiciis propioribus infertur, etsi in magna illorum inconstantia et diversitate aliorumque auctorum silentio pro lectionis ejus fide spondere nolim. Quod enim Plinius* 2, 67. *ubi hanc Melae vel Nepotis narrationem repetit, habet* S u e v o r u m, *a Melae codd. plane est alienum. Lectioni* B a e t o r u m, *i. e. Batavorum, obstat, quod nemo veterum illo tempore regem iis tribuit, cui parebant Boji, qui, etsi mediterranei fuerunt, Indos tamen illos nancisci et sic dono dare potuerunt.*]

Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, 3
quum Lathurum, regem Alexandriae, profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. *Mela* 3, 9. *Plin.* 2, 67.

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Cor- 4
nelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam trans-

Largitudo] Verba Charisii: LARGITUDO *nusquam invenitur, nisi apud Nepotem.* Bosius. [V. ad 25, 19, 4.]

Eudoxus quidam] Ibidem C. Plinius: (Lib. 11. N. H. cap. 67. ubi Harduin. de hoc Eudoxo) *Nepos Cornelius auctor est, Eudoxum quendam sua aetate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades usque pervectum. Multoque ante eum Coelius Antipater, vidisse se, qui navigasset ex Hispania in Aethiopiam commercii gratia.* Et Martianus Capella, Plinii aemulus, Lib. 6. qui est de Geometria: *Cornelius auctor affirmat, quendam Eudoxum fugientem regis insidias ex Arabia in Gaditana pervenisse refugia. Coelius Antipater se hominem vidisse confirmat, qui negotiationis ardore in Aethiopiam ex Hispania navigasset. Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit.* Quae postrema se corrupta clamant, leg. que recta interpunctione: *Idem Cornelius post: captos Indos per Germaniam navigavisse.* Truncata enim ex superioribus Plinii verbis exscripta quis non videt? *Schott.* Apud *Martianum* malebam olim, *Idem Corn. posuit, captos Indos per Germ. navigantes.* Quod neque nunc displicet. (p. 797.) *Keuchenio* tamen durissimum videbatur. Vellem caussam adjecisset. Forsan *τὸ posuit* ei non placebat. Atqui sic etiam alii illius aevi locuti. Priscianus Lib. 6. INCUS *etiam* INCUDES; *quod ponit Nonius Marcellus de doct. indagine.* Lib. 10. *Nonius Marcellus sic ponit:* SAPIVI *pro* SAPUI. Et quid dico, illius aevi? Purissimi ab hoc loquendi modo non abhorrent. Noster 16, 3, 1. *sejunctum ab re posita.* ubi vid. *not.* Seneca Suasor. 6. extrema: *Solent Scholastici declamatores ponere. Deliberat Cicero*, etc. Idem Suas. 1. *Eleganter in C. Cassii epistola positum.* Controv. 1. *Durum sensum videbatur non pure posuisse in narratione.* Controv. 12. *Haec subinde refero, quod aeque vitandarum rerum exempla ponenda sunt, quam sequendarum.* Quinctilianus 2, 17. *Ponuntur hae quoque in 2. Ciceronis libro de oratore contradictiones.* Plinius 32, 11. *His adjicimus apud Ovidium posita nomina.* Bosius.

Lathurum profugeret] *Profugere* cum quarto casu construitur. V. Th. Muncker. ad Hygin. fab. 277. [Et loca ab Heusingero laudata, Anton. epist. ad Cicer. Lib. x. ad Attic. 8. fin. Curt. 10, 2, 20.]

Per hoc pelagus] *Africum* addit Schottus; et mox edidit *provectus est.* Utrumque libris reclamantibus. *Bosius.*

Paphlagonia] Mutilate Schot-

vecti, mox Veneti sunt nominati. *Solinus cap.* 44. *ex Plinio* 6, 2.

5 Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass. ubi vero plurimum, X M. *Plinius* 3. *prooemio.*

6 Melpum opulentia praecipuum, quod ab Insubribus, et Bojis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plinius* 3, 17.

7 Ultra Aquilejam VI M. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX pass. antiquus Italiae auctus terminus, nunc vero Istriae; quam cognominatam a flumi-

tus: *Ab Heneto Paphlagones.* Bosius.

Heneto, a quo Paphlagones] Solinus cap. 44. ex Plinio Lib. 6, 2. *Paphlagoniae Henetos adjicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat.* Citat et *Rodericus, Toletanus Archiepiscopus*, Lib. 1. *Chronicorum Hispaniae*, cap. 2. forte ex *D. Isidoro*, quem fere sequitur. Terentianus Maurus:

Quos Homerus dixit Ἐνετὺς, ille Venetos autumat. Schottus.

Ἐνέτη urbs Paphlagoniae. Schol. Apollon. Rhod. II. Arg. 358. v. Strabon Lib. v. pag. 325. et L. XII. pag. 819. Stephan. Byz. cum interpretibus de Henetis. Sed an ab his Henetis Veneti sint nominati, inquirit accuratius Freinshemius ad Curtii Lib. III. cap. 1. §. 22. et Harduin. ad Plinium Lib. VI. cap. 2. num. 19. Plinius Lib. III. N. H. cap. 19. scribit: *Venetos Trojana stirpe ortos, auctor est Cato.*

Ubi minimum] Ms. codex Chiffletii: *ubi minus.* Bosius.

(p. 798.) *Melpum*] Sunt qui putent esse *Meleium* municipium nobile et ditissimum: estque in Orbiis. De quibus multa *Zanchius Bergomas ad Petrum Betulium*, et *Gaudentius Merula* Lib. 1. *Antiquit. Galliae Cisalpinae* cap. 9. *Schottus.*

Quo die Camillus Vejos] De die nondum in Fastis aut Diariis comperi: annus est in iis Tabulis marmoreis, quo de Vejentibus Dictator primum triumphavit, CCCLVII. *Livius* Lib. 5. et rursum *Plinius* Lib. 33, 7. *Plutarchus Camillo: Valerius* 4, 1. *Agellius* 17, 21. *Diodorus, Florus, Eutropius*, et *Auctor de viris illustribus.* Schottus. Pro *tradidit Schottus* edidit *tradit.* Bosius.

CLXXXIX. pass.] Sic *Dalechampius* edidit. *Schottus* autem et *Latius:* CLXXXIX. *M. pass.* Et mox: *antiquus auctae Italiae terminus.* Statim τὸ *tradunt* afuit a duobus Mss. et recte. *Bosius.*

Plerique dixere falso] *Aristoteles de Histor. animalium* 8. et περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων

ne Istro in Hadriam effluente e Danubio amne, eidemque Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere falso, et Nepos [Cornelius] etiam, Padi accola. *Plin.* 3, 18.

Strabo Lib. 7. *Geograph. Apollonius Rhodius*, et *Mela* Lib. 2. Quos miror omnes cum Nepote falsitatis argui. Supra pro *eidemque* codex Toletanus M. S. *eodemque* auferendi casu praefert. *Schottus.* Atque sic et e suis legebat *Pintianus*; adstipulante etiam Chifletiano: a quo mox *Cornelii* nomen aberat. In alio fuit, *ex adverso Padi faucibus.* Forsan legendum est, *ex adversus Padi fauces.* Quo loquendi modo Nepos, aliique usi. vide ad 2, 3, 4. Paullo ante in omnibus editionibus invenio, *e Danubio amne.* nec scripti variant. *Bosius.* [His itaque obsecuti sumus.]

CAP. VIII.

1 Alpes in longitudinem X M. pass. patere a supero mari ad inferum, Caelius tradit, Timagenes XX M. pass. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos centum M., T. Livius tria M. stadiorum, uterque diversus in locis. *Plin.* 3, 19.

2 Inter duos Bosporos, Thracium et Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius, ↀ M. passuum intersunt; circuitu vero totius Ponti vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *Plin.* 4, 12.

(p. 799.) *In longitudinem*] Sic editum apud *Plinium*. *Schottus* tamen, *in longitudine.* Bosius.

XX M. pass.] Scriptus Toletanus codex, quem inspeximus, sic interpungit: XXII. M. *pass. deductis. In latitudinem autem Corn. Nepos* CL. M. *Schottus.* Atque sic et edd. Plinii interpungunt. *Bosius.*

ↀ M. *passuum*] Haec quoque omnium, quas vidi, editionum lectio est. *Schottus*, et reliqui dederant CIↃ. nisi operarum lapsus est. *Bos.*

Vicies semel centena quinquaginta M.] Tolet. idem: *vicies*

3 In ora Oceani, colonia Augusti, Julia Constantia, — — et ab ea XXXII M. pass. colonia, a Claudio Caesare facta, Lixos. Ibi regia Antaei, certamenque cum Hercule, et Hesperidum horti. — — Exstat in ea et ara Herculis, nec praeter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa Graeciae mendacia, de iis et amne Lixo prodita, qui cogitent, nostros nuper paullo minus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse: praevalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna; praeterea ex adverso ejus sitam, et prope immenso tractu ab Tingi; quaeque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Plin.* 5, 1.

4 Aliqui inter Pontum et Caspium mare CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt; Cornelius Nepos CCL millia. *Plin.* 6, 11.

5 Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis a continente

semel M. ut auctor est Varro, et fere veteres semel quinquaginta. Nepos Cornelius ccc. *M. L. adjicit.* Schottus.

In ora Oceani] Ediderat Schottus: *Minus pr. mir. port. Gr. mendacia de hortis Hesperidum et amne Lixo prodita* etc. Atqui Plinius non de his solis loquitur, sed de aliis etiam, de quibus praecesserat. Quare quae ex iis necessaria videbantur, praemisimus. *Bosius.*

Portentosa Graeciae mendacia] *Et quidquid Graecia mendax Audet in historia,* Juvenalis Sat. 10. *Lixa, Libyae civitas,* inquit *Stephanus* ex *Alexandro* Lib. 1. *Libycωn; a Lixo* flumine. *Schottus.*

(p. 800.) *Hanc urbem*] *Lixon:* nam de *Cerne* mox Lib. 6, 30. Carthagini quoque objacere supra Plinius: *A Claudio Caesare colonia facta Lixos, vel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antaei, certamenque cum Hercule, et Hesperidum horti. Affunditur autem huic aestuarium e mari, flexuoso meatu, in quo Draconis custodiae instar fuisse nunc interpretantur. Exstat in insula et ara Herculis: nec praeter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore.* Bosius.

Corn. Nepos cclm.] Duo Plinii m. ss. cclm. numerant. *Schottus.* Idque *Pintianus* concinnius censet, ne sit tanta in numero differentia inter Nepotem et ceteros auctores. Quare et nos ita rescripsimus. nam vulgo erat, clm. *Bos.*

Ex adverso Carthaginis] Sic et *Hanno*, e quo *Is. Vossius in*

passus mille; non ampliorem circuitu duobus millibus. *Plinius* 6, 31.

Nepos Cornelius, qui divi Augusti principatu obiit, 6
me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quae in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, aedilis curilis, primus in praetexta usus improbabatur: qua purpura quis non jam, inquit, tricliniaria facit? *Plinius* 9, 17. *et* 39.

Onychem etiam tum in Arabiae montibus, nec us- 7
quam aliubi, nasci putavere nostri veteres; Sudines in Carmania, potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque. Cornelius Nepos tradit, ma-

notis ad Scylacem pag. 24. Cornelium haec depromsisse censet: ἐκτεκμαιρόμεθα ἀυτὴν ἐκ τῦ περίπλυ κατ' ἐυθὺ κεῖσθαι Καρχηδόνος. Atque sic et *Palaephatum* 32. interpretatur *Vossius*, cum ait, Κερναίυς (sic enim legi volunt pro Κυρηναίυς) Libyam arare κατὰ Καρχηδόνα. quanquam alibi (in *not. ad Melae* 2, 7.) putat, *Palaephatum* ac *Diodorum item Siculum* confudisse *Cernen* cum *Cercinna*, perperam acceptis Hannonis verbis. *Κατ' ἐυθὺ* autem exponit, *in eodem parallelo*. sed negat, ipsum Hannonem sic sensisse. Utcunque sit, *ex adverso Carthaginis* non potest ita accipi, ac si Cernen intra columnas Herculis prope Carthaginem in ipso sinu sitam existimarit. *Bosius*. v. cl. Wess. ad Diod. Sic. Lib. III. c. 54. §. 6. et 25.

Violacea purpura] De variis purpurae generibus post *Plinium*, *Caelium*, *Baysium*, alios, accurate *Salmasius in notis ad Tertullianum de Pallio*, et *Octav. Ferrarius in De re Vestiaria*, praecipue Lib. 2. cap. 7. Qui videri possunt. *Bosius*.

(p. 801.) *Improbatur*] Sic Mſ. Vulgati: *improbabatur*, quod video summos viros non improbasse. Mox Schottus ediderat, *nam purpura, quis non, inquit, tricliniaria facit?* Nos Pliniana reposuimus, quae et viri docti, quos modo laudavimus, non aliter laudant. *Tricliniaria* vero *Salmasius* ait esse accubitalia, quibus accubita vel lecti tricliniares sternuntur, *in not. ad Tertull.* pag. 175. *Bosius*.

Quis non tricliniaria facit] Addit de suo Plinius: *Spinther aedilis fuit, urbis conditae anno septingentesimo, Cicerone Cos. Dibapha tunc dicebatur, quae bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes paene commodiores purpurae tinguntur.* Haec postrema *Plinio* ab aliquo adjecta asserere auderem, nisi in m. s. Toletano antiquiss. reperissem. In Consulatu vero M. Tullii nimis rotundus numerus est, qui est in-

gno fuisse miraculo, quum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo et urceos magnitudine cadorum ostendisset; post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Plinius* 36, 7.

Fastis Capitolinis extra controversiam annus ɪↄcxc. post U. C., collega C. Antonio: P. vero Cornelius Lentulus Spinther, Ciceronis inprimis studiosus, Cos. post fuit, anno ɪↄcxcvɪ. cum Q. Caecilio Metello Nepote. *Schottus.*

Nec usquam aliubi] Sic editum in *Plinio*. quod mutari non debuit. Passim enim Plinius ea voce utitur. *Schottus* tamen habet *alibi*. Et mox, *sed in Germ. pot. vasis in. f. primum*. At longe aliter edd. Dalech. et Latii: *putavere nostri veteres*: *Sudines in Germania. Potoriis* etc. Alius legebat, *veteres. In Germania tamen apud Sudines reperitur. Potoriis* etc. Nimis id quidem audacter. Mihi placet emendatio Salmasii in Exerc. Plin. pag. 558. *Sudines et in Carmania.* Nam paullo post idem Plinius de Alabastrite, quem eundem onychi facit: *Nascitur probatissimus in Carmania.* Et Lib. 37, 2. de gemma onyche: *In gemmam transsilit ex lapide Carmaniae. Sudines dicit in gemma esse eandorem* etc. Nos scriptorum codd. lectionem repraesentavimus Dalechampio laudatorum. In Vossiano mox fuit, *Nepos Cornelius tradidit, magno fuisse miraculo.* Bosius. v. Salm. Exc. Plin. pag. 396. Ed. noviss. [Ed. Bos. *sed et in Germania, potoriis et primum vasis inde factis*, *dein.* etc. Ed. Heusing. Harles. *Sudines in Germania, potoriis vasis inde factis primum, dein* etc. Staver. *Sudines in Carmania, potoriis et primum vasis inde factis, dein* etc. Hujus scripturae priorem partem retinui, in reliquis Heusingeri Harlesiique lectionem secutus sum.]

Magnit. cador.] Sic Mss. At Ed. Dal. et Latii: *Chiorum magnit. cadorum*, praeeunte *Hermolao Barbaro;* suffragante τῷ πάνυ *Gronovio.* qui videndus ad hunc Plinii locum. Fuit etiam in quibusd. libb. *columnam*, pro *columnas;* magisque placet. *Bosius.*

CAP. IX.

Νέπως δὲ Κορνήλιος, οὐχ ὑπὸ γήρως, φησὶν, οὐδὲ νόσου 1 *παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ Φάρμακα δοθῆναι μὲν, ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλύσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.*

Cornelius Nepos ait, non senio, neque morbo alienata mente fuisse Lucullum, sed a quodam liberto, Callisthene, venenis corruptum. Datum autem esse venenum, ut Callisthenes impensius ab eo diligeretur, quod ejusmodi vi pollere id putaret. Ita vero

(p. 802.) *Νέπως δὲ Κορνήλιος*] Idem Plutarchus in libello, *Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον: Λουκόλλου δὲ Ῥωμαίων οὐ πολλοὺς ἄν τις εὕροι δεινοτέρους στρατηγοὺς, ὅτε τῷ πράττειν τὸ φρονεῖν συνεῖχεν. ἐπεὶ δὲ μεθῆκεν ἑαυτὸν εἰς βίον ἄπρακτον καὶ δίαιταν οἰκουρὸν καὶ ἄφροντιν, ὥσπερ οἱ σπόγγοι ταῖς γαλήναις ἐννεκρωθεὶς καὶ καταμαρανθεὶς, εἶτα Καλλισθένει τινὶ τῶν ἀπελευθέρων βόσκειν καὶ τιθασσεύειν παρέχων τὸ γῆρας, ἐδόκει καταφαρμακεύεσθαι φίλτροις ἀπ' αὐτοῦ καὶ γοητεύμασιν, ἄχρις οὗ Μάρκος ὁ ἀδελφὸς ἀπελάσας τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς ᾠκονόμει καὶ ἐπαιδαγώγει τὸν λοιπὸν αὐτοῦ βίον, οὐ πολὺν γενόμενον.* i. e. *Inter Romanos non invenies multos Lucullo meliores imperatores, dum is rebus gerendis curam impendit. Ubi vero sese in vitam otiosam, domi delitescens, et curis vacuus, demisit, spongiae instar tranquillitate enecatus et contabescens, ac Callistheni libertorum uni se alendum suamque senectutem cicurandam tradens, creditus fuit ab eo veneficiis et amatoriis poculis corruptus, donec Marcus frater, hoc remoto, ipse reliquam fratris vitam (non longam quidem illam) paedagogi in morem curavit.* Haec ille. Ex quibus patet error eorum, qui *Virorum illustrium* auctorem in Nepotis familiam, obtorto collo, retraxerunt: iniqui, me Hercule, Familiarum legitimorumque liberorum Censores. Sic enim in Lucullo Aurelius Victor, cui nos parenti eum olim partum reddidimus: *Cum alienata mente desipere coepisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.* De Callisthene, ut vides, verbum nullum. Aut alio igitur Nepote usus Plutarchus, aut falsa illa censoria Italorum notio est, *Hermolai Barbari*, *Catelliani Cottae*, *Dominici Machanei*, et aliorum. *Schottus.* Adde Machaneum ad S. A. Victorem de V. I. cap. 74. in fine.

Τὰ δὲ φάρμακα etc.] Nescio cur haec *Schottus* omiserit, cum et ipsa Nepotis sint. *Bosius.*

alienasse et solvisse mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret. Plutarch. in Lucull. cap. 43.

2 Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λουσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον.

Cornelius Nepos, non Crassi, sed Bruti, ejus, qui de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo (Graccho) datam, ait. Plutarch. in Gracch. c. 21.

3 Ἀννίβα δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. Καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν. ἀλλ' ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ, καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. Τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέῤῥιψαν τὰ

(p. 803.) Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος] Cicero Catone: *M. Marcelli interitum ne crudelissimus quidem hostis honore sepulturae carere passus est. Crudelissimum* autem Hannibalem vocat. *Livius* L. 27. *Valer.* Lib. 5. cap. 1. fine: *Silius Ital.* Lib. 12. *Orosius* 4, 18. Aurel. Victor. de Viris Illustrib. *Marcellus, quinquies Consul, insidiis Annibalis deceptus et magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, a praedonibus intercepta, perierunt.* Quis scit, an haec ad librum exemplorum V. ubi et Hannibalis mentio fit, pertineant? *Schottus.*

Τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς] Apud *Plutarchum* in edd. Paris. et Francof. excusum invenio τῆς τελευτῆς. nec discrepant Mss. quorum variae in editionibus illis subjiciuntur. *Bosius.*

Χρυσοῦν στέφανον] De Corona antiquitus imposita mortuis *Cicero pro Flacco*, et *Pet. Victorius* 2, 7. *Variar. lect.* Valer. Max. Lib. 5. cap. 1. de Antipatro, et hoc ipso Marcello: ubi forte *aurea* leg. Ad quem Maximi locum Plutarchum respexisse autumo in vita Marcelli, ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα, καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. *Schottus.* De more, coronas aureas mortuis imponendi, plura habes in Indice, v. *corona.* Apud *Valerium* non opus pro *laurea* reponere *auream*, quanquam et *Freinshemio* sic visum, *ad Curtii* 5, 13, 31. Neque necesse est, in codice *Valerii*, quem *Plutarchus* legit, sic fuisse scri-

ὀςᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, ὀυδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, ὀυκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δὴ κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως ὄυτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν ὁι περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Ὀυαλέριον Μάξιμον ἱςορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαςὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν ὑιὸν ἐιρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero, quum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidiſſe audito, ipſe ad locum accurrit, cadaverique aſſiſtens, diuque corporis robur et formam contemplatus, neque ſuperbam ullam emisit vocem, neque vultu laetitiam (ut conſentaneum erat eum, qui tam moleſtum et gravem hoſtem interfeciſſet) prae ſe tulit, ſed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus, digno habitu ornatum veſtibusque decentibus amictum, cremavit, reliquias in urnam argenteam lectas, aurea ſuperaddita corona, ad filium misit. Sed quidam Numidae, quum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt; illis reluctantibus ac vim vi repellentibus, oſſa disjecta sunt. Hannibal, hoc audito, ad eos, qui aderant, Nihil, inquit, utique diis invitis fieri potest, ſumtoque de Numidis supplicio, nullam praeterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit, ut qui dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitae et ſepulturae privationem ita praeter omnium opinionem evenisse crederet. Haec Cornelius Nepos et Valerius Maximus narrant. Livius et Augustus Caeſar, perlatam ad filium Marcelli urnam, et honorifice sepultas ejus reliquias, perhibent. Plutarch. in Marcelli cap. 30.

ptum, uti quidem nuper vir doctus ad hunc Valerii locum cenſebat. Nam ille de corona cadaveri imposita, cumeoque combuſta, *Plutarchus* autem de ea, quae reliquiis ad filium deſtinatis superimposita eſt, loquitur. (p. 804.) Neque satis conſtat, an *Plutarchus*, ut viri docti volunt, ad ea reſpexerit, quae *Valerius* 5, 1. *ext.* 6. de funere Marçelli retulit. Nam ea pauciora sunt, quam ut a *Plutarcho* heic laudata videri queant. Nisi dicas, solum hodie Valeriani operis epitomen superesse: in quam sententiam *Vossium de histor. Lat.* 1, 24. propendiſſe video. Sed et apud *Plutarchum* heic Ms. codex Vulcobianus, Ὀυατώριον, alius Ὀυετώριον habuit. Quod poſterius an

4 Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. Ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio, Caeſari, et Nepoti, et ex Graecis ſcriptoribus regi Jubae credimus, aliquoties Hannibalem a Marcello victum et in fugam verſum eſſe. Plutarch. in Comparat. Pelopidae cum Marcello. cap. 1.

heic reponi debeat, diſpiciant doctiores, quamquam non ignoro, *Valerium Max.* alibi *Plutarcho* fuiſſe laudatum. *Bosius.* Cum Bosio facit cl. Torrenius ad Valerii locum.

(p. 805.) *Et Nepoti*] Mirum, a Nepote hoc fuiſſe litteris consignatum; cum supra 23, 5. et 6. invictum Hannibalem faciat. *Bosius.* Hinc Val. Maximus L. IV. cap. 1. Ex. 7. dicit: *M. Marcellus, qui primus et Annibalem vinci, et Syracusas capi posse docuit.* vide Ernſt. ad Hannib. c. 5. §. 3. Salm. et Duk. ad Florum II, VI, 29. Heuſingerus vult defendere Nepotem, quia *Marcellus non tam ipsum Hannibalem, quam aliquas ejus copias in fugam vertit.* Sed nonne vinci dicitur semper Imperator, cujus exercitus caeditur maximam partem et in fugam vertitur? ipſe Livius Lib. XXIV. cap. 17. in ea sententia eſt, ut taceam de Val. Maximi loco; nam, poſtquam narraverat, *plus duo millia hostium eo die caesa tradi, Romanos minus quadringentis*, addit: *Poenus, tacita etiam confessione victus, castris se tenuit.* Sed Plutarchi locus examinandus eſt, et videndum, an τῷ Νέπωτι aliud quid ſubſtituendum sit. Poteſt Νέπωτι irrepſiſſe, quia idem Auctor antea de Nepote mentionem fecerat, sed ibi, ut Lector videt, eum vocat Κορνήλιον Νέπωτα. et ita eum vocare solet, ut in Lucullo pag. 520. Νέπως δὲ Κορνήλιος. et in Tib. et C. Gracchis pag. 834. appellat eum Νέπωτα δὲ Κορνήλιον. sed videant acutiores.

CAP. X.

Cornelius Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, quum scriberet, turdos paullo ante coeptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues, quum haec nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigisse. *Plinius* 10, 23. 1

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. — — Postea praecipuam auctoritatem fuisse lupo et asellis, Cornelius Nepos, et Laberius, poëta, mimorum, tradidere. *Plinius* 9, 17. 2

Magnitudo loto arbori, quae piro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradat. Vinum quoque exprimitur 3

(p. 806.) *Turdos coeptos saginari*] In Turdario. Martialis Lib. 13.

Inter aves turdus, mecum si judice certes,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Unde in M. Druso *Virorum illustrium* locum recte, ni fallor, emendavimus: *Philippo Consuli, legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus: quae ille luxuria comprobans, morti jam detrudi se dicebat.* Nos de vet. libro ἐνσόχως: *quem ille, luxuriam opprobrans, muriam de turdis esse dicebat:* qua de re plura L. 1. *Observationum per Saturam.* Schottus. De turdis et earum saginatione ac pretio plura *Lud. Nonnius de re cibaria* 2, 29. qui et cap. 32. pluscula de gruibus suppeditabit. *Bosius.*

Ciconias magis placere] Elegans carmen exstat in *Petronii Arbitri Satyrico*, de ciconia:

Ciconia etiam grata, peregrina, hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
Avis exsul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiae nidum in cacabo fecit meo.

Quem tamen aliter legit explicatque *Had. Junius* Lib. 6. *animadversorum* c. 15. *Schottus.* Pro *tetigisse* apud Plinium invenio *attigisse.* Bosius.

Apud antiquos] Etiam hunc locum mutilaverat Schottus, inserta quoque vocula, hunc in modum: *Praecipuam olim auct. fu. l.* etc. *Bosius.*

Laberius poëta mimorum] De quo *Macrobius* 7. et *Seneca* noster *Rhetor Controvers.* 18. *de parricidii accusato.* Schottus. Adde *Vossium de Poëtis Lat.* cap. 1. *Bosius.*

illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos; bacasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. *Plinius* 13, 17.

4 Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis CCCCLXX, Cornelius Nepos auctor est. *Plinius* 16, 10.

5 Cornelius Nepos tradit, ante Sullae victoriam duo tantum triclinia Romae fuisse argentea. *Plinius* 33, 11.

6 Primus invenit lineas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci, Romani regis, patrem.

Loto arbori] Unde Lotophagi, de quibus *Homerus Odyss.* 9. et *Scholiastes*, et de herba *Theophrastus* Lib. 4. *de Plantis* c. 9. *Dioscorides* Lib. 1. et *Plinius* (p. 807.) Lib. 13. Schottus. De utrisque fuse *Salmasius* in *Plinianis*. Mox Ms. Chifl. *brevem tradit*. Pro *illi* Schottus *huic*: alii *illo*; non male. Dein quidam, *ultra duos dies*. Idem Schottus omisit illa, *bacasque contusas* etc. quae tamen pariter a Nepote sunt. *Bosius.*

Scandula contectam] *Scandula* quasi *Scindula*, assulae, non serra, sed bipennibus productae, nisi potius a *scandendo*. Hinc *scandulare tectum* Apulejo lib. 3. fabulae Milesiae, et Jurisconsultis *Scandularii*, *l. Quibusdam. D. de jure immunit.* Vegetius libro 2. de re militari, capite 23. *Tempore hiemis de tegulis, vel scandulis: quae si deessent, certe de cannis, ulva, vel culmo porticus tegeretur. Scandulae* autem e robore aptissimae. Vitruvius libro 2. c. 1. *Montium accolae crustis marmoreis tecta contegunt; alii plumbi laminis. Septentrionales nostri harundine domus suas operiunt, durantque aevis tecta alta.* Idem *Plinius* 16, 33. Penes Germanos tegularum usum non fuisse, sed materie informi domum tegere solitos, auctor est *Tacitus*. Culmis etiam tecta concinnarunt, unde *culmina*. Seneca ad Lucilium: *Culmis libros texit, sub marmore atque auro servitus habitat.* In q. libris fuit, *Scindulam non conspectam fuisse Romae.* Dubito, an id admittat historia. *Bosius.*

Usque ad bellum Pyrrhi] In Plinio legitur *ad Pyrrhi usque bellum.*

Hunc, aut eodem etc.] Dederat Schottus, *alium fuisse tradit Corn. Nepos*, etc. omissis illis, mox docebimus. Longe alio sensu, quam apud *Plinium* legitur. E cujus verbis apparet, Nepotem solum dixisse, Cleophantum quendam Corinthium secutum in Italiam Demaratum, etc. cetera Plinii sunt. Quare vel totus locus recensendus erat, vel illa, *aut eod. nomine alium fuisse*, omittenda. *Bosius.* Cleophanti nomen pluribus fuit commune.

patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni, mox docebimus. *Plinius* 35, 3.

Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse totius domus suae in Coelio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia. Adjecit idem Nepos, eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. *Plinius* 36, 6.

de Cleophanto Thebano mentionem facit Athenaeus lib. 1. c. 19. p. 22. ubi de saltandi peritia, tamquam de re praeclara, agit. Inter Themistoclis filios, ex Archippa Lysandri Alopeconsis filia natos, refert Plutarchus in hujus vita pag. 128. Cleophantum, quem Plato dixit optimum quidem fuisse equitem, sed caetera inertem. Qui forsan idem fuit, de quo Plutarchus in Cat. Maj. pag. 340. notat Themistoclem dixisse facete ad uxorem: Ὦ γύναι, Ἀθηναῖοι μὲν ἄρχουσι τῶν Ἑλλήνων, ἐγὼ δὲ Ἀθηναίων, ἐμοῦ δὲ (p. 808.) σύ, σοῦ δὲ ὁ υἱός. ὥστε, φειδέσθω τῆς ἐξουσίας, δι᾽ ἣν ἀνόητος ὢν, πλεῖστον Ἑλλήνων δύναται. confer Plut. in Themist. pag. 121.

Fugientem a Corintho] Hic quoque locus, praeter *Livii* et *Ciceronis* auctoritatem *Tuscul.* 5. veterumque librorum consensum, nos manuduxit ad veram in *Viris illustrib.* lectionem constituendam, *cap.* 6. *L.* inquit, *Tarquinius Priscus, Demarati Corinthii filius, ejus, qui Cypseli tyrannidem fugiens in Etruriam commigravit. Ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus, Romam petiit.* Aliis vero hic locus falso persuasit, ad Nepotem scriptorem illum *Virorum illustrium* esse referendum. *Schottus.*

Praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia] Addit C. Plinius: *Neque indignatio sit, tali auctore inventa re. Hic namque est Mamurra Catulli Veronensis carminibus proscissus: quem* [ut res est domus ipsius] *clarius quam Catullus dixit habere, quidquid habuisset Comata Gallia:* [Namque] *adjecit* [idem Nepos] *eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse: omnes solidas e Carystio, aut Lunensi.* Quem locum sic ἐυσοχώτατος ille *Jos. Scaliger*, Julii Caesaris F. Galliae lumen, restituit: *quem Metrodorus Scepsius clarius, quam Catullus, dixit* etc. Mox *Namque idem Nepos* ὀβελίζει. Catulli versus apponam:

Quis hoc potest videre? quis potest pati?
Nisi impudicus, et vorax, et aleo?
Mamurram habere, quod Comata Gallia
Habebat uncti, et ultima Britannia?
Cinaede Romule, hoc videbis, et feres?

Schottus. Pro illis, *Namque adjecit idem Nepos*, etiam in q. MSS. solummodo legitur unica vox, *addiditque*, et absunt illa *aut Lunensi*; ac pro *Carystio* est *a Carysto*. Bosius. V. Hard. ad Plinii locum.

CAP. XI.

1 Aedis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priscianus lib.* 8. *col.* 792.

2 Non amplius ter bibere Augustum solitum super coenam in castris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. *Sueton. Aug. cap.* 77.

3 In extrema Britanniae parte Memma, quam Cornelius etiam, Annalium scriptor, narrat metallis plurimis

(p. 809.) *Aedis Martis architectata ab Hermodoro*] Sic et *machinata* παθητικῶς. Sallustius Hist. libro 2. *At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat.* Sed de his supra ad *Epist.* dicere memini. *Architecti* vero *Hermodori* sic meminit Vitruvius lib. 3. cap. 1. Architect. *Quemadmodum est in porticu Metelli Jovis Statoris Hermodori*. ut emendat *Turnebus* lib. 11. *advers.* cap. 2. Meminit et *M. Tullius* l. 1. *de Oratore.* Schottus. Pro *Aedis* male Schotto editum *aedes*. *Aedis*, ἀρχαϊκῶς, pro *aedes*. Bosius. [V. 25, 26, 3. et ibi not.]

Non amplius ter bibere] Sex. Aurelii *Victoris*, vel, ut disertim Jac. Cujacii, ICtorum nostri seculi facile principis, scriptus codex praefert, *Victorini* Epitoma: *Cumque esset cibi ac vini multum, aliquatenus vero somni, abstinens, serviebat tamen libidini usque ad probrum vulgaris famae.* Sic enim legendum olim docuimus: vini enim natura parcissimum Augustum, *Tranquillus* auctor est cap. 77. *Schottus.* Reposuimus et heic verba Suetonii: nam Schottus mutilaverat: *N. a. t. b. Augustus solitus* etc. omissis illis *Corn. N. tradit.* Bosius.

In extrema Britanniae parte] Saepe multumque dubitavi, utri *Cornelio*, *Nepotine*, an *Tacito*, cujus hodieque *Annales*, licet mutili, in manibus doctorum hominum versantur, haec darem: sed dum insulam, oras Britanniae legendo, saepe etiam in altum evectus, diligenter investigo, *Monam* quidem 14. *Annali*, et in *Agricolae vita* reperi; *Memmae* vero, vel, ut alii libri, *Miniae*, nec vola, nec vestigium. *Xiphilinus* vero ex *Dione*: *Britannorum*, inquit, *duo sunt genera, Caledonii et Maeatae.* Quae vox Μαιάται a *Mona* longius recedit. Quare in eam veni sententiam, ut nostro adscribendum censerem, dum alteruter e tenebris integer appareat: et *Chronica* Nepos, ut dixi, conscripsit; quos libros fortasse Gothus ille *Jornandes*, sive is *Jordanus* est, *Annales* vocavit; secutus, ut suspicor, aliquot Gothicarum rerum scriptores, quorum, praeter nomen inane, nihil ad nos pervenit: quemadmodum libro priore Epitomam illam *L. Annaei Senecae*, quae vulgo *L. Floro* attri-

copiosam, herbis frequentem, et his feraciorem omnibus, quae pecora magis, quam homines alant. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritasque volventia. *Jornandes de reb. Gothic. cap. 2.*

buitur, exscripsisse observavi. *Schottus.* Plane adsentior *Fr. Lindenbrogio*, Corn. Tacitum significari. nam ex eo magnam partem hanc narrationem haustam esse, vel illa fidem faciunt, (p. 810.) quae *Jornandes* subjicit: *Silurum colorati vultus, torto plerique crine et nigro nascuntur. Calidoniam vero incolentibus rutilae comae, corpora magna etc.* Quae et alia Jornandi dicta paene totidem verbis in *Agricola Taciti* leguntur. Vide eum cap. 10. *et seqq.* Perperam igitur inter *Fragmenta Nepotis* relata sunt. *Bosius.* [Pro *Memma* substituendum videtur *Mona.* Tum pro *quia — alat* reposui *quae — alant*, quia hoc propius ad nexum valet, nec libris adversatur, in quibus exstat etiam *omnibusque — alant.* Accedit denique, quod Mela, qui hanc narrationis partem in suos usus transtulit, ita reddit 3, 6, 4. Hinc vero minus recte a Cornelio Nepote ad Cornelium Tacitum particula haec a viris doctis devolvitur. Etsi enim Annales scripsit Tacitus, ita tamen Chronica etiam vocare poterat. Jornandes. Maximum impedimentum a chronologica ratione objicitur. *Tzschuckius.*]

EPISTOLA CORNELIAE

MATRIS GRACCHORUM.

CAP. XII.

1 Dices, pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur, sed, si liceat republ. salva ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque par-

Unde hoc fragmentum sit, ostendit *Schottus* p. 177. Ubi dubitare videtur, an legitimum sit. Ego non incommode Corneliae adscribi posse putem: ita eleganter ἀρχαΐζει. *Buchnerus. Schotti* haec sunt ea de re verba *in epist. ad lectorem, Notis* suis *in Fragmenta Nepotis* subnexa: *Nunc*, inquit, *Corneliae matris Gracchorum (cui eloquentiam, teste Cicerone et Fabio, acceptam referebant) epistolae fragmentum adjiciam: quod legitimumne sit, aut a declamatore aliquo, ut solet, conformatum, nunc non disputo. Parva sane papyri jactura, repertum in vet. libro Abbatiae Faesulanae, mihique ab Ant. Augustino, Archiepisc. Tarracon. viro clarissimo, perhumaniter oblatum, post idem a Cl. V. Jacobo Bongarsio descriptum e Britannico exemplari, e Germania dono missum, Cornelianis addendum putavi.* Haec *Schottus*. Reperit et *Savaro* in suo et Gifanii Petaviique codicibus *vitae Attici* adjunctam. Pro genuina etiam exhibet, et alicubi corrigit *Pighius tomo* 3. *annalium Rom.* hoc ei titulo praefixo: *Epistolarum fragmenta duo Corneliae P. F. Gracchorum matris ad C. Sempronium filium, Tribunatus plebis candidatum; ex Corn. Nepotis libro de latinis historicis.* Quae postrema forsan e codice Gif. desumta sunt; quo *Savaro* probari ait, fragmenta haec excerpta esse e libro Nepotis *de Latinis historicis.* Denique ut Corneliae insigne fragmentum (p. 811.) etiam *Janus Rutgersius* exhibet, ac locis aliquot restituere conatur *Variar. lection.* 5, 12. Bosius. In Voss. A. *Verba Corneliae Graccorum matris ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* Voss. C. *Corneliae Graccorum matris ex Cornelii*

tibus inimici nostri non peribunt; atque, uti nunc sunt, erunt potius, quam respubl. profligetur atque pereat.

EADEM ALIO LOCO.

Verbis conceptis dejerare ausim, praeterquam qui 2
Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse, quem oportebat omnium eorum, quos antehac habui liberos, partis eorum tolerare, atque cu-

Nepotis libro excerpta. Epist. haec in Voss. C. sequitur Catonis vitam. De his epistolis Interpr. Dionis Cassii in Fragm. Peiresc. lib. 34. prior. p. 38, 39. de hac Gracchorum matre T. Livius l. 38. cap. 57. Val. Maxim. lib. IV. cap. 2. Ex. 3. et Gellius lib. XII. cap. 8. de hujus meritis Plut. in Gracchis p. 824. et de statua eidem posita p. 836. et Plinius l. XXXIV. sect. 14. plura dat Periz. ad Aeliani lib. XIV. V. H. cap. 45. n. 3. [Mss. Savaronis et Petavii: *Verba Corneliae Gracchorum matris, ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* Ms. Gifanii: *Verba ex epistola Corneliae Gracchorum matris, ex libro Cornelii Nepotis de latinis historicis excerpta.* Subdititia esse haec Corneliae fragmenta, pluribus ostendere conatur A. G. Langius in *Silvulis Portensibus*, insertis Christ. Dan. Beckii *Actis Seminarii Regii et Societat. Philolog. Lipsiens.* Volum. 2. Partic. 1. Lips. 1812. pag. 177 — 181. Ego pro certo aliquid affirmare non audeo. V. supra ad Voss. de histor. lat. 1, 14.]

Dicis] Voss. A. *dices.* pro *pulchrum* Voss. C. *pulcherrimum.* [Ms. Gif. Gu. *Dices.* Petav. *Lices.* Ms. Savar. et Corn. Nepotis exemplar Leidense ex officina Joannis Maire a. 1642. 16. quod Savaronianae editionis contextum exprimere videtur: *Dicis.* Mox Gu. *quatinus.*]

Atque esse mihi vid.] Tò *esse* non est apud *Pighium.* Idem mox conjicit leg. *eos persequi.* vers. 3. idem edidit, *qui Ti. filium necarunt.* malletque statim *quantum tu ob h. r.* versu 4. idem et Rutgersius habent: *quos antehac habui liberos.* Et pro *partis eorum* habet *in primeis partis. Partis* autem pro *partes* accipit; recte. sic enim inflexere veteres. Mox, *uti quam min.* et *advorsum meam sent.* putatque, post τὸ *facere* deesse verbum *resistereve*, vel simile quid. Non opus. *Bosius.* Pro *esse mihi* Voss. C. *mihi esse.* [Ita etiam ed. Mair. Pro *ea persequi* Ed. Mair. *eos pers.* et pro *uti nunc s.* Ms. Petav. *u. non s.*]

Gracchum necarunt] Voss. A. *Graccum necharunt.* Voss. C. *Graecum;* qui pro *tantum molestiae tantumque, tantae molestiae motatumque.* et pro *partes, partibus.* pro *ageres, agens.* [A Ms. Sav. *qui* ante *Tiberium* abest. Tum Gu. *Graccum*, et pro *quos ante habuerim liberos*, ut etiam in Ms. Petav. est, idem

rare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes, rerum majorum adversum meam sententiam quidquam facere. Praesertim mihi, cui parva pars vitae superest, ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adverseris, et rempubl. profliges? Denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus, et habentes, et praebentes, molestiis desistere? ecquando perpudes-

Gu. cum Ms. Savar. et Gif. atque edit. Mair. *q. antehac habui lib.* quod restitui. *Partis* et Mss. Petav. Gif. Savar. Gu. sed ed. Mair. *partes.* Cod. Savar. *eorum* post *partis* omittit.]

Cui parva pars vitae superest] Aliter Schottus [et edit. Mair.] interpungit: *cui parva p. v. superest. Ne id quidem etc.* Similiter Pighius: *cui parva p. v. restat. Ne id qu. breve spatium eam pot. opit.* Et pro *eam* conjicit legendum *jam.* Rutg. mallet interrogative legi: *quin et mihi adverseris, et remp. profliges?* Bos. Voss. C. *in tam* (p. 812.) *parvas pausas vitae.* pro *adverseris* idem et Voss. A. *adverses.*

Quae pausa erit? et quando] Fort. *ecquando.* Schott. Alii: *quae causa erit?* corrupte, ut opinor. mox Rutgers. leg. *et habentes et praebentes molestiis desipere?* quod fateor me non capere. Extremo hoc versiculo idem Rutgers. scribendum ait *perturbanda respubl.* Sed nihil mutandum. *Perpudescet miscenda repub.* dictum, ut *pudet dicta* apud Tacit. Agr. 32, 3. et similia alia. *Bosius.* Voss. C. *pausas*; pro *absentes et praesentes, habentes et praebentes.* Edit. Heusinger. omittit *τὸ ei.* [Mss. Petav. Savar. Ed. Mair. ubique *et quando.* Ms. Gif. Gu. *ecquando*, ut Schottus legendum esse conjecit, nos in textu edidimus. *Ei*, ab Heusingero omissum, in scriptis editisque libris legitur. Tum etiam Mss. Sav. Gif. Gu. Ed. Mair. *et habentes et praebentes*, sed Ms. Petav. *et absentes et praesentes.* Ab eodem cod. verba: *ecquando perpudescet — republica* absunt.]

Post me] Omisit Rutgers. incertum an studio. Pighius vero, *per me.* Et mox, *sentiam*, *ubi non ero. Parentabis etc.* Bosius. Haec verba non habet Vossianus A. pro *facito* Voss. C. *facite.* pro *parentabis* Voss. C. *parentibus.* [Pro *ubi ego* Ms. Savar. *tibi e.* Tum pro *post me* Ms. Gif. *per me.* A Ms. Sav. et ed. Mair. utrumque abest. *Libebit* et Ms. Gif. sed Ms. Sav. Petav. Gu. Ed. Mair. *lubebit*, quod nos revocavimus.]

Et invoc. Deum parentem. In eo tempore] Rutgers. edidit: *et invoc. Deum parentem in eo tempore. ne pudet etc.* Sed ait, haec parum sana sibi videri. Igitur conjicit leg. *invocabis Deûm parentem numen. Eo tempore*

cet miscenda atque perturbanda republica? Sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum; post me facito, quod lubebit, quum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, et invocabis Deum parentem. In eo tempore non pudet te, eorum Deûm preces expetere, quos, vivos atque praesentes, relictos atque desertos habueris? Ne ille sirit Juppiter, te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum! et, si perseveras, vereor, ne in omnem vi-

etc. Nobiliss. *Mercerus in notis ad Aristaeneti* 2. *ep.* 8. exponebat *Deum parentem*, *Θεὸν πατρῷον, ἢ μητρῷον. Salmasius in Exercit. Plinian.* pag. 412. putat scriptum fuisse: *et invocabis D. M. parentis.* Legit igitur ac distinguit: *et invocabis Deos Manes parentis. Eo tempore ne pudeat etc.* Mallem tamen, *In eo tempore.* quomodo et Nepos alicubi loquutus est. *Bos.*

Non pudet] Pighius conjicit, *pudebit.* Ms. Savaronis: *ne pudet.* Unde Rutgers. *ne pudeto.* Salmasius, *ne pudeat.* Mihi optima videtur, quae in textu habetur. *Bosius.* [Ed. Mair. *et inv. Deum parentem in eo tempore. Nec pudet te* etc. Ms. Gif. Petav. Gu. *non pudet.* Heusingerus h. l. *Non opus est*, inquit, *cum Salmasio legere: deos manes parentis, cum et deus parens possit id ipsum significare. Defunctos enim parentes, tamquam deos, invocabant. Deus vero ita accipio, ut sit dea parens. Vide quae dixi ad Vechneri Hellenolex.* I. 1. 5. *p.* 54.]

Preces expetere] V. Ind. *preces.* Bosius. Joan. Frid. Gronovius in Diatribe in Statii Silvas cap. 44. p. 294. [p. 455. tom. 1. ed. Hand.] pro *preces* substituit *paces*, adprobante Graevio ad Cicer. Orat. pro domo sua c. 41. [Ferdin. Handius in adnotatione ad novam Gronovianae Diatribes editionem l. c. Merceri explicationem (v. *Ind.*) probat. Idem hunc locum ita scribendum arbitratur: *In eo tempore non pudet te, eorum preces expetere, quos* etc. ejecto vocabulo *deûm*, quod ipsi ex antecedentibus huc translatum fuisse videtur. Laur. Santenius ad Catulli Eleg. ad Manl. v. 65. *Forsan*, inquit, *restituendum: eorum deos prece expetere.*]

Sinat] Pigh. *sirit.* mox Rutgers. emendat, *te eo perseverare.* Et statim: *tu te tibi placare possis.* quomodo Horatius 1. epist. 18. *quia te tibi reddat amicum.* Alteram tamen Plautus firmat Persa 1, 1, 30. *Si tute tibi bene esse potes pati.* Bosius. Pro *ea perseverarc* Voss. C. *perseverare.* De verbo *perseverare* cum quarto casu v. Interprr. ad Hirt. de B. Afric. c. 18. [Pro *sinat* e Gu. cod. rescripsi *sirit.* Tum Ed. Mair. *ven. in animo,* et *culpa tu recipias. Ne* post *vereor* operarum negligentia omissum est in Ed. Bos. item in Staver. aliisque exemplaribus. Itaque, ut error errorem parere

tam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

solet, Frid. Otto Menckenius in *Observationibus Latinae Linguae* p. 995. hoc loco abutitur, ut *ne* post *vereor* interdum per ellipsin omitti doceat. Verum et h. l. particula *ne* jam ab Heusingero ex edd. ante Bos. omnibus, quibus Gu. codex accedit, tacite restituta est, et altero, quem Menckenius producit, loco 16, 1, 1. Lambinus, assentientibus doctissimis viris, eandem particulam in textu reposuit. V. not. ad h. l.]

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA GUELPHERBYTANA

CUM

JAC. FRID. HEUSINGERI

DEFENSIONIBUS.

DE NEPOTE CORNELIO BENE MERENDI ALIQUOT SUBSIDIA BIBLIOTHECAE GUELPHERBYTANAE.

p.
Quum omnibus, quibus praeſtantissimos hiſtoricos cen- 105
semus, virtutibus, tum caſto atque eleganti orationis genere adeo commendantur Cornelii Nepotis, quae ad noſtram aetatem pervenerunt, monumenta, ut operae pretium se facturos merito judicaverint eruditione insignes viri, si scriptorem graviſſimum non crebra tantum lectione sibi familiarem redderent, sed etiam in emendandis atque explicandis operibus ejus curam, laborem atque vigilias collocarent. Magnam itaque gratiam Joannes Michaël 106
Heusingerus, patruus meus, cujus etiam defuncti memoria mihi sancta eſt, ab aequis meritorum suorum aeſtimatoribus iniit, quod Nepotem vetuſtissimorum exemplarium fide recenſuit, perpetuisque adnotationibus criticis egregie politum emisit. Hunc librum si vidiſſet Auguſtinus a Staveren, erubuiſſet sane, tot naevos, a patruo meo Nepoti feliciter abſterſos, nova editione ulterius propagare, neque in clarissima luce scriptori cultissimo dudum accensa caligans ipse aliis etiam caliginem offundere sategiſſet. Idem, nisi fallor, haud commiſſurus fuiſſet, ut ea ipsa convicia, quibus viventem inceſſerat patruum meum, etiam in defunctum, quod impune insultaturum speravit, multo confidentius repeteret, si iſto tempore perlata ad eum fuiſſent Bidermanni V. C. selecta scholaſtica, in quo-

rum vol. II. fascic. II. p. 655. seqq. plerisque omnibus criminationibus suis abunde satisfactum esse conspexisset. Quod vero observationes historicas ex doctorum virorum commentariis ille compilavit, easque satis ridiculis erroribus suis inquinatas novis Cornelii exemplaribus adlevit, id hoc quidem tempore ferat tacitum a me, cui non flagitia a postremo Nepotis editore admissa manifestare, sed potius de Nepote ipso, si qua possim, bene mereri, et praesidia, quibus adjuti alii etiam laudatissimum scriptorem ulterius exornare possint, indicare hac scriptione propositum est. Suggeruntur ista, quae dixi, de Cornelio Ne-
107 pote bene merendi praesidia ab instructissima rarissimisque ex omni disciplinarum genere monumentis referta bibliotheca Serenissimorum Ducum Brunsvicensium, ad quam admiranda clementissimi patris patriae munificentia quotidie, tamque liberum, accessum non civibus magis, quam exteris, concedit, ut dum sint, qui tanta indulgentia optimi Principis uti velint, res litteraria maximis inde augeri queat incrementis.

Inter ea vero, quae futurus Nepotis editor ex Guelpherbytano thesauro auctori suo decora possit arcessere, vel primo loco veniunt commemoranda duo excellentissimi historici fragmenta, quae codici antiquo Ciceronis orationum Philippicarum praescripserat homo, qui a Cornelii Nepotis testimoniis operi Tulliano petierat commendationem. Haec eo studiosius excerpenda eoque maturius in publicos eruditorum usus proferenda duxi, quo rarior est nostris temporibus fortuna, tam insignia monumenta inveniendi, quum jam pridem philologi, perreptatis plerisque bibliothecis, excussisque earum forulis, antiquae eruditionis, quascumque indagare potuerunt, reliquias magna sedulitate collectas publicaverunt. Judicabunt autem viri docti, majorne gratia Guelpherbytani codicis scriptori debeatur Ciceronis, an Nepotis nomine, quorum utrius-

que laudi praeclare consuluit, dum nobis alterius fragmenta insignia conservavit ista:

CORNELIUS NEPOS
IN LIBRO DE HISTORICIS LATINIS
DE LAUDE CICERONIS.

Non ignorare debes, unum hoc genus Latinarum literarum 108
adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque incohoatum morte Ciceronis relictum. Ille enim fuit unus, qui potuerit, et etiam debuerit historiam digna voce pronuntiare: quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a majoribus acceptam perpoliverit, philosophiam ante eum incomtam Latinam sua conformaverit oratione. Ex quo dubito, interitu ejus utrum res publica, an historia magis doleat.

IDEM.

Locuples ac divina natura, quo majorem sui pareret admirationem, ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare, nec rursus cuiquam omnia voluit negare.

Genuina haec esse Nepotis monumenta, ex indiciis tam manifestis tamque consentientibus elucet, ut equidem opiner, de integritate eorum qui dubitet, futurum esse neminem. Purum enim, elegans, diffusum, maxime perspicuum historici dicendi genus ita clare, ita aperte in his conspicitur, ut non peritos stili judices solum, sed
eos etiam, qui Latinitatis antiquae atque incorruptae non 109
plane sunt expertes, Nepotem hic agnituros esse confidam.

Edidisse autem Cornelium librum *de historicis*, ex ipsius testimonio in Dione cap. III. n. 2. constat. Et separatim eum *de historicis Latinis* scripsisse, vitamque Catonis, quae vitis excellentium imperatorum hodie adjungitur, fragmentum esse illius libri deperditi, jam antea credideram codici Nepotis antiquo bibliothecae Guelpherbytanae, qui

hanc vitae Catonis praefert inscriptionem: *Excerptum e libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis.* Quod vero in codice Cornelii, quem dixi, et cujus infra notitiam aliquam dabo, ante Attici vitam legitur, *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis incipit vita Attici*, id minus videtur verisimile, quamvis e codice Gifanii eamdem inscriptionem adnotari sciam.

Quum igitur certum sit, scripsisse Nepotem de Latinis historicis, dubitari non poterit, quin huic tractationi mirifice conveniat argumentum alterius ex fragmentis, quae codex Guelpherbytanus ab interitu vindicavit. Et opportune potuit Nepos in praefatione operis istius litterarum studiosum, consanguineum fortasse, aut alium nobilem adolescentem, cui dedicaverat librum, his verbis alloqui: *Non ignorare debes, unum hoc genus litterarum* (historiam nimirum) *adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude* cet.

Historiam vero scripturum fuisse Tullium, atque ita non abs re tam honorificam ejus mentionem fecisse Cor-
110 nelium in libro de Latinis historicis, intelligitur ex ipsius confessione Attico lib. XVI. epist. 13. extr. scribentis: *Ardeo studio historiae. Incredibiliter enim me commovet tua cohortatio, quae quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope. Coram igitur hoc quidem conferemus.* Et ex Plutarchi testimonio, qui in vita Ciceronis p. 881. D. *Διανοϋμενος δ' (ὁ Κικέρων) ὡς λέγεται*, inquit, *τὴν πάτριον ἱςορίαν γραφῇ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμμῖξαι τῶν ἑλληνικῶν, καὶ ὅλυς τὺς εἰρημένυς λόγυς αὐτῶν καὶ μύθυς ἐνταῦθα γράψαι, πολλοῖς μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίοις κατελήφθη πράγμασιν ἀβυλήτοις καὶ πάθεσιν, κ. τ. λ.* Nihil tamen magis ad confirmandum Nepotis de Cicerone judicium facere possit, quam verba Attici, quae ex Tullii libro I. de legibus cap. 2. adscribere libet: *Postulatur a te*, Atticus inquit Ciceroni, *jam diu, vel flagitatur potius historia. Sic enim putant, te illam tractante, effici posse, ut in hoc etiam genere Graeciae nihil cedamus.*

Atque, ut audias, quid ego ipse sentiam, non solum mihi videris eorum studiis, qui litteris delectantur, sed etiam patriae debere hoc munus, ut ea, quae salva per te est, per te eumdem sit ornata. Abest enim historia litteris nostris, ut et ipse intelligo, et ex te persaepe audio. Potes autem tu profecto satisfacere in ea, quippe quum sit opus, ut tibi quidem videri solet, unum hoc oratorium maxime.

Alterius fragmenti Corneliani incertior est ratio. Quamvis enim, si verba per se consideres, sententia ex iis prodeat satis perspicua gravissimoque scriptore digna, tamen, quia librarius, tamquam elogium Tullii, libris 111
orationum Philippicarum ista praemisit, cui de Cicerone narrationi consectarium hoc Nepos addiderit, pro certo affirmare equidem non ausim. Nisi verendum esset, ne cui vaticinari viderer, dicerem, Cornelium fortasse, poëmatis Ciceroniani de consulatu suo aliorumque carminum ejus mentione injecta, non admodum felix studium, quod in versibus scribendis posuerit disertissimus Romuli nepotum, commemorasse, et tunc subjecisse: *Locuples enim ac divina natura*, et reliqua.

Neque dissimulanda est levis mutatio, quam in Cornelii verbis aliqua parte corruptis suscipiendam esse duxi. Exhibet enim scriptus liber sub finem prioris fragmenti *sua conformavit oratione*. Reposui sententia id flagitante *sua conformaverit oratione*. Quum invenisset librarius in exemplari, quod sequebatur, ex more istius aevi scriptum *conformav'it*, hoc est *conform·verit*, compendiariae scripturae notam, fortasse jam evanescentem, non vidit, aut appingere oblitus est. Quod vero *orationem* scripsit pro *oratione*, id factum est, quia structurae verborum immemor credidit, proxime praecedens verbum activum *conformavit*, sive *conformaverit*, casum quartum necessario post se requirere. Praeterea initio alterius fragmenti *Locuplex* mendose legitur pro *Locuples*, quod corrigere eo minus dubitavi, quia satis constat, esse litterarum *s* et *x* in membranis vetustis confusionem.

Nunc, ut appareat lectoribus, quis et qualis sit co-
112 dex, cui fragmenta illa Cornelii Nepotis accepta ferimus, brevem totius libri descriptionem hic libet apponere. Est autem ille scriptus in membranis octuplicatis, forma oblonga, et in thesauro Guelpherbytano inter Gudianos locum tenet CCLXXVIII. Exhibet orationes Ciceronis Philippicas seculo, nisi me fallit conjectura, undecimo descriptas. Hominum tamen, aut temporis injuria mutilatus desinit in orationis XIII. capite IX. In fronte codicis titulus Philippicarum orationum ita explicatur: *Lactantius dicit: Hae sunt insignes orationes Tullii, quas alieno titulo praenotavit. Ob hoc videlicet liber Philippicarum nominatae, quod Tullius in hoc opere Demosthenem Graecum oratorem imitatur. Qui Demosthenes, dum videret, Philippum, patrem Alexandri Magni, omnem paene orientem suo imperio subjugare partim dolis, partim viribus, audiretque ab Atheniensibus, hanc esse caussam belli Philippo cum ipsis, quod non traderent ei triginta oratores suos, quorum consilio et prudentia eorum res gerebantur: valde indoluit, et exemplum hoc ovium, luporum et canum eis proposuit, ut patenter intelligerent, quod vere Philippus lupus esset. Dixit enim, quod quadam die lupi interrogati a rusticis, quare fatali odio persequerentur oves suas, respondissent, quod canes rusticorum eos, quocunque irent, retardarent, et omnem regionem post se ad interitum suum incitarent. Qua propter, si traderentur eis canes, dicebant, se ipsis promittere, et eos et sua omnia in perpetua pace fore. His*
113 *auditis Athenienses, non adquieverunt regi. Demosthenes vero insignem librum Philippicarum, a Philippo nominatum, composuit, a cujus vocabulo hic noster orator trahens titulum libri sui orationes luculentas vocavit Philippicas. Non quod de Philippo quidquam dixerit, sed cum superior illo esset Antonius malitia, propter inmoderatum odium nec applicari potuit Cicero ad Antonii vocabulum, malens uti alieno nomine, quam illud, ex quo cruciaretur, reiterare.*

Hoc Lactantii, nescio Placidine, an alius grammatici, commentariolum excipiunt ipsa illa, quae supra posui,
Cor-

Cornelii Nepotis fragmenta. His subjicitur locus Tullii de divinit. lib. II. cap. IX. *Quid Caesarem putamus, si divinasset — — vitam acturum fuisse?* Tunc sequuntur orationes Ciceronis, quarum primae haec est inscriptio: INCIPIT LIBER PRIMUS PHILIPPICARUM.

Adsutus est orationum Philippicarum codici alius,
itidem in membrana, recentiore tamen manu, puto sub
finem seculi decimi tertii, aut ineunte quarto decimo,
exaratus, qui continet Alberti abbatis Stadensis *Troilum*.
Ita enim visum est auctori inscribere historiam belli Tro-
jani, quam Daretis Phrygii vestigiis insistens elegiaco car-
mine expressit. Post longum igitur temporis intervallum
scriptor hic, cujus nomen inter historicos nobile habetur,
locum, quo praeter meritum suum exciderat, inter poë-
tas istius aevi praecipuos recuperabit. Et licet Albertus
noster Josepho Iscano, qui non multo ante eamdem mate-
riam carmine heroico scripserat, facundia et carminis ele- 114
gantia concedat, studio tamen atque ardore, quo Musas
aetate illa contemtas et ab omnibus fere neglectas coluit,
et, quantum in ipso esset, e fuga revocavit, non mino-
rem Iscano laudem mereri videtur.

Praemittuntur in Guelpherbytano codice Alberti libro grammatici ignoti adnotationes aliquot de materia, forma atque caussa operis, sive, ut ab ipso appellantur, ACCESSUS IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI. Deinde sequitur praefatio Alberti versibus hexametris conscripta, quam, ut habeant harum rerum curiosi gustum aliquem poëmatis aevo nostro a paucissimis conspecti, integram huc transscribere visum est:

INCIPIT PROOEMIUM IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI, ABBATIS SANCTAE MARIAE IN STADIO QUI POSTEA FACTUS EST FRATER MINOR [*ibidem*]

Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Diversos studiis diversis occupat, et me
Materiam, quamvis invitum, traxit ad istam.
Certaque cum dederat animo sententia finem,
Hac ut ad incudem cum massa malleus iret,
Quo potius numero, cum tristia bella sonaret,
Res ea transiret, haerebam tempore longo
Pendulus et dubius; cum scriptor debeat omnis
Reddere personae sibi convenientia cuique,
Et semper nova res, theatrum quae primitus intrat,
Passu difficili callentes transeat aures.
Praeterea quod livor iners laudabile quidquid
Aut videt aut audit, spumosis dentibus angit:
Cui, quo res melior, est iracundia major,
Et bona, quae reficit alios, hunc inficit esca.
Cedat, ad intuitum cujus corrumpitur aër,
Meque sinat, Troilumque meum, transire parumper.
Res gestae regumque ducumque ferocia facta
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus,
Scilicet heroico. Dicetur forsitan, isti
Currere versiculi quod deberent pede tali,
Quodque per exiguos magnorum magna virorum
Praelia non deceat elegos serpsisse probabunt.
Sane concedo. Sed gesta miserrima scribo
Et strages miseras miserorum, qui misereri
Noluerant sibi nec aliis, sed morte metebant
Se misera misere, misero stimulante furore.
Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
Decrevi miserum, sortem miseratus eorum,
De quibus hic legitur. Miseri, qui castra sequuntur.

Hac noster ratione stilus non debuit istas
Scribere, nec decuit, heroum carmine mortes:
Sed numeris sub disparibus lex metrica saltat,
Tamquam de miseris haec enarratio dicat.
[*Troilus est Troilus Trojano principe natus,*
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus.]

Postremos duo versus, quos uncis inclusi, non puto ab Alberto profectos esse. Ut ita censeam, non eo solum adducor, quod, Alberti vena quamvis et ipsa lutulenta 116
fluat, tamen ea sunt indigni, sed etiam quod iidem versus in fine codicis repetuntur, et a grammatico, qui in accessu ad Troilum libri titulum explicavit, nulla eorum ratio est habita. E quibus omnibus pronum est suspicari, versiculos istos ab alio quodam confectos Albertoque esse suppositos.

Sufficere posset carmen propositum ad id, ut inde colligatur, Albertum, ut tunc erant tempora, poëtam haud contemnendum fuisse. Quia tamen librum de bello Trojano versibus elegiacis scripsit, faciendum putavi, ut etiam appareat, aliquam laudem hoc quoque carminis genere poëtam nostrum mereri. Esto igitur hujus rei specimen locus, quem hanc etiam ob caussam judicavi dignum, qui huc transferatur, quod ex eo scriptionis Albertinae tempus et ratio intelligi queat. Legitur ille non procul a fine operis, atque sic habet:

Virginis a partu duc annos mille ducentos
Et quadragenos his sociando novem.
Prodiit in lucem tunc editus iste libellus,
Quam miser est mundus, insinuare volens.
Forsan adest aliquis, dicetque, quis edidit illum?
Ista requirenti reddere verba potes:
Ecclesiam scis in Stadio, quam protegit alis,
Nam caput est ejus, virgo beata suis.

Johannes *Qui scribens* In principio verbum caro factum
Intonat, illius ad latus ille volat.
117 *Prodiit ex rutilo roseus locus iste roseto,*
Stadis Herseuelde *Ingenua matrem nobilitate sequens.*
Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore
Numquam degenerent. His tribus ambo placent.
Splendescit virtute color, doctrinaque pascens
Est sapor, et famae balsama spargit odor.
Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim
Ecclesiae dictae virgo patrocinium.
Cui virtus animam decorat, facundia linguam.
Dapsilitate nitet, utilitate viret.
Albertus abbas Stadensis *Ille suos quondam non ultimus inter amicos,*
Ante virum talem qui tulit ejus onus.
Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
Cui tamen hoc tempus syncopa multa scidit.
Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere, major,
At corrector ait: sint tua, si qua valent.
Nulla poëtarum posuit figmenta, Daretis
Historiam, soliti scribere vera, tenens.
Et Phrygius fuit iste Dares, et tempore belli
Ipse quidem miles praelia visa refert.

Missum facio librum, in quo recensendo longior etiam fui, quam ad praesentem scopum necessarium erat, et ad commemorandum aliud Nepotis exornandi praesidium me converto. Servatur nimirum in Guelpherbytano thesauro codex omnium, quae quidem ad nostram aetatem pervenerunt, Cornelii operum, antiqua manu atque ita emendate scriptus, ut ejus auctoritate plures optimorum exemplarium scripturae confirmari, passimque locis, qui depravati in vulgatis libris etiam nunc habentur, integritas pristina re-
118 stitui possit. Scriptus est codex ille in membranis octuplicatis, sed formá, quam nostris quaternionibus dare solemus, paullo majore. Inter Gudianos libros locum sortitus est centesimum ac sexagesimum. Aetatem habere videtur

annorum circiter quingentorum. Versus non per totam foliorum latitudinem continuavit librarius, sed in binos ordines, divisas columnas appellare solent, diduxit. Exhibet prior codicis pars Valerii Maximi dictorum et factorum memorabilium libros octo. Neglecto scilicet librorum et capitum pristino ordine, multa omittendo, multa aliter disponendo ac dissociata nexibus novis colligando, libros novem Valerii ita confudit ac breviavit auctor, ut parum absit, quin hic agnoscam Januarii Nepotiani facinus, cujus testem habemus epistolam ejus Philippo Labbeo et Jo. Alb. Fabricio in biblioth. Lat. lib. II. cap. V. pag. 332. prolatam. Et non nihil fortasse valebit hujus codicis inspectio, nisi ad removendam, ad levandam certe suspicionem virorum doctorum, qui Valerii Maximi libros, ut nunc eduntur, ex majore hujus auctoris opere a Nepotiano in epitomen redactos esse arbitrantur.

Libris Valerii non adglutinata, sed plane ab eodem librario adjecta est, membranarumque adeo communione cohaeret Nepotis vita Attici, cujus inscriptionem ex hoc ipso libro supra attuli. Attici vitae manus eadem subnexuit excellentium imperatorum vitas errore vulgato temporum illorum sic inscriptas: *Aemilius Probus de excellentibus ducibus exterarum gentium.* Post Hannibalis vitam legitur Probi famo- 119
sum carmen, quod, quia breve est atque aliquanto correctius in scripto nostro conspicitur, quam in libris impressis, totum libet enotare:

Vade liber, nostri *fato meliore' memento.*
Cum leget haec dominus, te sciat esse meum,
Nec metuas *fulvo strictos diademate crines,*
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem sed regna tenere
Se meminit. Vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles fragili *tectura libelli,*
Theodosio et doctis carmina nuda placent.

Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genitoris, *avique, meaque.*
Felices, dominum *quae meruere, manus.*

Post haec ordinatur vita Catonis, quam in nostris membranis *Excerptum e libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis* appellari, supra commemoravi. Huic subjiciuntur monumenta Corneliae, matris Gracchorum, quae Nepotis exemplaribus adjungi solent, et sunt, si Guelpherbytano codici fides habenda est, *Verba ex epistola Corneliae Gracchorum matris ex eodem libro Cornelii Nepotis excerpta.* Fragmenta Corneliae subsequitur historia de Ptolemaeo, Pyrrhi Epirotarum regis filio, ex Justini histor. lib. XXV. cap. IV. n. 8. seqq. depromta. Huic praescriptum est a librario *Pomponius* (ita Pompeji nomen depravavit) *Trogus XXV. historiarum.* Partem spatii,
120 quod in ultimo codicis folio vacuum superfuerat, occupaverunt narratiunculae aliquot de Alexandro tertio pontifice, et aliae, quibus immorari jam neque libet, nec vacat.

Id vero praetereundum non videtur, quod homo doctus, non nuper, sed eodem, quo membranae nostrae scriptae sunt, seculo Valerii ac Nepotis operibus ad emendatiora exemplaria exactis, inde librum suum correxit, variarumque scripturarum adnotatione illustravit. Saepe ille punctis subnotatis litteras, syllabas, vocabula, aberrantis librarii culpa adjecta, nonnumquam etiam in aliis libris rectius omissa indicavit. Testem hujus rei locum dabo e Dionis cap. II. n. 3. *Itaque quum a Dionysio* tyranno *crudeliter violatus esset.* Vocabulum *tyranno* Guelpherbytani codicis emendator punctis notavit, eoque facto prohibere voluit, ne glossema insulsum, quod ab aliis libris abesse viderat, tersissimam Nepotis orationem diutius oneraret. Idem corrector aliquoties meliorum codicum lectiones supra versus adscripserat, adjecta littera *l*, qua particulam *vel* exprimere ac variantem scripturam indicare istius aetatis grammattici solebant. Hanc etiam diligentiam hominis ingeniosi non inanem fuisse, sed

ad emendandum Cornelium facem praeferre, exemplo, quod hic proponam, satis declarabitur.

Locum praefationis Cornelianae n. 4. in vulgatis exemplaribus ita legimus: *Nulla Lacedaemonii tam est nobilis vidua, quae non ad scenam eat, mercede conducta.*
Verba haec, ut nunc quidem habentur, quum quia pa- 121
rum Latine dicta sint, tum quia Lacedaemoniorum moribus ac legibus repugnent, a Nepote proficisci non potuisse, ideoque medicinam depravato loco circumspiciendam esse, copiose patruus meus, Jo. Mich. Heusingerus, in adnotatione demonstravit. Et de corruptione jam suspicatus est Hieronymus Magius, qui testatur, fuisse quum non *ad scenam*, sed *ad coenam* legendum esse censuerit. Quamvis vero Magius, emendatione sua repudiata, ad defendendam lectionem vulgatam, cujus explicatione frustra se torquet, reversus sit, Magianam tamen conjecturam *ad coenam* amplectitur atque erudite tuetur illustris vir, Jo. Matth. Gesnerus, ex cujus epistola ad se missa patruus meus hanc observationem excerptam adnotationi suae inseruit. Ita placuerunt patruo meo Gesnerianae rationes, ut in addendis ad Nepotis sui p. 3. testatus sit, in antiquis impressis legi *ad scaenam*, unde pronum sit colligere *ad coenam.*

Atque ita est, in antiquissimis Latinorum scriptorum codicibus utrumque vocabulum *coenam* et *scaenam* eadem diphthongo scriptum esse, frequenter animadverti. Postquam vero mos invaluit, *ae* diphthongum in simplex *e* mutandi, *cenam* et *scenam* in omnibus fere scriptis et in multis impressis codicibus reperitur. Haec vocabulorum similitudo facile potuit librariis occasionem confusionis praebere. Itaque factum esse in loco Arbitri cap. XXXIII. constat ex adnotationibus doctorum virorum in exemplaribus Burmanni sec. ed. p. 178. b. Quamquam haec omnia magnopere suadere videntur, ut in loco Nepotis, qui *scenam* plane asperna- 122
tur, *ad coenam* restituamus, majus tamen confirmandae huic emendationi pondus accedit e codice Guelpherbytano. Le-

gitur quidem in hoc libro *scenam*; sed emendator, quem laudavi, punctis infra appositis insignes fecit tres priores istius vocabuli litteras, et superne adscripsit *l' ce*, hoc est *vel cenam*. Docent haec ita manifeste, in aliis libris fuisse *ad coenam*, ut mihi quidem nullus dubitationi locus relinqui videatur, quin *scena* loco, in quem nullo suo jure involaverat, expellenda, *coena* vero in possessionem justam et antiquam reducenda sit. Meretricium vero fuisse, *ad coenam mercede conduci*, atque ita viduarum Lacaenarum morem a castiore quum reliquae Graeciae, tum Romanorum disciplina abhorruisse, nisi res ipsa loqueretur, ostendi posset ex Luciani Dialog. meretr. VI. tom. II. p. 529. Graev. ubi inter artes, quibus Daphnis meretricula multos amatores allexerit, magnasque paraverit divitias, etiam haec refertur: *Ἦν ποτε καὶ ΑΠΕΛΘΗ ΕΠΙ ΔΕΙΠΝΟΝ ΛΑΒΟΥΣΑ ΜΙΣΘΩΜΑ, ὅτε μεθύσκεται, καταγέλαστον γὰρ, καὶ μισοῦσιν οἱ ἄνδρες τὰς τοιαύτας, ὅτε ὑπερεμφορεῖται τοῦ ὄψου ἀπειροκάλως, κ. τ. λ.*

Etiam typis exscripta Cornelii Nepotis exemplaria suppeditat thesaurus Guelpherbytanus, quae ad emendanda clarissimi scriptoris opera non sine fructu possint adhiberi. Unum ex his, quia singula recensere longum foret, hic indicasse sufficiat, quod cum praefatione Petri Corneri sine
123 mentione anni, urbis atque typographi chartis octuplicatis editum est. Satis diligenter descripsit hunc librum Mich. Maettarius in annalibus typogr. tom. I. part. poster. pag. 762. ed. nov. Hujus operis mentionem quoque fecit Joseph. Anton. Saxius in historia litterario typographica Mediolanensi, quae Phil. Argelati bibliothecae scriptor. Mediolanens. praemittitur pag. 613. idemque p. 540. seqq. Corneri praefationem, Jac. Becheti ac Franc. Philelphi ad Theod. Platum epistolas integras ex hoc libro describendas curavit. Id vero mirum videtur, quomodo acciderit, ut Saxius, qui Nepotem Cornerianum manibus tractavit, et de libri editione copiose disputavit, ut is, inquam, opus *de viris illustribus* inde procuderit, deque auctore ejus Victore Au-

relio in adnotatione commentatus ſit, quum non difficile esset, Nepotis ſcripta noſſe, et in Corneri exemplaribus ſtatim poſt praefationem editoris haec inſcriptio legatur: *Aemilii Probi viri clariſſimi de vita excellentium liber incipit feliciter*, et Attici vitae haec verba praemittantur: *Vita T. Attici Pomponii ex Cornelio Nepote.*

Quamvis octojuges chartas habeat Cornelius Cornerianus, ad magnitudinem tamen quaternionum ita prope accedit, ut inter libros, qui chartis quadruplicatis exſcripti ſunt, in Guelpherbytana bibliotheca locum obtinuerit. Hinc proclive eſt intelligere, quomodo factum ſit, ut Saxius p. 613. hunc librum quaternionibus accenſeat. Et fortaſſe fidem alienam sequutus Maettarius p. 751. Aemilium Probum Corneri, qui quaternionibus prodierit, commemorat, tam- 124
quam differentem a noſtro, quem p. 762. octonarium recte appellavit.

Mediolani impreſſum eſſe Corneri Nepotem, ex rationibus, quas p. 540. adnot. *b.* Saxius attulit, valde ſit veriſimile. Et parum abeſt, quin affirmem, non alium eſſe Nepotem, quem Mediolani quadruplicatis chartis prodiiſſe dicit Maettarius p. 749. et e Maettario Saxius p. 612. *) Quia Franc. Philelphi epiſtolae, quae sub finem Corneriani Nepotis legitur, subſcripta ſunt iſta verba: *Mediolani ex aedibus noſtris III. nonas Ianuarias*, facile fieri potuit, ut hac re deceptus aliquis Maettario confirmaverit, se vidiſſe Cornelium Nepotem, ſine indiciis anni ac typographi, quaternionibus Mediolani impreſſum.

Tempus, quo Cornerus emiſerit Nepotem, definire non auſim. Intra annum octogeſimum ac nonageſimum quinti decimi seculi eum prodiiſſe, conjicit Saxius, cujus argumenta, ſi quis legere deſideret, inveniet ea loco, quem paullo ante indicavi. Hujus libri, ſive ante, ſive poſt octavam seculi sui annorum decadem impreſſus ſit, certe ante annum

*) [Vide, quae in Praefatione de Nepotis edit. Corneriana et de Mediolanensi a. 1511. 4. diximus.]

1496. excusum esse constat, ea est bonitas, ut saepissime ad confirmandas meliorum codicum lectiones, nonnumquam etiam ad indagandas meliores prodesse possit.

Id non temere a me dici, documento sit locus e vita Attici cap. XII. n. 3. cujus aut nullum, aut valde incommodum sensum elicias ex hac vulgatorum exemplarium scriptura: *Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui*
125 *[cum eo] complures annos studio ductus philosophiae habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse et recuperasse.* Rectissime patruus meus verba *cum eo*, quia scriptos, et ad eorum exemplum vulgatos libros his carere videbat, uncis includenda, eoque a Nepotis contextu secludenda, judicavit. Editoribus sententiam, quam depravati loci nullam videbant, fulcire studentibus originem debet insulsum illud additamentum, cujus nec in membranis Guelpherbytanis, neque in Corneriano libro vestigium ullum reperitur. E maxima vero difficultate locum expedit exemplar Corneri, quem ab omni, si quid video, corruptione immunem, plenum atque integrum sic restituit: *Nam quum L. Saufeji, equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos studio ductus philosophiae* Athenis *habitabat, habebatque in Italia* cet. Non igitur Lambini audaciae, sed bonis libris, haec scriptura debetur. Eamdem Grasius Gallis ita interpretatur: *Car les Triumvirs aiant, suivant l'usage de ces tems funestes, fait vendre les grands biens, que possedoit en Italie L. Saufejus, son ami, qui étoit Chevalier Romain, et que l'amour de la Philosophie retenoit* à Athênes *depuis plusieurs années: Atticus fit si bien* etc.

Plures et e Corneriano et e scripto bibliothecae principalis codice excerpere scripturas, ac de praestantia sin-
126 gularum uberius disputare destinaveram, sed negotiorum multitudine angustiaque temporis excluso differenda haec opera, aut, quod malim, in futurum aliquem Cornelii Ne-

potis editorem rejicienda est. Atque utinam ille sit Jo. Frider. Fischerus, vir de bonis litteris jam dudum praeclare meritus, mihique amicitia conjunctissimus, quem nova atque emendatissima exemplaria parare audio. Sed verendum est, ne Cornelius novus, nisi fortasse jam prodiit, citius tamen proditurus sit, quam cum eruditissimo Fischero, cujus merita in me multa hoc officio remuneranda fuissent, Guelpherbytanas opes communicare possim. Scrib. a. d. VII. calend. Jul. CIƆIƆCCLIX.

FRAGMENTA
CORNELII NEPOTIS
GUELPHERBYTANA
A CENSORIA LIPSIENSIS CRITICI
VIRGULA VINDICANTUR.

127 Menſe Junio proximi anni, quum ratio muneris, ut aliquid ederem, flagitare videretur, publicavi libellum, qui *de Nepote Cornelio bene merendi ſubſidia aliquot bibliothecae Guelpherbytanae* commemoraret. Inter ornamenta, quae Nepoti e theſauro Guelpherbytano conciliari queant, fragmentis duobus, in codice antiquo Philippicarum Tullii a me repertis, principem locum adſignabam. Iſta fragmenta adeo diſplicuerunt viro docto cuidam, ut ſententiam meam de
128 integritate illorum ſtatim confutandam arriperet, ſuamque judicii mei inſectationem ita maturaret, ut reprehenſio opuſculi, quod paucis diebus ante calendas Julias anni *CIↃIↃCCLIX.* prodierat, actis eruditorum Lipſienſibus eo loco, qui libris ante Februarium menſem editis debebatur, eodem anno fuerit inſerenda. Ibi fragmenta Nepotis, quae mihi ſine ulla dubitatione genuina viſa sunt, tamquam pannus ab homine inepto ac barbaro conſutus, traducuntur, et crebris acerbisque exclamationibus, quas argumentationis vicem subiiſſe apparet, exagitantur.

Alieniſſimus equidem ſemper fui a quorundam arrogantia dicam, an ſtupore, qui ſua pronuntiata ab omni errore immunia videri cupiunt, diſſenſumque aliorum ita graviter ac moleſte ferunt, ut ridiculos etiam errores pertinaciter amplexentur, nec ſine graviſſima pudoris ac famae

jactura tueantur. Tantum abeſt, ut erratis meis patrocinium quaeram, ut me in beneficii loco poſiturum profitear, ſi meas a vero aberrationes indicare viri docti non gravabuntur. Et de his ipſis fragmentis, ſi vir eruditus aliquis alia omnia sensisset, non id facile ſolum paſſus eſſem, sed, ſi rationibus perſuaſiſſet, approbaturus ei fuiſſem, quam ſtudioſus ſim veritatis, quam me non pudeat meliora edoceri.

Quod vero ſcripti mei reprehenſor ſine ulla, quam equidem agnoſcere queam, ratione judicium meum infamat, meque hominem, ne quid confidentius dicam, ab ineunte aetate ſtudiis humanitatis ſub haud poenitendis doc- 129
trinae auctoribus deditum, jamque per bonam aetatis partem in tradendis his litteris verſantem, ita contemſit, ut gregi inficetorum magiſtellorum accenſuerit, qui Nepotis elegantiam, atque adeo cultiſſimi aevi Latinitatem auream, a putidiſſimo infimae barbariei coeno diſcernere nequeant: tam inſignem contumeliam ingenuo animo nequaquam ferendam, ſed, quanta modeſtos viros decet, contentione propulſandam exiſtimavi.

Quam minima vero lectorum moleſtia ut tota cauſſa cognoſci et judicari queat, antequam ad crimina reprehenſoris noſtri diluenda accedo, quum ipſa fragmenta, qualia ex antiqua membrana deſcripſi, tum argumenta potiora, ob quae Nepoti monumenta iſta haud abjudicanda putem, praemittam. En ipſa verba codicis, cujus fides in ſuſpicionem vocatur:

CORNELIUS NEPOS
IN LIBRO DE HISTORICIS LATINIS
DE LAUDE CICERONIS.

Non ignorare debes, unum hoc genus Latinarum literarum adhuc non modo non reſpondere Graeciae, ſed omnino rude atque incboatum morte Ciceronis relictum. Ille enim fuit unus, qui potuerit, et etiam debuerit hiſtoriam digna voce pronuntiare: quippe qui ora-

130 *toriam eloquentiam rudem a majoribus acceptam perpoliverit, philoſophiam ante eum incomtam Latinam ſua conformaverit oratione. Ex quo dubito, interitu ejus utrum res publica, an hiſtoria magis doleat.*

IDEM.

Locuples ac divina natura, quo majorem ſui pareret admirationem, ponderatioraque ſua eſſent beneficia, neque uni omnia dare, nec rurſus cuiquam omnia voluit negare.

Haec de Cicerone teſtimonia ab accuſatore eo habitu producta ſunt in judicium, ut indicia quaedam antiquitatis eorum oblitterata, atque aliquantum priſci nitoris obſcuratum eſſe mihi videretur. Nam in fine prioris fragmenti duo vocabula *res publica* in unum confuſa eſſe animadverto, quum ego morem librarii noſtri, magnumque conſenſum aliorum codicum, ſecutus ſeparata ea typis exſcribenda curaviſſem, nec videam, cur iſtas voculas copulandas putent, qui *rem bellicam*, *rem familiarem*, et ſimilia dividenda eſſe conſentiunt. Etiam alteri fragmento non parum elegantiae deceſsit, quod in verbis *quo majorem ſui pareret admirationem* pronomen *ſui* in *ſibi* depravatum eſt. Et ſi multa in fragmentis illis a Latinitate Cornelii abhorrentia conſpicerentur, vel hoc argumento vincerem, propterea, ut ſuppoſita puriſſimo ſcriptori, haud condemnanda eſſe, quia mirum non eſſet,
131 si per tot ſecula, toties, et ſaepe per imperitos librarios, iterata aliquid ſordium contraxiſſent, quum in hac luce litterarum, in hac typorum commoditate vir doctus ſine corruptione tam paucos verſus in novas chartas non potuit transferre. Sed bene habet, ſatis feliciter evaſerunt hae temporis antiqui reliquiae pericula iſta, quae ab indoctis ac negligentibus librariis imminebant, ut commendabiles priſco ſuo decore, maximaque integritatis ſignificatione probabiles defenſione non admodum indigeant, quae a deſcribentium corruptelis repetatur.

At illud ad fidem fragmentorum Nepotis confirmandam plurimum facere arbitror, quod in codice vetuſto ſunt in-

venta, et quod in illuſtriſſima bibliotheca tam liberali cuſtodia ſervatur hic liber, ut omnibus, qui ſuis oculis, quam verbis aliorum credere malint, conceſſum ſit, membranas ipſas contrectare, et, quam diu cuique lubitum fuerit, intueri. Longe alia eſt igitur ratio Cornelianorum monumentorum, quam fuit ſuppoſitae Tullio conſolationis aut fragmenti iſtius famoſi Petroniani, aut ſimilium commentorum, quae in codice antiquo a nemine umquam conſpecta ſunt, neque conſpici potuerunt. Ex eo enim, quod codex noſter undecimo ſeculo, ut mihi quidem videtur, certe longo tempore ante litterarum inſtaurationem exaratus eſt, si nihil aliud, hoc ſaltem intelligi poſſit, ab iſta aetate fraudem non magnopere timendam eſſe, quia tunc operae pretium ſe facturum nemo credidiſſet, ſi verſiculos aliquot confingeret, eosque e Cornelii Nepotis aliquo libro depromtos eſſe comminiſceretur. Non tam nobilis ſcri- 132
ptor Nepos illo aevo habebatur, neque tam pretioſa barbaris illis fragmenta priſcorum auctorum videbantur. Ni ita fuiſſet, non imperatorum vitae ſub nomine obſcuro Aemilii Probi per tot secula delituiſſent, pluraque praeſtantiſſimorum ſcriptorum, et ipſius, niſi fallor, Cornelii opera, aut operum particulae, poſteritati propagata eſſent.

Quid, quod illius seculi grammaticus aut librarius si Philippicarum codici commendationem a teſtimonio ſcriptoris antiqui vellet accedere, non opus erat, tam turpi fraude negotium peragere, quum haberet encomia auctorum, Nepote non minus celebrium, quibus eloquentia Ciceronis majoribus etiam, quam in his fragmentis factum eſt, laudibus efferretur. Et si omnino verba dare ac decipere placitum ei eſſet, non conſentaneum videtur, eum panegyrica oſtentatione oratoriam Tullii eloquentiam potius exaggeraturum, quam graviſſimi hiſtorici prudentiam ac modeſtiam expreſſurum fuiſſe, quae virtutes in fragmentis noſtris, quasi lumen aliquod splendidiſſimum, elucent? An verisimile putandum eſt, ejusmodi hominem in laudan-

do Cicerone potiſſimum de meritis hujus, quibus hiſtoriam ornare potuerit ac deſtinaverit, disputaturum fuiſſe, quum ejus rei, illo quidem tempore, non minus atque hodie apud vulgus eruditorum, obscurissima aut nulla eſſet memoria?

Neque alterius fragmenti ea eſt facies, quae ad simi-
133 litudinem figmenti a fraudulento nebulone compositi accedere videatur. Ita enim ab integro orationis corpore avulsum, ita imperfectum, ita abruptum hoc Nepotis de Cicerone judicium proponitur, ut jam eo tempore, quum primum illud in lucem protraherem, profiteri non dubitaverim, me non intelligere, cui rei in Cicerone reprehensae hiſtoricus sententiam illam voluerit accommodare, nisi quod timide conjicerem, commemorationem carminis Tulliani de consulatu suo poëmatumque, reliquis maximi viri laudibus non satis respondentium, hoc epiphonemate concludi potuiſſe. Adeo nihil equidem hic deprehendo, quod fucum prae se ferat falsarii, ut credam, si quis subditicium Nepotis teſtimonium procudere voluiſſet, talem orationem compoſiturum fuiſſe, ut inde appareret, cui rei illa inservire debeat confirmandae.

Contra ea in hoc apospasmatio animadvertere mihi videor hominis haud illiterati diligentiam, qui locum Nepotis, cujus consecutio ex inspectione Corneliani codicis et ipsi nota erat, et ab illius aevi lectoribus facile indagari poterat, non exscripsit, sed indicavit, tantumque ex auctoris prisci verbis enotavit, quantum ad repraeſentandam orationis integrae memoriam sufficere putabat. Praeterea, quod ipsum illud dictum de natura non omnibus omnia largiente significare videtur, divini, quo alioqui Tullius eminebat, ingenii defectum aliquem notari, id haud perplexe indicare arbitror, scriptorem veritatis adeo diligentem, ut, quemadmodum virtutes summorum viro-
134 rum debita laude illuſtret, ita nec vitia eorum occultare ac diſſimulare suſtineat. Jam vero si quis perſuadere nobis

bis studeat, tantam gravitatem, judicium tam subtile, tam prudens, in medii aevi tenebrionem convenire, is ingenia hominum istorum se parum nosse declarabit.

Possem hoc loco singula utriusque fragmenti enuntiata expendere, collectisque scriptorum praestantissimorum suffragiis planum facere, quam belle cum judiciis horum consentiant, quam digna Cornelii Nepotis aevo atque doctrina, quam procul remota sint ab erroribus, ab ineptiis, a stupore sacrificulorum, ad quos devolutum erat, quidquid eruditionis in spissa barbari temporis caligine interlucebat. Non deesset hic nobis copiosa et splendida advocatio. Tamen quia nonnulli testium nostrorum paullo post producendi sunt, tum etiam quia prius ex fragmentis, quum primum in lucem proferrem, satis munivi, praesertim auctoritate Pomponii Attici, qui advocatus instar omnium esse queat: neque ea, quibus in hac ipsa defensione commodior locus dari possit, praecerpam, nec iterandis iis, quae jam alibi explicata sunt, lectoribus molestiam creabo.

Posterioris tamen fragmenti sententia ne deserta omnique patrocinio nudata videatur, locum Ciceronis adscribam, qui jam tum, quum fragmentorum editionem parabam, memoriae meae occurrebat, sed in operibus Tullii frustra investiganti non comparebat. Est ille in Rhetoricorum lib. II. cap. I. extremo: *Nihil simplici in genere omni ex parte perfectum natura expolivit. Itaque, tamquam ceteris non sit habitura quod largiatur, si uni cuncta concesserit, aliud alii commodi aliquo adjuncto incommodo muneratur.* Haec Ciceronis verba cum fragmento Nepotis accuratius contendenti facile apparriturum confido, disertissimum historicum in pronuntianda tam nobili sententia cum ipso eloquentiae parente quasi de palma contendisse, ex eoque certamine, nisi superiorem, certe non inferiorem discessisse. Si quis alia ab Homero, Euripide, Virgilio, pluribusque horum similibus in eandem sententiam dicta desideret, adeat Eras-

135

mi Chiliadas in adagio *Non omnia possumus omnes*, et conferat, quae Drakenborchius adnotavit ad Livium lib. XXII. c. LI. num. 4.

Dicendi genus autem, quod in fragmentis nostris conspicitur, a Nepotis elegantia non modo non abhorret, sed in alium, quam in optimi aevi scriptorem cadere omnino non potest. Ita purum enim, ab omni barbari temporis labe immune, ita aureum, immo totum aurum est, ut lanam citius ab asino, quam a barbari aevi scriptore hanc orationis castitatem, hunc ornatum exspectare possis. Arduum et longe, quam vulgus eruditorum opinatur, difficilius est, priscum illum incorruptae Latinitatis nitorem stilo referre. In hac abundantia librorum, quorum alii ad imitandam veterum elegantiam quasi manu ducunt, alii
136 barbariei, quam longissime a finibus Latii propulsandae, bellum indicunt, alii cultioris sermonis praeceptiones, jam per plura secula non paucorum hominum pertinaci studio et labore immenso stabilitas, prolixe suggerunt, ne in hoc quidem tam amplo, tam copioso pure dicendi atque emendate scribendi instrumento, quemquam reperias, cujus oratio ita culta, ita ad unguem castigata sit, ut ne minimum quidem ab elegantia prisca deflectat. Quod si quis auream fragmentorum istorum Latinitatem barbaro homini tribuendam putet, elegantissimique monumenti originem in ea tempora, quae omnem orationis cultum ejuraverant, conjicere sustineat, viderit ille, an illis persuasurus sit, qui crebriore usu didicerunt, quam longe ab antiqua scribendi virtute omnes medii aevi scriptores aberraverint.

Et quia jam novum non est, Cornelii scripta barbaris hominibus adsignari, liceat mihi in caussa fragmentorum eadem defensione uti, qua usus est Dionysius Lambinus, quum excellentium imperatorum vitas auctori suo vindicatum iret. *Eorum*, inquit, *qui Theodosiorum aetate floruerunt* (addo, etiam eorum, qui post aevum Theodosiorum usque ad renatas litteras Latino sermone usi sunt), *nemo sic Latine*

locutus est: sed omnes dicendi genus vel longe arcessitum, vel impolitum, vel tumidum atque inflatum, vel (ut appellant) floridum, et fucatum, vel adipatum, et pingue, vel inquinatum, et sordidum, vel peregrinum, et hyposoloecum usurparunt. 137

Nihil istorum reperitur in fragmentis nostris, quorum Latinitatem aurea aetate ac Nepote dignam quivis peritus arbiter facili negotio agnoscet; modo ne quid praejudicati ad caussae cognitionem adferat, neque inconsiderate ex primo adspectu sententiam pronuntiet. Facile enim accidere potest, ut haec fragmenta primum intuenti longissime a stilo reliquorum Nepotis operum recedere videantur, non aliam ob caussam, quam quia cetera hujus auctoris scripta ab ineunte aetate familiaria sibi reddidit, in his vero, numquam antea lectis, quod aliter fieri nequit, omnia nova atque inaudita occurrunt.

Etiam hoc tenendum est, mirum videri non debere, si perspicuitati fragmentorum aliquantulum obsit, quod a contextu et continuatione sermonis abrupta sunt: quum haud ignoremus, quantum lucis orationi et ex iis, quae antegressa sunt, verbis, et e consequentibus adfundi soleat. Nec praestare ausim, hominem, qui locos istos ex Nepote excerpsit, ea diligentia ac fide rem egisse, ut ne verbum quidem omiserit, aut etiam de suo addiderit. Immo ex ipso more, quo veteres verba auctorum, quos in testimonium advocabant, proferre solebant, intelligere mihi nunc videor, priori fragmento verba ista *Non ignorare debes* ab exscriptore adjecta esse, ut sententiam fulciret periodi consequentis, quod antecedentem, seu quia longior erat, seu quia ad scopum praesentem non facere videbatur, describere noluit. Sed haec et his similia ut- 138
cumque existimata erunt, laus tamen satis magna debetur fragmentorum conservatori, quod eo habitu posteritati ista propagavit, ut constet eis nativus ille purissimae eloquentiae ornatus, ad quem nullus umquam barbari aevi scriptor adspirare potuit.

Ne vero objiciat aliquis, fieri potuisse, ut haec fragmenta sint scriptoris vetusti quidem, Nepote tamen recentioris, cujus operi, quod accidisse Victoris Aurelii atque aliis libris accepimus, Cornelii nomen falso praescriptum fuerit, haec quoque dubitatio praecidenda est. Alia omnia suadere mihi quidem videtur ipsa fragmenti alterius materia, quae libro nulli aptius congruere, nulli opportunius convenire possit, quam Nepotis operi de Latinis historicis. Adde quod consentaneum non est, scriptorem aetate posteriorem dixisse, historiam Latinam *nondum responde e Graeciae, sed omnino rudem atque incboatam relictam esse:* quum post edita Sallustii, Livii, Trogi Pompeji, ipsius Nepotis, aliorumque clarissimorum virorum historica opera etiam hoc genere litterarum populus Romanus maximum splendorem adsecutus esset. Deinde quod dicitur, dubium esse, utrum res publica, an historia Ciceronis morte magis *doleat*, satis manifesto indicio est, scripta haec esse brevi post mortem Tullii tempore, in recenti defensorum libertatis luctu. Denique non est probabile, omni jam libertate a tyrannis oppressa, ausum
139 quemquam fuisse publice profiteri, morte Ciceronis *rem publicam dolere.*

Quid quod haec ipsa confessio, *rem publicam Ciceronis morte dolere*, haud obscure prodit scriptorem, qui Caesari atque Antonio parum faverit? Nepoti vero caussas horum displicuisse, quum ex aliis locis conjicere licet, tum apertissime intelligitur e vita Agesilai cap. IV, n. 2. ubi optat infensus dominationi scriptor, ut imperatores Romani exemplum Agesilai sequi voluissent.

Illud etiam, quod Ciceronis in rem philosophicam merita, quae summis laudibus alii ad coelum efferre solent, in fragmento, cujus defensionem suscepi, parce admodum laudantur, tam belle Nepotis personam decet, ut vel una haec res simillimum vero facere debeat, alium, nisi Nepotem, hujus elogii auctorem esse neminem. Nul-

lam scriptis Tullii philosophicis laudem tribuit, praeter hanc unam, virum eloquentem tradendis philosophorum decretis, quae ab aliis scriptoribus parum ornate litteris Latinis consignata sint, orationis cultum attulisse.' Equidem ex his, tamquam ex aliquo symbolo, agnoscere mihi videor judicium viri illius, qui ad ipsum Ciceronem scripserat, non placere sibi magistram vitae philosophiam, quique ingenue fassus erat, se libros Tullii philosophicos, quibus ille maxime ἐγαυρία, legendos vix putare. *) 140

Quod vero post mortem Ciceronis demum Nepotis opus de historicis editum esse fragmenta nostra significant, id tantum abest, ut repugnet temporum rationi, ut mirifice faciat potius ad investigandum tempus, quo vitas imperatorum historicus noster emiserit. Vossius quidem, ille sagacissimus talium rerum indagator, in opere de historicis Latinis: *Nec cuiquam repugnem*, inquit, *colligenti inde* (quod Hieronymus Nepotem referat ad annum Augusti quartum), *tum demum divulgare* (Nepotem) *ea coepisse opera, quibus maxime inclaruit.* Sed multo firmius argumentationis fundamentum debetur fragmentis nostris, e quibus quoniam constat, post obitum Tullii Nepotem de historicis commentatum esse, simul intelligitur, imperatorum vitas, quae lectores ad librum de historicis, ut jam antea editum, remittunt, aliquanto post Ciceronem fato functum prodiisse.

Haec sunt *indicia illa manifesta atque consentientia*, e quibus integritas fragmentorum nostrorum ita evidenter elucere mihi videbatur, ut opinarer, de fraude neminem suspicaturum esse. Arbitrabar, sufficere ea ad confirmandam fidem unici codicis, qui nobis haec monumenta, praemisso Cornelii Nepotis nomine adscriptoque libro, ex quo depromta sunt, conservavit. Adfirmabat sententiam meam, quod videbam, vitas imperatorum similibus, atque etiam

*) [V. tamen not. ad Fragment. 5, 9.]

paucioribus, argumentis Cornelio Nepoti contra tot librorum auctoritates vindicari potuisse. Quia tamen aliter de his visum est Lipsiensi censori, qui fragmenta ista, tamquam a nebulone aliquo male feriato supposita, exagitat, et me, qui tam foedum homuncionis barbari pannum a
141 purpura Cornelianae orationis dignoscere nequeam, pueris eruditorumque vulgo deridendum, exsibilandum, explodendum propinat: age ponderatis, quae ab eo intentantur, criminibus, cognoscamus, an quidquam in medium protulerit, quod aut mihi negligentiae ac temeritatis notam inurere, aut fragmentorum Nepotis fidem suspectam facere debeat.

Objurgatione dignus adversario meo videor, quod paucioribus, quam, quibus ipse contentus sit, probationibus fidem fragmentis illis praestruxerim, quod *non examinaverim singula verba diligenter et accurate, neque ad criticae regulas exegerim, eaque et Latina, et Cornelio digna esse, demonstraverim.* Ego vero timebam, ne ineptus viderer, si curiose defenderem integritatem scripti, de quo dubitabam, an umquam cuiquam suspectum sit futurum. Praeterea viris eruditis scribebam, quibus obscura esse nullo modo possunt ea, quae a me, tardi pusillique ingenii homine, haud difficulter animadvertebantur. Sed videamus, quibus telis fragmenta Nepotis oppugnentur.

Primum, inquit, *de toto orationis habitu, etsi ex paucis versibus vix judicari potest, non dubitamus tamen fore, ut, si quis unam atque alteram vitam a Cornelio scriptam legat, deinde haec fragmenta recitet, sonum, nescio quomodo longe diversum, et quasi peregrinum et barbarum in auribus sentiat. Verum hoc sentiri magis, quam verbis explicari potest.*] Aures sonis linguarum a prisca Romana diversissimarum adsuefactae, prae-
142 sertim in hac antiquae pronuntiationis ignorantia, parum aut nihil sentiunt, quid molle aut durum veteribus in sermone visum sit. Quoniam igitur fieri potest, ut nostri homines, tamquam barbarum ac peregrinum, aspernen-

tur, quod Romanis domesticum audituque suavissimum fuit, is, qui in talem quaestionem aurium suarum auctoritatem interponit, nisi indicaverit, quid a quibus veterum praescriptis exemplisve discrepet, omnino nihil agere putandus est.

Deinde vero ex ipsa dictione nihil Cornelio, nihil Roma dignum spirare nobis videtur.] Corruet haec criminatio, simulatque ostendero, ea, quae maxime displicuerunt reprehensori, omnia Nepote digna ac talia esse, ut usui et consuetudini praestantissimorum aetatis aureae scriptorum nihil magis consentaneum esse possit. Haec autem ita esse, sequentia vincent.

Quem non offendet repetitio illa verborum unus et rudis, nimis angusto spatio facta? - - - in Cornelio, si recte meminimus, nullum ejusmodi exemplum nobis occurrit. Quid vero est, cur Nepotem in his paucis versibus a prisca dicendi ratione declinasse, nec suo more locutum esse dicamus?] Neminem offendent ista, qui meminerit, saepissime, etiam in eodem verborum ambitu, tales repetitiones apud optimum quemque scriptorem occurrere. Innumera exempla congesta reperimus a doctis Ciceronis, Sallustii, Livii, aequaliumque his scriptorum interpretibus. Et magnopere fallitur vir doctus, cum negat, ullum exemplum vocabuli tam angusto spatio iterati in Cornelii scriptis inveniri. Non abutar opera in consectandis omnibus verborum repetitionibus, quae in vitis imperatorum magno numero reperiuntur, sed locos, quot ad praesentem scopum sufficere videntur, ut quisque librum aperienti in oculos incurret, adnotabo. In praefatione n. 2. 3. 4. *moribus - - mores - - moribus.* n. 3. 4. 5. 6. *turpia - - turpe - - turpitudini - - turpia.* n. 4. 5. *Graecia - - Graecia.* n. 7. *propinquorum - - propinqua.* In vita Datamis cap. VI. num. 8. *cogitatum - - cogitatum.* cap. XI. num. 5. *tempus - - tempus.* In vita Attici cap. II. n. 2. *partem - - partibus.* cap. VIII. n. 2. 3. *principem - - principes - - principi.* cap. XI. n. 4. 5. *florentibus - - florente.* n. 5. *acceperat - - ac-* 143

coperae cap. XII. n. 2. *nuptiis* - *nuptiarum*. cap. XIII. 4. 5. *diligentiae* - *diligentiae* - *diligentia*. cap. XVIII. n. 5. 6. *versibus* - *versibus*. Ohe jam satis est exemplorum ad ostendendum, suo more in his locutum esse Nepotem, scriptorem alienissimum ab obscura diligentia homuncionum, qui orationem, si placere debeat, calamistris inurendam putant.

Quam parum illo, qui potuerit et etiam debuerit: adhuc non modo non: nec rursus cuiquam, *aurea aetate digna*? Aut ego omnem illam operam, quam inde a pueritia in legendis probatissimae Latinitatis scriptoribus posui, frustra insumsi, aut haec omnia sunt aurea aetate dignissima. Quid enim offendere in his possit, nulla conje-
144 ctura me adsequi posse, profiteor. An illud *et etiam*? At sic optimus quisque loquitur. Cicero lib. XIII. ad divers. epist. VII. n. 7. *Sed quia confido, mihique persuasi, illum et dignitatis municipii, et aequitatis*, et etiam *voluntatis erga se habiturum esse rationem*. Alia exempla ibi congesta sunt Cortii diligentia. Schwarzius ad Tursellinum *et etiam* ait *usitatissimum* esse, idque plurium auctorum locis indicatis firmat. Adde Dukerum ad Flori lib. III. cap. XVIII. n. 6. et Oudendorpium ad Sueton. Neron. cap. XLV. Quod autem Nepos dixit, non *potuisse* solum, sed etiam *debuisse* a Cicerone historiam ornari, egregie id illustratur verbis Attici apud Ciceronem de legibus lib. I. cap. 2. *Non solum mihi videris eorum studiis, qui litteris delectantur, sed etiam patriae* debere *hoc munus* cet. Et paullo post: Potes *autem tu profecto satisfacere in ea*, cet. Nec facilius reperio, in formula *adhuc non modo non*, quid fastidium afferre possit. *Non modo non* Cornelius saepe dixit, et quis non? *Adhuc* est *ad hoc tempus*, qua significatione noster dixit in Miltiade cap. V. n. 5. *Qua pugna nihil adhuc est nobilius*. Cicero de oratore lib. II. cap. 13. idem, quod Nepos docens, historiam nimirum a scriptoribus Latinis minus, quam a Graecis, excultam esse, *istae res*, inquit, adhuc *nostra lingua illustrata non*

est. Magnam praeter haec exemplorum copiam ex lexicis,
auctorum indicibus, libellisque eorum, qui de particulis
egerunt, depromere possit, si cui operae pretium vide-
atur. Quid vero de verbis *nec rursus cuiquam* dicendum 145
erit? *Haud quisquam* pro *nemo* optimis auctoribus adeo usi-
tatum est, ut excusatione opus sit, si quis ejusmodi or-
namentis orationem suam non frequentet. *Rursus* autem
Latinis, quemadmodum Graecis αὖ et πάλιν, non raro est
contra. Cicero de oratore lib. I. cap. 24. *Tum Antonius ve-
hementer se assentire Crasso dixit, quod neque ita amplecteretur ar-
tem, ut ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent, ne-
que* rursum *eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudia-
ret.* Idem Tusc. quaest. lib. I. cap. 20. *habitabiles regiones,
et* rursum *omni cultu propter vim frigoris, aut caloris, vacantes.*

*Quam dura omissio verbi esse in hoc: omnino rude atque
inchoatum Ciceronis morte relictum!*] Duriorne omissio
verbi *esse* in his, quam in illis Miltiad. cap. III. n. 5. *ipsos,
potestate expulsos, civibus suis poenas daturos?* Putidum foret,
verbosius hic docere ellipsin pueris notissimam, cujus fre-
quentissima exempla singulae fere operum Nepotis pagi-
nae subministrant.

*Hoc vero insolentissimum, historiam digna voce pronun-
tiare, quis Cornelio tribuere audeat?*] An insolens est *vocem*
de *eloquentia* generatim adhiberi? Non ita visum est Tul-
lio, qui pro Archia cap. I. dicit: *Quod si haec vox, hujus
hortatu praeceptisque conformata, non nullis aliquando saluti fuit.*
Nihil aliud, quam eloquentiam suam hic dicit orator, nisi
quis persuadere nobis audeat, Archia Ciceronem phona-
sco usum esse. At ubi sermo est de oratione, quae ore 146
profertur, *vocis* vocabulum adhibere fortasse licet, de scri-
pto non item. Lactantius tamen ita locutus est lib. VI. c.
VIII. n. 6. *Suscipienda igitur dei lex est, quae nos ad hoc iter
dirigat, illa sancta, illa caelestis, quam M. Tullius in libro de re
publica tertio paene divina* voce *depinxit.* Sed quid ego Lac-
tantio testimonium denuntio? Ipse Cicero, quod praesen-

tem Nepotis locum bellissime tueatur, historiae scriptae *vocem* tribuit lib. II. de oratore cap. XII. *Paullulum se erexit, et addidit* historiae majorem sonum vocis *vir optimus, Crassi familiaris, Antipater.* Idem in oratore cap. XX. *Ego autem, si quorundam grandis et ornata vox est poëtarum*, cet.

Superest, ut in verbo *pronuntiare* suspicio haereat. Etiam hoc de historico elegantissime usurpatur. Scimus enim, *pronuntiare* praeconis esse: historicum autem cum praecone comparari, durum non est, quod Cicero pro Archia cap. X. *Homerum Achilleae virtutis praeconem* dixit. Hac sola ratione fretus dicere auderem, *Homerum Achillis res gestas digna voce pronuntiasse.* Hoc tamen defensionis genere nunc supersedebo, ac locum Ciceronis, qui vel solus Nepotis caussam fortissime tutabitur, ex libro de claris orator. cap. LXXXIII. dabo, ubi insolentissimae, si diis placet, dictionis auctor: *Thucydides*, inquit, *rerum gestarum*
147 pronuntiator *sincerus, et grandis etiam fuit.* Cur vero *digna* voce historiam pronuntiare Cicero debuerit, haec caussa est, quia Fabio, Catone, Pisone, Fannio, Vennonio, qui ante Ciceronem scribendis historiis operam accommodaverant, nihil erat exilius. Vid. Cic. de clar. orat. cap. XXVII. et de legib. lib. I. cap. 2.

Quam male positum verbum Latinam; philosophiam ante eum incomtam Latinam.] Haec verborum collocatio a Cornelio Nepote, an a librario, probabilis sit, an improbabilis, equidem non in magno ponam discrimine. Usu enim didici, non facile orationis circuitum in prosaicis scriptis Romanorum reperiri, cui omnium, si ad plures codices exigatur, librorum consensu singulorum verborum positus sine ulla varietate constet. Plurimum in hac re sibi indulgent librarii, quorum alii verborum ordinem negligentia perturbant, alii ad vernaculae linguae consuetudinem revocant, alii ad aurium suarum delicias retexunt. Non igitur praestiterim, ea religione nobis haec fragmenta per manus tradita esse, ut ne unicum vocabu-

lum quidem e sede, in quam a Nepote collocatum erat, demotum sit.

Verum etiam si certum atque exploratum nobis eſſet, ab ipſo auctore verba iſta, ut nunc habentur, ordinata eſſe, non tamen video, cur haec poſitio tantas tragoedias excitare debeat. Non enim aliter disposita sunt illa Nepotis in Timotheo cap. III. n. 1. *Philippus jam tum valens Macedo multa moliebatur.* At etiam hic vocabulum *Macedo*, quod 148
suo loco positum non sit, criticis suspectum fuit. Scio, ſuſpectum fuiſſe: sed fortaſſe ab iisdem viris doctis, si fragmentum noſtrum legere his contigiſſet, locus ille in suspicionem devocatus non eſſet. Ne vero, quos nolim, oppugnare videar, acriorem de hac re diſputationem omitto. Sufficit enim ad praeſentem cauſſam, si id minime latet, quod ita promtum et propoſitum eſt, ut vel iniquis arbitris extorquere poſſit hanc confeſſionem, temerarium fore, si quis a Nepote fragmenta iſta abjudicet, ob eum verborum positum in unico libro inventum, quem in vita Timothei omnes, quotquot ab editoribus excussi sunt, codices tuentur. Si quis autem aſpernetur verba *philoſophiam ante eum incomtam Latinam*, quod plures accuſativi in litteram mugientem deſinentes concurrunt, sciat ille, etiam in aliis scriptis talia vocabula a Cornelio Nepote deinceps juncta eſſe. Ut in illo Attici cap. V. n. 1. *Habebat avunculum, Quintum Caecilium, equitem Romanum, familiarem Lucii Luculli, divitem, difficillima natura.*

Sapitne deinde, philoſophiam Latinam incomtam sua oratione conformare, *non barbarum potius hominem, quam Cornelium, elegantiſſimum ſcriptorem? Nos profecto ne intelligimus quidem* hoc maxime perſpicuum dicendi genus.] Quamvis insultet mihi vir doctus, quod, in obſcuriſſimae noctis tenebris, clariſſimam lucem me videre somniaverim, tamen periculum faciam, an demereri hunc poſſim, et facem ei 149
praeferam, quae tantam caliginem ab oculis ejus dispellat. Fortaſſe tunc poſito metu, ne per obſcuritatem illam in

barbaram aliquam regionem delatus sit, agnoscet, se in Latio, et intra ipsa pulcherrimae atque humanissimae urbis Romae pomoeria versari.

Quae fuerit *philosophia Latina ante Ciceronem incomta*, intelliget, qui ista Ciceronis legerit Tuscul. quaest. lib. 1. c. 3. *Philosophia jacuit usque ad hanc aetatem, nec ullum habuit lumen litterarum Latinarum: quae illustranda et excitanda nobis est, ut, si occupati profuimus aliquid civibus nostris, prosimus etiam, si possumus, otiosi. In quo eo magis nobis est elaborandum, quod multi jam esse Latini libri dicuntur scripti, inconsiderate ab optimis illis quidem viris, sed non satis eruditis.* Haec tam dilucida explicatio si nondum omnes tenebras excutere potuit, aliud lumen accendamus ex ejusdem operis Tulliani lib. II. cap. 3. *Est enim quoddam genus eorum, qui se philosophos appellari volunt, quorum dicuntur esse Latini sane multi libri: quos non contemno equidem, quippe quos numquam legerim: sed quia profitentur ipsi illi, qui eos scribunt, se neque distincte, neque distribute, neque eleganter, neque ornate scribere, lectionem sine ulla delectatione negligo.* Conf. de finib. lib. 1. cap. 3.

Constat igitur, philosophiam Latinam ante Ciceronem
150 *neque distinctam, neque elegantem, neque ornatam*, atque adeo *incomtam* fuisse. Hanc Cicero *oratione sua* seu divina dicendi virtute scribendique subtilitate atque elegantia *conformavit*, in meliorem formam redegit, eique eximium decus et magna ornamenta attulit. *Orationem* esse non dicendi solum, verum etiam scribendi facultatem ac formam, docent ista Terentii ex Andriae prologo v. 11. seq. *Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen Dissimili* oratione *sunt factae ac stilo.* Addo ex Cicerone lib. II. de oratore cap. 13. ubi Thucydides dicitur: *ita verbis aptus, et pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur.* Idem de clar. orator. c. LXXV. de commentariis Caesaris: *Nudi sunt*, inquit, *recti et venusti, omni* orationis *ornatu, tamquam veste, detracto.* Neque difficilius est ostendere, quae vis sit verbi *conformare*, quod valet idem ac *formando et fingendo meliorem pulchrioremque*

reddere, decus alicui rei et ornatum conciliare. Cicero de oratore lib. I. cap. 5. *Ipsa oratio* conformanda *non solum electione, sed etiam constructione verborum.* Idem pro Murena cap. XXIX. *Ego tuum consilium - - - non nulla in re forsitan* conformare *et leviter emendare possim.* Pulchre ad hunc locum Ciceronis atque erudite commentatur de significatione verbi *conformare* Joach. Camerarius.

An denique oratoriam eloquentiam perpolire, *an* ponderatiora beneficia, *an* hoc genus Latinarum litterarum Graeciae respondet, *haec an Cornelii aetatem redoleant, vehementer* 151
dubitamus.] Haec omnia talia sunt, quae scriptor quilibet aetatis aureae sua agnosceret. *Oratoria eloquentia* est illa, quam Cicero lib. I. Acad. quaest. c. 8. *oratoriam vim dicendi*, in oratore cap. III. *forensem eloquentiam*, et lib. II. de fin. cap. 6. *forensem rhetoricam* dicit. Ipsam *oratoriae eloquentiae* appellationem aliquoties reperias in dialogo de causs. corr. eloquent. cap. V. et VI. et VIII. Rhetoricam eloquentiam *rudem a majoribus acceperat* Cicero. Erant enim antiqui oratores, ut est apud auctorem ejusdem dialogi cap. XVIII. *horridi, et impoliti, et rudes, et informes.* Rudem vero rhetoricen *perpolivit. Primus enim*, verba sunt dialogi de oratoribus cap. XXI. *excoluit orationem, primus et verbis delectum adhibuit, et compositioni artem*: cet. *Poliri* autem et *perpoliri* dicuntur ea, quae *rudia sunt, et cultu enitescunt.* Ita Cicero lib. XIV. ad Attic. epist. 17. *Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum, ut volui*, perpolivi. Plures locos, quum sint in promtu, piget enotare.

Ponderatiora beneficia sunt, *quae facilius aestimari possunt et aestimantur.* Haec significatio verbi *ponderare* est Corneliana. Ita in principio Thrasybuli adhibitum videmus: *Si per se virtus sine fortuna* ponderanda *sit.* Participia vero praeterita passivorum verborum induere formam comparativorum, sexcentis exemplis vulgatissimi grammaticorum libelli inculcant.

152 *Latinas litteras* minus commode *Graeciae* comparatas videri critico nostro, ex eo conjicio, quod verba ista majusculis typis exscribi voluit. Ignoravit igitur insigne orationis variandae artificium, quo veterum disertissimus quisque frequentissime usus est. Scilicet ne stilus semper idem esset, metonymica ratione *temporum* ac *locorum* nominibus ad indicandas *res*, *quae in temporibus aut locis essent ac fierent*, abutebantur. Omitto recensere, quoties apud priscos scriptores *annus* et *dies* de *rebus et factis anni ac diei* intelligenda sint. Praetereo, *Marathona* significare aliquando *pugnam et victoriam Marathoniam*, multaque huic similia non attingo. Quid quod *Academia* de *philosophia Academica*, et *rus* de *moribus rusticorum* eleganter dicitur? Recte igitur vocabulum *Graeciae* adhibetur ad Graecorum *res gestas*, *virtutes*, *vitia*, *studia*, *mores*, atque etiam, ut hic, *litteras*, significanda. Nec durior est comparatio *Latinarum litterarum* cum *Graecia* in fragmento Nepotis, quam illa apud Ciceronem pro L. Flacco cap. XXVI. *Cujus ego civitatis* disciplinam atque gravitatem *non solum* Graeciae, *sed haud scio*, *an* omnibus gentibus *anteponendam jure dicam*. *)

Vellemus, *viri docti conferrent cum his fragmentum illud Livii de primo bello Punico*, *quod a* Matthaeo Klockio *in monasterio Salemitano repertum esse dicitur*, *et in Actis So-*
153 *cietatis regiae Parisiensis* T. V. - - - - - - *exhibetur. Ibi enim*, *ut bene Suchaeus* (Souchay) *contra* Schoepflinum *demonstravit*, *tale dicendi genus observabunt*, *quod huic simillimum*, *et ab eodem prope homine profectum esse videatur.*] Infelix opera perit, si qua insumitur in conferendis monumentis Cornelii cum scheda Klockiana, quae ad similitudinem illorum accedere plane non potest. Nisi fortasse ita inepti sumus, ut persuaderi nobis patiamur, Leonardum Aretinum, seculi quinti deci-

*) [Vide ipsum Nepotem 12, 3, 4. *Dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus*, et 25, 12, 1. *Praeoptaretque equitis Romani filiam generosarum nuptiis*; quae loca ante omnia Heusingerus laudare debebat. Cfr. not. ad priorem locum.]

mi scriptorem, ex cujus interpretatione Polybiana descriptum erat egregium iſtud fragmentum Livii, jam tum, quum codex Guelpherbytanus exararetur, atque adeo multis seculis ante quam nasceretur, libros adulteraſſe, suaque commenta priscis scriptoribus obtrusiſſe. Et fortaſſe ignosci queat tolerabili virorum doctorum errori, qui Polybii, haudquaquam spernendi hiſtoriarum auctoris, narrationem eo tempore, quo litterae priscum decus recuperabant, ab homine diserto in Latinum versam, ab orationis Livianae gravitate atque elegantia non abhorrere sibi persuaſerant: infauſtum vero barbari ingenii foetum Cornelio Nepoti supponere, aut contra Nepotis scriptum in medii aevi vervecem rejicere, sine immanis alucinationis turpitudine quis poteſt?

Pudeat vero nos, haec fragmenta, nec Latina, nec perſpicua, nec Cornelio digna, puriſſimo et elegantiſſimo Scriptori tribuere: potius rejiciamus hunc pannum, nisi nos omnia fallunt, ab homunculo, otio nimio affluenti, purpurae Cornelianae aſſutum.] Huic convi- 154
cio ne voculam quidem, quae mordere poſſit, repono. Exiſtimabunt candidi, docti atque intelligentes arbitri, satin' certa argumenta atque indicia integritatis appareant in fragmentis Cornelianis, an monumento subditicio, barbaraeque originis manifeſto, fidem inconſulte ac temere adjunxerim, eoque publicando dedecus admisiſſe putandus sim. P. P. Guelpherbyti pridie nonas sextiles CIƆIƆCCLX.

AD VINDICIAS FRAGMENTORUM NEPOTIS ACCESSIO.

155 Quum fragmenta Nepotis Guelpherbytána a cenſura, quam in actis eruditorum Lipsienſibus subierant, defenderem, intelligere mihi videbar, auctorem durioris reprehensionis non id magis egiſſe, ut antiquae scripturae fidem in dubium vocaret, quam ut editoris famae labeculam aliquam adspergeret. Hanc suspicionem tamen abjeci penitus, poſtquam vir celeberrimus, Chriſtianus Adolphus Klozius, in miscellaneis criticis, quae Trajectino typographo dederat exſcribenda, se judicii illius auctorem profeſſus eſt. In hoc enim libro tantum abeſt ut odii aut malivo-
156 lentiae indicia vir clar. prae se ferat, ut qualecumque meum de re litteraria merendi ſtudium majoribus etiam, quam quas agnoscere queam, laudibus oneret.

Ex iisdem miscellaneis didici, jam ante quam fragmenta Cornelii in disceptationem vocaret, ita propensa in litterulas meas voluntate fuiſſe Klotzium, ut opellam edendo Mallii Theodori de Metris commentario a me impensam in ephemeridibus Lipsiensibus honorifice commemoraret. Longe certiore tamen indicio benivolentiam viri celeberrimi perſpicere mihi licuit, ex quo dedit ad me litteras ita plenas humanitatis, ut inhumanitatis in crimen ipse incurrerem, si committerem, ut mea de litteraria quaeſtione contentio vehementior amicitiam noſtram diſtinuiſſe videretur.

Quam-

Quamvis igitur in miscellaneis criticis contra me ac Nepotem non nulla paullo iniquius disputata sint: tamen et reliquae humanitati auctoris, et naturae meae, ab omni genere litium alieniſſimae, id dandum eſſe putavi, ut ad illa aut plane non rescriberem, aut si res id exigeret, quam leniſſime reſponderem. Ne tamen controversiolam iſtam plane silentio praetermitterem, movebar quum aliis cauſſis, tum etiam eo, quod ex amicis cognovi, eſſe viros doctos, quibus inſpicere volentibus, quae de fragmentis Cornelianis in utramque partem disputata sint, moleſtum sit, quod vindiciarum, in pauciſſima exemplaria transcriptarum, copia non eſſet. His gratificaturus utrumque libellum, alterum fragmentorum Nepotis reductorem, alterum 157
defenſorem, conjunctim emittere decrevi.

Hic locus opportunus erat reſpondendi ad argumenta cel. Klotzii, quibus ille in miscellaneorum criticorum capite XI. efficere voluit, ut vindiciae Cornelianae viderentur injuſtae. In hoc negotio sic verſabor, ut appareat, a scribente non iram modo, sed omne insectandi atque etiam refutandi ſtudium afuiſſe.

Primum caſtigat vir clariſſimus morositatem meam, qui contra se, in re levi a me diſſentientem, nimis calide disputaverim. Fateor me hanc, immo graviorem, reprehensionem meriturum fuiſſe, si inclementius invectus eſſem in virum doctum, cui fragmenta Nepotis, quae a me proferebantur, fidei ambiguae visa eſſent. At mihi amoliendum erat haud leve opprobrium, quod nasci poterat ex sententia, quam vir eruditiſſimus, persona judicis suscepta, ex eo loco, qui musicus aliquis Areopagus videri poteſt, contra me pronuntiaverat: *Pudeat nos, haec fragmenta, nec Latina, nec perſpicua, nec Cornelio digna, puriſſimo et elegantiſſimo ſcriptori tribuere: potius rejiciamus hunc pannum* cet. Haec videns arbitrabar, cauſſam illam si remiſſius agerem, quam tunc faciebam, verendum mihi eſſe, ne lentus atque hebes appellarer.

Nunc vero poſtquam concertatio illa in amicam disceptationem vertit: omnem bilem, si qua in animo meo resedit, libens ac volens abjicio; et, ut humanitati, qua provocatus sum, iisdem verbis, quibus Klotzius uſus eſt,
158 reſpondeam, si quid scripsi, quo se laceſſitum eſſe protervius, jure V. C. queri poſſit, illud ne dictum eſto.

Id tamen nollem ab eo durius acceptum eſſe, quod ego, quidquid in me et fragmentis Cornelii reprehenderat, crimina appellavi. Ea significatione *crimina* dixi, qua apud Ciceronem lib. III. de oratore c. 49. *ineptiarum crimen*, apud Horatium de arte poët. v. 261. *operae celeris nimium curaque carentis* et *ignoratae artis crimen*, et apud alios similia legeram.

Neque ego simpliciter negavi, in judicandis Cornelii fragmentis interponendam eſſe auctoritatem aurium, sed harum judicium, in hac cauſſa praeſertim, valde lubricum eſſe dixi, eumque, qui ob aurium suarum faſtidium prisci auctoris scriptum aliquod rejiciat, nisi idem oſtendat, quid a quibus veterum praeſcriptis exemplisve discrepet, audiendum non eſſe. Ergo cultis auribus atque elegantibus honorem suum non invidi, neque eas omni suffragio privavi: sed diſputationem noſtram ad dilucidam argumentandi normam revocans evitare volui, ne, si alter fragmenta illa aurium suarum judicio condemnaret, alter abſolveret, simile quid nobis accidiſſe videretur, atque illis, qui in convivio de cibi alicujus sapore rixantur.

Verba Nepotis *qui potuerit et etiam debuerit*, itemque illa *adhuc non modo non*, ob κακοφωνίαν Cl. Klotzio displicent. An igitur virum doctum offendit ὁμοιοτέλευτον, quod ver-
159 bis *potuerit* et *debuerit* efficitur? Scio equidem, viros eruditos talia non in oratorio solum, sed etiam in hiſtorico ſtilo reprehendere. Nepotem tamen videmus ὁμοιοκατάληκτα iſta adeo non refugiſſe, ut ea prope quaesiviſſe videatur. Huic rei fidem facere poterunt exempla, quae ex Attici vita, pauca de multis, excerpam. cap. III. 1. *Quo fa-*

ctum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. Cap. V. 4. *Ut, inter quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrectatio.* Cap. VI. 2. *Conservatis legibus, in tam effusis largitionibus.* Cap. IX. 2. *Hostis Antonius judicatus Italia cesserat, spes restituendi nulla erat.* Cap. XI. 5. *Quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat.* Cap. XII. 1. *Quum propter suam gratiam, et Caesaris potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret adfinitatem.* Cap. XIII. 4. *Quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae.*

Nec vero verbum *debuerit* post *potuerit* aut otiosum esse, aut languere existimabit, qui perspexerit, a Nepote dici, Tullium, qui oratoriam eloquentiam perpoliverit, philosophiamque sua conformaverit oratione, non modo egregie facere *potuisse*, sed hoc quoque, *veluti tertiam aliquam pensionem*, civitatis suae litteris *debuisse*, ut historiam digna voce pronuntiaret. Utrumque verbum eodem modo conjunxit Livius lib. XLI. c. 22. *nec enim tam atroces fuisse simultates, ut non cum ipso potuerint, ac debuerint finiri.*

Verborum *adhuc non modo non* neque asper concursus, neque hiulcus est, neque ulla arte investigare potui, 160
cur aures, quamvis teretes ac religiosae, compositionem illam debeant aspernari.

Particula *rursus*, quem ad modum ceteris significationibus Graecorum αὖ et πάλιν respondet, ita etiam pro *contra, vicissim* frequenter adhibetur. Duobus testimoniis Marci Tullii, quibus hanc vim adverbii tuebar, permulta adjicere possem, si locos, qui inter legendum occurrerunt, adnotare voluissem. Nonnulla exempla tamen, quae nunc ad manum sunt, prioribus succenturiabo. Cicero in Bruto cap. 12. *Rem augere posse laudando, vituperandoque* rursus *affligere.* Sallustius Jugurth. LXIX. 1. *Primo, uti erat res, Metellum rati, portas clausere: deinde, ubi neque agros vastari, et eos, qui primi aderant, Numidas equites vident,* rursum *Ju-*

gurtham arbitrati, cum magno gaudio obviam procedunt. Adde Virgil. Georg. III. 138. et 484. Horat. I. sat. 3. 28. I. ep. 2. 17.

Ellipsis verbi *esse* in verbis fragmenti *omnino rude atque incohatum morte Ciceronis relictum* quo modo durior sit, quam in loco Nepotis, quem, depromtum e magno numero exemplorum apud hunc scriptorem obviorum, in vindiciis proposui: equidem conjectura nulla consequor.

Si in fragmento esset *res gestas pronuntiare digna voce*, ferret humanissimus Klotzius formulam, licet rariorem. Sed quomodo dici possit *historiam pronuntiare*, pro historiam alicujus populi scribere, se videre negat. Ex eo autem,
161 quod Plutarchus tradit in vita Ciceronis p. 881. hunc non solum populi Romani, sed aliarum quoque gentium historiam scribere voluisse, intelligimus, non dicere Nepotem, a disertissimo Romulidarum res gestas sui populi, sed generatim historiam, Latina lingua scribi non modo potuisse, sed etiam debuisse. Ideoque *historiam pronuntiare* sic accipiendum existimo, quem ad modum Cicero lib. II. de orat. cap. 12. *historiam scribere* dixit. Et *historiam digna voce pronuntiare* non dissimile est illi, quod legimus in eodem Tullii libro, cap. 9. *historia voce oratoris immortalitati commendatur.* Iis autem, quae ad illustrandam exquisitiorem significationem verbi *pronuntiare* antea a me dicta sunt, nunc addo locum Ciceronis ex offic. lib. I. cap. 1. *Demosthenem, si illa, quae a Platone didicerat, tenuisset et* pronuntiare *voluisset, ornate splendideque facere potuisse.*

Adsentior viro celeberrimo, Nepote non satis digna esse illa *philosophiam ante eum incomtam Latinam*, atque in his corruptoris fraudem statim odorabar, sed emendandi rationem veram non perspiciebam. Nunc manifeste mihi deprehendisse videor commentum glossatoris, qui veritus, ne lector aliquis imperitior in errorem duceretur, supra verba *philosophiam ante eum incomtam* adscripserit *Latinam.* Haec glossa deinde, quod saepissime factum esse animadvertimus, ab imprudente librario in contextum Cornelia-

nae orationis invecta eſt. Nepoti non opus erat hoc additamento, quia e toto tractationis nexu et maxime ex verbis *hoc genus Latinarum litterarum*, satis conſtare poterat, de 162
qua philoſophia loqueretur. Itaque cenſeo, vocabulum *Latinam* litura tollendum eſſe. *)

Oratoriam eloquentiam tribus locis elegantissimi dialogi de cauſſis corruptae eloquentiae confirmaveram, nec Cicerone indignam eſſe hanc verborum copulationem, inde colligebam, quod ille lib. 1. Acad. quaeſt. cap. 8. *oratoriam vim dicendi* dixit. Haec quia viro erudito non ſufficere videntur, adjicio *oratoriam orationem* e libro I. de oratore c. 54. Idem Tullius rhetor. lib. I. c. 5. *artificioſam eloquentiam - - - - oratoriam facultatem* appellat. Haec omnia declarare crediderim, ipſum eloquentiae parentem *oratoriae eloquentiae* appellationem non refugiſſe.

At *eloquentiam perpolire* quis dixerit? Elegantiſſimam eſſe hanc formulam, intelligemus, si meminerimus, *eloquentiam* non solum facultatem oratoris significare, sed eamdem vocem in multis optimorum scriptorum locis de effectu eloquentiae, atque adeo de ipſa *oratione* eloquentis, accipiendam eſſe. Hanc significationem vocabuli sequutus Cicero de opt. gen. orat. cap. 2. scripsit: *Eloquentia conſtat ex verbis et ſententiis.* Et lib. I. Tusc. quaeſt. cap. 26. *Eloquentiam*, ait, non *sine quadam vi majore fluere, abundantem ſonantibus verbis, uberibusque ſententiis.* Jam si conſtat, *eloquentiam* pro oratione a cultiſſimae Latinitatis auctoribus uſurpatum eſſe; nemo autem dubitat, quin ab iisdem *perpolire orationem* frequentatum sit: sequitur, ut is, qui scri- 163
pserit *eloquentiam perpolire*, vituperationem non mereatur. Simili metonymia, qua Nepos vocem *eloquentia* hoc loco extulit, idem *philoſophiam* pro praeceptis, quae philoſophi tradunt, ponere solebat. Hinc eſt illud in epiſtola ad Cicero-

*) [Ego abeſſe nolim. *Latina* enim philosophia erat, qua conformanda Cicero laudem consecutus eſt.]

nem apud Lactantium lib. III. div. inſtit. c. 15. n. 10. *Qui in ea* (philoſophia) *diſputanda verſantur*. Et in fragmento noſtro: *philoſophiam ante eum incomtam ſua conformaverit oratione*.

Ponderatiora beneficia bonorum scriptorum auctoritate munire a Klotzio jubeor. Si requirit V. C. ut ejusdem comparativi ab aequalibus Nepotis eadem significatione adhibiti teſtimonia proferam, neque alia via defendendi vocabuli ſupereſt, vereor, ne mihi, in hac idoneorum teſtium penuria, patrocinium fragmenti in suspicionem adducti abjiciendum sit. Sed bene habet, quod res mihi eſt cum adverſario docto, qui etiam sine monitore intelligit, si omnia scripta vetuſta, in quibus dicendi formas aequalium scriptorum suffragio deſtitutas deprehendimus, pro spuriis rejicienda sint, tunc actum eſſe, non de uno itemque altero veteris auctoris fragmento, quae jactura tolerabilis eſſet, sed de plerisque et Graeciae prioris et Latii monumentis. Quis umquam suspectum habuit fragmentum Nepotis Cornelii (neque enim ex longinquo probationes arceſſere opus eſt) sed quis in dubium vocavit fragmentum noſtri, quod de-
164 promtum ex epiſtola ad Ciceronem eſt apud Lactantium loco, quem paullo ante indicavi? Tamen ejus defenſionem deſperarem, si quis poſtularet, ut vocabulum *perfectricem*, aut formulam *diſputare philoſophiam*, exemplis illius aevi tuerer. Quin immo fragmenta Nepotis Guelpherbytana, quae minorem gratiam fuiſſent meritura, si nihil, nisi tritum et quotidianum propinarent, eo commendatiora nobis eſſe debebant, quo sunt ea, quae inde discimus, a vulgari obſervatione remotiora.

Nisi igitur omnia me fallunt, eruditiſſimus Klotzius flagitans, ut *ponderatiora beneficia* bonorum scriptorum auctoritate muniam, nihil aliud requirit, quam ut oſtendam, hunc comparativum hoc loco positum eſſe ea significatione, quae ab analogia priscae atque incorruptae Latinitatis quam minime recedat. Subeundum igitur hoc negotium ſucceſſusque periclitandus eſt. *Ponderari* proprie dicuntur, quorum pon-

dus examinatur. Longe frequentius tamen hoc verbum transfertur ad ea, quorum magnitudo, pretium, praeſtantia exploratur. Utriusque significationis exempla sunt in promtu, et alterám, quae ad noſtrum locum maxime facit, ex ipso Nepote in vindiciis prioribus ſtabilivi. *Ponderatior* igitur eſt, *cujus praeſtantia eſt exploratior*, quique propterea jucundior eſt et gratior. Comparativos similes (quales sunt *explicatior*, *libratior*, *perditior*, *provectior*, *remiſſior*, *ſedatior*, cet.) magno numero collegerunt Grammatici, et diligentiſſime Guntherus Latinit. reſtit. part. II. cap. 26. Nihil tamen a vocabulo *ponderatior* propius abeſt, quam comparativus *penſior*, quo veteres usi sunt pro *melior*, *praeſtantior*, *acceptior*, *carior*. Plautus Stich. I. 2. 61. *Age tu altera utra sit conditio* pensior, *Virginemne an viduam habere?* Gellius lib. XII. cap. 5. *Natura, inquit, omnium rerum, quae nos genuit, induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri et caritatem: ita prorſus, ut nihil quidquam eſſet carius* pensiusque *nobis, quam nosmet ipsi.* Quum vero *pendere* sit *ponderare*, *penſiora* autem priscis dicantur, quae *praeſtantiora* et *cariora* sunt: pronum eſt colligere, argumento valde lubrico niti, si quis fragmenta Cornelii Nepotis eo nomine subditicia et auctore suo indigna pronuntiet, quod ibi, quae majoris fiunt, eoque jucundiora et gratiora sunt, *ponderatiora* dicuntur. 165

Oſtenderam, *Latinas litteras* a Nepote comparatas eſſe Graeciae, simili modo, quo Cicero *diſciplinam Graeciae* comparavit *omnibus gentibus*. Quo clarius appareat, hanc orationis variationem optimis auctoribus usitatam fuiſſe, in medium dabo ejusdem Tullii locum e libro I. de offic. c. 22. *Licet eadem de Pauſania Lyſandroque dicere: quorum rebus geſtis quamquam imperium Lacedaemoniis datum putatur, tamen ne minima quidem ex parte* Lycurgi legibus et disciplinae conferendi sunt. Similia ibi adscripsit patruus, cujus adnotationes poſtumas mea qualicumque cura ornatiores haud ita multo poſt udituras eſſe, confido. Dum haec scribo, commode 166
mihi in memoriam redit illa comparatio Plinii lib. I. ep. 16.

n. 3. *Senties, quod ego, quum* orationes ejus *in manus ſumſeris,* quas *facile* cuilibet veterum, *quorum eſt aemulus, comparabis.*

Leonardum Aretinum in scenam haud reduco, neque ulterius de acerbis crebrisque exclamationibus queror. Publice potius profiteor, cel. Klotzii amicitiam mihi tanto gratiorem eſſe, quo manifeſtius perſpexi, neque illum amicis suis adſentari, nec delectari adſentatoribus: sed, quod ingenuo amicitiae cultore dignum eſt, cum libertate et monere, et moneri. Et quamvis fragmenta Cornelii, quo curatius a me excuſſa sunt, eo longius a suſpicione fraudis abeſſe videantur; praetereaque viri aliquot summi, quorum auctoritas non apud me solum, sed apud ipſum Klotzium et apud omnes bonos eſt maxima, judicium meum de illis confirmaverint: tamen, si rationes a me adlatae ab eruditiſſimo viro non impetrare poterunt, ut sententiae noſtrae suum calculum adjiciat, jam nunc polliceor, hoc ejus diſſensu adeo me non offenſum iri, ut mihi jucunda etiam sit futura simplicitas diſſentientis. Scribebam Guelpherbyti a. d. XII. calend. Septembr. anno CIƆIƆCCLXV.

JO. ANDREAE BOSII
CHRONOLOGIA
IMPERATORUM GRAECIAE
APUD
CORNELIUM NEPOTEM
PER OLYMPIADAS
EX HERODOTO THUCYDIDE XENOPHONTE AC POTISSIMUM DIODORO.

OLYMPIADIS LXII. annus IV. putatur urbis conditae Varronianus CCXXV. et incidit in annum periodi Julianae 4185. ante aeram vero Christianam 529.

Cyrus occidit in bello contra Massagetas. *Nepos* 21, 1. 2. *Vid. Petavii Rationar. tempor. part. II. lib. III. c.* 9. *et* 10. *Usser. annal. V. T. ad ann. mund.* 3475. *Riccioli chronolog. reform.* 5, 7. 1.

OLYMPIAS LXIII.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXIV.

1.
2.
3.
4.

Darius, Hystaspis F. regnum Persarum adipiscitur. 21, 1. 2. *Petav. de doctr. temp.* 10, 18. *Ricciol.* 5, 7. 3. *Selden. can. chron. ad a. P. J.* 4197.

OLYMPIAS LXV.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVI.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVII.

1. Circa hoc tempus Miltiades, Cimonis F. in Chersonesum mittitur. *Nepos* 1. 1. *et* 2. *Vid. Petav. part. I. R. T. lib.* 2. 8.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVIII.

1. — Darius Scythis bellum inferre decernit; pontemque in Istro facit. 1, 3. 1.
2. Miltiades, Chersoneso relicta, Athenas redit. 1, 3. 6.
3.
4.

OLYMPIAS LXIX.

1.
2.
3.
4.

Atheniensium auxilio Jones Sardes expugnant. 1, 4. 1. *Herod.* 7. *Petav. D. T.* 13. *et Ricciol. in chronico magno. Sed Usserius a.* 3504. *quadriennio post contigisse vult.*

OLYMPIAS LXX.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXXI.

1.
2.
3.
4. Themistocles, archon, persuadet Atheniensibus, ut portum Piraeei et classem novam exaedificent. 2, 2. 1. *et* 2, 6. 1. *Plutarch. Herodot. Polyaen. I. Ita Simson. in chron. cathol.*

OLYMPIAS LXXII.

Darius Datin et Artaphernem adversus Graecos cum classe ɪɔcc navium mittit. Hi Eretriam capiunt, inde in Atticam accedunt, 1, 4. 1. et 2.

3. Miltiades, Cimonis F. Atheniensium dux, Darium vincit, una cum Ariſtide, cognomento Juſto. 1, 5. 5.	Pugna Marathonia Darius, Persarum rex, profligatur. *Herodot.* 6. *Thucyd.* 1. *Dionys. Gell. et Nepos* 1, 5. 5. *Alii in annum* 2. *aut* 1. *conjiciunt. Vid. not. ad l. c. Nepotis, ibique laudatis adde Usser. annal. V. T. ad A. M.* 3514. *Ricciol. chronol. reform.* 3, 3. 7.
4. Miltiades, Parum insulam infeliciter adgressus, in vincula conjicitur, et in iis obit, *ex opinione Petavii* 1, 3. 2. *Labbei aliorumque. Nepos* 1, 7. 6. *Plut. Cimon.*	
OLYMPIAS LXXIII.	
1.	
2.	
3.	Xerxes Dario, Hyſtaspis F. mortuo succedit. 21, 1. 1. *Herodot.* 7. *Vide Petav.* 2, 3. 10. *Ricciol.* 5. 7. 4.
4.	
OLYMPIAS LXXIV.	
1.	
2. Ariſtides oſtracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. *Diod. lib.* 11. *Plutarch. et Nepos* 3. 1. 2. *vid. not. ad* 3. 1. 5. *Simson. ad a.* 4. *olymp.* 73. *refert.*	
3.	
4. Themiſtocles oraculum interpretatur de muris ligneis. 2, 2. 6.	Xerxes in Asiam proficiscitur, et hieme Sardibus exacta, vere transit in Graeciam. *Plut. Themist. et Aristid. Diodor.* 11. *Justin.* 2. *Nepos* 2. 2. 4. *et* 5. *Vide ibi not. et illic laudatis adjice Ricciol.* 3, 3. 8. *Selden. can. chron.* 4233.
OLYMPIAS LXXV.	
1.	Bellum Persicum Xerxis in Graeciam. Athenae incensae. 2, 2. 4. 3, 1. 5.
	Pugna ad Thermopylas duce Leonida, qua CCC. Spartani caesi. 2, 3. 1.
Ariſtides ante tempus ab exsilio revocatur. *Plutarch. Nepos* 3, 1. 5. *v. not.*	Pugna ad Artemisium Persarum infelix. 2, 3. 2.
	Xerxes ad Salaminem victus fugatusque a Themiſtocle. 2, 4. 6. *Plutarch. Herod.* 7. *Diodor. alii. Vid. not. ad* 2, 5. 3.

2. Ariſtides, Atheniensis, et Pausanias, Lacedaemonius, cum Mardonio pugnant. 3, 2. 1. 2. 4, 1. 2.

Pugna ad Plataeas, duce Persarum, Mardonio, occiso; et altera eodem die ad Mycalen. 4, 1. 2. *Herodot.* 9. *Diodor.* 11. *Plutarch. Aristide*, *alii.*

3. Athenienses consilio Themiſtoclis muros suos inſtaurant, repugnantibus Spartanis. *Diodor. lib.* 11. *Plut. Nep.* 2, 6. *et* 7.

4. Ejusdem suasu Piraeei portus Athenis absolvitur. *Diodor. ibid. Thucyd. lib.* 1. *Nep.* 2, 6. 2. *Sic et Petavius ac Simsonius. Sed Usserius confert in a.* 3. *olymp.* 76.

Lacedaemonii Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt. 4, 1. 4.

Ariſtidis aequitate Graecorum imperium ad Athenienses defertur, et ad eorum societatem pleraeque civitates adjunguntur. 3, 2.

2. Ejusdem opera aerarium Graeciae in Delo conſtituitur. 3, 3. 1.

OLYMPIAS LXXVI.

1.

2.

Lacedaemonii maris imperium adfectant. *Diod. Nepos* 3, 2. 2.

3.

4.

OLYMPIAS LXXVII.

1.

2. Themiſtocles, oſtracismo pulsus Athenis, et absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit 2, 8. 9. *Diod.* 11. *Plutarch. Aliter Usserius. Vid. not. ad* 2, 9. 1.

3. Cimon, Atheniensium dux, vincit Persas praelio navali ac terreſtri eodem die. 5, 2. 2. *et* 3. *Diod.* 11. *Plutarch.*

Bellum in Persas 1. ad Eurymedontem fluvium. *Diodor. et Polyaen.*

4.

OLYMPIAS LXXVIII.

1.

2. Ariſtides obit, *secundum Simson. Nepos* 3, 3.

3. Themistocles Magnesiae moritur. 2, 10. 4. *Thucyd.* 1. *Vid. Usser. a.* 3538. *Petavius triennio post obiisse conjicit.*	
4.	Xerxes, Persarum rex, ab Artabano trucidatus. Succedit Artaxerxes Macrochir. *Diodor. l.* 11. *Ctesias*, *Nepos* 21, 1. 5. *Vid. Petav. R. T. part.* 2. *lib.* 2, 10. *Ricciol.* 5, 7. 4. *Sed Usserius fere novennio integro initium ejus anterius facit ad A. M.* 3531.

OLYMPIAS LXXIX.

1.	Thasii, qui ab Atheniensibus defecerant, a Cimone victi. *Thucyd. Diod.* 11. *Nep.* 5, 2. 5.
2.	*Bellum in Persas* 2.
3.	
4.	

OLYMPIAS LXXX.

1. Cimon ostracismo ejicitur. 5, 3. 1. *Diodor.* 11.	Bellum Corinthium excitatum a Megarensibus.
2.	
3.	
4.	

OLYMPIAS LXXXI.

1.	
2. Cimon in patriam revocatur. 5, 3. 3.	
3.	Atheniensium cum Lacedaemoniis per Cimonem foedus quinquennale. *Diod. lib.* 11. *Thucyd.* 1. *Nep.* 5, 3. 3. *Petav. A. P. J.* 4264. *et Labbeus in a.* 4. *olymp.* 82. *conjiciunt. Sed Nepos quinto exsilii anno id factum ait.*
4.	

OLYMPIAS LXXXII.

1.	
2.	
3. Cimon Persas in Cypro vincit, et maris imperium suis vindicat. *Diod. Plutarch. Thucyd. lib.* 1. *et Nepos* 5, 3. 4.	Bellum in Persas 3. ab Atheniensibus motum.
4. Cimon in Cypro moritur. *Auctores iidem.*	Persae a Cimone, Athen. duce, victi pacem cum Atheniensibus componunt. *Diod.* 11. *Thucyd. l.* 3.

OLYMPIAS LXXXIII.

1\. Bellum Lacedaemonium III. gestum a Lacedaemoniis cum Megarensibus. *Diod.* 12.

2\. Athenienses ad Coroneam victi a Boeotis. *Diod.* 12.

3\. Agesilaus nascitur. — Bellum Euboicum, duce Pericle, cum Euboeensibus gestum. *Diodor. lib.* 13.

4\.

OLYMPIAS LXXXIV.

1\.
2\.
3\.
4\. Bellum Samium, quo Samii, qui defecerant, anno sequenti in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. *Diod.* 13.

OLYMPIAS LXXXV.

1\. Bellum Byzantium, quo Byzantii subacti. *Diod.* 12.

2\. Bellum Corinthium et Corcyraeum. *Diod.* 12. *Thucyd.* 1.

3\.
4\. Corinthiorum et Corcyraeorum ad bellum apparatus. *Diod.*

OLYMPIAS LXXXVI.

1\. Corcyraei vincunt Corinthios auxilio Atheniensium. *Diod. Sed Petav. R. T.* 1, 3. 6. *et D. T. lib.* 13. *et Labb. in annum seq. conjiciunt.*
2\.
3\.
4\.

OLYMPIAS LXXXVII.

1\. Bellum Peloponnesiacum incipit. *Diodor. lib.* 12. *Thucyd.* 2. *et* 3. *non autem a.* 2. *ut volunt ex Diodoro alii. Vid. Petav.* 2, 3. 11. *Strauch. breviar. chronol.* 4, 28. *Langium de ann. Chr.* 2, 16.
2\.
3\.
4\.

OLYMPIAS LXXXVIII.

1\. Athenienses, duce Chabria et
2\. Lachete, prospere ad Syracusas pugnant. *Diodor.*

3\. Artaxerxi, regi Persarum, mor-
4\. tuo succedit Xerxes. *Diod. Alii biennio post id contigisse volunt. Vid. Simson. a.* 3582.

OLYMPIAS LXXXIX.

1.		
2.		
3.		Inter Athenienſes et Lacedaemonios L. annorum induciae fiunt, poſt annos VIII. diſſolutae. *Thucyd.* 5. *Alii eas in annum praecedentem conjiciunt.*
4.		

OLYMPIAS XC.

1.		
2.		
3.		
4.	Alcibiades inſtaurat rempubl. Argivorum. *Diodor.*	Athenienſes bellum Siciliense suscipiunt.

OLYMPIAS XCI.

1.	Alcibiades, Nicias ac Lamachus, duces Atheniensium, ad bellum cum Syracuſanis gerendum missi. *Diodor. lib.* 13. *Thucyd.* 8. *Nep.* 7, 3. 1.	
2.	Alcibiadis, quod contra rempubl. conjuraſſet, poſtulatio et fuga ad Spartanos. *Diod. Nep.* 7, 3. 3. 7, 7. 2. *alii.*	Pugna ducum Atheniens. cum Syracuſanis. *Diod. lib.* 13. *Alii anno seq. contigisse putant.*
3.		
4.		Bellum Decelicum. Decelia munitur a Spartanis Alcibiadis juſsu contra Athenienſes. 7, 4. 7.

OLYMPIAS XCII.

1.	Alcibiades exſul agit cum Atheniensibus, ut reſtituatur in patriam. *Diodor. lib.* 13. *Thucyd.* 8. *Nep.* 7, 3. 5.	
2.	Alcibiades ab Atheniensibus revocatur. *Iidem auctores.*	Athenienſes duce Thraſyllo et Thraſybulo navali praelio Lacedaemonios, ducemque Mindarum vincunt. *Diodor.* 13.
3.	Conon sedat Corcyrae seditionem. *Diodor.*	Athenienſes iisdem ducibus Lacedaemonios vincunt navali praelio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiſo. *Diod. ibid. Thucyd. Xenoph.* 1. *Usserius id triennio posterius facit priori.*
4.	Alcibiades et Thraſybulus in Thracia prospere pugnant. *Diodor. ibid.*	

OLYMPIAS XCIII.

1. Alcibiades Athenas reversus fit summus imperator, et paullo post exsul. *Diodor. ibid. Nep.* 7, 7. 1.
Atheniensium ad Andrum cum Lacedaemoniis pugna, ducibus Alcibiade, Adimanto et Thrasybulo. *Diod. Nep.* 7, 7. 1.
Athenienses, Conone duce, male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, et altera pugna ad Mytilenen. *Diodor. lib.* 13. *Factum hoc alii censent anno sequenti.*

2.

3. Dionysius senior Syracusis tyrannidem obtinet. *Dionys. Halicarn. lib.* 7.

4. Conon ad Evagoram, Cypri regem, fugit. *Diod.*
Lysander Athenas capit, et xxx. tyrannos eis imponit. 8, 1. 5.
Athenienses a Lacedaemoniis ad Aegos potamos a Lysandro debellati. *Diodor. lib.* 15. *Nep.* 6, 5. 4. 7, 9. 1. 9, 1. 2.

OLYMPIAS XCIV.

1. Alcibiades in Phrygiam fugit, et illic opprimitur. *Diodor. Plut. Nepos* 7, 10. 6.
Finis belli Peloponnesiaci. *v. Petav. D. T.* 10, 28. *R. T.* 1, 3. 9.

2. Lysander accusatus absolvitur. *Diodor. Nep.* 6, 3. 4.

3.

4. Thrasybulus, devictis tyrannis, Atheniensibus libertatem restituit. 8, 3. 1. *Diodor.* 13. 14. *Xenoph. rer. Graec.* 2.

OLYMPIAS XCV.

1.

2. Conon, Atheniensis, exsul Persicae classi praeficitur adversus Lacedaemonios. *Diodor. lib.* 14. *Nep.* 9, 2. 2.

3.

4.

OLYMPIAS XCVI.

1. Agesilai cum Persis in Asia bellum. 17, 2. 2. *Diodor.* 14.
Lysander, dux Lacedaemoniorum, ad Haliartum interfectus. 6, 3. 4. *Diod.* 14.

2. Conon vincit Periarchum, Lacedaemon. classis praefectum, ad Cnidum. *Diodor. Xenoph. Plut. Agesilao*, Nep. 9, 4. 4. *Alii anno seq. id evenisse volunt. Vid. Usser. a.* 3610.

Bellum sociale Lacedaemonium.

Lacedaemonii a Conone victi, post ad Coroneam, duce Agesilao, prosper pugnant. *Diodor. Nep.* 17, 4. 5.

Belli Corinthiaci initium. *Diodor.*

3. Conon muros Athen. ope Thebanorum restituit, et a Tiribazo custodiae traditur. 9, 4. 5. 9, 5. 3. *Diodor.* 14.

4. Iphicrates ad Corinthum feliciter pugnat. *Diod.* 14. *et Nep.* 11, 2. 3.

Deponit imperium, et Chabrias succedit.

OLYMPIAS XCVII.

1. Thrasybulus cum classe missus in Thraciam et Lesbum. *Diodor.* 14.

2. Agesilaus, rex Lacedaemon. agrum Corinthium populatur. 17, 5. 1.

3. Thrasybulus ab Aspendiis necatus. *Diodor.* 14. *Nep.* 8, 4. 4.

4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.

2. Chabrias, Evagorae adjutor datus, totam Cyprum devincit. 12, 2, 2. *Xenoph. rer. Gr.* 5. *Ita Usserius A. M.* 3617. *alii olympiade* 97. *contigisse volunt. Vid. not. ad d. l.*

3.

4. Datames ab Artaxerxe Ciliciae praeficitur. *Diod. Nep.* 14, 1. 5.

OLYMPIAS XCIX.

1.

2.

3.

Lacedaemonii, duce Phoebida, arcem Thebarum, Cadmeam, occupant. *Diodor. Aristid. Polyb. Nep.* 16, 1. 2.

Bellum Laconicum Boeoticum. *Diodor. lib.* 15. *Aristides, Isocrat. in panegyrico.*

4.

OLYMPIAS C.

1.		
2.		
3.		Thebani exſules ope Atheniensium Cadmeam recipiunt. 16, 3. 3. *Diodor. Xenoph. alii.*
4.	Agesilai in Boeotiam expeditio. 12, 1. 2.	
	Chabriae victoria de Spartanis. *ibid.*	
	Chabrias Acorin, Aegypti regem, adjutum profectus, Athenas revocatur. 12, 2. 3. *Diodor.*	
	Idem novo pugnae genere Boeotos servat. 12, 1. 2. *Diodor. lib.* 15.	
	Iphicrates ab Atheniensibus auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur. 11, 2. 4. *Diodor.*	Bellum Lacedaemonium I.

OLYMPIAS CI.

1.	Timotheus Lacedaemonios ad Leucadem superat. 13, 2. 1. *Diodor. lib.* 15. *Xenoph. lib.* 5.	
	Chabriae interfecto succedit Iphicrates. *Diodor. ibid. Alii tamen Chabriam demum post aliquot annos, bello sociali, periisse volunt. Vid. Simson. ad A. M.* 3629.	
2.		Lacedaemonii maris imperium relinquunt Athenienſibus. 13, 2. 2. *Diodor.* 15.
3.	Timotheus Corcyraeis contra Lacedaemon. subsidio mittitur. *Diod.* 15.	Bellum Lacedaemonium II. inter Athenienſes et Lacedaemonios. *Diod. et Xenoph.*
	Item Iphicrates. *Diod. Xenoph. Frontinus, Nepos* 11, 2. 1.	
	Iphicrates, exercitui conducticio praefectus, adverſus Aegyptios proficiscitur, et paullo post Athenas revertitur. *Diodor. et aliter paullo Nepos* 11, 2. 4.	Pharnabazus cum Iphicrate adverſus Aegyptios profectus.

OLYMPIAS CII.

1.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat 15, 8. 3.

Boeoticum Bellum.
Pugna Leuctrica Spartanorum cum Thebanis. *Diodor. et alii. Vid. Petav. de D. T.* 10, 31. *Selden. can. chron. Alii in annum seq. conjiciunt.*

3. Iphicrates Eurydicen defendit. 11, 3. 2 *Aeschin. de falsa leg.*

4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam oppugnat, Messenen restituit. 15, 8. 4. *Diod. et alii.*
Iphicrates Lacedaemoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.
Pelopidas et Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. *Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib.* 7. *Nepos* 16, 4. 2. *alii.*

Bellum Laconicum Arcadicum Lacedaemoniorum cum Arcadibus.
Boeoti duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, et a Chabria Atheniens. duce repulsi. *Diodor. Xenoph.*

OLYMPIAS CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheraeo in vincula conjicitur. *Diodor. Plutarch. Nep.* 16, 5. 1. *Pausan. in Boeotic.*

Thebanorum cum Arcadibus bellum.
Dionysius Syracusarum tyrannus moritur. *Nepos* 21, 2. 3. *Eusebius in chronico, alii.*

2. Epaminondas exercitum Theban. incolumem domum reducit. 15, 7. 2. *Plutarch. Pelopida.*
Pelopidas liberatur. 16, 5. 2. *Diodor.*

3. Epaminondas in Peloponneso bellum gerit. 15, 7. 3. *Diodor.*

4.

Bellum Arcadum et Eleorum. *Diodor. lib.* 15. *Xenoph. Justin. Frontin.*

OLYMPIAS CIV.

1. Pelopidas praelio adversus Alexandrum Pheraeum victor cadit. *Plutarch. Nep.* 16, 5. 4. *Diodor.*
Timotheus, in Thraciam profectus, Potidaeam et Toronem occupat. *Diod. lib.* 15.

Thebani, Epaminonda perorante, de maritimo imperio comparando cogitant. *Diod. Pausan. Boeotic.*

	Cum Olynthiis bellum gerit. *Nep.* 13, 1. 2. *Demosthen. Olynth.*	
2.	Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedaemonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. 15, 9. 1. *Diodor. et alii passim.*	Pugna Mantineensis duce Epaminonda,
3.	Agesilaus et Chabrias a rege Perfarum ad Tachum, Aegypti regem, deficiunt. 17, 8. 2. 12, 2. 3. *Diod.* 15. *Polyaen.* 3. Agesilai interitus. *Xenophon, Plutarch. Diodor. Nep.* 17, 8. 6. Datames ab Artaxerxe deficit. 14, 5. 5. *et deinceps, Diodor.* 15. Chabrias Nectanebo regnum conftituit. 12, 2. 1.	Artaxerxi Mnemoni, regi Perfarum, mortuo succedit Artaxerxes Ochus. *Alii tamen triennio ante obiisse volunt. Vid. Petav. D. T.* 10, 29. *et lib.* 13. *Labbeum A. M.* 3688.
4.		

OLYMPIAS CV.

1.		Philippus Macedo regnare incipit. *Diod.* 16. *Justin.* 8.
2.		
3.	Chabrias cum Charete adverfus Athenienfium socios, Chios, Rhodios, Coos et Byzantios, miffus, in praelio occubuit. *Diodor. lib.* 16. *et Nep.* 12, 4. 1. Dionis fuga et praeparatio ad bellum cum Dionysio. *Diod. ibid. Aelian. lib.* 12. *var. hist. c.* 44. *Nepos* 10, 4. 1. *Sed fugam Simsonius vult contigisse biennio ante.*	Bellum sociale Atheniensium.
4.	Dionis felix cum Dionyfio bellum. *Plut. Diod. Nep.* 10, 5. 3.	Alexandri Pheraei interitus. *Diodor. Plutarch. et alii.*

OLYMPIAS CVI.

1.	Iphicrates et Timotheus ab Athenienfibus multantur. 13, 3. 5. Dion Syracufas in libertatem vindicat. *Diodor. lib.* 16.	Athenienfes cum sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate et Timotheo. *Diodor. Nepos* 13, 1. 2. Nascitur Alexander M. *Vid. Petav. R. T.* 2, 3. 12. *Usser. A. M.* 3648.
2.	Dion moritur annos natus circiter LV. *Euseb. in chronic.* (*ubi vitiose* Dionysius,	

pro Dion, *legebatur*) *Nep.* 10, 9. 6. *Petav. D. T. lib.* 13. *et R. T.* 1, 3. 10. *Simsonius, Labbeus, aliique anno seq. obiisse volunt.*

3.

4. Chares Seſtum capit. *Diodor.* — Philippus oculum in expugnatione Methones amisit.

OLYMPIAS CVII.

1.

2. Phocion Atheniensis Persarum dux eſt contra Cyprios. *Diod. lib.* 16.

3.

4.

OLYMPIAS CVIII.

1.

2. Iphicrates, Athen. dux, Dionysii Siculi naves, auro donisque, Apollini Delphico consecrandis, onuſtas, intercipit. *Diodor.* — Dionysius junior Syracuſas recuperat anno X. poſtquam a Dione pulſus erat. 20, 2. 1. *Diodor.* 16. *Plutarch.*

3.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio. 20, 2. 1. Syracuſas in libertatem reſtituere conatur. *Diod. Nepos* 20, 3. 3. *Plutarch.* — Hicetas, princeps Syracuſanorum, a Timoleonte superatus. 20, 2. 3.

OLYMPIAS CIX.

1. Timoleon, pulſis Poenis, Syracusis potitur. 20, 2. 4.
2. Rempubl. Syracuſarum inſtaurat, ejecto Dionysio. 20, 3. 1. *Diod.* 16.
3. Contra Siculos rem feliciter gerit. *Diodor. Nepos.* 20, 2.
4. Phocion, Atheniensium dux, Clitarchum, tyrannum Eretriae a Philippo conſtitutum, profligat. *Diodor. lib.* 16.

OLYMPIAS CX.

1. Timoleon Carthaginiensium exercitum ad Crimissum superat. *Plut. Nep.* 20, 2. 4. *Diod. Polyaen. lib.* 6.

2.	Timoleon Carthaginiensibus pacem petentibus concedit, et Mamercum capit. 20, 2. 4. *Diod.* Idem toti Siciliae pacem ac libertatem restituit. 20, 3. *Diodor.*	
3.		Pugna ad Chaeroneam, qua Philippus Athenienses vicit. *Diodor. Dionys. ad Ammaeum* (*de Isocrat. c.* 1.) *Pausan. in Attic. alii.*
4.	Timoleon moritur. *Nepos* 20, 5. 4. *Plutarch.*	

OLYMPIAS CXI.

1.		Philippus rex a Pausania satellite occiditur. *Diodor. l.* 16. *Nepos* 21, 2. 1. *et alii.*
2.		Alexander M. Philippo patri succedit.
3.		
4.		

OLYMPIAS CXII.

1.		
2.		Alexander debellat Darium ad Arbela. *Vid. Petav. D. T.* 10, 36. *R. T.* 2, 3. 12. *Strauch. breviar. chronol.* 4, 30.
3.		
4.		

OLYMPIAS CXIII.

1.		
2.		
3.		Hephaestionis mors. *Nepos* 18, 2. 2. *Aelian. lib.* 12, 7. *et alii.*
4.		

OLYMPIAS CXIV.

1\.

Alexander Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia. 21, 2. 1. *Diodor.* 18. *Curt.* 10. *alii. Vid. Petav. l. c. et in paralipom. pag.* 859. *Usser. A. M.* 3681. *Strauch. breviar.* 4, 31.

2\.

Antipater et Craterus Aetoliam deficientem oppugnant. *Diodor.*

3\.

4\. Eumenes vincit Craterum et Neoptolemum. 18, 3. et 4. *Diodor.*

Perdiccas interficitur. 18, 5. 1. *Diodor.*

Idem ab exercitu Alexandri hoftis judicatur, et ab Antigono Norae obsidetur. 18, 5.

Antipater rebus Macedonicis praeficitur. 18, 5. 1.

OLYMPIAS CXV.

1\.

2\. Eumenes fit regum tutor, bellumque adverfus Antigonum comparat. 18, 6. et 7.

3\. Phocion ad Antipatrum proficisci recusat, et paullo poft necatur a civibus suis. *Plutarch. Nepos* 19, 4. 3.

Nicanor a Caffandro Athenas miffus Piraeeum occupat. 19, 2. 5.

Eumenes in Persiam copias suas hiematum dividit. 18, 8. 1.

Argyrafpidum phalanx, Eumeni adjuncta, fruftra ab Antigono et Ptolemaeo sollicitatur. *Diodor.*

4\. Eumenes adversus Antigonum bellum gerit, et satrapae orientis se conjungunt. *Nepos* 18, 2. 1.

OLYMPIAS CXVI.

1. Eumenis cum Antigono anceps praelium. Ab Antigono capitur et occiditur. *Diodor. Nepos* 18, 10. 2. *Petavius ait, anno decimo ab Alexandri obitu sublatum, qui in annum* 2. *aut* 3. *hujus olymp. incidit.*

2.

3.

4.

VITA
HAMILCARIS ET HANNIBALIS
CARTHAGINIENSIUM
PER ANNOS DESCRIPTA

A

JO. MICH. HEUSINGERO.

ANNO

AB U. C.

CCCCLXXXIX. BELLUM PUNICUM PRIMUM hoc anno coeptum eſt, quod duravit annos XXIII.

Hamilcar admodum adolescentulus in eo militavit adverſus Romanos.

IↃVI. Hamilcar in Carthalonis locum classi praeficitur, et mari terraque res gerere incipit anno belli Punici XVIII. *Polyb. lib.* 1. *Nep.* 22, 1. 1.

Hoc anno Hannibal natus videtur.

IↃXII. Poeni, a C. Lutatio Catulo, cos. Rom. claſſe ad Aegates inſulas victi, Sicilia decedere, et Romanis tributum pendere coguntur. *Polyb. lib.* 1. *Appian. Pun. lib.* 1. *Liv.* 30, 16. *Nep.* 22, 1. 3.

Bellum Africanum, a mercenariis militibus, quibus ſtipendium persolutum non fuerat, Carthaginiensibus illatum, et in quartum annum geſſum, ab Hamilcare tandem compreſſum. *Iidem auctores*, *Nep.* 22, 2. 1.

IↃXVI. Hamilcar imperator in Hiſpaniam mittitur. *Nep.* 22, 3. 1.

Hannibal annos IX. natus cum patre in Hispaniam proficiscitur. 22, 3. 1. 23, 2. 3.

IↃXXV. Hamilcar cadit in praelio adverſus Vettones pugnans, poſtquam IX. annos in Hiſpania fuerat. 22, 4. 2.

Hasdrubal, ejus gener, imperator sufficitur. 22, 3. 3.

Hannibal equitatui praeeſſe incipit. 23, 3. 1.

A. U. C.

IↃXXXIII. Hasdrubale interfecto, summa imperii ab exercitu ad Hannibalem defertur, cum annos nondum complesset XXVII. (*non XXV. ut Nepos*) 23, 3. 2.

Hannibal non toto inde triennio totam Hispaniam subigit.

IↃXXXIV. Idem Saguntum expugnat ac delet. 23, 3. 2.

IↃXXXV. BELLUM PUNICUM SECUNDUM coeptum anno X. a primo, gestumque annis XVII.

Hannibal ex Hispania, per Gallos et Alpes, transit in Italiam.

Praelium ejus I. ad Rhodanum cum P. Cornelio Scipione cos. 23, 4. 1. (*Hujus nulla mentio apud ceteros.*)

II. Apud Padum, sive Ticini ostium, cum eodem. 23, 4. 2.

III. Ad Trebiam cum eodem et collega Tiberio Longo coss. *Ibid.*

IↃXXXVI. IV. Ad Trasimenum cum C. Flaminio. *Ibid. n.* 3.

Fabius Cunctator fit prodictator.

Hunc clausus locorum angustiis Hannibal eludit. 23, 5. 2. (*Nepos haec post Cannensem pugnam, sed non suo loco, refert.*)

M. Minucius Rufus, magister equitum, fugatur. 23, 5. 3.

IↃXXXVII. V. Ad Cannas cum C. Terentio Varrone et L. Aemilio Paullo coss. 23, 4. 4.

Hannibal, infesto exercitu Romam petens, intacta urbe redit Capuam. 23, 5. 1.

IↃXL. Ti. Sempronius Gracchus, procons. iterum, per insidias interficitur. 23, 5. 3.

IↃXLV. M. Claudius Marcellus, V. cos. interficitur. *Ibid.*

IↃXLVI. Hasdrubal, frater Hannibalis, cadit in praelio apud Senam. 24, 1. 2.

IↃXLIX. P. Scipio, qui postea Africanus major dictus est, bellum transfert in Africam. 23, 6. 1.

IↃL. Hannibal, postquam XVI. annos in Italia fuerat, in Africam, quam XXXVI. annis non viderat, revocatus, pacis conditionibus frustra tentatis, acie ad Zamam vincitur a P. Cornelio Scipione. 23, 6. 2. et 3.

IↃLI. Finis belli Punici II.

Hannibal exercitui praeest usque ad P. Sulpicium et C. Aurelium coss. 23, 7. 1.

IↃLIII. Tum domum revocatus cum fratre Magone. 23, 7. 4.

A. U. C.	
ɪɔʟᴠɪ.	Hannibal fit rex, sive consul Carthaginiensium. 23, 7. 4. *)
ɪɔʟᴠɪɪ.	Domo profugus ad Antiochum, *Syriae* regem, navigat. 23, 7. 6.
ɪɔʟx.	Navibus ad Africam accedens Magonem fratrem domo excitum secum ducit. 23, 8. 1. et 2.
	Mago exsul judicatur, nec multo post perit.

*) Apud Cornelium Nepotem Hannib. 7, 4. legitur: *Huc ut rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat anno secundo et vicesimo.* Postea n. 4. *Deinde anno post praeturam Roma legati Carthaginem venerunt.* In his illud primo cum temporum ratione minus convenit, quod rediens statim praetor factus esse dicitur. Revocatus enim est *P. Sulpicio, C. Aurelio coss.* anno ɪɔʟɪɪɪ. fugit autem *M. Claudio, L. Furio coss.* qui fuit annus ɪɔʟᴠɪɪ. Magistratum gessit anno proximo ante fugam, id est *C. Cornelio Cethego, Q. Minucio coss.* a. ɪɔʟᴠɪ. Duos ergo annos ante initum honorem privatus Carthagine vixisse videtur. Hoc vero ita fortasse expediri potest, si Hannibalem extremo anno ɪɔʟɪɪɪ. domum revocatum putaris, eumdem proximo ɪɔʟɪᴠ. designatum, tum ɪɔʟᴠ. magistratu functum, non a calendis Januariis, ut Romani, sed serius ingressum, ut extremi imperii illius menses in a. ɪɔʟᴠɪ. inciderint. Ita fieri potuit, ut anno a praetura primo nondum finito patriam reliquerit, nec tamen ante a. ɪɔʟᴠɪɪ. fugerit. Illud vero mihi quidem prorsus inexplicabile videtur, quod magistratum, quem tum Hannibal suscepit, *praeturam* vocat, ut Liv. 33, 32. antea vero cum *regem* fuisse dicit. At non antea, sed tum demum *rex* factus est, eumque magistratum gessit, quem *consulatum* Justinus 31, 2. 6. τὴν μεγίστην ἀρχὴν appellat Zonaras tom. II. p. 97. et 102. Nec ante XXII. annos rex esse potuerat, qui tum in Hispania absens fuerat, et, cum ex Italia in Africam redisset, XXXVI. annis Carthaginem non viderat, si Livio quidem lib. 30. c. 35. et Orosio lib. 4. c. 19. credimus. Ante XXII. autem annos exercitui in Hispania praeesse coeperat, et στρατηγὸς appellatus fuerat, id est *praetor*, ut veteres loquebantur, atque ipse Nepos 1, 4. 1. et alibi saepius. Hanc ob caussam vel erroris arguendus Nepos, vel ita scripsisse putandus est: *Huc ut rediit, rex factus est, postquam praetor fuerat anno secundo et vicesimo.* Hoc ideo, quam auctorem accusare, malo, quod sequitur, *Carthagine quotannis annui bini reges creabantur*: quodque hoc in vulgata lectione cum superioribus male cohaeret. Itaque et n. 6. *praeturam* in glossae locum rejicio, legoque: *Deinde anno post, M. Claudio, L. Furio coss. Roma legati Carthaginem venerunt.* Sic demum Nepotis narratio optime sibi constabit. *Praetor* autem *fuerat anno secundo et vicesimo* nihil aliud est, quam *in annum secundum et vicesimum.* Pari enim ratione Lys. 1, 1. Athenienses *in Peloponnesios sexto et vicesimo anno bellum gerentes* dicuntur. *Heusinger.*

A. U. C.

Hannibal in Syriam ad Antiochum redit, eique suspectus redditur. 23, 8. 2. *cap.* 2. 2.

IↃLXI. Eumdem ad bellum adversus Romanos suscipiendum tandem concitat. 23, 2. 1. *cap.* 8. 3.

IↃLXII. In praelio navali parti navium praeest, et cum ea rem adversus Rhodios, Romanorum socios, gerit. 23, 8. 4.

IↃLXIII. Victo nihilo minus Antiocho in Cretam, ad Gortynios, fugit, iisque illusis ad Prusiam, Bithyniae regem, transit. 23, 9. et 10.

Dolo pugnat adversus Eumenem Pergamenum. 23, 10. 4.

IↃLXXI. Ne Romanis tradatur, veneno hausto mori mavult, postquam vixerat annos LXV. (*non LXX. ut apud Nepotem nunc legitur*) 23, 12. et 13.

CHRONOLOGIA
ANNORUM CATONIS
ANDR. SCHOTTO
AUCTORE.

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

ANNO U. C.

IƆXXI. Natus M. Aemilio Lepido, M. Poblicio Malleolo coss. Sic enim ipse, apud Ciceronem de senectute disserens: *Anno postquam primum cos. fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum cepit, ego natus sum.* Alii IƆXIX. anno natum putant, L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo coss. In his Kar. Langius, Gandensis, vir doctissimus, legitque: *anno post consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quo modo et in vet. lib. scriptum se reperisse, Aldus Manutius Minor affirmat. [*Vid. not. ad* 24, 1. 2. Bos.]

IƆXXXIX. Annos natus XVII. primum stipendium meruit, et militavit ad Capuam sub eodem Fabio IV. consule. Corn. Nepos in vita Cat. cap. 1, 2. Alii XIX. numerant, ut altero anno a primum cos. Fabio Maximo natus sit Cato.

IƆXLIV. Aetatis XXIV. si a natali IƆXIX. numeres, ad Tarentum stipendium fecit, Fabio V. cos. ut ipse, apud M. Tullium de senectute disputans.

IƆXLV. Aetatis XXV. tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V. Tito Quinctio Crispino coss. Cicero Cat. majore, Nepos Cornelius [c. 1, 2. *Vide quae diximus ad eum locum.* Bosius.]

IƆXLVI. C. Claudii Neronis cos. castra sequitur, strenuus habitus et laudatus re bene gesta in praelio Senensi ad Metaurum, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpes trajiciens, ut copias cum Annibale fratre conjungeret. Livius lib. 27. et Nepos.

A. U. C.

ıↃxLVIII. Quaestor obtigit P. Scipioni Africano majori, in Africa proconsuli, a quo perpetuo dissensit: et augur, annos natus XXVIII. P. Cornelio Scipione Africano, P. Licinio Crasso coss. Livius lib. 29. et Corn. Nepos [c. 1, 3.] M. Tullius vero in Bruto et Catone anno insequente ıↃxLıx. Cethego et Tuditano coss. Quem locum And. Patricius in II. lib. Cicer. de republ. sic concinnabat: *Cum eo* (Fabio) *quartum coss. adolescentulus miles ad Capuam profectus sum, quinctoque anno post ad Tarentum. Tum quaestor: quem magistratum gessi coss. Tuditano et Cethego. Deinde aedilis; quadriennio post factus sum praetor, cum quidem ille, admodum senex, suasor legis Cinciae de donis et muneribus fuit.* Ex Cicerone inf. ubi de sodalitatibus et magnae matris deûm sacris, et in Bruto. Aliter Corradus et Lambinus: quorum hic, comment. in Aemilium Probum, bis quaestorem facit. [*Lambini lectionem probabat etiam Langius: expungunt autem illa de aedilitate et praetura, quod etiam, sed paullo aliter, facit Pighius ad an. U. C.* ıↃxLıx. *Vide not. Gruterianas ad Cicer. l. c.* Bosius.] Non sequor. [*Quaesturam tamen anno sequente demum gessisse, verum est, qua de re diximus ad* 24, 1. 3. Bosius.]

ıↃLI. Quadriennio post aedilis plebis factus cum C. Aelio, qui hic C. Helvius appellatur, et a Livio lib. 32. [et 38.] Cato in Ciceronis dialogo de senect. ut quidem vulgo interpungitur. Agebat tum fortasse annum aetatis tricesimum primum.

ıↃLV. Praetor quadriennio post, Sardiniam provinciam obtinuit. Q. Ennium poëtam inde deduxit. Livius 31. et 32. annal. ab U. C. Cicero in Cat. [*ex vulg. lectione*] et Plutarch. et Nepos [cap. 1, 3.] A quo postea in Graecis, licet senex, est institutus. Plinius lib. 7. cap. 30. Valer. Maximus lib. 8. cap. 7. et D. Hieron. epist. ad Nepotian.

ıↃLVIII. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam e Sabinis commigraverat. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam, quae rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato: adjuvante P. Manlio praetore. (Vegetius lib. 2. cap. 3. et lib. 1. cap. 8.) Hic ejus abstinentia eluxit, et frugalitas. (Plinius et Appulejus.) Matronis cultum repetentibus, Oppia lege ademtum, restitit. Lege Livium 33. Plutarch. Valerium lib. 9. cap. 1. et Nepotem [c. 2. 1.]

A. U. C.

IↃLIX. Hoc anno proconsul, ex eadem provincia de senatus sententia triumphavit. Plutarch. Fasti Capitolini, Appianus Ibericis, Frontinus, Florus, et Zonaras.

IↃLXII. Legatus, (non, ut Cicero in Cat. memoriae vitio, tribunus militum) Manii Acilii Glabrionis, cos. Auctor de viris illustr. Festum vide in *ordinarium*, et in *oratores*. Livium lib. 36. Appianum et Justinum lib. 31.

IↃLXIX. Aetatis XLIX. censor gravissimus cum L. Valerio Flacco L. Quinctium Flamininum, Titi fratrem, senatu movit, et in aerarium redegit, quod, ad scorti spectaculum, Gallum reum jugulasset. Luxuriam hominum repressit, quae incipiebat pullulare. In quo honore, quod tam severe praefuisset, *Censorii* cognomen tulit. Livius 39. Plutarch. in Cat. et Cicero, item in Bruto, Fasti Capitolini, Valerius Max. lib. 2. cap. 9. et lib. 4. cap. 5. Nepos [c. 2, 3.] et Seneca rhetor controvers. 25. ubi plura notavimus.

IↃC. Octogenarius jam, [*immo major octogenario, nec ante annum U. C.* IↃCIII. *Vid. not. ad* 24, 1. 2. *et infra ad a.* IↃCV. Bosius.] Ser. Sulpicium Galbam, qui Lusitanos praetor diripuit, vehementi oratione accusavit. Auctor de viris illustr. Valer. l. 8. cap. 7. Non (ut Livius lib. 39. et Plutarch.) nonagenarius. Nam octogesimo quincto aetatis mortuum constat.

IↃCIV. Initio tertii belli Punici Carthaginem, nova molientem, delendam censuit: certatumque in ea sententia, de reipubl. salute et commodo, cum P. Scipione Nasica, qui servandam urbem, ne otio et ignavia in luxum juventus Ro. ut accidit, dilapsa civilia arma tractaret, censebat. Pervicit tamen sententia Catonis. Livius, Florus, et Auctor de viris illustr.

IↃCV. Hoc anno mortuum puto, octoginta quinque annos natum, L. Marcio Censorino, Manio Manilio coss. Paterculus vero male, P. Censorino, M.

A. U. C.

Manlio coss. Cicero Bruto, *Cato*, inquit, *annos quinque et octoginta natus excessit e vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset.* Valerius vero lib. 8. cap. 1. et 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse ait. Plinius lib. 14. cap. 4. sexcentesimo urbis cond. mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto, Plutarchus ἐννενήκοντα Catonem, et Livius nonagenario majorem faciunt.

VITA T. POMPONII ATTICI PER ANNOS DESCRIPTA

A

JO. MICHAELE HEUSINGERO.

A. U. C.

IↃCXLIV. T. POMPONIUS ATTICUS nascitur, Q. Caecilio Metello Numidico, M. Junio Silano coss. triennio ante M. Tullium Ciceronem.

IↃCLXV. P. Sulpicius, trib. pl. a Sulla cos. oppressus, periit. *Cap.* 2, 1.

IↃCLXVI. Atticus, Cinnano tumultu perturbata civitate, Athenas se confert, annos natus XXII. *Eod. loc.*

C. Marius F. hostis judicatus, fugit. *Cap.* 2, 2.

IↃCLXX. Sulla, ex Asia decedens, Athenas venit, et, ex pedibus laborans, aliquamdiu ibi moratur. *Cap.* 4, 1. *Plutarch. Sull. p.* 468.

IↃCLXXIV. Cicero, Athenis studiorum causa agens, cum Attico audit Phaedrum et Zenonem, Epicureos. *Cicer. lib.* 1. *de fin. c.* 5. *lib.* 3. *Tusc. c.* 17. *l.* 1. *Acad. extr.*

IↃCLXXXVII. Attici soror Pomponia circa hoc tempus Q. Ciceroni nupsit. *Cap.* 5, 3. *ubi vid. Schott.*

IↃCLXXXVIII. Athenis Romam remigrat, postquam duos et viginti annos Athenis exegerat. *Cap.* 4, 5.

IↃCXCII. Cum Q. Cicerone in Asiam ire recusat, cum apud eum legati locum obtinere posset. *Cap.* 6, 4. *Cic. l.* 1. *Att. ep.* 16. *sub fin.*

IↃCXCV. Ciceroni in exsilium eunti CCL. millia HS. donat. *Cap.* 4, 4.

IↃCXCVI. A Q. Caecilio avunculo testamento adoptatur. *Cap.* 5, 2. *Cicer. lib.* 3. *Attic. ep.* 20. *pr.*

IↃCXCVII. Piliam uxorem ducit, prid. id. Febr. *Cic. lib.* 2. *ad Q. F. ep.* 3. *extr.* Ex ea nata est Attico filia, Attica sive Atticula. *Cap.* 12, 1. 19, 3. *quam aliqui* Caeciliam *vocant.*

IↃCIV. Initium Caesariani civilis belli, quo Pompejus anno post periit. *Cap.* 7, 1.

A. U. C.

IↃCCV. Caesar, Pharsalica pugna victor, Quintum Ciceronem cum filio ex castris Pompeji Attico concedit. *Cap.* 7, 3. *Cic. lib.* 11. *Att. ep.* 7. *extr. ep.* 8. *et* 12.

IↃCCIX. Julius Caesar, hoc anno cum M. Antonio cos. in Pompeji curia a conjuratis XXIII. vulneribus confoditur idib. Mart. *Cap.* 8, 1.

Respubl. ad Brutos et Cassium se convertit: qui tamen non ita multo post in exsilium profecti sunt. *Cap.* 8, 5.

IↃCCX. Bellum Mutinense, cum Antonio, qui a senatu hostis judicatus erat, gestum. *Cap.* 9, 1.

Antonius a Lepido receptus, et Caesari Octaviano reconciliatus, inito cum his triumviratu reipubl. constituendae, Romam redit. *Cap.* 10, 2.

Tum Cicero proscriptus, et in fuga deprehensus, VII. id. Decembr. jugulatur.

Antonius Atticum periculo, quod Ciceronis amicitia adferebat, liberat. *Cap.* 10, 4.

Hoc anno matrem, *Caeciliam*, nonagenariam amisit Atticus. *Cap.* 17, 1. *De ea vid. Ciceron. lib.* 6. *Attic. ep.* 2. *extr. ubi male CAECILIAM Manutius dicit esse FILIAM: qui tamen veriora scripsit ad lib.* 1. *ep.* 7. *pr.*

IↃCCXI. Praelium Philippense, quo Brutus et Cassius interierunt. *Cap.* 11, 2.

Post hoc tempus, incertum quo anno, Attici filia, *Pomponia Atticula*, M. Agrippae nupsit: ex quo conjugio nata est *Vipsania*, quam, superstite Attico, Augustus vix anniculam Tiberio, postea imperatori, despondit. Haec sola omnium, quos Agrippa genuit, non violenta morte periit. (*Vid. Tacit.* 3. *annal.* 19.) *Cap.* 12, 1. 19, 3.

IↃCCXII. Antonius ex hoc tempore in oriente haeret, Cleopatrae amore captus, et absens cum Attico colit amicitiam. *Cap.* 20, 4.

IↃCCXXI. Atticus, cum LXXVII. annos complesset, decessit prid. calend. Apriles. *Cap.* 21, 1. *et* 22, 3.

JO. ANDREAE BOSII
INDEX
IN
CORNELIUM NEPOTEM
EMENDATUS ET SUPPLETUS.

Primus numerus vitam, secundus caput cujusque vitae, tertius versiculum capitis notat. Litterae fragm. *vel* fr. *designant fragmenta;* Lamb. Schott. Sav. Gebh. *ea, quae ex commentariis notisque Lambini, Schotti, Savaronis, Gebhardi;* Boecl. Loccen. Vorst. *quae ex indicibus Boecleri, Loccenii, Vorstii sunt desumta.* Uncis inclusa ab Heusingero adjecta sunt; duplicibus uncis inclusa in nova hac editione accesserunt.

A.

B.

C.

Ma-

vulgo genitivum existimant a verbo substantivo regi. Sed recte notarunt Schoppius *in gramm. philosoph.* Vossius *in lib. de construct. et* Boecl. *in chrestomath. Terent. plerasque ejusmodi locutiones ellipticas esse; ac, si suppleantur ellipses, multum grammaticarum observationum minui posse. Sic igitur in his locis suppl. vox* civis. *v. gr.* esse civitatis ejus *vel* civitatis alienae, *scil.* civem. *Similiter et in sequentibus subaudiri certa nomina debent.* Esse ejusdem aetatis, *sub. hominem vel virum* 7, 11, 1. [[esse annorum septem et sexaginta 25, 17, 1.]] optimarum partium, *sub. hominem vel sectatorem* 25, 6, 1. arma adversariis tradere non est tuae virtutis, *sub. res, negotium, opus,* [*non decet te, indignum te est*] 22, 1, 6. id arbitrium non est mei consilii, *sc. res* 9, 4, 1. *vid.* consilium. potius diligentia, quam pretio parare non mediocris est industriae, *sub. res.* 25, 13, 4. eorum retinere usum benevolentiamque, magnae est sapientiae, *sub. res, ib. c.* 20, 5. *Huc pertinent illa, in quibus praeter certum nomen subaudiendus etiam est infinitivus verbi substantivi. v. g.* non intemperanter concupiscere continentis debet duci, *sub. rem esse* 25, 13, 4. Atticus polliceri, quod praestare non posset, non liberalis, sed levis arbitrabatur, *sub. rem esse, ibid. c.* 15, 1. *In his vero, in quibus verbum substantivum aestimandi significationem habet, duobus nominibus genitivus supplendus est, hoc modo:* ejus opera fuit magni, *scil. pretii opera. pro quo* 24, 1, 2. *noster ita: ejus opera existimata est magni.* unus homo quam civitas fuit pluris, *sc. pretii res* 15, 10, 4. videbant Eumene recepto omnes prae illo futuros parvi, *sc. pretii homines* 18, 10, 4.

esse auxilio alicui 25, 11, 1. esse calamitati, *sc. recipientibus et nimium confidentibus* 14, 6, 6. 16, 3, 1. *nam subaudiendus est dativus personae, ubi expressus non est.* curae alicui 25, 12, 5. indicio alicui 6, 3, 5. 20, 2, 3. 25, 16, 3. invidiae alicui 10, 4, 2. laetitiae alicui 13, 2, 2. malo alicui 7, 7, 3. opprobrio alicui 9, 3, 4. perniciei, saluti alicui 8, 2, 2. 12, 4, 2. 2, 2, 4. ornamento alicui 10, 2, 1. praemio alicui 4, 4, 6. 23, 10, 6. praesidio alicui 9, 2, 1. 17, 7, 2. spectaculo populo *praefat.* 5. turpitudini alicui, *ib.* magno usui alicui 18, 2, 3. maximo usui alicui 9, 2, 4. *In his omnibus, si credimus* Sanctio et Schoppio, *neuter dativus ab orationis aliqua parte pendet. Verum tametsi de dativo personae, qui jam compositae orationi accedit, eoque haud male dativus acquisitionis dicitur, eis valde assentimur; alterum tamen dativum, qui commodum aut incommodum significat, atque adeo ad ipsam orationem componendam pertinet, omnino putamus alicunde regi. Interim notari hoc debet, posse sensui convenienter verbum substantivum explicari per τὸ afferre, dativo rei in accusativum mutato, ut ita* esse auxilio alicui *sit,* afferre auxilium alicui; esse calamitati, afferre calamitatem; esse curae, afferre curam; *et sic deinceps. videri et* Vossius *potest de construct. c.* 34. *Porro, quod noster* 25, 16, 3. *habet,* (ei rei sunt indicio sexdecim volumina epistolarum) *in eo vocabulum* rei *putamus explere vicem dativi personae, ut proinde tertius aliquis dativus, isque perso-*

exis

F.

G.

I.

K.

L.

M.

O.

T.

V.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

IN TEXTU.

Tom. I.

Pag. 125. lin. 1. Post *Myuntem* pone comma.
— 220. — 1. in marg. dele num. 3.

Tom. II.

pag. 110. Cap. III. lin. 1. pro *Fuerant* lege: Fuerunt.
— 326. lin. 3. ita distingue: quinto post, quam.
— 335. — 1. in marg. pone num. 5.
— 364. — 2. a fine ἀφειρεῖσθαι lege ἀφαιρεῖσθαι.
— 366. — 1. ὡς l. ὧς.

IN ADNOTATIONIBUS.

Tom. I.

Pag. 2. col. a. lin. 21. pro *his eamdem literam* lege: iis eamdem litteram bis.
— 5. b. lin. 24. ante *cives ejus* adde: ceterisque ante Boecl. impressis.
— 13. b. lin. 12. 13. post *exhibitum*, adde: eum Titzio.
— 15. b. lin. 18. a fine post *H. Steph.* insere: ad marg. Ed. Lutet.
— 16. a. lin. 15. a fine *Ms.* lege: edit.
— 18. b. lin. 4. post *Militiade* adde: et sic ubique: *De Themistocle* etc.
— 22. a. lin. 13. post *et* insere: B. C. item in Leid.
— 32. a. lin. 21. a fine post *Ultraj.* adde: Longol. Basil. a. 1564. et lin. 22. post *a.* insere: 1514. et.
— 37. b. lin. 17. a fine ante *Ultr.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Mag. Basil.
— 41. a. lin. 14. post voc. *Leid.* dele *Gu. Ult.* et lege: *Se* non habet Axen. ut subintelligatur *hostes*, ex *hostibus*, quod sequitur. *Defendere hostes*, *injuriam*, *morbos*, pro *arcere*, *prohibere*, frequens est. V. Parei Lexic. crit. p. 321. *Heusinger*. *Se* abest quoque a Gu. Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Ult. Basil. nescio an etiam a Longol. et Mag. Nam Lambinus ad h. l. pro vulgato *defenderent*, SE *defenderent* reposuisse se scribit. Ibidem *In hac* lege: In ed. Ultr.
— 42. a. lin. 1. lege *Multa*, et lin. 24. post *dimicari* adde: Ax. *audere* et *dimicare*.
— 56. a. lin. 30. post v. *Moschr.* adde: Pro *a pugna* Axen. *a rege*. Apparet ergo, cur haec verba in quibusdam membranis non legantur. Erravit scilicet primus librarius, et *a pugna*, quod in aliis est, scripturus, *a rege* dedit, quod proxime praecesserat. Qui ejus exemplari postea usi sunt, nihil deesse rati, etiamsi haec duo verba excluderentur, *infectis rebus discessisset* propagarunt. Hoc veri paullo videtur similius, quam *a pugna* a librariis ex ingenio adjectum esse,

quod illis in mentem venire vix potuit. Veteribus vero *pugnare*, pro *oppugnare*, in usu fuiſſe, docet sollemnis formula, *urbem pugnando cepit*, in columna roſtrata v. 6. Salluſt. Catil. c. 7. Jug. c. 28. et alibi, pro *oppugnando cepit*, ut Vatinius maluit ad Cic. lib. 5. epiſt. 10, 9. *Heusinger*.

Pag. 61. b. lin. 4. *Ed. princeps atque* lege: Editi omnes, etiam.

— 62. b. lin. 12. a fine poſt *Ultr.* adde: Item ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. sed edit. Basil. Lamb. Boecl. et recentt. *retinuerat*.

— 88. b. lin. 18. a fine poſt *dubitavimus*. adde: Ita etiam ed. Mag. et Basil. Vulgatae lectionis cauſa satis manifeſta eſt. Quum enim librariorum aliquis pro *suas quisque* ſcripsiſſet *suasque*, ut in cod. Leid. 2. ceteri copulam, ut h. l. importunam, omiſerunt.

— 99. b. lin. 7. a fine ante *edit.* insere: Basil. et Ingolſtad. Ibidem lin. 8. dele *et* ante *Mag.* ac pro *a* lege: ab Arg. lin. 10. pro *omnes* lege: plurimae.

— 108. a. lin. 17. poſt *Ult.* adde: ceterique ante Lamb. editi.

— 116. a. lin. 19. poſt *videtur*. adde: Conf. Oudendorp. et Wolf. ad Sueton. Jul. Caes. cap. 61.

— 124. a. lin. 23. poſt *corruptum est*. adde: Vulgatum antea, *his usus verbis*, a librario profectum eſſe, qui in corrupta lectione, *hisque verbis*, copulam, cujus nullum senſum videret, abjiciendam, ſententiamque illo modo fulciendam exiſtimaret, manifeſtum eſt. Ibidem b. lin. 25. poſt *Magii* adde: et Basil. Curionis.

— 125. a. lin. 11. poſt *Myuntem*. adde: Ita etiam ed. Ald. Basil. Lamb. Boecl. sed edit. princ. Arg. Paris. 1. 2. *Mintham*. Longol. *Myntam*. In nullo exemplari *Myunta* legitur, quod cum Heuſingero Staverius repoſuit. *Myuntem* habet etiam Vellejus 1, 4, 3. quamquam eodem loco *Colophona* ſcripſerat.

— 152. b. lin. 8. a fine poſt *Paris. a.* insere: 1514. et, atque ibid. lin. 9. poſt *Lamb.* adde: Basil. Boecl.

— 154. b. lin. 15. poſt *patefecit*. adde: [Pro *ratione* Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ult. Long. vitiose *oratione*.]

— 158. a. lin. 13. *lana* lege: *laua*.

— 161. b. lin. 21. 22. 23. 24. dele verba *Lambinum — adnotatavit*, et scribe: Magium *et*. Ed. Mag. Basil. Lamb. Boecl. *sed exspect*.

— 164. b. lin. 23. a fine poſt v. *que*. adde: Quid hoc loco asyndeton sibi velit, non intelligo. Alia ratio eſt loci 5, 2, 3. ubi vide quae adnotavimus.

— 172. a. lin. 18. a fine poſt *curavi*. adde: Vellejus quoque 1, 2, 2. Apollinem simpliciter *Pythium* dixit.

— 175. b. lin. 17. Poſt *reperio*. insere: In Basil. tamen Curionis edit. *Atheniensium* legitur, atque ita in Mag. etiam scriptum eſſe suſpicor.

— 198. a. lin. 4. a fine ante v. *Heusinger*. adde: Conjunge igitur *praetermittebat facere*: ad *nullum diem* subintellige *in*. Vide Perizon. ad Sanct. Minerv. 3, 5, 16. p. 686. Ibidem poſt v. *Heusinger*. ante v. *Ed. Ult.* insere: Adde, quem Frid. Otto Menckenius in *Observatt. latinae linguae* p. 783. laudat, Ciceronis locum

in Verr. 1, 34. *Tametsi dici tum vere, tum graviter et vehementer potest, tamen dicere praetermittam.*

Pag. 213. b. lin. 13. post *Paris. a.* insere: 1514. et. Ibidem lin. 14. pro *et Mag.* lege: Mag. et Basil. lin. 15. 16. pro *videtur* lege: est.

— 223. b. lin. 12. Post *Lambinus* pone punctum, et dele verba *atque ita — enotata sit.* Ibidem lin. 18. post *Mag.* insere: Basil. et lin. 21. post *Oxon.* adde: Guelph.

— 235. b. lin. 5. dele num. 4, 4, 6. et repone: 10, 6, 4. 18, 10, 4. 22, 1, 5.

— 236. b. lin. 14. a fine *Tristis* lege: *Trieris.*

— 254. b. lin. 4. a fine pro *et Mag.* lege: Mag. et Basil. ac lin. 5. post *Paris.* adde: 1.

— 263. b. lin. 5. a fine pro *videtur* lege: est. Ibidem lin. 6. *et Mag.* lege: Mag. et Basil. lin. 7. post *Paris.* insere: 1.

— 291. a. lin. 2. post *sunt.* adde: De dicendi genere *oppugnare sunt adorti* vide Menckenii *Observatt. lat. ling.* p. 27. sq. qui plus quam decem Livii loca adnotavit, in quibus eadem dictio reperitur. Nihil itaque causae erat, cur Staverius, Drakenborchii ad Liv. 35, 51. monito obsecutus, hoc loco *adorsi,* et 10, 6, 1. *adorsa*, reponeret.

— 292. b. lin. 1. *quomodo* lege: *quo.*

— 314. b. lin. 19. a fine *omnes* lege: antiquiores. Ibid. lin. 20. 21. dele v. *primus*, et scribe: edit. Arg. habet, et.

— 317. b. lin. 6. a fine post *Gu.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Basil.

— 322. b. lin. 9. a fine post *Ed.* insere: Arg. et. Ibidem lin. 20. post *Ed.* adde: Arg.

— 333. b. lin. 23. post *Ult.* adde: Mag. Basil.

— 334. b. lin. 12. a fine *videtur* lege: est. Ibidem lin. 14. post *Mag.* insere: Basil. lin. 15. post *Paris.* adde: 1.

— 343. a. lin. 15. a fine dele verba *ceteris ante Boecl. edd.* et scribe: ed. princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. Lamb.

— 344. a. lin. 25. post *Ult.* adde: ceterisque ante Lamb. excusis.

— 350. b. lin. 4. *Lambinus* lege: Magius.

— 357. a. lin. 18. a fine post *Boecl.* adde: Ed. Arg.

— 361. a. lin. 2. a fine post *Gu.* insere: Ult. ceterique ante Lamb. edd. cum.

— 396. b. lin. 4. post *Ed.* adde: Arg.

— 408. a. lin. 10. post *Ult.* insere: Basil.

— 412. b. lin. 14. a fine post *extra* adde: [Basileensem et].

— 416. a. lin. 21. 22. dele verba *ante Boeclerum*, et scribe: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. et Lamb.

— 418. a. lin. 6. *et Long.* lege: Long. et Basil.

— 432. a. lin. 10. dele verba *reliquis ante Lamb.* et lege: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long.

— 439. a. lin. 1. a fine ante *Lambinus:* adde: Ed. Basil. et. Ibidem lin. 3. post *pacemque.* adde: Ed. princ. Arg. Paris. 1. *pacemque*, sine praeposit. *ad.* Ibid. lin. 4. dele *princeps*, *Arg. et.*

— 448. b. lin. 3. post v. *jam in* adde: Arg.

— 482. b. lin. 8. et 9. a fine lege: *deducta esset.*

— 484. a. lin. 16. dele [*Gu.*] et lin. 20. post *Ax.* adde: Gu.

— 536. b. lin. 13. dele *Ult.* et lin. 13. 14. post *Sardis.* adde: Ult. *Sardeis.*

Tom. II.

Pag. 30. a. lin. 4. a fine ante v. *Lamb.* adde: Basil. et.
— 42. b. lin. 8. a fine post *Ax.* insere: Ed. Basil.
— 46. a. lin. 13. 14. a fine dele verba *reliquis ante Boecl. excusis*, et repone: princ. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Long. Lamb.
— 66. b. lin. 11. a fine dele [*Gu.*] et p. 67. a. lin. 13. post *quod in* adde: Gu. et.
— 74. a. lin. 17. a fine pro *haec* lege: Ult. Ibidem lin. 18. post *esset*, adde: (princ. *est.*).
— 78. b. lin. 7. post *Ed.* insere: princ. Arg. Basil.
— 82. b. lin. 14. post *Ed.* adde: Arg.
— 92. a. lin. 4. a fine post *primum* adde: in edit. Mag. et Basil. deinde.
— 99. a. lin. 13. dele *Lamb.* et scribe: Basil.
— 129. b. lin. 9. post *Ax.* adde: Ed. Arg. Long. Basil.
— 139. b. lin. 19. adde: Ceterum Basil. editio h. l. discedit a Magiana, et vulgatum *confirmavit* habet.
— 177. b. lin. 22. post *Mag.* adde: Basil.
— 194. b. lin. 4. post *Gu.* insere: Basileensis. Ibidem lin. 25. dele *Arg.*
— 197. a. lin. 4. a fine post *abest.* adde: In edit. Argentorat. a. 1505. quam in Praefat. descripsimus, ita inscripta est: *Vita Cathonis Maioris per Cornelium Nepotem.*
— 199. b. lin. 16. 17. dele verba: *quam in praefat. descripsimus.*
— 200. b. lin. 6. 7. a fine dele verba *sed — Perperna.*, et post *Perpenna* pone punctum. Ibidem lin. 8. post *Argentorat.* insere: 1. et post *Mag.* adde: Basil.
— 203. a. lin. 17. a fine dele *Gu.* et *Arg.* 1. et lin. 18. post *Arg.* insere: 1. post *Mag.* adde: Basil. Ibidem lin. 19. *ab* lege: a Gu. lin. 22. post *Leidensi*, insere: [Gu. Arg. 1.] Ibidem b. lin. 19. dele *Arg.* 1. et lin. 21. post *Arg.* insere: 1. lin. 22. post *Mag.* adde: Basil.
— 205. b. lin. 3. a fine post *sed* adde: Arg. 1. et post *Mag.* insere: Basil. Ibidem lin. 4. post *Arg.* dele: 1.
— 206. b. lin. 6. post *Long.* adde: Basil.
— 262. a. lin. 21. post *sit.* adde: Etiam in Gifan. codice supra scriptum est: *vel*, *commoditatem.*
— 267. b. lin. 1. post *princ.* adde: Jens. a. 1478. post *Corn.* insere: Brix. Ibidem lin. 2. post *Arg.* adde: Paris. et lin. 3. post *addunt.* pone comma, et insere: quam antiqua editio excludit.
— 374. b. lin. 6. pro *ab* lege: a Boeclero et.
— 389. In Corn. Nep. Fragm. Guelph. lin. 8. a fine dele virgulam post *meliore.*
— 393. Ibid. lin. 12. a fine III. lege IIII.
— 523. in Indice col. a. lin. 25. 26. dele verba *usque — 23, 2, 5.*
— 536. Ibid. col. a. lin. 12. post 4. pone:]